ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒԼԻՍ

MERCREDI 1er JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8432 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4333

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին Իտալիա կատարած այցելութիւնը, մէկէ աւելի յատկանշական կողմեր ունի:

Երկու երկիրներու մամուլը, ամէն բանէ առաջ չեշտեց եւ մանաւոր իմաստ մը տուաւ այն երեւոյթին որ Զօր. Տը Կոլ՝ նախագահի իր առաջին այցելութիւնը վերապահեց լատին երկրի մը:

Քաղաքական նախապլացումի տէր՝ Իտալիոյ ժողովուրդը համոզուած որ այդ ընտրութիւնը պատահական չէր, բացառիկ խանդավառութեամբ ողջունեց Զօր. Տը Կոլը:

Համակրանքի ժողովրդական ցոյցերուն եւ «Վիվա Տը Կոլ» զանգուածային աղաղակներուն հակառակ ձայն բարձրացնողները, միայն համայնավարները եղան: Անոնց պարագլուխը՝ երեսփոխան Փալմիրօ Թոլիաթթի, անտեսելով քաղաքացիական կրթութեան տարրական պահանջները փորձեց մինչեւ իսկ նախատել բարձրաստիճան այցելուն, իտալական խորհրդարանի նիստի մը ընթացքին:

Իտալիոյ համայնավարներու պետին բերնով, Ֆրանսայի «ընկերները» իրենց ընդդիմութիւնը կ'արտայայտէին, անշուշտ, զօրավարին վարած ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան դէմ:

Երկու քոյր երկիրներու նախագահներուն գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած չէ Հռոմ – Փարիզ համաձայնութիւն մը կրկնել: Երկուստեք համախոհ եղած են որ արեւմուտքի խաղաղութեան ապագային համար անմիջական անհրաժեշտութիւնն է՝ ստեղծել համերաշխ Եւրոպա մը:

Նոր Եւրոպայի մը մէջ, երկու պետութիւններու միջեւ, գլուխ – գլխի, համաձայնութիւն մը դէշ յիշատակներ կրնար արթնցնել անցեալի «Հռոմ – Պերլին առանցքը» դեռ լաւ յիշող մտքերուն մէջ:

Միջերկրականեան համաձայնութեան մը մասին ալ խօսք չէ եղած երկու նախագահներուն միջեւ, հակառակ որ վերջերս այդ մասին շատ խօսուեցաւ Աթէնքէն մինչեւ հիւսիսային Ափրիկէի երկիրները: Դժուար է խօսիլ Միջերկրականեան համաձայնութեան մը մասին, ցորչափ չէ լուծուած ալժերիական հարցը:

Կարեւորը կը մնայ Եւրոպան, որուն միասնականութեան համար Ֆրանսան ջանք չի խնայեր: Մինչ Տը Կոլ Հռոմէն կը վերադառնայ, ելմտական նախարար՝ Փինէ Պոն կ'երթայ: Ֆրանսան տնտեսական եւ օգտակար յարաբերութիւններ կ'ուզէ մշակել իր նախկին թշնամիին հետ: Դիւանագիտական, սահմանակից պետութիւններու կատարած քաղաքական եւ տնտեսական համագործակցութեան փորձերը ցոյց կուտան որ հասարակաց առաջդիմութիւն մըն է, ամէն բանէ առաջ, զօրաւոր արեւմուտք մը ստեղծել, ի տես կարելի անակնկալներու երկու Մեծերուն միջեւ:

Այդ դիտումով ալ, Ֆրանսա կ'ուզէ որ Իտալիա աւելի գործօն դեր մը կատարէ միացեալ Եւրոպայի կազմութեան մէջ:

Պաշտօնական տեսակցութիւնները ամփոփող զեկոյցը ցոյց կուտայ արդէն թէ Տը Կոլ եւ Քուվ Տը Միւրվիլ՝ մէկ կողմէ, Սէնիի եւ Փելլա՝ միւս կողմէ, գլխաւորաբար խօսած են միջազգային կացութեան մասին, նկատի առնելով Ժընեւի ժողովին մէջ չորս նախարարներու բռնած եւ պահելիք դիրքեր ու հաւանական անհաշտ տարակարծութիւնները:

Զեկոյցը կը չեշտէ թէ երկու կողմերը շահագրգռուած են որ Իտալիա սերտօրէն կապուի արեւմտեան քաղաքականութեան: Երկու պետութիւնները անհրաժեշտ կը նկատեն արեւմտեան արտաքին նախարարներու ժողով մը Յուլիս 13էն առաջ, մասնակցութեամբ նաեւ Իտալիոյ:

Եւրոպան գրական արդիւնքներ կ'ակընկալէ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ անկեղծ մերձեցումէն: Անհիմն չէ Ֆրանսական որոշ թերթերու նախատեսութիւնը որ եթէ Եւրոպայի ամէն ճամբայ Հռոմ կը տանի, կրնայ ըլլալ որ այս անգամ Հռոմէն մեկնի այն ճամբան որ պիտի տանի դէպի Միացեալ Եւրոպա:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿՈՂՔԻՆ

ԱԼԸՆ.— «ԱՌԱՆՑ ԶՕՐԱՒՈՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԸ՝ ԶՕՐԱՒՈՐ ԵՒՐՈՊԱ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԸԼԼԱԼ »

Ամերիկեան ազգերու 3րդ համագումարին առիթով, որ տեղի ունեցաւ «Ֆրանս-Ամերիք» կազմակերպութեան նախաձեռնութեամբ, Միացեալ Նահանգներու մամուլի գործակալութեան տնօրէն Ճորճ Ալըն քաղաքական կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Սորպոնի մէջ:

Նախ, ըսաւ ան, ամերիկեան կառավարութիւնը կը մտածէ թէ զօրաւոր, կայուն եւ կենսունակ Ֆրանսա մը անհրաժեշտ է ազատ աշխարհի ապահովութեան եւ ներդաշնակութեան համար: Ասիկա նորութիւն մը չէ Միացեալ Նահանգներու քաղաքականութեան մէջ: Երկու աշխարհամարտերու ընթացքին զէնքի եղբայրակցութիւնը վկայութիւն մըն է այս ուղղութեամբ, ինչպէս նաեւ Մարշալի ծրագիրն ու օգնութեան այլ ծրագիրները՝ Բ. Աշխարհամարտէն ետք: Մենք միշտ այն համոզումը ունինք թէ զօրաւոր Եւրոպա մը անպատշաճ է՝ առանց զօրաւոր Ֆրանսայի: Եւ առանց զօրաւոր Եւրոպայի, ազատ աշխարհի եւ Միացեալ Նահանգներու ապահովութիւնը մահացու վտանգի մը առջեւ կը գտնուի:

Անդրադառնալով ներկայ կացութեան, Ալըն ըսաւ մասնաւորապէս.— Թոյլ տուէք ինծի ըսել նաեւ թէ իմ հայրենակիցներս անկեղծ գոհունակութեամբ դիմաւորեցին Զօրավար Տը Կոլի վերադարձը: Մենք կը մտածենք թէ Զօր. Տը Կոլ կը խորհրդանշէ Ֆրանսայի մեծութիւնն ու փառքը: Ֆրանսայի քաղաք. կայունութիւնն ու տնտեսական հաւասարակշռութիւնը քաջալերական են:

ԱԼԺԵՐԻԱ.— Անդրադառնալով այս հարցին, ամերիկեան մամուլի գործակալութեան տնօրէնը նախ ճշդեց՝ թէ աւելի քան որեւէ երկիր, Ֆրանսա բարդ խնդրի մը առջեւ կը գտնուի: Ֆրանսայի չափ կը պահանջէ որ այդ հարցը կարելի եղածին չափ շուտ լուծուի. «Մենք ալ մտահոգուած ենք անով: Բայց խորհուրդներ չենք տար Ֆրանսայի՝ այս մարզին մէջ: Արդէն ոչ մէկ միջամտութիւն ըրած ենք: Կը յուսանք թէ արդար եւ ազատական լուծում մը կարելի պիտի ըլլայ գտնել՝ պահելու համար Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի կապերը: Իր այս ճիգերուն մէջ,— ամուլ պայքարին լուծում մը գտնելու ճիգը,— Նախագահ Տը Կոլ Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան անվերապահ աջակցութիւնը կը վայելէ »:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏ.— Ճառախօսը նախ հերքեց այն գրոյցները՝ որոնց համաձայն Ֆրանսա անհամաձայնութիւններ ունի իր դաշնակիցներուն հետ եւ այդ պատճառով ատլանտեան կազմակերպութիւնը տկարացած է: Ան չեշտեց մասնաւորապէս այն պարագան՝ թէ Ժընեւի վերջին խորհրդաժողովը ցոյց տուած էր արեւմտեան ուժերու միասնականութիւնը.— «Ճիշդ է սակայն, որ Զօրավար Տը Կոլ առաջարկ մը ըրաւ Ատլանտեան Ուխտը աւելի հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար: Փարիզի եւ Ուաշինկթընի մէջ բանակցութիւններ եղան այդ առաջարկներուն շուրջ: Ես վստահ եմ որ բարեկամեցողութեամբ, մեր կարծիքները պիտի ներդաշնակուին »:

Ճորճ Ալըն եզրակացնելով, յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգները վճռած են թիկունք կանգնիլ Ֆրանսայի՝ որպէսզի ան կարենայ գլուխ հանել իր սկսած գործերը՝ Հասարակաց Շուկայի թէ Ֆրանսական Հասարակապետութեան մէջ:

ԻՐԱՔ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն, Իրաքի համայնավար կուսակցութիւնը գաղտնի հրահանգներ տուած է իր անդամներուն՝ ամէն վայրկեան պատրաստ ըլլալու համար:

Նկատելով որ համայնավար կուսակցութիւնը վճռական օրեր կ'ապրի, ըսուած է գաղտնի հրահանգներուն մէջ, կուսակցութեան հակառակորդ տարրերու միացումը՝ բանակէն ներս թէ դուրս, հետեւեալ միջոցները անհրաժեշտ կը դարձնեն.—

1.— Ժողովրդական կազմակերպութեանց բոլոր անդամները կուսակցութեան տրամադրութեան տակ պէտք է դնեն իրենց զէնքերն ու զինամթերքը, հարկ եղած պարագային գործածուելու համար:

2.— Բոլոր անդամները զօրաւոր պայքար պէտք է մղեն ամէն տեղ՝ բանակին եւ ոստիկանութեան դէմ, անոնց ծանօթացնելու համար ազգային ժողովրդավարական եւ ընկերվարական կուսակցութեանց գործունէութիւնը. այդ կազմակերպութիւնները ներկայիս կ'օգտուին բանակին եւ համայնավար կուսակցութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող ծանր կացութենէն:

3.— Ճիգ պէտք չէ խնայուի՝ որպէսզի կարելի ըլլայ հսկողութեան տակ պահել ժողովրդական դիմադրութեան ուժերը, որոնք միայն՝ կուսակցութեան հակակշռին ենթակայ են:

4.— Այս հրահանգները պէտք է գործադրուին կատարեալ գաղտնապահութեամբ:

5.— Կուսակցութիւնը կազմ ու պատրաստ պէտք է ըլլայ զօրակոչի համար՝ նոր հրահանգներու սպասելով:

6.— Շրջանային բոլոր կոմիտէներն ու տեղական ղեկավարները կուսակցութիւնը տեղեակ պէտք է պահեն վերջին անցուդարձերու մասին:

Միւս կողմէ, Պաղտատի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ պատերազմական վիճակը միշտ ի զօրու է Իրաքի մէջ եւ օրէնքով արգիլուած է զէնք կրել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՐԻ ԽՈՒՄԲԸ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, երեքշաբթի օր Խ. Միութեան փոխ վարչապետ Կոզլով Նիւ Եորքի խորհրդային ցուցահանդէսին բացումը կատարեց:

Այս առիթով Երեւանի «Գրական թերթ»ը կը գրէ թէ Հայաստանի «Երգի ու պարի 23 հոգինոց ծանօթ խումբը Յունիս 17ին Մոսկուայէն մեկնած է եւ անկէ՝ Նիւ Եորք, մասնակցելու համար խորհրդային ցուցահանդէսին մէջ տեղի ունենալիք ներկայացումներուն:

Հայաստանի պարի խումբը կը բաղկանայ 23 հոգիէ եւ Նիւ Եորքի մէջ պիտի ցուցադրէ հայկական ժողովրդական պարեր:

Այս ցուցահանդէսը կարեւոր հանգրուան մը կը նկատուի Միացեալ Նահանգներու եւ Խ. Միութեան յարաբերութեանց մէջ: Կոզլով Նիւ Եորքէն մեկնեցաւ Ուաշինկթըն, ուր պիտի ընդունուի Նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ: Կարեւոր խօսակցութիւններ կը նախատեսուին:

× Այզընհաուըր, Նիքսընի, Տիլընի, Լոճի եւ Սթրաուսի հետ այցելութիւն մը տուաւ խորհրդային ցուցահանդէսին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԹԵԼԱԴՐԱՆՔ » ՄԸՆ ԱԼ ՄԵԶՄԷ

★

Դպրոցական տարեշրջանը վերջացաւ: Յառաջիկայ Հոկտեմբերին կը սկսի նորը: Բոլորիս մտահոգութիւնը նոյնն է, նոր սերունդին հայ մեծնալը, հայ՝ լեզուով, հայ՝ ոգիով: Բոլորիս աչքերը յառած են գլխաւոր երկու կարեւոր կրթարաններու, Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան եւ Ռէնսիի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններուն վրայ:

Շաբաթական հայերէնի դասընթացքները « օժանդակներ » են միայն: Մեծ բան կարելի չէ սպասել անոնցմէ, մանաւանդ գալիք տարիներուն, երբ հիմակուընէ սկսած է հետզհետէ պակսիլ աշակերտներու թիւը:

Այս միջոցին, *Յառաջի* մէջ, յաճախ կը հանդիպինք յօդուածներու, նոյն իսկ խմբագրականի, որոնք ծնողքներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն այդ զոյգ հաստատութիւններուն վրայ, թելադրելով որ իրենց զաւակները այժմէն արձանագրեն յառաջիկայ շրջանին համար:

Արդար մտահոգութեամբ գրուած այդ յօդուածները ընդհանրապէս կը չեշտեն ծնողքներու ունեցած դերը, իրենց զաւակները — կարելի գոհողութեամբ — գոնէ հայերէն լեզուն *խօսիլ* սորվեցնելու անհրաժեշտութեան մէջ:

Կ'ընդգծենք որ մեր զոյգ բարձրագոյն այդ կրթարաններուն գոյութեան իմաստը ալ այդ է: Գիտենք որ կը փորձեն կարելին, ըլլան ուսուցիչները, ըլլան պատասխանատու տնօրէնութիւնները իրենց սահմանուած եւ իրենցմէ պահանջուած դերը լի ու լի կատարելու համար: Դժուար է անշուշտ անոնց պարտականութեան կիրառումը՝ երբ տղան դպրոց կու գայ: Մէկ բառ հայերէն չխօսելով, յամառ կերպով կ'ընդդիմանայ կարծես, երբ մանաւանդ անոնց մեծ մասին ծնողքները, մասնաւորաբար մայրերը օտար են:

Այս բոլորը գիտնալով հանդերձ, կ'ուզենք մատնանշել թէ արդիւնքը շատ անգամ բաւարար կամ գոհացուցիչ չէ: Լաւագոյն *փոխանակումը* այդ վարժարաններուն համար յօդուածները չեն, այլ յաճախող տղաքն են: Պէտք է անոնք գոնէ հայերէն խօսելու վարժութեամբ ցոյց տան դպրոցին տուածը, մայրենի լեզուով բանախօսութիւններ ընելով կամ պարզ թղթակցութիւններ գրելով թերթերուն, իրենք իսկ նկարագրելով իրենց հանդէսները:

Այս արդէն՝ որոշ չափով կրնայ գոհացնել թէ վարժարաններու տեսչութիւնը եւ թէ մեզ, այլապէս ուսուցիչներու գոհողութիւնն ալ ապարդիւն է:

ՆՈՃԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ հրատարակուեցան կարգ մը փաստաթուղթեր որոնք շահեկան տեղեկութիւններ կուտան Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան գործունէութեան մասին, 1940ին: Մերկացումները ըրած է Փարիզի նախկին ամերիկեան դեսպանը՝ Ուիլըմ Պուլիթ որ Գերմանիոյ եւ համայնավար կուսակցութեան սերտ գործակցութեան մասին փաստաթուղթեր կը ներկայացնէ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ 14 համայնավարներ ձերբակալուած են: Թռուցիկներ եւ գաղտնի տպարան մըն ալ գրաւուած են:

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամ թերթին համաձայն, Խ. Միութիւնը 400 միլիոն րուբլի (49 միլիառ ֆրանք) վարկ մը բացած է Ա. Մ. Հանրապետութեան Ասուանի ամբարտակի շինութեան համար, որ պիտի սկսի Դեկտեմբերին:

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մոսկովեան կազմուեցաւ եւ մեծցաւ մոնկոլ սարսափելի գերութեան մէջ։ Ազատագրուելով գերութենէն՝ շարունակեց խաղալ դերի – տէր աւանդական դերը։ Պետրոս Մեծ, մոնկոլ դերի քաղաքական ճարպիկութեան միացուց տիրոջ մը խրոխտ ձգտումները, Ճենկիզ Խանի աշխարհակալութեան կտակը ժառանգելով։

Սլաւ ցեղին յատկանշական գիծն է՝ ցամաքային հողամասերու մէջ ամփոփուիլը։ Ծովեզերքները գրաւած են ոչ-սլաւ ժողովուրդներ։ Փեթերսպուրկի տեղը պայքարի վայր մը եղաւ շուրջ հազար տարի Ֆիններու, Շուէտներու եւ Ռուսերու միջեւ։ Պետրոս Մեծ լքեց աւանդութիւնները երբ Քանթեմիր իշխանին յայտարարեց. «Ռուսիա ջուրի պէտք ունի»։ Արշաւեց հարաւ Ազախու ծովուն վրայ հաստատուելու համար, խարդախութեամբ միջամտեց Պարսկաստանի գործերուն՝ Կասպից ծովուն վրայ ելք մը ունենալու համար։ Ծովն անհրաժեշտ էր աշխարհակալութեան համար, ծաւալելու համար, ընդհանուր յարձակում մը կազմակերպելու համար։ «Արդի Ռուսիոյ դիւանագիտութեան կենսական սկզբունքն է համաշխարհային աշխարհակալութիւնը։ Երբեմնի մոնկոլին ստրուկը, կ'աշխատի աշխարհի տիրանալ, աշխարհը ստրկացնել»։

Պալթեան նահանգները իրենց աշխարհագրական դիրքով անհրաժեշտութիւն մըն էին ցամաքային Ռուսիոյ տնտեսական զարգացման համար։ Պետրոս, պատերազմելով Շուէտի դէմ, ռուս Լիվըրփուլ մը կ'ուզէր ունենալ։

Պետրոս Մեծ դերագոյն ճիգ մը թափեց նոր մայրաքաղաք մը շինելով եւ Ռուսաստանի տալով արտակեդրոն կեդրոն մը։ Ալկարոդդի կ'ըսէր. «Փեթերսպուրկ պատուհանն է՝ ուրկէ Ռուսիա կարող է տիրապետել Եւրոպայի»։ Սկիզբէն իսկ ասպարէզ կարդալ էր Եւրոպացիներուն, քաջալերութիւն մըն էր Ռուսերուն նոր աշխարհակալութիւններ կատարելու։ Լեհաստանի մէջ կառուցուած ամրոցները ոչ միայն ըմբոստութիւն մը զսպելու համար են, այլ սպառնալիք մըն են նաեւ Արեւմուտքի, ինչպէս Փեթերսպուրկի հիմնարկութիւնը հարիւր տարի առաջ։ Արեւմուտքը տուաւ Ռուսիոյ դիւանագէտներ, զօրավարներ, որոնք կազմակերպեցին պետութիւնը, բանակը, դպրոցները։ Պետրոս հասաւ իր նպատակին՝ քաղաքակրթել յետամնաց Մոսկովիան։

Անգլիա ոչինչ ըրաւ Շուէտը փրկելու համար, երկրորդեց Ռուսիան՝ իր ձեռնարկներուն մէջ։ Պալթիկի շուրջ մղուած պայքարին առեն Անգլիա հանդիսատես մնաց։ Ժամանակի քննադատները Անգլիան կը նկատեն Ռուսիոյ ամէնէն հզօր գործիքը։

1719ին համայնքներու ժողովին ներկայացուած է պարսաւագիր մը (Ճշմարտութիւնը ճշմարտութիւն է» վերտառութեամբ։ Հեղինակը կը գրէ. «Առաջինը եղայ ռուս նպատակը նախատեսող եւ յայտարարեցի, թէ բացարձակ անհրաժեշտութիւն է խզել մեր յարաբերութիւնները ցարին հետ եւ արգիլել իրեն Պալթիկի վրայ ամրանալը։ Պետրոսի ձգտումն էր ենթարկել Գերմանիան։ Իւրացուցած ըլլալով ռուս եկեղեցիի պետի իրաւունքը, կ'ուզէր ճանչցուիլ յոյն կայսրութեան պետ։ Հինգ տարի մօտէն հետեւեցայ ցարին գործունէութեան եւ լուսաբանեցի մեր կառավարութիւնը։ Պետրոս հալածեց կատարած դերս եւ հրաւիրեց մեր կառավարութիւնը զիս ետ կանչելու։

Ծովակալ Նորրիս Պալթիկ եկաւ անգլիական նաւատորմով հանդիպելու համար ցարին, ի՞նչ պատճառով եւ ի՞նչ խոստովանելի նպատակով»։

Մարքս կ'աւելցնէ. «Նման դէպք մը պատահեցաւ նաեւ Ղրիմի պատերազմին առեն, անգլիական Նափիէ եւ Տրնտաս ծովակալները դանդաղօրէն կը շարժէին Սեւաստոփոլի առջեւ»։

« Պալթիկի նահանգներուն Շուէտի վերադարձումը անհրաժեշտ է տնտեսական եւ քաղաքական պատճառներով։ Առեւտուրը կենսական գործ մըն է այժմ մեզի համար։ Պալթիկը անհրաժեշտ է թէ մեր առեւտուրին եւ թէ մեր ապահովութեան համար։ Հոն, ուր գրաւուած է ցարին կողմէ, հոն դադրած է մեր առեւտուրը։ Փեթերսպուրկ պիտի ըլլայ նաւային կարեւոր կայան մը։ Պալթիկը մեր ծովային պետութեան համար օգտակար ծովն էր, նախ արգիլելու համար նաւային պետութեան մը կազմութիւնը եւ յետոյ ուժերու հաւասարակշռութիւնը պահելու համար Դանիոյ եւ Շուէտի միջեւ։

« Իմաստութեան եւ նախատեսութեան ապացոյցը տուին մեր պետական մարդիկը՝ երբ 1617ին Սթոլպոայի դաշնագիրը կնքեցին, որուն համաձայն Մոսկոֆները վերադարձնելով Պալթիկեան նահանգները միմիայն ցամաքային պետութիւն մը մնալու էին։ Նոյն քաղաքականութեան կը հետեւէին Շուէտ եւ Դանիա։

Այժմ ցարը հաստատուած է Պալթիկի ափերուն՝ ի վնաս մեր շահերուն։ Ամէնէն ապահով քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ վերադարձը Սթոլպոյայի դաշնագրին։ Իսկ եթէ անկարելի ըլլայ Ռուսերը ետ մղել ծովէն եւ ստիպել՝ որ ցամաքային պետութիւն մը մնան, այն ատեն պատերազմը անխուսափելի պիտի ըլլայ։ Ժամանակը ցոյց պիտի տայ՝ որ մեր կառավարութեան գլխաւոր նպատակ ըլլալու էր Մոսկովները հեռացնել Պալթիկի ափերէն»։

Մոլոթով 1940 Նոյեմբերին այցելեց Պերլին։ Կարեւորութիւն չտուաւ Հիթլերի եւ Ռիպպէնթրոփի խիստ շահեկան առաջարկներուն՝ ժամանակցիլ Բրիտանական կայսրութեան ասիական մասին բաժանումին։ Գերմաններէն ուզեց միայն ազդեցութեան երկու գօտիներ՝ Ֆինլանտան եւ Պուլկարիան։ Իրեն առաջարկուեցաւ Մեծ Մոնկոլի կայսրութիւնը 450 միլիոն բնակիչներով եւ առաւել. հարստութիւններով։ Մոլոթով երկու աղքատ երկիրներ կ'ո՛ւզէր միայն 12 միլիոն բնակիչներով։ Այս երկու երկիրներուն ռազմական կարեւորութիւնը բացայայտ էր, մէկը կը փակէր Սքանտինաւիոյ եւ Արջային ովկիանոսի մուտքը, միւսը կը փակէր Դանուբեան հովիտը եւ կարելիութիւն կու տար թափանցելու Արշիպեղագոս եւ Միջերկրական։ Պուլկարիայէն կրնային սպառնալ Ռումանիոյ քարիւղի հորերուն, որոնք Գերմանիոյ կը հայթայթէին անհրաժեշտ « սեւ ոսկին»։ Օր մը կրնային դառնալ Գերմանիոյ դէմ՝ եթէ պատերազմը շարունակուէր եւ Գերմանիան տկարանար։ Խորհրդային Միութեան արտաքին նախարարութեան ընդհանուր քարտուղար Սոպոլեւ Սոֆիա եկաւ եւ համաձայնեցաւ պուլկար կառավարութեան հետ։ Պորիս Թագաւորը խոստացաւ պատերազմական խարխուներ յատկացնել Ռուսիոյ, պայմանով որ Գերմանիա առարկութիւն չընէ։ Գերման վարիչները ըմբռնեցին, որ Խորհրդային Միութեան նպատակն է ժամանակ շահիլ, ռազմական դիրքեր գրաւել, յարմար առենին արգիլել երկաթի եւ քարիւղի արտածումը դէպի Գերմանիա։ Խորհրդային Միութեան համար դիւրին պիտի ըլլար յառաջանալ մինչեւ Հռենոս սպառած Գերմանիայէն, եւ ասպարէզ կարդալ արեւմտեան յոգնած պետութեանց։

Խորհրդային Միութիւնը այսօր, երկուքուկէս դար վերջ, հաստատուած է Պալթիկի վրայ, Ադրիականի վրայ։ Արքիպեղագոսի սահմաններուն մօտ եւ կը մերժէ որեւէ ընկրկում։ Մոսկուայի երբեմնի անգլիական հիւպատոսը երկու դարէ աւելի առաջ եւ Քարլ Մարքս իրմէ մէկուկէս դար վերջ՝ կը նախատեսէին ռուս վտանգը։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՊԵՐԹՐԱՆՏ ՌԸՍԸԼ ԿԸ ԽՕՍԻ...

ԽՄԲ.— Աշխարհահռչակ անգլիացի փիլիսոփայ եւ մաթեմաթիկոս Պերթրանտ Ռըսըլ, ներկայիս մարդկութեան դիմագրաւած հիմնական խնդիրներուն շուրջ տեսակցութիւն մը ունեցած է լրագրող Տէյվիտ Փառւելի հետ, Ռըսըլ արեւմտեան արդի մտքի գլխաւոր ներկայացուցիչներէն մէկն է եւ միաժամանակ թերեւս մեծագոյն թշնամին մեքենականացման, որ ըստ իրեն՝ մարդկային մտքին մեռելվաքաղն է։ Ստորեւ՝ Ռըսըլ – Փառւելի տեսակցութեան թարգմանութիւնը։

Փառւել.— Վերջերս շատ կը խօսուի մեծերու (բարձր մակարդակի) խորհրդաժողովի մը մասին։ Ձեր կարծիքով այս խորհրդաժողովը պէ՞տք է գումարուի եւ եթէ գումարուի, ձեր կարծիքով՝ պիտի յաջողի՞։

Ռըսըլ.— Կը կարծեմ թէ պէտք է գումարուի, թէեւ կը տարակուսիմ թէ լաւ բան մը դուրս գայ անկէ, որովհետեւ, երկու հաստատուածներու քաղաքականութիւնն ալ՝ զուտ ուժի քաղաքականութիւն է։

Փառւել.— Եթէ Արեւմուտք եւ Արեւելք կարենան բարեկամաբար քննել իրենց տարակարծութիւնները, ձեր կարծիքով ո՞ր հարցերը պէտք է քննուին։

Ռըսըլ.— Անատական (հիւլէական) սպառազինումներ, փորձերու ջնջում եւ Գերմանիա։ Հողային շատ դժուար խնդիր մըն է Գերմանիա։ Պէտք է այդ երկիրը չէզոք երկիր հռչակուի, միայն մէկ ոստիկանական ուժով եւ սպառազինումներու միջազգային հսկակչիով։

Փառւել.— Ձեր կարծիքով՝ Արեւմուտք եւ Արեւելք կրնա՞ն համաձայնիլ վերոյիշեալ խնդիրներուն շուրջ։

Ռըսըլ.— Ոչ։ Թերեւս համաձայնին անատական փորձերը դադրեցնելու եւ ջրածին սպառազինումները սահմանափակելու շուրջ, մանաւանդ այն ուժերուն համար, որ դեռ անատական զէնքերու չեն տիրացած, բայց ըլլալիքը ամբողջ ասիկա է։ Թերեւս համաձայնութիւն մըն ալ գոյանայ Պերլինի շուրջ, բայց, մեծ խնդիրներու միջուկին պիտի չմօտենան։

Փառւել.— Ի՞նչ կը հասկնաք «մեծ խնդիրներ» ըսելով։

Ռըսըլ.— Անմտութիւն է կարծել, թէ գլխաւորը անատական փորձերու դադրեցումն է։ Մեծագոյն խնդիրը՝ պատերազմի մը պայթումը կանխելն է։

Փառւել.— Ինչպէ՞ս պիտի ըլլայ ատիկա։

Ռըսըլ.— Դանդաղ ընթացքով եւ կազմելով միջազգային կառավարութիւն մը, միջազգային ոստիկանական ուժով եւ կորիզային զէնքերու ջնջումով։ Այս կառավարութիւնը կրնայ կախում ունենալ ՄԱԿէն, որ պէտք է բարեփոխուի, որովհետեւ, իր նպատակին չի ծառայեր։

Փառւել.— Ձեր կարծիքով՝ աշխարհ պիտի ընդունի՞ միջազգային կառավարութեան մը գաղափարը։

Ռըսըլ.— Անատական պատերազմի մը վտանգներու դանդաղ ըմբռնումով՝ պիտի գայ նախ, երբ մարդիկ պիտի ըմբռնեն իրենց երկիրներուն սպառնացող վտանգն ալ։ Այս հասկացողութիւնը պիտի օգնէ միջազգային կառավարութեան մը ստեղծման։

Փառւել.— Ձեր կարծիքով՝ միջազգային դժուարութեանց հիմը գերմանականին նման հողային խնդիրները եւ անատական փորձերը դադրեցնելու խնդիրն են։

Ռըսըլ.— Ոչ։ Գլխաւոր դժուարութիւնը գաղափարաբանութեանց հակադրութիւնն է։ Երկու ճակատներն ալ՝ միւս կողմը բացարձակապէս դէշ կը նկատեն։ Ասիկա յիմարութիւն է։ Երկու ճակատներն ալ դէշ են։

Փառւել.— Կրնա՞յ կամրջուիլ այս հակադրութիւնը։

Ռըսըլ.— Անշուշտ։ Գլխաւորը այն է որ, աշխարհը համոզենք թէ պէտք է մի-

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ

ՄԱՐԴԸ, ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԵՒ ԻՐ ՎԷՊԸ՝

ՏՈՔԹ. ԺԻՎԱԿՕ

Հոն է արդէն այս գործին մեծագոյն արժանիքներէն մէկը։ Անկեղծ, բարախուն, մարդկային վկայութիւն մըն է, մեծ ժողովուրդի մը մասին, որ ռուս ժողովուրդն է, սիրելի աշխարհին իր մեծ մշակոյթով, սիրելի մանաւանդ մեզի, վկայութիւն մը նաեւ այդ մեծ ժողովուրդին մեծագոյն պատմական արարքին, համայնավար յեղափոխութեան մասին։

Իբրեւ վէպ դժուար ընթեռնելի է։ Չի համապատասխաներ դասական վէպի մեր ըմբռնումներուն։ Շատ երկար է եւ մանրամասնութիւններով խճողուած։

Ռուսական վէպը արդէն միշտ այդպէս է եղած։ Թոլսթոյի եւ Տոսթոյեվսքիի շատ մը վէպերը աւելի դիւրաւ ընթեռնելի չեն։

Եթէ «Աննա Քարենինա», «Ոճիր եւ Պատիժ»ը լաւ կառուցուած հրաշալի վէպեր են, «Ցարութիւն», «Պատերազմ եւ Խաղաղութիւն», «Այսահարները», «Ցիմարը», երկար, մանուածապատ, քաոսային մթութիւններ ունին, որոնց դիմաց զինաթափ կ'ըլլայ յաճախ Եւրոպացի ընթերցողը։

Աւելի կը դժուարանայ խնդիրը՝, երբ նկատենք որ Փասթերնաք, ունենալով իր հանճարեղ նախորդներուն թերութիւնները, չունի անոնց առաւելութիւնները։

Վիպագիր Փասթերնաք չունի վերլուծական խորութիւնը, «Քարամազով Եղբայրներ»ու հանճարեղ հեղինակին հրաշալի նշտրակը, որով ան կը ճեղքէ իր հերոսներուն կուրծքը եւ մեր առջեւ կը թափէ ինչ որ կայ հոն։

Փասթերնաք չունի նաեւ Թոլսթոյի արծուային մամապարփակ թռիչքը, անոր բնածին մեծութիւնը։

Տոքթ. Ժիվակօ ամէնէն աւելի կը նմանի «Պատերազմ եւ Խաղաղութիւն»ին։ Կը նմանի անոր իբրեւ մտածում, մտադրութիւն։ Կը տարբերի կառուցուածքով, վիպային թէքնիքով։

Տոքթ. Ժիվակոյի մէջ ալ կան, ինչպէս Թոլսթոյին վէպին մէջ, երեք անջատ վիպային տարրեր, կամ մակերեսներ։

Ա) Վիպային հանգոյցը։

Բ) Ժամանակագրութիւնը, այսինքն պատմական դէպքերը։

Գ) Պատմութեան փիլիսոփայութիւնը։

Թոլսթոյի մէջ այս երեք խնդիրները կ'ուսումնասիրուին անջատօրէն, երեք տարբեր դասաւորումով՝ երեք գիծի վրայ։ Թոլսթոյ իր լուսարձակը փոխն ի փոխ կը պտտցնէ մէկ մարդէն միւսը եւ մեզի կու տայ ընդհանուր պատկեր մը իր վէպի վերջաւորութեան։

Փասթերնաքի վէպին մէջ այդ երեք գծերը կան, բայց իրար խառնուած են։ Մէկ գլուխի մէջ յաճախ կը հանդիպինք երեք տարրերուն ալ, վէպը կը շարունակուի, պատմական դէպքերը կը յառաջանան, եւ այդ դէպքերը կը վերլուծուին միաժամանակ։

Գեղեցիկ գրականութիւնը սիրողի մը համար հաճելի է Տոքթ. Ժիվակոյի ընթերցումը։ Իւրաքանչիւր գլուխ գրական կտոր մըն է։ Կարելի է որեւէ էջ բանալ, առնել գլուխ մը եւ զետեղել հաւաքածոյի մը մէջ։

Կը ձանձրանայ այն ընթերցողը որ Փասթերնաքի գործը սկսած էր լաւ վէպ մը կարդալու միտքով, եւ կ'ուզէ, արագօրէն, հետ ի հետ հետեւիլ սկսուած պատմութեան։

Այս կարգի գրականութեան անվարժ ընթերցողը շուտով կը յուսահատի։ Տոքթ. Ժիվակօն ոստիկանական վէպ մը չէ։ Այդպիսի վէպեր չեն արդէն, ոչ «Պատերազմ եւ Խաղաղութիւն»ը, ոչ ալ « Քարամազով Եղբայրները» եւ «Ցիմարը»։

Հարկ են որոշ վարժութիւն ռուսական վէպին հետ, եւ որոշ գրական տրամադրութիւն, լիովին ըմբռնելու համար Տոքթ. Ժիվակօն։

Այդ տրամադրութեամբ եւ քիչ մըն ալ քաջութեամբ զինուած ընթերցողը՝ երբ մխրճուի այս վէպին մէջ, առանց դժուարութեան կ'աւարտէ զայն, մեծապէս վարձատրուած իր քաջութեան համար։

Վիպային մասը մեծ բան մը չէ։ Պատմութիւն չկայ գրեթէ այս հաստափոր գրքին մէջ։

Կեդրոնական դէմքը Տոքթ. Ժիվակօն է, բնականաբար։ Անոր կողքին՝ ուրիշ երիտասարդ մը, Անթիփովը։ Երկու հակադիր նկարագիրներ։

Տոքթ. Ժիվակօն կը պատկանի այն դասակարգին, որ հիմը կը կազմէր նախապատերազմեան ռուս ընկերութեան, նշանաւոր ռուս ինթելիկենցիան։

Հոգիով արուեստագէտ, բարեհամբոյր, խելացի եւ զարգացած մարդ մըն է ան։ Թուլամորթ սակայն, կրաւորական տիպար մը։ Ռուսական յեղափոխութիւնը զայն յանկարծակիի կը բերէ, տակն ու վրայ կ'ընէ անոր կեանքը, որ հաւանաբար ամբողջովին նուիրուած պիտի ըլլար իր արուեստին, ընտանեկան խաղաղ եւ ապահով յարկի մը տակ, առանց Լենինին։ Եւ կը դառնայ անոր զոհը, խեղճ խլեակ մը, սարսափելի դէպքերուն խաղալիք։ Իր կինն ու զաւակները կը յաջողին ապաստանիլ արտասահման։ Ինք կը մնայ։

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(7 Շար.)

աժամանակ գոյութիւն ունենայ, միւսներուն հետ միասին ապրի կամ մեռնի :

Փաուել.— Ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ ատիկա :

Ռըսըլ.— Ճամբորդութիւններով : Ռուսերը պէտք է Արեւմուտք այցելեն եւ մենք ալ՝ Ռուսաստան : Նմանապէս պէտք է ռուս գրականութիւն եւ Ռուսաստանի մասին գիրքեր կարդանք, որպէս զի հասկնանք թէ Ռուսերն ալ մեր ուզածը կ'ուզեն – սնունդ, տուն, ընտանիք եւ ասոնց նման բաներ :

Փաուել.— Ձեր կարծիքով՝ նման բան մը պիտի պատահի երբեւիցէ :

Ռըսըլ.— Կարեւորը՝ մինչեւ այն ատեն խաղաղութիւնը պահելն է : Զոր օրինակ, Պ. Մաք Միլըն վերջերս շատ խոհեմութիւն ցոյց տուաւ եւ հակառակ ընկերվարական ըլլալուս կը հիանամ իր վրայ : Պերլինի խնդրին մէջ տրամաբանութիւն ցուցաբերեց : Երբ անարդարանալիօրէն Պերլինի խնդիրը արծարծեցին Ռուսերը, Արեւմուտքի մէջ ընդհանուր հակազդեցութիւնը անզուսպ զայրոյթ էր : Սակայն, Պ. Մաք Միլըն բսաւ. «Անօգուտ է զայրոյթը : Պէտք է լուծում մը գտնել» : Այս մտածելակերպը պէտք է ընդհանրանայ եւ ատոր համար, մեծերու խորհրդաժողովի մը կողմնակից եմ :

Փաուել.— Ի՞նչ խորհուրդ պիտի տայիք այդ խորհրդաժողովի անդամներուն :

Ռըսըլ.— Նախ եւ առաջ պիտի ըսէի երկու կողմերուն ալ. «Լաւ է որ համաձայնիք եւ ոչ՝ որ տարաձայնիք» : Անցեալին, երկու խմբակցութիւններն ալ խորհրդաժողովի կուգային տարաձայնելու եւ անկէ քարոզչական յաջողութիւն մը փրցնելու նպատակով : Ասիկա պէտք է վերջ գտնէ, որովհետեւ, տարակարծութիւնները կրնան պատերազմի առաջնորդել առանց մէկ կամ միւս կողմին ուզելուն : Այսօր, աշխարհ պէտք է տրամաբանօրէն մտածէ ապագային մասին, այլապէս, ապագայ երբեք գոյութիւն պիտի չունենայ՝ անոր մասին մտածելու համար :

Թարգ. ՎԱՉՐԻԿ

Յակոբիկ կը վերադառնայ դպրոցէն եւ մայրը կը հարցնէ .

— Տղաս, այսօր ի՞նչ սորվեցար :

— Իսրայէլացիներուն Կարմիր ծովէն անցքը :

— Պատմէ տեսնեմ, միտքդ մնացե՞ր է :

— Հարկաւ : Մովսէս իր զինուորները առեր եւ հասեր է Կարմիրծով, ուր հրամայեր է որ կամուրջ մը շինեն մեքենագէտները : Երբ ծովը անցեր են, տեսեր է որ Եգիպտացիներուն բանակը կուգայ : Մովսէս անթելով կանչեր է օդնաւորդութիւնը՝ որ եկեր եւ կամուրջը օդը հաներ է ճիշդ այն պահուն՝ երբ ...

— Տղա՛ս, վստա՞հ ես որ այդպէս բսաւ ուսուցիչդ :

— Ո՛չ ճիշդ այդպէս, բայց, եթէ մեզի բսածին պէս ըսեմ՝ բնաւ պիտի չհաւատաս, մայրիկ, կը պատասխանէ Յակոբիկ :

ՏՈՄՍԵՐ

ԵԹԷ ՔԵԶ ՆԵՐՍ ԱՌՆԵՆ...

— Կարդացի, կարդացի... Թուրքերը նոր համալսարան մը բացեր են Անգարայի մէջ եւ նոր հիւանդանոցի մըն ալ հիմնաքարը դրեր են, Պոլսոյ մէջ ... Աղէկ, թող շինեն, աչք չունինք... Բայց որո՞ւն դրամներով ...

— Իրե՛նց, ի հարկէ ...

— Վայ քեզ քաղաք որ թագաւորդ մանուկ է... Իրենք դրա՞մ ունին որ ... Թող փառք տան Ամերիկացիներուն, Անգլիացիներուն, Գերմանացիներուն, ասոր, անոր : Եղբա՛յր, ի՛նչ գումարներ քաշեցին սա վերջին տասը, տասներհինգ տարուան մէջ... Ես ըսեմ հազար, դուն ըսէ՝ երկու հազար միլիոն տոլար .... Համրելով չի լմննար... Խելքը սիրեմ սա Արեւմուտքցիներուն...

— Նախանձ է որ այդպէս բաներ ըսել կուտայ քեզի ...

— Նախանձը չէ, կատաղութիւնս է ... Սաանկ ալ անիրաւութիւն կ'ըլլա՞յ եղեր...

— Ի՞նչ անիրաւութիւն ...

— Եղբայր, մեզի սէնթ մը տուած չունին, ելեր են Թուրքերուն գրպանը կը լեցնեն ու կը լեցնեն ...

— Մենք բան մը ուզած ունի՞նք որ մեզի ալ բան մը տային ...

— Ցաւալի կէտը հոդ է, արդէն ... Բան մըն ալ ուզած չունինք... Զլացող տղուն ո՞վ կաթ կուտայ ... Բայց, ըսեմ քեզի որ մեր բրածն ալ սխալ է... Ուզելու ենք, պահանջելու ենք...

— Ըսել կ'ուզես որ մուրացկանութեա՞ն սկսելու ենք...

— Ինչ մուրացկանութիւն, սիրելիս ... Դուն Հայոց պատմութիւն կարդացա՞ծ չես ...

— Ո՛չ ...

— Ուրեմն, մտիկ ըրէ... Գիտե՞ս, Առաջին պատերազմին ինչ կորսնցուցինք :

— Շիտակը չեմ գիտեր, բայց, կարծեմ, հինգ, տասը միլիոն մը կորսնցուցած ըլլալու ենք ...

— Հինգ, տասը միլիոն ... Դուն բժիշկի մը պէտք ունիս, եղբայր : Առաջին պատերազմին, ամէնէն քիչը, կորսնցուցինք հինգ հազար հատիկ միլիոն տոլար ... Չէ, չէ, սխալ ըսի — հինգ հազար հատիկ միլիոն սթերլին ...

— Լաւ, շարունակէ տեսնենք :

— Ի՞նչ ետ առինք... Ոչինչ... Փառք Տիրոջը, 1914ին, Պապը Ալին Պերլինի մէջ հինգ միլիոն կարմիր ոսկի պահ դրած էր, պատերազմէն նոր մեր «բարեկամ»ները ելան ըսին թէ առ դրամէն միայն պատերազմիկ պետութեանց հպատակներուն հատուցում պիտի ըլլար ... Մենք ալ մեր բերանը հովին բացինք ...

— Նորէն հին ազգաց պատմութեան էջերը քրքրել սկսար ... Ալ ձանձրացանք, նոր բան մը ըսէ... Դուն քեզի կը բարկանաս, կը կատղիս ... Լաւ կա՞յ ... Չկայ ...

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յառաջ) — Կիրակի՝ Յունիս 21, ժամը չորսին, հանդէսը բացուեցաւ հայկական եւ իտալական քայլերգներով : Վարժարանին սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ : Ներկայ էին Վենետիկի պատրիարքը՝ Կարդինալ Ուրպանի, Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայրը Գերպ. Սրապիոն Վրդ. Ուլուհոճեան, եկեղեցական եւ պետական անձնաւորութիւններ, դեսպաններ, Իտալիոյ հայ գաղութներէն եկած ազգայիններ եւ շրջանաւարտ ուսանողներու ծնողքներ՝ եկած հեռաւոր Սուրիայէն եւ Յունաստանէն :

Ուսուցչապետ Հ. Յովսէփ Գէհեննիլեան, իտալերէն, կարդաց ուսումնական տեղեկատուութիւնը :

Նազարէթ Կէօչէրեան դաշնամուրի վրայ նուագեց Շումանի «Փիքքոլօ Սթուտիօ» եւ Շոփէնի «Նախերգանք» մը : Սարգիս Եղիազարեան արտասանեց անմահն Դ. Վարուժանի «Յաչրուրը» :

Վարժարանին երգաչխումբը, գեղավարութեամբ ուսումնապետ վարդապետին երգեց Կոմիտասի «Սարերի վրով գնաց» ու «Երի երիջան»ը :

Գէորգ Մոմճեան չնորհալիօրէն արտասանեց Արակոնի «Կ'ողջունեմ քեզ Ֆրանսա» քերթուածը : Արտասանեցին նաեւ Ա. Թըրտակեան, Ա. Պաղտասարեան եւ Խորէն Սապահի :

Շրջանաւարտ դասարանէն Վարուժան Պօյաճեան արաբերէն լեզուով ուղերձ մը կարդաց ի յարգանս Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան դեսպանին :

Խաչի Գէհեննիլեան նուագեց «Վալս» մը Շոփէնէն :

Շրջանաւարտներու կողմէ հրաժեշտի խօսքը կարդաց Երուանդ Խաչատուրեան :

Ապա սկսաւ վկայականներու եւ մրցանակներու բաշխումը : ԿԴ. ընթացաւարտ կարգի տասնեւչորս աշակերտներէն, քննութեանց յաջողած էին եւ վկայականի արժանացան միայն ինը աշակերտ : Կարպիս Թոփճեան, Խաչիկ Էմիրխանեան, Վարուժան Պօյաճեան, Վարուժան Միքայէլեան, Սիմոն Գէորգեան, Երուանդ Խաչատուրեան, վեցն ալ Հալէպէն, Միսաք Քէչիչեան՝ Քէսապէն, Վարուժան Թորոսեան եւ Յարութիւն Երամեան՝ Աթէնքէն :

Տեսուչ Հ. Վահան Յովհաննէսեանի ողջերթի խօսքէն ետք, խօսեցաւ Վենետիկի պատրիարքը. դրուատեց Հայերը, յայտնեց իր գոհունակութիւնը եւ մաղթեց ազատ ու անկախ Հայաստան մը :

Հանդէսը փակուեցաւ վարժարանին քայլերգով :

Վ. ԵՐԱՆԳԵԱՆ

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան հիւանդանոցի մանկաբէտ վիրաբուժապետ Տոքթ. Երուանդ Ճիւտէճեան Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ պատուուած է «Ֆրանսական Լեգէոնի» ասպետի շքանշանով : Պատուանշանը տրուած է դեսպանատան մէջ՝ Լիբանանի Վարչապետ Քարամէի, Ներքին նախարար Խոտէի եւ ամերիկեան համալսարանի տնօրէն Փոլ Լէօնըրտի ներկայութեան :

— Ճիշդ այդ կէտին մէջ է որ իրարու խօսք չենք հասկնար ... Անանկ բաներ ընելու ենք որ մեր բողոքը լսեն...

— Ի՞նչ ընենք... Նիւ Եորք երթանք, Միացեալ Ազգերու շէնքին պատուհանէ՞ն վար առնենք... Թուրքերն կուտան, մեզի չեն տար, լմնցաւ, գնաց... Համակերպէ...

— Եղբայր, պոռալու, կանչելու, պահանջելու ենք ...

— Քու խելքովդ ի՞նչ պահանջելու ենք :

— Առ հաշիւ, տանկ յիսուն, հարիւր միլիոն մը տան, պէտ չըլլար : Մանրամասն հաշիւ կը ներկայացնենք, օր մը ...

— Մուրհակ ունի՞նք՝ իրենց ստորագրութեամբ ...

— Չէ, ատիկա չունինք, նայէ...Բայց, վերը Աստուած կայ : Չեն կրնար ուրանալ որ բարոյական մուրհակները աւելի կ'արժեն քան թուղթէ մուրհակները ...

— Բարեկամ, ինծի նայէ — գիս բժիշկին դրկելէն վա՛զ անցիր եւ դուն, ինքդ յիմարանոցի մը դիմէ... Զրոտեր ես, թռցուցեր ես : Մեզի սէնթ չեն տար ...

— Հիւանդանոց մը, եկեղեցի մը, դպրոց մը, շինելու չա՞փ ալ չեն տար ...

— Չեն տար, չեն տար, չեն տար ... Գիտե՞ս ինչու — որովհետեւ մեզմէ սպասելիք մը չունին : Մեզմէ ինչ որ կրնային առնել, քառասուն տարի առաջ, առին ...

— Է՛, ամօթ չէ՞ ...

— Բողոքդ ներկայացուր Նիւ Եորքի աղաներուն, եթէ քեզ շէնքէն ներս առնեն ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ շարժանկարի սրահներուն մէջ սկսած է ցուցադրուիլ «Հայֆիլմ»ի պատրաստած վերջին ժապաւէնը՝ «Ինչու է աղմկում գետը» : Նիւթը հետեւեալն է. — Պատերազմի ընթացքին Հայաստանի սահմանամերձ գիւղերէն մէկուն բնակիչը՝ Ա. Ղամբարեան, գերի կ'իյնայ : Կը կարծուի թէ կորսուած է, բայց տասնըեօթը տարի յետոյ, տառապած ու չարչարուած, Ղամբարեան կը յաջողի անցնիլ Արաքսը եւ վերադառնալ իր հայրենի գիւղը : Բեմադրիչներն են՝ Հր. Ներսիսեան եւ Դ. Մալեան : Երաժշտութիւն՝ Ա. Այվազեանի :

Ա. ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ ընտիր երկերու ժողովածու մը հրատարակուած է Թիֆլիզի մէջ, վրացերէն թարգմանութեամբ եւ տասը հազար տպաքանակով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԼՌԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

ԺԷ.

Կը թուէր թէ կը զգար որ աղջիկ եղած էր վերստին : Քիչ մը երազուն ժպիտը, նախազգացումին որ կը խաղայ շրթունքներուն վրայ, կը նմանէր նշանուած աղջկան մը ժպիտին, որպէս թէ այն տօնը, որուն կը պատրաստուէր, իր հարսնիքի տօնն ըլլար :

Այսուհետեւ իր բոլոր մտածումները պարահանդէսին կը վերաբերէին : Երբ բոլորովին ապաքինեցաւ, իր աչքերը վերստացան իրենց փայլը, եւ իր երեսներուն վրայ ծաղկեցաւ դարձեալ երբեմնի վարդագոյնը, գիշեր – ցորեկ երգեց ինքզինք դիտեց յարդարանքի տակ, եւ երազեց այն հեշտանքի մասին, որ անծանօթ, անըմբռնելի զինովութեան մը պէս, տօնի այս պահերուն պիտի համակէր իր ամբողջ էութիւնը :

ԺԸ.

Փողերը կը հնչէին, ծնծղաները իրենց խուլ թնդիւնը կը խառնէին նուագարանցներու սուր խաղերուն :

Փուշիններով եւ ուրախութեան ճիչերով, ընկերակցութիւնը հանդիսաւոր թափօրով կը ձգուէր փողոցի երկայնքին, գլուխն ունենալով երկու ձիաւոր պատգամաւորներ — Ֆրանց Մասս եւ Ժան Ֆլէշհամէր, պահակազօրքի երկու ուլանները : Անոնք այն ատեն միայն պիտի հրաժարէին այս պատիւէն, երբ Ընկերակցութիւնը հարկադրուէր լուծուիլ :

Ֆրանցի դէմքը կը ճառագայթէ, բայց Ժան լուրջ դրեթէ անտարբեր հայեացքներ ունի : Ինչ կարեւորութիւն ունին իրեն համար մարդիկ : Այսօր բոլորը իրեն համար օտարականներ են : Ոչ ոքի կը բարեւէ. իր աչքը ոչ ոքի վրայ կանգ կ'առնէ, բայց կը փնտռէ կը խորապնդէ բազմութեան շարքերը, եւ ուրախութեան փայլակ մը կը լուսաւորէ իր դիմագիծերը : Կը խոնարհի, սուրով կը բարեւէ. այնտեղ, փողոցի անկիւնը, կարմրութիւնը այտերուն եւ շող մը աչքերուն մէջ, թաշկինակ կը շարժէ մէկը, զոր ինք կը փնտռէ իր եղբօր կինը :

Անիկա կը խնդայ, նշաններ կ'ընէ, ոտքերուն վրայ վեր կ'երկարի, կը կոխէ ցանկապատին, կը ցատկէ սահմանաքարին վրայ, կ'ուղէ աչքերով Ժանի հետեւիլ մինչեւ որ կ'անհետի ան՝ փոշիի յորձանքի մը մէջ : Անիկա գրեթէ կը մոռնայ Մաթէնը, որ դրօշին քովէն կը քալէ :

Ինչո՞ւ համար ան ալ կը յառաջանայ այնքան խաղաղ եւ այնքան խիստ, ինչո՞ւ համար գլուխը կը մխրճէ այնքան իր օձիքին մէջ... Հեռուն, Ժան դեռ նշան կ'ընէր սուրով ...

Նշանատուութեան վայրը, ուր թափօրը կանգ կ'առնէ, կը գտնուի սահմանածայրը չոճիներու անտառին, որ սահանքէն դիտուելով կը շրջապատէ մարգագետինները : Մանաւանդ, Ֆլէշհամէրի ջրաղացէն հազար քայլ հեռուն կը գտնուէին, կարծես թէ Ժան նշան կ'ընէր գետակին սարաենիներու պուրակին վրայէն : Եթէ նշանածիգներու բազմութիւնը այս խլացուցիչ աղմուկը չհանէր, յստակօրէն կարելի էր լսել ջուրի շառաչիւնը :

— Եթէ այս բոլոր անմտութիւնները վերջանային, բսաւ Ժան :

Բաղձալից ակնարկ մը ձգեց պարտարահին վրայ, քառակուսի ընդարձակ վրան մը, որուն երդիքը շատ վեր կը բարձրանար, տիրապետելով խճողումին շրջակայքի տաղաւարներուն եւ աւելի փոքրիկ վրաններուն :

Կէսօրէ վերջն է որ, — երբ յայտարարուեցաւ տօնի թագաւորը — նշանաձիգներու ազգականները կրնային ներս գալ :

Ժամերը կ'անցնէին եւ ռմբիւնները միօրինակ կը հնչէին, անտառին եղերքը : Կէսօրուան մօտ, Ժանի կարգը եկաւ :

Արձակեց հրացանը... անորոշութեան մէջ, հակառակ այն ծաղիկներուն, զորս Կէրթրուտ դրած էր իր կարապինանին վրայ .... «Ծաղիկներ՝ որոնք երջանկութիւն կը բերեն» բսած էր անիկա, եւ Մաթէն որ հոն էր, ժպտած էր, ինչպէս կը ժպտին աղայամտութեան մը վրայ :

Անմիջապէս որ աւարտեց իր պարտականութիւնը, Ժան կռնակ դարձուց խաղավայրին, մտաւ անտառին մէջ ուր ոչ ճիչ, ոչ շատախօսութիւն կը լսուէր, ուր միայն հրացանի հարուածներու արձագանգը մեղմօրէն կը թաւալէր օդին մէջ : Ինկաւ մամուռին վրայ եւ աչքերը բարձրացուց դէպի չոճիի ճիւղերը, որոնց նուրբ ասեղները կէսօրուան արեւին տակ փայլակներ կ'արձակէին դեռ նոր սրուած պզտիկ չեղբերու պէս :

Այն ատեն փակեց աչքերը եւ երազեց : Որչափ օտար դարձած է իրեն ամբողջ աշխարհը ... Որչափ իրմէ հեռու կը գտնուի իր անցեալ ամբողջ կեանքը :

Մեծ բան մը չէր եղած ան.— կինն ու կիրքը դեռ ոչ մէկ դեր խաղցած էին հոն, եւ սակայն, որքան հարուստ եւ գոյներով շողուն կ'երեւար իրեն այս կեանքը : Այժմ անդունդ մը ամէն բան ընկլուզած էր իր մէջ, եւ այս անդունդին վրայ կը ծածանէին վարդագոյն մշուշներ :

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

(Շար.)

Օր. ՍՕՆԱ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ԺԻՐԱՅՐ ԳՈՒՄՐՈՒՅԵԱՆՑ
Նշանուած

21 Յունիս, 1959

Ձեռամբ՝ Տէր Թորգոմ Փոստէկեանի :
Սարսէլ Լիոն

Այս առթիւ Տրէ եւ Տիկին Կ. Երանեան հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

"ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ"Ի ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

Լսարանին հերթական հաւաքոյթը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Դասախօս Տիկ. ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ :

Նիւթը՝ Գրագիտուհի Ազատնի Շիրակ վէպը, (*տպուած Երեւան*, 1954*ին*):

Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԵՂԱՆԱԿԻ
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Իսի լէ Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէի եւ Պէլվիլի Ռոստոմ խումբի կողմէ :

Այս Կիրակի՝ կէսօրէ վերջ Մըտօնի՝ Պաղ Աղբիւրին մօտ:

Գեղարուեստական բաժին: Տիկին Գալայճեան երգ, Տէր եւ Տիկին Մ. Գարակէօզեան երգ եւ արտասանութիւն, Նահապետեան քոյրեր երգ եւ արտասանութիւն: Բարձրախօս եւ հայերէն սալեր :

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գինով :

ԾԱՆՕԹ.— Դաշտահանդէսի վայրը երթալու համար Մէրի - տ'Իսիէն *եւ* Փօն տը Սեւրէն *առնել* 169 *թիւ* օթօպիւսը *եւ իջնել* Օրֆըլինա էթան տը Թրավօ *լճակին քով: Շոգեկառք* Էնվալիտէն, *իջնել* Վալ-Ֆլէօրի: *Պէլվիլէն մասնաւոր* օթօքառ *առաւօտեան ժամը* 9*ին*, Փլաս Ժուրտէնէն: *Դիմել ընկեր Մանուկ Համբարձումեանի* 40 Րիւ տը Լա Մար *եւ ճաշարան Արթիւր, Փլաս տէ Ֆէթ, Օթօքառով երթուդարձ՝* 300 *ֆրանք :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Սրբուհի Նշանեան եւ զաւակները՝ Անահիտ, Արաքսի, Արփի, Արման եւ Ալլէն, շնորհակալութիւնները կը յայտնեն թաղի առեւտրականներուն եւ դրացիներուն, Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, իրենց ծաղկեպսակներուն համար, եւ բոլոր անոնց որոնք ցաւակցական գիրերով, նուիրատուութիւններով, ծաղկեպսակով եւ ներկայութեամբ մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ տարաբախտ ԱՇՈՏ ՆՇԱՆԵԱՆի մահուան առթիւ :

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Քղիի Հայր. Միութեան :

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Պ. Հայկազի ագարակը, Սէն - Լու Կրանֆէնի մէջ (նախկին Եօթնեղբայրեան):

Ամերիկայէն նոր ժամանած միութեան պատգամաւորը պիտի զեկուցէ 30 *Մայիս* 1959*ին Սէնթ Լուիզի մէջ գումարուած Քղեցիներու Պատգամ. Ժողովի մասին:*

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Արեւելեան նուագ Թորգոմ եւ որդի, *Բարձրախօս ԱԼԳԱԶ :*

Հայկական եւ եւրոպական պարերով, շիշ քէպապ*ով եւ զովացուցիչ խմիչքներով :*

Մուտքը ազատ է :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ
ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի :

Կիրակի ամբողջ օրը, 5 Յուլիս

Bar «Charles» Bourdonnière

Ծառաշուք եւ օդասուն ընդարձակ պարտէզին մէջ:

Կը խօսի Պ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ,

Կապոյտ Խաչի աշակերտներու կողմէ:

Կ'արտասանէ Օր. Սեդա Թիւքէլեան, *կ'երգէ* Պ. Կասեան :

Պիտի ներկայացուին

ԱՐՏԱՇԷՍ Բ. ԵՒ ՍԱԹԵՆԻԿ
ԵՒ ՁԱՒԵՇՏ ՄԸ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր :

Ճոխ պիւֆէ եւ համեղ շիշ քէպապ *մատչելի գիներով :*

Մուտքը ազատ է :

ԾԱՆՕԹ.— Հանդիսավայր երթալու համար Շափիթրէն առնել Պուրտոնիէր Լա Ֆէմ տանող օթօքառը եւ իջնել վերջաւորութեան, ճիշդ հանդիսավայրին առջեւ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՏ

Ուսումնասիրաց Միութիւնը կը կազմակերպէ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՕՐԸ

Սեւրի Մխիթարեան վարժարանին մէջ, Կիրակի 5 *Յուլիս, կէսօրէ յետոյ ժամը* 15.30*էն* 22 :

Գեղարուեստական ընտրուած եւ ճոխ բաժինի մը հետ համընթաց, տեղի պիտի ունենան՝ հայերէն արտասանութեան մրցումներ, որոնք երկու դասակարգի բաժնուած են :

Ա. ԲԱԺԻՆ.— Վերապահուած 10*էն* 14 *տարեկան երկսեռ դեռահասներու :*

Բ. ԲԱԺԻՆ.— Վերապահուած 15*էն* 18 *տարեկան երկսեռ պատանիներու :*

Այս հանդիսութեան ընթացքին պիտի ընտրուին փարիզեան շրջանի 1959 *տարուան լաւագոյն արտասանողները հինգ քննիչ դատաւորներու որոշմամբ :*

Իւրաքանչիւր դասակարգի առաջին հանդիսացողը «լաւագոյն արտասանողի» *տիտղոսէն զատ, պիտի ստանայ նաեւ արժէքաւոր պարգեւ մը :*

Միութիւնս կը խնդրէ բոլոր թաղային վարժարաններու տեսուչներէն ինչպէս նաեւ ծնողքներէ, այժմէն իսկ դիմել՝

Տիկին Զ. Փէշտիմալճեանի՝

165, RUE DE JAVEL, PARIS 15, TEL. BLO. 19-60

Թեկնածուներու արձանագրութեան համար :

Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 21ին, Քաւէի սրահը: Կը խօսի Պ. ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ: Նիւթ՝ «Մանկավարժական խորհրդածութիւններ»: *Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ :*

ԵՂԱՆԱԿԻ
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Համա - Զարաան - ճագի Հայր. Միութեան, վերակազմութեան 10րդ տարելիցին առթիւ :

5 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը, Ռէնթօրան տէ Կրոթ Մոնար, Թրուա Լիւք *զովասուն, գալարազարդ պարտէզին մէջ:*

Կը նախագահէ Մ. ԹԱՃԵԱՆ :

Կը խօսի Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ :

Առաւօտուն Պուլի մրցում, պուլ ունեցողներէն կը խնդրուի միասին բերել :

Գեղարուեստական խնամուած ու ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, անակնկալներ, հայկական, եւրոպական պար :

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված :

Մուտքը ազատ է :

ԾԱՆՕԹ.— Առնել 7 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել վերջաւորութեան Շէ Մարէն, Ռութ տէ զ'Օլիվ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կեդր. Կրթ. Յանձնաժողովի հովանաւորութեան տակ բացուած Ալֆորվիլի դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին:

Գերաշնորհ Տէր ՍԵՐՈՎԲԷ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի հովանաւորութեան տակ, Ալֆորվիլի Վօլթէռ Սալ տէ Ֆէթի *մէջ, դպրոցի աշակերտութիւնը պիտի երգէ, արտասանէ ուսուցիչներու ղեկավարութեան տակ :*

Տեղւոյն քաղաքապետը Պ. ՊԼԷՕԶ ներկայ պիտի ըլլայ հանդէսին:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի, 7 Յուլիս, ժամը 20.30ին, Սինեմա «Լէ Վարիէթէ»ի մէջ, 37, Րիւ տը լ'Արպրը (Լա Քանըպիէր):

Հայկական զուարճալի երկու ժապաւէններ : Հայկական երաժշտութիւն : Կ'երգէ Իրիս Պիւլպիւլեան :

Դասախօսութիւն՝ Պ. Ժեռար Սըեֆա - նեֆոյի *կողմէ,*

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

★

ԳԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆի Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. « Անի » կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Օհանջանեան Ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Գոմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի դպրոցական ամավերջի հանդէսը 4 Յուլիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 20.30ին, ճոխ յայտագիրով:

Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ քաջալերելու համար աշակերտութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

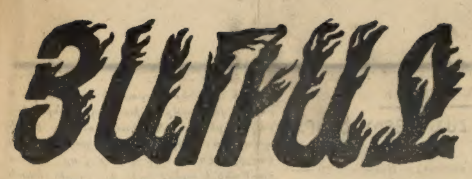
Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Տէսինի Համախարբերդցիական Միութեան :

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ 9-10: Տէսին Կալիոնի (Շէ Կալիյօն) գետեզեր եւ զովասուն պարտէզին մէջ:

Առատ կեր ու խում :

Զուարճացուցիչ ըմպելիներ :

Նշանաւոր «Չիկ խըյմա», *ինչպէս նաեւ* «շիշ քէպապ»:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒԼԻՍ — JEUDI 2 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8433 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4334

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Գաղթականաց համաշխարհային տա- րին սկսաւ պաշտօնական կոչերով :

Առաջին առթիւ Ֆրանսա ընդ առաջ գը- նաց միջազգային այս ձեռնարկին, անգամ մը եւս ցոյց տալով թէ ասպետական այս երկիրը, ո՛րքան կարեկիր է մարդկային ամէն կարգի ցաւերու եւ թշուառութեանց հանդէպ :

Ցարական, սուլթանական եւ այլ բռնա- պետական վարչակարգերու բոլոր զոհե- րը, մասնաւորաբար մտաւորականներ եւ քաղաքական «յանցաւորներ» վեհանձն ասպնջականութիւն գտած են Ֆրանսայի հիւրընկալ հողին վրայ, ուր ազատու- թեան, հաւասարութեան եւ եղբայրու- թեան վսեմ նշանաբանները ի զօրու են ե- ղած միշտ :

Վարչապետ Միշէլ Տըպրէ եկու- ապացոյցը տալու ամբողջ աշ- խարհին թէ բախտագուրկ, եւ հայրենազուրկ գաղթականներու տեղա- ւորման խնդիրը ո՛րքան մօտիկ է Ֆրան- սացիներու սրտին :

Հայերս առաւ գրական եւ արդիւնա- ւէտ բազմաթիւ փաստերն ունինք եւ յա- ւէտ երախտագիտութեամբ կը յիշենք Ֆրանսայի անունը :

Առանց երթալու մինչեւ ԺԹ. դարու վերջերը, երբ 1895 – 96ի համիտեան ջարդերէն ճողոպրած բազմաթիւ Հայեր— ինչպէս նաեւ յեղափոխ. գործիչներ — ապաստան գտած էին այս երկրին մէջ, մեր օրերուն հարիւր հազարաւոր Հայեր, արմատախիլ եղած իրենց հայրենի դա- րաւոր բոյներէն, փրկուեցան շնորհիւ Ֆրանսական իշխանութեանց :

Ու տակաւ այնպիսի պահու մը՝ երբ « մեծ » կոչուած ուրիշ «դաշնակից» մը կը զլանար մէկ հատիկ հայ իսկ ընդունիլ իր ընդարձակածաւալ կայսրութեան հո- ղամասերուն վրայ :

1921ի աշնան, Անգարայի դժբախտ դաշնագիրը անտանելի կացութիւն մըն էր ստեղծած Կիլիկիոյ մէջ, որ զինադադարի խանդավառ օրերուն «Հայկական օճախ » մը դարձած էր, շնորհիւ Ֆրանսական գը- րաւման բանակի ընձեռած անվերապահ օժանդակութեան :

Կիլիկիոյ Հայութիւնը ամբողջովին տե- ղափոխուեցաւ դրացի արաբական բարե- կամ երկիրները — Սուրիա եւ Լիբա- նան — , որոնք կը գտնուէին Ֆրանսայի հովանաւորութեան տակ : Երկրորդ աշ- խարհամարտի նախօրեակին նոյն ճակա- տագիրը պիտի վիճակուէր Ալեքսանդրէ- թի եւ Անտիոքի շրջանի մեր հայրենա- կիցներուն :

Շնորհիւ հովանաւոր պետութեան օժան- դակութեան, ու նաեւ շնորհիւ խլամ թէ քրիստոնեայ տեղացի Արաբներու բար- եացակամ եւ զուրգուրոտ վերաբերու- մին, այսօր Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ շուրջ երկու հարիւր հազար Հայեր տուն- տեղ եղած, նոր տնտեսութիւն ստեղծած են եւ հաւասար իրաւունքներով քաղաքա- ցի դարձած՝ իրենց արդար աշխատանքը ի սպաս կը դնեն այդ երկիրներու վերա- շինութեան ու վերելքին :

Նոյն բարեացակամ եւ հոգածու վերա- բերումը ցոյց տուաւ Ֆրանսա հանդէպ Հայերուն, երբ 1922 Սեպտեմբերին տեղի ունեցաւ Իզմիրի զարհուրելի աղէտը : Ու նաեւ երբ 1923ի գարնան դաշնակիցները պարպեցին Պոլիսը, իբրեւ հետեւանք քե- մալական յաղթանակներուն :

Հարիւր հազարաւոր Հայեր պարտա- ւորուած լքելու իրենց ծննդավայրը՝ կը փնտռէին ապահով ապաստանարան մը , ուր ջարդուելու եւ կողոպտուելու վտան- գը չըլլար , ինչպէս Թուրքիոյ մէջ :

Այդ բախտորոշ օրերուն, դարձեալ Ֆը- րանսան էր — ինչպէս նաեւ Յունաստա- նը, որ օգնութեան հասան մեր հայրենա- կիցներուն :

Այսօր հայ «գաղթական» չէ մնացած այլեւս, բառին լայն առումով :

Կան տակաւին թիթեղէ խրճիթներու եւ վատառողջ տնակներու մէջ ապրող սա- կաւաթիւ Հայեր Լիբանանի եւ Յունաս- տանի մէջ :

Տեղական իշխանութիւնները, աջակ- ցութեամբ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմ- նարկութեան, ծրագրած են տանելի պայ- մաններ ստեղծել մեր այդ դժբախտ հայ- րենակիցներուն համար :

Մաղթե՛նք, որ Հայը թափառիկ ու գաղ- թական չըլլայ այլեւս եւ ապաստան չփնտռէ օտար աստղերու տակ : Այլ իր վերջնական հանգրուանն ըլլայ մեր պա- պերուն դարաւոր ու պատմական երկիրը, որ անպայման պիտի դառնայ ազատ ու անկախ, լայն բանալով իր դուռները բո- լորին առջեւ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

★

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀԱՐՑԸ ԿԸ ՔՆՆՈՒԻ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

★

Իսրայէլ ներկայիս կ'ապրի կարճատեւ իր պատմութեան քաղաքական ամէնէն ծանր տագնապը : Պէն Կուրիոն, որ չորս տարիէ ի վեր յաջողած էր երկրին միաս- նականութիւնը պահել՝ բանուորական կազմակերպութիւններու շնորհիւ , առջի օր յայտարարեց թէ տագնապը ծայր տը- ւած է կառավարութեան մէջ : Ընկերվա- րական երկու նախարարներ դէմ քուէար- կած էին Արեւմտեան Գերմանիոյ զէնք ծախելու Իսրայէլի ծրագրին : Ներքին եւ Փոխադրութեանց նախարարները մերժե- ցին ենթարկուիլ Վարչապետ Պէն Կու- րիոնի, եւ ստիպուեցան իրենց հրաժարա- կանները ներկայացնել :

Ինչպէս ծանօթ է , քանի մը օր առաջ արծարծուեցաւ այս հարցը : Ընդդիմա- դիրները բողոքեցին կառավարութեան՝ որ զէնք կը ծախէ Գերմանիոյ : Պէն Կու- րիոն սպառնաց հրաժարիլ՝ եթէ Խորհր- դարանը իր կողքին չմնար :

Երկուշաբթի իրիկուն, Իսրայէլի Խոր- հրդարանին մէջ զէնքերու առնչութեամբ տեղի ունենալիք վիճաբանութիւնները յե- տաձգուեցան : Երկու նախարարները ի- րենց ժխտական դիրքին վրայ կը մնան միշտ : Պէն Կուրիոն յայտարարեց թէ եթէ կարգադրութիւն մը չըլլայ՝ երկու շա- բաթ պայմանաժամ պիտի տայ , որպէսզի նոր կառավարութիւն մը կազմուի :

Վարչապետը խստօրէն քննադատեց ընդդիմադիրները, չեչտելով թէ անոնք ընտրապայքարի սկսած են արդէն.— Ա- րավհետեւ, երբ Գոնի կառավարութեան ամբարձակ զէնքեր տալու համաձայնու- թիւնը կնքուեցաւ՝ բոլոր կուսակցու- թիւններն ու նախարարները իրենց հա- մամտութիւնը յայտնեցին :

Երեսփոխան մը առաջարկեց որ այս հարցին շուրջ հանրաքուէ մը կազմակեր- պուի՝ ժողովուրդին կարծիքը հասկնալու համար :

Միւս կողմէ, Արտաքին եւ Ապահովու- թեան նախարարութեանց յանձնախումբը երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժողով մը գու- մարելով այն որոշումին յանգեցաւ՝ թէ Պէն Կուրիոնի կառավարութիւնը պէտք է գործադրէ Արեւմտեան Գերմանիոյ հետ կնքած իր համաձայնութեան բոլոր տրա- մադրութիւնները, շարունակելով զէնքե- րու հայթայթումը :

Համայնավարները զգոյշ ըլլալու առա- ջարկ մը ներկայացուցին, որ մերժուեցաւ Խորհրդարանի մեծամասնութեան կողմէ :

Մինչ այս մինչ այն, անկախ թերթ մը՝ « Հաարէց » իր ընթերցողներուն կար- ծիքը առնելով հաստատեց թէ անոնց եր- կու երրորդը համաձայն է կառավարու- թեան ծրագրին : Իսկ «սիոնական» կու- սակցութեան պաշտօնաթերթ « Հայո- քէր » կը հրատարակէ ծանուցագիր մը , որուն համաձայն՝ զօրավար Քէօնիկ «Հէ- րութ» կուսակցութեան կը սպառնայ « Ֆրանս — Իսրայէլ» կազմակերպութենէն հրաժարիլ՝ եթէ այդ կուսակցութիւնը շարունակէ իր պայքարը, տագնապին խո- րացման նպաստելով :

Միւս կողմէ, Պէն Կուրիոն լրագրողնե- րու յայտարարեց թէ եթէ կառավարու- թիւնը տապալի՝ քաղաքական ապարէզը պիտի լքէ :

Մինչ Իսրայէլի մէջ քաղաքական տագ- նապը հետզհետէ կը ծանրանայ, անդին՝ արաբական երկիրները կը մտածեն արար մեծերու ժողով մը գումարել, պաղես- տինցի տարագիրներու հարցը լուծելու համար : Այս խնդիրը մեծապէս կը հետա- քրքրէ Յորդանանը, Լիբանանը, Ա. Մ. Հանրապետութիւնը եւ Քուվէյթը :—

Իրաքի կառավարութիւնը Արաբական Լիկայի անդամ տասը երկիրներուն առաջարկեց որ Մեծերու ժողովը գու- մարեն Պաղտատի մէջ :

Լիկայի անդամ տասը երկիրները, ո- րոնց մէջ՝ Թունուզ եւ Մարոք, համա- ձայնած են արդէն մասնակցիլ այս ժողո- վին : Վայրն ու թուականը չուտով պիտի որոշուին, բայց օրակարգի հարցերը ծա- նօթ են — Պաղեստին, գաղթականները , Հրեաներու պարագան :

Համըրշոլտ առաջարկած էր որ պաղես- տինցի գաղթականները ձուլեն Միջին Ա- րեւելքի երկիրներուն մէջ. այս պարագան մեծապէս մտահոգեց մասնաւորապէս Լի- բանանի Խորհրդարանն ու քաղաքական պարագլուխները :

Լիբանանի Վարչապետ Ռաշիտ Քարամէ ներկայիս կը քննէ գաղթականներու վե- րաբերեալ թղթածրարները՝ որոնք Պէյ- րութ ղրկուած են ՄԱԿէն եւ արաբական զանազան երկիրներէ : Վարչապետը արա- բական երկիրներու կարծիքը կ'ուզէ առ- նել Համըրշոլտի առաջարկին մասին :

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը առջի օր մեկնեցաւ Գահիրէ, հարցը մօտէն ու- սումնասիրելու եւ համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար :

× Ա. Մ. Հանրապետութեան Նախա- գահ Նասր երկար յայտարարութիւն մը ըրած է, զոր « Ալ Ահրամ» թերթը կը հը- րատարակէ առաջին էջին վրայ :

« Ազատութեան եւ անկախութեան հա- մար պայքարող բոլոր ազգերու թիւ մէկ թշնամին Իսրայէլն է» կ'ըսէ Նասր , ա- ւելցնելով թէ Սուէզի ջրանցքէն անցնող իսրայէլեան նաւի պարագան, «միջադէպ մը չէ, այլ՝ կանխամտածուած դաւա- դրութիւն մը» :

Այս պարագան երեք ձեւով կը բացատ- րէ Նախագահ Նասր .—

1.— Պաղեստինեան հարցի լուծումը :

2.— Ա. Մ. Հանրապետութիւնը հինգ մեծերէն անջատելու փորձ մը. «Մենք , ըսաւ Նասր , անջատուած ենք արդէն Անգ- լիայէ եւ Ֆրանսայէ , որոնց հետ 1956ի յարձակումէն ի վեր յարաբերութիւններ չունինք, անջատուած ենք նաեւ Զինաս- տանէ » :

3.— Թափանցում՝ ափրիկեասիական երկիրները. « Իսրայէլ կը փորձէ թա- փանցել ափրիկեան եւ ասիական երկիր- ները, արար ազգերու միջեւ անհամաձայ- նութիւն սերմանելու համար» :

Ինչպէս ծանօթ է, վերջերս իսրայէլեան նաւ մը գրաւուած էր Սուէզի մէջ : Եզրա- կացնելով իր խօսքը, Նախագահ Նասր կ'ըսէ — Ա. Միացեալ Հանրապետութիւ- նը Սուէզի մէջ իսրայէլեան նաւարկու- թեան հանդէպ իր ունեցած դիրքը պիտի չփոխէ :

Օրէ Օր

«ՏԱԳՆԱ՞Պ » ԿԸ ՊԱԿՍԻ

Տարեգիրքի մը գրախօսականին առի- թով ի՜նչ ցաւալի «տագնապներ»ու ակա- նատես կ'ըլլանք, ան ալ Պոլսոյ նման հա- յաշատ կեդրոնի մը մէջ, ուր, է՛ր երբեմն մեր մշակոյթին լաւագոյն արտայայտու- թիւնները կ'ողջունէինք :

Գիրի տագնապ, գիրքի տագնապ, գրո- ղի տագնապ եւ… տպարանի ու գրա- շարի տագնապ : Քիչ մը շատ չե՞ն այս «տագնապ»ները քաղաքի մը համար, ուր տասնեակներով կը հաշուենք տակաւին մեր նախակրթարանները, եկեղեցիները : Ունինք երկրորդական վարժարաններ եւ ունինք հինէն ու նորէն մնացած գրողներ, մատենադարան եւ մամուլ :

Երկու գիրք է տպուեր «Վոսփորի գե- ղածիծաղ ափերուն» վրայ 1958ին, ոչ մէկ նոր դասագիրք յիսուն տարիէ ի վեր, իսկ եօս հոն նետուած բանաստեղծութիւնները իսկական թափթփուքներ, ոչնչապատում եթէ ոչ «ծիծաղելի նորութիւններ », ո- րոնց իմաստը, գեղեցկութիւնը, գեղար- ուեստական արժէքը գրողը ինքն ալ չի հասկնար, քանի որ այդ բոլորէն զուրկ են անոնք :

Ինչո՞ւ սակայն այս «տագնապ»ները : Մենք չենք կարծեր թէ հայ ժողովուրդին այդ հատուածը, որ կ'ապրի հոն եւ որուն արմատը դարերով վայելածէտաղանդաւոր ժողովուրդի մը մշակոյթին քրտուքը , յանկարծ չորցած է եւ դարձած անպը- տուղ ծառ մը, որ տարիներու ընթացքին բնձիւղ մըն ալ չէ արձակած :

Խորշակ մը փչեր է , որ իր նամբուն վրայ խամրեցուցեր է ամէն կանաչ, ա- մէն ծաղիկ ու ծառ : Խորշակ մը՝ որ յի- սուն տարիէ ի վեր կը փչէ արեւելեան կողմն աշխարհին Հայոց : Պոլսոյ նման հայ մշակոյթի պայծառ կեդրոնի մը մը- նոլորտն է արեւազուրկ, որ խամրեցու- ցեր եւ այնտեղ բուսնող ծաղիկն անգամ գոյնէ հոտէ զրկեր է : ՆՈՃԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Քերալա նահանգին մէջ, որ համայնավարներու կեդրոնն է, ձեր- բակալութիւնները կը շարունակուին : Շուրջ 20.000 հակահամայնավարներ ձեր- բակալուած են նահանգային կառավարու- թեան կողմէ :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Արտաքին նախարար Թարապանոֆ Գահիրէ երթալէ առաջ կարճատեւ այցելութիւն մը տուաւ Ա- թէնք :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետ Ա. Սէնեի Ա- մերիկա պիտի երթայ Սեպտեմբեր 30ին, Նախագահ Այզընհաուըրի հրաւէրով :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ կառավարու- թիւնը բողոքագիր մը յանձնեց արեւմտ. պետութեանց դաշնակցային Գերմանիոյ Հանրապետութեան Նախագահի ընտրու- թեան առթիւ : Ծանօթ է որ Խ. Միութիւ- նը եւ Փանքովի կառավարութիւնը դէմ են որ Պերլինի մէջ տեղի ունենայ ընտրու- թիւնը :

ԼՈՆՏՈՆԻ թերթերը պակսեցուցին ի- րենց էջերը մելանի տագնապին առթիւ : Արդարեւ մելանի յանձնումները դադրած են եւ եթէ շարունակուի Յուլիս 5ին թեր- թերը պիտի դադրին որովհետեւ պա- հեստները միայն մինչեւ Կիրակի կը դի- մանան : Մելանի գործարաններու բան- ուորներու գործադուլը արդէն գաւառի հազար թերթերու դադարման պատճառ եղած է :

ԿՈԶԼՈՎ որ Նիւ Եորք կը գտնուի, ճաշի մը ընթացքին ըսած է Ծովակալ Քրքի (Մոսկուայի նախկին ամերիկեան դես- պանը) — 200 միլիոն տոլարի , պատ- րաստ ենք Ալասքան գնելու, բայց կ'են- թադրեմ որ չէք ծախեր …» : Ծանօթ է որ Ամերիկան 1867ին, 7 միլիոն 200.000 տոլարի գնած է Ալասքան Ռուսաստանէն :

ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ ՄԱՍԻՆ

Քսանական թուականների սկզբներին Թիֆլիսի «Մարտակոչ» եւ Երեւանի «Խորհրդային Հայաստան» թերթերում Ակսել ստորագրութեամբ տպագրւում էին պատմուածքներ եւ ակնարկներ, որոնք ես կարդում էի մեծ յափշտակութեամբ: Իսկ ո՞վ էր այդ Ակսելը՝ չգիտէի: Ակսել անունը հանդիպել էի Կնուտ Համսունի երկերում: Թւում էր՝ թէ Ակսելը Սկանդինաւեան երկրներից եկած մի գրող էր: Բայց ինչպէ՞ս էր նա խորացել մեր բնաշխարհի, մեր հեռաւոր գիւղերի ու գիւղացիների կենցաղի մէջ, եւ նկարագրում էր այդ ամէնը մեծ վարպետութեամբ: Ակսելով հիացած էին շատերը: Հիացողների թւումն էր նաեւ Եղիշէ Չարենցը:

Մի անգամ հարցրի նրան.

— Ո՞վ է այս Ակսելը:

Չարենցը բացասաբար շարժեց գլուխը եւ ասաց.

— Ասում են, որ զանգեզուրցի մի ուսուցիչ է ...

Սակայն 1926 թուին, նոյն Եղիշէ Չարենցի միջոցով, ես բախտ ունեցայ ծանօթանալու իսկական Ակսելի, — Ալեքսանդր Բակունցի, — վերին աստիճանի հմայիչ այս մարդու եւ մեծ գրողի հետ: Մեր ծանօթութիւնը կարճ ժամանակից յետոյ վերածուեց սերտ բարեկամութեան, եւ տեւեց մօտ տասը տարի, — մինչեւ 1936 թուի Օգոստոսը ...

Հմայիչ, կախարդող զրուցակից էր Բակունցը: Նրա հետ կարելի էր ժամերով խօսել եւ երբե՛ք չյոգնել: Շնորհիւ իր մեծ հմտութեան եւ կեանքի խոր ճանաչողութեան՝ նա կարող էր իր զրուցակցին միշտ պահել լարուած եւ տարուած վիճակում:

Որպէս մեծ հայրենասէր, նա յուզմունքով էր խօսում իր ժողովրդի պատմական անցեալի, ներկայի եւ ապագայի մասին: Այդպիսի զրոյցների ընթացքում նրա ձայնը կարծես թէ լսւում էր Խաչատուր Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ի առաջաբանից:

Բակունցը խիստ քննադատում էր հայ ժողովրդի եւ մասնաւորապէս նրա մտաւորականութեան շրջաններում նկատուող բացասական երեւոյթները եւ խարազանում: Այդ նպատակով նա որոշել էր գրել երգիծական մի վէպ՝ «Էրիմէնեան բացիլ» վերնագրով: Ոգեւորուելով Բակունցի նախաձեռնութիւնից՝ Չարենցն էլ որոշել էր նոյն հարցի մասին գրել երգիծական մի պոէմ՝ «Վա՜յ – վա՜յ ցեղի պատմութիւնը» վերնագրով: Սակայն իրադրութիւններն այնպէս դասաւորուեցին, որ ոչ Բակունցը կարողացաւ գրել իր վէպը, ոչ էլ Չարենցն՝ իր պոէմը:

«Գրական թերթում» տպագրելու համար Բակունցն ինձ ներկայացրեց Աբովեանի կեանքից գրած իր վէպի մի հատուածը՝ «Իրեւան – Զարսու – բազար» վերնագրով:

Երբ ես զարմացած հարցնում էի, թէ նա ինչպէ՞ս այդքան հմտօրէն նկարագրել է Աբովեանի ժամանակակից շուկան, Բակունցը ժպտալով պատասխանեց, որ այդ առթիւ նա քրքրել է 19րդ դարի առաջին կէսի բազմաթիւ վաճառականների եւ առեւտրականների «դաւթարները»:

Ահա թէ ինչպիսի բարեխղճութեամբ էր նա ուսումնասիրում իր նիւթը:

Գրական մամուլում լոյս էին տեսել Բակունցի վերոյիշեալ վէպի մի քանի հատուածները: Կարեւոր գործով մի անգամ ես գտնւում էի Կենտկոմի առաջին քարտուղար Աղասի Խանջեանի մօտ:

— Կարդացի՞ր Բակունցի նոր վէպի հատուածները, — հարցրեց ինձ Խանջեանը:

— Այո, — պատասխանեցի ես:

— Եւ ինչպէ՞ս գտար, — նորից հարցրեց Խանջեանը:

— Շատ լաւ, — ասի ես:

— Իսկ դու գիտես, որ այդ վէպը ես եմ յանձնարարել գրել Բակունցին, — ժպտալով ասաց Խանջեանը:

Այդ ճիշդ էր: Թէ Աբովեանի մասին վէպը եւ թէ «Զանգեզուր» ժապաւէնի խաղանիւթը Բակունցը գրել էր Խանջեանի յանձնարարութեամբ:

Խանջեանը շատ բարձր էր գնահատում ինչպէս Չարենցի, այնպէս էլ Բակունցի գրական մեծ ընդունակութիւններն ու վարպետութիւնը, համարելով նրանց խորհրդահայ գրականութեան ողնաշարը:

Որքան լրջմիտ, լրջախոհ էր Բակունցը, նոյնքան եւ սրամիտ ու սրախօս էր: Գիտէր իր խօսակցութիւնները զարդարել փայլուն սրամտութիւններով:

1936 թուի գարնանային մի երեկոյ էր: Գրողների միութիւնից Բակունցի հետ միասին դուրս եկանք: Ես ուզում էի նրան ուղեկցել մինչեւ իր բնակարանը (Նալբանդեան փողոցի վրայ):

Բակունցը պատմում էր իր սիրելի Զանգեզուրի մասին: Ես լսում էի կլանուած հետաքրքրութեամբ եւ ափսոսում, որ կամաց – կամաց հասնում էինք իր բնակարանին եւ զրոյցը կիսատ էր մնալու:

Մենք արդէն գտնւում էինք իր բնակարանի առաջ, երբ Բակունցը պատրաստւում էր հրաժեշտ տալ եւ ներս գնալ: Ես խնդրեցի, որ նա շարունակի իր զրոյցը: Չառարկեց: Եւ այսպէս նա շարունակեց պատմել մեծ ոգեւորութեամբ, իսկ ես՝ հմայուածի պէս լսելով նրան, քայլում էի նրա կողքից: Այսպէս՝ նա խօսելով, իսկ ես՝ լսելով, հասանք մինչեւ Նալբանդեանի վերջը եւ պտոյտ տալով Աբովեան փողոցով իջանք մինչեւ Հրազդանի կամուրջը: Այստեղ Բակունցը՝ որպէս իր զրոյցի վերջակէտեր՝ մի զոյգ գլանիկ վառեց, ագահօրէն կուլ տալով ծուխը: Այդ նշանակում էր, որ նա չափազանց յոգնած եւ յուզուած էր:

Կէս գիշերին մօտ էր, երբ մենք Հրազդանի կամրջից վերադառնում էինք դէպի մեր բնակարանները:

Ի՞նչ իմանայի, որ դա իմ վերջին տեսակցութիւնը եւ վերջին զրոյցն էր այդ կախարդ մարդու՝ Ալեքսանդր Բակունցի հետ ....

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ

«Գրական Թերթ»

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՆԳՈՅՑԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յատուկ) Յունիս 29 — Երկու կիսաշխարհներու հանդիպման վայրը կը համարուի Պերլին քաղաքը, եւ անցնող եօթը ամիսները մեծագոյն տագնապը յառաջացնելու առիթ պէտք էր տային՝ եթէ արեւմտեան Պերլինի քաղաքային վարչութիւնը եւ 2.4 միլիոն բնակչութիւնը պաղարիւնով չվերաբերուէր հանդէպ Խորհրդ. Միութեան վարչապետին 27 Նոյեմբերի վերջնագրին, որով վեց ամիսէն արեւմտեան երեք մեծ պետութիւնները վերջացնելու էին գրաւման իրենց իրաւունքը, եւ արեւմտեան Պերլինը «ազատ – քաղաքի» մը պէտք էր վերածուէր: Իրականին մէջ այս առաջարկը կը նշանակէր որ Ռուսիա կ'ուզէր ջնջել իր նախկին զինակիցներուն հետ ունեցած դաշինքը միակողմանի կերպով, իր իրաւունքին մէջ համարելով քաղաքին որոշ մասին վրայ դաշնակիցներուն հաստատած գերիշխանութիւնը դադրեցնել տալ: Անկէ զատ Ռուսիա կը նախապատրաստէր մասնակի դաշինք մը արեւելեան Գերմանիոյ պետութեան հետ, անոր յանձնելով իր հակիչի իրաւունքը եւ պարտականութիւնը՝ արեւմտեան Պերլինի հաղորդակցութեան ճամբաներուն, այսինքն արեւմտեան Պերլինի ներկայ վիճակը անուղղակի կերպով փոփոխել եւ յանձնել արբանեակ արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան, մինչդեռ այս կառավարութիւնը ճանչցուած չէ միւս մեծ պետութիւններէն, որոնք պայման կը համարեն նախ եւ առաջ ազատ ընտրութիւններ կատարել՝ միջազգային հսկողութեան տակ:

Միկոյեանի Ամերիկա ճամբորդութեան առիթով յայտնուեցաւ որ վեց ամսուան պայմանաժամը իբր վերջնագիր պէտք չէ համարուի, հետեւաբար չորս մեծ պետութիւններու արտաքին գործոց նախարարներուն ժողովը կոչուած էր ելք մը գտնելու այս կացութեան, եւ հակառակ բանակցութիւններու անյաջող ընթացքին, արեւմտեան Պերլինի բնակչութիւնը ոչ մէկ տագնապի նշան ցոյց կուտայ: Ընդհակառակն շարք մը հանդիսութիւններով կ'ուզէր ապացուցանել որ Պերլինը Գերմանիոյ մայրաքաղաքն է, ոչ թէ Պոնը – կամ Պերլինի Փանքով արուարձանը, որոնք երկու անջատուած պետութիւններուն այժմեան կեդրոններն են:

Խաղաղ ցոյցի ճամբով կը գործէ «անբաժանելի Գերմանիա» կազմակերպութիւնը, որ երկու ամսուան ընթացքին 14 միլիոն նշաններ տարածած է քսան Փըրանքի վճարումի փոխարէն: Նշանին վրայ կ'երեւայ Պրանտէնպուրկը Թօրի պատկերը, այսինքն այն յաղթութեան կամարաչէն մուտքի դուռը, որ հիմա սահմանն է արեւելեան եւ արեւմտեան Պերլինի միջեւ: Պատկերին վրայ գրուած է «Դուռը բացէ՛ք»:

Պերլինի քաղաքապետը Վիլի Պրանտ շրջագայեցաւ Ամերիկայէն Հնդկաստան եւ Մերձ. Արեւելք ղրկեց փոխ – քաղաքապետը, որպէսզի աւելի սերտ ծանօթութիւն մը հաստատէ այդ երկիրներու պետական անձնաւորութեանց հետ, իսկ Մայիս ամիսէն սկսած անընդհատ հանդէսներ եւ համագումարներ կը կատարուին քաղաքային վարչութեան հովանիին տակ:

Մայիս մէկի ցոյցը, այլեւս աշխատաւորական իր նախնական բնոյթէն աւելի քաղաքական կոչ մըն էր 300.000 հոգիի ներկայութեան, ըսելու համար թէ Արեւմտեան Պերլինը կը բողոքէ Խրուշչեւի վերջնագրին դէմ եւ թէ կը հաւատայ որ արեւմտեան մեծ պետութիւնները իրենց պարտաւորութիւնները պիտի կատարեն, մինչեւ որ ամբողջ Գերմանիոյ վերամիացումը տեղի ունենայ խաղաղօրէն եւ ազատօրէն:

Մայիս 20էն մինչեւ 28 երեք հարիւրէ աւելի ընկերաբաններ ունեցան իրենց Ժ.Դ. համագումարը, որուն ներկայ էին միջազգային արժանիք ունեցող գիտնականներ:

Յունիս 17ին, որ «Գերմանական Միութեան Օր» հռչակուած է, Պերլին եկաւ դաշնակցային հանրապետութեան նախագահ Թէոտոր Հոյս: Յունիս 17ը 1953էն ի վեր ընդունուած է իբր նշանաբան Գերմանիոյ վերամիացման, որովհետեւ վեց տարի առաջ այդ օրը արեւելեան Գերմանիոյ աշխատաւորութիւնը գործադուլ ընելով շարք մը քաղաքներու եւ Պերլինի արեւելեան մասին մէջ ցոյցեր կատարեց վերամիացման եւ քաղաքական բանտարկեալներու արձակման համար: Այս յեղափոխութիւնը ճզմուեցաւ զրահապատներով եւ արժեց հինգ հարիւր հոգիի կորուստ: Թէոտոր Հոյս եւ Վիլի Պրանտ, ինչպէս նաեւ Շթութկարտի քաղաքապետը նշանակալից ճառեր խօսեցան յայտնելով այն տեսակէտը մանաւանդ թէ հարկ է գերման ժողովուրդին եւս տալ ինքնորոշման իրաւունքը եւ ճամբայ բանալ Գերմանիոյ վերամիացման:

Այլապէս նախագահ Թէոտոր Հոյս ընդունեցաւ բանալիները վերաշինուած «Պէլվիւ» պալատին, որ իբր նախագահին յատկացուած տունը պիտի ծառայէ, սակայն Հոյսի պաշտօնը կը վերջանայ Յունիս ամսուն եւ երրորդ անգամ չի կրնար ընտրուիլ ըստ «հիմնական օրէնքին», թէեւ առաջարկներ կան այդ օրէնքը փոփոխելու: Թէոտոր Հոյս, որ պարզասէր անձնաւորութիւն մըն է, սրտայոյզ ճառերով արտայայտուեցաւ պերլինցիներուն, միանգամայն հրաժեշտ առնելով իբր նախագահ եւ յուսադրելով Պերլին –

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ

ՄԱՐԴԸ, ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԵՒ ԻՐ ՎԷՊԸ՝

ՏՈՔԹ. ԺԻՎԱԿՕ

Իր ընկերը, Անթիփովը տարբեր մետաղէ շինուած է եւ վէպին մէջ հակադրուած է Ժիվակոյին: Կը պատկանի արդէն ուրիշ ընկերութեան մը, բուն ռուս զանգուածին: Իր բազուկի ուժով եւ յամառ կամքով հասած նախանձելի դիրքի մը — համալսարանական երկու վկայականներու, ուսողութեան եւ գրականութեան:

Վէպը կը սկսի երբ երկու ընկերները ուսանող են դեռ, 1903ին:

Կը սիրեն նոյն աղջիկը, Լարան, վէպին հերոսուհին: Ամէնէն լաւ գծուած եւ ամէնէն ամբողջական դէմքն է ան Փասթերնաքի վէպին: Այս որբ աղջիկը կու գայ բոլորովին տարբեր միջավայրէ մը: Անոնցմէ, որոնք կ'աշխատէին իրենց օրապահիկին համար, արուարձաններու ժողովուրդը, ինչպէս կը կոչէ Փասթերնաք: Մինակը, Մոսկուայի շուայտ եւ ընչաքաղց հարուստներու ախորժակին առարկայ, պաշտպանելով ինքզինքը վարդի մը պէս, ուսանելով ու աշխատելով միաժամանակ, օգնելով իր անմիտ եղբօրը՝ կը հասնի իր նպատակին: Կ'աւարտէ իր համալսարանական ուսումը:

Կ'ամուսնանայ Անթիփովին հետ: Մինչ Տոքթ. Ժիվակօն իրեն կեանքի ընկերուհի առած է, իր շրջանակէն աղջիկ մը, ազնուական հոգիով, բարի, արժանի մը պէս գեղեցիկ ու պաղ՝ Թանիան:

1914ին երկու ընկերներն ալ կը մեկնին ճակատ, Անթիփովը կամաւոր:

1917ին, մինչ բժիշկը կը վերադառնայ իր ընտանիքին մօտ, Անթիփովը կը նետուի յեղափոխութեան յորձանքներուն մէջ եւ կ'անհետանայ տարիներով: Իր կինն ու աղջիկը զայն մեռած կը կարծեն, մինչ, անունը փոխած, (Սթրելնիքով) ան դարձած է կատաղի կռուող մը, կարմիր բանակի զօրավար:

Վերջին անգամ կը հանդիպին վէպին չորս այս կեդրոնական դէմքերը, Սիպերիոյ մէկ հեռաւոր անկիւնին մէջ:

Վիպային հանգոյցը, եթէ հանգոյց կարելի է անուանել այս, կը քակուի հոս: Տոքթ Ժիվակօն եւ Լարան, տարիներով բաժնուած իրարմէ, կ'ապրին սիրային խորունկ վէպ, իրապէս գեղեցիկ իր պարզութեան մէջ:

Վերջ ի վերջոյ դէպքերը կը դահավիժին: Լարան, Ժիվակոյի խորհուրդով, սպառնացող վտանգներէն զերծ մնալու համար կը փախի աւելի հեռու, Ծայրագոյն Արեւելք, իր աղջկութեան օրերէն զինք հետապնդող անորոշ եւ կասկածելի անձի մը հետ, առանց տեսնելու իր ամուսինը, որ կը գտնուի իրենց բնակած գիւղին շուրջը:

Կարմիր բանակի այս զօրավարը, իր կուսակցութեան մէջ այլեւս անբաղձալի, կը հետապնդուի: Ան կ'ապաստանի Ժիվակոյի մօտ, նոյնպէս պահուըտած թաքստոցի մը մէջ:

Հրաշալի է երկու ընկերներուն հանդիպումը: Ամբողջ գիշերը կը խօսին իրենց սիրած կնոջ՝ Լարային վրայ: Առաւօտեան անձնասպան կ'ըլլայ Անթիփովը, իր ընկերներուն ձեռքը չիյնալու համար:

Տոքթ. Ժիվակօն, ահաւոր չարչարանքներ կրելէ յետոյ կը յաջողի վերադառնալ Մոսկուա, իմանալու համար թէ իր կինն ու զաւակները կրցած են անցնիլ արտասահման:

Ինք մինակ, լքուած, անյոյս, կ'ապաստանի իր երբեմնի շքեղ տան հասարակ դռնապանին մօտ: Կը կենակցի անոր աղջկան հետ: Զաւակներ կ'ունենան նոյնիսկ: Ահաւոր անկում մըն է սակայն: Խեղճ բժիշկը կը քաշկռտէ ժամանակ մըն ալ իր անհրապոյր կեանքը այդ անհաղորդ եւ հիմնովին փոխուած ընկերութեան մէջ եւ օր մըն ալ կ'իյնայ կը մեռնի, հանրակառքի մը մէջ, այլեւս ծիւրած ու մաշած, մարմնով թէ հոգիով:

Բնական է, այս կեդրոնական դերակատարներու կողքին եւ շուրջը, կան ահագին թիւով երկրորդական դէմքեր, դըրուած արագօրէն բայց վարպետ վրձինով: Ուրուագծեր են աւելի քան ամբողջական դիմանկարներ: Փասթերնաքի նախընտրած ձեւն է այս: Չկեդրոնանալ, չխորանալ, նկարագրել եւ անցնիլ:

Այս է պատճառը, որ յաճախ յուշագրութեան մը տպաւորութիւնը կը ձգէ այս վէպը: Իրականութեան մէջ այդ է ամէնէն աւելի: Փասթերնաքի յուշերը, պատանեկութենէ մինչեւ մահ: Հեղինակը որովհետեւ, եղբօր մը պէս կը նմանի իր հերոսին:

Ուստի, Տոքթ. Ժիվակոյի արժանիքները աւելի գրական են, քան վիպային: Ըսել կ'ուզենք թէ մեծ գրագէտ մը ըլլալով հանդերձ, վարպետ վիպագիր մը չէ: Աւելի ճիշդ է ըսել, Փասթերնաք չէ ուզած վէպ մը գրել, սովորական իմաստով: Հսկայ պաստառ մըն է մեզի ներկայացուածը, ուր ամէն ինչ կայ, — բանաստեղծութիւն հրաշալի բնանկարներ, մտածումներ, մտածումներ մանաւանդ, կեանքին ու մահուան, սիրոյ եւ իտէալի, մարդկային ընկերութեան, արուեստին, եւն. եւն.:— Կայ Ռուսիան ամբողջութեամբ, իր բնակիչներով եւ իր աշխարհագրական ու հոգեկան կլիմայով: Այդ մեծ ժողովուրդին քառասուն տարուան կեանքը:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(8 Շար.)

ցինները: Ծանօթ է որ Հոյս երկար ատեն իրր Հրապարակագիր գործած է Պերլինի մէջ նախքան Հիթլերի գալը եւ եղած է երեսփոխան քաղաքային ժողովին :

Միջազգային մամուլի կաճառին տարեկան ժողովը գումարուեցաւ Յունիսի առաջին երկու շաբաթներուն ընթացքին, մասնակցութեամբ 22 երկիրներու 160 խմբագիրներու եւ լրագրողներու : Մամուլի ազատութեան բանախօսութիւններու եւ մտքի փոխանակութիւններու ընթացքին՝ արտայայտուեցաւ նաեւ թէրքական ներկայացուցիչը, խոստովանելով որ մամուլը կաշկանդումներ կրած է եւ շատեր պատժուած են, բայց «կը թուի թէ այժմ գինադադար տրուած է ... »:

Այս 160 մասնագիտականները պատած են նաեւ արեւմտեան Գերմանիա, հիւրասիրուած են խորն քաղաքին մէջ Քրուփի կողմէ եւ ընդունուած են Ատենաւէրի, ինչպէս նաեւ նախագահ Թ. Հոյսի կողմէ :

Միջազգային քաղաքային համագումար մը տեղի ունեցաւ Յունիս 18էն մինչեւ 26, որուն ներկայ էին 1300 քաղաքապետներ եւ քաղաքային պաշտօնատարներ զանազան երկիրներէ : Վարչական կազմակերպութեան մէջ Գերմանացիները ունին օրինակելի փորձառութիւններ եւ կը ջանան բարեկամական վերաբերմունք շահիլ, ցուցադրելով այդ եզական նուաճումները, որոնցմէ կրնան օգտուիլ շատ մը քաղաքներ : Փոխանակուած համակրական արտայայտութիւնները ապացոյց են, որ անձնական հանդիպումները մեծ դեր կը կատարեն ժողովուրդներու իրեւրահասկացողութեան եւ բարօրութեան համար :

Ահա այսօր սկսաւ Շարժապատկերի Շաբաթը եւ պիտի տեւէ մինչեւ Յուլիս 4, ուրեմն 4 երկիրներ ամբողջ շաբթուան ընթացքին պիտի ցուցնեն իրենց շարժանկարային գործերը, բացի Խորհրդային Միութենէն, որ անցեալ տարի ալ ուշ հրաւէր ստացած ըլլալու առարկութեամբ չէր մասնակցած : Անիկա իններորդ տարին է, որ Միջազգային Ֆէսթիվալի ձեւով կը տօնուի Պերլինի մէջ ի ներկայութեան անուանի դերասաններու եւ դերասանուհիներու : Մասնաւոր ժիւրի մը կը գնահատէ նոր շարժանկարի գործերը եւ կը կատարուի պարգեւաբաշխութիւն : Այս տարի Սոֆիա Լորէն եւ Ֆրանսուազ Առնու հիւրերու շարքին մէջ կը յիշուին ուրիշ շատեր, որոնց ճամբուն վրայ եւ պանդոկներուն դրան առջեւ դպրոցականներ կը սպասեն ստորագրութիւն խնդրելու համար ի յիշատակ այս «պերլինականչին» ..

Մինչդեռ Պերլինի ճակատագիրը կախում ունի մեծ պետութիւններու փոխադարձ հասկացողութենէն եւ Յուլիս 13ին վերսկսելիք ժողովէն Ժընեւի մէջ, Պերլին պատրաստուեցաւ Դաշն. Հանրապետութեան Նոր Նախագահին ընտրութեան հանդիսութեանց : Որոշուած էր Պերլինի մէջ կատարել Յուլիս մէկին այդ ընտրութիւնը, ոչ թէ Պոնի մէջ, ցոյց տալու համար Պերլինի մայրաքաղաք համարուելու հանգամանքը: Ընտրութիւնը կը կատարուի Փունտէսթակի ժողովականներուն եւ երկիրներու նոյն թիւով ներկայացուցիչներուն քուէարկութեամբ : Այսպէս 1038 ընտրողներ կը մասնակցին, որոնց գրեթէ կէսը Ատենաուէրի քրիստոնէական ժողովրդ. կուսակցութեան կը պատկանին, բայց մեծամասնութիւն չեն կրնար ունենալ եթէ միւս փոքր կուսակցութիւններու քուէն հեռ չունենան իրենց թեկնածուին համար, որ է Ատենաուէրի դաշինքին նախարարներէն Հէնռ Լիւպքը : Ընդդիմադիր Սոցիալ Դեմոկրատներու թեկնածուն է Փրոֆ. Քառլօ Շմիթ, որ կուսակցութեան այժմեան գաղափարախօսը կը համարուի, սակայն Սոցիալ Դեմոկրատները հազիւ 350 քուէ կրնան շահիլ իրենց թեկնածուին համար : Կը թուի թէ այս Յուլիս մէկի նախագահական ընտրութիւնը երրորդ անգամէն միայն յաջողութիւն ունենայ՝ եթէ կուսակցութիւնները ներքնապէս համաձայնութիւն մը գոյացնեն: Մինչ այդ՝ Մոսկուայի կողմէ բողոք մը կ'ուղէ արգելք ըլլալ ընտրութիւնը արեւմտեան Պերլինի մէջ կատարելուն ծրագրին, թէեւ նախորդ ընտրութիւնը Պերլինի մէջ կատարուած էր եւ ոչ ոք այդ կարգի դիտողութիւն մը ըրած էր այն ատեն :

Հարց է թէ ո՞ւր պիտի յանգին մէկ կողմէն խաղաղ ցոյցերը եւ հանդիսութիւնները, միւս կողմէ քաղաքական ջըլատման մարզանքները :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԵԼՔՈՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ ԹՈՍԹՈՒԹԻ ՄԷՋ

« Յառաջ» շատ գովելի գաղափար մը յղացած էր (Մայիս 3),— տօնել Մելքոն Կիւրճեանի ծննդեան հարիւրամեակը : Կենսագրական տեղեկագրութեան մէջ կը պակսէին իր ուսուցչական եռանդուն տարիներու յիշատակութիւնները : Գիտենք սակայն որ Թոսթոթի մէջ վարած է տեսուչի պաշտօններ, թէ' Ս. Խաչ Թաղի Եփրուսեան վարժարանին մէջ (1876 – 1877) եւ թէ Ս. Թագաւոր Թաղի Յովհանեան վարժարանին մէջ (1881 – 1886): Այս թուականները կը խաղենք Սարգիս Գ. Փաչաճեանի « Թոսթոթի Հայերը » գրքին էջ 78ի ցանկէն: Մեր հայրն ալ մեզի յաճախ կը պատմէր թէ աշակերտած էր Մելքոն Կիւրճեանի եւ թէ ան հրահրած էր հայ պատանեակները հայկական ոգիով՝ իր քաղցրալուր ձայնով սորվեցնելով հայ ազգային երգեր: Քաջ գրաբարագէտ Մելքոն Կիւրճեան, լաւ հայերէն գիտէր: Պատրաստած է քերականութիւն մը, —

Գրաբար լեզու, միջին ընթացք, հեղինակ Մելքոն Կիւրճեան, տպ. Պոլիս 1913, դասագրքին յիշատակութեան կը հանդիպիմ Հրանտ Սամուէլի գրացանկին 123 թ. էջին վրայ: Այս ալ ապացոյց մըն է Կիւրճեանի հայերէնի ուսուցման մասնագիտութեան :

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

«ԵՐԿՆԱՅԻՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ »

Չինական պարիսպը երկար ժամանակ հեռու պահեց սպիտակամորթները աշխարհի ամէնէն բազմածին այս ժողովուրդէն: Քաղաքակրթութեան մեծագոյն նուաճումները մինչեւ հիմա կը կարծուէր, թէ տեղի ունեցած են Եւրոպայի մէջ : Հմուտ հայ մը, Չինաստանի նուիրած իր ուսումնասիրութեան մէջ, կ'ըսէ թէ Մարքօ Փոլօ Վենետացին եղաւ առաջին ճամբորդը, որ զգայացունց տեղեկութիւններ հաղորդեց Չինացիներու կեանքին եւ գործունէութեան մասին : Մարքօ Փոլոյի տեղեկութիւնները, առաւելօքն հանդերձ, հաստատեց արար Իպն Պաթութա :

Ցայտնի եղաւ, որ Չինացիները թղթադրամ կը գործածէին Եւրոպացիներէն դարեր առաջ: Գրահաշիւի գիտը, որ կը վերագրուէր Արաբներուն, հնարքն էր Չինացիներու : Աստղագիտութիւնը մեծապէս յառաջացած էր Չինաստանի մէջ, ոչ միայն աստղագիտութիւնը, այլեւ ախտաբանութիւնը, դարմանաբանութիւնը :

Աշխարհի առաջին Համայնագիտարանը լոյս տեսած է Չինաստանի մէջ 1313ին (ուրեմն՝ Ֆրանսական Համայնագիտարանէն դարեր առաջ): Չինացիները տպագիր (լաւ կարդացէք՝ տպագիր, ոչ թէ ձեռագիր) մատեաններ կը հրատարակէին Ծըննդեան ժամանակաշրջանի առաջին դարերուն իսկ: Գտնուած է տպագիր մատեան մը, որ կը կրէ 868 տարեթիւը, մինչդեռ Կիւթեմպերկի գիւտը տեղի ունեցաւ 1436ին:

Չինացիները դարեր առաջ գտած էին մագնիսական կողմնացոյցը, ջրաղացքը, անուաւոր նաւերը, կառքերը, «արթեզեան» ջրհորները, օդագրութիւնը, ճենապակին :

Եւ սակայն այս ուժեղ ժողովուրդը չկրցաւ կուռ հաւաքականութիւն մը դառնալ, հակառակ այն երկար պարիսպին, զոր բարձրացուց իր սահմաններուն վըրայ:

Չինաստանի մէջ աւելի մարդիկ կ'ապրին այսօր, քան ամբողջ Եւրոպայի մէջ : Ոչ մէկ երկրի մէջ այնքան շատ ու շուտ կը ծնին մարդիկ, որքան Չինաստանի մէջ: Կ'ըսուի՝, թէ չին ագը այսօր կը բաղկանայ աւելի քան վեց հարիւր միլիոն հոգիէ եւ թէ «դեղին վտանգ»ը, զոր նախատեսած էր Նափոլէոն, ահա կը ցցէ իր գլուխը եւ կը սպառնայ Ասիոյ, Եւրոպայի, Ափրիկէի եւ Ամերիկայի :

Քունկ – Ֆու – Ցէ – կամ Կոմփիւկիոս եղաւ Չինաստանի մեծահռչակ իմաստասէրը : Ծնաւ 551ին եւ մեռաւ 499ին, Քրիստոսէ առաջ: Կոմփիւկիոս կը զգար, թէ սովորական մարդ մը չէր, բայց կը զգար նաեւ, թէ իրմէ ետք պիտի գային աւելի մեծեր, մարգարէներ, որոնք ապագան պիտի նախատեսէին, իմաստասէրներ, որոնք պիտի խօսէին հոգիի անմահութեան եւ Աստուծոյ գոյութեան մասին : Ինք՝ Կոմփիւկիոս հիմնեց բարոյական դրոշմ ունեցող իմաստասիրական դրութիւն մը, ըստ մարդկային բընութեան պահանջներուն եւ հակումներուն եւ, կարծես նախախնամական կարգադրութեամբ, Քրիստոսէ հինգ դար առաջ պատուիրեց .

Ա.— Մի ըներ ուրիշին՝ ինչ որ չես ուզեր, որ ուրիշը ընէ քեզի :

Բ.— Սիրէ մերձաւորդ :

Գ.— Եղիր պարկեշտ, համեստ, գթասատ :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՒԱԳԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Խոր ցաւով կը տեղեկանանք, որ վաստակաւոր գրող եւ հրապարակագիր Յովհաննէս Աւագեան, Նիւ Եորքի «Կոչնակ» թերթին խմբագիրը, մեռած է Չորեքշաբթի, Յունիս 19ին, իր բնակարանին մէջ:

Հանգուցեալը քանի մը ամիսէ ի վեր հիւանդ էր, կաթուածի հետեւանքով. Վերջերս առողջացած էր մասամբ, եւ յոյս ունէր որ շուտով պիտի ապաքինէր, ինչպէս երեք օր առաջ իրմէ ստացուած նամակով մը կը հաղորդէր մեզի :

Աւագեան տարիներով եղած էր ուսուցիչ, զանազան գաւառներու եւ մասնաւորաբար Վանի մէջ: Ակնայ շրջանէն, Բինկեանէն էր եւ շատ կանուխ նուիրուած էր հայ գրականութեան ու լրագրութեան :

Վաստակաւոր մտաւորական մըն էր, մեղմ եւ բարեհամբոյր խառնուածքով : Հրատարակած էր քանի մը գիրքեր, քընադատական, գեղարուեստական եւ յուշագրական: Իր մահը զգալի կորուստ մըն է հայ մշակոյթին համար: Իր գրական ու հանրային գործունէութեան 50ամեակը տօնուեցաւ երեք տարի առաջ, նախաձեռնութեամբ Ակնայ Հայրենակցական Միութեան :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Վիքթոր Հիւկօ երբ Փարիզի Արքայական հրապարակին վրայ կը բնակէր, նամակ մը ստացաւ, որուն պահարանին վըրայ գրուած էր. «Դարուս մեծագոյն բանաստեղծին»: Նամակաբերը երեւի գրականութեան ծանօթ մէկն էր եւ, առանց վարանելու, նամակը յանձնեց «Թշուառներու» հեղինակին :

Սակայն, Վիքթոր Հիւկօ միայն մեծ գրող մը չէր, այլ նաեւ շատ փափկանըկատ մարդ էր: Ուստի, նամակը մեծ պահարանի մը մէջ դրաւ եւ ղրկեց ուղղակի Լամարթինին, որ նմանապէս հռչակաւոր բանաստեղծ էր եւ կը բնակէր Համալսարանի փողոցին վրայ: Նամակին կցեց երկտող մը, ուր կ'ըսէր — « Այս նամակը սխալմամբ ինծի եկաւ: Ձեզի ուղղուած է »:

Սակայն, Լամարթինն ալ նուազ ազնիւ չէր, անմիջապէս պատասխանեց. «Սիրելի Վիքթոր, հրաշալի կը գրէք, բայց կարդալ չէք գիտեր: Փաքը Արքայական հրապարակին վրայ կը բնակի, իսկ Համալսարանի փողոցին վրայ միայն Բարեկամութիւնը կ'ապրի »:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԼՈՒԱԾ ՁՐԱՂԱՑԸ

ԺԸ.

Հրապարակին վրայ, տեղեկացաւ թէ թագաւորութիւնը, յանձնուած էր իր բարեկամ Ֆրանց Մասսի: Լաւեց զայն, երազի մը մէջ եղածի պէս... Ինչ կարեւորութիւն ունէր իրեն համար: Իր ակնարկները կ'ուղղուէին անդադար դէպի ճամբան, ուր, փոշիին եւ արեւին փայլին մէջ, պսպղուն հագուստներով կիներ կուգային ոտքով կամ կառքով :

— Կէրթրո՞ւտը կը փնտռես, հարցուց յանկարծ իր ետեւէն Մառթէնի ձայնը :

Իր երազանքէն բրտօրէն սթափած, ցնցուեցաւ .

— Հազար միլիոն անգամ փոքրիկ, ի՞նչ ունիս, հարցուց Մառթէն ժպտելով: Վշտացա՞ծ ես վրիպած հարուածիդ համար, թէ՞ կը քնանաս կէս օրին :

Լաւ օր մըն էր Մառթէնի համար : Այս բոլոր մարդոց ընկերակցութիւնը — ինքն ամէնէն բարձրաստիճան անդամներէն էր Միութեան — զինքը դուրս բերած էր իր թմրութենէն. աչքերը կը շողային, երիտասարդական ժպիտ մը կը խաղար իր լայն բերնին վրայ: Եթէ միայն քիչ մը նուազ ձախլիկ երեւար իր տօնական հագուստներուն մէջ... Գլխարկին ետեւէն, որ խորապէս ճակատին վրայ իջած էր. դուրս կ'իյնար փունջ մը ցից մազերու, որոնք հետաքրքիր կերպով գլխարկին եզերքին վրայէն կը նայէին, աւելի վարը, կը դալարուէին իր շապիկին ճերմակ լայն կաւերը, որոնք դուրս ելած էին հագուստին օձիքէն.

Ահաւասիկ, ահաւասիկ, պոռաց անիկա յանկարծ գլխարկը շարժելով :

Այն փայլուն կառքը, որուն լծուած էին երկու շէկ թուխ ձիեր, հանդիսաւոր օրերու կառքն էր Ֆէլլհամէրներու, այն՝ զոր Մառթէն գիտմամբ իր ամուսնութեան համար չինել տուած էր: Կառքին խորը, այն սպիտակ ձեւը որ անփութօրէն կոթնած էր անկիւնը, լուրջ եւ բարձրաթռիչ երեւոյթով մը իր շուրջը դիտելով՝ ան էր, « Հարուստ Ֆէլլհամէրի կինը », ինչպէս կը ըսէին անոր շուրջը :

— Տես հպա՞րտ է պէտք եղածէն շատ, ըսաւ Մառթէն կէս ձայնով, ժանին թեւէն քաշելով .

Նոյն պահուն, Կէրթրուտ նշմարեց երկու եղբայրները, եւ — կարծես ամէն ձեւ ուսումնասիրող սատանայ մը ըլլար — կանգնեցաւ կառքին մէջ, մէկ ձեռքով հովանոցը եւ միւսով թաշկինակը շարժելով, անփոյթ կը խնդար, ու, իր հովանոցին ծայրով, կը խթանէր կառապանի կռնակը որպէսզի աւելի արագ երթայ :

Եւ երբ կառքը կանգ առաւ, չսպասեց որ դռնակը բացուի, այլ ցատկեց եզերքը, եւ, անկէ, չիտակ Մառթէնի բազուկներուն մէջ :

Անիկա տենդոտ, խռովայոյզ եւ չնվասպառ վիճակ մը ունէր. շրթունքները կը շարժէին կարծես խօսելու համար, բայց չէր կրնար .

— Հանդարտէ, աղջիկ, հանդարտէ, ըսաւ Մառթէն փայփայելով անոր մազերը, որոնք, այսօր, զանգուրներու անտառի մը նման կ'իյնային իր մերկ պարանոցին վրայ .

Ժան անշարժ մնաց, խորասուզուած իր յափշտակութեան մէջ:

Որքան գեղեցիկ է.

Թեթեւ քօղի մը պէս, իր ճերմակ եւ թափանցիկ շրջազգեստը կը ծածանէր իր սիրուն մարմնին շուրջ : Եւ իր սպիտակ պարանոցը. եւ այն փոսիկները, այնտեղ, կուրծքին վերի դին. եւ այն լեցուն ու հոյակապ բազուկները որոնց վրայ արծաթեայ թեթեւ ապարանջան մը կը սարսռայ. եւ իր կլոր եւ պինդ կուրծքը, որ կը բարձրանար եւ կ'իջնար ալիքներու պէս: Անիկա իրեն կը թուէր անմատչելի գեղեցկութեամբ էակ մը, համակ «կին » եւ համակ «թագուհի». եւ այս «կին» եւ «թագուհի» երկու գաղափարները կը ձուլուէին իր միամիտ հոգիին մէջ, կը ձուլուէին այնպիսի բանի մը մէջ որ կը լեցնէր զինք հեշտանքով եւ մելամաղձութեամբ միանգամայն: Իր աչքերը բացուեցան յանկարծ եւ կը պաղղային դեռ, դիտելէն շլացած անոր ամբողջ արքայական վեհափառութեան մէջ կեանքը որուն առջեւ կոյրի մը պէս անցած էր իր ամբողջ երիտասարդութեան ընթացքին :

Որքան գեղեցիկ է. ի՞նչպէս «կինը» կրնայ այսքան գեղեցիկ ըլլալ :

Եւ այժմ Կէրթրուտ իր նուրբ շրթունքներէն չփոթ բառերու հեղեղ մը կը թափէր. անհամբերութենէն կը մեռնէր գըրեթէ, եւ այս անպիտան ժամացոյցը եւ նախաճաշը, բոլորովին առանձին, եւ պարի այն անհեթեթ կօշիկները, որոնց մէջ չէին ուզեր մտնել իր ոտքերը ...

— Չափազանց նեղ են անոնք, շատ կը սեղմեն բայց սիրուն են, այնպէս չէ՞ :

Եւ իր ոտքին կօճերը ցոյց տալու համար, թեթեւ մը վերցուց իր շրջազգեստին վարի մասը — փոքրիկ երկնագոյն կօշիկներ, բարձր կրունկներով, որոնք ոտքի վերի մասին կապուած են կապոյտ մետաքսէ հանգոյցներով:

— Կարծես թէ շատ կարճ են, ըսաւ Մառթէն մտահոգ կերպով շարժելով գըլուխը :

Հ. ՁՈՒՏԵՐՄԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Օննիկ Կիրակոսեան հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան: (Սատնալ «Յառաջ»էն):

×

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Տէր եւ Տիկին Ալիքեան փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Յ. Օնպաշեան սրահին, Լանսէյլէն Գ. Նազարէթեանի մահուան առթիւ:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Իսի լէ Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէի եւ Պէլվիլի Ռոստոմ խումբի կողմէ:

Այս Կիրակի՝ կէսօրէ վերջ Մըտօնի՝ Պաղ Աղբիւրին մօտ:

Գեղարուեստական բաժին: Տիկին Գալայճեան երգ, Տէր եւ Տիկին Մ. Գարակէօզեան երգ եւ արտասանութիւն, Նահապետեան քոյրեր երգ եւ արտասանութիւն: Բարձրախօս եւ հայերէն սալեր:

Ձոխ պիւֆէ գիւրամատչելի գինով:

ԾԱՆՕԹ.— Դաշտահանդէսի վայրը երթալու համար Մէրի – տ'Իսիէն եւ Փօն տը Սեւրէն առնել 169 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Օրֆըլինա էթան տը Թրավօ լճակին քով: Շոգեկառք Էնվալիտէն, իջնել Վալ-Ֆլէօրի: Պէլվիլէն մասնաւոր օթօքառ առաւօտեան ժամը 9ին, Փլաս Ժուրտէ–նէն: Դիմել ընկեր Մանուկ Համբարձումեանի 40 Րիւ տը Լա Մար եւ Ճաշարան Արթիւր, Փլաս տէ Ֆէթ, Օթօքառով երթուղարձ՝ 300 ֆրանք:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

«Ֆ. Կապ. Խաչի Օրը», կազմակերպուած տեղւոյս մասնաճիւղի կողմէ: Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը:

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Սէն Բէրէի «Մայրապետներու» ծանօթ ծառաստանը: Օգը աննպաստ ըլլալու պարագային կը յետաձգուի:

Կը նախագահէ ՏԻԿ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ:

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ՍԻՍԼԵԱՆ:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջաններու հայրենակիցները անխտիր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ տպարանատէր Պ. Փօղարեանի որ պարահանդէսի յայտարարութեանց ու տոմսերու փոխարժէք 16.300 ֆրանքը նուիրած է շինութեան: Տիկին Սիրանոյշ Աբէլեանէ հազար ֆրանք:

ՇԱՒԻԼ

Տիկին Զարմուհի Նալպանտեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Շաւիլի դպրոցին իր աղջկան Սրբուհիի ամուսնութեան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Թընէ Լըմէ, Շաւիլի եկեղեցիին կը նուիրեն հինգ հազար Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Նուարդ Պալեանի մահուան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ շրջաններու Ազգ. Միութեան հովանաւորութեան տակ, Հայկազեան վարժարանի ամավերջի դպրոցական հանդէսը այս Կիրակի օր կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Նրդ Թաղապետարանի հանդիսասրահին մէջ:

Վարիչ մանկապարտիզպանուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան, պատրաստած է շատ հաճելի եւ կոկիկ հանդէս մը, մանկական հաճելի պարերով եւ արտասանութիւններով:

Լիոնի եւ շրջաններու, յարգոյ հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի նոյն օրը, քաջալերելու համար մեր մանուկները իրենց ներկայութեամբ, նոյն ատեն հաճելի պահեր վայելելու համար:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

Լսարանին հերթական հաւաքոյթը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Դասախօս ՏԻԿ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ:

Նիւթը՝ Գրագիտուհի Ազատնի Շիրակ վէպը, (տպուած Երեւան, 1954ին):

Մուտքը ազատ է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի:

Կիրակի ամբողջ օրը, 5 Յուլիս

Bar «Charles» Bourdonnière

Ծառաստանը եւ օդասուն ընդարձակ պարտէզին մէջ:

Կը խօսի Գ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ,

Կապոյտ Խաչի աշակերտներու կողմէ:

Կ'արտասանէ Օր. Սեդա Թիւթէլեան, կ'երգէ Պ. Կասեան:

Պիտի ներկայացուին

ԱՐՏԱՇԷՍ Բ. ԵՒ ՍԱԹԵՆԻԿ ԵՒ ՁԱՒԵՇՍ ՄԸ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Ճոխ պիւֆէ եւ համեղ շիշ քէպապ մատչելի գիներով:

Մուտքը ազատ է:

ԾԱՆՕԹ.— Հանդիսավայր երթալու համար Շափիթրէն առնել Պուրտոնիէր Լա Ֆէմ տանող օթօքառը եւ իջնել վերջաւորութեան, ճիշդ հանդիսավայրին առջեւ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՍ

Ուսումնասիրաց Միութիւնը կը կազմակերպէ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՕՐԸ

Սեւրի Մխիթարեան վարժարանին մէջ, Կիրակի 5 Յուլիս, կէսօրէ յետոյ ժամը 15.30էն 22:

Գեղարուեստական ընտրուած եւ ճոխ բաժինի մը հետ համընթաց, տեղի պիտի ունենան՝ հայերէն արտասանութեան մրցումներ, որոնք երկու դասակարգի բաժնուած են:

Ա. ԲԱԺԻՆ.— Վերապահուած 10էն 14 տարեկան երկսեռ ղեռահասներու:

Բ. ԲԱԺԻՆ.— Վերապահուած 15էն 18 տարեկան երկսեռ պատանիներու:

Այս հանդիսաւորութեան ընթացքին պիտի ընտրուին փարիզեան շրջանի 1959 տարուան լաւագոյն արտասանողները հինգ քննիչ դատաւորներու որոշմամբ:

Իւրաքանչիւր դասակարգի առաջին հանդիսացողը «լաւագոյն արտասանողի» տիտղոսէն զատ, պիտի ստանայ նաեւ արժէքաւոր պարգեւ մը:

Միութիւնս կը խնդրէ բոլոր թաղային վարժարաններու տեսուչներէն ինչպէս նաեւ ծնողքներէ, այժմէն իսկ դիմել՝

Տիկին Զ. Փէշտիմալճեանի՝

165, RUE DE JAVEL, PARIS 15', TEL. BLO. 19-60

Թեկնածուներու արձանագրութեան համար:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համաճարտանճագի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը 12 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը, Տէօին Պ. Նազարի արճարանին պարտէզին մէջ:

Մանրամասնութիւնը տեղւոյն վրայ:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

Պաշտամունք՝ այս Կիրակի, Սէն Ժերոմ՝ ժամը 9.30ին, Ռիւ Ժէմար, Մարսէյլ, ժամը 10.45ին:

Պիտի քարոզէ՝ Վեր. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ:

«Իրական քրիստոնէութեան յատկանիշները»:

ԽՆՋՈՅՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, ի նպաստ «Հայաստան» ամսաթերթին: Այս Կիրակի, ժամը 2էն մինչեւ երեկոյ ժամը 10, Համօ Օհանջանեան ակումբը:

Առաջնակարգ եւ բոլորովին նոր նուագախումբ (Լիոնէն):

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Սիրով կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի ընկեր, ընկերուհիները:

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Համա – Զարսանճագի Հայր. Միութեան, վերակազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ:

5 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը, Ռէսթօրան տէ Կրօթ Մոնար, Թրուա Լիւք զովասուն, դալարագարդ պարտէզին մէջ:

Կը նախագահէ Մ. ԹԱՍՃԵԱՆ:

Կը խօսի Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ:

Առաւօտուն Պուլի մրցում, պուլ ունեցողներէն կը խնդրուի միասին բերել:

Գեղարուեստական խնամուած ու ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, անակնկալներ, հայկական, եւրոպական պար:

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված:

Մուտքը ազատ է:

ԾԱՆՕԹ.— Առնել 7 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել վերջաւորութեան Շէ Մարէն, Ռութ տէ գ'Օլիվ:

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Քղիի Հայր. Միութեան:

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Պ. Հայկազի ագարակը, Սէն – Լու Կրանփէնի մէջ (նախկին Եօթնեղբայրեան):

Ամերիկայէն նոր ժամանած միութեան պատգամաւորը պիտի զեկուցէ 30 Մայիս 1959ին Սէնթ Լուիզի մէջ գումարուած Քղեցիներու Պատմ. Ժողովի մասին:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Արեւելեան նուագ Թորգոմ եւ որդի, Բարձրախօս ԱԼԳԱԶ:

Հայկական եւ եւրոպական պարերով, շիշ քէպապով եւ զովացուցիչ խմիչքներով:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. « Անի » կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Օհանջանեան Ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձի առթիւ, Շաւիլի անտառին մէջ, Կիրակի, Յուլիս 26ին:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Գոմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի դպրոցական ամավերջի հանդէսը 4 Յուլիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 20.30ին, ճոխ յայտագիրով:

Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ քաջալերելու համար աշակերտութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի, 7 Յուլիս, ժամը 20.30ին, Սինեմա «Լէ Վարիէթէ»ի մէջ, 37, Րիւ տը լ'Արպրը (Լա Քանըպիէր):

Հայկական գունաւոր երկու ժապաւէններ: Հայկական երաժշտութիւն: Կ'երգէ Իրիս Պիւլպիւլեան:

Դասախօսութիւն՝ Պ. Ժեռար Սթեֆանեսքոյի կողմէ,

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի Ա. խումբը կը մեկնի 2 Յուլիս, Հինգշաբթի գիշեր: Կառ տը Լիոն գտնուիլ ժամը ճիշդ 22ին, դուրսի կողմը Փլաս տը լ'Օլօմ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի Օդափոխութեան կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի Ուրբաթ, Յուլիս 3, ժամը 14ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիէն:

Կը խնդրուի ծնողքներէն ճշդապահ ըլլալ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՅՈՒԼԻՍ

VENDREDI 3 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8434 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4335

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Մերձաւոր Արեւելքի, մասնաւորաբար իսլամական աշխարհին մէջ կարելի պիտի չըլլայ տեւական խաղաղութիւն հաստատել, մինչեւ որ բանաւոր լուծում մը չըստանայ Պաղեստինի արաբ գաղթականներու կնճռոտ հարցը :

Միջազգային դիւանագիտութիւնն ու Արաբական Լիգան աւելի քան տասը տարիէ ի վեր իրենց ուշադրութեան եւ մտահոգութեան առարկայ դարձուցած են այս ցաւոտ խնդիրը :

ՄԱԿը զբաղած է շուրջ մէկ միլիոնի հասնող այս գաղթականներով, որոնց պատսպարման եւ պարենաւորման հոգն է ստանձնած, աջակցութեամբ անդամ պետութեանց նիւթական օժանդակութեան :

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ յաճախ այցելած է այդ գաղթականներուն եւ ծրագիրներ ներկայացուցած շահագրգիռ պետութեանց: Եւ սակայն կարելի չէ եղած ցարդ որեւէ վերջնական կարգադրութիւն ընել անոնց համար :

«Գաղթականաց համաշխարհային տարին» անգամ մը եւս օրակարգի վրայ կը դնէ խնդիրը, զայն միանգամ ընդ միշտ լուծելու հաստատ ծրագրով :

Ներկայիս դարձեալ Արաբական Լիգան եւ Համըրշոլտ ձեռք առած են Մերձաւոր Արեւելքի համար կենսական նշանակութիւն ունեցող այս հարցը : Գահիրէ, Պէյրութ ու Դամասկոս տենդոտ գործունէութեան լծուած են :

Կը յիշուի որ, երբ 1948 Մայիս 15ին ստեղծուեցաւ Իսրայէլի անկախ պետութիւնը, իբրեւ հետեւանք Պաղեստինի բաժանման որոշումին եւ հոգատար Անգլիոյ վերջին զինուորներու մեկնումին, դրացի արաբ պետութիւնները յարձակած էին նորակազմ հանրապետութեան վրայ :

Պատերազմական գործողութիւնները վերջացան ի նպաստ Իսրայէլի եւ 867.000 Արաբներ լքելով իրենց հայրենի տուները ու կալուածները, ապաստանեցան արաբական երկիրներ: 450.000 Պաղեստինցի Արաբներ անցան Յորդանան, 200 հազար հոգի՝ Կազայի շրջանը, հարիւր հազար՝ Լիբանան եւ 100 հազար Սուրիա :

Վրանաքաղաքներ ստեղծուեցան ամէն կողմ՝ յիշեցնելով հայկական Մեծ Եղեռնի օրերը: Ցեղակից ու կրօնակից արաբական պետութիւններն ու Լիբանան եղբայրական ձեռք կարկառեցին այս գաղթականներուն, մեղմելու համար անոնց տառապանքը :

Եաֆայի եւ Հայֆայի շրջանէն մաս մը Հայեր ալ ընդհանուր հոսանքին հետեւելով, ապաստանեցան Լիբանան : Ամերիկեան կառավարութիւնը որոշ դիւրութիւններ ընծայեց՝ փախստականները Միացեալ Նահանգները փոխադրելու համար : Վերջին տարիներուն կարգ մը Հայեր օգտուեցան այս առիթէն:

ՄԱԿի նիւթական միջոցները դրեթէ սպառած են: Գաղթականներու թիւը աւելցած է տասը տարուան ընթացքին՝ նոր ծնունդներու հետեւանքով :

Համըրշոլտ կ'առաջարկէ պաղեստինցի գաղթականները վերջնապէս տեղաւորել իրենց գտնուած երկիրներուն մէջ եւ զանոնք ձուլել տեղացիներուն հետ :

Եթէ ընդունուի այս ծրագիրը, պաղեստինցի Արաբները վերջնապէս պէտք է կորսնցնեն իրենց հայրենի բոյները վերադառնալու եւ իրենց լքեալ գոյքերը վերստանալու ամէն յոյս :

Արաբական Լիգան բացարձակապէս հակառակ է Համըրշոլտի առաջարկին եւ ամէն միջոցի պիտի դիմէ՝ արգիլելու համար նման կարգադրութիւն մը :

Պաղեստինի արաբ գաղթականները բախտաւոր են, որ իրենց դատը պաշտպանող պետութիւններ կան :

Հայերս այդ մխիթարութիւնն ալ չունեցանք:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱԸՈՒՐ ԵՒ ԿՈԶԼՈՎ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԽՕՍԵՑԱՆ

«ՈՉ ՄԷԿ ԶԻՋՈՒՄ» Կ'ԸՍԷ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Նախագահ Այզընհաուըր Կոզլովը ընդունելէ առաջ մամուլի ասուլիս մը տուաւ Սպիտակ Տան մէջ:

Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է, թէ մթնոլորտը զգալապէս մեղմացած է Ժընեւի ժողովէն ի վեր : Ռուսեւամերիկեան «ժպիտներու փառատօնը» սկսած է եւ Կոզլով կ'աշխատի Ամերիկացիներու համակրանքը շահիլ :

Այսուհանդերձ, Միացեալ Նահանգները չեն ուզեր տեղի տալ՝ իրենց հիմնական սկզբունքներուն մէջ: «Ամերիկա շատ քիչ զիջումներ պիտի ընէ՝ իր սկզբունքներուն մէջ. մնացեալներուն շուրջ բանակցելու պատրաստ ենք» յայտարարեց Այզընհաուըր, մամուլի իր ասուլիսին ընթացքին :

«Հիմնական սկզբունքներ»ը ուրիշ բան չեն՝ եթէ ոչ այն կէտերը, որոնք ներկայացուեցան Արտաքին նախարար Հերթըրի կողմէ :

1.— Արեւմտեանները իրենց իրաւունքները պիտի պահեն Պերլինի մէջ՝ այնքան ատեն որ Գերմանիոյ վերամիացումը չէ իրականացած :

2.— Պերլինի բնակչութիւնը իրաւունք ունի ազատօրէն ընտրելու իր ճակատագիրը :

Գալով Մեծերու ժողովին, Նախագահ Այզընհաուըր ըսաւ թէ անիկա օգտակար չէ՝ եթէ նախապէս վստահ չըլլանք թէ որոշ արդիւնքի մը կարելի պիտի ըլլայ յանգիլ: Հետեւաբար, Յուլիս 13ին վերաբացուելիք Արտաքին նախարարներու ժողովը պէտք է աշխատի որոշ յառաջդիմութիւններ արձանագրել, որպէսզի Մեծերու համագումար մը տեղի ունենայ : Արեւմտեաններուն համար անհրաժեշտ է այս պայմանը :

Այզընհաուըր նոյն բանը պիտի ըսէր նաեւ Կոզլովի, որ Սպիտակ Տուն գնաց մամուլի ասուլիսէն ետք :

Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանին, երեք մասնագէտներու եւ թարգմանի մը ընկերակցութեամբ՝ Կոզլով ընդունուեցաւ Հերթըրի կողմէ, որուն հետ խօսեցաւ մօտ մէկ ժամ, որմէ ետք գնաց Նախագահ Այզընհաուըրի մօտ: Հերթըր մասնակցեցաւ կարծիքի փոխանակութեանց :

Աւելի քան մէկ ժամուան այս խօսակցութիւններուն մասին առ այժմ կարելի չէ շատ բան ըսել: Այզընհաուըր յայտարարեց թէ խօսած են աշխարհի խաղաղութեան մասին :

Խորհրդային փոխ վարչապետը ամերիկեան հեռատեսիլէն յայտարարեց — «Նախագահին հետ մեր ունեցած խօսակցութիւնները շատ լաւ անցան: Կը յուսամ թէ խաղաղութիւնը պիտի հաստատուի աշխարհի վրայ, երկար եւ մնայուն խաղաղութիւն մը» :

Ամերիկեան պաշտօնական շրջանակները կը հաղորդեն թէ Նախագահը յստակօրէն Կոզլովի ըսած է, որ Միացեալ Նահանգները Մեծերու ժողովի մը չեն երթար սպառնալիքներու տակ :

Միւս կողմէ, Այզընհաուըր Կոզլովի յիշեցուցած է թէ Արտաքին նախարարները տեղ մը պէտք է հասնին եւ Մոսկուա պէտք չէ մտածէ թէ Արեւմուտքը իր ուժերը կը հեռացնէ Պերլինէն՝ այնքան ատեն որ Գերմանիա չէ միացած :

Կոզլով Հերթըրի հետ ալ խօսած էր Պերլինի թնճուկին մասին, իսկ երէկուընը տեսակցութիւն մը ունեցաւ փոխ նախագահ Նիքսընի հետ :

ՏՈՔԹ. ԼԻՒՊՔԷ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ-ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

Արեւմտեան Գերմանիոյ Երկրագործական նախարար Տոքթ. Լիւպքէ երկրորդ ընտրաշրջանին 526 ձայնով (բացարձակ մեծամասնութենէն վեց ձայն աւելի) Հանրապետութեան Նախագահ ընտրուեցաւ Չորեքշաբթի օր, Պերլինի մէջ :

Եօթը երեսփոխաններ բացակայ էին, հետեւաբար՝ բացարձակ մեծամասնութիւնը ունենալու համար անհրաժեշտ էր ունենալ 520 ձայն, ըստ Սահմանադրութեան: Ընտրութիւնը սկսաւ ժամը 11ին եւ վերջացաւ հինգ ժամէն :

Ընտրութեանց արդիւնքը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Ատընաուըրի կուսակցութեան շրջանակներուն եւ համախոհներուն մէջ, մինչ Ընկերային-ժողովրդավարները կատարեալ լռութիւն կը պահէին :

Ուշագրաւ է Լիւպքէի ընտրութիւնը՝ երկրորդ շրջանին, քանի որ Քրիստոնեայ Դեմոկրատները գնդամէնը 516 ձայն ունէին: Բայց Լիւպքէ, երկրորդ ընտրութեան, ստացաւ նաեւ տարագիրներու կազմակերպութեանց ձայները: Գերմանական կուսակցութիւնը, համաձայն իր որոշումին, ձեռնպահ մնացած էր:

Երբ վերջնական արդիւնքները յայտարարուեցան, ընդդիմադիր պարագլուխ Օլլընհաուըր խօսք առնելով յայտարարեց թէ Ընկերային-ժողովրդավարները յարգանք ունին նոր Նախագահին հանդէպ եւ պիտի ըլլան օրինապահ: Ազատական կուսակցութիւնը շնորհաւորեց նորընտիր Նախագահը :

Այս ընտրութիւնը մեծ յաջողութիւն մը կը նկատուի Ատընաուըրի կուսակցութեան համար :

Ուշագրաւ է Քրիստոնեայ-Դեմոկրատներու կարգապահութիւնը: Ինչպէս ծանօթ է, վերջերս Ատընաուըր — էրհարտ պայքարը երկուքի բաժնած էր Արեւմտեան Գերմանիոյ մեծագոյն կուսակցութիւնը եւ կը կարծուէր թէ խրամատը պիտի խորանայ՝ հակառակ երկու մարդոց հաշտութեան: Բայց այս միաձայնութիւնը կուգայ վերջակէտ մը դնել ամէն տեսակի տարակարծութիւններուն :

Հոյս ազգային Նախագահ մըն էր, որ 1954ին ընտրուեցաւ 871 ձայնով՝ 984ի վրայ: Լիւպքէ Քրիստոնեայ-Դեմոկրատ առաջին Նախագահն է :

Այս ձեւով կը զօրանայ նաեւ Վարչապետ Ատընաուըրի դիրքը: Լիւպքէ փոփոխութեան պիտի չենթարկէ Նախագահի իր պաշտօնը, ինչպէս կը մտածէր Ատընաուըր՝ երբ տակաւին թեկնածու էր: Հետեւաբար՝ Վարչապետ Ատընաուըր դժգոհութեան պատճառ մը չի կրնար ունենալ. նախ՝ իր իրաւասութիւններն անփոփոխ պիտի մնան, յետոյ՝ Դաշնակցային Հանրապետութեան Նախագահը կը պատկանի իր կուսակցութեան :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Զինաստանը չափական դրութիւնը որդեգրեց: Այս առթիւ յատուկ հրովարտակ մը կը ճշդէ թէ փոփոխութիւնը պիտի ըլլայ հետզհետէ :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ Յուլիս 12ին հանդիպում մը պիտի ունենան՝ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Իտալիոյ Արտաքին նախարարները, «Չորսերու ժողովէն» օր մը առաջ արեւմտեան տեսակէտը ճշդելու համար :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ երեք ֆրանսական լիսէներ որ գրաւուած էին Սուէզի դէպքերու ժամանակ, վերադարձուեցան Ֆրանսացիներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ Հինգշաբթի օր տեղի ունեցաւ իշխան Ալպերի ամուսնութիւնը՝ իշխանուհի Փաոլայի հետ: Պսակադրութիւնը կատարեց Կարդինալ Վան Ռոյ : Քանի օր է արդէն ամբողջ Պելժիան խանդավառ եւ ուրախ օրեր կ'ապրի իսկ ժողովուրդը մասնաւոր համակրանք մը ցոյց կուտայ իշխանուհի Փաոլայի :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ եկած լուրերու համաձայն Նոր դէպքեր կը պատրաստուին Իրաքի մէջ: Իրաքի համայնավար կուսակցութիւնը, ազգայնական ժողովրդավար կուսակցութեան կարգ մը անդամներ եւ Քիւրտերու միութիւնը համաձայնութիւն մը ստորագրած են որ կը նախատեսէ «Ազգային Միութեան ճակատ» մը : Այս համաձայնագիրը, որուն տակ ստորագրած են նաեւ 63 ծանօթ անձնաւորութիւններ, զրկուեցաւ Զօր. Քասըմի : Լիբանանի համայնավար թերթը՝ Ալ Միտա հրատարակելով այդ համաձայնութեան բնագիրը կ'աւելցնէ — «Ասիկա դարման մըն է այն վտանգաւոր կացութեան որ պատճառ դարձաւ աշխարհակալական զգացումներու զարթօնքին : Նպատակն է վերահաստատել ազգ. միութիւնը ժողովրդավար հիմերու վրայ» :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ 1200 հոգի ձերբակալուած են Քերալայի շրջանը : Համաձայն կիսապաշտօնական աղբիւրներու ձերբակալուածներու ընդհ. թիւը երկու հազարի կը հասնի :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ մեռած է Ֆայզ Խուրի, նախկին արտաքին նախարար եւ սուրիական դեսպան Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ:

ԶՕՐ. ՖՐԱՆՔՕ ճառ մը խօսելով Ուէսքայի մէջ ըսաւ. «Ոչ մէկ ժողովուրդ այնքան ծանր յարձակումներու ենթարկուած է օտար համայնավարութեան կողմէ, որուն կողքին է թշուառական որմնադրութիւնը, որքան մենք» :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէն վերջացնելով իր նիստը կոչ մը ըրաւ աշխատաւորներուն, որպէսզի աւելի արտադրեն երկիրին եւ աշխատաւորական դասուն բարգաւաճման համար :

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Տակ Համըրշոլտ Գահիրէի մէջ տեսնուեցաւ նախագահ Նասրի եւ Արտաքին նախարար Ֆաւզիի հետ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը նիստ մը ունեցաւ Չորեքշաբթի օր որ տեւեց Յուէկս ժամ, Զօր. Տը Կոլի նախագահութեան ներքեւ : Նախագահը խօսեցաւ Իտալիոյ մէջ ունեցած տեսակցութեանց մասին, իսկ Վարչապետ Տըպրէ՝ տուրքերու բարեփոխման: Զօր. Տը Կոլ Հինգշաբթի օր մեկնեցաւ: Առաջին հանգրուան՝ Ճիպութի, ապա Մատակասքար :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Խորհրդարանը վստահութիւն յայտնեց Վարչապետ Պէն Կուրիոնի կառավարութեան՝ որ շարունակէ զէնք ծախել Արեւմտեան Գերմանիոյ: Այսուհանդերձ, տագնապը չէ լուծուած, քանի որ ձախակողմեան երկու նախարարները իրենց դիրքը չեն փոխած. Կը կարծուի թէ Պէն Կուրիոն քանի մը օրէն կառավարութեան հրաժարականը պիտի ներկայացնէ :

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Կումհուրիէ» թերթին համաձայն իսրայէլեան լրտեսական ցանց մը գտնուած է Ա. Մ. Հանրապետութեան մէջ. լրտեսապետը եւ իր 13 գործակիցները ձերբակալուած են :

ԻՐԱՔԵԱՆ նախկին դեսպան մը՝ Ֆայէք էլ Սամարէ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Գահիրէի մէջ պիտի բացուի «Ազատ Իրաք» գրասենեակ մը՝ «արտասահմանի մէջ ազատ Իրաքի ձայնը լսելի դարձնելու եւ Իրաքի ազատագրութեան համար շարժում մը ստեղծելու նպատակով» :

«ՍԱՍՆԱՅ ՏՈՒՆ»

ԴԻՒՑԱԶՆԱՎԷՊԸ

—o—

Անցեալ տարի Հայաստանի գրական հրապարակի վրայ երեւաց այս անունով մի գիրք, որն արագօրէն սպառուեց: Հեղինակն է բանաստեղծ Մկրտիչ Խերանեանը:

«Սասնայ Տուն» դիւցազնավէպի նիւթը կազմում է մեր ժողովրդական դիւցազներգութիւնը՝ իր չորս նշանաւոր ճիւղերով: Այլ կերպ ասած, Մ. Խերանեանը ապարէզ է հանել դիւցազներգութեան առաջին ամբողջական, բանաստեղծական մշակումը արեւելահայ լեզուով: Ջերմ ուշադրութեան եւ խրախուսանքի արժանի մի գործ:

Մեր ժողովրդական վէպը շատ հին ու նոր հայ գրողների է խանդավառել եւ դեռ շատերին է խանդավառելու ապագայում: Ցայտնի է ականաւոր մանկավարժ Սեդրակ Մանդինեանի թարգմանութիւնը, որ կատարուած է Գ. Սըրուանձտեանի գրի առած մի տարբերակից («Սասունցի Դաւիթ կամ Մհերի Դուռ», 1880 թ.): Այնուհետեւ մեր վէպը գրական լեզուի փոխադրելու փորձ է կատարել Շուշուայ դպրոցների ուսուցիչ Ցակոբ Ճաղարբէկեանը («Սասունցի Դաւիթ դիւցազն», 1895 թ.): Դիւցազնավէպի գրական մշակման առաջին փորձը կատարել է բանաստեղծ Գրիգոր Բալասանեանը («Առիւծաձեւ Մհեր»): Բանաստեղծ – թատերագիր Լեւոն Մանուէլեանը 1905 թուականին գրել է «Սասունցի Դաւիթ եւ Մսրայ Մելիք»ը: Մեր օրերում դիւցազնավէպի թատերական մշակման փորձ է կատարել Վաղարշ Վաղարշեանը, հրապարակ հանելով իր «Սասունցի Դաւիթ» ողբերգութիւնը (չափածոյ), իսկ նրանից էլ առաջ թատերգութիւն է գրել Վ. Թոթովենցը:

Դիւցազնավէպի գրական մշակման աշխատանքները առանձին թափ ստացան մանաւանդ 30ական թուականներին, երբ մեծ բանասէրներ Մ. Աբեղեանը եւ Կ. Մելիք – Օհանջանեանը լոյս ընծայեցին «Սասնայ ծռեր»ի առաջին հատորը: Դեռ եւս 1933 թուականին Չարենցը գրեց իր «Սասունցի Դաւիթ» բանաստեղծութիւնը: Այնուհետեւ դիւցազնավէպի գրական մշակումով զբաղուեց Սողոմոն Տարոնցին, որը հազարամեակի օրերին եւ յետագայում լոյս ընծայեց մի քանի գլուխ իր «Սասունցի Դաւիթ» բանաստեղծութիւնից: Հազարամեակի առթիւ լոյս տեսած է նաեւ Վհայերի «Սասնայ տունը» վիպերգը եւ Սարմէնի «Խանդութ Խաթուն» բանաստեղծութիւնը: Այդ միեւնոյն թուականներին սփիւռքահայ բանաստեղծ Կ. Սիտալը հրապարակեց իր «Սասնայ ծռեր» հերոսավէպը: Մի քիչ աւելի ուշ հանդէս եկաւ բանաստեղծ Տ. Չիթունին իր «Սասունական»ի պատկառելի հատորներով: Վերջերս ստացուել է Գ. Սահատունու «Արմէնական» դիւցազնավէպի «Սանասար եւ Բաղդասար» գիրքը (Ա. հատոր):

Ամբողջ հայ գրականութեան մէջ, սակայն, մեր դիւցազնավէպի բանաստեղծական մշակման լաւագոյն վարպետները եղել են Յովհ. Թումանեանը եւ Աւ. Իսահակեանը, մէկն իր «Սասունցի Դաւիթ»ով (1903 թ.), միւսն իր «Սասնայ Մհեր»ով (1923 թ.): Դեռ ոչ մի գրող այնպէս չի ընդարձակել մեր ժողովրդական վէպը, որքան այդ երկու մեծ բանաստեղծները:

Մանաւանդ Յ. Թումանեանի «Սասունցի Դաւիթը» մեր դիւցազնավէպի բանաստեղծական մշակման մի փայլուն կատարում է, որը գրուած օրից դարձել է մեր դասագրքերի զարդը: Թումանեանը այդ բանաստեղծութիւնը գրել է գլխաւորապէս մանուկների համար: Նա նոր էր ծրագրում ստեղծելու իր իսկական «Սասունցի Դաւիթը», որը, դժբախտաբար, անկատար մնաց:

Եւ ահա այդ բացը բաւականաչափ լրացնելու է գալիս Մկրտիչ Խերանեանը իր «Սասնայ Տուն» դիւցազնավէպով: Օժտուած լինելով բանաստեղծական անժխտելի ձիրքերով եւ հարազատ մնալով վէպի բովանդակութեանն ու ոգուն, հեղինակը ստեղծել է յուզաթաթաւ տաղանդաւոր երկ, որ ջերմօրէն ընդունուեց ընթերցողների կողմից: Բանաստեղծը կարողացել է գեղարուեստօրէն վերարտադրել վէպի հայրենասիրական – ազատագրական ջերմ շունչը, դրսեւորելով ինքնատիպ ստեղծագործողի կարողութիւն: Հեղինակի լեզուն յստակ է եւ անկաշկանդ:

Դիւցազնավէպում գերիշխողը Դաւթի ճիւղն է: Մանաւանդ մի առանձին ջերմութեամբ են գծուած Դաւթի եւ Խանդութի կերպարները:

Դիւցազնավէպում զգացւում է պատմական միջավայրը, ժամանակաշրջանի երանգը: Մ. Խերանեանը վէպի մէջ մուծել է մի շարք տարրեր մեր ժողովրդական բանահիւսութիւնից՝ «Փեսի գովքը» եւ այլն, դրանք հմտօրէն ձուլելով վէպի նիւթին:

Մեր դիւցազնավէպը, ինչպէս յայտնի է, իսկական ժողովրդական ստեղծագործութիւն է: Նրա տաղաչափութիւնը առնչուած է ժողովրդի խօսքին եւ դրա կշռոյթին: Դիւցազներգութեան երեք հիմնական խմբերն էլ (Մոկաց, Մշոյ եւ Պարսկահայքի) ունեն կարճ եւ երկար տողեր, որոնց մէջ վանկերի թիւը ամենաքիչը հինգ է, իսկ ամենաշատը՝ 13:

Մ. Խերանեանը նոյնպէս օգտագործել է այս չափը, բայց նրա մօտ տիրապետողը երկար տողերն են եւ այն էլ 14, 15 եւ 16 վանկանի: Այս երկար տաղաչափութիւնը, մեր կարծիքով, տեղ – տեղ դանդաղեցրել է Մ. Խերանեանի բանաստեղծութեան ուժական ընթացքը:

Մ. Խերանեանը ոչ միայն լայն ապարէզ է տուել երկար տողերին, այլ եւ տեղ տեղ շատ է հեռացել բնագրից, ստեղծելով, մեր կարծիքով, աւելորդ ծանրաբեռնութիւն: Այն դէպքում, երբ Թումանեանը ամէն կերպ աշխատել է հարազատ մնալ դիւցազնավէպին, Խերանեանը, ընդհակառակն, չկարողանալով զսպել իր ոգեւորութիւնը, աշխատել է ծաւալուել, իր ինքնուրոյնութիւնը դրսեւորելով ոչ թէ դիւցազնավէպի այս կամ այն հատուածը բանաստեղծօրէն յղկելու, այլ նրանից ստացած ուժգին տպաւորութիւնները ընդարձակելու մէջ: Այդ ձեւով նա որոշ գլուխների համար ստեղծել է աւելի շատ բանաստեղծական մառ քան թէ բնագրում կայ:

Բնագրի մէկ – երկու տողը երբեմն Մ. Խերանեանի մօտ ընդարձակուելով, հասել է մէկ տասնեակի:

Մեր դիւցազներգութեան սկիզբն այսպէս է.

Սկիզբն էր կռապաշտ խալիֆան, 1
Մէկ էլ Հայոց Գագիկ թագաւոր:

Մ. Խերանեանը այս երկտողը ընդարձակել է այսպէս.

Դարեր, դարձեա՛լ դարեր առաջ Հայոց անուշ աշխարհում—
Ուր լեռները լուսապսակ մինչեւ երկինք են հասնում,
Ու երկնահաս այդ լեռներից ահագնաձայն գոռոցով
Վազում են վար գալար–գալար գետեր դէպի դաշտ ու ծով,
Ուր անտառներ կանաչազգեստ ու լճեր կան կապուտակ,
Եւ աղբիւրներ ադամանդեայ, ականակիտ ու յստակ.
Ուր օդը՝ ջինջ, ջուրը՝ մաքուր, բարի է հողն ու բերրի,
Ցօղուած արեամբ ու քրտինքով մեր պանծալի պապերի—
Հայոց անուշ մեր աշխարհում, հայրենիքում հարազատ,
Թագաւորում էր մեծափառ Գագիկ արքան ալեզարդ:

Կարելի կա՞ր այսքան ընդարձակել բնագիրը: Ի հարկէ ոչ: Մեր կարծիքով այդ ամբողջ տասը տողից կարելի էր թողնել միայն առաջին եւ վերջին տողերը, ամենաշատը՝ չորս տող: Ինչո՞ւ. որովհետեւ մինչեւ երկինք հասնող լուսապսակ լեռների, ահագնաձայն գոռոցով դէպի դաշտ ու ծով վազող գալար – գալար գետերի, կապուտակ լճերի եւ ադամանդեայ աղբիւրների նկարագրութիւնը, որի նպատակն է լեռնոտ Հայաստանի բնութիւնը ներկայացնել, տրուած է նաեւ ուրիշ մասերում.

Եկա՜ն ու եկան.
Ու հասան նրանք մի լեռնոտ երկիր,
Ուր միանում են երկինք ու երկիր:
Տեսան՝ մի մեծ գետ ընկած անդնդում՝
Գոռում է ահեղ, գոռոցով գնում:
Ու մի փոքր առու գալիս է վերից,
Շեշտակի սուրում, իջնում է սարից,
Զարկւում է քարով ու գետը նետւում,
Երկու կէս անում,
Ու գետի հունով առաջ է գնում:

Կամ թէ՝

Անուշ տեղ է, առատուած վկայ, ես էլ եմ շատ հաւանում,
Բարձրում կանգնած՝ աշխարհը քեզ, դու աշխարհին ես նայում,
Իսկ շուրջ – բոլոր ամպածրար քարա–ժայռեր են հսկայ,
Գագաթներ են երկինք հասած ու կատարներ բարձրագահ,
Ուր արծիւներ են բոյն շինել ու հաւքերը հազարան,
Մենք էլ մե՛րը շինենք, դառնանք արծիւների հարեւան:

Այս հատուածների մէջ լեռնոտ Հայաստանի պատկերը լրիւ ներկայացուած է. հետեւապէս, առաջին ութ տողի իմաստը միանգամայն աւելորդ է դառնում:

Մեր կարծիքով, դիւցազնավէպը աւելի կը շահէր եթէ հեղինակը բնագրի եւ իր ստեղծագործութեան միջեւ պահպանէր մօտաւորապէս այն յարաբերութիւնը, որով ղեկավարել է Յովհ. Թումանեանը՝ իր «Սասունցի Դաւիթը» գրելիս: Շատ պէտք չէ հեռանալ մեր վէպից. միշտ պէտք է նկատի ունենալ, որ մեր դիւցազներգութիւնը կուռ ստեղծագործութիւն է. նա ապարէզ է թողնում բանաստեղծի երեւակայութեան համար, բայց աւելորդաբանութիւն չի սիրում:

Այս ամէնով հանդերձ, «Սասնայ Տունը», որը գրուած է բանաստեղծական անկեղծ ներշնչանքով եւ սիրով խմբագրըուած է բանաստեղծ Վ. Նորէնցի կողմից, մի առաջընթաց քայլ է դէպի այն կատարեալը, որի մասին երազել է մեծ գիտնական Մ. Աբեղեանը սրանից դեռ եւս 53 տարի առաջ. «Սիրելի պիտի լինի մեզ համար մեր վէպը, որը մերն է, մեր սեփականը, մեր ժողովրդի դարաւոր պատկերը...: Ուսումնասիրենք այն բազմակողմանի կերպով եւ մենք կը գտնենք նրա մէջ մեր ժողովրդի հոգու խորքերը: Իսկ երբ մեր բանաստեղծներից մի հանճարեղը այդ նիւթը նոյն ժողովրդական ոգով մշակէ գեղարուեստօրէն, դա կը լինի մեր ազգային բանաստեղծութեան մարգարիտը»:

Խ. ԴԱՇՏԵՆՑ

«Գրական Թերթ»

Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ ՕՐԱԳՐԷՆ

★

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Հաւատքի ջահը ուրիշների հոգում վառելու համար՝ նախ ինքդ կրակ պիտի լինես. ուրիշները խանդավառելու համար՝ խանդավառութիւնը նախ քո՛ հոգում պիտի ունենաս. ուրիշները շարժելու եւ առաջնորդելու համար՝ նախ ինքդ պիտի շարժուես եւ առաջ անցնես:

×

Մարդու հոգին — երաժշտական նուրբ ականջ է. ինչպէս որ այս վերջինը դիւթիչ մեղեդու մէջ իսկոյն բռնում է կեղծ նոտը, ճիշդ նոյն ձեւով հոգին դիմացինի արտայայտութեանց մէջ զգում է կեղծ բառերն ու զգացումները:

×

Տեսայ ու համոզուեցի, որ այս աշխարհում հարստութիւնը էշին մարդ է դարձնում, ինչպէս որ չքաւորութիւնը մարդուն էշ է դարձնում հանրութեան աչքին:

×

Բնութեամբ մարդուն աւելի դիւրին է դէպի դժոխք քշել, քան դէպի արքայութիւն:

×

Տարօրինակ է շինուած մարդը. մարմինդ ամէն օր քաղց է զգում, մինչ միտքդ եւ հոգիդ՝ ոչ. աւելին՝ մարմնական սնունդդ աստիճանաբար պակասելով՝ աստիճան առ աստիճան տկարանում է մարմինդ, մինչ մտաւոր եւ հոգեկան սնունդը աստիճանաբար պակասելով մտքիդ եւ հոգիիդ՝ քեզ աւելի կուշտ եւ յագեցած ես զգում:

Որքան աւելի տգէտ ես եւ հոգիով աւելի չքաւոր՝ այնքան աւելի դու քեզ գիտուն եւ հոգիով աւելի հարուստ ես ըզգում:

×

Եթէ մարդը մարդուց յուսահատ չլինէր՝ ինչո՞ւ երկնքում Աստուած պիտի ստեղծուէր, ամենազէ՛տ եւ ամենակարո՛ղ...

×

Եթէ միտքը չի գործում զգացումի՝ սրտի եւ հոգու քուրայից անցնելով, չորացած ծառ է, որ այլեւս չի պտղաբերում: Իսկ եթէ զգացումը չի գործում՝ մտքի քուրայից անցնելով, քաղուածը պտուղ է, որի ծառը չորացած է այլեւս:

×

Ինչպէս որ ստոյգ է, որ անբարոյական կինն է միայն տեւաբար բարոյականութիւնից ճառում ու անխղճաբար մուրքում իր շրջապատի ամբասիր կանանց, նոյնքան ստոյգ է, որ անմաքուր քաղաքական գործիչն է միայն «նուիրեալ»ի արտաքին ու խորհրդաւոր ձեւերը առնում եւ չարունակ, բոլոր հնարիմաց ձեւերով, ամբասիր մարդոց մրոտում:

×

Ինչպէս որ մարդոց մէջ դժուար է սահմանել, թէ ո՞ւր է վերջանում ստախօսը եւ ո՞ւր սկսում ճշմարտախօսը, ո՞ւր՝ համեստը եւ ո՞ւր՝ անհամեստը, ո՞ւր՝ ազնիւը եւ ո՞ւր՝ անազնիւը, ո՞ւր՝ նենգը եւ ո՞ւր՝ աննենգը, եւայլն, եւայլն, ճիշդ նոյն ձեւով էլ դժուար է ճշդել, թէ ուրէ՞ վերջանում նորմալ մարդը եւ ուր սկսում՝ աննորմալը: Ստոյգ է, որ նորմալ խենթերի հսկայ բազմութիւններ ապրում են յիմարանոցներից դուրս:

×

Ոսկեպատ ապարանքում կարելի է լինել մարդոց մէջ ամէնէն դժբախտը, մինչ յետին հիւղակում՝ ամէնէն բախտաւորը:

Ինչ աւելի մեծ ապացոյց այն յաւիտենական իմաստութեան, թէ նիւթը — ոչինչ է, էականը հոգին է:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՋԵՋԱՐԷ ԼԱՔՔԱ

●

Թատերական հին դէմքերու յատկացուած այս սիւնակին գլուխը վերեւի օտարոտի անունը անշուշտ որ զարմանալի թուի մեր ընթերցողներուն, մանաւանդ անոնց՝ որոնք անծանօթ են այդ անունին:

Եւ սակայն, իտալական այս անունը երկար տարիներ հնչեց արեւմտահայ թէ արեւելահայ բեմերուն վրայ, հնչեց փառքով ու պատուով, Կովկասէն մինչեւ հեռաւոր այլ վայրեր, եւ ապա Ֆրանսա:

Իտալացի հօրմէ եւ հայ մօրմէ ծնած Լաքքան հայ բեմերու արժանաւոր դերասան մըն էր:

Ծնած էր Տրապիզոն եւ մատաղ տարիքէն, իր զօրավարութ մօրը կարգադրութեամբ ուղարկուած էր Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը, ուր եւ ստացած էր հայեցի դաստիարակութիւն մեծանուն դաստիարակ Հայր Գաչքանտիլեան Վրդ.ի հսկողութեան տակ, որուն հետ ունէր արենակցական կապեր:

Մխիթարեան Հայրերու հայակերտ յարկին տակ, իտալացի հօրմէ ծնած Լաքքան շատ շուտով դարձաւ զտարիւն Հայ մը:

Քիչով ու շատով ուսման պաշար մը ամբարելէ ետք, Լաքքա կ'անցնի Կովկաս եւ հոն կը նուիրուի բեմին:

Պաթումի մէջ, 1907ին կը կազմուի սիրողներու թատերախումբ մը, որուն ղեկավար անդամներէն մէկը կ'ըլլայ Լաքքան: Շարք մը ներկայացումներ տալէ ետք, այս երիտասարդները կ'ուզեն ընդարձակել իրենց գործը, եւ հետեւելու համար Թիֆլիսի մէջ արդէն գոյութիւն ունեցող Տրամաթիքական Թատերախումբի օրինակին, կը փափաքին նոյնանման թատերախումբ մը կազմել:

Այդ առաջադրութեամբ կը դիմեն դերասան Արմէն Արմէնեանի եւ իրենց ծրա–

գիրը կը պարզէն անոր:

Առաջին իսկ հանդիպումին, Արմէնեան շատ չուտով կը խանդավառուի Լաքքայով, անոր մէջ տեսնելով ապագայ տաղանդաւոր դերասանի մը բոլոր յատկանիշները:

Արմէնեան իրեն դիմող երիտասարդ սիրողներուն գլուխն անցնելով, կը մարզէ զանոնք, կը դրաղի անոնց բեմական դաստիարակութեամբ եւ քանի մը ներկայացումներ տալէ ետք, կը հիմնէն Թիֆլիզի Տրամաթիքական ընկերութեան տխպարին վրայ ձեւուած Թատերախումբ մը

Սակայն, Թիֆլիզն կը հրաւիրեն Արմէնեանը իբրեւ գերուսոյց: Եւ Պաթումի գործը Թողլով, Արմէնեան կը մեկնի Թիֆլիզ միասին տանելով Լաքքան, իբրեւ կարեւոր բեմական ու ժմը:

Լաքքան Թիֆլիզի մէջ շուտով կը շահի Թէ ժողովուրդին եւ Թէ իր ընկերներուն համակրութիւնը:

Հայ դերասանական լուսաւոր աստեղահոյլի մը մաս կը կազմէ Լաքքա: Սիրանոյշ, Աբէլեան, Զարիֆեան, Սեւումեան, Փափազեան, Շահխաթունի, որոնց բոլորին անխտիր սիրելին կը դառնայ երիտասարդ դերասանը, շնորհիւ Թէ իր բեմական ձիրքերուն եւ շնորհիւ իր դիւրահաղորդ եւ չէնչող նկարագրին:

1908ի Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակման շրջանին, Աբէլեան եւ Արմէնեան կը կազմեն Թատերախումբ մը եւ կը պատրաստուին մեկնիլ Թուրքիա, զանազան մեծ քաղաքներու մէջ ներկայացումներ տալու համար:

Լաքքային ալ կ'առաջարկուի միանալ այդ խումբին, իբրեւ կատակերգակ դերասան, սակայն այս վերջինը կը մերժէ իրեն եղած առաջարկը ու կը մնայ Թիֆլիզ, շարունակելով իր բեմական գործունէութիւնը:

Իր բեմական սեռը կատակերգակն էր: Անիկա Աւետեանի, Ղազարեանի (Ղազօ) հետ կազմած էր անփոխարինելի երրորդութիւն մը արեւելահայ բեմերուն վրայ զաւեշտական դերերու մէջ:

Մասնաւորաբար յաջողութիւն գտած է Շիլլէրի «Աւազակներ»ու Քահանայի (Պասեր) դերով, որուն մէջ ըստ Արմէնեանի կարծիքին Լաքքան անզուգական է եղած եւ տակաւին «մինչեւ օրս այդ դերը ոչ ոք չի կարողացել մարմնաւորել այնքան յաջողութեամբ որքան Լաքքան»: («Վաթսուն տարի հայ բեմի վրայ», Արմէն Արմէնեանի):

Իր կարեւոր դերերէն եղած են նաեւ՝ Հայրապետ (Նամուս), Նալպանտ Ոսկան (Զար – Ոգի), Ժէքքօ (Տրիլբի), Քիլոն Քիլոնիտես (Ցո° Երթաս), եւ տակաւին շարք մը ուրիշ դերեր:

Բացի բեմական արուեստէն, Լաքքան կ ըմբռնէր նոյնպէս նկարչական արուեստը:

Մասնաւոր հակում ունէր ծաղրանկարչական ճիւղին եւ մատիտի քանի մը հարուածներով կը ստեղծէր յաջող ուրուագծեր:

Այս իսկ պատճառով ալ, Լաքքան վարպետ դիմայարդար մըն էր: Ամէն անգամ որ բեմ կը բարձրանար, իր ստանձնած դերերուն համար կը ստեղծէր այնպիսի յաջող մաքիյաժներ, որոնք իր դերը կը դարձնէին աւելի եւս տպաւորիչ:

Փարիզահայ գաղութը ճանչցած է Լաքքան: Երկար տարիներ ան գտնուած է Փարիզահայ Թատրոնին մէջ, մասնակցելով բազմաթիւ ներկայացումներու:

Բ. Աշխարհամարտէն ետք հաստատուած էր Իտալիա, ուր կը զբաղէր շարժանկարի տէքորասիոնի գործով, եւ մեծ համբաւի էր տիրացած այդ շրջանակներուն մէջ իր յաջող յղացումներուն շնորհիւ:

Եղած է նոյնպէս Ամերիկա (Հոլիվուտ) ուր եւս աշխատանքներ ունեցած է այդ ուղղութեամբ:

Վերջին տարիները կ'աշխատէր Հռոմ, մօտակայ Զինէ Զիթա (Իտալիոյ Հոլիվուտը) արուարձանի շարժանկարի սթիւտիոներու մէջ:

Իտալիայէն եկած նամակէ մը կը տեղեկանանք Թէ անցեալ ամսուն յանկարծամահ է եղած Ջեղարէ Լաքքան, Հռոմի մէջ:

Իրմով կ'անհետանայ Արեւելահայ եւ Արեւմտահայ բեմերու լաւագոյն մէկ ներկայացուցիչը, որ տարիներ շարունակ, գրկանքի ու տաժանելի դժուարութեանց բովէն անցնելով, առանց ընկրկումի, բարձր պահեց Հայ Թատրոնի դրօշակը, այժմանաւոր կերպով ծառայելով իր կոչումին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՑԱՑՆԵՐ ԶԱԼԱՌԷՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Ցառաջ), (յապաղած) — Այժմէական, միաժամանակ շահեկան դասախօսութեամբ մը, Յունիս 18ին, վերջ գտաւ Համազգայինի գրական երեկոներուն ներկայ շարքը:

Արեւմտահայ լեզուի յառաջամարտիկներէն՝ Շաւարշ Նարդունի, աւելի քան մէկ ժամ, ներկայացուց եւ միաժամանակ վերլուծեց հայ լեզուին առանձնայատկութիւնները, ըլլայ գրաբար Թէ աշխարհաբար, այս վերջինը իր երկու ճիւղերով՝ Արեւելահայ եւ Արեւմտահայ:

Այս հարցին հմուտ դասախօսը նախ գիտել տուաւ Թէ մեր լեզուն ,իր հնութեամբ, քերականական կառոյցով, նաեւ, բառագիտական հարուստ պաշարով կը մրցի երկրագունդի հին Թէ նոր լեզուներուն հետ, միաժամանակ ինքզինք պահելով միշտ եւ անպայման առաջին շարքերուն վրայ:

Անկախ իր արժէքէն, հայ լեզուի ուսումնասիրութիւնը, անփոխարինելի նպաստ մըն է մեզի դրացի ժողովուրդներու լեզուներու ուսումնասիրութեան համար: Արդարեւ հայերէնին շնորհիւ կը լուսաբանուին այդ լեզուներուն մութ մնացած շատ մը կէտերը:

Իբրեւ օրինակ, յիշեց պարսկերէնի պարագան:

Ներկայիս, պարսկական մշակոյթին մասնակցողները լայն հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան հանդէպ մեր լեզուին, մասնաւորաբար կը դիմեն մեր հին մատենագրութեան, վերագտնելու եւ վերստին ստեղծելու մտօք անցեալին, արաբերէնի ազդեցութեան տակ կորսուած բառեր, որոնք սակայն պահուած կը մնան մեր մօտ:

Խօսելով, ընդհանրապէս, լեզուի մասին, գիտել տուաւ, որ լեզուն ապրող էակ մըն է, նման շնչաւորին, որ կը ծնի, կը զարգանայ ու նաեւ կրնայ մեռնիլ: Երկու գլայարանքներ աչքը եւ ականջը կը պահեն զայն: Մինչեւ գիրերու գիւտը ականջն է որ պահած ու զարգացուցած է լեզուն: Տառը արտասանութիւն է, ուրեմն ձայն մը, երբ կը գրուի, կը դառնայ նաեւ պատկեր, ուրեմն գիր: Այս երկու զգայարանքներուն վրայ հիմնուած են երկու գիտութիւններ, — լեզուին հնչարանութիւնը եւ ձեւաբանութիւնը: Առաջինը իր կարգին ունի շահեկան բաժանումներ, ինչպէս Էօֆոնիի ուսումը, որ կ'ուսումնասիրէ լեզուներու ներդաշնակութեան պայմանները:

Այս ուսման հետեւողութեամբ, դասախօսը քննութեան առաւ գրաբարը եւ բաղդատեց աշխարհաբարին հետ, յետոյ աշխարհաբար մեր երկու բարբառները, արեւմտահայերէնը եւ արեւելահայերէնը, մէկը միւսին հետ:

Այսպէս, օրինակ մը տալու համար, հարիւր բառերէ կազմուած խօսքի մը մէջ, գրաբարը ունի՝ 36-76 ձայնաւորներ, իսկ 56-94 բաղաձայններ:

Իր կարգին, աշխարհաբարը, միշտ հարիւր բառերէ կազմուած խօսքի մը մէջ, ունի 3-8 առ հարիւր աւելի բաղաձայն քան գրաբարը:

Այս համեմատութիւններով — 54 առ հարիւր գրաբարին եւ 58 առ հարիւր աշխարհաբարին մէջ — հայերէն լեզուն, իր հնչարանութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ կը դառնայ աշխարհի յառաջագոյն լեզուներէն մին:

Դասախօսը յետոյ անցաւ հայ լեզուի պատմութեան: Արդի աշխարհաբար լեզուին սկիզբը ցոյց կը տրուի միջին դարը, Կիլիկեան շրջանը: Յետոյ ծանրանալով արեւելահայ եւ արեւմտահայ լեզուներու առանձնայատկութիւններուն վրայ, նոյնպէս հնչարանութեան օրինակներով ցոյց տուաւ գոյութիւն ունեցող փոքր եւ մասնակի տարբերութիւնները եւ շեշտեց, որպէս եզրակացութիւն, Թէ հայ լեզուին այս երկու ճիւղերն ալ պէտք է պահեն իրենց գոյութիւնը: Անդրադառնալով այն վախին Թէ ազգային ճակատէն ներս բաժանումի պատճառ մըն է լեզուներու այս երկուութիւնը, դասախօսը ըսաւ Թէ մեր արդի լեզուին երկու ճիւղերը հաւկնալի են, մէկ կամ միւս գանգուածին կողմէ, դիւրութեամբ:

Արեւմտահայ եւ արեւելահայ լեզուներու ձուլումի խնդիրը եւս ներկայացնելով, տուաւ պատմութիւնը յայտնուած հին ու նոր բոլոր տեսակէտներուն, ինչպէս նաեւ շատ մը լեզուաբաններու եւ գրագէտներու կարծիքները, եւ հաստատեց Թէ ոչ միայն կարելի չէ, այլ եւ անպատեհ է նման ձեռնարկ մը:

Դասախօսը, ընդունելով որ իր նիւթը... քնարեր է եւ արտօնելով որ քնանալ ուզողը քնանայ՝ առանց .... ձայնի, կրցաւ այնքան հետաքրքրել որ ոչ ոք .. քնացաւ, Թերեւս շնորհիւ անոր որ Շ. Նարդունի կը սիրէ զուարթացնել մթնոլորտը՝ զուարթ դրուագներ խառնելով իր խօսքին, նիւթը ակադեմական ըլլալ Թէ գրական:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍԱՌԱԾ ՄԱՐԴԻԿ ՀՐԱՏ ՊԻՏԻ ՂՐԿՈՒԻՆ

★

Ամերիկա, որ բարեկամ երկիրներու կը ղրկէ սառած հաւեր եւ հնդկահաւեր, այժմ կը պատրաստուի Հրատ մոլորակը ղրկել սառած ... մարդիկ:

Ուոշինկթընի մէջ ընտրուած են 110 երիտասարդներ, որոնք պիտի ձեռնարկեն անջրպետային ուղեւորութեան: Միջմոլորակային նաւերու յատակագիծը պատրաստուելու վրայ է: Կասկած չկայ, որ մարդոցմէ առաջ կենդանիները պիտի կատարեն այս ճամբորդութիւնը:

Առաջին անգամ անջրպետ պիտի ղըրկուին մուկեր, անոնց պիտի յաջորդեն կապիկներ: Ճամբորդ կենդանին ամուր կերպով կապուած պիտի ըլլայ իր «աթոռ»ին, որովհետեւ երեսուն կրամ ծանրութեամբ մուկի մը տեղափոխութիւնն անգամ կրնայ խանգարել արուեստական արբանեակին հաւասարակշռութիւնը:

Քալիֆորնիոյ համալսարանէն կը հաղորդուի, Թէ մարդիկ սառած վիճակի մէջ պիտի ղրկուին անջրպետ, այս կերպով Թթուածինի կամ ուտելիքի պէտք պիտի չզգան: Անջրպետի նաւը պիտի ղեկավարուի ելեկտրոնիկ ուղեղի մը կողմէ: Նաւը երբ Հրատ հասնի ,ինքնագործ մեքենայ մը պիտի տաքցնէ սառած մարմինը, որ պիտի վերակենդանանայ:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Դեռատի Օր. Արաքսի Գմբէթեան, այս տարի եւս յաջողութեամբ աւարտած է Լիսէ Ֆէնըլոնի իր տարեշրջանը, առանելով ութ Ա. մրցանակ: Արաքսի Գմբէթեան, յաջողութեամբ ներկայացած է նաեւ պրըվէի գրաւոր եւ բերանացի քննութիւններուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԼՈՒԱԾ ԶԻՐԱՊԱՏԸ

ԺԸ.

— Արդարեւ, այդպէս են, պատասխանեց անիկա ժպիտով մը: Ոսկիս ծայրը կրակի պէս կ'այրէ գիս բայց աւելի լաւ կը պարուի այսպէս. այնպէս չէ՞, Ժան:

Եւ փակեց աչքերը վայրկեան մը, կարծես ոգեկոչելու համար նորէն նուագած երգերը: Յետոյ Մառթէնի Թեւը ինկաւ եւ ուզեց որ իր վրանը տանի զինքը:

Այդ շրջանի գլխաւոր բնտանիքները իրենց համար մասնաւոր բնակարաններ չինել տուած էին, Թէեւ տաղաւարներ կամ կտաւէ վրաններ, որ գիշերային ապաստարան մը կը կազմէին, որովհետեւ տօնախմբութիւնը սովորաբար կ'երկարաձգուի մինչեւ առաւօտ:

Կէրթրուտ, նախորդ օր, ինքը անձամբ եկած էր հսկելու իր վրանին շինութեան: Կարասիներ փոխադրել տուած էր հոն եւ անոր դուռը տերեւներու պսակներով ճոխ կերպով զարդարած էր: Կրնար հպարտանալ իր այս ձեռնարկին համար: Ցեղին համէրի վրանը գեղեցկագոյնն էր բոլոր վրաններէն:

Մինչդեռ Մառթէն կը ջանար ճամբայ բանալ բազմութեան մէջէն, Կէրթրուտ Ժանին դարձաւ եւ արտորանքով ըսաւ անոր, ցած ձայնով:

— Գո՞հ ես,, Ժան: Հաճելի կ'երեւա՞մ քեզի այսպէս.

Անիկա հաստատական նշան ըրաւ.

— Շա՞տ ... ըսէ, շա՛տ ...

— Շատ.

Խորունկ մը շնչեց, յետոյ ժպտեցաւ. մեղմակի եւ գոհ ժպտեցաւ:

Գեղեցիկ ջահլպալուհին մեծ տպաւորութիւն ձգեց բազմութեան վրայ: Տարբեր շրջաններու կալուածատէրերը կանգ կ'առնէին դիտելու համար զայն. քաղաքացիները իրարու Թեւին կը զարնէին գաղտօրէն. գիւղի երիտասարդները կը բարեւէին զայն ձախաւեր կերպով: Փափուռ մը, մրմունջ մը կ'անցնէր խմբակներուն մէջ, անմիջապէս որ երեւար անիկա: Լուրջ ,քէչ մը արուեստական հպարտութեամբ մը Կէրթրուտ կը յառաջանար Մառթէնի Թեւն ինկած, տեսնել աւ տէն մէկզի նետելով խոպոպները, որոնք կը ծածանէին իր ուսերուն վրայ: Եւ երբ անիկա եւսեւ կը ձգէր գլուխը, Թագուհիի մը երեւոյթը կարծես կ'առնէր եւ կամ աւելի, ուրախութենէն խենթ եղած տղու մը՝ որ Թագուհիի դերը պիտի ներկայացնէր կարծես դիւթախաղի մը մէջ եւ որ շատ հանդիստ չէր զգար ինքզինքը այս դերին մէջ:

ԺԹ.

Երբ, ժամ մը ետք, հնչեցին ճաշոյ առաջին զարկերը, Կէրթրուտ ուրախութեան սարսուռով մը գոչեց.

— Հիմակ, քուկդ եմ, Ժան.

Մառթէն յանձնարարեց անոր որ չյուզէն զգուշանայ եւ չըլլայ հիւանդանայ. բայց զեռ խօսքը չաւարտած, անոնք Թըռած էին արդէն: Մառթէն համակերպեցաւ, դաւաթ մը հունգարական լաւ գինի լեցուց եւ երկարեցաւ բազմոցին վրայ հանգչելու համար:

Հաճելի մտածումներ եկան միտքը: Միթէ ամէն բան լաւ չէ՞ր ընթանար այն օրէն որ Ժան Ջրաղացը եկած էր: Խռովայոյզ ժամերը, չարաշուք նախազգացումներով լեցուն, եւ խաթարուած՝ ուրուականներու կողմէ, հետզհետէ աւելի հազուադէպ չէ՞ին դարձած: Միթէ բացայայտօրէն չէ՞ր վերածներ ինք, համակուելով այս երկու անմեղներու ուրախութեամբ: Այս օրը որ անցած էր, լաւագոյն ապացոյցը չէ՞ր Թէ տարիներու հանդէպ ունեցած սարսափը անհետացած էր եւ այժմ գիտէր մասնակից ըլլալ ուրիշներու ուրախութեան: Եւ Կէրթրուտ, որքան երջանիկ էր, ան ալ... Անցեալ իրիկուն, իրաւ է որ... բայց ինչ ընենք: Կիները տկար էակներ են եւ ենթակայ շատ մը քմահաճոյքներու: Եւ, ինչպէս ամէն բան դարմանուեցաւ:

Այն խօսքը զոր Ժան ըսած էր իրեն այդ իրիկունը, իր միտքն ինկաւ. «Ամէն բան լաւ պիտի ընթանայ, ամէն բան պիտի կարգադրուի...»: Իր լեցուն գաւաթը զարկաւ այն պարապ գաւաթներուն զորս տղաքները Թողած էին:

— Ձեր կենաց, ձեր երկուքին կենաց: Մեր երեքին ուրախ միութեան համար, մինչեւ մեր կեանքին վերջը...

Այս միջոցին, Կէրթրուտ եւ Ժան ճամբայ մը բացին հոծ ամբոխին մէջէն, հասան պարասրահին դուռը: Աղմկարար ալիքի մը նման, երաժշտութիւնը դէպի իրենց խոյացաւ. ներսի օդը իրենց դէմքին փչեց ինչպէս մարդկային կուրծքի մը այրող շնչառութիւնը: Վրանին լուսատուներին մէջ պտուտկող զոյգերը, ռեզմօրէն իրար փաթուած, իրենց առջեւէն կ'անցնէին. կարծես ստուերներ ըլլային:

Ժան կը քալէր, որպէս Թէ երազի մէջ ըլլար: Անիկա հազիւ կը համարձակէր ակնարկը Կէրթրուտի վրայ ձգել. տեսակ մը խորհրդաւոր սարսափ կը պարապնդէր զինքը միշտ եւ երկաթ Թեւով կը սեղմէր իր կուրծքը:

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Աշոտ Նշանեանի եւ զաւակներուն եւ այս առթիւ հինգ հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Նոյնպէս մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Բաղուճեան ընտանիքին եւ բոլոր պարագաներուն եւ երեք հազար ֆրանք կը տրամադրէ աղքատներուն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէէն կը խնդրուի ճշդել դաշտահանդէսին ԹՈՒԱԿԱՆԸ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Զ. Եղրայրեան, Տիկին Գլաթրիս Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Լօքմակէօզեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց յաւէտ ողբացեալ մայրիկին

ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԳԻՆ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

«Ֆ. Կապ. Խաչի Օրը», կազմակերպուած տեղւոյս մասնաճիւղի կողմէ։ Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը։

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Սէն Բէրէյի «Մայրապետներու» ծանօթ ծառաստանը։ Օդը աննպաստ ըլլալու պարագային կը յետաձգուի։

Կը նախագահէ ՏԻԿ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ։

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ՍԻՍԼԵԱՆ։

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին։

Ձոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով։

Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջաններու հայրենակիցները անխտիր։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Ալֆորվիլի դպրոցին ամավերջի հանդէսը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9-ին, քաղաքապետարանի սրահը։

Սալ Վոլթէռ։

Հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ Սեբովբէ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ ներկայութեամբ քաղաքապետ Պ. ՊԼԷՕԶԻ։

Երգ, արտասանութիւն։ Մրցանակաբաշխութիւն բոլոր աշակերտներու։

Կը խնդրուի ծնողքներէ եւ հայրենակիցներէ ներկայ ըլլալ։

ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ԱՌԹԻՒ ՓԱՌԱՑԱՅՆ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ Վարդավառի տօնին առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն Ս. Պատարագ, այս կիրակի, ժամը 10ին, ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ, Վարդավառի տօնին առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ որ այս Կիրակի Վարդավառը կը տօնուի հանդիսաւոր կերպով, իսկ Մեռելոցի յատուկ հոգեհանգստեան պաշտօնները եւս կը կատարուին նոյն օրը յաւարտ պատարագի։

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՕԹՕՔԱՐՈՎ ԿԻՐԱԿԻ 5 ՅՈՒԼԻՍ

Կազմակերպուած Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան կողմէ։ Առաւօտուն, այցելութիւն Փիէրֆօնի դղեակը կէսօրին՝ Քոմփիէնի անտառին մէջ էթան Սէն Փիէրի եզերքը տեղի կ'ունենայ դաշտահանդէսը։

Օթօքարները կը մեկնին առաւօտուն ժամը ութին, Պ. Ն. Նիկողոսեանին խանութին առջեւէն 121 Ավընիւ Հանրիպարպիւս, Առնուվիլ։

Երթ ու դարձի ծախք 800 ֆրանք, արձանագրուելու համար դիմել Պ. Ն. Նիկողոսեանին՝ Հեռ. Կոնէս՝ թիւ 446։

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

Լսարանին հերթական հաւաքոյթը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Դասախօս ՏԻԿ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ։

Նիւթը՝ Գրագիտուհի Ազատուհի Շիրակ վէպը, (տպուած Երեւան, 1954ին)։

Մուտքը ազատ է։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՍ

Ուսումնասիրաց Միութիւնը կը կազմակերպէ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՕՐԸ

Սեւրի Մխիթարեան վարժարանին մէջ, Կիրակի 5 Յուլիս, կէսօրէ յետոյ ժամը 15·30էն 22։

Գեղարուեստական ընտրուած եւ ճոխ բաժինի մը հետ համընթաց, տեղի պիտի ունենան՝ հայերէն արտասանութեան մրցումներ, որոնք երկու դասակարգի բաժնուած են։

Ա. ԲԱԺԻՆ.— Վերապահուած 10էն 14 տարեկան երկսեռ դեռահասներու։

Բ. ԲԱԺԻՆ.— Վերապահուած 15էն 18 տարեկան երկսեռ պատանիներու։

Այս հանդիսութեան ընթացքին պիտի ընտրուին փարիզեան շրջանի 1959 տարուան լաւագոյն արտասանողները հինգ քննիչ դատաւորներու որոշմամբ։

Իւրաքանչիւր դասակարգի առաջին հանդիսացողը «լաւագոյն արտասանողի» տիտղոսէն զատ, պիտի ստանայ նաեւ արժէքաւոր պարգեւ մը։

Միութիւնս կը խնդրէ բոլոր Թաղային վարժարաններու տեսուչներէն ինչպէս նաեւ ծնողքներէ, այժմէն իսկ դիմել՝

Տիկին Զ. Փէշտիմալճեանի՝

165, RUE DE JAVEL, PARIS 15, TEL. BLO. 19-60

թեկնածուներու արձանագրութեան համար։

Մուտքը ազատ է։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Գոմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի դպրոցական ամավերջի հանդէսը 4 Յուլիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 20·30ին, ճոխ յայտագիրով։

Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ քաջալերելու համար աշակերտութիւնը։

Մուտքը ազատ է։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ շրջաններու Ազգ. Միութեան հովանաւորութեան տակ, Հայկազեան վարժարանի ամավերջի դպրոցական հանդէսը այս Կիրակի օր կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի հանդիսասրահին մէջ։

Վարիչ մանկապարտէզպանուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան, պատրաստած է շատ հաճելի եւ կոկիկ հանդէս մը, մանկական հաճելի պարերով եւ արտասանութիւններով։

Լիոնի եւ շրջաններու, յարգոյ հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի նոյն օրը, քաջալերելու համար մեր մանուկները իրենց ներկայութեամբ, նոյն ատեն հաճելի պահեր վայելելու համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի, 7 Յուլիս, ժամը 20·30ին, Սինեմա «Լէ Վարիէթէ»ի մէջ, 37, Ռիւ տը լ'Արպրը (Լա Քանըպիէր)։

Հայկական գունաւոր երկու ժապաւէններ։ Հայկական երաժշտութիւն։ Կ'երգէ Իրիս Պիւլպիւլեան։

Դասախօսութիւն՝ Պ. Ժիռար Սըքեֆանեանի կողմէ,

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ – ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը կը հաղորդէ թէ այս Կիրակի, հոգեհանգիստ – պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ այն բիւրաւոր նահատակներուն, որոնք ինկան ազգին ու հաւատքի համար։ Նահատակներու յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ԽՆՋՈՅՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, ի նպաստ «Հայաստան» ամսաթերթին։ Այս Կիրակի, ժամը 2էն մինչեւ երեկոյ ժամը 10, Համօ Օհանջանեան ակումբը։

Առաջնակարգ եւ բոլորովին նոր նուագախումբ (Լիոնէն)։

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին։

Սիրով կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի ընկեր, ընկերուհիները։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի։

Կիրակի ամբողջ օրը, 5 Յուլիս

Bar «Charles» Bourdonnière

Ծառաշուք եւ օդասուն ընդարձակ պարտէզին մէջ։

Կը խօսի Պ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ,

Կապոյտ Խաչի աշակերտներու կողմէ։

Կ'արտասանէ Օր. Սեդա Թիւթէլեան, կ'երգէ Պ. Կասեան։

Պիտի ներկայացուին

ԱՐՏԱՇԷՍ Բ. ԵՒ ՍԱԹԵՆԻԿ ԵՒ ԶԱՒԵՇՏ ՄԸ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր։

Ձոխ պիւֆէ եւ համեղ շիշ քէպապ մատչելի գիներով։

Մուտքը ազատ է։

ԾԱՆՕԹ.— Հանդիսավայր երթալու համար Շափիթրէն առնել Պուրտոնիէր Լա Ֆէմ տանող օթօքարը եւ իջնել վերջաւորութեան, ճիշդ հանդիսավայրին առջեւ։

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Համա – Զարսանճագի Հայր. Միութեան, վերակազմութեան 10րդ տարելիցին առթիւ։

5 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը, Ռէսթօրան տէ Կրաք Մոնար, Թրուա Լիւք գիւղաքին, դալարազարդ պարտէզին մէջ։

Կը նախագահէ Մ. ԹԱՃԵԱՆ։

Կը խօսի Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ։

Առաւօտուն Պուլի մրցում, պուլ սիրողներէն կը խնդրուի միասին բերել։

Գեղարուեստական խնամուած ու ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, անակնկալներ, հայկական, եւրոպական պար։

Ձոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված։

Մուտքը ազատ է։

ԾԱՆՕԹ.— Առնել 7 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել վերջաւորութեան Շէ Մարէն, Ռուբ տէ գ'Օլիվ։

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Քղիի Հայր. Միութեան։

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Պ. Հայկազի ագարակը, Սէն – Լու Կրանփլէնի մէջ (նախկին Եօթնեղբայրեան)։

Ամերիկայէն նոր ժամանած միութեան պատգամաւորը պիտի զեկուցէ 30 Մայիս 1959ին ՍԷՆԹ Լուիզի մէջ գումարուած Քղեցիներու Պատգմ. Ժողովին մասին։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Արեւելեան նուագ Թորգոմ եւ որդի, Բարձրախօս ԱԼԳԱԶ։

Հայկական եւ եւրոպական պարերով, շիշ քէպապով եւ զովացուցիչ խմիչքներով։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

Պաշտամունք այս Կիրակի, Սէն Ժերոմ՝ ժամը 9·30ին, Ռիւ Ժէմափ, Մարսէյլ, ժամը 10·45ին։

Պիտի քարոզէ՝ Վեր. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ։

«Իրական քրիստոնէութեան յատկանիշները»։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

★

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան Ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՌ – ԳՈՒԱ. ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ – Շ. Միսաքեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Իսի լէ Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէի եւ Պէլվիլի Ռոստոմ խումբի կողմէ։

Այս Կիրակի՝ կէսօրէ վերջ Մրտոնի՝ Պաղ Աղբիւրին մօտ։

Գեղարուեստական բաժին։ Տիկին Գալայճեան երգ, Տէր եւ Տիկին Մ. Գարակէօզեան երգ եւ արտասանութիւն, Նահապետեան քոյրեր երգ եւ արտասանութիւն։ Բարձրախօս եւ հայերէն սալեր։

Ձոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գինով։

ԾԱՆՕԹ.— Դաշտահանդէսի վայրը երթալու համար Մէրի – տ'Իսիէն եւ Փօն տը Սեւրէն առնել 169 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Օրփըլինա էթան տը Թրավօ լճակին քով։ Շողեկառք Էնվալիտէն, իջնել Վալ-Ֆլէօրի։ Գէլվիլէն մասնաւոր օթօքառ առտուան ժամը 9ին, Փլաս Ժուրտէնէն։ Դիմել ընկեր Մանուկ Համբարձումեանի 40 Ռիւ տը Լա Մար եւ ճաշարան Արթիւր, Փլաս տէ Ֆէթ, Օթօքառով երթուդարձ՝ 300 ֆրանք։

ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

LE PECQ

3, AVENUE GRANCHAMP

ՆՈՐԱԲԱՑ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ԾԱՌԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒԼԻՍ 5

Առաւօտուն, ժամը 10·30ին, բացօթեայ Վարդավառի Ս. Պատարագ կը մատուցանէ Գերպ. Ամատունի։

Կէսօրուան ճաշ, պիւֆէ, «շիշ քէպապ» եւ գեղարուեստական բաժին։

Սեղանները կանխաւ ապահովել՝ Ընկերակցութեան հասցէով՝

10 BIS, RUE THOUIN, PARIS - 5e

TEL. ODE. 02-12

Երթուդարձի ամէնէն յարմար միջոցը, Փօն տը Նէօյիէն առնել թիւ 258 հանրակառքը եւ իջնել Լը Փէք – Էրմիքաժ կայարանը։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար 4000 ֆր.-վեց-2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 4 ՅՈՒԼԻՍ

SAMEDI 4 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ ... — 35EME ANNEE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4336

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆ

Գրած էինք, որ «Անաստուածութեան համալսարան» մըն է բացուեր Երեւանի մէջ, մէկ տարուան դասընթացքով, նպատակ ունենալով «բարելաւել բնակչութեան գիտական անաստուածութեան քարոզչութիւնը» (Յառաջ, 5 Յունիս):

Սովետական Հայաստան, «օրգան ՀԿԳ Կենտկոմի եւ Հայկական ՍՍՌ աշխատաւորների դեպուտատների Սովետների», այսինքն մեր երկրի տէր եւ տիրական համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, իր Յունիս 19ի թիւով նոր եւ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ անաստուածութեան մարզին մէջ կատարուելիք աշխատանքներուն մասին, խորհրդային դրախտի մէկ ծայրէն միւսը:

Խորհրդային Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի և «քաղաքական ու գիտական գիտելիքներու տարածման» համամիութենական ընկերութեան հրաւէրով Մոսկուայի մէջ գումարուեր է խորհրդակցական ժողով մը, որուն աշխատանքները վերջացեր են Յունիս 17ին:

Այս վերջին ծայր կարեւոր ժողովին մասնակցեր է նաեւ մեր աշխարհահռչակ գիտնականը՝ ակադեմիկոս Վիկտոր Հ. Համբարձումեան, ռուս եւ վրացի ուրիշ ակադեմիկոսներու եւ պրոֆեսորներու կողքին:

Ժողովական գիտնականները, «Բուհերի դասախօսները» եւ պրոպագանդիստները մանրամասն զեկուցումներ են տուեր եւ մտքերու փոխանակութիւն կատարեր « աթէիզմի (*անաստուածութեան*) բնագաւառում պրոպագանդիստական ու գիտա – հետազօտական աշխատանքի խնդիրների մասին»:

Այս առթիւ Մոսկուայի Տասս գործակալութեան հաղորդած զեկոյցէն բացորոշ կերպով կը տեսնուի, որ անաստուածեան քարոզութեան գարկ տալու մասին համայնավար կուսակցութեան վերջին ԻԱ. համագումարը «փառահեղ ծրագիր» է մշակեր եւ որոշումներ տուեր:

Կասկածէ դուրս է այլեւս, որ «եօթնամեայ ծրագրին» գլխաւոր կէտերէն մէկն ալ անաստուածութեան տարածումն է, մանաւորաբար «աշխատաւորներու մէջ»:

Մեր ներհուն գիտնականները խորհրդակցական ժողովին մէջ խօսեր են բնագիտութեան, տիրրաբանութեան, բնախօսութեան, աստղագիտութեան եւ բնական ուրիշ գիտութիւններու նուաճումներուն եւ «ֆիդէիզմի (հաւատապաշտութիւն) ժամանակակից ձեւերի դէմ մղուող պայքարի մասին»:

ԻԱ. համագումարի նշած փառահեղ ծրագրի իրագործումը պահանջում է, կ՚ըսէ զեկոյցը, աշխատաւորների կոմունիստական դաստիարակութեան աշխատանքի մեծ բազմազանութիւն:

«Այդ աշխատանքի բաղկացուցիչ մասը կրօնական նախապաշարմունքների յաղթահարումն է»:

*Պայքարը կրօնքի դէմ դրուած է «Գի*տա – մատերիալիստական աշխարհայեացքի » *գետնի վրայ: Կրօնական աշխարհայեացքը կը նկատուի հակագիտական: Ուստի եւ «անհրաժեշտ է սիստեմատիկաբար մերկացնել բուրժուազիայի ռէակցիոն քաղաքագէտների ու գաղափարախօսների այն զրպարտութիւնը որ աթէիզմը իբր թէ խանգարում է ժողովուրդների միջեւ խաղաղութեան հաստատմանը »:*

Բոլշեւիկներու հերթական քարոզութեան հիմը կը շարունակէ կազմել տակաւին «խաղաղութիւն»ը, որ «արդիականութեան այնպիսի սուր հարց» մըն է:

Ու կ՚ուզեն հաւատացնել թէ «գիտական եւ կրօնական աշխարհայեացքների գաղափարական պայքարը չի կարող խանգարել», որ անաստուածներն ու հաւատաց-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ՁԵՆՔ ՏՈՒԱԾ Կ'ԸՍԷ ԿՈԶԼՈՎ

«Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԷ, ԲԱՅՑ ԶԷՆՔԻՆ ԶԷՆՔՈՎ ՊԻՏԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ»

Խ. Միութեան փոխ վարչապետ Կոզլով ամերիկեան մամուլի Ներկայացուցիչներուն եւ հեռատեսիլէն կոչ մը ըրաւ՝ աշխարհի խաղաղութեան եւ Արեւելքի ու Արեւմուտքի գոյակցութեան համար:

Այսուհանդերձ, Կոզլով չմոռցաւ կարգ մը ազդարարութիւններ ընել — Ժընեւի բանակցութեանց ձախողութեան պարագային երբ Մոսկուա հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ՝ պատերազմ մը չղթայազերծելէ առաջ ամէն երկիր պէտք է գիտնայ թէ Խ. Միութիւնը ուժին ուժով պիտի պատասխանէ:

Խորհրդային պարագլուխին արտասանած ճառը Ժընեւի մէջ Կրոմիքոյի կողմէ եղած առաջարկներուն ամփոփումն էր.— «Առաջարկեցինք, ըսաւ Կոզլով, որ մէկ կամ մէկուկէս տարուան ժամանակաշրջանի մը ընթացքին համագերմանական կոմիտէ մը աշխատի լուծում մը գտնել Պերլինի հարցին: Եթէ համաձայնութիւն մը չգոյանայ եւ հաշտութեան դաշնագիր մը չկնքուի՝ կ՚առաջարկենք որ այս հարցին շուրջ նոր բանակցութիւններ սկսին ... վերջնագի՞ր մըն է ասիկա. պարզապէս, կ՚առաջարկենք որ բանակցութիւններ ըլլան: Երկու Գերմանիաներու հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքել պա՞տ պատերա՞զմ կը նշանակէ», հարց տուաւ Կոզլով եւ պատասխանեց. — Ո՛չ:

Այնուհետեւ փոխ – վարչապետը ակսաւ պատասխանել իրեն ուղղուած հարցումներուն: Խրուշչեւի առնչութեամբ հետեւեալը ըսաւ.— Խ. Միութեան Վարչապետը շատ առողջ է, պիտի ապրի երկար ատեն, հետեւաբար առ այժմ հարկ չկայ իր յաջորդին մասին խօսելու:

Փոխ – վարչապետը իր շեշտը դրաւ մասնաւորապէս միջազգային խաղաղութեան վրայ: Մշակութային, առեւտրական եւ զբօսաշրջիկներու փոխանակութիւնը անհրաժեշտ նկատեց, քանի որ «միջազգային յարաբերութիւնները օգտակար են անկեղծութեան եւ բարեկամութեան գետնի վրայ»:

Թէեւ «ազդարարութիւն» մը ըրաւ՝ բայց իր ճառը, ընդհանուր առմամբ, միջազգային բարեկամութեան եւ հաշտութեան մտահոգութիւն մը կը պարզէր: Ամերիկեան պաշտօնական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայեն Կոզլովի, որովհետեւ կը կարծուի թէ Խրուշչեւի հաւանական յաջորդն է ան: Նիքսըն եւ Հերթըր բազմաթիւ առիթներով խօսակցեցան Կոզլովի հետ, Նիւ Եորքի ցուցահանդէսին, Սպիտակ Տան եւ Ամերիկայի Արտաքին Նախարարութեան մէջ:

Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան, որ Մոսկուա Միացեալ Նահանգներու բարեկամութիւնը կը փնտռէ ամէն բանէ առաջ, բայց Ուաշինկթըն դիտել կուտայ թէ Եւրոպան եւ Դաշնակիցները պէտք չէ թերագնահատել:

Իբրեւ հակադրութիւն Կոզլովի ժպիտներուն՝ միջազգային մամուլը կը յիշէ նաեւ, որ քանի մը օր առաջ, Մոսկուայի մէջ, Խրուշչեւ Հարիմանի ըսած էր. «Արեւմտեաններ պէտք է հեռանան Պերլինէն»:

եալները համագործակցին խաղաղութեան համար մղուող պայքարին մէջ:

Ի՞նչ ճակատագիր կը սպասէ Մայր Աթոռին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Սրբ Սրբն

ՄՈՒԿՈՒՉԸ ԵՒ ՈՐՈՏՈՒՄԸ

— Մեծապատիւ խմբագիր — Նախ եւ առաջ սրպիսութիւնդ կը հարցնեմ եւ կը յուսամ թէ առողջութիւնդ տեղն է եւ հիւանդ չես: Իմ սրպիսութիւնս ալ որ հարցնելու ըլլաս, է՛, փա՛ռք Աստուծոյ, գէշ չեմ... Գլխու ցաւ մը ունիմ: Մէյ մըն ալ ոտքս կը ցաւի... Աչքերս, մի՛ հարցներ... Ականջս քիչ մը ծանրացեր է... Վրաս յոգնութիւն մը կայ... Տղեցիններն ալ աղէկ, բոլորն ալ եւ քու մասիդ կը հարցնեն, կը կենան... Պզտիկ թոռս ամէն օր կ՚ըսէ թէ ինչո՞ւ չես գար... Մարդ Աստուծոյ, ելիր կիրակի մը երկնցիր, եկուր: Ամառը եկաւ, պարտէզը կը նստինք... Հիմա պիտի ըսես որ աս մարդն ալ ինչո՞ւ ելեր նամակ կը գրէ... Հարկաւ ցաւ մը ունի, պիտի ըսես... Ցաւս ըսեմ.... Աս մեր ազգին գործերուն չեմ հասնիր կոր... Վերջերնիս Աստուած բարի ընէ, բայց ես աս եղածները չեմ սիրեր կոր... Աս կռիւներուն վերջ տալու ենք... Իմ կարծիքովս, գիտե՞ս ինչոր աս կռիւները կը վերջանան — ըսեմ՝ մըտիկ ըրէ, նայէ խելքի գալիք բա՞ն է ըսելիքս: Ըսանք կ՚ընենք — ամէն մարդ, ամէն գրող թող ելլէ իր իրաւունքը, իր կարծիքը պաշտպանէ, իր էջը յառաջ քշէ՝ եւ ուրիշին գործին թող չխառնուի... Ինքզինքս չկրցա՞յ հասկցնել... Բացատրեմ... Ըսենք որ Դրօշակեանը կ՚ըսէ որ Հայաստան անկախ եղաւ Մայիս 28-ին... Օ՛ րայթ, թող ելլէ ատանկ ալ գրէ, ատանկ ալ նայո խօսի... Բայց, թող չելլէ գրէ որ միւսները Մայիս 28ին դէմ բաներ գրեր են եւ ազ միւսներուն պատասխան տայ... Ռամկավար - Բոլշեւիկն ալ թող ելլէ ի՛ր ուզածը գրէ եւ թող չըսէ թէ Դրօշակեանը ի՛նչ կը գրէ: Աս ձեւով, կռիւ մռիւ չի մնար... Ինծի պէս դպրոց չգացածներն ալ իրենց ուզածը կը կարդան, չուզածը չեն կարդար... Լմնցաւ գնաց... Ինչո՞ւ ասանկ կ՚ըսեմ... Առ ալ բացատրեմ — սա մեր կռիւներուն բուն պատճառը ան է որ իրարու պատասխան կուտաք... «Չէ, քու ըսածդ սխալ է, իմ ըսածս շիտակ է...» Եթէ որ ասանկ պատասխան չտաք, մեր հայութիւնը կը խաղղի... Եղբա՛յր, իմին ինչո՞ւս է պէտք, թէ դիմացինը ինչ գրեր է... Ի՛նչ կ՚ուզէ թող գրէ... Է՛, մեծապատիւ խմբագիր, քիչ մը երկնցուցի, ինծի անանկ կուգայ... Նամակիս մէջն ալ շատ սխալ կայ, գիտեմ... Մարդու ցուցնելէ առաջ, տառասխալներս սրբագրե՛ս, հա՛... Ըսելիքս աս է — եթէ որ աս գրածներուս չհաւնեցար, պատռէ՛ նետէ՛: Արդէն ե՞ս ով եմ որ ելեր եմ եւ ազգին մեծներուն խրատ կուտամ: Կը ներես... Նորէն կ՚ըսեմ, եթէ որ ըսածներս պարապ բաներ են, նամակս պատռէ նետէ... Ստորագրութիւն՝ խոնարհ ծառադ. Մուկուչ...

×

— Պարոն խմբագիր — Ներփակ՝ շատ կարեւոր նամակ մը, որուն մէջ իմաստալից եւ բովանդակալից խորհուրդներ, խրատներ, թելադրութիւններ, յանձնարարութիւններ եւ հրահանգներ կան... Օգտուեցէ՛ք... Կարդացէք ուշի ուշով եւ հրատարակեցէք... Անցեալները, մենք, քանի մը յայտնի մտաւորականներս, առոշեցինք ուղղութիւն տալ մեր մամուլին եւ առաջնորդել քայլերը մեր խմբագիրներուն եւ հանրային գործիչներուն... Նկատած ենք որ մեզի նման բարձրորակ մտաւորականներու պէտք ունիք՝ շիտակ ճամբուն մէջ մտնելու համար... Լաւ կ՚ընէք եթէ դուք հրապարակէն քաշուիք եւ ազգին նաւը մեզի յանձնէք... Ներփակեալը կը հրատարակէք՝ եղածին պէս... Բառ չփոխէք, բառ չաւելցնէք... Ուրա՞ն բախտաւոր էք որ մեզի պէս առաջնակարգ մտաւորականներ ձեզմով ու ձեր սայթաքումներով կը զբաղին... Ազգն ալ, իրապէս բախտաւոր ազգ է... Ստորագրութիւն՝ քնարերգակ եւ դիւցազներգակ յայտնի բանաստեղծ, Որոտում...

×

Բախտաւոր ենք անոր համար որ Մուկուչի նման խոնարհներ շա՛տ ունինք, իսկ Որոտումի նման մեծխօսիկներ՝ քիչ:

Մուկուչին կենացը կարմիր գինի խըմեցէք, Որոտումին կենացը՝ ներմակ կաթ:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ պատերազմական նախարարութեան շէնքին մէջ հրդեհ մը ծագեցաւ Հինգշաբթի օր, որ մեծ վնասներ հասցուց: Հրշէջները երեք ժամէն կրցան մարել, բայց արդէն բազմաթիւ գաղտնի փաստաթուղթեր այրած էին: Նիւթական վնասը կը հասնի 32 միլիոն տոլարի: 25 հրշէջներ վիրաւորուեցան եւ հիւանդանոց փոխադրուեցան:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ աննախընթաց դէպք մը պատահեցաւ. սպիտակամորթ մը մահուան դատապարտուեցաւ սեւամորթ աղջիկ մը բռնաբարած ըլլալուն համար:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ Յունուար 1, 1959ին 18.170.000 բնակիչ ունէր:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ տեսակցութիւն մը տալով Ալ Ահրամ թերթին յայտարարած է թէ վերջին եօթը տարիներուն ընթացքին եղած փորձառութիւնները եւ սխալները թոյլ տուին որ պատրաստուի բուն յեղափոխութիւնը: Առաջին սխալը, ըսած է Նասր, 1952 Յուլիս 23ին էր երբ բանակը միջամտեց քաղաքական գործերուն:

ԻՏԱԼԻՈՅ դրամատուներու պաշտօնեաներու գործադուլը, որ կը շարունակուէր 16 օրէ ի վեր, առջի օր վերջացաւ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական նախարար Փինէ Պոն գնաց՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ տնտեսական նախարար Էրհարտի հետ խորհրդակցելու համար:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ քաղաքական շրջանակները կը սպասեն որ այսօր ծերունի վարչապետ Պէն Կուրիոն իր կառավարութեան հրաժարականը տայ. արդարեւ, Թէլ Աւիվի մէջ Վարչապետը յայտարարեց. «Չեմ կրնար մնալ այն նախարարներուն հետ՝ որոնք անցեալ Չորեքշաբթի կառավարութեան դէմ քուէարկեցին»:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ Հանրապետութեան Նախագահ Հօ Շի - Մին Մոսկուա գնաց, ուր պիտի անցընէ իր արձակուրդը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի մասնագէտները կիրակի օր գործադուլ պիտի ընեն, եթէ մինչ այդ իրենց պահանջներուն գոհացում չտրուի:

ԺԱԳ ՍՈՒՍԹԷԼԻ առաջարկով Սեպտ. 15ին զինքը մահափորձի ենթարկող երկու ահաբեկիչներու մահապատիժը փոխուեցաւ ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԳ. Պապը հրատարակեց իր առաջին կոնդակը: Կրօնականէ աւելի անոր քաղաքական բնոյթը պատճառ կը դառնայ որ միջազգային բոլոր շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ սպասեն անոր: Այս առաջին կոնդակին նիւթն էր.— «Ճշմարտութիւն — միութիւն — խաղաղութիւն»: Պապը դատապարտեց համայնավարութիւնը, որ բոլոր աղանդութիւններու կաշկանդած է:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆ

Պելֆոնթէնէն հեռաձայնով կը հաղորդեն թէ փոքրիկներու առաջին խումբը հանգիստ հասած է կայան:

ՍՈՒՐԷՆ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

«Սուրէն Պարթեւեան մեր գրականութեան նորագոյն շրջանին էն հզօր դէմքն է»:

Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ

« Մարդ մըն էր որ իր գրածին չէր հաւատար»:

Ց. ՕՇԱԿԱՆ

1921ին Գահիրէ, 55 տարեկան հասակի մէջ կը մեռնէր Սուրէն Պարթեւեան: Այդ թուականէն ի վեր 38 տարիներ անցած են եւ իր մասին գրեթէ բան մը գրուած չէ, բացի գրականութեան պատմութեան ձեռնարկներուն մէջ իր անուան յիշատակութենէն եւ ընդհանուր տպաւորութիւններէ: Իր փոթորկալից կեանքին մանրամասնութիւնները, ինչպէս նաեւ իր ստեղծագործութեան համադրական պատկերը անծանօթ կը մնան :

Գրագէտ, հրապարակագիր մեծ չափով, եւ հրապարակախօս, ուրիշ բառով տրիբուն, քառորդ դարու շրջանի մը մէջ կը տարածուի իր գործունէութիւնը : Ցոլտեսս, նաեւ մարդատեաց, եւ աւելի շատ կռուազան, պարսաւագիր, կանուխէն իր ուսերուն վրայ զգացած է կեանքին բեռը, որուն հետեւանքով թափառական կեանք մը ունեցած է: Նկարագրով կեանքը սիրող, բայց եւ այնպէս խորունկ եւ ներքին պատճառներով, իր երբեմնի բարեկամներուն եւ ընկերներուն հանդէպ յաճախ դառնացած է իր բանակռիւները ծայրայեղութեան հասցնելով :

Հանրային պատասխանատու շրջանակներու կողմէն յաճախ առաջնորդութեան մը լծուած է, հետեւաբար իր այցելութիւններն ու պտոյտները հարկեցուցիչ պատճառներով տեղի ունեցած են: Եւ ամէն անգամ հատորով մը վերադարձած է :

Այս պայմաններուն մէջ տուժած է գրագէտ Սուրէն Պարթեւեան: Գրագէտի հանդարտ, հաւասարակշիռ եւ բնականոն կեանքը ապրած չէ: Ոչ մէկ կայան դատած կամ ստեղծած է, ոչ մէկ միայուն գործ վարած է: Ուր որ ոտք դրած է, հոն հիմնած է թերթ ու հանդէս, միշտ ժամանակաւոր կերպով: Միշտ անխուսափելի բեմ մը նաեւ, որովհետեւ գրչին հետ խօսքն ալ, պերճախօս ու հմայիչ բառերու չափ, առիքնած են ժողովուրդը: Համակիրներէն աւելի, հակառակորդներ ալ խմբուած են իր դէմ:

Տաղանդաւոր գրագէտ ու հանրային գործիչ, ունէր իր մարդկային թերութիւնները: Բառերու ուժին եւ արտայայտութեան սաստկութեան ապաւինած, անիրաւութիւններ յաճախ կը գործէր, անձնարձակ հրկիզարի մը պէս փրփուր տեղացնելով չորս կողմը :

Չեմ գիտեր թէ իրմէն ունի՞նք յուշագրութիւններ եւ նամակներ, որոնք լիուլի պիտի բացատրէին գրագէտին ապրումները, ունեցած տագնապները, ուրախ կամ տխուր պահերը: Բայց ինչ որ ունինք իրբեւ ստեղծագործութիւն, մէկ կողմէն հայ ժողովուրդին ճակատագրին հետ կապուած տխուր դրուագներ են, եւ միւս կողմէն գրագէտին անցուցած տագնապները կը ներկայացնեն, տեսակ մը ինքնակենսագրութիւն, պատմուածքներու տարազին տակ :

×

Սիսակ Գարտիզպանեան, գրական ծածկանունով Սուրէն Պարթեւեան ծնած է Պոլսոյ Գատը Գիւղ թաղին մէջ 1876 Դեկտեմբերին: Աշակերտած է Պէրպէրեան եւ Կեդրոնական վարժարաններուն: Առեն մը օգնական խմբագիր եղած է Ա. Չօպանեանի «Մաղիկ» հանդէսին: 1895ի դէպքերուն հետեւանքով կ'անցնի Փարիզ, ուր կը հետեւի Սորպոնի դասընթացքներուն իբրեւ ազատ ունկնդիր: Փարիզէն կը մեկնի Մանչեսթըր, Լոնտոն, կրկին Փարիզ եւ 1903ին Ամերիկա: 1898ին է որ Մանչեսթըրի մէջ կը հիմնէ «Վաղուան Ձայնը», գրական հանդէսը, որուն կ'աշխատակցին Ա. Շաքլեան, Լ. Սինանեան, Վ. Թէքէեան, Ա. Հանըմեան, Ա. Եարճանեան, Արտ. Ցարութիւնեան, Տիկին Զ. Եսայեան եւ Գ. Ֆնտգլեան: Արտասահման գտնուած միջոցին կ'աշխատակցի « Ժողովուրդին Համար» թերթին եւ 1899ին Լոնտոնի «Նոր Կեանք»ին, որուն խմբագիրը կը դառնայ Դ. տարիէն սկսեալ: Վարած է նաեւ «Ձայն Հայրենեաց»ի եւ « Այգ »ի խմբագրութիւնը: Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք, Պոլսէն Պոլիս կը վերադառնայ, եւ կ'աշխատակցի «Շիրակ»ի, «Բիւզանդիոն»ի, « Ժամանակ »ի եւ «Արեւելեան Մամուլ»ի, առաջնորդող յօդուածներով, ուղեւորի նօթերով եւ նորավէպերով: Պանդերմա – Պալըքէսէրէն ազգային երեսփոխան կ'ընտրուի, բայց հազիւ քանի մը նիստի ներկայ կը գտնուի եւ կ'անցնի Իզմիր, ուր կը խմբագրէ Դաշինք օրաթերթը եւ կ'աշխատակցի Զ. Գազազեանի «Հայ Գրականութեան»: Այս վերջինը բացառաբար գրական–գեղարուեստական ըլլալով, որուն կ'աշխատակցէին արեւմտահայ եւ արեւելահայ բոլոր անուանի գրագէտները. կը մերժէ Սուրէն Պարթեւեանի մէկ քաղաքական յօդուածը, որուն հետեւանքով կը դադրի իր գործակցութիւնը այդ հանդէսին: Այդ շրջանին վարիչ եղած է նաեւ Իզմիրի «Հոսանք» եւ «Հորիզոն» թերթերուն :

Կիլիկեան կոտորածէն անմիջապէս յետոյ, Պատրիարքարանին կողմէ կը մեկնի Ատանա, ուրկէ թերթերուն գրկած իր յուզիչ յօդուածներն ամփոփելով, լոյս կ'ընծայէ Կիլիկեան Արհաւիրքը, որուն մէջ ահաւոր տռամին անցքերը նկարագրած է: Հակառակ աստանդական կեանքին եւ քաղաքական գործունէութեան, «Աղէտքի Վաղորդայնին»խորագրով շարք մը նորավէպեր հրատարակած է, որոնք կազմած են իր քանի մը ծանօթ հատորները, Քայքայում եւ Հայուհին :

×

Իր դպրոցական ընկերներէն Ցովհաննէս Ասպետ հետաքրքրական մանրամասնութիւններ կու տայ իրենց դպրոցական կեանքէն, որոնք կապ ունին նաեւ Սուրէն Պարթեւեանի մանկութեան եւ պատանեկութեան տարիներուն հետ: «Մեր թաղին նախակրթարանի վարի կարգերուն մէջ, կը գրէր, կարմրուկ մանչուկներ էինք եւ չեմ գիտեր ի՞նչ պատճառով, օր մը յանկարծ կռիւի բռնուեցանք եւ չէնք չնորհք գիրար ծեծեցինք: Փառաւոր կրթարան մը վարժարանին պարտէզին մէջ: Եւ պզտիկ չարաճճի մեր ընկերները մեր չուրջը լայն բոլորակ մը կազմած ու դուարճանալով: Ի վերջոյ հսկողն ու տնօրէնը հասնելով հազիւ կրցին մեզ իրարմէ բաժնել: Անկէ յետոյ առեն մը սրդողած մնացինք, ինչպէս կ'ըլլան տղաք, եւ վերջէն աչքէ կորսնցուցի զինքը չեմ գիտեր ինչպէս: Կ'ենթադրեմ որ Սիսակ ուրիշ վարժարան մը դացած էր»:

Սուրէն Պարթեւեան վայելուչ արտաքինով օժտուած էր երիտասարդ տարիքի մէջ: Թուխ այտերուն վրայ կարմիրները կը փայլէին: Սեւ սաթի պէս մազեր ունէր ինչպէս նաեւ սեւ խոշոր աչքեր, որոնք հրապարակախօսութիւններու պահուն, ամէնուն ուշադրութիւնը իր վրայ կը կեդրոնացնէին : Աւելի վերջերը զգալի էր իր գեղեցկութիւնը, խոշոր ու մեծ գըլուխով, գրաւիչ աչքերով, լայն ու սեւ պեխերով ու մօրուքով :

Օժտուած էր խանդավառ ու խանդավառող նկարագրով մը, առանց արուեստակութեան կամ կեղծ ձեւերու: Բայց եւ այնպէս կրքոտ էր, հակառակութիւններ եւ քէններ ունէր: Տարիներուն հետ հետզհետէ աւելի մարդկային, աւելի հեռատես ու հետեւողական կը դառնար :

Շատերը իրեն տուած են հայրենաշունչ գրագէտի տիտղոսը, ինչպէս Աւետիս Ահարոնեանի: Անշուշտ ան օժտուած չէր բանաստեղծի յատկանիշներով, որովհետեւ աւելի իրապաշտ էր իր գրական ստեղծագործութիւններուն մէջ:

Սուրէն Պարթեւեանի կեանքն եղած է արկածալից, աստանդական կեանքի մը դժուարութիւններուն միջտ ենթակայ : Միշտ աննպաստ պայմաններու մէջ գտնուած է: Ճակատագրուած էր իր սերունդին ներկայացուցիչներուն պէս օտար հորիզոններու տակ ապրելու, իբրեւ տարագիր: Իր նկարագրին բացասական գիծերն ընդհանրապէս մեր միջավայրին պայմաններէն կը բխէին: Հակառակ ատոր իր անձին ներգործութիւնը մեծ եղած է իր շրջանակի ընկերներուն, ընթերցողներուն եւ ունկնդիրներուն վրայ :

Գրած է պատմուածքներ, պատկերներ, հրապարագրային էջեր, տպաւորութիւններ եւ մանաւանդ պարսաւներ, որուն ամէնէն կենդանի վկայութիւնն է «Յարադան » անունով պարսաւագիր տետրակը Ա. Չօպանեանին անձին ուղղուած : Կարծուածին չափ քիչ չէ գրական իր վաստակը, ինքնատիպ գրագէտ մը իր շունչով եւ լեզուով: Երբեմն չափազանցուած ու արուեստական ձեւով: Այդ ոճը եւ լեզուն կը յատկանշուին մանաւանդ, երբ բեմին վրայ է Սուրէն Պարթեւեան հռետորը :

Արկածալից եւ թափառական կեանքի մը պայմաններն են թերեւս, որ զինքը յաճախ մարդատեաց մը դարձուցած են : Իր գրական նկարագիրն է իրապաշտութիւնը, որ հայ կեանքին ամէնէն ողբերգական ժամանակաշրջանը կը ներկայացնէ: Ապագայ հայ պատմագիրը այդ էջերէն դիւրութեամբ պիտի քաղէ բազմաթիւ նիւթեր, որոնց մէջ պիտի գտնէ հայ ժողովուրդին կրած արհաւիրքները եւ բացառիկ դժբախտ վիճակը :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(1 Շար.)

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆԿԻՒՆԱԴԱՐՁԸ

Երկու հարիւր յիսուն տարի առաջ , 28 Ցունիս – 8 Ցուլիս 1709ին, Պետրոս Մեծ կը շահէր Փոլթաւայի յաղթանակը՝ Շուէտի Կարոլոս ԺԲ.ի պարտութեամբ ; Ռուսիա մեծ վարկ մը կը ստանար Եւրոպայի մէջ, Շուէտ երկրորդական պետութեան աստիճանին կ'իջնէր : Արեւմտեան պետութիւններ պատուիրակներ կը ղրկէին Մոսկուա, շնորհաւորելու համար ցարը, կայսր բովանդակ Ռուսիոյ . « Փոլթաւա կը նշանակէ նոր դարագլուխ մը տիեզերական պատմութեան մէջ»: Պետրոս կ'ապահովէր Պալթիկի վրայ ազատ նաւարկութիւնը :

Ծով, ծով կը կրկնէր Պետրոս, ծովային ելք մը կը բաղձար: Փորձեց հարաւ իջնել, հոն թուրքը պահակ կեցած էր, կարելի չէր դպչիլ Սեւ Ծովուն, այդ պիտի ըլլար բռնաբարում մը: Պետրոս աչքերը դարձուց հիւսիս, ուր պահակ կեցած էր շուետական թագաւորութիւնը, որուն հանդէպ առելութեամբ լեցուած էին Լեհեր եւ Սաքսոններ: Հակառակորդի մը հակառակորդները բարեկամներ կրնան ըլլալ: Սաքսոններ, Լեհեր կը միանան Պետրոսի, Շուէտի դէմ՝ Պալթիկի համար:

Պետրոս կը յառաջանայ Նարւայի ուղղութեամբ, Լեհաստանի թագաւորը՝ Րիկայի : Շուէտի թագաւորը, երիտասարդ եւ յանդուգն, լրջօրէն կ'ըմբռնէ երկրին շահերը, թագաւորի պարտականութիւնները, ունի փոքրաթիւ բայց մարզուած բանակ, տասը հազար հոգի, մինչդեռ Պետրոս ունի քառասուն հազար, բայց բռնի հաւաքուած :Զինքի փոթորիկի մը աոիթէն օգտուելով՝ Կարոլոս կը խոյանայ Ռուսերու վրայ, կը ջախջախէ Պետրոսի բանակը, կը շահի Նարւայի յաղթութիւնը (2 Դեկտ. 1700): Պետրոս հազիւ կը ճողոպրի գերութենէ, կը նուաստանայ , խաղաղութիւն կը խնդրէ : Պատմութեան մէջ անակնկալներ կան: Անհատի մը սըխալը կրնայ երբեմն ծանր հետեւանքներ ունենալ եւ սխալէն կրնան օգտուիլ ուրիշներ: Փոխանակ հետապնդելու Պետրոսը, արշաւելու դէպի Մոսկուա, Կարոլոս կը դառնայ Սաքսոններու դէմ, Լեհաստանի դէմ, կը քանդէ, կը ջախջախէ եւ յետոյ կղզիացած՝ կը սպասէ նոր արշաւանքներու :

Եւրոպայի արքունիքները մտահոգ են , ուղեղնին կը պեղեն նախատեսելու համար Կարոլոսի դիտաւորութիւնները : Աւստրիոյ կայսրը տեղի կու տայ, եկեղեցիներ կը յանձնէ լուտերական դաւանանքին, Պապը կը բողոքէ, կայսրը կը պատասխանէ. « Եթէ առաջարկէր, որ լուտերականութիւնը ընդունիմ, չգիտեմ թէ ինչ պիտի պատասխանէի»: Այնքան հզօր է Կարոլոսի ազդեցութիւնը :

Նարւայի պարտութիւնը լաւագոյն դաս մըն է Պետրոսի համար: Անշեղ պիտի հետեւի ծրագրին՝ մարզել բանակը օտար մասնագէտներու օժանդակութեամբ , հիմնել քաղաք մը Պալթիկի վրայ: Փեթերսպուրկի հիմնարկութիւնը կը սկսի 1703ին, հազարաւոր գիւղացիներ բռնի աշխատանքի կը դատապարտուին, գաւազաններով ճախճախուտները կը փորեն, հողերը զոգերով կը փոխադրեն, հարիւրաւորներ կը մահանան :

Պետրոս կը պատրաստուի Նարւայի պարտութիւնը դարմանելու, Կարոլոս ժամանակ կ'անցընէ, ուժ կը սպառէ Լեհաստանի մէջ, Գերմանիոյ մէջ: 1707ը քննադատական տարի մըն է, ոսոխները

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ

ՄԱՐԴԸ, ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԵՒ ԻՐ ՎԷՊԸ՝

ՏՈՔԹ. ԺԻՎԱԿՕ

Եւ այդ ժամանակագրութեան մէջ , Փասթերնաք յաճախ կը հասնի գերյաւզումի (փաթեթիք) , մեզի յիշեցնելով թէ ինք , ուղղակի գծով, կուգայ Թոլսթոյէն, Տոսթոյեւսքիէն ու Պուշկինէն : Արժանաւոր ժառանգորդն է մեծ գրականութեան մը :

Իր գրելու կերպին, գրական թէքնիքին եւ միւս յատկութիւններուն մասին խօսելէ եւ եզրակացնելէ առաջ, այստեղ կ'ուզեմ թարգմանել երկար հատուած մը:

Հայ ընթերցողը պիտի տեսնէ գրական այն բոլոր գեղեցկութիւնները , որոնք կան այս վէպին մէջ: Պէտք է աւելցնել թէ ամէնէն գեղեցիկ մասերէն մէկն է գրուածը, եւ ունի մեծ առաւելութիւն մըն ալ: Կ'ամփոփէ գրեթէ վէպին հիմնական միտքերը:

Երկու հերոսներուն հանդիպումն է , Սիպերիոյ մէջ, իրենց կեանքի մէկ ամէնէն ճակատագրական պահուն: Լարան մեկնած է , ինչպէս ըսինք: Իր ամուսինը՝ Անթիփով – Սթրելնիքով կը հեռանդուի իր ընկերներուն կողմէ: Վերջ ի վերջոյ կ'ապաստանի Տոքթ. Ժիվակոյի մօտ, ինքն ալ արդէն փախստական :

Ահա անոնց խօսակցութիւնը .

« Սթրելնիքով սկսաւ յանկարծ խօսիլ յեղափոխութեան մասին. — Այս բոլորը ձեզի համար չեն, չէք կրնար հասկնալ : Դուք տարբեր մեծցած էք :

Արուարձաններու տեղերք մը գոյութիւն ունէր, երկաթուղագծեր, բանուորներու գորանոցներ ...: Աղտը, սխորը, թշուառութիւնը, մարդը անարգուած՝ իբրաքանչիւր աշխատաւորի մէջ, կինը՝ նուաստացած: Կար զեղխութեան գոռոզ եւ անպատիժ թոյլտուութիւնը, հարուստի զաւակներ, գեղեցիկ հագուած պճնասէր ուսանողներ, վաճառականի զաւակներ: Շինծու բարկութիւն մը, ծաղրանք մը կը բաւէին հաշտեցնելու համար դանոնք անարգուածներու արցունքներուն , գրկուածներու բողոքներուն հետ: Ինչ ողիմպական հանդարտութիւն այս մակաբոյծներուն մօտ որոնք ոչ մէկ կարեւոր բան ըրին, բացի ոչ մէկ յոգնութիւն կրելէ: Ոչ մէկ բան փնտռած են անոնք : ոչինչ տուած, ոչինչ ձգած աշխարհին :

Մենք, կեանքը առինք, ճակատամարտի մը պէս, լեռները շարժեցինք իրենց տեղերէն, մեր սիրելիներուն ի խնդիր : Եւ եթէ անոնց մի միայն դժբախտութիւն պատճառեցինք, ոչ մէկ նախատինք ըրինք սակայն: Որովհետեւ, եթէ երբեք մարտիրոսներ են անոնք, մենք անոնցմէ աւելի ենք ...:

... Ահ, ինչ գեղեցիկ էր ան (Լարան)՝ դպրոցական աղջիկ, չէք կրնար երեւակայել: Պզտիկ աղջիկ մըն էր տակաւին , բայց արդէն կարելի էր անոր դէմքին վրայ կարդալ , անոր աչքերուն մէջ, մեր դարուն ազդարարութիւնը, մեր դարուն խռովքը :

Մեր ժամանակին բոլոր թեմաները , մեր արցունքներն ու պոռթկումները խըտացած էին հոն, բոլոր հակազդեցութիւններն ու հպարտութիւնը դրոշմուած էին անոր դէմքին վրայ, ու անոր շարժուձեւերուն մէջ: Այդ կուսական համեստութեան եւ չարժուն համարձակութեան խառնուրդին մէջ:

Կարելի էր մեղադրել դարը, անոր անունով, անոր շրթներով :

— Հրաշալիօրէն խօսեցաք անոր մասին: Ձայն տեսած եմ այդ շրջանին, ճիշդ այնպէս ինչպէս դուք նկարագրեցիք : Վարժարանի աղջիկը անոր մէջ կը համադրուէր խորհրդաւոր առասպելի մը հերոսուհիին հետ, որ տղայական ոչինչ ունէր :

Անոր ստուերը կը գծուէր պատին վըրայ, ինքնապաշտպանողականի վրայ : Այդպէս տեսայ, այդպէս կը յիշեմ ... այդ բոլորը արտայայտեցիք հրաշալիօրէն»:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(9 Շար.)

իրար կը դիտեն, իրարու շարժումներէն ենթադրութիւններ կ'ընեն: Արեւմուտք գրաւած է Սպանիական Ցաջորդութեան պատերազմով: Լուդովիկոս կը փափաքի որ Կարոլոս զինակցի Ֆրանսայի հետ, հաշտուի Պետրոսին հետ: Պետրոս պատրաստ է հաշտութեան, բայց Կարոլոս կը պահանջէ Փեթերպուրկը, նորակառոյց քաղաքը: Պետրոս կը պատասխանէ. «Կը նախընտրեմ գլխատուիլ քան Փեթերսպուրկը յանձնել»:

Անգլիայէն պատուիրակ կուգայ 26 Ապրիլ 1707ին Չըրչիլ՝ Աննա Թագուհիէն բերելով նամակ մը: Պատուիրակը, խորաթափանց դիւանագէտ, Կարոլոսի սեղանին վրայ կը տեսնէ Ռուսիոյ քարտէսը, կ'եզրակացնէ, որ Շուէտի թագաւորը պիտի ուղղուի Արեւելք, հետեւաբար նպատակ չունի զինակցելու Լուդովիկոսի հետ, ապահով է Արեւմուտքը, կը վերադառնայ Գերմանիա:

Կարոլոս յանկարծ կը մտնէ Լեհաստան եւ կ'անցնի Ռուսիա, Սեպտեմբեր1707ին: Այդ տարին ձմեռը կանխահաս էր, ցուրտը սաստիկ: Լանտանի ներկայացուցիչ՝ Պրդանիալ կ'ըսէ. «Ռուսերուն դէմ պատերազմը վտանգաւոր է, որովհետեւ Մոսկովները Շուէտացիներէն սորվեցան զինուորական արուեստը, անկարելի է աւերել ընդարձակ պետութիւնը»:

Պետրոս կը սպասէ կազմ ու պատրաստ: Ռուս բանակը կը տառապի ցուրտէն, դասալիքներու թիւը կ'աւելնայ: Պետրոս կը նահանջէ միշտ, կը քանդէ ամէն բան, ճամբուն վրայ, գիւղեր, աւաններ աւերակ կը դառնան, բնակիչներ կը տարագրուին: Կարոլոսի բանակը կ'անցնի անապատի մը մէջէն: Փոխանակ Մոսկուայի վրայ յառաջանալու կը շեղի ճամբէն. կը քալէ դէպի Ուքրանիա, պարէն գտնելու, զօրակները ապստամբեցնելու յոյսով: Ճամբու ընթացքին զինուորները կը սառին, վիրաւորներ կ'անդամահատեն սառած ոտքերը:

Պետրոս կ'ամրացնէ Փոլթաւա քաղաքը: Երբ Շուէտացիներ կը հասնին, կը գտնուին անառիկ ամրոցի մը առջեւ: Պետրոս ունի յիսուն հազար զինուոր, օտար հրամանատարներով պատրաստուած, Կարոլոս ունի քսան հազար միայն, այն ալ յոգնած եւ կրեթէ անսուաղ: Քանի մը յարձակումներ ետ կը մղուին, Պետրոսի թնդանօթները կը հնձեն շուէտական շարքերը: Պետրոս կանգ կ'առնէ բանակին մէջ, երկու մեթր յաղթ հասակով, կը գոչէ. «Զի՛նուորներ, վայրկեանը հասած է հայրենիքի ճակատագիրը վճռելու: Մտածելու չէք, որ Պետրոսին համար կը կռուիք, ո՛չ, կը կռուիք կայսրութեան համար, որ վստահուած է Պետրոսին, հայրենիքին համար, մեր ուղղափառ հաւատքին համար, Աստուծոյ եկեղեցիին համար: Գալով Պետրոսին, գիտցէք միայն, որ պատրաստ է իր կեանքը զոհելու, որպէսզի Ռուսիան ապրի փառայեղ եւ բարգաւաճ»:

Ցանդուգն Կարոլոս հետզօտութեան մը ընթացքին ոտքէն կը վիրաւորուի, արիւնահոսում կ'ունենայ, վեց ժամ ձիուն վրայ կը սպասէ, կը մարի, կը փոխադրուի վրանը, կը պահէ կորովը, «բան մը չէ, ոտքն է միայն...»: Նոր հրդականներ կը թելադրեն նահանջել, որովհետեւ քաղաքն անառիկ է, թշնամին անհարկու հրետանի ունի, ռազմանիւթ եւ պարէն կը պակսին: Կարոլոս անդրդուելի կը մնայ, լաւատես է տակաւին:

27 Յունիս 1709, ժամը վեցին վերջին փորձ մը. Կարոլոս պատգարակի մը վրայ նստած կը հետեւի գործողութեան: Ի՞նչ կրնան ընել քսան հազար քաջեր ամբողջութիւններու դէմ, առուար բանակի մը դէմ: Կը տապալի Կարոլոսն ալ, կ'իյնայ ձիերու դիակներուն վրայ: Բանակը կ'ընկրկի. Կարոլոս կը հեռանայ. խուճապ եւ քաոս: Շատեր գետամոյն կ'ըլլան, ուրիշներ վիրքերնին կը բանան որպէսզի մահանան, կը նախընտրեն մահը՝ բարբարոսներու ձեռք գերի իյնալէն: Բանակին մնացորդը անձնատուր կ'ըլլայ: Քաջարի զինուորները պիտի դրկուին Ուրալ՝ լեռներու ամայութեան մէջ հանքերու մէջ աշխատելու համար:

Իրիկունը Պետրոս ընթրիքի կը հրաւիրէ շուէտական բանակին հրամանատարները եւ բաժակ կը բարձրացնէ «ամէն անոնց առողջութեան, որոնք պատերազմի արուեստը սորվեցուցին Ռուսերուն»:

Տկարները հզօրներու պաշտպանութեան կ'ապաւինին: Լեհաստանի թագաւորը Պետրոսի ճորտը կը դառնայ: Դանիա Պետրոսի բարեկամութիւնը կը խնդրէ. «Հեռաւոր Պալքաններէն եւ Կովկասէն Վրացիներ, Հայեր Պետրոսի կը դիմեն, կը թախանձեն, որպէսզի իր հզօր բազուկը երկարէ՝ փրկելու համար զիրենք, թուրքին թշնամի պետութիւններէն»:

Ռուս դրօշը կը ծածանի Ալանա կղզիներուն վրայ. Էսթոնիա, Լիւոնիա կը հպատակին ցարին: 1717ին Պետրոս կը միջամտէ Լեհաստանի ներքին գործերուն: Ցարական մականին տակ կ'անցնի ռուս պատրիարքութիւնը: Կը հիմնէ Սինոտ. կը հսկէ Սինոտի գործունէութեան վրայ պրոկուրոր մը կարգելով:

Պետրոսի յաջորդները պիտի շարունակեն իր գործը, պիտի գործածեն իր մեթոտները. պիտի յարգեն իր կազմակերպութիւնը՝ Ծերակոյտի հիմնարկութիւն, նախարարական կազմ, վարչական բաժանումներ. պիտի հետեւին իր քաղաքականութեան: Իր ստուերը պիտի հետեւի ցարերու, ցարուհիներու մինչեւ Լենին եւ Սթալին:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՈՒՍՄՈՒՑԻՉ.— Զօր. Ռուլֆ ո՞ր ճակատամարտին մէջ ըսաւ՝ «կը մեռնիմ երջանիկ, երբ լսեց թէ թշնամին պարտուած էր:

ԱՇԱԿԵՐՏԸ.— Իր վերջի՛ն ճակատամարտին մէջ...:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԼԱՄԴԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 125 ԱՄԵԱԿԸ

★

Յունիս 10ին Երեւանի գրականութեան համալսարանին դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսութիւն մը, որ նուիրուած էր Յարութիւն Ալամդարեանի մահուան 125ամեակին:

Կը նախագահէր Համալսարանին տեսուչը, Գ. Յովեան: Բանասէր Ա. Ինճիկեան կարդաց դասախօսութիւն մը, «Յարութիւն Ալամդարեանի բանաստեղծութիւնը», — ներկայացուց այն նոր տարրերը, զորս Ալամդարեան մտցուց հայ բանաստեղծութեան մէջ՝ նախ քան Աբովեանը, պայքարելով դասականութեան դէմ: Հաստատեց թէ Ալամդարեանի բանաստեղծութիւնը կապուած է մեր գրականութեան նոր եւ աշխարհիկ տարրերուն: Դիւանային պրպտումները ցոյց կուտան թէ Ալամդարեան ծանօթ էր եւրոպական եւ ռուսական առաջաւոր գրականութեան նուաճումներուն, կը ճանչնար Շեյլին ու Պայրընը, թարգմանած է Թասսօն:

Յետոյ ամպիոն բարձրացաւ բանասէր Շ. Նազարեան, որ բերաւ հետաքրքրական դիւանային փաստեր, նոր լոյս սփռելով Ալամդարեանի Մոսկուա բնակութեան կամ ուսանողութեան շրջանին վրայ, — արդարեւ Ալամդարեան կապեր է ունեցեր Պուշկինի եւ ռուս այլ ակադեմականներու հետ, հետեւեր է անոնց դասախօսութեանց:

Գրականութեան Համալսարանը ձեռնարկած է Ալամդարեանի ամբողջական գործերուն հրատարակութեան:

Յ. Ալամդարեան ծնած է Աստրախան՝ նախակրթութիւնը ստացած է տեղւոյն Աղաբարեան վարժարանին մէջ, աշակերտելով ծանօթ հայկաբան Սերովբէ Պատկանեանի: 1814ին կը ձեռնադրուի քահանայ, ապա վարդապետ ու կը փոխադրուի Մոսկուա, ուր դասախօս կը նշանակուի Լազարեան ճեմարանին մէջ: Ներսէս Աշտարակեցիի հրաւէրով կ'անցնի Թիֆլիզ, ուր կը ստանձնէ Ներսիսեան վարժարանին տեսչութիւնը, մինչեւ 1830 թուականը: Իր հսկողութեան տակ դպրոցին աշակերտութիւնը կը հրատարակէ Երախայրիք Ներսիսեան դպրոցի, աշակերտական բանաստեղծութեանց հաւաքածոն. Այդ տարիներուն էր, որ Խ. Աբովեան և Ստ. Նազարեան կ'աշակերտեն իրեն: Ալամդարեանի գրական եւ մանկավարժական գործունէութեան ամէնէն բեղուն շրջանը կը համարուի Լազարեան եւ Ներսիսեան վարժարաններու իր դասախօսական գործունէութիւնը:

Ալամդարեանի բանաստեղծութեանց ժողովածուն, Զափաբերականք խորագրով, լոյս տեսած է 1884ին, իր մահէն յիսուն տարի ետք: Ունի նաեւ երեք գործողութեամբ թատերախաղ մը, Հռադամիզդ եւ Զենոբիա, Թատերախաղը եւ բանաստեղծութիւնները գրուած են գրաբարով: Բանաստեղծութիւնները նուիրուած են Հայաստանին, կրօնքի, բնութեան ու մարդուն:

Մարդուն եւ բնութեան նուիրուած այդ բանաստեղծութիւնները կը կազմեն իր գրական ժառանգութեան ամէնէն արժէքաւոր մասը: Ունի նաեւ աշխարհիկ լեզուով կտորներ: Աշխարհիկ քնարերգական ստեղծագործութեանց մէջ կը զգացուի իր անկեղծութիւնը, ինչպէս եւ նուրբ թախիծ մը, անմիջական եւ հաղորդական: Այդ պատճառով եւս որոշ ժողովրդականութիւն կը վայելէր եւ կ'երգուէին իր ոտանաւորները, բան մը զոր մոռցած են յիշատակել Երեւանի բանասէրները:

Յ. Ալամդարեան չկարենալով հանդուրժել էջմիածնի մէջ ստեղծուած կացութեան, հեռացաւ գնաց Հնդկաստան: Այսպէս Ալամդարեանի կեանքին մէկ որոշ մասը անցաւ, հայ ժողովուրդին պատմական ճակատագրին հետեւանքով, հայրենիքին սահմաններէն դուրս, հայաշատ գաղութի մը մէջ:

ՆԱՅԻՐԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՄԱՐԳԸ

★

Անցեալ Կիրակի, Սորպոնի Ռիշըլիէօ Ամփիթատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Փարիզի «Նայիրի» երգչախումբի համերգը, ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի:

Այս համերգը՝ կարելի է համարել բոլորովին նորութիւն մը, վասնզի յայտագրին մէջ զետեղուած էին մեր տոհմիկ երգերու կողքին, ուր լսեցինք Կոմիտասը, Սաթեանը, Ալէմշահը, Եանպէկեանը եւ ուրիշներ, նաեւ օտար ազգերու տոհմիկ երգեր:

Գէորգ Եանպէկեան իր «Նայիրի» երգչախումբը այս անգամ ճոխացուցած էր օտարազգի երգիչ - երգչուհիներով, որոնց սորվեցուցած էր նաեւ մեր երգերուն հայերէն բառերը:

Յաջող էր Կոմիտասի «Կալի երգը», որ խանդավառ ծափերու տակ կրկնուեցաւ: Տպաւորիչ էր նոյնպէս Զարենցի համբաւաւոր «Գովք Հայաստանի»ի բառերուն վրայ Սաթեանի դաշնաւորած խմբերգը, ընկերակցութեամբ մեներգի:

Օտար երգերու գործադրութիւնն ալ շատ յաջող էր եւ պէտք է ըսել որ բոլոր յայտագիրը պատրաստուած էր խնամքով եւ կատարուեցաւ դեղարուեստական գովելի նախանձախնդրութեամբ:

Խանդավառութիւն ստեղծող խմբավար մըն է Գէորգ Եանպէկեան: Իր թափած ջանքերը գնահատելի են: Իցիւ թէ մեր երաժշտասէր հասարակութիւնը գիտնայ՝ պէտք եղածին պէս եւ ժամանակին քաջալերել զինքը, որպէսզի ուժ եւ կարողութիւն ունենայ շարունակելու այն գեղեցիկ ճամբան, ուրկէ անսայթաք քալելը կը կարօտի մեծ գոհողութեանց:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԼՈՒԱԾ ԶԻՊԱՂԱՑԸ

Ժ Թ.

— Այսօր շատ հանդարտ ես, մրմնջեց Անիկա իր դէմքը մօտեցնելով իր պարագլուին թեւին:

Ժան չպատասխանեց.

— Քեզի անհաճոյ բա՞ն մը ըրի.

— Ոչ մէկ բան, ոչ մէկ բան, թօթովեց Ժան.

Այն ատեն, եկուր պարենք.

Այն պահուն, ուր իր բազուկը անոր հասակը դրկեց, Կէրթրուտ պարսաց, յետոյ խոր հառաչանքով մը անձնատուր եղաւ: Եւ անոնք սկսան պարել թեթեւ կերպով: Կէրթրուտ, ուժգին շնչառութեամբ մը, դէմքը հակեց Ժանի կուրծքին դէմ: Իր ձախ աչքին ճիշդ դէմը կը պըսպղար զարդանիշը, նշանաձիգներու նըշանը, զոր այդ օրը իր վրայ կը կրէր ան. Ճերմակ մետաքսէ ժապաւէնը կը դողդղար իր արտեւանունքներուն դէմ: Գլուխը քիչ մը մէկ կողմ հակեց, եւ, աչքերը դէպի անոր բարձրացնելով, մըրմընջեց.

— Գիտե՞ս թէ ինչ կը զգամ.

— Ի՞նչ.

— Ինծ կը թուի թէ երկինք կը տանիս զիս.

Եւ, երբ անոնք կանգ առին:

—Շուտ, եկուր մեկնինք, ըսաւ ան որպէսզի չրոնադատուիմ ուրիշ մէկու մը հետ պարելու:

Ուժով մը սեղմեց Ժանի ձեռքը, մինչդեռ ան իրեն ճամբայ կը բանար ամբոխին մէջէն: Երջանիկ եւ հպարտ, այտերը ծիրանեգոյն, աչքերը պսպղուն, Կէրթրուտ կը պտտէր անոր թեւը ձգած: Անիկա կը խնդար, կը շատախօսէր, կը զուարճանար, եւ Ժան կը ջանար անոր նմանիլ, իր կրցածին չափ: Պարի կրակին մէջ, ամբողջովին կորսնցուցած էր իր վարանումը: Վայրի ուրախութիւն մը կը բռնկէր իր երակներուն մէջ: Այսօր, ինք անոր կը պատկանէր հոգւով մարմնով, եւ միայն անոր: Ժան կը զգար Անիկա սարսուռէն անոր թեւին, որ, փափկութեամբ եւ կարծես գաղտագողի, աւելի ուժգնօրէն կը սեղմէր իր թեւը, եւ զայն կը կարդար խոնաւ փայլին մէջ իր աչքերուն, որոնք իր դէմքին վրայ բարձրացան խուսափուկ կերպով:

Վայրկեան մը ետք, ըսաւ քիչ մը նեղացած.

— Մտիկ ըրէ, պէտք է երթանք նայինք թէ ի՞նչ կ'ընէ Մառթէն.

— Այո, պատասխանեց Անիկա —, փութկոտութեամբ մը.

Բայց միայն կը գոհանային այս բարի դիտաւորութեամբ: Ամէն անգամ որ անոնք դէպի վրան կ'ուղղուէին, հակառակ կողմը արտակարգ միջադէպ մը կը պատահէր որ մոռցնել կուտար իրենց որոշումը:

Յանկարծ, Մառթէն ինքը անոնց ընդառաջ գնաց, խումբը գիւղացիներու միջեւ, զորս միասին կը բերէր պատուասիրելու համար:

— Հօլա, տղաքներ, պոռաց Անիկա, այժմ իմ բանակատեղիս «Արքայական այս պանդոկ»ին մէջ պիտի հաստատեմ, եթէ խմել կ'ուզէք մեզի հետ եկէք:

Կէրթրուտ եւ Ժան իրերահասկացողութեան արագ ակնարկ մը փոխանակեցին, յետոյ ընդհանուր համաձայնութեամբ շընորհակալութիւն յայտնեցին.

— Այն ատեն, մնաք բարով տղաք եւ բարի զուարճութիւն ձեզի:

Եւ այս ըսելով, հեռացաւ.

— Ես զայն դեռ երբեք այսքան զուարթ չեմ տեսած, դիտել տուաւ Կէրթրուտ, խնդալով:

— Կարգը իրն է, ըսաւ Ժան, փափուկ ձայնով մը, սիրագեղ ակնարկ մը ձգելով իր եղբօր ետեւէն.

Անիկա կը փափաքէր խեղդել այն զգացումը, որ կը տանջէր զինքը եւ որ արթնցած էր իր մէջ, երբ Մառթէնը տեսաւ:

Ի.

Իրիկուան եղաւ.. տօնախմբութեան մէջ եղող ամբոխը ողողուած էր ծիրանեգոյն լոյսով մը: Վարդագոյն վերջալոյս մը կը պարածածկէր դաշտն ու անտառը:

Մարգագետնի մենաւոր մէկ անկիւնը, Կէրթրուտ անշարժ, արբեցած ակնարկներ կը ձգէր մարող արեւին վրայ:

— Ահ, եթէ կարենար մարը չմտնել այսօր մեզի համար, գոչեց ան, թեւերը բանալով.

— Լաւ, այդպէս հրամայէ, ըսաւ Ժան.

— Արեւ, կը հրամայեմ որ մեզ հետ մնաս.

Եւ, մինչդեռ կրակէ գունդը հետզհետէ կը խորասուզուէր, Կէրթրուտ սարսռաց յանկարծ եւ ըսաւ.

— Գիտե՞ս թէ ինչ անցաւ մտքէս, որ երբեք այլ եւս պիտի չտեսնենք անոր ծագումը:

Յետոյ պայծառ ծիծաղով մը.

— Այո, գիտեմ, պարզապէս յիմարութիւն է: Եկուր պարենք:

Նոր պար մը սկսած էր: Պարապահին մէջէն՝ ուրախութենէն սարսռուն, եւ դիրար դիտելէ գինով, անոնք թռան, յետոյ անհետացան պզտիկ մութ անկիւն մը զոր իրենք ընտրած էին երաժիշտներու բեմին մօտիկը, խուսափելու համար անխորհրդապահ ակնարկներէն միւս պարողներուն, որոնք բոլորն ալ կ'ուզէին ճանչնալ գեղեցիկ ջաղացպանուհին:

Հ. ԶՈՒՏԵՐՄԱՆ

(Շար.)

ԵՂԱՆԱԿԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Հ. Ե. Դ. Իսի լէ Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէի եւ Պէլ-վիլի Ռոստոմ խումբի կողմէ ։

Այս Կիրակի՝ կէսօրէ վերջ Մըտօնի՝ Պաղ Աղբիւրին մօտ։

Գեղարուեստական բաժին։ Տիկին Գալայճեան երգ, Տէր եւ Տիկին Մ. Գարակէօզեան երգ եւ արտասանութիւն, Նահապետեան քոյրեր երգ եւ արտասանութիւն։ Բարձրախօս եւ հայերէն սալեր ։

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գինով ։

ԾԱՆՕԹ.— Դաշտահանդէսի վայրը երթալու համար Մէրի – տ'Իսիէն *եւ* Փօն տը Սեւրէն *առնել* 169 *թիւ* օթօպիւսը *եւ իջնել* Օրֆըլինա էթան տը Թրավօ *լճակին քով։ Շոգեկառք* Էնվալիտէն, *իջնել* Վալ-Ֆլէօրի։ *Պէլվիլէն մասնաւոր* օթօfառ *առաւօտեան ժամը 9ին*, Փլաս Ժուրտէ-նէն։ *Դիմել ընկեր Մանուկ Համբարձումեանի* 40 Րիւ տը Լա Մար *եւ ճաշարան Արթիւր, Փլաս տէ Ֆէթ, Օթօքառով երթուդարձ՝* 300 *ֆրանք ։*

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԻՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Մարզական Միութեան կողմէ։

Այս Կիրակի, (5 Յուլիս) առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ, մինչեւ գիշեր ուշ ատեն։ Տեղւոյն վրայ, խմիչք եւ ըմպելիներ ։

Հայկական եւ ֆրանսական պարեր, երգեր եւ խաղեր։ Բոլոր հայրենակիցները ջերմօրէն հրաւիրուած են ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Ալֆորվիլի դպրոցին ամավերջի հանդէսը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9-ին, քաղաքապետարանի սրահը ։

Սալ Վոլթէռ ։

Հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ ներկայութեամբ քաղաքապետ Պ. ՊԼԷՕԶԻ ։

Երգ, արտասանութիւն։ Մրցանակաբաշխութիւն բոլոր աշակերտներու ։

Կը խնդրուի ծնողքներէ եւ հայրենակիցներէ ներկայ ըլլալ ։

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Համա – Զարսանճաքի Հայր. Միութեան, վերակազմութեան 10րդ տարելիցին առթիւ ։

5 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը, Ռէսթօրան տէ Կրոթ Մոնար, Թրուա Լիւf *գիւղաւան, գալարագարդ պարտէզին մէջ։*

Կը նախագահէ Մ. ԹԱՃԵԱՆ ։

Կը խօսի Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ ։

Մուտքը ազատ է ։

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Լը Ֆոյի բանակումի վարչութիւնը կը յայտնէ թէ՝ Մարսէյլի եւ հարաւային Ֆրանսայի բանակողները Յուլիս 6, Երկուշաբթի ժամը 11ին Մարսէյլի Սէն Շառլ կայարանը գտնուելու են մեկնումի համար ։

Լիոնի եւ Փարիզի արձանագրուողներուն մեկնումը պիտի հաղորդուի մասնաւոր շրջաբերականով ։

Բանակումի տնօրէն՝ Վեր. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲ

Ս. ՂԱԶԱՐ, ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս 8։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս 31։

Ճամբորդներու թիւը սահմանափակ է։ Արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 5 ։

Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

7, Rue de la Grange Batelière, Paris - 9e Tél. PRO. 56 31

Պ. ԹԱՐՕՆ

58, Bd. Serrurier, Paris 19e - métro Pré-St-Gervais

Ց. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

11, Ave. Beranger, Arnouville-les-Genesses (S. et O.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ որ այս Կիրակի Վարդավառը կը տօնուի հանդիսաւոր կերպով, իսկ Մեռելոցի յատուկ հոգեհանգստեան պաշտօնները եւս կը կատարուին նոյն օրը յուսարար պատարագէ ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

"ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ"Ի ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

Լոտբանին հերթական հաւաքոյթը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Դասախօս ՏԻԿ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ ։

Նիւթը՝ Գրագիտուհի Ազատնիի Շիրակ վէպը, *(տպուած Երեւան, 1954ին)։*

Մուտքը ազատ է ։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՏ

Ուսումնասիրաց Միութիւնը կը կազմակերպէ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՕՐԸ

Սեւրի Մխիթարեան վարժարանին մէջ, Կիրակի 5 Յուլիս, կէսօրէ յետոյ ժամը 15·30էն 22 ։

Գեղարուեստական ընտրուած եւ ճոխ բաժինի մը հետ համընթաց, տեղի պիտի ունենան՝ հայերէն արտասանութեան մրցումներ, որոնք երկու դասակարգի բաժնուած են ։

Մուտքը ազատ է ։

ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

LE PECQ

3, AVENUE GRANCHAMP

ՆՈՐԱԲԱՑ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ԾԱՌԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒԼԻՍ 5

Առաւօտուն, ժամը 10·30ին, բացօթեայ Վարդավառի Ս. Պատարագ կը մատուցանէ Գերպ. Ամատունի ։

Կէսօրուան ճաշ, պիւֆէ, «շիշ քէպապ» եւ գեղարուեստական բաժին։

Սեղանները կանխաւ ապահովել՝ Ընկերակցութեան հասցէով՝

10 BIS, RUE THOUIN, PARIS - 5e

TÉL. ODE. 02-12

Երթուդարձի ամէնէն յարմար միջոցը, Փոն տը Նէօյիէն *առնել թիւ* 258 *հանրակառքը եւ իջնել* Լը Փէք – Էրմիթաժ *կայարանը ։*

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ շրջաններու Ազգ. Միութեան հովանաւորութեան տակ, Հայկազեան վարժարանի ամավերջի դպրոցական հանդէսը այս Կիրակի օր կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի հանդիսասրահին մէջ։

Վարիչ մանկապարտէզպանուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան, պատրաստած է շատ հաճելի եւ կոկիկ հանդէս մը, մանկական հաճելի պարերով եւ արտասանութիւններով ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի, 7 Յուլիս, ժամը 20·30ին, Սինեմա «Լէ Վարիէթէ»ի մէջ, 37, Րիւ տը լ'Արպրը (Լա Քանըպիէր)։

ՆՈՅՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

ՊՈՄՌՆԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի. ժամը 20·30ին, Սինեմա *Ֆլօրէալ*, 315 Շրմէն Սէն Ժիւլիէն ։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի ժամը 20·30ին, Սինեմա ԼՑՈՒԱՐ Է. , 8 Րիւ Մառեշալ Ժօֆր։

Հայկական գունաւոր երկու ժապաւէններ ։ Հայկական երաժշտութիւն ։ Կ'երգէ Իրիս Պիւլպիւլեան ։

Դասախօսութիւն՝ Պ. Ժեռար Սթեֆանեսքոյի *կողմէ,*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ – ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը կը հաղորդէ թէ այս Կիրակի, հոգեհանգիստ – պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ այն բիւրաւոր նահատակներուն, որոնք ինկան ազգին ու հաւատքի համար ։ Նահատակներու յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ։

Société France-Cameroun

ԽԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

24, RUE D'ENGHIEN

Կը փնտռեն հայ կարող երիտասարդ մը, ամուրի եւ գերծ զինուորական պարտականութենէ, իբրեւ առձան Քամըրունի, իրենց քօնթուարներուն ։

Դիմել անձամբ կամ գրաւոր ։

PRO 82-38

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

«Ֆ. Կապ. Խաչի Օրը», կազմակերպուած տեղւոյս մասնաճիւղի կողմէ ։ Կը մասնակցի Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդը ։

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Սէն Բէրէի «Մայրապետներու» ծանօթ ծառաստանը։ Օդը աննպաստ ըլլալու պարագային կը յետաձգուի ։

Կը նախագահէ ՏԻԿ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ ։

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ՍԻՍԼԵԱՆ ։

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին։

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով ։

Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջաններու հայրենակիցները անխտիր ։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի ։

Կիրակի ամբողջ օրը, 5 Յուլիս

Bar «Charles» Bourdonnière

Ծառաշուք եւ օդասուն ընդարձակ պարտէզին մէջ։

Կը խօսի Պ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ,

Կապոյտ Խաչի աշակերտներու կողմէ։

Կ'արտասանէ Օր. Սեդա Թիւթէլեան, *կ'երգէ* Պ. Կասեան ։

Պիտի ներկայացուին

ԱՐՏԱՇԷՍ Բ. ԵՒ ՍԱԹԵՆԻԿ

ԵՒ ԶԱՒԵՇՏ ՄԸ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր ։

Ճոխ պիւֆէ եւ համեղ շիշ քէպապ *մատչելի գիներով ։*

Մուտքը ազատ է ։

ԾԱՆՕԹ.— Հանդիսավայր երթալու համար Շափիթրէն առնել Պուրտոնիէր Լա Ֆէվ տանող օթօքառը եւ իջնել վերջաւորութեան, ճիշդ հանդիսավայրին առջեւ։

Հ. Ե. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

★

ՎԻԷՆ.— Հ. Ե. Դ. «Անի» կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան Ակումբը ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԱՆԻԷՌ – ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Ե. Դ. Արամ – Շ. Միսաքեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԽՆՋՈՅՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վիէնի Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, ի նպաստ «Հայաստան» ամսաթերթին։ Այս Կիրակի, ժամը 2էն մինչեւ երեկոյ ժամը 10, Համօ Օհանջանեան ակումբը ։

Առաջնակարգ եւ բոլորովին նոր նուագախումբ (Լիոնէն)։

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին ։

Սիրով կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերունդի ընկեր, ընկերուհիները։

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՕԹՕՔԱՐՈՎ ԿԻՐԱԿԻ 5 ՅՈՒԼԻՍ

Կազմակերպուած Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան կողմէ ։ Առաւօտուն, այցելութիւն Փիէրֆոնի *դղեակը կէսօրին՝ Քոմփիէնեի անտառին մէջ* Էթան Սէն Փիէրի *եզերքը տեղի կ'ունենայ դաշտահանդէսը ։*

Օթօքարները կը մեկնին առաւօտուն ժամը ութին, Պ. Ն. Նիկողոսեանին խանութին առջեւէն 121 Ավընիւ Հանրիպարպիւս, *Առնուվիլ ։*

Երթ ու դարձի ծախք 800 *ֆրանք, արձանագրուելու համար դիմել Պ. Ն. Նիկողոսեանին՝ հեռ.* Կոնէս՝ թիւ 446 ։

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՅՈՒԼԻՍ — DIMANCHE 5 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8436 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15Ր ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4337

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Վարդավառ եւ Տարօն:

Մէկը լրացուցիչ միւսին :

Կարելի՞ է պատկերացնել Վարդավառը, առանց յիշելու Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետը :

Իսկ կարելի՞ է խօսիլ Տարօնի մասին, առանց յիշելու Ս. Մեսրոպն ու Վարդան Մամիկոնեանը, մեր Ոսկեդարն ու մեր հերոսամարտերը՝ Սասունի լեռներուն վրայ եւ Մշոյ դաշտին մէջ, հայ ժողովուրդի պատմութեան բախտորոշ օրերուն:

Կիլիկիոյ մէջ ալ կարելի՞ էր ոգեկոչել Աստուածածնայ տօնը՝ առանց դիւցազնական Զէյթունին:

Հերոսական երկու քաղաքներ, Մուշ եւ Զէյթուն, իրենց անունը կապած քրիստոնէական երկու մեծ տօներու, մէկը՝ Յիսուսի այլակերպութեան, միւսը՝ Ս. Կոյսի վերափոխման, առիթ կ'ընծայէին աւանդական հանդիսաւոր ուխտագնացութեանց, յարակից ամէն տեսակ խրախճանքներով :

Հեռաւոր վայրերէ ուխտաւորներ կ'երթային — թէ ոտաւոր թէ ձիաւոր — դէպի մեր հնամենի վանքերը՝ իրենց ցաւերուն դարման գտնելու անսահման հաւատքով: Ցաճախ «ընդունական» կ'ըլլային իրենց ուխտերը, ի մեծ մխիթարութիւն տառապեալ հոգիներու :

Հայաստանեայց եկեղեցին խիկալս կրցած է ազգայնացնել քրիստոնէութիւնը: Հեթանոսական հին տօները փոխակերպած է քրիստոնէականին :

Վարդավառը ոգեկոչումն է հեթանոսական շրջանի ժողովրդական մէկ տօնին : Ջուր սրսկել, աղաւնիներ թռցնել նախաքրիստոնէական Հայաստանէն ժառանգ մնացած աւանդութիւններ են:

Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը՝ ինչպէս ամէն տարի Վարդավառի տօնին առթիւ, այսօր ալ երկիւղած ու բարեպաշտ մտածումն է ունեցած յարգելու յիշատակը այն «բիւրաւոր նահատակներուն, որոնք ինկան ազգին ու հաւատքի համար»:

Վարդավառը գալիս ա,
Նաղիկ ծըլըլալիս ա ,
Սօնա եա՜ր, Սօնա եար ,
Սօնա սիրուն, Սօնա եար :

Կէս դարէ ի վեր բոլորիս շրթներուն վրայ է Կոմիտաս վարդապետի անմահացուցած ժողովրդական այս երգը: «Վարդավառը գալիս ա»:

Բարեկենդանի, Ծաղկազարդի եւ Զատկի նման Վարդավառի գալուստն ալ մեծ դէպք մըն էր հայ – քրիստոնեայի համար, որ օրեր առաջ կարօտալից աչքերով կը պատրաստուէր դիմաւորելու այդ տօները: Անոնք քրիստոնէականէ աւելի ազգային գոյն ունէին: Որովհետեւ մեր եկեղեցին ստրկութեան վեց դարերու ընթացքին իր հովանիին տակն էր առած հայրենազուրկ Հայութիւնը եւ փրկած անոր կրօնքին հետ նաեւ լեզուն, մշակոյթն ու ազգութիւնը :

Տարօնի աշխարհը իր փառապանծ պատմութիւնով սիրելի է ամէն հայրենասէր Հայու սրտին:

Առանց Մեսրոպ Մաշտոցին մենք չէինք ունենար մեր գեղեցիկ եւ ինքնուրոյն այբուբենն ու մեծաքանչ լեզուն : Մեր Ոսկեդարն ու քաղաքական վերածնունդը: Յունարէնն ու ասորերէնը կը տիրապետէին՝ ինչպէս մեր եկեղեցիին, նոյնպէս մեր գրականութեան մէջ:

Առանց Վարդանանց դիւցազնական ու յաղթապանծ պատերազմին, մազդէական կրօնքն ու Պարսից լուծը կը պարտադրուէին հայ ժողովուրդին:

Մեր դարաւոր մշակոյթին ու ազատագրական կռիւներուն օրրանն է եղած Տարօն – Տուրուբերանը:

Տարօնը մեր ներկայ կեանքին մէջ անիկա ներշնչարան մըն է նոր սերունդին համար :

Հայ ժողովուրդը երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ միշտ անոր անունը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

•

ՓԻՆԷ – ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

•

ԿԻՅԵՌՄԱ.— «ՇՈՒՏՈՎ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՆՔ »

Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին Նախագահ Տը Կոլ հասաւ Ճիպութիի օդակայանը :

Մինչ պաշտօնական անձնաւորութիւններ բարիգալուստ կը մաղթէին Նախագահին՝ չորս աղջնակներ ծաղկեփունջ կը նուիրէին Տիկին Տը Կոլի :

Օդակայանի ընդունելութիւնը կարճ տեւեց, որմէ ետք չքախումբը գնաց քաղաք. յաղթական կամարներու տակ խմբուած Ճիպութիցիները խանդավառութեամբ դիմաւորեցին Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը :

Կառավարիչին պալատին մէջ քանի մը վայրկեան հանգստանալէ ետք, Նախագահը գնաց ծաղկեպսակ մը դնել մեռելներու յուշարձանին վրայ : Սուսթել կ'ընկերանար Նախագահին :

Տողանցքի մը ներկայ ըլլալէ ետք Զօր. Տը Կոլ ընդունեցաւ քաղաքին ծանօթ դէմքերը, որոնց յայտարարեց — «Դժուարին պայմաններու մէջ գտնուող այս երկիրը, որուն բնակիչները քաջ են, ազատ աշխարհի ռազմական կարեւորագոյն դիրքերէն մէկն է՝ ընդդէմ այն երկրին որ ազատութիւն չի ճանչնար: Ֆրանսա կը մտածէ այստեղ մնալ: Ուրիշներ ուզեն թէ ոչ՝ Ֆրանսական ամբողջութիւնը յառաջդիմութիւն մըն է»:

Կարգ մը ընդունելութիւններու ալ ներկայ ըլլալէ ետք զօրավարը շաբաթ առաւօտ մեկնեցաւ Թանանարիւ :

Միւս կողմէ, Ֆրանքեւգերման խօսակցութիւնները կը շարունակուէին Պոնի մէջ: Փինէ Էրհարտի հետ խորհրդակցելէ ետք, Ելմտական երկու նախարարները գացին Վարչապետ Ատընաուըրի մօտ :

Տնտեսական ու ելմտական հարցեր, ինչպէս նաեւ Հասարակաց Շուկան կը կազմէին խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթերը: Վարչապետ Ատընաուըր հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Փինէի. ներկայ էին Ֆրանսական դեսպանը, Էրհարտ, Շթրաուս եւ քաղաքական այլ դէմքեր :

Փինէ վերջին խօսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ Էրհարտի եւ Էցըլի հետ, օդակայան մեկնելէ առաջ :

Ֆրանսայի Ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ Պոնի խօսակցութիւնները օգտակար եղած են երկու երկիրներու եւ Եւրոպայի տնտեսութեան բարգաւաճման համար :

Մինչ այս մինչ այն, Պատերազմական նախարար Կիյոմա յայտարարեց թէ շուտով կարելի պիտի ըլլայ շինել հիւլէական ռումբ մը.— «Կը մտածենք թէ Ֆրանսա, շնորհիւ ճարտարագէտներու ճիգերուն՝ մօտ ատենէն պիտի կարենայ հիւլէական իր փորձերը կատարել, պիտի ունենայ իր ռումբերը, դառնալու համար հիւլէական ակումբի չորրորդ անդամը»:

Նախարարը աւելցուց թէ վերջին տարիներու ընթացքին ձեռք ձգուած յաջողութիւնները եւ մանաւանդ Մարքուլի կայանին շինութիւնը (1952) գիտնականները հասցուցած են տեղ մը՝ ուր այլեւս հաստատօրէն կարելի է ըսել, որ Ֆրանսա կը գտնուի հիւլէական իր ռումբին շինութեան նախօրեակին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ փոխ վարչապետ Կոզլով իր շրջապտոյտը սկսելով գնաց Քալիֆորնիա. ժպիտը միշտ դէմքին՝ համայնավար պարագլուխը յայտարարեց թէ «վէճի բռնուելու կարիքը երբեք չըզգացինք», բայց չմոռցաւ յարձակիլ Ատընաուըրի վրայ «դէշ ղեկավար մը» կոչելով զայն :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ակադեմիայի անդամ Ռոպէր Քէմփ մեռաւ առջի օր, սրտի տագնապի մը հետեւանքով. ծնած էր 1885ին, Փարիզ : Գրական եւ թատերական տաղանդաւոր քննադատ մըն էր. Տակաւին կը խօսինք իր մասին:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Քերալա նահանգին մէջ միջադէպերը կը շարունակուին. առջի օր ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ ցուցարարներու վրայ. երկու հոգի սպաննուեցան եւ վեց ուրիշներ վիրաւորուեցան :

ԻՏԱԼԻԱ կ'ուսումնասիրէ հիւլէական սուզանաւ մը շինելու կարելիութիւնները, յայտարարեց պատերազմական նախարար Անտրէօթի :

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ նոր ձերբակալութիւններ եղան. այս առիթով Վարչապետ Ֆիտէլ Կասթրօ յայտարարեց թէ «Քուպա պիտի չընդունի օտար որեւէ միջամտութիւն եւ նոյնիսկ թոյլ պիտի չտայ որ իր հողամասին վրայ մասնաւոր յանձնախումբ մը քննութեան ձեռնարկէ »:

ՄԱԿԻ ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ Գահիրէի մէջ խօսակցութիւններ ունենալէ ետք գնաց Ժընեւ, ուրկէ պիտի վերադառնայ Նիւ Եորք :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ Նախագահ Հօ Շի – Մին, որ Մոսկուա գնաց, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Խրուշչեւի հետ :

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ նախարար Սիւտրօ, Ազգ. Ժողովին մէջ երկու երեսփոխաններու հարցումներուն պատասխանելով, յայտարարեց թէ 1959ի ընթացքին 300000 նոր յարկաբաժիններու շինութիւնը պիտի աւարտի : Նախարարը աւելցուց թէ կը մտածեն նաեւ քանդել 12.000 թռոիներ, բնակիչներուն յարկաբաժինները ապահովելէ ետք :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ. բազմաթիւ զինուորականներ կ'աշխատին տապալել Ֆրոնտիզիի կառավարութիւնը: Պատերազմական նոր նախարարը՝ Էլպիօ Անայա փորձեց «ըմբոստ» սպաները համոզել, բայց ձախողեցաւ :

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան երկու պարագլուխները՝ Պէւան եւ Կէյցքըլ Օգոստոսի վերջը Մոսկուա պիտի երթան :

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ բանտերէն մէկուն մէջ պատահած հրդեհի մը հետեւանքով 16 բանտարկեալներ ածխացան. կը կարծուի թէ անհաւասարակշիռ բանտարկեալ մըն է հրդեհին հեղինակը :

ԿԱԲԻ հանքերուն մէջ պատահած պայթումի մը հետեւանքով երեք հանքագործներ սպաննուեցան եւ հինգ ուրիշներ վիրաւորուեցան :

ԻՍՐԱՅԵԼԻ Վարչապետը՝ Պէն Կուրիոն յայտարարեց թէ համոզուած է որ Նասըր Իսրայէլի վրայ պիտի յարձակի: Վարչապետը ըսաւ նաեւ որ կողմնակից է արեւմտեան Գերմանիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութեանց հաստատման: Պէն Կուրիոն անդրադառնալով զէնքի առեւտուրին ըսաւ թէ շատ կարեւոր պատճառ մը կայ Գերմանիոյ զէնք ծախելու բայց չի կրնար յայտնել :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ խորհրդային ցուցահանդէսին կը մասնակցի նաեւ հռչակաւոր նկարիչ Մարտիրոս Սարեան, «Բիւրական» եւ «Ծաղիկները» նկարներով, որոնք կ'արտայայտեն իր անհատականութիւնն ու ազգային ոգին: Մարտիրոս Սարեան ձեռնապէս գնահատուած է Փարիզի, Լոնտոնի եւ Պրիւքսէլի արուեստագէտ շրջանակներու կողմէ. ինչպէս ծանօթ է, Պրիւքսէլի ցուցահանդէսին մէջ իր գործերը արժանացան Ա. մրցանակի եւ հաւանական է որ նոյն յաջողութիւնը գտնէ նաեւ Ամերիկայի մէջ :

ՏԻԹՐՈՅԹԻ (Ամերիկա) քաղաքապետը հեռագրեց Արտաքին նախարար Հերթըրի որ Կոզլովի այցելութիւնը «անցանկալի է Տիթրոյթի մէջ»: Անցեալ Յունուար ուրիշ նոյն քաղաքին բնակչութիւնը հաւկիթ նետած էր Անաստաս Միկոյեանի երեսին: Ուշագրաւ է այս պարագան, նկատելով որ Տիթրոյթի բնակչութեան մեծ մասը բաղկացած է լեհ, հունգարացի եւ Արեւելեան Եւրոպայի այլ երկիրներէն Միացեալ Նահանգներ ապաստանած տարագիրներէ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ շուտով պիտի արձակուի արուեստական շատ փոքր արբանեակ մը՝ 40 քիլօ ծանրութեամբ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ անկախութեան տարեդարձին առթիւ, Յուլիս չորս, կը նախատեսուի թէ 350 հոգի պիտի մեռնին ճամբու արկածներու հետեւանքով:

ՄԵՐ ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀԸ

Տարօն՝ մեր նախնիքներու խտացեալ ըմբոստութեան պոռթկումը՝ երկնամերձ գագաթներով ու ամպածրար լեռներով :

Լեռնաշխարհ մը՝ Հայոց երկրի կուրծքին վրայ քանդակուած կամքի եւ վճռականութեան մուրճերով, ուր աստուածները իրենց կապոյտ հոգիները իջեցուցին՝ Մովսարի ջինջ ու խորունկ ջուրերուն գիրկը :

Տարօն՝ Հայոց համայնական պատմութեան ամրակերտ խարիսխը եւ դարերու վաւերական մագաղաթը, որուն վրայ սրբազան ձեռքը ստորոգեան լուսակերտեց առաջին նշանագիրը մեր հզօրաձայն Լեզուին :

Մշտավազ գետ, որ ոռոգեց մեր կեանքը՝ անցեալի հերոսական ոգեկանութեամբ եւ դարձաւ նաւարկութեան անգք՝ հասնելու յեղափոխութեան բաց ու անծայրածիր ծովերուն :

Տարօն՝ հաւատքի ամրոց եւ խիզախութեան միջնաբերդ :

Ճամբաներու վրայ ինկած անանցանելի ապառաժ :

Ցեղին անաղարտ դիմագծին հայելի, որուն ցոլացումի ճամբաներէն անցան սերունդներ յաջորդական օղակներու – մով՝ մշտանորոգ ու անխորտակ :

Անծանօթ Լեռնաշխարհ ...: Հպարտութեան անխոցելի զրահ եւ մեր սրտերուն մէջ մշտատրոփ մայր երակ, որուն շունչով դեռ կը վառենք մեր օրերու լամբը անփայլ :

ԼԵՒՈՆ ԳԱՐՄԷՆ

ԶԱՆԳՈՒԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Ջուրը գնում է, կամուրջն է մնում ,
փա՜ռք գետի վրայ կամուրջ կապողին :
Ճանապարհից լաւ ի՞նչ կայ աշխարհում,
Հազա՜ր հազա՜ր փառք ճամբայ շինողին:

Հրճւում է հոգին լաւ խօսք լսելիս ,
Լաւ խօսքդ խառնիր դու Զանգու գետին:
Փառք նրան, ով որ ճամբով անցնելիս ,
Յիշում է նրան շինած վարպետին :

Կամուրջի տակով թող հոսի Զանգուն ,
փա՜ռք այս կամուրջով գնացողներին :
Ճամբորդը գնում , ճամբան է մնում ,
փա՜ռք մեր աշխարհի՛ ճանապարհներին:

Երգն էլ հիւսում է ճանապարհի հետ,
Եւ նրա հետ էլ մնում է կանգուն
Լաւ երգն ու ճամբան ապրում են յաւէտ,
փա՜ռք նրան ով նո՜ր ճամբան է երգում:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՐԴԱՎԱՌ

— Եա՛ Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետ, կը լսէինք հազարաւոր բերաններէ, ամէն տարի այսօր։ Տարինե՛ր առաջ ...

Վարդավա՛ռ էր, եւ վարդի պէս կը վառէին բոլոր դէմքերն ու հոգիները։ Կը ցնծային մինչեւ անգամ Քիւրտն ու Քրտուհին, « լօլօններ արձակելով եւ խումբ խումբ ուխտի երթալով Ս. Կարապետ ։

Անշուշտ քրիստոնէական «սուրբ»ը չէր որ կը բոցավառէր հոգիները, այդ սարալանջին վրայ ։

Ուրի՛շ ոգի մը, հեթանոսական տենդերու խոյանքն էր որ կը սաւառնէր այդ պուրակներուն եւ անտառներուն մէջ, անծայրածիր լեռնաշխարհի մը դիմաց, Տարօնի ծիծղուն դաշտն ի վեր ։

Եւ իսկապէս հեթանոսական ոստան մըն էր «Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետը», իր շրջապատով, պուրակներով, պարիսպներով, մեհեաններով, դամբարաններով կամ աղբիւրներով ։

Ո՞վ չէ լսած կաղ դեւին հէքեաթը, — իբրեւ խօսուն դրուագ մը Գրիգոր Լուսաւորչի հալածանքին՝ հեթանոսութեան դէմ ։

Ո՞վ չէ համակուած անհուն խանդաղատանքով, լսելով դեռ ուրիշ «կրապաշտական» պատմութիւններ, կամ դիտելով, անվերջ դիտելով մնացորդները քարուքանդ փառքերու ։

Կանգնած՝ Ս. Կարապետի ո՛ր եւ է մէկ անկիւնը, ծառի մը տակ, պուրակի մը մօտ կամ քիչ անդին՝ Գէորգ Չաւուշի եւ Անդրանիկի անտառին ափը, ձեր հոգին թեւ կ'առնէր, կը սլանար դէպի անցեալը, եւ մեր իսկական պատմութիւնը կը կարդար ամբողջ համայնապատկերին մէջ ։

Ու ձեր աչքերը կ'ուզէին ճեղքել գետինը, սարալանջին ամէն մէկ հողակոյտը, գտնելու համար ինչ որ թաղուած էր անոնց տակ, քրիստոնէութեան բարբարոսներուն կողմէ ։

Ոչ եւս է, այսօր, Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետը։ Եւ կարմիր է, այսօր, Վարդավառը, որովհետեւ՝ այդ օրն էր որ ողջ ողջ գերեզման գրին նաեւ Տարօնի ժողովուրդը։ Եւ լերան եւ դաշտի բնակիչը ։

1915էն առաջ, ամէն տարի այս օրը, Տարօնի ժողովուրդը ծիծաղ էր եւ յորդահոսան ալիք մը կենսունակութեան, ինչպէս ծաղիկները իր լեռներուն եւ դաշտերուն ։

1915էն ասդին, նոյն արի ժողովուրդին ցիրուցան մնացորդները Վարդավառի ջուրին տեղ արցունք է որ կը ցանեն, երկիրէ երկիր, եւ իրենց չքեղ ծաղիկներուն փոխարէն, արուեստական խունկն է որ կը փնտռեն, տունէ տուն ։

Ինչպէս միւս բոլոր մնացորդները, որ անշնչացան Վարդավառէն առաջ կամ վերջ...

Եւ սակայն, դուն կաս, Տարօն, ինչպէս կան Բարձր Հայքը, Վասպուրականը, Տիգրանակերտը, Թարբերդը, Սեբաստիան, Բաղէշը, Կիլիկիան եւ միւսները։

Երկու երրորդով կոտորուած եւ մնացեալով ցիրուցան, դուն կաս իբրեւ կենդանի մէկ մասնիկը ժողովուրդի մը որ չուզեց ծռել իր գլուխն ու մէջքը, որ թէեւ ուշ արթնցաւ, բայց վխտցաւ զարնել զարնողին, եւ ստեղծել խարիսխ մը, կռուան մը, մեկնակէտ մը վաղուան համար ։

Տարբեր պարագաներու մէջ, Վարդավառը կրնար դառնալ քու կարմիր կիրակիդ — հայկական իմաստով — փոխանակ վերածուելու սգատօնի մը։

Եւ սակայն, ահա քու մնացորդներդ են որ կ'աղաղակեն, այս պողոտաներուն վրայ եւ ամէն տեղ, — Աշխատէ որ սուգի տօնը վերածուի յաղթանակի ։

Որովհետեւ, իբրեւ լերան ու դաշտի զաւակ, — ինչպէս միւսները — անոնք Աշուղ Ջիւանիէն շատ առաջ գիտէին ու գիտեն —

Փորձանք, հալածանք եւ ճնշութիւն
ազգերի գլխից
Ինչպէս ճանապարհի կարաւան՝ կուգան
ու կ'երթան ·
Ոչ ուժեղը թող պարծենայ, ոչ տկարը
տխրի,
Փոփոխակի անցքեր զանազան կուգան ու
կ'երթան ։

Ո՞վ կրցաւ չափել ձեր մէջ — այս ամբողջ ժողովուրդին մէջ — կուտակուած կորովն ու կամքը, որպէսզի համարձակէր արտասանել մահավճիռը, վերջնական ու անվերաքննելի ։

Եւ ո՞վ համարձակեցաւ պատմութեան յանձնել մեզ, նոյնիսկ աշխարհասասան սպանդի ամէնէն կատաղի օրերուն, երբ վերը երկինքն էր, իսկ վարը՝ եաթաղանը ։

Մշեցի մօր համար չէ՞ր որ կ'երգէ բանաստեղծը ·

Կարդալ – գրել լաւ բան է,
Բայց երբ կուգայ ճնշութիւն,
Հարցուցէք աշակերտին,
Վարել գիտէ՞ նա արին ։

Տարօնը ստացա՛ծ էր այդ գիտելիքը — արիւն թափել, յանուն ազատութեան ։ Եւ եթէ ծանր վրիպումներ գործուեցան, ճակատագրական պահուն, այդ չի նշանակեր թէ այլ եւս պիտի չունենանք ոչ Վարդավառ, ոչ ալ հայրենիք մը ամբողջական ։

Մեր անդարձ մահավճիռը կը տրուի այն ատեն, երբ կը մոռնանք եւ Վարդավառ եւ հայրենիք ։ Երբ կը դառնանք միջազգային բոշաներ, առանց դաւանանքի եւ առանց պատմութեան։ Երբ հովին կուտանք մեր սրբութիւնները, թերխաշ մարզանքը չփոթելով բուն գիտութեան հետ ։

Ու մանաւանդ, երբ ոտքով ձեռքով մրցումի կ'ելլենք, բացուած ճեղքերը աւելի լայնցնելու խելագարութեամբ ։

Թշնամին այդ օրը չի տեսներ, եթէ մենք սորվինք — սորվի՛նք, վերջապէս — սանձ դնել մեր ներքին թշնամութեանց, որոնք արդէն հասած են զարհուրելի եւ անորակելի աստիճանի մը ։

Թող Վարդավառը ջուր ցանէ բոլոր արնոտ կիրքերուն վրայ ։

1934 Շ.

ՍՈՒՐԷՆ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Որո՞նք են Սուրէն Պարթեւեանի գործերը ։

« Քայքայում » (Իզմիր 1910), «Հայուհին» (Պոլիս 1911), «Արիւնին մատեանը» (Գահիրէ 1915), այս երեք հատորներուն մէջ հաւաքած է ինչ որ գտած է հայ իրականութեան եւ հայ տիպարներուն մէջ նուիրական ու մաքուր ։ Այս նորավէպերը նախապէս հրատարակուած են Լեւոն Բաշալեանի «Նոր Կեանք» հանդէսին մէջ (լոյս տեսած Լոնտոն), « Աղէտքի մը վաւերագրերին» խորագրով։ Եւ սակայն «մրոտած թուղթ» կ'անուանէ արտասահման ապաստանած մտաւորականներուն գրչի արտադրած չեղջակոյտերը, որոնք կուսակցական անվերջ վէճերու «ժահրն ու թոյնը» կը պարունակեն։ Այս հատորներուն իրապաշտական էջերէն անկախաբար, հրապարակագրական բազմաթիւ էջեր ալ ստորագրած է նոյն ուժգնութեամբ, ինչպէս «Վրիպած Սերունդ» վերնագրով գրուածքը 1911ի « Շանթ » կիսամսեայ գրական-գեղարուեստական հանդէսին մէջ ։

Քայքայո՜ւմ ... վճիռ մը, որուն ենթարկուած էր արտասահմանի Հայութիւնը Սուրէն Պարթեւեանի յատկանշական բառով։ Իսկ այսօ՞ր ... ի՞նչ որակում կարելի է տալ ։

« Քայքայում » տասներկու պատմուածքներէ կազմուած հատոր մըն է ։ 1896ի քաղաքական դէպքերուն յաջորդող եւ անոնց հետեւանքով դէպի արտասահման ապաստանող բազմութեան մը տառապանքէն ներշնչուած էջեր են բոլորն ալ։ Ամբողջ եղերերգութիւն մը, համադրուած եւ խորհրդանշուած քայքայում *բառով։ Հեղինակը թերեւս մերժէր այդ էջերն ընդունիլ իբրեւ* գրական կտորներ*։ Բայց եւ այնպէս ամէն մէկ գրուածքին մէջ յաջողած է պատկերացնել հայկական բարքերու, հայ նկարագիրներու դրական կամ բացասական գիծերը, խոստովանելով որ ընդհանրապէս անոնց կը պակսի*

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

"ՈՒՄ" ՈՒ "ԿՈՐ"

ՀԱՅԵՑԻ ԵՒ ՀԱՐԱՋԱՏ

Զ.

Կանգունը կանգուն,
Ամանն ալ լեցուն՝
Զափելու պահուն ։

Լմա՜ն թող ըլլայ մեր պատասխանը, ուրեմն, լրիւ եւ ամբողջական։ Ատոր համար այս յօդուածը՝ «ի պէտս զարգացելոց» եւ այն քիչերուն, որոնք ... քիչ գտնելով լեզուական նման գրութիւնները՝ կը խնդրեն ինձմէ ·

Կանգունը կանգուն,
Ամանն ալ լեցուն ։

Ցիմարնե՛ր, որոնք համ չեն առներ օրուան քաղաքական անցուդարձերուն հիւթեղ (ռիւբիւլան) *վերլուծումներէն եւ ազգային լուրերու ախորժագրգիռ խոհանոցէն ։*

Վերադառնանք ուրեմն մեր ... փաբախը ։

Ըսինք թէ «ում»ը դերբայական վերջաւորութիւն մըն է հիմա, արեւելահայերէնի մէջ, ներգոյական հոլովաձեւ մը՝ ըստ իր ծագման ։

Շա՜տ հետաքրքրական է մեր հոլովներուն պատմութիւնը ։

Ի՜նչ թանկագին ծանօթութիւններ կուտայ հայկական հոլովը, որ «անկում» (փթոսիս) *մը չէ՝ ինչպէս կ'ըսէ յունարէնը (Թրակացի), այլ իսկապէ՛ս հոլով է, կատարեալ թաւալում մը ինքն իր վրայ, շրջապտոյտ մը ինքն իր շուրջ, ստեղծելով ոչ միայն բառավերջի կամ բառասկիզբի փոփոխութիւններ, երբեմն երկու փոփոխութիւններն ալ միասին, այլեւ բառամէջի փոփոխութիւններ* (ֆլէքսիոն էնթէռն), *կերպարանափոխելով բառը ըստ այն իմաստին՝ զոր կուտայ խօսքին։ (Հին քերականները այս վերջին հոլովներուն կուտային* առանձնական *անունը, զատելով հոլովման միւս ձեւերէն, զորս կ'անուանէին* տարածական)։

Բազմաթիւ են մեր հոլովները, վեց՝ ըստ հիներուն, ըստ այլոց՝ ութ ու մինչեւ տասը ·

1.— Ուղղական՝ զոր կոչած են նաեւ անուանական կամ պարզ ։

2.— Սեռական՝ զոր կոչած են նաեւ ստացական կամ հայրենի ։

3.— Տրական՝ զոր կոչած են նաեւ թղթական կամ պատուիրական ։

4.— Հայցական՝ զոր կոչած են նաեւ այերական կամ խնդրական, նոյնպէս հարցական, յունարէնի հետեւողութեամբ՝ ամբաստանական, աւելի՝ փաստական, եւ ըստ իր դերին՝ կրողական ։

5.— Բացառական՝ զոր կոչած են նաեւ սկզբնական կամ առողական, (ըստ Զամչեանի՝ առաքական)։

6.— Գործիական՝ զոր կոչած են նաեւ ցուցական կամ առաքական (հոլով երբալոյ)։

7.— Պատմական՝ զոր կոչած են նաեւ ճառողական ։

8.— Կոչական՝ զոր կոչած են նաեւ առասական կամ հոչական։ Իրականին մէջ հոլով չէ ասիկա եւ մեր քերականութիւնը կը մերժէ տեղ տալ՝ անոր համար որ փոփոխութեան չ'ենթարկեր անունը, (յունարէնի մէջ՝ յանգային փոքրիկ փոփոխութիւն մը կը չինէ, անձնանունները հոլովելու ժամանակ, — յունարէնին հետեւողութեամբ՝ Աւետարանին մէջ ունինք գործածուած ձեւ մը· «Ղազարէ՛, արի եկ արտաքս» (Յովհ. ԺԱ. 43), *այստեղ Ղազարոս անձնանունը վերջավանկին փոփոխութեամբ ստացած է կոչական կամ հոչական հոլովում)։*

9.— Պարառական՝ զոր կոչած են նաեւ շրջակայական կամ շրջայական, նոյնպէս արտադրոյական ։

10.— Ներգոյական՝ զոր կոչած են նաեւ կայական կամ կացողական ։

Ահա այս վերջին հոլովն է, որ կը կազմուի երբեմն տրական հոլովին կապ տալով որոշ նախդիրներ, երբեմն ալ ծայրն աւելցնելով ՈՒՄ(*)։

Բոլոր այս հոլովաձեւերէն, — որոնց քննութեան ժամանակ՝ կարճ պիտի զար կանգունը կամ պիտի յորդէր ամանը, — արեւելահայերէնը կը պահէ ներգոյական հոլովը՝ հոլովելու համար ոչ միայն անունը, այլ եւ դերբայը ·

Քաղաք — քաղաքում ։

Գրել — գրում (= գրելում) ։

Երեւանի քերականները կը պարծին թէ յաջողած են կատարելապէս տարածել դերբայայնութիւնը։ Այդ «նուաճում»ը կը թուի թէ կը տարածուի դերբայէն ալ դուրս, ներգոյական հոլովին գիծով ։

Ի՞նչ կը նշանակէ ներգոյական հոլով ։

Երկա՛ր է ներգոյական հոլովաձեւերուն պատմութիւնը։ Հիները ՆԵՐ մասնիկը, նոյնիսկ Ն տառը օգտագործած են՝ բառերուն տալու համար բովանդակութեան կամ պարունակութեան գաղափար, — Թրակացիէն մինչեւ ... Նալեան պատրիարքի համայնագիտական դպրոցը ։

Արեւելահայերէնը, մերժելով ՆԵՐ մասնիկը կամ աւելի արտաքոյ ձեւ մը՝ Ն տառին օգտագործումը (= նարտաքնոց), *կ'օգտագործէ ՈՒՄ մասնիկը, որ կուտայ նոյն ձեւով ներգոյութեան իմաստ ու կարծես կուգայ կը փոխարինէ* մէջ *կապը՝ հակադրաբար* վրայ *կապին։ « Ներգոյականը, կը գրէ Վարագ Առաքելեան, արտայայտում է այնպիսի յարաբերութիւն, որ հակադրւում է մակերեսին, ու համընկնում է* մէջ *կապի արտայայտած յարաբերութեան հետ »։*

Եւ ցոյց կուտայ թէ ՈՒՄ ներգոյական հոլովաձեւը ունի գործածութեան իր օրէնքները, որոնց անգիտակ կը մնան արեւելահայ գրողներէն ոմանք։ Հետաքրքրութեան համար կուտամ մէկ - երկու օրէնքներ ·

1.— ՈՒՄ ներգոյական հոլովաձեւը չեն կրնար առնել անձ ցոյց տուող բառերը եւ անձնանունները։ Օրինակ՝ սխալ է ըսել մարդում, Կարապետում*։ Նոյն օրէնքին համաձայն՝ սխալ է ըսել* կովում*։ Այս կարգի բառերուն ներգոյականը կը յանձնարարուի կազմել մէջ կապով ։*

2.— ՈՒՄ ներգոյական հոլովաձեւը չեն կրնար առնել բոլոր այն բայանունները, որոնք կը վերջանան ՈՒՄ։ Օրինակ՝ հարցում, ուսում, խոստում եւ նման բառերը ։

3.— ՈՒՄ ներգոյական հոլովաձեւը չեն կրնար առնել բոլոր այն բառերը, որոնք անկատար դերբայ կը կազմեն ՈՒՄ մասնիկով։ Օրինակ՝ տուն, գիր, ուխտ, ծուխ բառերը։

4.— ՈՒՄ ներգոյական հոլովաձեւը չեն կրնար առնել այն բառերը, որոնք կը վերջանան ութիւն, ունդ, իստ, ուստ, *ինչպէս՝ ուրախութիւն, սնունդ, գալուստ բառերը ։*

Եւ բազմաթիւ այլ օրէնքներ։ Եւ՝ այդ օրէնքներուն իբրեւ պատկերազարդութիւն՝ Շիրվանզադէի եւ այլոց սխալները։

Ներգոյականը գլխաւորաբար կուտայ տեղի եւ ժամանակի իմաստ, — եւ սակայն մեծ զգուշութիւն, լեզուական հասկացողութիւն ու նրբութիւն կը պահանջէ՝ գործածելու համար յարմարագոյն ձեւով։ Մ. Աբեղեան ցոյց կուտայ բազմաթիւ ներգոյականներ, որոնք հետզհետէ դուրս կ'իյնան գործածութենէ, հաստատելով շարժում մը, որով արեւելահայերէնը կ'աշխատի նրբութիւն, գեղեցկութիւն, յստակութիւն տալ քերականական իր կառուցուածքին։

Եւ վերջապէս Երեւանի քերականները կը հաստատեն թէ ՈՒՄ ներգոյական նոյն հոլովաձեւն է, որ բայերու «ընդունելութեան» կուտայ այն ձեւը, զոր կրնայ առնել գոյականը։

Գրել բառը « ընդունելութիւն » մըն է հին տարազով, դերբայ մը՝ նոր տարազով։ Զայն կրնանք հոլովել ինչպէս գոյական մը.

Գրել, գրելու, գրելէ, գրելով։

Արեւելահայերէնը կուտայ նաեւ ներգոյական հոլով, — գրելում ։

Այժմ տեսնենք թէ բայաձեւերու ներգոյական հոլովման օրինակներ կա՞ն մեր հին մատենագրութեան մէջ, եւ ի՞նչպէս կը կազմուի արեւելահայերէնի արդի անկատար դերբայը, — օրինակ՝ գրում եմ, գրում ես, գրում է։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ներգոյական այս հոլովը, որ «չէ համարձակելի առ ամենայն բառս», կը գտնենք դասական մատենագրութեան մէջ ոչ այնքան յաճախակի· «ի յաջում, ի վերջնում»։ Կարեւոր է յիշել· «ասացելում, ի հանդերձելում »։ Այս վկայութեանց մասին՝ յետագային ։

Հոլովակերտ *ում* մասնիկը գրաբարը կը գործածէ նաեւ սեռական ու տրական հոլովներու մէջ, զորս պէտք չէ շփոթել մեր վէճի առարկային հետ։

Հոլովաձեւերու այս բազմազանութիւնը ունի իր տրամաբանական պատճառները, — զանց կ'առնեմ՝ չերկարելու համար ։

« Հաւատքի մը չունչը» : Որովհետեւ անոնք ընդհանուր յուսախաբութեան եւ յուսահատութեան պահելու ներշնչումներ են :

Նոյն խորհրդածութիւնները կարելի է ընել նաեւ «Հայուհին» հատորին մասին, որ նմանօրինակ եղերական դրուագներ կը պարունակէ, մեծ մասով իգական սեռէն ընտրելով իր տիպարները :

« Արիւնին Մատեանը» կը պարունակէ 12 պատմուածքներ, բոլորն ալ արիւնոտ էջեր եւ ձօնուած՝ կամաւորներու, որոնք 1915ի պատմական օրերուն հայ ցեղին փառքը կոթողեցին եւ հայրենի ազատութեան արշալոյսը երկնեցին :

Այդ պատմական օրերու խռովայոյզ կեանքէն ներշնչուած է « Ձայնը հնչե՞ց» վէպը, որ յետոյ չորս արարուածով եւ երկու պատկերով թատերախաղի մը վերածուած է :

1917ին ալ գրած է երեք արարուածով տրամ մը, «Անմահ բոցը » անունով, որ տեղահան Հայութեան ճգնաժամային պահերէն քաղուած է : Այս առթիւ կարելի է յիշել նաեւ որ մեր մեծ հրապարակագիր եւ գրագէտ Արփիար Արփիարեանի «Կարմիր Ժամուցը» շատ ծանօթ վէպը Սուրէն Պարթեւեան թատերախաղի վերածած է :

« Կիլիկեան Արհաւիրքը»(Պոլիս, 1910) : Օսմանեան Սահմանադրութեան (1908) յայտարարութենէն ետքը, 1909ին Կիլիկիոյ քաղաքներուն, մասնաւորաբար Ատանայի մէջ պատահած ահաւոր դէպքերուն նուիրուած է այս հատորը, ականատեսի վկայութեամբ գրի առնուած ու համախմբուած ձեւին մէջ այնքան յուզիչ ու ցնցող մանրամասնութիւններով, նկարներով եւ իրատեսութեամբ մը նկարագրուած ապաւորութիւններու շարք մըն է, որուն դագաղնիքը գիտէր Սուրէն Պարթեւեան : Այդպիսի էջերէն մէկն է Անդարմանելիին վերնագրով գրուածքը, որ կը վերջանայ հետեւեալ բառերով.— « Դիակները կը թաղուին, վէրքերը կը գոցուին, արցունքները կը ցամքին, աբիւնները կը սրբուին, աւերակները կը վերականգնին, Աղէտքը կը դարմանուի, բա՛յց, բա՛յց, մեր հոգիներուն մէջ կոտրած, խորտակուած բան մը կայ, հաւատքի աւեր մը, յուսահատութեան ցաւ մը, որ կը մնայ անդարմանելին ...» :

(Կիլիկեան Արհաւիրքին պատճառներուն այս վերլուծումը, նախապէս Փրանսերէն հրատարակելու առաջադրութեամբ, գրուած է Սուրէն Պարթեւեանի եւ Միքայէլ Կիւրճեանի աշխատակցութեամբ) :

« Արարա » (Աղեքսանդրիա, 1919) Հայկական Լէգէոնը : Հայրենի սահմաններէն դուրս, Պաղեստինի օտար հողի մը կուշտին բարձրացող, անտեսուած փոքր բլուր մը : Հայկական լեգէոնը կը կազմուէր հեռուներէն եկող կամաւորներով, որոնք վիտակցաբար կը նախընտրէին պատուաւոր մահը : Կուզային կռուելու դարաւոր թշնամիի մը հետ, որ տակաւին երէկ անճիտուած ու մեռած կը կարծէր բովանդակ հայ ժողովուրդը : Կ'արժէ յիշատակել հոս, պատմութեան համար, երեք պաշտօնական վկայութիւններ, որոնք արձանագրուած են քառասուն տարիներ առաջ : Առաջինը զօրավար Ալէնպիի հեռագիրն է, ուղղուած՝ Եգիպտահայ Ազգային Միութեան, 25 Սեպտ. 1918 թուականով .

« Ջերմապէս շնորհակալ եմ ձեր շնորհաւորութիւններուն համար, եւ հպարտ եմ այն իրողութեամբ թէ Արեւելեան Լեգէոնի ձեր հայրենակիցները կործօն բաժին մը վերցուցին կռիւին մէջ, եւ մասնակից եղան մեր յաղթանակին» :

Երկրորդը՝ Հայ Ազգային Պատուիրակութեան, 12 Հոկտեմբեր 1918.

« Իմ անկեղծ շնորհաւորութիւններս ձեզի եւ Հայերուն շնորհաւորութեան ձեր հաճոյական հեռագրին համար : Ես հպարտ եմ հրամանատարութեանս տակ հայ զօրամաս մը ունենալուս : Անոնք կռուեցան փայլուն կերպով : Եւ մեծ բաժին մը ունեցան յաղթանակին մէջ » :

Ռուիթէրի գործակալութիւնն ալ հետեւեալ տեղեկատուութիւնը կուտայ . «Զօրավար Ալէնպի կը հեռագրէ թէ Պաղեստինի հայկական զօրագունդը արիաբար կռուեցաւ եւ կարեւոր բաժին մը ունեցաւ տարուած յաղթանակին մէջ» :

« Արարա » պատկերազարդ հատորը նուիրուած է այդ դիւցազուն կռիւին, ինկող հերոսներուն, վերապրողներուն եւ ուրիշ կարեւոր մանրամասնութիւններու : Կռիւին մասնակցող զինուորներ ալ ունին իրենց գրութիւնները :

×

« ԽԱՐԱԶԱՆ» (Փարիզ, 1901, «Համալսարանի տպարան») : Սուրէն Պարթեւեանի հրապարակագրութեան մէջ անկիւնադարձ մը կը ներկայացնէ : Մեր գրագէտներէն ոմանք իրարու հետ բանավէճեր եւ գրչի պայքարներ յաճախ ունեցեր են : Բայց այս մէկը բացառութիւն կը կազմէ : Կարելի է ըսել մեր բառարանին ամէնէն ծանր եւ վիրաւորիչ արտայայտութիւնները գործածեր է մէկուն դէմ, որուն ոչ միայն բարեկամը այլեւ «Ծաղիկ» հանդէսին օգնական խմբագիրն եղած է, հանդէս մը, զոր Ա. Չօպանեան կը խմբագրէր Պոլսոյ մէջ 1895ին :

Թէեւ սրտով չէ որ կը մօտենանք այս բացառիկ երեւոյթին : Կ'ուզէինք տեսնել թէ Սուրէն Պարթեւեան ինչ ոճով ու լեզուով, դիւրագոյն աստիճանի արհամարհանքով եւ պաղարիւնութեամբ կը քըքրէ « դիակ մը», գրեթէ վաթսուն տարիներ առաջ, գրականութեան եւ քննադատութեան հետ անհաշտ ծանր որակումներով :

Այդ նոյն թուականներուն Ա. Չօպանեանի եւ Ա. Արփիարեանի միջեւ եւս տեղի ունեցած են բանավէճեր : Կը խորհիմ սակայն թէ ծայրայեղ չափերու հասած չեն :

Ինչո՞ւ հիմնած է Խարազանը, որուն առաջին պրակը միայն լոյս տեսած է, 52 էջէ բաղկացած տետրակ մը : Պարբերական մը չէ . այս ընդհանուր տիտղոսին տակ փամփլէներու շարք մը հրատարակել էր իր նպատակը : Երկրորդ պրակը պիտի երեւար, երբ առաջին պրակին արդիւնքը եւ անձնական միջոցները բաւէին տպագրութեան ծախքերուն : Պրակը կ'արժէր մէկ Ֆրանք : Առաջին պրակին բովանդակութիւնն էր.— «Գիտցած բլլան, Դիակի մը շուրջը եւ Բաշալեան Երեկոյթը » :

Առաջին էջը «Գիտցած ըլլան » շատ յատկանշական է :

« ԽԱՐԱԶԱՆը կը հիմնեմ, կը գրէ, ամէն կաշկանդումէ ու մանաւանդ տպագրուած թուղթի վաճառականներուն անարգու Ճօնքոլէն զերծ՝ անկախօրէն, խրոխտաբար ու հզօրապէս գրելու համար :

« ԽԱՐԱԶԱՆ՝ Հայկէս ու ամբողջապէս պայքարի օրկան մը՝ պիտի չունենայ շահախնդիր նկատումներ, շլխոտ վերապահումներ, վախկոտ ու վատ զգուշաւորութիւններ, պղտիկ եսական հաշիւներ : Քաղքենի բարոյականը պիտի չկրնայ երբեք ազդել անոր իր դարաւոր խուժդուժ հասարակ տեղիքներու պատկառանքը .— « անձնականութիւն», «սկզբունքի խնդիր», «չափազանցութիւն», «կողմնակցութիւն», «կանխամտութիւն» եւ ուրիշ գրիչ բռնող ծառայի դեռ շատ մը սորուկ սոփեստութիւններ զիս պիտի չուշացընեն արդարութեան ու մաքրագործումի ճամբուն մէջ : Ամէն անգամ որ հոս մէկը մերկացնեմ խարազանելու համար, անոր խաղքութիւնը ծածկող մինչեւ յետին քուրջի կտորը պիտի հանեմ վրայէն : Պէտք է որ երբեւան ժողովուրդին պղտոր աչքերուն իր մորթին փակած, իր արիւնը ապականելով ապրող տիղմի ու նեխութեան հողիները, ու անոնց գարշահոտ տեսքն է որ պիտի ամրացնէ ազգային առաքինութիւններու խախուտ հաւատարմութիւնը :

« ԽԱՐԱԶԱՆ պիտի երթայ գտնել՝ կըրակին առջեւ իր վայրագ յղփացումին մէջ փռուած պառծուած ու անոր Փչացող մարսողութիւնը պիտի խանգարէ : Մութ ու ժանգոտած խղճմտանքներու գիշերախառն մղձաւանջը պիտի ըլլայ՝ աղքատին անէծքը, անօթութեան զայրոյթը, արիւնին բողոքը ու քայքայումի վայնասուններ թափելով անոնց կապարէ քունին մէջ :

«ԽԱՐԱԶԱՆ պիտի մահուան զօգանջը զարնէ մեր ազգային տխմարութեան վրայ դեռ կանգուն մնալ յամառող բոլոր անհեթեթ ու խարուսիկ աւանդավէպերուն : Բոլոր անիրաւ փառքերը, բոլոր անարդարանալի համբաւները : Բոլոր կոյր ու անձեռնմխելի պաշտամունքները խորտակելու, բոլոր ստախօս հովիւները, բոլոր կեղծ իշխանները, բոլոր անգութ բաբերարները խայտառակելու պիտի նուիրուի ԽԱՐԱԶԱՆը :

« ԽԱՐԱԶԱՆ պիտի անխնայ հալածէ բոլոր կեղծիքի արհեստաւորները, բոլոր սիրուած, յարգուած խաչագողները, ամբոխին միամիտ ու ամեհի բնազդները շահագործող բոլոր խանգավառ տէմակօկները, ու մութին մէջ պահուըտող բոլոր նենգութեան ու սադրանքի ողորումները օրուան լոյսին պիտի մատնէ :

« Ու վերջապէս բոլոր անհեթեթ իմաստուններուն, բոլոր նեղացուցիչ ու սուտ չեղող միջակներուն, բոլոր ոտքի տակ ինկող ու ճամբայ գոցող անտանելի տիրացուներուն, բոլոր լիրբ ու չհամակերպող ռաբէններուն հետապնդող ու անողոք պատուհասը պիտի ըլլայ ԽԱՐԱԶԱՆ :

«Թող գիտցած ըլլան ...» :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(2 Շար.)

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ ՄԷՋ

★

Գիւղական շրջանէն շատ վայելչագեղ աղջիկ մը եկաւ տօնավաճառ : Դէմքին վըրայ կար լիլա մը եւ վարդ մը : Մազերուն մէջ արեւամուտը կար, եւ արեւածագը կը ժպտէր անոր շրթներուն վրայ :

Անմիջապէս որ սիրուն օտարուհին երեւցաւ իրենց աչքերուն առջեւ, երիտասարդները փնտռեցին զայն եւ շրջապատեցին : Մէկը կ'ուզէր պարել անոր հետ եւ ուրիշ մը կ'ուզէր կարկանդակ կտրել անոր ի պատիւ : Ու բոլորը կ'ըղձային համբուրել անոր այտը : Վերջ ի վերջոյ տօնավաճառ չէ՞ր :

Բայց աղջիկը խրտչեցաւ ու ցնցուեցաւ եւ գէշ կարծիք ունեցաւ բոլոր երիտասարդներու մասին : Կշտամբեց զանոնք եւ մինչեւ անգամ ապտակեց անոնցմէ մէկերկուքը : Ապա փախաւ անոնց քովէն :

Եւ այդ իրիկուն, տուն դացած ատեն, կ'ըսէր իր սրտէն.— «Զարշեցայ : Ինչպէ՜ս անքաղաքավար եւ գէշ կրթուած են այս մարդիկը : Ուղղակի անհանդուրժելի է» :

Անցաւ տարի մը, որու ընթացքին այդ շատ վայելչագեղ աղջիկը շատ մտածեց տօնավաճառներու եւ մարդոց մասին : Այն ատեն նորէն գնաց տօնավաճառ, լիլան եւ վարդը դէմքին, արեւամուտը մազերուն մէջ եւ արեւածագի ժպիտը շրթներուն վրայ :

Բայց հիմա երիտասարդները, զայն տեսնելով, երես դարձուցին անոր : Եւ ամբողջ օրը մարդ չփնտռեց զայն եւ մընաց մինակ :

Եւ երբ իրիկնամուտին կը քալէր ճամբէն դէպի իր տունը, ճչաց իր սրտէն.— « Զարշեցայ : Ինչպէ՜ս անքաղաքավար եւ գէշ կրթուած են այս մարդիկը : Ուղղակի անհանդուրժելի է » :

ԽԱԼԻԼ ՃԻՊՐԱՆ

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀԱՅՐԸ.— Զագուկս, կ'ուզե՞ս որ գրաւոր պարտականութեանդ մէջ օգնեմ քեզի :

ԶԱՎԱԿԸ.— Ոչ, շնորհակալ եմ, իմ սխալներս ինծի կը բաւեն, դուն նորեր մի աւելցներ անոնց վրայ :

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ

ՄԱՐԴԸ, ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԵՒ ԻՐ ՎԷՊԸ՝

ՏՈՔԹ. ԺԻՎԱԿՕ

— Զայն տեսած էք եւ կը յիշէ՞ք :
Բայց ի՞նչ ըրիք անոր համար :
— Ուրիշ խնդիր է այդ :

— Ուստի, ահաւասիկ ... այդ ամբողջ 19րդ դարը, այդ բոլոր յեղափոխութիւնները՝ Փարիզի մէջ, ռուս աքսորականներու այդ սերունդները, թագաւոր սպաննելու բոլոր այդ ծրագիրները, յաջողած կամ ոչ, բանուորական ամբողջ այդ շարժումը աշխարհի երեսին, ամբողջ Մարքսիզմը, երեսփոխանական ժողովներու եւ եւրոպական համալսարաններուն մէջ, նոր գաղափարներու ամբողջ այդ դրութիւնը, իր եզրակացութիւններու արագութեամբ եւ նորութեամբ, իր ծաղրանքով, այդ բոլոր անգութ միջոցները՝ յանուն գթասիրութեան, այս ամէնը իրար խառնուեցան, ընդհանրացան եւ արտայայտուեցան Լենինի անձին մէջ, յարձակելու համար անցեալին վրայ, իբրեւ մարմնացեալ պատիժ :

Եւ աւոր կողքին՝ բարձրացաւ, հսկայական, անջնջելի դէմքը Ռուսիոյ, որ սկսաւ բացվառիլ յանկարծ ամբողջ աշխարհին դիմաց, տեսակ մը քաւութեան մոմ, մարդկային ամբողջ թշուառութեան եւ դժբախտութեան համար :

Բայց ինչո՞ւ ձեզի կը պատմեմ այս բոլորը : Ձեզի համար այս բոլորը ի հարկէ պարապ խօսքեր են, թմբուկի ձայներ :

... Այդ փոքրիկ աղջկան համար համալսարան գացի, ահագին դէզերով գիրքեր կլլեցի, անոր համար փրոֆէսէօր դարձայ, կամաւոր արձանագրուեցայ, անոր համար կեղծ անուն մը առի եւ օգտուելով այն պարագայէն, որ զիս մեռած կը կարծէին, նուիրուեցայ յեղափոխութեան : Անոր վրէժը լուծելու համար, մինչեւ ծայրը, վրէժը այն բոլոր տառապանքներուն, զորս ան կրած էր, ջնջելու համար վերջնականապէս այդ տխուր յիշատակները, որպէսզի այլեւս վերադարձ գոյութիւն չունենայ դէպի անցեալը, որպէսզի այլեւս գոյութիւն չունենայ Թվէրսքիէ – Եամաքիէ(*) :

Ինչ ուժ հարկ եղաւ ինծի, խեղդելու համար իմ մէջս, փափաքս խոյանալու դէպի անոնց, զանոնք վերստին տեսնելու, կինս ու աղջիկս : Բայց նախ, կ'ուզէի դլուխ հանել կեանքիս նպատակը : Ահ, ինչեր պիտի ուզէի տալ հիմա, ակնարկ մը միայն նետելու համար անոնց վրայ : Երբ ան սենեակէ մը ներս կը մտնէր, այնպէս կը թուէր թէ յանկարծ պատուհանը լայն կը բացուէր, այնպէս, իբրեւ թէ սենեակը կը լեցուէր մաքուր օդով, ու լոյսով :

— Գիտեմ թէ որքան սիրելի էր ան ձեզի, բայց ներեցէք, գաղափար ունի՞ք արդեօք սիրոյն մասին, զոր ան կը տածէր ձեզի հանդէպ :

— Ներողութիւն ... ի՞նչ ըսիք :

– Կ'ըսեմ, գիտէ՞ք թէ որքան սիրելի էք անոր, աշխարհի մէջ ամէնէն աւելի սիրելի :

– Ուրկէ՞ հանեցիք այդ :

— Ինքն իսկ ըսաւ ինծի :

— Ա՞ն, ձեզի՞ ...

— Այո՛.

— Ներեցէք ինծի, գիտեմ որ զուր է խնդրանքս, բայց եթէ ձեր փափկանկատութիւնը թոյլ կուտայ, եւ եթէ երբեք ուժը ունիք, ջանացէք վերադտնել, եթէ կը հաճիք, կարելի ճշգրտութեամբ, ինչ որ ան ըսաւ բառ առ բառ :

— Սիրով. ըսաւ թէ դուք օրինակելի մարդ մըն էք, որուն համազօրը չէր դըտած ան, եզակի, իր անկեղծութեան խորութեամբ : Ան ըսաւ որ, եթէ տեսնէր, հեռուն, փարոսի մը պէս, այն տունը, զոր ձեզի հետ բաժնած էր ժամանակին, պիտի քաշկռտուէր մինչեւ անոր սեմը, ծունկերուն վրայ, եթէ հարկ ըլլար, ուրկէ ալ ըլլար, ուր ալ գտնուէր, աշխարհի միւս ծայրէն, եթէ հարկ ըլլար :

– Ներողութիւն, եթէ երբեք չեմ ադարտեր սրբազան զգացում մը, կրնա՞ք յիշել թէ ե՞րբ, եւ ի՞նչ պարագաներու տակ, ան ըսաւ այդ բոլորը :

— Այս սենեակը յարդարելու վրայ էր : Յետոյ դուրս ելաւ գորգը թօթուելու համար :

— Ներեցէք, ո՞ր մէկը : Երկու գորգ կայ այստեղ :

— Ամէնէն խոշորը :

— Շատ ծանր է ան իրեն համար :

— Օգնեցիք իրեն, չէ՞ ...

— Այո :

— Դուք կը բռնէիք գորգին հակառակ երկու ծայրերը եւ ան, ետ – ետ կը նետէր ինքզինքը, իբրեւ թէ կախօրրանի մը մէջ ըլլար, գլուխը մէկ կողմ կը դարձնէր, բարձրացող փոշին չկլլելու համար, աչքերը կը քթթէր եւ բարձրաձայն կը խնդար, չէ՞. այնպէս չէ՞. ինչպէս կը ճանչնամ իր սովորութիւնները : Յետոյ, իրարու մօտ եկաք, ծալելով ծանր գորգը, նախ երկուքի, յետոյ չորսի եւ ան կը կատակէր ու կը զուարճանար միանգամայն, այնպէս չէ՞, այնպէս չէ՞ ...

Երկուքը մէկ ոտքի ելան եւ ամէն մէկը դէպի տարբեր պատուհան մը ուղղուեցաւ : Սկսան դիտել տարբեր ուղղութեամբ :

Կարճ լռութենէ մը ետք, Սթրելնիքով մօտեցաւ Յուրի Անտրէի վերջին (Տոքթ. Ժիվակօ) :

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(10 Շար.)

(*) Նախայեղափոխական Մոսկուայի ամէնէն թշուառ թաղը :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ոմն (Կ. Բ.), Շ. Միսաքեան որահին հինգ հազար ֆրանք, Նոր Սերունդի Յ. Օնպաշեան սրահին հինգ հազար ֆրանք։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ, Գ. Գ. Շմաւոնեանին իր աղջկան մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Տէր Աւետիսեան փոխան ծաղկեպսակի հազար Ֆր. կը նուիրեն մասնաճիւղին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Գ. Տալաքիւփէլեանէ երկու չէչ օղի, իր կազմակերպած դաշտապարահանդէսին անուրդին համար։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլէն Այրի Տիկին Մաննիկ Ուրբաթեան եւ զաւակը Գ. Յակոբ Ուրբաթեան իրենց սիրեցեալ խնամի (Գանեէօ Քաչան) Տիկին Մաքրուհի Յակոբեանի մահուան առաջին տարելիցի առթիւ 3000 Ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի օգափոխութեան կայանին։

×

Այրի Տիկին Մաննիկ Ուրբաթեան եւ զաւակը իրենց բարեկամ, նորոգ համբուցեալ Գ. Սիրուն Բապուճեանի յիշատակին երկու հազար Ֆր. կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի կայանին։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Տամլամայեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Մշակոյթի Տան կը նուիրեն Յակոբեան Յովհաննէս հազար ֆրանք, Օհանեան Յովսէփ հազար։

Տիկին Աւոյեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի «Հայ-Բոյժ»ին կը նուիրէ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գօյաճեան երկու հազար ֆրանք։

×

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն եւ Էլիզ Քիւփէլեան իրենց առաջին թոռնիկին Անահիտի ծննդեան ուրախ առթիւ հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանի շէնքին։

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկեր Գուչաքճեանէ հազար ֆրանք օգափոխութեան կայանին ի նպաստ։

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան, ի յիշատակ Տարօն Սալնոյ Ձորի հերոսներու։

12 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անտրէի ծանօթ պարտէզին մէջ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փրատոյի Եկեղեցւոյ դպրոցի աշակերտները, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Ս. Թորոսեանի, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական տարազով պարեր, կը ներկայացուի նաեւ յուզիչ դրամ մը «ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ»։

Առաւօտեան տեղի պիտի ունենայ պուլի մրցում, կը խնդրուի պուլերը միասին բերել։

ԾԱՆՕԹ.— Հանդիսավայրը երթալու համար Փլաս տ'Էքսէն առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջնակէտին։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համա-Խարբերդ. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լու Կրան Բէնի քոյր մասնաճիւղերու։

Կիրակի, 12 Յուլիս ամբողջ օրը Գ. Հայկազ Զուլումեանի օգտաւէտ եւ ընդարձակ ագարակը, Սէն Լու Կրան Բէն։

Կը բանախօսէ Փրոֆ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ։

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ խնամեալ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրէ «ՍՐԲՈՒԿ ՄԱՄԱՅԻ ԱՂՋԻԿԸ» կամ «ՓԱՐԻԶԻԷՆԸ»։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։

ՌԱՏԻՕ ԱԼՓԱԶ իր նոր տալերով եւ գործիքներով հանդէսին փայլը պիտի աւելցնէ։

Ճոխ պիւֆէ եւ համեղ խորոված մատչելի գիներով։

Մուտքը ազատ է։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին աժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան։ Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը։

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն գոհացում պիտի չտրուի. Նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ընտեղծել։

Մեր հատաղնորդ ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր.։

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը։

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձի առթիւ, Շաւիլի անտառին մէջ, Կիրակի, Յուլիս 26ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր դաշտահանդէսին օրը, խորին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ իր մարզիկներուն։

Գ. Գ. Գարոյր Միսքճեան, Ս. Քէփէնեան, Լիոտիս երկու հազարական ֆրանք։ Սամուէլ Մուչեղեան հինգ հազար, Տ. Ներկիւզեան Լիոնէն երկու հազար, Գ. Մանուկեան, Ս. Կիւմիւշեան, Կիւրիւնեան, Ն. Մուրատեան, Յ. Թորոսեան, Մ. Մարաճեան, Գ. Քիւրէճեան, Զիւֆչեան, Փիլաւճեան, Անտրէ Քիւրէճեան, Սապոնճեան (Վիէնէն), Գ. Երանոսեան, Մայրիկ Քիւրէճեան, Մ. Զօպոյեան (Վիէնէն), Լիոնի Նոր Սերունդ, Տիկին Զատիկեան հազարական ֆրանք։ Դանիէլ Զօպոյեան (Վիէնէն), Մարտիրոսեան, Ս. Սալավանեան, Քէափէքեան 500ական ֆրանք։

Այս առթիւ Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը շնորհակալութիւններ կը յայտնէ նաեւ Վիէնի քոյր մասնաճիւղին որ մեծ բազմութեամբ ներկայ եղաւ ու լաւագոյն փայլը տուաւ հանդէսին։

ԳԱԼԱՔԵԱՆ Ս.Ի ՇԻՐԻՄԻՆ

ի նպաստ, Գոմոնի Թաղականութեան յանձնուած նուէրներ.—

Գ. Գ. Հայկ Գործունեան տասը հազար ֆրանք, Լորան Եօքսիւզեան տասը հազար, Ասատուր Համալեան, Յակոբ Փափազեան, Գէորգ Էսմէրեան, Մանուկեան, Գէորգ Ապտալեան, Հայկազն Մակարեան հինգ հազարական, Կարապետ Սէմիզեան երեք հազար, Զավզավաթճեան եղբարք երկու հազար, Ժոզէֆ Տուտնանեան, Հայկ Ծատուրեան երկու հազարական, Գէորգ Հրթիկեան, Սիմօն Գասպարեան, Լեւոն Գապոյեան, Ներսէս Արզումեան, Համբ. Քաջեան, Սարգիս Գոլոշեան, Սերժ Սարգիսեան, Սարգիս Մխճեան, Զարեհ (Ֆօթօ) նկարիչ հազարական, Լօզօֆէթ Աֆարեան։ Մանոօ (կառամիստ), Արթիւր Ջէվիրեան, ՆիկողոսԳալէնտէրեան, Գրիգոր Էլմաեան, Ստեփան Գօյաճեան, Արամ Ասրեան 500ական ֆրանք, Խաչիկ Գույումճեան հազար, Գէորգ Փալամուտեան հազար Ֆր., Գ. Սարգիս Քիւրէճեան 500 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Վարսենիկ Աղամեանէ (Գոլեսցի, (Լիոն) կը խնդրուի իր հասցէն տալ՝

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ TRILPORT

★

Փարիզի Նոր Սերունդի «Անարոնեան» խումբը կազմակերպած է 12 Յուլիսին, դաշտագնացութիւն մը դէպի Թրիլփոր չոլեկտրով։

Կը հրաւիրուին Փարիզի շրջանի բոլոր Նոր Սերնդականները եւ փափաքողները։

Ժամադրութիւն՝ ժամը 9ին Կար տը լ'Էսթ, Հօլ Գալիլէօ։

Երթուդարձ 550 ֆրանք։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կապ. Խաչի 30ամեակի առթիւ, կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ, 12 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ջրանցքին ափը, Կապիյոնի սրճարանին գեղատեսիլ պարտէզին մէջ։

Կը բանախօսէ՝ ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ։

Ճոխ պիւֆէ, սիրուն անակնկալներ, հաճելի ժամանց։ Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ Լիոնի Հայութիւնը անխտիր անձրեւի պարագային՝ ապահով վայր։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի, 7 Յուլիս, ժամը 20.30ին, Սինեմա «Լէ Վարիէթէ»ի մէջ, 37, Րիւ տը լ'Արպրը (Լա Քանըպիէր)։

ՆՈՅՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

ԳՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, ժամը 20.30ին, Սինեմա Ֆլօրէալ, 315 Շըմէն Սէն Ժիւլիէն։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի ժամը 20.30ին, Սինեմա ԼՅՈՒԱՐ Է., 8 Րիւ Մառեշալ Ժօֆր։

Հայկական զուարճալի երկու ժապաւէններ։ Հայկական երաժշտութիւն։ Կ'երգէ Իրիս Գիւլպիւլեան։

Դասախօսութիւն՝ Գ. Ժեռար Սըբեֆա-Ռեսֆայի կողմէ,

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

★

ԱՆԻԷՌ – ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ-Շ. Միսաքեան Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել տեսչութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր։

26, RUE TROYON, SEVRES

TEL OBS 18-28

Վարժարանին մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալորէայի առաջին մասը։

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան։

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով։

Դիմել՝ 1 Գուլվ- տիւ Նոր, Լը Րէնսի։

Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 · R. C. Seine 57 A 2731 · Téléph : PRO. 86 - 60 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար 4000 փր.-վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒԼԻՍ — MARDI 7 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8437 · 35EME ANNEE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4338

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

—o—

Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութիւնը տարի մը առաջ — 1958 Յունիսին — մրցում մը հաստատեր էր՝ հայերէն տպագրական տառերը բարեփոխելու նպատակով :

Մրցանակի արժանանալիք այբուբենը վերջնապէս ընդունուելու պարագային գործադրութեան պիտի դրուէր :

Բազմաթիւ մասնագէտներ մասնակցեր էին մրցումին եւ իրենց «բարեփոխում»ները գրկած առ պատկանելոյն :

Ժամանակին «Յառաջ»ի մէջ հրատարակեր էինք Խ. Սամուէլեանի քննադատական յօդուածը՝ ներկայացուած նախագիծերու մասին :

« Ցուսաբեր » իր Մայիս 30ի թիւին մէջ հրատարակած էր պծանկար մը, որուն առաջին տողը կը ներկայացնէր հայերէն այբուբենի տառերը (գլխագիր) : Երկրորդ եւ երրորդ տողերը ցոյց կուտային առաջարկուած նոր ձեւերը :

Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը խրատմբ պայքարած էր մրցանակի արժանացած նմոյշներուն դէմ, որոնցմէ մէկը մանաւանդ կը «չարափոխէր» մեր այբուբենի 38 տառերէն 23ը :

« Եթէ մենք չբողոքենք այս բարբարոսութեան դէմ, պիտի բողոքէ Օշականի Սուրբը : Պիտի բողոքէ միւս Սուրբը՝ Սահակ Հայրապետ, պիտի բողոքեն Խորենացին, Նարեկացին, Շնորհալին : Պիտի բողոքեն Ապրիլեան Եղեռնի նահատակները», կը գրէր :

Վ. Իշխանեան եւս ընդվզելով կատարուած փորձին դէմ, կը հարցնէր թէ «ի՞նչ բանական ու բարոյական ո՞ր հիման վրայ « Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը ,որ ես ամենայն Հայոց կառավարութիւն չեմ կ'ըսէ, «ինքն իրեն թոյլ կուտայ ամենայն Հայոց սեփականութիւն մը աղճատելու եւ այլանդակելու՝ առանց նկատի առնելու տեսակէտը հայութեան այն հատուածին, որ երկրէն դուրս կը գտնուի» : (Յառաջ, 24 Յունիս) :

Նոր չէ հայերէն տառերը բարեփոխելու հարցը :

Ե. դարուն Ս. Մեսրոպի յօրինած տառերը երկաթագիր էին (մեր այժմու գլխագիրներուն պէս եւ կլորաձեւ) : Մեր հին ձեռագիրները այս տառերով գրուած են :

Ինչպէս ուրիշ լեզուներու գիրերը, մերիններն ալ ժամանակի ընթացքին ձեւափոխումներ կրած են, եղաշրջումի բնական ճամբով : Եւ ունեցած ենք բոլորագիր, նօտր գիր, եւայլն : Կլորը դարձած է ուղղանկիւն, գլխագիրը՝ մանր գիր :

Գտնուած են նոյնիսկ մարդիկ, որ առաջարկած են ընդունիլ լատինական տառերը : Յիշե՛նք Պօղոս Մակինցեանը, Հայաստանի խորհրդայնացման առաջին տարիներու վարիչ դէմքերէն մէկը, ու նաեւ՝ փարիզարնակ բանաէր մը :

Նման առաջարկի հեղինակները մտածե՞ր էին վայրկեան մը՝ թէ լատինական տառերը ի՛նչ խառնիճաղանճ պիտի ըստեղծէին հայերէնի ուղղագրութեան մէջ, տրուած ըլլալով արեւելահայերու եւ արեւմտահայերու հնչումներու ահագին տարբերութիւնը : Աւելորդ է օրինակներ յիշել :

Կ'ընդունինք որ մեր տպագրական տառերէն մէկ քանին որոշ սրբագրութեան կը կարօտին, մանաւանդ երբ մաշած գիրերով կը կատարուին տպագրութիւնները : Ցողաշար մեքենայ ունենալէ առաջ, մեր կարգ մը թերթերուն եւ գիրքերուն մէջ կարելի չէր զանազանել Ա-ն ու Տ-ը, Գ-ն ու Դ-ն, Զ-ն ու Ղ-ը, Ո-ն եւ Ս-ն (նոյնիսկ Ռ-ն), եւայլն : (Ե. Օշականի Մնացորդացի երեք հատորները՝ վկայ) :

Մասնագէտներու գործն է որոշ ձեւափոխութիւններով առաջքն առնել նման անպատեհութեանց, առանց շեղելու մեր այբուբենի հիմնական, դասական գիծերէն :

Սակայն ոճիր է «յանուն յեղափոխութեան» եւ «գիտական մատերիալիզմ»ի կապկել ռուսերէն կամ վրացերէն տառերը եւ զանոնք պարտադրել Հայութեան, որ իր դմայլելի ոսկեդիրիկով փառապանծ Ոսկեդար մըն է կերտած եւ անկորնչելի գանձ մը կտակած քաղաքակիրթ մարդկութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՐՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԻԱՑԱՒ

●

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆԷՆ ԵՏՔ՝ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի օր, ճիշդ կէս գիշերին Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Սարրի սահմանը պաշտօնապէս բացուեցաւ : Կարճատեւ արարողութիւն մը՝ եւ Սարր ամբողջութեամբ դարձաւ գերմանական հողամաս :

Կէսօրէ ետք մաքսատան պաշտօնեաները սկսած էին արդէն իրենց փոխադրութիւնը : Գրասենեակները պարպած կը սպասէին բեռնակառքերու, փաստաթուղթերն ու այլ պիտոյքները տանելու համար Ֆրանսան Սարրէն բաժնող՝ սահմանագլուխը :

Սարր, Դաշնակցային Գերմանիոյ 11րդ նահանգը դարձած էր 1957 Յունուար մէկին, բայց երկու երկիրներու միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ մը, ցարդ, տնտեսապէս Ֆրանսայի կապուած կը մնար : Կիրակի օրուընէ ի վեր՝ միութիւնը ամբողջական դարձաւ :

1815ին, « Հարիւր Օր » ուան պատերազմէն ետք, Սարր Գերմանացիներու կողմէ առնուեցաւ Ֆրանսայէն : Նախ՝ Սարր պատերազմական արժէք ունէր, բայց յետոյ Գերմանիա ուզեց պահել զայն՝ տնտեսական պատճառներով : Ֆրանսա նոյն նպատակով գրաւած էր այս հողամասը :

Ֆրանսա Սարրի տիրացաւ Ա. Աշխարհամարտէն անմիջապէս յետոյ, 1919ին, Վերսայլի ժողովին մէջ : Բայց ժամանակը ցոյց տուաւ թէ անկարելի էր Ֆրանսայի միացնել վերջնապէս հողամաս մը՝ որուն բնակչութիւնը բաղկացած է Գերմանացիներէ : Բայց վերջնական կարգադրութիւն մը ընելու համար՝ որոշուեցաւ հարցը 15 տարի յետաձգել, որմէ ետք Սարրի բնակիչները, Ազգերու Ընկերակցութեան հովանաւորութեամբ հանրաքուէով պիտի որոշէին իրենց ճակատագիրը :

1935 Յունուար 13ին հանրաքուէն տեղի ունեցաւ եւ ժողովուրդին աւելի քան 90 առ հարիւրը արտայայտուեցաւ ի նպաստ Գերմանիոյ : Այդ միջոցին, Հիթլեր կը յաջորդէր Հինտենպուրկի :

Հիթլերի անկումէն ետք, նոր կարգադրութիւն մը եղաւ : Նկատելով որ կարելի չէր Ֆրանսական հողամաս մը դարձնել զայն, որոշուեցաւ որ Սարր քաղաքականապէս անկախ ըլլայ, բայց տնտեսապէս՝ Ֆրանսայի միանայ :

Ժամանակը ցոյց տուաւ թէ այս կարգադրութիւնն ալ նպատակայարմար չէր : Եւրոպայի մէջ արձանագրուած նոր յառաջդիմութիւնները, Հասարակաց Շուկան, Ֆրանքօ-գերմանական գործակցութիւնը եւ այլ աւելայներ պատճառ եղան որ նոր համաձայնութիւն մը եւս կնքուի :

Ֆրանսա անգամ մը եւս ուզեց իրեն միացնել Սարրը եւ այդ նպատակով հանրաքուէ մը բրաւ 1955 Հոկտեմբերին : Բայց ժողովուրդը, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ յստակօրէն ցոյց տուաւ թէ կ'ուզէ Գերմանիոյ կապուիլ : Ֆրանսա, վերջապէս, խոնարհեցաւ համաժողովրդական այս կամքին առջեւ եւ գոհացաւ տնտեսական իր շահերը պաշտպանելով եւ պահպանելով Սարրի մէջ :

1956 Սեպտեմբեր 29ին, Պոնի մէջ համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ, Սարրի եւ Գերմանիոյ միացումը նախատեսելով երկու հանգրուաններով — 1957 Յունուար մէկին քաղաքական միացում, 1960 Յունուար մէկին՝ տնտեսական միացումը :

Առաջինը տեղի ունեցաւ առենին : Տնտեսական միացումը տեղի կ'ունենայ նախատեսուած ժամանակէն վեց ամիս առաջ :

Այս ձեւով, երկու երկիրներու միջեւ դարերու ընթացքին կռուախնձոր մը դարձած ամէնէն բարդ հարցերէն մէկն ալ լուծուեցաւ, Ֆրանսացիներու եւ Գերմանացիներու կատարեալ համաձայնութեամբ : Սարրի բնակիչները հինգ օրուան ընթացքին իրենց ֆրանքները պիտի փոխեն մարքի : Երկուշաբթի առաւօտ, գինուորներու հսկողութեան ներքեւ, 580 միլիոն գերմանական մարքեր բեռնակառքերով Սարր հասան : Դրամատուներու առջեւ ժողովուրդը «պոչ բռնած» է, դրամը փոխելու համար : Արդարեւ, քանի մը օրերու ընթացքին 70 միլիառ ֆրանք պիտի փոխուի :

Արեւմտեան Գերմանիոյ առեւտրական ներկայացուցիչները խուժած են Սարր՝ յաճախորդներ որսալու համար : Կարեւոր շուկայ մը կը բացուի Գերմանիոյ առջեւ :

Ֆրանսա, Պոնի կառավարութեան համաձայնութեամբ, պիտի շարունակէ տարեկան 178 միլիառ ֆրանքի ապրանք արտածել Սարր, առանց մաքսի : Փոխարէն, Սարր 100 միլիառի արտածում պիտի ընէ Ֆրանսա, առանց մաքսատուրքի :

Ամէն պարագայի մէջ, այսուհետեւ Ֆրանսական արտադրութիւնները աւելի սուղ պիտի արժեն Սարրի մէջ, իսկ գերմանականները՝ աժան :

Կարգ մը ընկերութիւններ սկսած են հետաքրքրական ծանուցումներ հրատարակել, թերթերու մէջ եւ թռուցիկներով : Օրինակ՝ գերմանական օճառին դէմ մրցելու համար — «Գերմանացիներու զալուն չսպասեցինք՝ լուացուելու համար» : Կիներու համար՝ «եթէ կ'ուզէք ապահովել ձեր ամուսինին աշխատանքը... Ֆրանսական Fամանդէր գնեցէք» :

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԻ ՄԷՋ

●

Մալկաշ ժողովուրդը բացառիկ ընդունելութիւն մը վերապահած էր Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ Տը Կոլի եւ իր շքախումբին :

Գիւղացիները, ճամբաներու վրայ հաւաքուած խանդավառութեամբ ողջունեցին Նախագահը : Զօր. Տը Կոլ բազմաթիւ առիթներով խօսք առաւ, պատասխանելով բարիգալուստի ճառերուն : Օդակայանէն մինչեւ Թանանարիւ ,50 քիլոմեթր, յաղթական կամարներ եւ դրօշազարդուած փողոցներ : Իւրաքանչիւր գիւղ իրեն յատուկ ընդունելութիւն մը կ'ընէր. — Նուագ, ժողովրդական պարեր, երգ :

Զօրավարը քանի մը անգամ կառքէն վար իջաւ եւ ժողովուրդին մէջ խառնուելով իրեն երկարող ձեռքերը սեղմեց :

Թանանարիւ : Բանակը պատուի կ'առնէ հիւրը, որմէ ետք Նախագահը կը պատասխանէ քաղաքապետին բարիգալուստ խօսքերուն : Ուշագրաւ է այն պարագան, որ քաղաքապետ Ռաքոթոնիրինա պայքար մղած էր ի նպաստ «ոչ»ի, բայց շաբաթ օր ուրախ էր որ Տը Կոլը կը դիմաւորէր :

Թանանարիւի մէջ Տը Կոլ ժողով մը գումարեց կառավարութեան անդամներուն եւ Մատակասքարի ներկայացուցիչներուն հետ :

Կիրակի օր Նախագահը այցելեց Մատակասքարի կարգ մը քաղաքները, ինչպէս՝ Թամաթաւ եւ Տիէկօ - Սուարէզ :

Ուր որ գնաց՝ Զօր. Տը Կոլ խօսեցաւ Հասարակապետութեան անհրաժեշտութեան եւ ազատութեան մասին :

Երկուշաբթի օր Թիլէար եւ Ֆիանարանցօա այցելելէ ետք, ժամը 15.30ին պիտի վերադառնար Թանանարիւ, ուր 2000 հրաւիրեալներով հացկերոյթ մը պիտի տրուէր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՍՏԻԿ ՏԱՔԵՐԸ սկսան Ֆրանսայի մէջ : Կիրակի օր Փարիզը երկրին ամէնէն տաք քաղաքն էր, շուքի մէջ 35.7 աստիճան : 1873էն ի վեր Յունիս 5ի մը երբեք այսքան տաք չէր եղած :

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ մէջ եօթը միլիոն քուէարկողները (Եգիպտոս՝ վեցուկէս միլիոն, Սուրիա կէս միլիոն) պիտի ընտրեն Հանրապետութեան Ազգային Միութեան 39.000 անդամները, որոնց 250ը՝ կին :

ԻՍՐԱՅԵԼԻ վարչապետը՝ Դաւիթ Պէն Կուրիոն հրաժարեցաւ, ինչպէս կը նախատեսուէր : Կը կարծուի սակայն թէ Նախագահ Պէն Զվի կրկին Պէն Կուրիոնի պիտի յանձնէ նոր դահլիճին կազմութիւնը, որ փոխանցման դահլիճ մը պիտի ըլլայ միայն մինչեւ Նոյեմբերի ընտրութիւնները :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, Լիթրէի մօտ թակարդ մը լարուած էր ըմբոստներու կողմէ ուր 26 զինուորներ ինկան :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ մեծ անակնկալ մը մէջտեղ ելաւ : Մուրիլյոյի նշանաւոր «Ս. Կատարինէի միստիկ ամուսնութիւնը » որ դարէ մը ի վեր բոլոր այցելուներուն հիացումին առարկայ էր, կեղծ է : Փրոֆ. Քամփոս, որ թանգարանին փորձագէտն է, անդրադարձաւ առջի օր երբ տեսաւ որ մակերեսային առաջին խաւին տակ ուրիշ նկար մը կար : Պաստառը մէջտեղէն վերցուցին, առանց հասկնալու սակայն թէ ո՞ր կեղծարարին գործն էր :

ԿՈԶԼՈՎ որ միշտ կը պտտի Ամերիկայի մէջ Սաքրամէնթօ հասնելով յայտարարեց.— Նոյնիսկ Գապին զօրավիգ կ'ըլլանք եթէ ան խաղաղութեան համար կ'աշխատի :

ՔԵՐԱԼԱՅԻ մէջ (Հնդկաստան) կացութիւնը միշտ ծանր է : Ոչ-համայնավար ընկերակցութիւնները որոշեցին ընդհանուր գործադուլի դիմել բողոքելու համար Թրիվանտրումի կառավարութեան համայնավար քաղաքականութեան դէմ : Գործադուլը որոշուած է անորոշ ժամանակով :

ԻՐԱՔԻ մէջ բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են Յուլիս 14ի տարեդարձին առթիւ : Մամուլին հրահանգ տրուած է որ այս առթիւ ոչ մէկ պետութեան վրայ յարձակում չըլլայ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախկին վարչապետը՝ Սամի Սոլհ որ Փարիզ էր քանի մը ամիս է Պէյրութ վերադարձաւ, ուր ընդունուեցաւ նախկին նախագահ Քամիլ Շամունի կողմէ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ելմտական նախարարութիւնը յայտարարեց թէ 1959 Յունիս 30ին ֆրանքի հրջադիծին հանրային պահեստը՝ 1633 միլիոն տոլար է, բոլոր պարտքերը վճարելէ ետք :

ԹՈՒՐԻՍԹ ՌՈՄԷԱ ՖՐԱՆՍ ընկերութեան կազմակերպութեամբ հայ զբօսաշրջիկներու Ա. խումբ մը, բաղկացած 22 հոգիէ շաբաթ գիշեր ժամը 22.30ին Հայաստան մեկնեցաւ :

ՍՈՒՐԷՆ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Իր պարբերականին հանգամանքը այսպէս սահմանելէ ետք, Սուրէն Պարթեւեան ամբողջ ուժով իր զէնքերը կը դարձնէ Արշակ Չօպանեանի դէմ, զայն անուանելով «դիակ մը», որովհետեւ «Անահիտ»ի խմբագրապետը, երկու տարուան ազատ լռութենէ մը ետք, ժամանակը եկած համարեր է, վե՛րջապէս, իր ձեռքովը սպաննուած գրականութեան դիակը ողջնցնել փորձելու ....

Սուրէն Պարթեւեան անլուր եւ անտանելի որակումներով է որ կը ներկայացնէ Արշակ Չօպանեանը իբրեւ հանրային գործիչ, իբրեւ մարդ եւ իբրեւ գրագէտ, որակումներ, որոնք կը «զարդարեն» հարազատի էջերը:

ԻԲՐԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻՉ

— Մեծ քաղաքագէտ, որով Արփիար կը ձեռնադրէ իր Փարիզի Թիկնապահը:

— Ազգային առաջնորդի գերակշիռ ու չահարեր դերք մը չինել ուզող:

— Անկարող ու նենգաւոր հակառակորդ:

— Այլանդակ, կնճռոտ ու անխոստովանելի պարապաներու գործող:

— Ցաւագին տղան, պզտիկ կեղծաւոր:

— Ազգային փառապսակ իմաստուն:

— Իր քաղաքական ձախաւերութիւններու անհնարին խաղքութեամբը:

— Ա. Չօպանեանի փառատենչ ծրագիրները ընկղմեցան իր տխմարութեան փոթորիկին մէջ:

— Քաղաքագէտի նրբին ու սգաւոր մտահոգութիւններ ցուցնող:

— Անձնական ռէքլամի մշտակայ մտահոգութիւնը զոր Ա. Չօպանեան կը մատնէ իր հայրենասիրական անշահախնդիր գործունէութեան մէջ:

— Բոլորովին շինծու եւ արուեստական կեանքով մը ապրող ու սպառող տղան, որ չզիտցածը սորվեցնելու, չեղածը երեւալու, չզգացածը արտայայտելու, չհասկցածը բացատրելու, չտեսածը ցուցնելու դժնդակ հարկին մէջ կը դդայ ինքզինքը, որ իր այս՛ վիճակին եղերական խաղքութիւնը առաւել կամ նուազ տաժանելի կեցուածքներով պարտկելու համար գիշեր ցորեկ ինքզինքը կ'ուտէ եւ որ ամէն օր քիչ մը աւելի կը մօտենայ՝ հրրուած քշուած անաղորոյն ճակատագրականութենէ մը՝ մեծութեան խելագարներու ապաստանին, ուր իր սխալ ու անիմաստ կեանքը վերջացնել դատապարտուած կը թուի ըլլալ:

— Հակառակ իր քաղաքագէտի անմեղ ու զուարճալի յաւակնութիւններուն:

ԻԲՐԵՒ ՄԱՐԴ

— Ցուսահատ ու ողբալի դալարումներ ունեցող:

— Պատին վրայ խելայնօրէն բզզացող ճանճ մը:

— Տխուր, խեղճ տղան, ողբալի մարդուկ:

— Ցած ու տխմար էնսինիւասիոններ ընող:

— Ստելու եւ կեղծելու շնական «բարի կամք» ունեցող:

— Լիրբ ու նենգամիտ դրպրոցի մարդ:

— Մէկ հատիկ ու չըլլալիք տիպար:

— Անարգութեան մէջ արգահատանք հրաւիրող:

— Անլուր ու հիւանդագին խառնուածք:

— Իրեն յատուկ միամիտ խորամանկութիւն:

— Հոգիի ինչ տեսակ մթին ցածութիւն:

— Նենգութեան խաւարչտին ցածութիւն:

— Այդ չարաչուք փառսէօրը բառ մը չի հաւտար յաճախ իր ըսածներէն:

— Ա. Չօպանեան միջակօրէն ուշիմ ու պէտք եղածին չափ իմաստակ:

— Այդ ճղճիմ ու չեչտօրէն սեմական գիմաղծութեամբ դատապարտուած տղան:

— Կռիւէ փախչող անուղղամիտ ու վատհոգի հակառակորդ:

— Խեղճ անիրաւուած էակը:

— Ես որ իր ղազտուկ կեանքին լլկող ու սարսափահար Ամօթը ու իր էն անկեղծ հպումին վրդոված պժգանքը գիտեմ:

— Ես որ իր նայուածքին փակած ու իր ձայնին մէջ գողացող ճակատագրական Ստութիւնը կը հասկնամ:

— Ա. Չօպանեան երբեք չունեցաւ բախտը, որեւէ մարդկային զգացում մը ըզգալու:

— Ա. Չօպանեան «տէժէնեռէ» մըն է, իր հոյակապ Մանուէլեան բարեկամին իսկ վկայութեամբ, որ քանիցս՝ իր գիտութեան վիթխարի հեղինակութեամբը այնքան մագիստրոսաբար հաստատած է ինծի առիկա:

— Տիեզերական հասկացողութիւնը կապկել նկրտող մը:

— Բայց գիտեմ ալ իր ստելու, կեղծելու հրաշալի կարողութիւնը, ու գիտեմ որ աւելի ստել, կեղծել կարող է ան նորէն քան յուզուիլ:

— Ա. Չօպանեանի անուղղամտութիւնը տղմուտ ու շնական ցածութեան կը հասնի:

ԻԲՐԵՒ ԳՐԱԳԷՏ

— Իմաստակութեան վեհապետ, պըղտիկ վարպետ:

— «Անահիտ»ի չոչորդը իր այս հսկայ երազէն սթափեցաւ, թնդական չարքէ մը ետք խելայեղ կափերու, որոնք լուսապայծառ գաղափար մը տուին իր չիւ գիտումներուն եւ իր ամօթալի անկարողութեանը վրայ:

— Անզառնալիօրէն ընկղմած «թուղթէ փառքը»:

— Թանձր ունայնութիւնը «Անահիտ»ի հսկային:

— Նիւթը կրնայ հայթայթել տարօրինապէս վրդովիչ ու մարդկային վէպի մը, զոր թերեւս փորձուիմ գրել յառաջիկային:

— Իր գեղարուեստական քուրջը լրբօրէն շուարած տիրացուն:

— Ա. Չօպանեան չէ կրցած ու չի կրնար եւրոպական ճշմարիտ էլիթի մը վրայ գերազանց իմացականութեան մը տպաւորութիւնը թողուլ:

— «Անահիտ»ի վայելչահասակ խմբագրապետը:

— Ես որ իր մօքին փոթորկոտ Գարապը չափած՝ ու իր հոգիին նեխութիւնը ձեռուըներովս շօշափած եմ:

— Իր զռեհիկ աւիւնին աղատութիւնը:

— Խեղճ, մեծամիտ տղան սուգի - գիշերուան մէջ կը տուայտի ու կը հեծկըլտայ երբ իր մէկ գրական վիժուկը գիտցողէ մը անարգուի: Ընդհակառակն, հալածէ գինքը, ամէնէն վարնոց ընթացքը ունեցիր իրեն նկատմամբ, դաւէ՛ մութին մէջ իր ետեւէն՝ քեզի ամէն բան կը ներէ վաղը, ու քեզ կուրծքին վրայ սեղմած՝ իր փչոտ համբոյրներովը շրթունքներդ կը վիրաւորէ, եթէ երթաս իրեն. «ի՞նչ աղուոր էր ան գրածդ մըմնչեւս»:

— «Անահիտ»ի երեւումը նորէն փորձանք մը, պատուհաս մը, բարոյական քօլէրա մը կը սպառնար հայ գրականութեան:

— Ա. Չօպանեանի իմաստակութիւնը աճարեկիչ համեմատութիւններ առած է: Բացարձակ անգիտակցութեան հասնող ինքնամոռացութեամբ մը:

×

Սուրէն Պարթեւեանի գրականութեան նկարագիրը հրապարակագրութիւնն է: Իր բոլոր գիրքերը, իրենց գրական արդուզարդով հրապարակագրական յօդուածներ են: Երբեմն կը հանդիպինք տիպարներու ալ, որոնք յաճախ գեղարուեստական մշակումի ենթարկուած են: Տեսանք այդ գիրքերը: Ամէնուն նիւթը գրեթէ նոյնն է: Հայկական տառապանքին, ցաւին ու հալածանքին արձագանգը կ'առնենք անոնցմէ: Երբեմն ամպամած երկինքին վրայ, լոյսի ճառագայթ մը կը տեսնենք: Ցուսահատական պահերուն կը փորձէ տալ նաեւ յուսադրիչ երեւոյթներ, գրական դիմագծեր, լաւատես ու խանդավառ:

Իբրեւ հրապարակագիր մեր ազգային ճակատագիրը զինքը անտարբեր չէ ձգած: Մասնաւորաբար յեղափոխական շարժումներու եւ տեսակէտներուն շուրջ միշտ արտայայտուած է: Ինքնավերլուծումի փորձ մը է բրածը: Իր խիստ արտայայտութեան մէջ իսկ ան կը ջանայ անկողմնակալ ըլլալ եւ առարկայական մնալ:

Սուրէն Պարթեւեան դէմ է բոլոր անոնց, որոնք մեր ազգային յեղափոխական շարժումը նսեմացնելու հետամուտ են: Անողոք է այդ մտայնութիւնը ունեցողներուն դէմ: Տրամաբանութեամբ կը բացատրէ այդ շարժումին նպատակը, որ ուրիշ բան չէր առաջին տարիներուն, բայց եթէ Թրքահայ կեանքի, ինչքի, պատիւի եւ խաղաղ զարգացումի ապահո –

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԱԶԳԻ ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԴԵՐԱՍԱՆ ԱՔԻՄ ԹԱՄԻՐՈՖԻ ՀԵՏ

Մասնաւոր ժամադրութեամբ մը կ'երթամ տեսակցելու Աքիմ Թամիրոֆի հետ: Երբ ներս կը մտնեմ Միւզիք Պոքս Թատրոնի (ուր ինք կը խաղայ) ետեւի դըռնէն, Թամիրոֆ զարմացած, «Աստուած իմ ոբքան կը նմանիք եղբօրս» կ'ըսէ: Այս եղաւ իր ընդունելութեան առաջին խօսքը:

Թամիրոֆի հայերէնը չափազանց սահմանափակ է: «Օրիորդ, չատ, չատ սիրուն», ահա մէկ քանին իր գիտցած հայերէնէն, զոր կ'արտասանէ ռուսական շեշտով: Սկիզբը երբ ես անգլերէնով սկսայ խօսակցութիւնս, կարծես քաշուեցաւ քիչիկ մը, եւ զգոյշ վերաբերմունք մը ցոյց տուաւ: Սակայն երբ ես ռուսերէնի փոխեցի, այս կլոր դիմագծով ու պզտիկ կազմուածքով Կովկասցին, կարծես այլափոխուեցաւ. ու ըսաւ «այս մէկը հրաշալի է, օտարի մը, ամենադոյզն հետքն անգամ չկայ ձեր ռուսերէնին մէջ»:

Իրեն յիշեցուցի թէ նոյնքան լաւ հայեցուածութիւն:

Իր բոլոր տեսակէտները այսօր ալ կը պահեն իրենց վաւերականութիւնը, հակառակ վաթսուն տարիներ անցած ըլլալուն: Պարկեշտօրէն, իբրեւ մտաւորական եւ գրագէտ, հայ ազատագրական շարժումը կը նկատէ ուղղակի եւ անխուսափելի արդիւնքը Թուրք խոչտանգիչ վարչութեան տակ տանջուող ժողովուրդի մը հաւաքական ինքնապաշտպանութեան պարթէութիւն:

Երկարօրէն կը խօսի Հայկական Հարցը արտաքին միջամտութեամբ լուծելու պայմաններուն մասին, ինչպէս նաեւ կը յայտնէ իր համոզումը չատ յստակօրէն, թէ յեղափոխական ուժերու համերաշխութիւնը եւ ազգային զոհաբերութեան ոգին միայնկրնան ազգային ազատագրութեան նուիրական գործը յաջողութեան առաջնորդել:

Սուրէն Պարթեւեան հակայեղափոխական մտայնութեան թէզը արտայայտող հրապարակագիրը չէ («Ազգ» շաբաթաթերթ, Պոստոն, 1907): Ընդհակառակն կը շեշտէ ազգային յեղափոխական շարժումին անհրաժեշտութիւնը: Զայն կը նկատէ նոյն իսկ բարիք մը, բարերար անհրաժեշտութիւն մը: Բայց եւ այնպէս տարակարծիք է այն մտայնութեան, որուն համաձայն հայկական դատի փրկութեան կամ յաջող ելքին համար ընկերվարական գործունէութիւնը անհրաժեշտ կը նկատուի, Թուրքիոյ բաղկացուցիչ տարրերուն համար: Թրքահայ դատին համար Հայ Յեղափոխականներու համերաշխութիւնը անհրաժեշտ կը նկատէ, իբրեւ հրամայական եւ անյետաձգելի պահանջ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(3 Շար.)

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ

ՄԱՐԴԸ, ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԵՒ ԻՐ ՎԷՊԸ՝ ՏՈՔԹ. ԺԻՎԱԿՕ

Անոր ձեռքերը յափշտակելով եւ սեղմելով իր կուրծքին, նոյն անապարանքով աւելցուց.

— Ներեցէք ինծի, կը հասկնամ թէ ընդունի եւ թանկագին բանի մը կը հպիմ, բայց եթէ կարելի է, դարձեալ պիտի հարցուփորձեմ ձեզ: Միայն թէ մի մեկնիք, զիս մինակ մի ձգէք: Շուտով ես ինքս պիտի մեկնիմ: Մտածեցէք սակայն, վեց տարուան բաժանում մը... վեց տարիներ, ուր ես իշխեցի ինքզինքիս: Ինծի կը թուէր թէ ազատութիւնը դեռ ամբողջովին չէր շահուած:

Պարտաւոր էի նախ զայն շահիլ, եւ յետոյ, կ'ըսէի ես ինծի, պիտի պատկանիմ ամբողջովին անոնց, ձեռքերս ազատ պիտի ըլլան...

Ու հիմա, ամբողջ շէնքը կը փոշիանայ ահա: Վաղը պիտի բռնեն զիս: Դը սիրէք զայն, սիրելի էք անոր: Թերեւս օր մը զայն կրկին տեսնէք... բայց ոչ... Ինչ է որ կը խնդրեմ ձեզմէ... յիմարութիւն է: Զիս պիտի բռնեն ու պիտի չթողուն որ արդարացնեմ ինքզինքս: Պիտի նետուին վրաս, պիտի փակեն բերանս իրենց հայհոյանքներով եւ պոռչտուքներով: Չե՞մ գիտեր միթէ ինչպէս տեղի կ'ունենայ...»:

ԳՐԱԿԱՆ ՁԵՒ, ԼԵԶՈՒ ԵՒ ՈՃ

«Տոքթ. Ժիվակոյի» լեզուին եւ ոճին մասին չենք կրնար ճշգրիտ գաղափարներ յայտնել, քանի որ զայն կը կարդանք թարգմանութեան մը մէջէն: Ֆրանսերէնը, զոր ունինք մեր աչքին առաջ, թոյլ կուտայ սակայն ընդնշմարելու որոշ չափով, լեզուի եւ ոճի այն գեղեցկութիւնները, որոնք առաջնակարգ կարեւորութիւն մը կը ներկայացնեն այս վէպին մէջ:

Վէպին լեզուն, գեղարուեստական արժէք մը ունի, ինքն իր մէջ, անկախ նիւթէն: Ինչպէս չատ մը ուրիշ վէպերու մէջ, լեզուն եւ ոճը ենթակայ չեն պատմուած նիւթին:

Փասթերնաքի գրելու կերպը գրեթէ նոյնն է ռուս իր նախորդներուն հետ, Թոլսթոյ, Տոսթոյեւսքի: Ռուս վիպագիրները կը սիրեն տարածուիլ, մանրամասնութիւնները կուտակել:

Տոքթ. Ժիվակոյի մէջ չափազանցուած են յաճախ այդ մանրամասնութիւնները:

Երբ ֆրանսացի վիպագիրը սենեակ մը կը նկարագրէ, քանի մը յատկանշական գիծերով կը գոհանայ: Ռուս վիպագիրները երբեմն քանի մը էջ կը նուիրեն այդ նոյն սենեակի նկարագրութեան:

Դիւրացնելու համար իր վէպին ընթերցանութիւնը, Փասթերնաք զայն բաժնած է բազմաթիւ մասերու: Իւրաքանչիւր մասն ալ՝ բազմաթիւ գլուխներու: Այս վերջինները յաճախ չատ կարճ են, կէս էջ նոյնիսկ երբեմն:

Եւ որովհետեւ իւրաքանչիւր գլուխը ինքնին գրական ազուոր էջ մըն է, հաճոյքով կը կարդացուի: Իբրեւ գեղեցիկ գրականութիւն, պայմանաւ որ ընթերցողը զայն բմբռնէ իբր այդ, եւ ոչ թէ վէպին մէկ մասը:

Ուրիշ խաղ մըն ալ կայ «Տոքթ. Ժիվակոյի» մէջ: Շատ մը գլուխներու առաջին եւ վերջին պարբերութիւնները կ'ամփոփեն ամբողջ գլուխին նիւթը: Այնպէս որ, աճապարող ընթերցողը կրնայ օգտուիլ այս պարագայէն:

Տոքթ. Ժիվակոյի լման արժէքը հասկնալու համար պէտք է կարդալ բնագիրը, ռուսերէնի մէջ: Ինչ որ բրած է Հարվըրտի համալսարանի ռուսերէնի դասախօսը՝ Ռոման Ճաքոպսըն եւ հիացած Փասթերնաքի լեզուին, հրաշալի կառոյցին եւ գեղարուեստական եզական յատկութիւններուն: Ռուսական լեզուին բոլոր կարելիութիւնները օգտագործուած են, տալու համար մեզի ամէնէն հմայիչ արձակը, կ'եզրակացնէ մեծանուն դասախօսը: Եւ փաստելու համար իր ըսածը, մէջբերումներ կ'ընէ վէպէն, ուր ի յայտ կուգան Փասթերնաքի լեզուի եւ ոճի եզակի գեղեցկութիւնները:

Լեզուի եւ ոճի այս խաղերն են որ, հասարակ ընթերցողին վրայ դէչ տպաւորութիւն կը ձգեն, այն ընթերցողին որ պատմութիւն մը միայն կ'ուզէ կարդալ եւ յաճախ անհաղորդ է մնացեալին: Այս է պատճառը դարձեալ որ այս վէպը երկար եւ անվերջանալի նկարագրութեան մը տպաւորութիւնը կը ձգէ, սկիզբ եւ վախճան չունեցող գետի մը կարծէք, որ կը հոսի դանդաղ ու վեհաշուք, հսկայածաւալ երկրի մը մակերեսին:

Այլեւս դիւրին է ենթադրել, այս ըսուածներէն ետք, թէ ինչ մեծ տեղ կը գրաւէ բնութիւնը «Տոքթ. Ժիվակոյի» մէջ: Հրաշալի են ուղղակի, այդ տարօրինակ, այլազան բնութեան նկարագրութիւնները:

Ռուսիան ամբողջութեամբ այս վէպին մէջն է, Մոսկուայէն մինչեւ Սիպերիա, տարուան չորս եղանակներուն, գիտուած ամէն անկիւնէ, հոգեկան բոլոր պահերուն:

Զոր նկարագրութիւն մը չէ, որովհետեւ: Իւրաքանչիւր տեսարան կը համապատասխանէ հոգեկան պահու մը, ինչպէս ըսինք:

Թարգմանենք եւ հայ ընթերցողը ինք թող դատէ.

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

(11 Շար.)

րէն կրնամ խօսիլ, համարձակ ու սահուն ։

Թամիրոֆ զուարթարար եւ ընկերական. շուտով կը մտերմանայ ձեզի հետ։

Մտադրաց երեւոյթ մը առնելով, գլանիկ մը վառեց ու մեղմօրէն ըսաւ. «գիտե՞ս, Ռուբէն Մամուլեան միշտ գիս կը քննադատէ, ըսելով որ ես պէտք է հայերէն խօսիլ սորվիմ»։ Ու յետոյ աւելցուց. տեսա՞ծ էք այն պատկերը, զոր ես Անգլիոյ մէջ պատրաստեցի երկու տարի առաջ, «գիտե՞ս թէ ինչ են նաւազները»։ «Այս պատկերին մէջ, ոչ միայն հայերէն բառեր գործածեցի ես, այլ փորձեցի հայկական պար պարել»։ Երկուքս ալ քմծիծաղ մը փրցուցինք ։

Մինչ այդ, արդէն դուրսը փողոցն էինք ու կը քալէինք, Նիւ Եորքի, ամենափայլուն փողոցներէն, Պրոտուէյի երկայնքէն, վերյիշելով մեր ծննդավայր Բագուն «ե՞րբ մեկնեցաք Բագուէն», կը հարցնէ։ 1930, կը պատասխանեմ. «այդ պարագային դուք Բագուն չէք կրնար լաւ յիշել», ես կրնամ նկարագրել ձեզի ձեր ծննդավայրը», 23 տարեկան էի երբ Բագուէն մեկնեցայ»։

Նկատեցինք որ երկու հոգի դէպի մեզ կը յառաջանային։ Անոնք ճանչցած էին զինքը ու կ'ուզէին իր ստորագրութիւնը ունենալ. յաջորդաբար ուրիշներ իրարու ետեւէ սկսան գալ, ստորագրութիւն մը կորզելու համար հռչակաւոր դերասանէն։

Մէկ քանին հոգին դարձաւ բազմութիւն ու մենք անցանք փողոցին միւս կողմը խուսափելու համար ժողովուրդէն. գլանիկ մը եւս ու կը սկսի պատմել Բագուի մասին. փողոցներու, ճաշարաններու, հանրակառքերու, հայ ու ատրպէճանցի գեղեցիկ աղջիկներու մասին ու կուտայ թիւը այն տան, ուր ծնած էր ինքը։

Կը հիանամ իր սքանչելի յիշողութեան վրայ. «Ահ Բագու, ծննդավայրս» կ'ըսէ ու կը բարձրացնէ ձեռքերն ու աչքերը յառած դէպի երկինք, կարծես ուզէր հետուէն տեսնել իր այնքան սիրելի Բագուն։ Մեծ հաճոյք է լսել ու դիտել զինքը, երբ կը պատմէ անցեալի յուշերը, կը վերանայ, կը շարժէ իր բոլոր զգայարանքները, ձայնը, աչքերը, յօնքերը, բազուկները, ոտքերը ու կը տեսնես դերասանը իր էութեան մէջ, եւ չես կրնար չզմայլիլ ի տես այս կատարեալ պատկերին ։

Կը հասնինք պանդոկը ուր իջեւանած է, վերստին տեսնուելու համար կը ժամադրուինք։ Զգածուած էի ու որոշեցի քալելով բնակարանս հասնիլ, արեւմտեան թաղէն, դէպի արեւելեան կողմը Նիւ Եորք քաղաքին։ Մինչ կը քալէի, ինքնիրենս բաղդատականը կ'ընէի, երկու Թամիրոֆներուն, շարժանկարի Թամիրոֆի ու Թամիրոֆ՝ իրական կեանքի մէջ ։ Ու կը մտածէի թէ ինչպէս այսքան համակրելի, հեզահամբոյր ու սիրելի անձնաւորութիւն մը կրնար այլափոխուիլ, դառնալ բոլորովին տարբեր տիպար մը իւրաքանչիւր ժապաւէնի մէջ, մերթ սպառնացող իշխանը որ սուսերամարտի կ'ելլէ կամ՝ յանդուգն ու վայրագ թաթարը, ծովահէն մը, բռնապետ մը, ռազմիկ մը։

Այս բոլորը կը հաստատեն, թէ Աքիմ Թամիրոֆ հայազգի մեծագոյն դերասաններէն մէկն է, պաստառի թէ բեմի վրայ հաւասարապէս ։

ՓԻԹԸՐՍ ԲԻԹԼԻՍԵԱՆ
Թարգմ. ՂԱԶԱՐ ՄԵՐԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Յունիս 8–9ը Հայաստանի Գրողներու Միութեան մէջ տեղի ունեցած է խորհրդակցութիւն մը՝ մանկական գրականութեան զանազան հարցերուն շուրջ ։

Խօսած է Խ. Գիւլնազարեան, ծանրանալով մանկական գրականութեան կարեւորութեան վրայ ։

Թէեւ Հայաստանի մէջ մեծ թիւով մանկական գիրքեր կը հրատարակուին, բայց մանկական գրականութիւնը տակաւին չի գոհացներ արդիականութեան պահանջը ։

Խ. Գիւլնազարեան նորութիւն մը չի բերեր սակայն. կը ծանրանայ «կոմունիզմի կառուցման, դաշտահի վրայ խոնարհուած բանուորի, կոլտնտեսականի» եւն. վրայ, որոնք, ըստ իրեն, պէտք է արտացոլան ... մանկական գրականութեան մէջ։

Զեկուցողը մինչեւ իսկ բողոքած է, որ «աշխատանքային թեման» շատ չի հետաքրքրեր մանկագիրները։

Խօսք առած են ուրիշներ եւ քննադատած մանկական գրականութեան միօրինակութիւնը.– «Բաւական է, որ մանկական գրողներից մէկը գրի «տիկնիկի», «փիսիկի» կամ «փայտէ ձիու» մասին մի յաջող բանաստեղծութիւն, ապա միւս մանկագիրները, չնչին բացառութեամբ, ընդօրինակում են նրան, հրապարակ հանելով ոտանաւորներ, որոնք շատ քիչ բանով են տարբերւում միմեանցից» — կը գրէ «Գրական Թերթ»ը, խորհրդակցութեան շուրջ հրատարակած իր թղթակցութեան մէջ։

Ս. Ցարութիւնեան դիտել տուած է, թէ մանկագիրները կը խուսափին օրուան կեանքէն եւ իրենց նիւթը կը փնտռեն ... կենդանիներու աշխարհին մէջ. «գրում են մեծ մասամբ կենդանական աշխարհի մասին, գրում են միայն գրած լինելու համար, որի հետեւանքով ստացւում են նպատակազուրկ գործեր ։»

Գրական կարեւոր այս սեռին գեղարուեստական որակն ու լեզուի մակարդակը Լ. Ասմարեանի ուշադրութենէն չէ վրիպած.– «Մեզ մօտ կան որոշ գրողներ, որոնք մանկական գրականութեամբ են զբաղւում ոչ թէ կոչումով, այլ պարզապէս մտածում են իրենց ձախողած գործերը որպէս մանկական գրականութիւն հրապարակ հանելու մասին։ Եւ ահա մանկական գրականութիւն է համարւում այն, ինչ թոյլ է ու պարզունակ ։ Մանկական գրականութիւնը գեղարուեստական լիարժէք գրականութիւն է, որի որակի բարձրացումը պէտք է գտնուի մեր մանկագիրների ուշադրութեան կեդրոնում։ Պէտք է պայքարիլ այն երեւոյթի դէմ, երբ «թեմայի» հրատապութեան ու այժմէականութեան անուան տակ տպագրւում են գեղարուեստական որեւէ արժէք չունեցող թոյլ ու անմշակ գործեր, որոնք երախայի մտքին ու սրտին ոչինչ տալ չեն կարող ։

Կարճ, բայց ուշագրաւ յայտարարութիւն, որ կը ներկայացնէ արդի Հայաստանի մանկական գրականութեան պատկերը, անոր թոյլ նկարագիրը, անարուեստ խորքը ։

Ս. Մուրատեան խօսած է դասագիրքերու մասին, մանկավարժներու ուշադրութեան յանձնելով այն պարագան՝ թէ դասագիրքերու մէջ տեղ պէտք է գտնեն միայն գեղարուեստական բարձրարժէք ստեղծագործութիւններ. «Մինչդեռ Հայուսմանկհրատի լոյս ընծայած դասագրքերում մեծ թիւ են կազմում գորշ ու թոյլ գործերը»։

Վերջին խօսողը եղած է Գրողներու Միութեան ընդհանուր քարտուղար Էդ. Թոփչեան.– «Մեր մանկական գրականութեան լուրջ թերութիւններից առաջինն այն է, որ նա կտրուած է մանուկների ու պատանիների կեանքից, նրա հոգսերից ու ապրումներից»։

Էդ. Թոփչեան դիտել տուած է նաեւ, որ հրատարակիչները անհրաժեշտ խղճամտութեամբ չեն մօտենար գիրքերուն, որու հետեւանքով մանուկ ու պատանի ընթերցողները կը ստանան գորշ ու թոյլ ստեղծագործութիւններ ։ Պէտք չէ մոռնալ, աւելցուցած է ան, որ դէշ գիրքը կը խաթարէ մանուկներու հոգին, իսկ լաւ գիրք մը՝ անոնց մտաւոր ու հոգեկան զարգացման մէկ օղակը կը կազմէ ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

★

Հակառակ անձրեւին՝ Կիրակի, Յունիս 28ին տեղի ունեցաւ Դպրոցասէրի ամավերջի հանդէսը։ Պարտէզը հաւաքուած ժողովուրդը տեղաւորուեցաւ սրահին մէջ, որ փոքր կուգար ։

Ներկայ են, Կաթ. պատուիրակ գերաշնորհ Սերոբէ եպիսկ. Մանուկեան, փրոֆ. Խաչիկեան, Գաֆթանճեան վարդապետ, Ռէնսիի քաղաքապետը իր տիկնոջ հետ, եւ Փարիզահայ ծանօթ դէմքեր։

Բեմին վրայ կ'երեւի երգչախումբը, կազմուած սիրուն, կենսունակ աշակերտուհիներով որ Լ. Մոժեանի ղեկավարութեամբ կ'երգէ Ֆրանս. քայլերգը ։

Խնամակալութեան ատենապետուհի Տիկին Մ. Տամլամեան կը խնդրէ ներկաներէն յարգել Տիկին Մուրատի անմեռ յիշատակը։ Վայրկեան մը յոտնկայս լռութենէ ետք հակիրճ տեղեկութիւններ կուտայ անցնող տարուան խնամակալութեան ունեցած գործունէութեան մասին, որ գոհացուցիչ է, ընդհանրապէս ։

Շնորհակալութիւն կը յայտնէ ուսուցչական կազմին, որ այնքան անվերապահ նուիրում ցոյց կուտայ։ Յարգելի ատենապետուհին կ'եզրակացնէ, «Նոր տարին ալ պիտի դիմաւորենք նոր յոյսերով»։

Աշակերտուհիները կ'երգեն, կ'արտասանեն հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, անթերի առոգանութեամբ, քնքոյշ ու շնորհալի ։

Վարժարանի տեսչուհին՝ Օր. Գարադաշեան մանկավարժի յատուկ ձեռնհասութեամբ, մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ դպրոցի ներքին կեանքի մասին.— «Կրթութիւն, զարգացում, հայեցի դաստիարակութիւն զուգընթաց կ'երթան մեր դպրոցին մէջ։»

Բեմ կը հրաւիրէ քաղաքապետը, որ անկեղծ շեշտով, ինչպէս միշտ, հիացումը կը յայտնէ դպրոցին հանդէպ, կը շեշտէ մանաւորապէս որ Դպրոցասէր վարժարանի ուսման մակարդակը հաւասար է պետական վարժարաններու ։ Կը թելադրէ ծնողքներուն օգտուիլ այս գեղեցիկ առիթէն ։

Սրբազանը կը բարձրանայ բեմ եւ խանդավառութեամբ կը խօսի դպրոցներու մասին։ Կը թելադրէ ժողովուրդին, որ սիրէ եկեղեցին, սիրէ դպրոցը։ «Ուրիշ ինչ ունինք այստեղ, եթէ ոչ եկեղեցի եւ դպրոց»։ Գնահատանքով կ'արտայայտուի խնամակալութեան եւ ուսուցչական կազմի մասին, որոնք գերագոյն ճիգ կը թափեն վարժարանին բարձրացման համար ։

Այնուհետեւ Սրբազանը կը բաժնէ մրցանակները, ներկայացող աշակերտուհիներուն ։

Երկու Տիկիններ, Տիկին Ա. Սարաճեան, հինգ հազար ֆրանք եւ Տիկին Ա. Սարգիսեան՝ երկու գեղեցիկ ժամացոյցներ կը նուիրեն հայերէնի յաջողագոյն աշակերտուհիներուն ։ Երգչախումբը կ'երգէ «Տէր կեցո»ն։

Հանդէսը կը փակուի Սրբազանին «Պահպանիչ»ով եւ ներկաներուն «Հայր Մեր»ով ։

Հակառակ աննպաստ օդին եւ կազմակերպիչներու յոռետեսութեան, օրուան մնացեալ մասն ալ կ'անցնի ընդհանուր խանդավառութեամբ, մինչեւ ժամը տասը։ Նուագ, պարեր ու երգեր ։

Նիւթական եւ մանաւանդ բարոյական յաղթանակ մըն է որ կ'արձանագրէ դըպրոցը ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԼՌԱԾ ԶՐԱՂԱՅԸ

Ի.

Կէրթրուտի մազերը քակուած էին եւ կը ծածանէին ազատօրէն։ Իր նուաղած աչքերուն մէջ կը պսպղար այն բոցը որ կը նշմարուի երջանկութենէն գինով մարդոց մօտ միայն. իր ամբողջ էութիւնը կը թուէր թէ տոգորուած էր ներկայ վայրկեանին հեշտութեամբը ։

— Եթէ միայն ոտքս չայրէր գիս դըժոխքի կրակի պէս, ըսաւ ան, այն պահուն երբ Ժան իր տեղը կը տանէր զայն։

— Բայց, հանգիստ առ.

Խնդալէն մարեցաւ. եւ ահա Ֆրանց Մաաս յառաջացաւ, եւ տօնախմբութեան թագաւորի իր հանգամանքովը, պատուոյ պարին հրաւիրեց զայն։ Կէրթրուտ բռնեց անոր թեւը եւ հեռացաւ փոշիի յորձանքի մը մէջ ։

Ժան ձեռքը իր այրող ճակտին տարաւ եւ դիտեց զոյգը. բայց լոյս ու մարդիկ շփոթ քաոսի մը մէջ իրար կը խառնուէին. իր շուրջը, իրեն կը թուէր թէ ամէն բան կը դառնար։ Կը տատանէր եւ հարկադրուեցաւ սիւնի մը կռթնիլ, չիյնալու համար. եւ որովհետեւ այդ միջոցին, Ֆրանց Մաաս վերադարձաւ Կէրթրուտի հետ, խնդրեց անկէ, որ կէս ժամու չափ ընկերակցի իր հարսին։ Դուրս ելլելու, մաքուր օդ շնչելու պէտք ունէր ...

Այս տաք եւ շոգիով լեցուած սրահէն, ուր աշտանակաւոր երկու ջահեր անհանդուրժելի ծուխ մը կ'արձակէին, դուրս ելաւ Ժան դէպի զով եւ պայծառ գիշերուան մէջ։ Բայց հոն, նոյնիսկ ինչ աղմուկ եւ ինչ երաժշտութիւն ։

Նշանաձգութեան տաղաւարներուն մէջ, կը ճայթէին նետերը. բախտախաղերուն մօտ, վարիչին խռպոտ կոչը կը հնչէր, որ յաճախորդները կը կանչէր, եւ փայտէ ձիերը, որոնք կը դառնային խլացուցիչ դղրդիւնով, կը լուսաւորէին խաւարը իրենց խուսափուկ փայլով։ Այս բոլորին մէջ կը թուալէին բազմութեան գորշ ալիքները ։

Շոճիներու անտառին ետին, որուն մութ եւ լուռ պսակը կը տիրապետէր այս ամբողջ շարժումին, կը պսպղար ոսկի լոյս մը. կէս ժամ մըն ալ եւ լուսինը այս տեսարանին վրայ կը թափէր իր ժպտուն լոյսը ։

Ժան դանդաղօրէն կը յառաջանար վրաններուն մէջէն ։ «Արքայական պանդոկին» առջեւ կանգ առաւ եւ նայեցաւ պատուհանէն ներս։ Բայց երբ տեսաւ Մաաթէնը նստած, տաքցած դէմքով, զուարթ եւ աղմկարար խմբակի մը մէջտեղ, մութին մէջ քաշուեցաւ մէկէն. կարծես կը վախնար անոր հանդիպելէ ։ Մօտակայ տունէն աղմկարար երգեր կը լսուէին. վարանեցաւ վայրկեան մը, յետոյ ներս մտաւ, որովհետեւ լեզուն բերնին կը փակչէր ։

Ուրախութեան ճիչերով ընդունեցին զայն ։ Գարեջուրի գաւաթներով ծածկըւած երկար սեղանի մը շուրջ նստած էր իր դպրոցական նախկին ընկերներու մէկ խումբը, առահակներ մեծ մասով, որոնցմէ խոյս կուտար առենօք։ Շրջապատեցին զայն, խմելու հրաւիրեցին եւ ստիպեցին որ նստի ։

— Ինչո՞ւ համար այսքան քիչ կ'երեւաս, Ժան, պոռաց անոր իր դիմացը նըստողներէն մէկը, եւ ո՞ր ծակը մտած են իրիկունները։

— Իր սիրուն հարսին շրջազգեստէն կախուած է, պատասխանեց ուրիշ մը ծաղրական շեշտով մը ։

— Հանդարտ ձգէ հարսս, պոռաց անոր Ժան յօնքերը պոստելով ։

Խառնաշփոթութիւնը զզուեցուց զայն, խռպոտ ճիչերը խլացուցին, կոպիտ զըւարճախօսութիւնները նեղեցին ։ Երկու գաւաթ պաղ գարեջուր կլլեց արտօրանքով եւ մեկնեցաւ, մեծ դժուարութեամբ օձիքն ազատելով իր ընկերներու տաղտակալի պնդումներէն։

Անփութօրէն ուղղուեցաւ դէպի պուրակի եզերքը եւ ակնարկը խորասուզեց մըթութեան մէջ, որ այժմ կը կենդանանար լուսնի տժգոյն ցոլքերով, յետոյ, քիչ մը ծառերուն տակ մխրճուեցաւ, երկարօրէն շնչելով շոճիներու խնկահոտ եւ քաղցր մթնոլորտը։ Անիկա կ'ուզէր, իր բոլոր ուժով, տիրապետել այն անբացատրելի գինովութեան որ մինչեւ իր ծուծը կը թափանցէր։ Բայց քանի կը հեռանար տօնախմբութեան վայրէն, այնքան աւելի կ'աւելնար իր խռովքը ։

Պարասրահը մտնելու պահուն, նշմարեց Ֆրանց Մաասը որ դէպի իրեն կը վազէր, բացայայտ յուզումի մը մատնուած։ Դժբախտութեան անորոշ կասկած մը սկսաւ ծագիլ իր հոգիին մէջ ։

— Ինչ պատահած է, գոչեց ան ։

— Վերջապէս, գտայ քեզ. հարսդ անհանգիստ է, տկարացաւ ։

— Աստուծոյ սիրուն... եւ ո՞ւր տարիր զայն ։

— Մաաթէն ձեր վրանը տարաւ զայն։

— Ինչպէ՞ս պատահեցաւ, ինչպէս եղաւ .

— Մէկ քանի վայրկեանէ ի վեր, արդէն կը նշմարէի որ անիկա գունատած եւ լռակեաց դարձած էր, եւ երբ հարցուցի իրեն թէ ի՞նչ ունէր, ինծի ըսաւ թէ իր ոտքը կը տառապեցնէր զինքը։ Հակառակ ատոր, չուզեց նստած մնալ, եւ երբ կը պարէի իրեն հետ, յանկարծ, սրահին մէջտեղ նուաղեցաւ։

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

(Շար.)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲ

Ս. ՂԱԶԱՐ, ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս 8:
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս 31:
Ճամբորդներու թիւը սահմանափակ է։ Արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 5 :

Պ. ՁՊՈՒՔՃԵԱՆ
7, Rue de la Grange Batelière, Paris-9ᵉ Tél. PRO. 56-31

Պ. ԹԱՐՈՆ
58, Bd. Serrurier, Paris 19 - métro Pré-St-Gervais

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Ave. Béranger, Arnouville-les-Gonesses (S. et O.)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական եւ ներկայ շրջանի փակման հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Քառէի սրահը, թէյասեղանի մը շուրջ։ Տարեկան զեկոյց մը յետոյ խօսք պիտի տրուի ներկաներուն, որպէսզի թելադրութիւններ ընեն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ. — Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան. — Տէր եւ Տիկին Գօղոս Գասպարեան իրենց զաւկին Արսէն Գասպարեանի Ալժերիայէ շինուորութենէ վերադարձին առթիւ երեք հազար ֆրանք, Ամերիկայէն Տիկին Աւիտակ Շամիրեանէ հազար, Պ. Գալուստ Կատայեանէ երկու հազար ֆրանք :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը այս Կիրակի Մոնթէ Լէժէի *դղեակի գեղատեսիլ անտառին մէջ։*

Խնամքով պատրաստուած գեղարուեստական բաժինով :

ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ ԵՒ ԽՄԻՉՔՆԵՐ

Հանրակառքը կը մեկնի Սինեմա Փալասի *առջեւէն առաւօտեան ժամը 9.30ին եւ 10.30ին, կը հանդիպի Վալանսօլ եւ Փոն տէ դ'Անկլէ։ Երթեւեկը ձրի է ։*

Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջակայքի հայրենակիցները վայելելու հայկական ուրախ եւ ջերմ մթնոլորտ մը։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Լաւ գործաւորուհիներ (փինիշէօզ) *այր մարդու շապիկ վրայ գործելու համար։ Դիմել.—*

DAVID, 68BIS RUE REAUMUR, PARIS
TURBIGO 81-87

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համա - Խարբերդ. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լու Կրան Բէնի քոյր մասնաճիւղերու :

Կիրակի, 12 Յուլիս ամբողջ օրը Պ. Հայկազ Զուլումեանի օդասուն եւ ընդարձակ ագարակը, Սէն Լու Կրան Բէն :
Կը բանախօսէ Փրոֆ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ։

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ խնամեալ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրէ «ՄՐԲՈՒԿ ՄԱՄԱՅԻ ԱՂՋԻԿԸ» կամ «ՓԱՐԻԶԻԿԸ»

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ :

ՌԱՏԻՕ ԱԼՖԱԶ իր նոր սալերով եւ գործիքներով հանդէսին փայլը պիտի աւելցնէ :

Ճոխ պիւֆէ եւ չափաւոր խորոված մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է :

Société France-Cameroun

ԽԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
24, RUE D'ENGHIEN
Կը փնտռեն

Հայ կարող և զարգացած երիտասարդմը, ամուրի եւ գերծ զինուորական պարտականութենէ, երթալ Քամըրունի, իրենց ճօնթուարներուն :
Դիմել անձամբ կամ գրաւոր :

PRO. 82-38

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան։Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը :

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն ընթացք պիտի չտրուի. նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ստեղծել :

Մեր հատավճարով ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 ֆր.։

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը։

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձի առթիւ, Շաւիլի անտառին մէջ, Կիրակի, Յուլիս 26ին :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՊՕՆԱՒՕՎ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Փարիզէն՝ Ուրբաթ 24 Յուլիս 1959.
Շոգենաւ. *Իտալիայէն՝ ԱՆԳՈՆԱ, ԻԹԷԱ, ՏԷԼՖ, ԲԻՐԷ - ԱԹԷՆՔ, ՕՏԷՍԱ, ԵԱԼԹԱ, ՍՈՉԻ, ՍՈԽՈՒՄ :*

ԱՅՑԵՐ ԵՒ ԶԲՕՍԱՇՐՋՈՒՄ
Երկաթուղի. *Սոխումէն Երեւան :*

16 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ.— Երեւանէն Մոսկուա՝ օդանաւ։ Մոսկուայէն Փարիզ՝ երկաթուղի :
ԺԱՄԱՆՈՒՄ.— Փարիզ՝ Չորեքշաբթի 26 Օգոստոս :

ԳԻՆ — 215.000 — ԳԻՆ
Ֆրանքէն սկսեալ
ԴԻՄԵԼ

TRANSTOURS
49, AVENUE DE L'OPÉRA
TÉL. OPE. 61-15 & 35-18 PARIS-2

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան, ի յիշատակ Տարօն Սալնոյ Ձորի հերոսներու :

12 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անտրէի ծանօթ պարտէզին մէջ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փրատոյի եկեղեցւոյ դպրոցի աշակերտները, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Ս. Թորոսեանի, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական տարազով պարեր, կը ներկայացուի նաեւ յուզիչ տրամ մը «ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ» :

Առաւօտեան տեղի պիտի ունենայ պուլի *մրցում, կը խնդրուի պուլերը միասին բերել :*

ԾԱՆՕԹ.— Հանդիսավայրը երթալու համար Փլաս տ'էքսէն առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանի Աշտարակ գիւղէն քոյրը կը փնտռէ իր եղբայրը Միքայել Սարգիսեան Սահակ, կը կարծուի Փարիզ ըլլալ : Տեղեկացնել.— Կարապետեան Մաքին, Հայաստան, Աշտարակ, փողոց, Երեւանեան թիւ 25։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Փոխան ծաղկեպսակի՝ Մալաթիացի ողբացեալ Սարգիս Փայլիկեանի արկածալի մահուան առթիւ, երկու հազարական ֆրանք կը նուիրեն Վիէնէն Մալաքեան եւ Սէն Շամոնէն Ս. Ընտրիկեան ընտանիքները :

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

TRILPORT

★

Փարիզի Նոր Սեբաստիոյ «Ահարոնեան» խումբը կազմակերպած է 12 Յուլիսին, դաշտագնացութիւն մը դէպի Թրիլփոր *շոգեկառքով :*

Կը հրաւիրուին Փարիզի շրջանի բոլոր Նոր Սեբաստացիները եւ փափաքողները։

Ժամադրութիւն՝ ժամը 9ին Կառ տը Լ'Էսթ, Հօլ Պանլիէօ :

Երթուդարձ 550 ֆրանք :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կապ. Խաչի 30ամեակի առթիւ, կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ, 12 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Ջրանցքին ափը, Կապիյոնի արճարանին գեղատեսիլ պարտէզին մէջ։

Կը բանախօսէ՝ ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՄԼԵԱՆ։

Ճոխ պիւֆէ, սիրուն անակնկալներ, հաճելի ժամանց : Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ Լիոնի Հայութիւնը անխտիր անձրեւի պարագային՝ ապահով վայր :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

★

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քառէ ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 - 1960 *ուսումնական տարեշրջանի համար :*

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել տեսչութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր :

26, RUE TROYON, SEVRES
TEL. OBS 18-28

Վարժարանին մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալորէայի առաջին մասը :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris 6ᵉ
Chèque Postal : Paris 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, *Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ* Նոր տպագրութիւն, Պէյրութ, պատկերազարդ մեծադիր 684 էջ, կազմ.	4.000 ֆր.
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, *Կ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ* Զ. տարի, Պէյրութ, 1959, 640 էջ	1.400 ֆր.
ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ, Գահիրէ, 1959, 169 էջ, պատկերազարդ	350 ֆր.
ՅՈՎԱԶԱՁՈՐԻ ԳԵՐԻՆԵՐԸ, *Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ* Գահիրէ, 1959, 568 էջ	850 ֆր.
ԽՈԴԵԴԱՆ, *Խ. ԴԱՇՏԵՆՑ*: Գահիրէ,	700 ֆր.
ԵՐԳՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ, *Ճ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ* Պէյրութ, 436 էջ, կազմուած	1.000 ֆր.
ԴՐՕՇԱԿ, օրգան Հ. Յ. Դ., Ա. հատոր 1890-97, Բ. հատոր, 1898-1901, կազմուած, հատորը	2.400 ֆր.
Le Chant du Pain, Daniel Varoujan Paris' 1959	630 Frs.

ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

France-Orient

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒԼԻՍ ԺԱՄԸ 20,30ԻՆ, ՍԻՆԵՄԱ "ԼԷ ՎԱՐԻԷԹԷ"
37, Rue de l'Arbre (La Canebière)

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՅԿԱԿ. ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԵՐԿՈՒ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ մէկը ֆրանսերէն, միւսը հայերէն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ, ժողովրդական եւ կրօնական։
Կ'երգէ ԻՐԻՍ ԿՈՒՂՊԻՒԼԵԱՆ (*սոփրանօ*)
ընկերակցութեամբ երաժշտական գործիաւոր հնգեակի մը :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ Պ. ԺԵՌԱՐ ՍԹԵՖԱՆԵՍՔՈՅԻ կողմէ, վարչական քարտուղար *Ֆրանս-Օրիանի (Փարի-Էնթէր)*։ Նիւթ՝ «Ֆրանքահայ - բազներու՝ ֆրանսական ձայնասփիւռէն, ծանօթ մեկնարան հայածէս պատական յարաբերութիւնները հազար տարիէ ի վեր»։

ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 300 ԵՒ 350 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒԼԻՍ 1959

MERCREDI 8 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8438 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4339

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄ

Ելմտական նախարար Անթուան Փինէ առանց ազդուելու աջէն ու ձախէն եկած քննադատութիւններէն, անխոնջ ու անայլայլ կը շարունակէ գործադրել իր յանդուգն ծրագիրները, տնտեսական – ելմտական վերականգնումի մարզին մէջ:

Դէպի Միացեալ Նահանգներն ու արեւմտեան Գերմանիա կատարած իր ճամբորդութիւններն ալ մաս կը կազմէին իր ծրագրին:

Նախարարը վերջին ծայր լաւատես է ապագային մասին, պատեհով վերջին մէկ տարուան ընթացքին ձեռք բերուած լաւ արդիւնքներէն:

Համաձայն Ազգային Ժողովին առջեւ իր բրած յայտարարութեանց, 1958 Դեկտեմբեր 27ի արժեզրկումէն ասդին գիներու յաւելումն է եղած հարիւրին 4 միայն: Ճարտարարուեստի արտադրութեան չափանիշը աւելցած է: Պետական գանձին վիճակը բարւոքած է եւ դրամի նեղութիւն չկայ: Տուրքերը կանոնաւորաբար կը գանձուին՝ նախատեսուած ձեւով: Ներածումի եւ արտածումի համեմատութիւնը նպաստաւոր է Ֆրանսայի համար: Ներքին փոխառութեան պարտքերը դիւրաւ կը վճարուին, եւայլն:

Ելմտական նախարարութիւնը այսուհետեւ ամէն ամիս պիտի հրատարակէ գանձին ոսկիի եւ օտար դրամներու պահեստը:

Շաբաթ օր հրատարակուեցաւ առաջին զեկոյցը, որուն համաձայն Յունիս 30ին «Փրանքի գօտի»ին պետական անտուկներուն մէջ պահուած պահեստի դրամներու ընդհանուր գումարն էր 1633,8 միլիոն ամերիկեան տոլար:

Պանք տը Ֆրանսի ոսկիի պահեստն էր 589,4, իսկ արտասահմանէն անմիջապէս գանձելի՝ 342,6: Օտար դրամներու կայունացման հիմնադրամին մօտ իր պահանջը՝ 701,8:

Մասնագէտներու համաձայն, Ֆրանսա շատ լաւ ճամբու մէջ մտած է: Դրամը կայունացած է: Շուտով «ծանր Փրանքը» հրապարակ պիտի հանուի, մրցելով զուիցերիական փրանքին եւ մարքին հետ: Հասարակաց Շուկային մէջ իր դիրքը պիտի ամրապնդուի:

Տնտեսական գործունէութիւնը, որ ժամանակ մը թուլութեան նշաններ սկսած էր ցոյց տալ, նախատեսուածէն աւելի արագ սկսած է զարգանալ: Արտադրութեան չափանիշը, որ անցեալ ապրիլին հասած էր արդէն 1958 Ապրիլի աստիճանին, Մայիսին 1,7 առ հարիւր աւելի եղած է: 1952ի արտադրութիւնը հարիւր հաշուելով, ներկայիս չափանիշը կը ներկայացնէ 171: Ինչ որ մրցանիշ մը կը նկատուի:

Գործազրկութիւնը, որ ժամանակ մը սկսած էր մտահոգիչ դառնալ, մեղմացած է Ապրիլէն սկսեալ: Մէկ տարուան ընթացքին ամսականներու յաւելումը 6,1 առ հարիւր եղած է, մինչ 250 ապրանքներու գինը բարձրացած է 5,6 առ հարիւր համեմատութեամբ:

Արտածումները արտակարգ արագութեամբ աւելցած են մէկ տարիէն միւսը, զարմանք պատճառելու աստիճան: Մինչ 1958 Մայիսին 103 միլիառ Փրանքի (245 միլիոն տոլար) ապրանք արտածուած էր, այս տարուան Մայիսին 157 միլիառ Փրանքի (318 միլիոն տոլար) արտածում կատարուած է: Նոյն թափը շարունակուած է նաեւ Յունիսին:

Ձախակողմեան թերթերը սկեպտիկ են եւ չեն բաժներ կառավարութեան լաւատեսութիւնը: Ընդհակառակն կը պնդեն, որ գործաւոր դասակարգի գնման կարողութիւնը պակսած է տասը առ հարիւր համեմատութեամբ՝ մէկ տարուան մէջ: Ու չեն ուզեր հաւատալ Փինէի հրաշքին:

Ինչ որ ալ ըսուի, սա՛ ստոյգ է թէ Ֆրանսա մեծ քայլեր առած է դէպի վերականգնում:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԻ ՄԷՋ

« ՄԻԱՅՆ ԲԱՐԳԱՒԱՃԻԼ ԵՒ ԱԶԱՏ ԱՊՐԻԼ »

Զօր. Տը Կոլ Թանանարիւէն գնաց Թիւլէար, որ կը գտնուի Մատակասքարի հարաւային կողմը:

Օդակայանին մէջ տեղւոյն երեւելիներուն կողմէ դիմաւորուելով Նախագահը առաջնորդուեցաւ Թաղապետարան, ուր տեսակցութիւններ ունեցաւ քաղաքական եւ զինուորական դէմքերու հետ:

Ինչպէս ամէն տեղ, Թիւլէարի մէջ ալ, օդակայանէն մինչեւ քաղաք ժողովուրդը հաւաքուած էր գլխաւոր ճամբուն վրայ եւ խանդավառ կանչերով կը դիմաւորէր Հասարակապետութեան Նախագահը:

Մատակասքարի Նախագահ Ցիրանանայի եւ նախարար Լըքուրի ընկերակցութեամբ երբ Զօր. Տը Կոլ քաղաք մտաւ՝ թնդանօթի 21 հարուածներ ողջունեցին իր ժամանումը:

Թիւլէարի փողոցները զարդարուած էին Ֆրանսական եւ տեղական դրօշակներով:

Թաղապետարանին մէջ կարճատեւ խորհրդակցութիւն մը ունենալէ ետք, Տը Կոլ գնաց Թիւլէարի քաղաքապետարանի դաշտը, ուր հաւաքուած էր 15 – 20.000ի հասնող բազմութիւն մը: «Մարսէյեզ»էն եւ Մատակասքարի քայլերգներէն ետք Ցիրանանա եւ նախարար Լմիլ յաջորդաբար խօսք առին, բարիգալուստ մաղթելով Տը Կոլի:

Նախագահը ճառ մը խօսեցաւ, մասնաւորապէս յայտարարելով — Բազմաթիւ մարդոց նախանձը կրնանք շարժել, որովհետեւ միութեամբ՝ խաղաղութեան օրինակ մը կուտանք անոնց: Միասին բարգաւաճիլ՝ նիւթապէս, բարոյապէս եւ զարգանալ մտաւորական մարզի մէջ, ազատ ապրիլ միասին, եթէ հարկ ըլլայ՝ միասին պաշտպանելով մեր ազատութիւնը, վերջապէս՝ ժողովուրդներու միութեան օրինակը տալ աշխարհին, ահա՛ թէ ինչ է Հասարակապետութեան նպատակը:

Զօրավարին խօսքերը խանդավառութեամբ ողջունեցան մալկաշ ժողովուրդին կողմէ

Թանանարիւ վերադառնալէ առաջ Տը Կոլ հանդիպեցաւ նաեւ Իհօզի, ուր պաստառներու վրայ՝ կը կարդացուէր.—«Հոս, 98.77 առ հարիւր «այո» պատասխանեցինք հանրաքուէին: Կեցցէ՛, ամէնէն նշանաւոր Ֆրանսացին»:

Ժողովրդական նուագածուներ կը պարէին, կ'երգէին ու կը նուագէին Զօրավարին կառքին շուրջ:

Ինչպէս կը գրեն փարիզեան թերթերու թղթակիցները, մալկաշ ժողովուրդին ուրախութիւնն ու խանդավառութիւնը աննախընթաց էր: Նախագահական շքախումբը վերածուած է հսկայ թափօրի մը եւ ուղղուած դէպի քաղաքին կեդրոնական հրապարակը:

Նախագահը դարձեալ ճառ մը խօսեցաւ, մասնաւորապէս ծանրանալով Հասարակապետութեան վրայ.— «Ով որ կ'ուզէ՝ կրնայ բաժնուիլ: Մենք կ'ուզենք նախ մեր յառաջդիմութիւնը, բարգաւաճումն ու ապահովութիւնը հաստատուն հիմերու վրայ դնել: Դժուարին պայմաններու եւ վտանգաւոր աշխարհի մը մէջ կ'ապրինք: Մենք ազատ մարդիկ ենք եւ կը մտածենք ազատ մնալ. աւելի գլխաւոր պատճառն է՝ որուն համար միասին ենք. երբ միացած ենք իրարու՝ աւելի զօրաւոր ենք, մեզի պահելու համար մեր ունեցածը»:

Իհօզէն, Նախագահը ուղղակի վերադարձաւ Թանանարիւ, ուր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Վարչապետ Տըպրէի հետ:

Սրք Սրին

ՀՈՒՄ ՆԻՒԹԵՐ

Անցեալ օր, խորհուրդ կուտայինք Թուրքիոյ «փէյլասոֆ»ներուն որ քննութիւն մը կատարէին՝ ստուգելու համար թէ Թուրք կոչուած շնչաւոր էակը իրաւ Մա՞րդ էր թէ ո՛չ – Մարդ: Այլ խօսքով, ասո՞ւն թէ անասուն:

Բնականաբար, այս տեսակ քննութիւն մը գլուխ հանելու համար անհրաժեշտ են կարգ մը տուեալներ, հում նիւթեր: Փնտռտուք պէտք է կատարուի, ասդին, անդին:

Մեր երախայութեան օրերը Վոսփորի գեղածիծաղ ափունքը անցուցած ըլլալով, մենք ալ քիչ – շատ *«վաթանտաշ»* կը նկատուինք:

Ուրեմն, *«վաթանտաշ»*աբար կ'ուզենք պզտիկ ծառայութիւն մը մատուցանել Թուրք «փէյլասոֆ»ներուն, իրենց հայ – թաթխելով վերյիշեալ հում նիւթերէն քանի մը նմոյշներ, որոնք մեզի հրամցուեցան, վերջերս, ուրիշ նախկին *«վաթանտաշ»*ներու կողմէ:

×

— Կ'ամչնամ ըսելու, բայց զինուոր էի Թրքական բանակին մէջ: Ղրկուած էի Անատոլուի խորերը՝ կորսուած անկիւն մը ... Քաշածիս միայն Աստուած գիտէ... Անօթի էինք, անօ՛թի ... Ամէն օր *պուլղուր* կուտային... Առտուն *պուլղուր*, կէսօրին *պուլղուր*, իրիկունը *պուլղուր*... միսին երեսը տեսած չունէինք ... Ներողութի՛ւն, սուտ խօսեցայ ... Օր մը միսին երեսը տեսանք... Պատմեմ թէ ի՛նչպէ՛ս պատահեցաւ այդ հրաշքը... Առտու մըն ալ լուր եկաւ թէ Ամերիկացի սպաներ պիտի գային *պէօլիւկը*... Տասնապետը յայտարարեց — « Այսօր, ձեր *պուլղուր*ին երեսը ծածկուած պիտի ըլլայ խորոված միսով... Զգո՛յշ ուտէք... Դուք միայն *պուլղուր* կերէք... Միսը ձեզի համար չէ»... Ամերիկացիները եկան ու տեսան թէ սեղանին մէջտեղը դրուած *խարաւանա*յին մէջ միս կար ... Բայց այդ միսը ուտող զինուոր կա՞ր ... Չհարցուցին ...

— Լա՛ւ, միսե՞րը ինչ եղան ...

— Ի՞նչ պիտի ըլլան ... Երբ հիւրերը գացին, միսերը փոխադրուեցան Թուրք սպաներու ճաշարանը ...

×

– Հայրիկիս, մայրիկիս ու կնքահայրիս խե՛լքը սիրեմ ... Ելեր են խածի տուեր են մկրտութեան անուն մը, որ քիչ մնացեր էր որ զիս անդիի աշխարհը ղրկէր ...

— Ի՞նչ անուն ...

— Վարդա՛ն... Ա՜խ, ինչե՛ր քաշեցի աս անունին երեսէն... Զինուոր էի ... Տասնապետս, բարբարոս Գոնիացի Թուրք մը, կ'ապտակէր զիս, որովհետեւ անունս Վարդան էր... Ուրիշ պատճառ չկար ... Օր մը ըսի ինքնիրենս — «Ասիկա քաշուելիք բան չէ... Սրտեղէն երթամ Քոմանտանին գանգատիմ ...» Ելայ գացի... Զգացա՛ծ ըլլայի... Սենեակէն ներս մտայ չմտայ, «Ի՞նչ կ'ուզես» պոռաց... Դող մը եկաւ վրաս... Անատոլուի լեռներն էի, չմոռնամ ըսելու... Գանգատս յայտնեցի — «Քոմանտան էֆէնտի, զիս կ'ապտակեն, որովհետեւ անունս Վարդան է ... Ես ի՞նչ յանցանք ունիմ ...» ըսել գիտցայ, Քոմանտանը աթոռէն վեր ցատկեց ... Ես ալ կարծեցի որ տասնապետը կանչել պիտի տար եւ աչքիս առջեւ, անոր աղուոր ծեծ մը պիտի քաշէր ... Ապո՛ւշ եմ եղեր... Եկաւ քովս եւ գոռաց — «Վարդա՞ն, հէ՜... Ձեր Վարդաններն էին որ իմ ամբողջ գերդաստանս կոտորեցին (*Թէքմիլ սիւլալէմի քէսթիլէր*)»: Եւ սկսաւ աքացիներ տեղացնել չորս կողմիս... Դիմացկուն եմ եղեր որ չեմ մեռեր ...

×

— Թուրք զինուորը ամսական ի՞նչ թոշակ կը ստանայ ...

— Երեսուներկու ղրուշ, որ թարգմանի ամերիկեան երեք սենթ ...

— Ամերիկայի տուած զէնքերը գործածել սորվա՞ծ են : ...

— Պիտի սորվին, երբ ձուկը ծառը ելլէ... Առայժմ, սորվեցնողները գողութեամբ զբաղած են, իսկ սորվելու պէտք ունեցողներն ալ չեն կրնար ... ջորին ու էշը իրարմէ զատել ...

Ականջը խօսի «Վաթան»ի յօդուածագրին, որ կը հարցնէ *«ադամա՞լ»* ենք...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ փոխ վարչապետ Կոզլով առջի օր Քալիֆորնիոյ այգիները այցելած է: Քաու – Պոյի գլխարկով ծպտուած, Կոզլով ձիու մը վրայ նստած է եւ նկարուած: Խորհրդային փոխ – վարչապետը յայտարարած է.— «Միացեալ Նահանգներու եւ Խ. Միութեան յարաբերութեանց ձգտումին պատասխանատուն՝ Թրումըն է, մինչ Ռուզվելթ, որուն հանդէպ մեծ յարգանք ունինք, լաւ յարաբերութիւններ ստեղծած էր մեր երկու երկիրներու միջեւ»:

ՂԱՆԱՅԻ մէջ հակաֆրանսական ցոյցեր տեղի ունեցած են: Ցուցարարները որոնց կարգին նոյնիսկ նախարարներ կը բողոքեն ֆրանսական այն ծրագրին դէմ որ հիւլէական փորձեր կը նախատեսէ Սահարայի մէջ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Թաս» գործակալութիւնը հաղորդեց թէ երկու շուներ (էգ) եւ մէկ ճագար միջերկրային հրթիռով մը անհուն ղրկուած եւ ետ բերուած են:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը Հայլէ Սէլասիէ որ քանի մը օր է Խ. Միութիւնը կ'այցելէ, Եալթա հասաւ:

ԱՆԳԼԻՈՅ թագուհին եւ Էտիմպուրկի իշխանը Շիքակօ հասան, իրենց կ'ընկերանայ Քանատայի վարչապետը: Այցելելէ յետոյ միջազգային տօնավաճառը Էլիզաբէթ Բ. եւ ամուսինը Քանատա վերադարձան:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան ազգային համագումարը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 9էն 12 Իսի Լէ Մուլինոյի մէջ (Փարիզի շրջան): Օրակարգ՝ ընդդիմադրութեան ձեւ — Ալժերիա — աշխարհականութիւն:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Անկախութեան տարեդարձին առթիւ 350 մեռեալ կը նախատեսուէր: Առաջին առթիւ սակայն 494 է մեռեալներու թիւը, եւ վերջնական ալ չէ:

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաքմիլըն տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հարիմընի հետ, որ նոր վերադարձած էր Մոսկուայէն: Ամերիկացի դիւանագէտը Մաքմիլընի հաղորդեց Խրուշչեւի հետ իր ունեցած խօսակցութեանց արդիւնքը. այնպէս կը թուի, թէ Մոսկուա որոշած է իր ծրագիրը պարտադրել Ժընեւի յառաջիկայ ժողովին մէջ:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ երկիրներու մեծերու ժողովը պիտի գումարուի Օգոստոսի մէջ, կը հաղորդեն Գահիրէէն: Մարոք ընդունած է մասնակցիլ այս ժողովին:

ՍՈՒՐԷՆ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Սուրէն Պարթեւեանի գաղափարները, միտքերը այլապէս շահեկան են եւ կը յատկանշեն իր ժամանակի մտայնութիւնն ու ըմբռնումները, եւ նոյնիսկ այսօր ալ կը պահեն իրենց այժմէականութիւնը։ Կ'ըսէ թէ մտքէս չեմ անցուցած վայրկեան մը թէ ճշմարիտ գրականութիւնը ապրեցնող ասպարէզ մըն է մեր մէջ, ոչ ալ միամտութիւնը ունեցած եմ կարծելու թէ պարկեշտօրէն ու հպարտօրէն աշխատող գրագէտը՝ գեղեցկութեան փոխարէն զոր պիտի տար մեր ժողովուրդին՝ պատառ մը հացի իրաւունք պիտի ունենար։

Զարկեցէք մարդիկ ատեցող ու քինախնդիր ձգտումներ երեւակայած են անոր մէջ առաջին օրէն որ գրել սկսած է։ Կը խոստովանի թէ համոզումներուն բուռն անկեղծութիւնն է որ բացատրութեան այդպիսի դաժան սաստկութեան մը կը դատապարտէ զինքը։

Քաղաքական հարցերէն անկախաբար, Սուրէն Պարթեւեան արմատական մը կը մնայ գրական հարցերու մէջ։ Իր թերթը «Վաղուան Ձայնը» պայքարի թերթ մըն է։ Գիտական, իմաստասիրական ու գեղարուեստական խոշոր ու պոռոտ յաւակնութիւններ չի հետապնդեր։ Առանց այս վերջիններուն կարելի կը կարծէ գրական բաժին մը ունենալ, առանց օտար գրականութիւններու եւ գեղարուեստներուն վրայ «պատկառելի երկայնութեամբ ու վճիռներով ոգնութիւններու, յանկարծակի բերելու եւ միամիտները հիացումի սարսելու այս լիրբ ու վերջապէս գիւղին եղանակը մերը պիտի չըլլայ»։ Շատ թափանցիկ է որուն որ կ'ակնարկէ։ Իր մղձաւանջը միշտ Ա. Չօպանեանն է։ Կը խոստովանի թէ ուրացումի եւ քանդումի հաճոյքին համար, եւ ոչ ալ անհատականութեանը զարթնումին տրամաբանական ապացոյցը տալու համար չէ որ «Վաղուան Ձայն»ի Ա. թիւէն իսկ խնամքը կ'ունենայ շեշտելու թէ իրենց ճիգը շարունակութիւնը պիտի չըլլար այն շփոթ ու անհարազատ արտադրութիւններու խառնակոյտին, որ կը կազմէր «անորակելի գրականութեան» շրջանը։ Դժգոհ է հիներուն դէմ։ Նոր տղաքներ հասեր, նոր ու տիրական ձգտումներով, գրական նոր իտէալի մը եղբայրական խանդավառութեանը մէջ միացած ու համերաշխ մանաւանդ այն միահամուռ ու անզուսպ զզուանքովը, զոր կ'ազդէր իրենց Ա. Չ.-ի գրականութիւնը։ Ու կը յայտարարէ բարձրաղաղակ — «Կը ներեմ ինքզինքիս յուսալ թէ գալիք սերունդը զիս պիտի չանիծէ հայ գրականութիւնը մաքրած ըլլալուս այդ տարափոխիկ ապականութենէն»։

Բարեբախտաբար Սուրէն Պարթեւեանի գրիչը ամէն ատեն եւ ամէնուն հանդէպ «թոյն ու ժահր» չի ժայթքեր։ Իր համակրութիւններն ու բարեկամութիւններն ալ ունի, որոնք տեւական են։

1900ի ատենները Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութիւնը յարգանքի ցոյց մը կը կազմակերպէ Լեւոն Բաշալեանի գրականութեան համար։ Սուրէն Պարթեւեան կը հրաւիրուի հանդիսաւոր ճառ մը կարդալու։ Այդ ելոյթը տխուր ու ռամիկ հարկ մը կը համարէ թէեւ, եւ կը խոստովանի որ «մտաւորական ողբալի անբաւականութիւն մը ունի» նման պարտականութիւն մը կատարելու համար, եւ սակայն մոքի համակիր տրամադրութեամբ ճառախօսի դերը կը ստանձնէ։

Այս երեկոյթին է որ 1890 – 1900 տասնամեայ արեւմտահայ գրականութեան մասին կ'արտայայտուի, եւ իրապաշտ գրականութեան երեք կարկառուն դէմքերը կը ներկայացնէ. Լեւոն Բաշալեան, Գրիգոր Զօհրապ եւ Հրանդ (Մելքոն Կիւրճեան), «ժդգոհութիւն պատճառելով իհարկէ Արշակ Չօպանեանին, որուն՝ ոչ միայն յիշատակութիւնը չըներ, այլ եւ մէկէ աւելի ակնարկութիւններով ու քննադատութիւններով, կը ստորագնահատէ անոր գրականութիւնը։ Կ'արժէ յիշատակել նաեւ որ Լեւոն Բաշալեանին յարգանքի երեկոյթին նախագահը նոյն ինքն Արշակ Չօպանեանն էր, որ նախագահի աթոռէն կ'ելլէ, բայց կը մնայ հանդիսրահին մէջ։

Սուրէն Պարթեւեան երկարօրէն կը խօսի յիշուած երեք դէմքերու մասին, որովհետեւ «պարկեշտ միջակութիւններու ու վաղանցուկ հոսանքին մէջ անոնք միայն, Գրիգոր Զօհրապ, Լեւոն Բաշալեան եւ անպատկառ ոչնչութիւններու տխուր եւ Հրանդ կանգուն կը մնան եւ կը տեւեն իրենց արուեստին հզօր ինքնատպութեամբը»։

Գալով Արփիար Արփիարեանին, իրեն համար «Մեր վերջին քառորդ դարու ազգային բարոյական կեանքը վարել ընտանձնող պարկեշտունակ ոչնչութիւններու ու «նկարագրի տէր» ամբաններու անստգիւտ բազմութեան մէջ, ամէնէն աւելի շարժում առաջ բերողն է եղած ու է՛ն հզօր, է՛ն խանդավառ գործաւորը»։

×

Սուրէն Պարթեւեան երեւոյթ մըն է մեր գրականութեան մէջ։ Երեւոյթ մը մանաւանդ իբրեւ հրապարակախօս եւ հրապարակագիր։ Մեր լեզուն գաղտնիք չունի իրեն համար։

Կը գրէ աշխարհաբար մը, որ 60 – 65 տարիներ առաջ իր կազմութեան առաջին շրջաններուն մէջ կը գտնուէր եւ բոլոր իրապաշտներուն գործիքն էր։ Բայց Սուրէն Պարթեւեանի այդ գործիքը չէր նմաներ իր եղբայրակիցներուն գործիքին, հաստ, խայթող, յարձակողական, վիրաւորիչ, կճող եւ ուժեղ։ Ցարկածողական եւ հարուածելու նպատակով, ոչ մէկը իրեն չափ յանդուգն է եւ ճարտար։ Նոյնիսկ անարդարութիւններու պահուն, ընթերցողը սիրով ու հաճոյքով կը հետեւէր իր յանդգնութիւններուն։ Իր բառարանը արտակարգօրէն հարուստ է, երբ մանաւանդ լախտի հարուածը պիտի տայ։ Գրչի ուժին կը միացնէր նաեւ խօսքի ուժը։ Բեմին վրայ նոյնքան պերճախօս է, որքան երբ գրիչը ձեռք կ'առնէ։ Գիտէ խորապէս ազդել ընթերցողներուն եւ ունկնդիրներուն վրայ։ Ինչ որ կը գրէ ու կը խօսի, առանց արուեստակութեան է։

Առաջին շրջանի հրապարակագրական յօդուածներուն մէջ աւելի յանդուգն, հետզհետէ վերապահութիւն մը կը դնէ քանի տարիքը կ'առնէ։ Կը զգուշանայ վճռական կարծիքներ յայտնելէ։

Գրագէտի խմոր եւ նկարագիր ունէր Սուրէն Պարթեւեան։ Բայց հրապարակագրութիւնը մեծ չափով վնասեց այդ բնական հակումին։ Գրական էջերուն մէջն ալ զգալի է այդ երկուութիւնը։ Ինչ որ գըրած է եւ մեր գրականութեան փոխանցած, տաղանդի անուրանալի շունչով ու շնորհով տեղի ունեցած է եւ գիտակցութեամբ, նոյնիսկ իր ժխտումներն ու անիրաւութիւնները։

Իր ընտրած տիպարները, երկու սեռէ, բացառաբար հայ կեանքէն առնուած են։ Եթէ բացասական տիպարներու կը հանդիպինք երբեմն, կարեկցութիւն միայն կը զգանք անոնց հանդէպ, որովհետեւ անոնք ալ մեր ժողովուրդին ներկայացուցիչներէն են եւ մարդկային կիրքեր կը ցուցադրեն։

Արձակագիր Սուրէն Պարթեւեան մէկն էր գրչի այն վաստակաւորներէն, որոնք «Հայրենիք»ի եւ «Մասիս»ի իրապաշտ սերունդին կը պատկանէին, մէկը՝ հանրային – ընկերային կեանքի մէջ գաղափարական եւ վերանորոգչական պայքարի շեփորողներէն։

Այդ այն շրջանն է, երբ արուեստի եւ գրականութեան շուրջ նոր խմորումներ սկսած էին յայտնուիլ, Փարիզ, Լոնտոն, Մանչեսթր եւ Գահիրէ ապաստանած մեր տարագիր մտաւորականներուն մէջ։

Բայց այդ շրջանն ալ երկար չի տեւեր։ Պառակտումը կը սկսի ամէն կողմէ, եւ այդ վիճակին ու սերունդին համար է, որ Սուրէն Պարթեւեան, այնքան դառնութեամբ եւ յատկանշական կերպով կը գոչէ «Վրիպած սերունդ»։

Սուրէն Պարթեւեան արժանի է հայ գրականութեան պատմութեան մէջ իր արժանի տեղը գրաւելու։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՉԵՆ ՀԵՐՔԵՐ, ԲԱՅՑ ԿԸ ՆԱՀԱՆՋԵՆ

«ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՁԵՒԸ ՓՈԽՈՂ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ»

Սփիւռքի ազատ մամուլը եւ, ամէնէն առաջ, Կ. Գէորգեանի 1959ի տարեգիրքը արձագանգ եղան Մեսրոպեան տառերու հիմնական ձեւը փոխող ծրագիրներու գոյութեան՝ Խ. Հայաստանի մէջ։

Կանխելու համար նման հակազգային ծրագրի մը կիրառումը, անհրաժեշտ էր այդ դաւին մերկացումը։ Կը պարզուի որ ազատ մամուլի ելոյթները ունեցած են իրենց ազդեցութիւնը եւ «Մեսրոպեան տառերու հիմնական ձեւը փոխող առաջարկներ»ը պիտի մնան անհետեւանք։

Պէյրութի «Յառաջ» թերթը (1959 Յունիս 14) հրատարակած է «սովետահայ գրող» Խ. Բարսեղեանի յօդուածը վերի ենթախորագրին տակ, յօդուածագիրը թէեւ կը պարզէ Մեսրոպեան տառերու փոփոխութեան, «տպագրական նոր տառանմոյշներ ստեղծելու» անհրաժեշտութիւնը, բայց կը գրէ նաեւ հետեւեալը.

Տպագրական նոր տառատեսակների ըստեղծումը յանգեցնում է մեր տառաձեւերի հարստացմանը, համալրում տառատեսակութիւնը նոր եւ դիւրընթեռնելի տեսակաշարով։ Տպագրական տառերի բարելաւումը պահանջում է մօտեցման զգուշաւորութիւն, իսկ դա վերաբերւում է առաւելապէս ազգային ձեւի պահպանման հարցին։ Նրանք, ովքեր մասնակցելով այդ խնդրի լուծմանը, կը ձգտեն լրջօրէն վերափոխել մեսրոպեան տառապատկերի հիմնական ձեւը, կամայ թէ ակամայ կանգնած կը լինեն ազգային մշակոյթի ժխտման ճանապարհին, որովհետեւ մերժել ու ձեւափոխել մեսրոպեան տառերի աւանդական կառուցուածքը, նշանակում է մոռանալ ու կորցնել դարերի ընթացքում մեր ժողովրդի ստեղծած մշակութային արժէքները։ Հենց այս պատճառով էլ երբեք չեն կարող խրախուսուել ու իրականացուել նման փորձերն ու ձգտումները։

Պոլիգրաֆհրատի գլխաւոր վարչութեան պետ Ե. Յովհաննիսեանի յօդուածում (տես «Երեւան» 1958 թ., թիւ 162) որոշակիօրէն ասուած է, որ «այդպիսի առաջարկութիւններն ու փորձերը կը մնան անհետեւանք» ու կը մատնուեն անուշադրութեան։ Եթէ անցեալի գործիչներից շատ շատերին չի յաջողուել տառատեսութեան զարգացման ճանապարհին հասնել մեծ յաջողութիւնների, ապա դրա պատճառներից մէկն էլ այն է, որ նրանք ձգտել են անճանաչելիօրէն վերափոխել մեսրոպեան տառապատկերը։

Անաղարտ պահել տպագրական տառապատկերը, այդ նշանակո՞ւմ է արդեօք ընկնել միւս ծայրայեղութեան մէջ եւ կառչած մնալ եղածին։

Ի հարկէ ոչ...

Տեսակաշարի բազմացման ու բարելաւման ընթացքում անհրաժեշտ է խուսափել

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ

ՄԱՐԴԸ, ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԵՒ ԻՐ ՎԷՊԸ՝ ՏՈՔԹ. ԺԻՎԱԿՕ

«Կայանին մօտ, անտառի եզրին, զոր աշունը մերկացուցած էր արդէն, եւ որուն խորութեան կարելի էր թափանցել ակնարկով մը միայն, իբրեւ թէ յանկարծ դռներ կը բացուէին պարապութեան մը վրայ, հող, կ'ապրէր աղուոր սին մը (սորպիէ) մեկուսի, ժանգի գոյն, միակը ծառերուն մէջ, որ դեռ պահած էր իր տերեւները։ Ան կը բարձրանար հողաթումբի մը վրայ, ճախճախուտ տարածութեան մը կողքին։

Եւ ան դէպի երկինք կ'ուղղէր իր կարծր պտուղներուն փնջակները, մուգ կարմիր, եւ որոնք կը փայլէին ձմեռնամուտի կապարեայ երկինքին եւ գետնի ձիւներուն միջեւ։

Փոքրիկ թռչուններ, փայլուն փետուրներով, սառնամանիքի առաւօտներու արշալոյսներուն պէս դեղափայլ, եզնակներ, եռածշտահաւեր, կը թառէին սինին վրայ, կը կտցահարէին դանդաղօրէն իրենց ընտրած խոշոր պտուղները, եւ յետոյ, արագօրէն վերցնելով իրենց պզտիկ գլուխները՝ իրենց պարանոցները կ'երկարէին եւ դժուարութեամբ կուլ կու տային պտուղները։

Տեսակ մը ջերմ, ընտանի մտերմութիւն ստեղծուած էր թռչնակներուն եւ ծառին միջեւ։ Կը թուէր թէ սինը, անոնց ջանքերուն վկայ, երկար ատեն ընդդիմացած էր. յետոյ, գթալով անոնց, անձնատուր եղած։ Ան տեղի տուած էր մօր մը պէս, որ իր կուրծքը կը բանայ ու ծիծ կու տայ իր զաւկին.

— «Ձեր հետ կարելի չէ գլուխ ելլել, վերջապէս, ինչ եւ ի ցէ... կերէք, զիս կերէք, սնուցէք առէք...»։

Եւ ան կը ժպտէր։

Այս մէկ հատուածէն կարելի է գտնել «Տոքթ. Ժիվակոյի» մէջ տիրող մթնոլորտը մարդկայնական այն շունչը, որ կը լեցնէ ամբողջ գիրքը։ Բազմաթիւ, մէկը միւսէն գեղեցիկ այսպիսի նկարագրութիւններ կան։ Նկատենք թէ հոն ծառը, թռչունները, անձնաւորուած են եւ սերտօրէն կապուած մարդոց, որոնց պատմութիւնն է այս վէպը։

Այնտեղ կան նաեւ, առաջին էջէն մինչեւ վերջինը, խորհրդածութիւններ, (արտայայտուած ուղղակի հեղինակին կողմէ, կամ իր հերոսներուն բերնով) մարդկային ճակատագրին, երջանկութեան, մահուան ու կեանքին, մարդկային ընկերութեան, կրօնին եւ այն բոլոր մեծ հարցերուն վրայ, որոնք զբաղեցուցած են ու կը շարունակեն խռովել մարդկային միտքը։

Մտիկ ըրէք անոնցմէ քանի մը հատը, ոչ միայն գաղափար կազմելու համար անոնց գեղեցկութեան, մարդկայնական շունչին մասին, այլ ըմբռնելու համար նաեւ թէ ինչու այսքան աղմուկ հանեց այս վէպը երկաթէ վարագոյրէն անդին։ Տոքթ. Ժիվակօն է խօսողը, եւ դիտէ՞ք որուն կ'ուղղէ իր խօսքը — Փարթիզաններու պետին, այսինքն համայնավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչին.

«Փոխել կեանքը...։ Անոնք, որոնք այսպէս կը խօսին, թերեւս տեսած են ամէն գոյնէ բաներ, բայց կեա՞նքը. երբեք չեն գիտցած թէ ինչ է ան, երբեք չեն զգացած անոր շունչը, անոր հոգին։ Մարդկային կեանքը, անոնց համար, բուռ մը մեռեալ տարր է եղած, բուռ մը հող, որ չէ ազնուացած իրենց հպումով, ան կը սպասէ որ աշխատուի իրենց կողմէ, ձեւափոխուի։ Կեանքը սակայն, մեռեալ տարր մը չէ, ոչ ալ շինանիւթ մը։ Կեանքը, եթէ կ'ուզէք գիտնալ, պէտք չունի մեզի մշտապէս վերանորոգուելու համար, յաւիտենապէս բարեփոխուելու։ Ան, մարդկային կեանքը, հարիւրաւոր մղոններով բարձր էր այն բոլոր նեղմիտ վարկածներէն, զոր դուք եւ ես կրնանք բանաձեւել անոր նկատմամբ»։

Վէպին հերոսուհին, Լարան, այսպէս կ'արտայայտուի յեղափոխութեան մասին.

«...Ու յանկարծ, այո, ոստումը, խաղաղ ու անվտանգ չափէն անդին, ընդհանուր այս խելագարութիւնը, արեան եւ ճիչերու մէջ, վերադարձ վայրենի վիճակին։ Ամենօրեայ այս ոճիրները, ամէն ժամու, ոճիրը՝ օրինականացած, քաջալերուած։ Խօսքին բանակալութիւնը չդադրեցաւ երբեք աճելէ անկէ ի վեր, նախ թագաւորական ձեւի տակ, յետոյ յեղափոխական։ Ընկերութեան այս խելագարութիւնը տիրացաւ ամէն բանի, վարակեց ամէն ինչ։ Ամէն ինչ ինկաւ անոր մթին ազդեցութեան տակ»։

Ուրիշ տեղ մը, նոյն այդ Լարան կ'աւելցնէ.

«Գլխաւոր դժբախտութիւնը, գալիք չարիքին արմատը, անձնական կարծիքին հանդէպ՝ մարդոց հաւատքին կորուստը եղաւ։ Ասոնք խորհեցան թէ վերջ գտած էր այն ժամանակաշրջանը, երբ, մարդիկ կը ներշնչուէին բարոյական ըմբռնումներէ, եւ թէ այլեւս հարկ էր առաջ անցնիլ եւ ապրիլ, բոլորիս համար օտարամուտ գաղափարներով, բոլորիս պարտադրուած գաղափարներով»։

Հատուած մըն ալ արտագրենք ուր Փասթեռնաք կը բացատրէ թէ ինչ կը խորհի սիրոյ մասին։ Խօսքը Տոքթ. Ժիվակոյի եւ Լարայի մասին է։

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(12 Շար.)

մեր տպագրական տառերում արդէն նըկատուած եւ բազմիցս նշանակուած թերութիւններից ։ Այս նշանակում է հարթել ազգակից տառերի՝ «դ»ի ու «դ»ի, «դ»ի ու «գ»ի, «ն»ի ու «ճ»ի միջեւ գոյութիւն ունեցող չփոթութիւնը։ Հետեւութիւնը պարզ է՝ Նոր ստեղծուող տառատեսակները ունենալով նախկին տառերի պատկերը՝ պէտք չէ ունենան ներանցում տեղ գտած թերութիւնները ։

... Մեր օրերում տառերի բարելաւման ամենահիմնական խնդիրը համարւում է տառի տեսանելի կարողութիւնների մեծացումը։ Ինչպէս բազմիցս ասուած է, մեր այժմ գործածուող տառերը առանձնապէս չեն փայլում այս տեսակէտից ։

Օժտել տառը տեսանելի կարողութեամբ՝ այդ դեռ չի նշանակում արհեստականօրէն մեծացնել տառապատկերը և կամ քմահաճօրէն աղաւաղել տառի ազգային ձեւը։ Այս նպատակին հասնելու հարցում՝ աւելի քան գործնական նշանակութիւն ունի ծայրամասերի հաչուին տառամարմինը մեծացնելու մեթոդը ։ Նոր տառերի ստեղծման ընթացքում՝ պէտք է հասնել այն բանին, որ հնարաւոր լինի ուժերի նուազագոյն լարումով տեսողական մեծ արդիւնքի հասնել ։

... Օգտագործուող տառի լուրջ թերութիւններից մէկն էլ մի շարք տառերի միջեւ գոյութիւն ունեցող նմանութիւնն է։ Բարելաւման ընթացքում անհրաժեշտ է վերացնել կամ նուազագոյնի հասցնել միմեանց ազգակից տառերի միջեւ գոյութիւն ունեցող չփոթելիութիւնը ։

Իվերջոյ, նոր տեսակաչարի ստեղծման գործում էական պահանջներից մէկն էլ այն է, որ տառերը լինեն գեղեցիկ ու բարեձեւ եւ, որ ամէնից կարեւորն է, իրենց տեսակի մէջ աչքի տեսողութիւնը շոյելու ատրճան ներդաշնակ ու ռիթմիկ ։

×

Թէեւ հարցեր կան, որոնց լուծումը դարեր է տեւում, բայց ժամանակներ էլ կան, երբ հարիւր տարուայ ճամբան մարդը մէկ օրում է անցնում։ Այն, ինչ դարեր շարունակ երազում էին մեր անցեալի գործիչները, այսօր դառնում է իրականութիւն։ Մնում է ցանկալ, որ նոր ստեղծուող տառանմուշները օժտուած լինեն մեր ազգային տառային մշակոյթի բոլոր լաւագոյն յատկանիշներով, իրենց մէջ արտայայտեն մեր պոլիգրաֆիայի ազգային ոճը եւ պարզութեամբ, դիւրընթեռնելիութեամբ, մատչելիութեամբ ու գեղեցկութեամբ բաւարարեն մեր ընթերցող հասարակութեան բարձր պահանջները ։

×

ՅՈՒՍԱԲԵՐ — Մեր Մայիս 30ի թիւով լուսած էինք հայերէն նոր տառերու քըլիշէ մը, յայտնելով, թէ «հաւանաբար պիտի ընդունուի Հայաստանի մշակոյթի նախարարութեան կողմէ»։

Կանխելու համար այս չարիքը, նոյն թիւի խմբագրականին մէջ բողոք բարձրացուցինք ՄՐԱԳՐՈՒԱԾ այս վանտալութեան դէմ, որու մասին երկու ամիս առաջ գրած էին նաեւ ուրիշներ ։

Ուրախութեամբ կ'իմանանք, որ մեր բողոքը լսելի եղած է եւ այս անգամ էջմիածնի Մայր Աթոռը եւս կը յայտնէ, թէ նկատի պիտի չառնուին ներկայացուած այդ օրինակները եւ ընդունուած է Երեւանցի ճարտարապետ Լիպարիտ Սասոյեանի պատրաստած փոփոխութիւնը ։

ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Իսիի Ֆ. Կապ. Խաչի Խրիմեան վարժարանի հոգաբարձութիւնը կազմակերպած էր ամավերջի հանդէսը, Յունիս 28ին, դպրոցի սրահին մէջ. ծնողքները, սիրողներ եւ մանաւանդ փոքրիկներ լեցուած էին սրահը ։

Ուսուցիչ Գ. Ս. Քաջեանի բացման խօսքէն ետք տեղի ունեցան խմբերգներ, արտասանութիւններ, գաւեշտ մը՝ «Կիրակոս աղային ճաշարանը», որ յաջող էր եւ զուարճալի ։ Ջութակի վրայ նուագեցին դպրոցի աշակերտներէն Վարուժան Սայլի եւ Բերոյեան, ուսուցիչ Գ. Ս. Քաջեանի ընկերակցութեամբ միջնարարին հոգաբարձութեան կողմէ Ֆ. Կ. Խաչի Տիկինները կարկանդակ եւ թան բաժնեցին ներկաներուն ։

Հոգաբարձութեան կողմէ Նշան Դարբինեան բսաւ, թէ որոշուած է դպրոցին սրահը նորոգել։ Այս նպատակին համար Ֆ. Կապոյտ Խաչը տրամադրած է 60.000 ֆրանք։ Տեղի ունեցաւ հանգանակութիւն մը, որմէ գոյացաւ 61.000 ֆրանք։ Հանգանակութիւնը պիտի շարունակուի ։

Նուիրատուներու ցանկը —

Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը վաթսուն հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Ալիքսանեան տասը հազար, Տէր եւ Տիկին Թորիկ Գալիգեան հինգ հազար, Տէր եւ Տիկին Գ. Պալապանեան հինգ հազար, Տէր եւ Տիկին Փ. Եսայեան վաղամեռիկ իրենց զաւկին Գեորգի յիշատակին (նահատակուած Ալժերիոյ մէջ) հինգ հազար, Տէր եւ Տիկին Գասպար Մանիսեան, Բ. Սարխոշեան, Առաքել Սերոբեան, երկու հազարական, Տիկին Գրիգորեան, Շահինեան, Մ. Տօնականեան, Ֆէրայեան, փոքրիկն Գալիգեան, Մէհթէլեան, Ո. Ասլանեան, Հ. Փանիկեան, Պապիկեան, Ասլանեան, Յարութիւնեան, Գ. Եղիազարեան, Ա. Միքայէլեան, ոմն, Եաղճիեան, Ֆէրմանճեան, Սերոբեան, Թրոյեան, Իշխանեան, Ջիպուքքերեան, Ն. Դարբինեան, Ընրաղեան, Գափլանեան, Պարզեւ Սայլի, Սամուրքաշեան, Զատրճեան, Օ. Պոյաճեան, Մ. Սերոբեան, Քիրամիտճեան, եւ Դաւիթ Դաւիթեան հազարական ֆրանք ։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԸ

★

ՎԱԼԱՆՍ, (Յատուկ). — Վալանսի Հայ Մարզականին 1958 – 1959 տարեշրջանի ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Յունիս 16ին, երեկոյեան ։

1945 Սեպտեմբերին կեանքի կոչուեցաւ այս կազմակերպութիւնը հետեւեալ պայմաններու մէջ։

Նախապէս Վալանսի մէջ կը գործէին մարզական երկու միութիւններ, Զ. Ո. Մ.ի խումբն ու «Արծիւ» մարզականը ։ Երկու խումբերը միանալով առաջան Հայ Մարզական Միութիւն անունը ։

1939ին, երբ պատերազմ ծագեցաւ, մարզական բոլոր խումբերուն պէս ցըրուեցաւ նաեւ մեր խումբը ։

Ազատագրութենէն ետք երկու խումբերէն լաւագոյն խաղացողներով զօրաւոր խումբ մը կազմուեցաւ, որ չորս տարուան մրցումներէ ետք տիրացաւ փրոմօսիոն տ'Օնէօր տիտղոսին։

Այնուհետեւ, տասը տարի շարունակ մեր խումբը վեց – եօթը նահանգներու մէջ մրցումներ ունեցաւ, հայ անունը պանծացնելով նաեւ մարզադաշտերու վրայ ։

Տարեկան ընդհանուր ժողովին իբրեւ ունկնդիր՝ կրնանք միութեան գործունէութեան գլխաւոր կէտերը ներկայացնել։

Վալանսի հայ մարզականը ունի հինգ խումբ ։ Բոլորն ալ մասնակցած են մըրցումներու ։

Ա. Խումբը ունեցած է ախոյենական 24 մրցումներ. ութ յաղթանակ, 9 պարտութիւն, եօթը հաւասարութիւն ։

Բ. խումբը (պահեստի) ունեցած է 18 մրցում, եօթը յաղթանակ, եօթը հաւասարութիւն, չորս պարտութիւն ։

Ժիւնիորները ունեցած են վեց մըրցում. չորս յաղթանակ եւ երկու պարտութիւն ։

Քատէները 18 մրցումի վրայ ապահոված են 14 յաղթանակ, մէկ հաւասարութիւն, երեք պարտութիւն ։

Մինիմները ունեցած են ինը մրցում, չորս յաղթանակ, երկու հաւասարութիւն, երեք պարտութիւն ։

Տասը տարի շարունակ այս միութիւնը գործած է եռանդով։ Մեր մարզիկները պիտի շարունակեն ընթանալ նոյն թափով՝ նոր յաղթանակներ ապահովելու համար ։

ԳԵ – ՍԱՐ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Նախկին Զինուորականներու Վարժատրութեանց Բարձրագոյն Խորհուրդին շնորհումով, Գ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ՝ փաստաբան Փարիզի Վերաքննիչ Ատեանի, Ասպետի խաչով պատուուած է ։

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

●

Որոշած ենք մէկ հատորի մէջ ամփոփել եւ հրատարակել Սիմոն Զաւարեանի երկու գրքոյկները («Ապակեդրոնացումը», «Ուսումնասիրութեան պէտքը»), մամուլի մէջ ցրուած յօդուածները եւ անտիպ նամակները։

Յեղափոխութեան քարոզիչ Սիմոն Զաւարեան, միաժամանակ գիւղատնտես եւ կրթական մշակ էր. շահեկան յօդուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ գրի առած է հայ ժողովուրդի բարքերուն, տնտեսական կեանքի մասին ընդհանրապէս եւ Կովկասի, Կիլիկիոյ, Տարօնի Հայութեան մասին մասնաւորապէս ։

Մեզի կը պակսին Թիֆլիսի «Մուրճ» պարբերականի եւ «Մշակ», «Յառաջ» օրաթերթերու մէջ Զաւարեանի լոյս ընծայած յօդուածները։

Հրապարակով կը խնդրենք Վենետիկի եւ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութիւններէն, Փարիզի Նուպարեան եւ Երուսաղէմի Կիւլպէնկեան Մատենադարաններու վարչութիւններէն եւ գրասէր անձերէ որոնք մատենադարաններ ունին, բարի ըլլան մեզի օգնելու վերեւ յիշուած թերթերէն արտագրելու եւ մեզի ղրկելու Ս. Զաւարեանի գրութիւնները։ Պատրաստ ենք արտագրելու կամ մեքենագրելու ծախքը յանձն առնել ։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

★

ԵՐԱԺՇՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

★

Հայպետհրատը լոյս ընծայած է տաղանդաւոր երաժշտագէտ Ալեքսանդր Շահվերտեանի «Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ» աշխատութիւնը, որ նուիրուած է 19 – 20րդ դարերու հայ ազգային երաժշտութեան զարգացման պատմութեան ուսումնասիրութեան ։

Համակարգելով եւ գիտական լուսաբանութիւններով ներկայացնելով հայ երաժշտական արուեստի վերոյիշեալ ժամանակաշրջանը բնութագրող բազմաթիւ փաստաթուղթեր՝ հեղինակը փորձած է հետազօտել հայկական ազգային երաժշտութեան ծագումը եւ ցոյց տալ անոր զարգացումը ։

Հայ երաժշտութեան զարգացման իւրաքանչիւր փուլը ճշգրիտ լուսաբանելու համար հեղինակը գրքին ներածական բաժնին մէջ տուած է հնագոյն եւ միջնադարեան հայկական երաժշտութեան կարեւոր երեւոյթներու համառօտ տեսութիւնը եւ պատմական աւանդութեանց ընդհանուր բնութագրութիւնը ։

Գրքին մէջ առանձին գլուխներ են յատկացուած նաեւ Կարա – Մուրզայի, Մ. Եկմալեանի, Տ. Չուխաջեանի եւ Կոմիտասի ստեղծագործութեանց ։

Արժէքաւոր այս աշխատութիւնը յետմահու հրատարակութիւն մըն է։ Ա. Շահվերդեան մեռաւ 1954ին. իր ձեռագիրը խմբագրուած եւ տպագրութեան համար պատրաստուած է երաժշտագէտ Ա. Աթայեանի կողմէ ։

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարսէյլի ճարտարագէտներու վարժարանը յաջողութեամբ աւարտած է Արսէն Մարգըրվանլեան, ստանալով Ընդհանուր Թուաբանութեանց եւ ճարտարարուեստական բնագիտութեան վկայագիրները ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԼՌԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

Ի.

— Եւ յետո՞յ, յետոյ ինչ ։

— Ու ոտքի հանեցի զայն եւ կարելի եղածին չափ շուտով իր տեղը տարի, մինոյն ատեն մարդիկ ղրկելով Մաոթէնի ետեւէն։

— Ինչո՞ւ համար ինծի լուր չղրկեցիր, անասուն ։

— Նախ չէի գիտեր թէ ուր էիր, յետոյ շատ արդար էր որ նախ իր ամուսինը ...

Ժան սուր ծիծաղ մը արձակեց .

— Իրաւ որ արդար ... Բայց յետո՞յ.

— Բացաւ աչքերը, դեռ Մաոթէնը չի հասած ։ Իր առաջին գործն եղաւ ճամբու դնել այն կիները, որ կը շրջապատէին զինքը. յետոյ չշնչեց ինծի. «Անոր մի խօսիք իմ նուաղումիս մասին. Եւ երբ Մաոթէն անոր քով վազեց դռնատ դէմքով, Կէրթրուտ անոր առջեւը գնաց, բոլորովին զուարթ երեւոյթով, եւ բսաւ «Կօշիկս կը սեղմէ ոտքս, ուրիշ ոչինչ»։

Ժան չէր ուզեր այլեւս մտիկ ընել. առանց շնորհակալական բառի մը, դէպի դուրս խոյացաւ։

Այն վարագոյրը որ կը փակէր Ֆէլշհամէրի վրանին մուտքը, ամբողջովին իջած էր։ Ժան մտիկ ըրաւ վայրկեան մը. — Լալու թեթեւ աղմուկ մը Մաոթէնին ձայնին խառնուած — որ կը ջանար հանդարտեցնել զայն — մինչեւ իրեն կը հասնէր ներսէն։ Ուզեց վարագոյրը բարձրացնել, բայց վարագոյրը տեղի չէր տար, կը թուէր թէ ամրապէս դրան շրջանակին հաստատուած էր ։

— Ով է ։

— Ես, Ժանը ։

— Դուրսը կեցիր ։

Ժան սարսռաց։ Այս «դուրսը կեցիր»ը դանակի մը պէս սիրտը խրեցաւ, երբ կ'ուզէր անոր քովն երթալ, որ կը տառապէր, կ'ուզէր մխիթարութիւն եւ խաղաղութիւն տանիլ անոր, երբ յանկարծ կը պոռան իրեն. «Կեցիր դուրսը»։

Սեղմեց ակռաները եւ իր այրող ակնարկները սեւեռեց այնվարագոյրին վըրայ, որուն մէջէն կ'անցնէր կարմրորակ տկար լոյս մը ։

— Ժան, գոչեց դարձեալ իր եղբայրը.

— Գնա նայէ, թէ հո՞ն է մեր կառքը.

Ըրաւ այն, ինչ որ հրամայեցին իրեն։ Շատ բարի էր յանձնառութիւններ կատարելու համար։ Անցաւ կառքի շարքերուն առջեւէն եւ, ոչինչ գտնելով, դէպի վրան վերադարձաւ ։

Այժմ վարագոյրը վերցուած էր։ Կէրթրուտ հոն էր, փայլուն պերող մը նետած ուսերուն — այնքան տժգոյն եւ այնքան գեղեցիկ .

— Աթոռ վրայ կը խորհիմ, արդարեւ, բսաւ Մաոթէն, կառքը վաղուան առտուան համար յանձնարարեցի... բայց ի՞նչ ընել այժմ ։

— Կէրթրուտ ստիպուած է մեկնիլ ըսաւ ան .

Եւ, արցունքէն ուռած աչքերով, Կէրթրուտ անոր վրայ ակնարկ մը ձգեց, ուր ջանաց ժպիտ մը դնել .

— Համակերպէ, տղաս, պատասխանեց Մաոթէն, շոյելով անոր մազերը։ Եթէ խնդիրը իմ ոտքիս շուրջը ըլլար մեծ ցաւ մը չէր ըլլար. բայց քիչ մը առաջուան քու արցունքներդ, քու յուզումներդ ... կը կարծեմ թէ հիւանդութիւնդ դեռ վըրադ է. եւ հանգիստը օգտակար պիտի ըլլայ քեզի։ Եթէ միայն շատ երկար ժամանակ պէտք չըլլար կառք գտնելու համար ։ Կը կարծեմ թէ լաւագոյն պիտի ըլլայ որ ոտքով երթաս այս կտոր մը ճամբան մարզադետնին մէջէն ... Եթէ այլ եւս որեւէ ցաւ չես զգար անշուշտ ։ Կ'ըլլա՞յ այսպէս ։

Կէրթրուտ ակնարկ մը ձգեց Ժանի վըրայ եւ փութաց հաստատական նշան ընել .

— Օդը տաք է. խոտը չոր, շարունակեց Մաոթէն, եւ Ժան կրնայ քեզի ընկերանալ .

Կէրթրուտ սարսռաց. եւ արիւնը բարձրացաւ իր այրող երեսներուն վրայ։ Ժանին աչքերը իրենները կը փնտռէին, բայց Կէրթրուտ կը խուսափէր անոնցմէ։

— Կրնաս կէս ժամէն վերադառնալ, սիրելիս, աւելցուց Մաոթէն, որ Ժանին լռութիւնը իբրեւ դժգոհութիւն առաւ ։

Ժան գլուխը երերցուց եւ ակնարկ մը ձգելով մէկտեղ, Կէրթրուտի վրայ, պատասխանեց թէ համաձայն էր ինք ։

Հ. ՋՈՒՏԷՐՄԱՆ

(Շար.)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Հայաստան Ենթակոմիտէի կողմէ :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը Սէն Ժիւսթ, Ավընիւ Ֆօոօ, Պառ տիւ Շալէի պարտէզին մէջ :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի :

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՃԱՆԻԿԵԱՆ :

Խօսք՝ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչի կողմէ։ Խօսնակ ընկ. Կ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, հայերէն եւ ֆրանսերէն սալեր :

Ջազ Ռատիօ Սէն Ժան ԷՕՐՏԷԿԵԱՆ :

Զուարճացուցիչ ըմպելի :

Պուլի մրցում : Կարելի է ճաշը միասին բերել, չամփուրով խորոված :

Ծանօթ.— Առնել Գանըպիէրէն 53 թիւ հանրակառքը եւ իջնել ճիշդ հանդիսավայրը :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը այս Կիրակի Մոնթէ Լէժէի գիւղակի գեղատեսիլ անտառին մէջ։

Խնամքով պատրաստուած գեղարուեստական բաժինով :

ՃՈԽ ԳԻՒՑԷ ԵՒ ԽՄԻՉՔՆԵՐ

Հանրակառքը կը մեկնի Սինեմա Փալասի առջեւէն առաւօտեան ժամը 9·30ին եւ 10·30ին, կը հանդիպի Վալանսօլ եւ Փոն տէ զ'Անկլէ։ Երթեւեկը ձրի է :

Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջակայքի հայրենակիցները վայելելու հայակական ուրախ եւ զուարթ մթնոլորտ մը։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համա - Խարբերդ. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լու Կրան Բէնի քոյր մասնաճիւղերու :

Կիրակի, 12 Յուլիս ամբողջ օրը Պ. Հայկազ Զուքուրեանի օդասուն եւ ընդարձակ ագարակը, Սէն Լու Կրան Բէն :

Կը բանախօսէ Փրոֆ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ։

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ խնամեալ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրէ «ՍՐԲՈՒԿ ՄԱՄԱՅԻ ԱՂՋԻԿԸ» կամ «ՓԱՐԻԶԻԷՆԸ»

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ :

ՌԱՏԻՕ ԱԼՔԱԶ իր նոր սալերով եւ գործիքներով հանդէսին փայլը պիտի աւելցնէ :

Ճոխ պիւֆէ եւ չամփուրով խորոված մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Պ. Նշան Մուրատեանի մահուան տխուր առիթով, հանգուցեալի փափաքին համաձայն, փոխան ծաղկեպսակի եղան հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ զանազան ազգային բարեսիրական կազմակերպութիւններու :

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Յարութիւնեան (Սէնթ Էթիէն) հինգ հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ա. Ճիհանեան (Վալանս) հինգ հազար, Լ. Ճիհանեան (Վալանս) հինգ հազար, Ա. Միրզոյեան (Տէսին) հազար, Պ. Թորոսեան (Տէսին) հազար, Պ. Մուրատչեան (Լիոն) հազար ֆրանք։ Սոյն նուէրները յատկացուած են՝ Ա) Վեց հազար ֆրանք Կրընոպլի Կարմիր Խաչին : Բ) Վեց հազար Խարբերդի Հայր. Միութեան։ Գ) Վեց հազար Կրընոպլի Կապ. Խաչի դպրոցին։

Կրընոպլի Կապ. Խաչը նոյն տխուր առիթով շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի եւ ի նպաստ իր դպրոցին — Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սօթիրատիս երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Մութաֆեան հազար :

Տիկին Շնորհիկ Յովսէփեան եւ իր զաւակները երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանի շէնքին (յանձնուած է տեղական կոմիտէին)։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան։Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը :

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն ընթացք պիտի չտրուի. Նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ստեղծել :

Մեր հատավճար ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր.:

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը։

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական եւ ներկայ շրջանի փակման հաւաքոյթը այս Ուրբաթ գիշեր ժամը 21ին, Քառէի սրահը, Թէյասեղանի մը շուրջ։ Տարեկան զեկոյցէ մը յետոյ խօսք պիտի տրուի ներկաներուն, որպէսզի թելադրութիւններ ընեն :

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Սասնոյ Զօրի Հայր. Միութեան, ի յիշատակ Տարօն Սասնոյ Զօրի հերոսներու :

12 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անտրէի ծանօթ պարտէզին մէջ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փրատոյի եկեղեցւոյ դպրոցի աշակերտները, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Ս. Թորոսեանի, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական տարազով պարեր, կը ներկայացուի նաեւ յուզիչ տրամ մը «ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ» :

Առաւօտեան տեղի պիտի ունենայ պուլի մրցում, կը խնդրուի պուլերը միասին բերել :

ԾԱՆՕԹ.— Հանդիսավայրը երթալու համար Փլաս տ'Էքսէն առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան :

Պ. Բարսեղ Զաքարեան, զաւակները եւ թոռները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ՇԱՄԻՐԱՄ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թուլումայեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 4ին :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի (Յուլիս 9) առաւօտ ժամը 10·45ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Համաճարսանճաղի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը 12 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը, Տէսին Պ. Նազարի սրճարանին պարտէզին մէջ։

Մանրամասնութիւնը տեղւոյն վրայ :

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ
TRILPORT

Փարիզի Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը կազմակերպած է 12 Յուլիսին, դաշտագնացութիւն մը դէպի Թրիլփոր շոգեկառքով :

Կը հրաւիրուին Փարիզի շրջանի բոլոր Նոր Սերնդականները եւ փափաքողները։

Ժամադրութիւն՝ ժամը 9ին Կառ տը լ'Էսթ, Հօլ Պանլիէօ :

Երթուդարձ 550 ֆրանք :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կապ. Խաչի 30ամեակի առթիւ, կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ, 12 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Ջրանցքին ափը, Կափիյոնի սրճարանին գեղատեսիլ պարտէզին մէջ։

Կը բանախօսէ՝ ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ։

Ճոխ պիւֆէ, տիրուն անակնկալներ, հաճելի ժամանց : Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ Լիոնի Հայութիւնը անխտիր անձրեւի պարագային՝ ապահով վայր :

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 - 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան :

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով :

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նօր, Լը Րէնսի :

Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

★

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ : Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ·

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 - 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել տեսչութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր :

26, RUE TROYON, SEVRES
TEL OBS 18-28

Վարժարանին մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ Ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին մասը :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր.-վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒԼԻՍ

JEUDI 9 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8439 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4340

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Այսօր՝ Հինգշաբթի՝ Իսի - Լ - Մու-լինոյի մէջ կը բացուի Ֆրանսայի ըն-կերվարական կուսակցութեան 51րդ հա-մագումարը, որ պիտի տեւէ չորս օր :

Անոր պիտի յաջորդէ Ընկերվարական Միջազգայինի Ութ համագումարը, որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 14-17, Համպուրկի մէջ:

Փոթորկալից էր եղած Ֆրանսայի ըն-կերվարական կուսակցութեան անցեալ տարուան համագումարը, որ վերջացած էր հերձուածով մը :

Խումբ Տըփըրքօյի, Վէրտիէի, Դանիէլ Մայէրի, Ռոպէնֆիլտի, Օրիօրլ Օսմէնի պէս ականաւոր դէմքեր, որոնք տարինե-րով ղեկավարի դեր կատարած էին ըն-կերվարական կուսակցութեան մէջ, քաշ-ուեցան եւ կազմեցին «Ինքնավար ընկեր-վարական կուսակցութիւն»ը: Ընդհանուր քարտուղարութիւնն առանձնեց Հայերուս անկեղծ ու հաւատարիմ բարեկամ Էտ-ուար Տըփըրքօ :

1958ի հերձուածը կարեւոր հարուած մը տուաւ մայր կուսակցութեան, որ բա-ցի արժէքաւոր վարիչներէ կորսնցուց կարեւոր թիւով շարքայիններ՝ Փարիզի եւ գաւառի մէջ:

« Ինքնավար » կուսակցութիւնը ո՛չ մի-այն ղեկին չահած է Ֆրանսայի մէջ, այլ բարեկամական կապեր հաստատած՝ մի-ջազգային ընկերվարութեան ղեկավար տարրերուն հետ :

Պայքարը Կի Մոլէի կուսակիցներուն եւ ընդդիմադիրներուն միջեւ դրուած էր գաղափարական հողի վրայ: Տըփըրքօ եւ ընկերները կը մեղադրէին ընդհանուր -քարտուղարը, որ նախ իբրեւ վարչապետ, յետոյ իբրեւ Նախարար Զօրավար Տը Կո-լի դահլիճին եւ գլխաւոր զօրավիգն ու ա-ջակիցը անոր քաղաքականութեան, բոլո-րովին հեռացած էր ընկերվարական սկզբ-բունքներէն :

Ուրիշ երեւելի դէմքեր, որոնք գաղա-փարակից էին Տըփըրքօի, վերջին պահուն լքեցին զայն եւ անցան Կի Մոլէի կողմը, չախչախիչ յաղթանակ մը ապահովելով անոր :

Այս անգամուան համագումարը աւելի խաղաղ մթնոլորտի մէջ տեղի պիտի ու-նենայ: Ներքին սուր տարակարծութիւն-ներ չկան ներկայիս :

Ինչպէս չորս տարիէ ի վեր, այս ան-գամ եւս օրակարգի գլխաւոր նիւթը պի-տի կազմէ ալժերիական հարցը :

Շրջանները իրենց ընկերական ժողով-ներուն մէջ քննելով այս խնդիրը, քուէ-արկած են համապատասխան բանաձեւեր, որոնք կարգ մը նրբութիւններով իրարմէ կը տարբերին :

Բոլորին մէջ ալ տիրապետող միտքն ա՛յն է, որ պէտք է վերջ տալ պատե-րազմին: Զինադուլ յայտարարել եւ բա-նակցիլ « Ալժերիոյ ամբողջ բնակչու-թեան պատասխանատու ներկայացուցիչ-ներուն հետ »:

Կարգ մը շրջաններ կը պահանջեն «ան-կախութեան իրաւունք ճանչնալ Ալժե-րիոյ » :

Ընդհանուր առմամբ ընկերվարական-ները համակարծիք կը թուին Զօրավար Տը Կոլի ջատագոված սկզբունքներուն՝ լուծելու համար ալժերիական խնդիրը : Հակառակ են վարչապետ Տըպրէի քաղա-քականութեան :

Նախագահը Ալժերիան Ֆրանսայի անբաժան մասը պահելով հանդերձ, տեղացիներուն կը շնորհէր ֆրանսական քաղաքացիի «ամբողջական իրաւունք-ները » :

Ընկերվարական միջազգայինը երկու տարի առաջ (Յուլիս 1957) Վիէննայի իր 5րդ համագումարին մէջ լայնօրէն զբա-ղած էր Ալժերիոյ հարցով եւ քննիչ յանձ-նախումբ մը ղրկած տեղւոյն վրայ :

Ալժերիոյ դատը ջերմ պաշտպաններ ու-նի Միջազգայինի շրջանակներուն մէջ : Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցու-թիւնը չի կրնար անտարբեր մնալ անոնց յայտնած բաղձանքներուն հանդէպ :

Մաղթե՛նք, որ Իսիի համագումարը արդար լուծում մը գտնէ այս ցաւոտ հարցին, որուն կարգադրութիւնը պիտի բառնայ բազմաթիւ անպատեհութիւններ՝ ներքին եւ արտաքին կրկնակ ճակատնե-րուն վրայ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

" ԵԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ Կ'ՈՒԶԷՔ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՔ ,,

ԸՍԱԾ Է ԽՐՈՒՇՉԵՒ՝ ՀԱՌԻՄԸՆԻ

★

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԹԻՌՆԵՐ ՏՈՒԱԾ Է ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ

Ինչպէս գրած էինք, Նիւ Եորքի նախ-կին կառավարիչ եւ Մոսկուայի ամերիկ-եան նախկին դեսպան Հառիմըն վերջերս այցելեց Խ. Միութիւն եւ կարեւոր խօ-սակցութիւններ ունեցաւ Խրուշչեւի հետ:

Ցարդ յստակ բացատրութիւններ չկա-յին այդ խօսակցութիւններուն մասին : Հառիմըն գրի առած է իր տպաւորու-թիւնները ամերիկեան մեծ շաբաթաթերթ Լայֆի մէջ (այսօր լոյս տեսած թիւը):

Միջազգային մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ այս գրութեան, նկատելով որ ամերիկացի դիւանագէտը առաջին անգամ ըլլալով այդտեղ կը հրապարակէ Խրուշչեւի կարեւոր յայտարարութիւնն-երը, որոնք լուրջ սպառնալիքներ են Արեւ-մտեաններու դէմ :

Հառիմըն նախ կը ճշդէ հետեւեալը :

Պատասխանելով իր հարցումին՝ թէ այդ յայտարարութիւնները գաղտնի՞ պէտք է պահել թէ ոչ, Խրուշչեւ ըսած է. «Ազա՛տ էք: Ծիչդ նոյն բանը կրնայի ը-սել նաեւ Նախագահ Այզընհաուըրի »:

Խ. Միութեան Վարչապետը անդրա-դառնալով Պերլինի հարցին, բառ առ բառ ըսած է — Վստահ եղէք որ թոյլ պիտի չտամ Գերմանիան վերամիացնել՝ եթէ ընկերվարական (համայնավար) վարչակարգ մը չունենայ ան :

Ամերիկացի դիւանագէտը կը ճշդէ թէ Խրուշչեւ սպառնական լեզու մը գործա-ծած է եւ այդ յայտարարութիւնները «ա-հաբեկիչ» մը տպաւորութիւնը ձգած են:

Այս ձեւով ոչ մէկ հաւանականութիւն կը մնայ՝ որ Յուլիս 13ին Ժընեւի մէջ վերսկսելիք Արտաքին նախարարներու ժողովը յաջողութիւն մը արձանագրէ : Խ. Միութիւնը պիտի մնայ իր դիրքին վրայ: Անզիջող եւ պահանջկոտ՝ ինչպէս նախորդ բանակցութեանց ընթացքին :

Աւելին կայ սակայն.— «Խ. Միու-թեան Արտաքին նախարար Կրոմիքօ կ'ըսէ այն՝ ինչ որ մենք կը թելադրենք որ ը-սէ.... Եթէ այդպէս չընէ՝ զինքը կը ճամբենք եւ կը փոխարինենք ուրիշով մը, որ մեր ըսածը պիտի ըսէ » աւելցուցած է Խրուշչեւ :

Վարչապետին սպառնալիքները հետ-զհետէ աւելի բուռն կը դառնան: Իր Ար-տաքին նախարարին մասին այդ ձեւի ար-տայայտութիւն մը ունենալէ ետք, կ'ը-սէ.— Եթէ Միացեալ Նահանգները լու-ծում մը չգտնեն Պերլինի հարցին՝ ես ան-ձամբ վերջ պիտի դնեմ Արեւմտեաններու ունեցած իրաւունքներուն :

Ի մեծ անակնկալ Արեւմուտքի եւ մաս-նաւորապէս Ամերիկայի քաղաքական պա-րագլուխներուն՝ Խրուշչեւ կը շարունակէ իր սպառնալիքները, շարունակ աւելի ուժգին եւ ինքնավստահ շեշտով մը. — «Ձեր զօրավարները կ'ըսեն թէ զէնքու ուժով պիտի պահեն ձեր դիրքերը՝ Պեր-լինի մէջ, կ'աւելցնէ կարմիր Վարչապե-տը: Անոնց ըրածը պլըֆ է: Եթէ Պերլին հրասայլեր ղրկէք՝ պիտի այրե՛նք ա-նոնք. Եթէ պատերազմ կ'ուզէ՝ կրնաք ունենալ, բայց մի մոռնաք որ ձե՛ր պա-տերազմը պիտի ըլլայ ան: Մեր հրթիռ-ները ինքնաբերաբար պիտի թռին »:

Հակառակ այս բոլորին, Խրուշչեւ կ'ը-սէ նաեւ թէ՝ Արեւմտեան Պերլինը գրա-ւելու նպատակ չունի. «Ի՞նչ արժէք ունին երկու միլիոն մարդիկ, երբ 900 միլիոն-նոց խմբակցութիւն մը կը կազմենք: Կը նախընտրենք որ դուք կ'երակրէք զա-նոնք »:

Կրեմլինի ղեկավարը աւելցուցած է, թէ որոշ ժամանակի համար պիտի ձգէ որ արեւմտեան ուժերը Պերլին մնան, բայց պիտի չընդունի որ գրաւման այս վիճակը շարունակուի: Գրաւման ժամանակը վեր-ջացած է այլեւս :

Խրուշչեւ խօսած է նաեւ այլ հարցերու մասին. «Եթէ Թուրքիա ապրէք՝ Խ. Մի-ութեան եւ Միացեալ Նահանգներու յա-րաբերութիւնները տարբեր կ'ըլլային»:

Իսկ առեւտրական մարզի մէջ՝ Խ. Մի-ութեան հետ փոխանակութեանց արգելք հանդիսանալու ամերիկեան քաղաքակա-նութիւնը ձախողած է, ըստ նոյն յայտա-րարութեանց :

Միջին Արեւելքն ալ օրակարգէ դուրս չէ ձգուած: Յիշելով Ամերիկացիներու այն մեղադրանքները՝ թէ Մոսկուա արա-բական երկիրները գրաւելու կը ձգտի, Խրուշչեւ ըսած է. «Միջին Արեւելքը ի՞նչ կ'արտադրէ որ Խ. Միութիւնը կարիք ու-նենայ : Մենք լաւագոյն բամպակը ու-նինք: Քարի՞ւղը: Խ. Միութիւնը պէտք եղածէն աւելի քարիւղ ունի. կ'ուզէ՞ք որ ձեզի ծախենք »:

Այս յայտարարութիւնները անտարբե-րութեամբ դիմաւորուած են Միացեալ Նահանգներու կողմէ, թէեւ մեծ յուզում պատճառած՝ որովհետեւ մեծերու հան-դիպումի մը պատրաստութիւնները սկը-սած էին արդէն:

Ամերիկեան քաղաքական շրջանակները կը յայտարարեն թէ Հառիմըն Մոսկուայի մէջ դեսպան եղած է եւ շատ լաւ կը ճանչնայ խորհրդային ղեկավարներու հո-գեբանութիւնը. գիտէ, թէ ինչ ձեւով կը խօսին անոնք: Բայց, կը շեշտեն Ուա-շինկթընի պատասխանատուները, պէտք չէ մոռնալ թէ Նախագահ Այզընհաուըր եւ Արտաքին նախարար Հերթըր սպառնա-լիքի տակ ժողովի չեն նստած եւ չեն ալ նստիր: Անգամ մը եւս կը շեշտուի, թէ Այզընհաուըր մեծերու ժողովի մը պիտի չերթայ՝ այնքան ատեն որ Ժընեւի մէջ համաձայնութիւն մը չէ գոյացած :

Կ'ըսեն նաեւ, թէ պէտք պիտի չըլլար Խրուշչեւը Միացեալ Նահանգներ հրաւի-րել, որպէսզի իր աչքերով տեսնէ թէ ի՛նչ կը ներկայացնէ Ամերիկան :

Խրուշչեւի յայտարարութիւնները անա-կընկալի բերած են նաեւ դեմոկրատ պա-րագլուխ Հառիմընը, որ չեշտելէ ետք թէ պէտք չէ թերագնահատել խորհրդային Վարչապետին յայտարարութիւնները, կ'աւելցնէ.— Այդ յայտարարութիւնները տգիտութեան արդիւնք են: Մեծերու ժո-ղով մը պէտք է գումարել, որպէսզի Խ. Միութիւնը տեսնէ Արեւմուտքի ուժը : Խրուշչեւի աչքերը պէտք է բանալ եւ ցոյց տալ թէ Միացեալ Նահանգները ի՛նչ ուժ կը ներկայացնեն :

Միւս կողմէ, Խրուշչեւ յայտարարած է թէ համայնավար Չինաստանի մեծ թիւով հրթիռներ տրուած են. այդ հրթիռները, աւելցուցած է, բաւական են Ֆորմոզան քարուքանդ ընելու եւ ամերիկեան 7րդ նաւատորմիղը խորտակելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻՒՍԸԼՏՈՐՖԻ մէջ մեծ զայթակղու-թիւն մը մէջտեղ ելաւ: Հիւանդանոցէ մը պաշտօնանկ եղաւ նշանաւոր փրոֆէսօր մը՝ Վէռնէր Ֆորսման, որ բժշկական Նոպէլեան մրցանակաւոր է: Բժիշկը պաշ-տօնանկ եղած է իբրեւ անկարող գործո-ղութիւններ կատարելու: Դէպքը աննա-խընթաց կը նկատուի Գերմանիոյ բժշկա-կան աշխարհին մէջ : Փրոֆէսօրը կը յայտարարէ թէ դաւադրութեան զոհ է :

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Ռոպեր Քէմիի յուղար-կաւորութիւն կատարուեցաւ երեքշաբթի առտու: Փէռ - Լաշէզի գերեզմանատան մէջ ուր պիտի հանգչի մեծ քննադատին մարմինը, յաջորդաբար խօսք առին՝ Ժե-ռար Պաուէր յանուն գրական քննադատ-ներուն, ապա էմոն Սէ եւ Էմիլ Անրիօ որ իր դամբանականը վերջացուց ըսելով. — «Դուն, Ռոպէր, մեր հին բարեկամը, գիտցիր, ինչպէս գիտէիր երբ ողջ էիր — Ակադեմիան,խմբագրատունը ,մեզ բոլո-րովին չես լքած, միայն բարեկամ մըն ես որ կը ճամբորդէ, միայն բացակայ մը»:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ սահմանափակուե-ցաւ ամերիկացի դիւանագէտներու տե-ղափոխութիւնները : Կառավարութիւնը այս որոշումը հաղորդելով ամերիկեան դեսպանատան ըսաւ որ «վարչաձեւին պաշտպանութեան համար է »:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռի կայանէն Փրոֆ. Կուկլոուի Խրուշչով խօսելով խոր-հրդային վերջին փորձին մասին (երկու շունի եւ մէկ ճագարի ճամբորդութիւնը, երթուղարձ, միջոցին մէջ) ըսած է թէ՝ մեծ յառաջդիմութիւն մըն է եւ ի մօտոյ կարելի պիտի ըլլայ նոյնիսկ մարդ մը ղրկել դէպի միջոց :

ԻՍՐԱՅԵԼԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Պէն Կուրիոն արձակուրդի մեկնեցաւ, կառավարական տագնապին լուծումը ձգելով իր վերա-դարձին :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ խռովութիւններ պա-տահած են Յունիս 26ին, համաձայն լա-ւատեղեակ աղբիւրներու: Քանի հոգի ձերբակալուած են:

ԼՈՆՏՈՆԻ թերթերը միշտ չհրատարակ-ուելու վտանգին տակ են, մելանին պատ-ճառով: Նախատեսուած էր որ կիրակիի թերթերը պիտի դադրէին , բայց կայա-րանի մը պահեստանոցին մէջ մոռցուած մելան գտնուեցաւ ինչ որ թոյլ տուաւ որ այս շաբաթ ալ թերթերը հրատարակ-ուին :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Վարչապետ Նեհրու յայ-տարարեց թէ «ինչ որ ալ ըլլայ մեր յար-գանքը՝ հանդէպ Տալայի Լամայի եւ Թի-պէթի դէպքերուն, մենք չենք կրնար մեր երկրին մէջ Թիպէթեան կառավարութիւն մը ճանչնալ »:

ՊԱՏՔՍՏԱՆԻ մէջ (Միացեալ Նահանգ-ներ) ջրածին ռումբեր փոխադրող ամե-րիկեան օդանաւ մը ջախջախուեցաւ առջի օր: Եօթը օդաչուները հիւանդանոց փո-խադրուեցան:Ապահովութեան երիզով մը շրջապատուեցաւ արկածին վայրը՝ որ-պէսզի հիւլէական ճառագայթները ժո-ղովուրդին չվնասեն: Մասնագէտները յայտարարեցին թէ վտանգ չկայ :

ԹԱՆԱՆԱՐԻՒԻ մէջ երեքշաբթի օր տե-ղի ունեցած է Հասարակապետութեան Գործադիր Խորհուրդի ժողովը՝ Տը Կոլի նախագահութեամբ : Օրակարգի նիւթ ե-ղած է Ֆրանսայի տեսակէտը՝ միջազգա-յին քաղաքականութեան եւ մասնաւորա-պէս Պերլինի հարցին շուրջ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ մէջ ժողովրդական կու-սակցութեան նախագահ Ռաապ, որուն յանձնուած էր նոր դահլիճին կազմութիւ-նը, հրաժարեցաւ այդ պաշտօնէն: Նշա-նակուած վարչապետը ստիպուեցաւ այս որոշումը տալ, որովհետեւ եօթը շաբաթէ ի վեր իր կատարած բանակցութիւնները՝ ժողովրդականներու եւ Ընկերվարական-ներու միջեւ՝ ձախողեցան :

ԳՐԱԿԱՆ "ՋԵՐՄԱՉԱՓ"

Հանրային ճաշակը, ընդհանուր առմամբ, տեսակ մը « ջերմաչափ » է։ Գրականութեան, ինչպէս կեանքի մէջ, ամէն շարժում — վերելք կամ վայրէջք — հանրային ճաշակի ճնշումին տակ կը կատարուի ։

Հանրային ճաշակն է, որ հանրային կարծիք կը ստեղծէ, եւ ոչ թէ հանրային կարծիքը կը ստեղծէ հանրային ճաշակ։

Ճաշակը, ինչպէս կարծիքը, կը փոխուի երկրէ երկիր, դարաշրջանէ դարաշրջան, անձէ անձ։ Գրական սեռերը խստօրէն ենթակայ են հանրային ճաշակին ։

Այսպէս՝ դիւցազներգութիւնը, որ ատեն մը, «ի հնումն» մանաւանդ, գրականութեան գլխաւոր սեռերէն մէկը կը կազմէր, հիմա գրեթէ «անկեալ վեհափառութիւն» մըն է։ Սիամանթօն, մեր մէջ, վերջամնացներէն էր գրական այս սեռին։ Մասամբ նաեւ Վարուժանը։

Ինչո՞ւ այսպէս է։ Կը կարծենք՝ պատճառն այն է, որ մեր դարուն դիւցազնը ոչ թէ մարդն է, այլ մեքենան է ։

Սակայն « մեքենայի դիւցազներգութիւն » մը չստեղծուեցաւ։ Մեքենայի մասին կարելի է վէպ գրել, բայց կարելի չէ բանաստեղծութիւն գրել։ Գոնէ առայժմ։ Կրնայ ըլլալ, որ մեզմէ քառորդ կամ կէս դար ետք, հանրային ճաշակը ստեղծէ « մեքենայի գրականութիւն» մը ինչպէս Տրովադան Հոմերոս մը ստեղծեց ։

Մեր կարծիքով՝ գրական միակ սեռը, որ չի հիննար, քնարերգութիւնն է։ Քանի մարդեր կ'ապրին այս մոլորակին վրայ, պիտի ապրի նաեւ քնարերգութիւնը։

Գրական այս սեռը կերպով մը մարդկային հոգիին պատմութիւնն է։ Աւելի ճիշդ կ'ըլլար թերեւս ըսել՝ քնարերգութիւնը հոգեբրգութիւն է ։

Ամէնէն նիւթապաշտ դարուն եւ ամէնէն նիւթապաշտ երկրին մէջ իսկ քնարերգութիւնը « գործող հրաբուխ » մըն է եւ ոչ թէ «մարած հրաբուխ » մը։

Եթէ օր մը կարելի ըլլայ հոգին ալ փոխարինել մեքենայով, այդ օրը հաւանաբար ոչ քնարերգութիւն պիտի ունենանք այլեւս, ոչ քնարերգուներ ։

Կարելի՞ է այս « եղափոխութիւնը». կը կարծենք՝ ոչ, կարելի չէ ։

Հանրային ճաշակը, ինչ որ ալ ըլլայ իր կողմնացոյցը, չի կրնար անտեսել հոգին, որ աստուածային մասն է մեր էութեան, Աստուծոյ շունչն իսկ է ։

Այս «շունչ»ը կար ասկէ առաջ, եւ պիտի ըլլայ ասկէ ետքն ալ ։

Վերջին կէս դարու ընթացքին՝ հանրային ճաշակը վերելքներ ունեցաւ։ Երբեմն աջ, երբեմն ձախ հակեցաւ։ Մերթ հառաչեց, մերթ խնդաց ։

Այս պահուն ձեռքի տակ ունինք շահեկան վիճակագրութիւն մը, որ ցոյց կուտայ, թէ, օրինակ, Ֆրանսայի մէջ ինչ կը գրէին երէկ եւ ինչ կը գրեն այսօր ։ Ինչ կը կարդային երէկ եւ ինչ կը կարդան այսօր ։

Ֆրանսերէն թերթ մը հետաքրքրուած է այս հարցով եւ հրատարակած է վիճակագրական տախտակ մը կէս դարու ընթացքին Ֆրանսայի մէջ լոյս տեսած գիրքերու մասին ։

Ահա այդ «տախտակ»ը ․

Ա) 1875ին՝ լոյս տեսած են 680 ոտանաւոր եւ 707 վէպ։

Բ) 1913ին՝ 395 ոտանաւոր եւ 860 վէպ։

Գ) 1922ին՝ 286 ոտանաւոր եւ 1009 վէպ ։

Դ) 1924ին՝ 258 ոտանաւոր եւ 1148 վէպ։

Ճշդենք անցողակի.— Ոտանաւորը անպատճառ բանաստեղծութիւն չէ, ինչպէս բանաստեղծութիւնը անպատճառ ոտանաւոր չէ։

Օրինակ մը տուած ըլլալու համար ըսենք.— Տիկին Զապէլ Ասատուր (Սիպիլ) ոտանաւոր, երբեմն նոյնիսկ շատ աղուոր ոտանաւորներ գրեց, բայց Մեծարենցը միայն կրցաւ բանաստեղծութիւն գրել ։

Այս օրինակը կրնանք ընդհանրացնել ամբողջ շրջանին համար։

Հիմա ալ ոտանաւորներ շատ կը գրուին, բայց շատ քիչ՝ բանաստեղծութիւններ ։

Ֆրանսերէն թերթին հրատարակած վիճակագրութիւնը խօսուն է իր համրութեան մէջ իսկ ։

Այսպէս՝ 1875էն մինչեւ 1924, այսինքն՝ կէս դարու ընթացքին գրուած — չենք ըսեր՝ կարդացուած, այլ միայն գրուած — ոտանաւորներուն թիւը 680էն իջած է 258ի, իսկ վէպերուն 707էն բարձրացած է 1148ի։ Մօտաւորապէս մէկ երրորդի նըւազում՝ ոտանաւորի մէջ, եւ մօտաւորապէս կրկինէն քիչ մը պակաս յաւելում՝ վէպի մէջ։

Այս չի նշանակեր անշուշտ, որ բանաստեղծութիւնը մեռաւ, այլ կը նշանակէ, որ հուն փոխեց, այսինքն՝ ոտանաւորէն անցաւ արձակին։

Արդարեւ, այսօր շատ աւելի բանաստեղծութիւն կայ արձակի մէջ, քան կար երէկ ոտանաւորի մէջ ։

Դարձեալ օրինակ մը տուած ըլլալու համար՝ ըսենք.— Թուրքէն Զարդարեանի արձակին մէջ շատ աւելի բանաստեղծութիւն կայ, քան Զապէլ Ասատուրի ոտանաւորներուն մէջ ։

Ճի՞շդ է, որ հիմա աւելի շատ վէպ կը գրուի (Ֆրանսայի մէջ) եւ աւելի շատ վէպ կը կարդացուի։ Այո, ճիշդ է. մեր առաջ բերած վիճակագրական թիւերը այդ կ'ապացուցանեն ։

Զարմանալի է, բայց իրողութիւն է, որ Ֆրանսացի պետական դէմքերէն Արիսթիտ Պրիան տասը սանթիմնոց ոստիկանական վէպեր կը կարդար։ Ինքն իսկ կը խոստովանի տեղ մը, թէ նման վէպեր կարդալով բոլորովին կը մոռնար իր առօրեայ հոգերը ։

Պիղմարքի կենսագիրները կը վկայեն, թէ անոր նախասիրած հեղինակն էր Ֆըրանսացի արկածագիր Էմիլ Կապորիօն, որուն « Պարոն Լըքօգ» վէպը մեծ յափշտակութեամբ կը կարդայ եղեր երկաթէ վարչապետը՝ Սատովայի ճակատամարտի օրերուն ։

Նախագահ Ռուզվելթ իր յաճախակի ճամբորդութիւններու ընթացքին ժամանակ կը գտնէր կարդալու ոստիկանական վէպեր, ինչպէս կը վկայէ իր զաւակը ։

Տարիներ առաջ, Ֆրանսացի վիպագիր մը՝ Քլօտ Աւըլին դասախօսութիւն մը ըրաւ Աղեքսանդրիոյ մէջ, «Ոստիկանական վէպը գրական սե՞ռ մըն էՙ» նիւթին շուրջ եւ ջանաց ապացուցանել, թէ այո, գրական սեռ մըն է նաեւ ոստիկանական վէպը ։

Դեռ մինչեւ վերջերս, ոստիկանական վէպին նախահայրը կը համարուէր Վոլթեռ, որուն մէկ պատմուածքը կը լրացնէր սեռին բոլոր պահանջները։ Քլօտ Աւըլին ժխտեց այս կարծիքը եւ հաստատեց, թէ գրական այդ սեռին նախահայրը ոչ թէ Վոլթեռն է, այլ... Հոմերոսը։

Արդարեւ, ըստ Ֆրանսացի վիպագիրին, շատ հին է ոստիկանական վէպին ծագումը։ Ոդիսեւս զաղտնի ոստիկանի կատարեալ նախատիպ մըն է իր հնարամտութիւններով, խորամանկութիւններով եւ Տրովադայի մէջ շահած վերջնական յաղթանակով ։

« Ոդիսական»ը, դարձեալ Քլօտ Աւըլինի կարծիքով, ոստիկանական վէպի իրական նմոյշ մը կրնայ համարուիլ իր կարգ մը դրուագներուն մէջ ։

Այս ձեւով ոստիկանական վէպին արժէքը կը բարձրանայ գրական հրապարակին վրայ, եւ կրնանք գիրքերու պատմութեան մէջ անցընել անոնք, որ ոստիկանական վէպեր միայն գրեցին, բայց մնացին գրականութեան դարպասին մէջ ։

Մեզի կը թուի, թէ գրական սեռերու ցանկին մէջ սկսած է պատուոյ տեղը գրաւել ուղեգրութիւնը, պայմանով սակայն, որ գրողը միայն ուղեգիր չըլլայ, այլ ըլլայ նաեւ, ըլլայ մանաւանդ գրագէտ ։

Նիւրըմպերկի դատավարութեան օրերուն, Ֆրանսերէն թերթ մը գրեց, թէ Ռուտոլֆ Հեսի ուղեգրութիւններ կը կարդար նախընտրաբար ։

Կրնանք ըսել, թէ հանրային ճաշակը դրոնումի մէջ է, ինչպէս ռրոնումի մէջ ենք մենք՝ ընթերցողներս ալ ։

Գրական սեռերէն որո՞ւնն է ապագան ։ Ահա շահեկան հարց մը ։

Գրական ի՞նչ նոր սեռեր պիտի ստեղծուին վաղը։ Ահա նոյնքան շահեկան հարց մը եւս ։

Ի՞նչ կարծիք ունին մեր գրագէտներն ու գրական քննադատները այս եւ նման հարցերու մասին։

Այս հարցումն ալ կրնայ... շահեկան թուիլ ։

Խմբագրական՝ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ

ՅԱՐՆ ՈՒ ՈՐԴԻՆ

Հսկայ, յաղթանդամ Պետրոս Մեծի անդրանիկ զաւակը, Ալեքսիս, տխեղծ էր, ոչ բարձր իմացականութիւն մը ունէր, ոչ ուժեղ անհատականութիւն ։ Մայրական գուրգուրանք չվայելեց, որովհետեւ Պետրոս վանքի մը մէջ բանտարկեց ցարուհին։ Մօրը ընտանիքը բարեպաշտ, աւելորդապաշտ էր. տղուն սորվեցուց կոյր յարգանք կղերին հանդէպ։ Պետրոս չկրցաւ զբաղիլ զաւակին կրթութեամբ, հայրական հոգածութիւն չունեցաւ Ալեքսիսի հանդէպ։ Արգիլուած էր հաղորդակցութեան մտնել դահաժառանգին հետ՝ մինչեւ որ տասնեւհինգ տարեկան ըլլար։

Պատանութեան սեմին վրայ երիտասարդական զուարճութեանց ետեւէ է Ալեքսիս, ծոյլ է, ալքոլամոլ եւ շուայտ ։ Դրանիկներ կը շոյեն իր տկարութիւնները, կը ներշնչեն ատելութիւն ամէն նորութեան դէմ։ Հայրը կը սպառնայ. «Եթէ չհնազանդիս հօրդ, պիտի աղօթեմ Աստուծոյ որ քեզ պատժէ, թէ հոս եւ թէ երկինքը»։ Ալեքսիս կը խոստանայ աշխատիլ, ապագայ պաշտօնին պատրաստուիլ, կ'արտասուէ, որդիական սէրը կ'արտայայտէ, կը կեղծէ։ Շրջապատին ազդեցութիւնը զօրաւոր է կամազուրկ իշխանին վրայ։ Ալեքսիս փոփխերու հաւատարիմ ծառան է, յետադիմականներու կուռքն է ։

Պետրոսի կասկածները կ'աւելնան տղուն զգացումներուն իսկութեան մասին, երբ կը լսէ, թէ գաղտնաբար վանք գացած է մայրը տեսնելու։ Ալեքսիս կը մերժէ հօրը ընկերանալ Փոլթաւայի պաշտպանութեան երթալու, առարկելով՝ թէ անհանգիստ է ։ Հայրը կը հրամայէ, որ Տրիէզտա երթայ 1710 Մարտին։ Ալեքսիս կ'ուզէ, որ քահանայ մը ընկերանայ իրեն, կ'ուզէ թղթակցիլ մօրը հետ, մայրական մեծ հօրը հետ։ Պետրոս կը մերժէ խնդրանքները ։

Ալեքսիս կը պսակուի հօրը հրամանով գերման ազնուական ընտանիքի մը աղջըկան հետ ։Անտարբեր է կնոջ հանդէպ, կը խմէ, կը զուարճանայ, ալքոլի մէջ կը խեղդուի։ Կինը զոհ մըն է հայրական իրաւունքի, պետական շահերու։ Մանկամարդ կինը կը գրէ դառնութեամբ իր պատուական մօրը. « Կը մեռնիմ յամր մահով մը, ամուսնացայ առանց առաւելութիւն մը ունենալու, խեղճ զոհն եմ մեր Տան»։ Մահը փրկութիւն մը պիտի ըլլայ խեղճ կնոջ համար, պիտի մահանայ քանիմէկ տարեկանին ։

Ցարը մտահոգ է, որո՞ւ պիտի թողու կայսրութիւնը։ Անարժան զաւակը կարող չէ հօրը գործը շարունակելու։ Ռուսիա պէտք է ծաւալի, քաղաքակրթուի, եւրոպականանայ։ «Ի՞նչ պիտի պատահի, երբ ես այլ եւս այս աշխարհէն չըլլամ։ Երկրիս եւ ժողովուրդիս համար անդուլ կ'աշխատիմ, պատրաստ եմ ամէն զոհողութեանց, այս ոչնչութիւնը պիտի քանդէ ամէն բան։ Պարկեշտ օտարական մը նախընտրելի է այս ոչնչութենէն»։ Այսպէս կ'արտայայտուի Ռուսերու հզօր Ցարը դրանիկներուն ։ Որդիին ընթացքը ցաւ մըն է իրեն համար. յուսահատ է ապագային մասին ։

Ալեքսիս կը խոստովանի թէ անկարող է հօրը յաջորդելու, կը փափաքի, որ տարեթօշակ մը յատկացուի իրեն, կը խոստանայ հրաժարիլ գահաժառանգութենէ։ Պետրոս կը վայրանայ, կը սպառնայ վանքի մը մէջ բանտարկել զինք ։ Կը մերժէ վանք մտնել, հրաժարիլ սխտաւոր կենցաղէն։ 26 Սեպտեմբեր 1716ին կը փախի Փեթերսպուրկէն, կողմնակի ճամբաներով կը հասնի Վիէննա, պաշտպանութիւն կը խնդրէ կայսրէն, որ քենեկալն է, կը գանգատի հօրմէն. «Հայրս իր ժողովուրդին թշնամին է, բռնակալ մըն է ատելի, արժանի է Աստուծմէ դատապարտուելու »։

Պետրոսի լրտեսները կը հրջին ամէն

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ
ՄԱՐԴԸ, ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԵՒ ԻՐ ՎԷՊԸ՝
ՏՈՔԹ. ԺԻՎԱԿՕ

Ինչ հրաշալի սիրոյ պահեր ճանչցած էին անոնք, ազատ, հազուագիւտ, անբաղդատելի ։ Մտածած էին անոնք այնպէս, ինչպէս ուրիշներ կ'երգեն։ Անոնք զիրար կը սիրէին ոչ թէ որովհետեւ չէին կրնար չսիրել, ոչ թէ որովհետեւ «այրած էին սիրով», ինչպէս կ'ըսուի, սխալ կերպով նկարագրելով սէրը։ Անոնք զիրար կը սիրէին, որովհետեւ իրենց շուրջ գտնուող ամէն ինչ այդպէս կ'ուզէր, հողը՝ իրենց ոտքերուն տակ, երկինքը՝ իրենց գլուխներուն վերեւ, ամպերը, ծառերը ։ Իրենց սէրը հաճելի էր իրենց մօտիկներուն աւելի քան իրենց, փողոցէն անցնող անծանօթներուն, հեռակայ մարդոց, որոնք մէկզի կը քաշուէին իրենց անցքին, հաճելի էր սենեակներուն, ուր իրարու կը հանդիպէին, իրարու կը միանային։

Եւ այս էր էականը, այս էր որ զիրենք իրարու կը մօտեցնէր, իրարու կը միացնէր։ Երբեք, նոյնիսկ ամէնէն խանդոտ, ամէնէն խենթ երջանկութեան մէջ, անոնք չէին մոռցած իրենց ամէնէն բարձր, ամէնէն յուզիչ զգացումը ։ Այն երջանկաբեր, երանաւէտ զգացումը թէ՝ իրենք ալ կը մասնակցէին աշխարհի գեղեցկութեան յօրինումին թէ խորունկ կապ մը ունէին իրենք ամբողջին հետ, համայն տիեզերքին հետ ։ Այս ներդաշնակութիւնը իմաստն իսկ էր իրենց կեանքին »։

Այս եւ վերեւի միւս մէջբերումները, կը յուսամ թէ մօտաւոր գաղափար մը կուտան այլեւս, վէպին ընդհանուր իմաստին մասին։ Ուստի այլեւս ըմբռնելի կը դառնայ նաեւ թէ ինչու այնքան խիստ քննադատութիւններու եւ հալածանքներու ենթարկուեցաւ Պորիս Փասթերնաք, համայնավար իշխանութեանց կողմէ։ Կարելի չէր այսպիսի միտքեր հրամցնել խորհրդային քաղաքացիներուն ։

Պէտք չէ կարծել թէ վերեւի մէջբերումները մասնաւոր դիտաւորութեամբ մը զատուած ու բերուած են այստեղ ։ Փասթերնաքի վէպին մէջ, մէկ ծայրէն միւսը նմանօրինակ խորհրդածութիւններ կան։ Կարելի չէ ուստի ասկէ անկէ որոշ հատուածներ յապաւելով, փոխել գործին ոգին։

« Տոքթ. Ժիվակոյի » ընդհանուր շունչն է այդ, որ կը լեցնէ բոլոր էջերը առաջինէն մինչեւ վերջինը ։ Միւս կողմէ, պէտք չէ նաեւ կարծել թէ հակահամայնավար գրուածք մըն է «Տոքթ. Ժիվակօ»ն։ Ոչ ։

Ոչ, համայնավարութեան հետ է եւ ոչ ալ հակառակ։ Առանց վարանելու կրնանք ըսել թէ, իր ընդհանուր ծգտումին մէջ, քաղաքական վէպ մը չէ «Տոքթ. Ժիվակօ»ն, եւ հոդ է անոր մեծագոյն արժէքը ։

Ինծի համար, օրինակ, աւելի համակրանք արթնցուց, քան ատելութիւն ։ Որովհետեւ կ'երեւակայէինք թէ մարդկային մեծ շարժում մը, ինչպիսին համայնավարութիւնն էր, չէր կրնար կերտուած ըլլալ մի միայն պարկեշտ մարդոց, մի միայն հերոսներու եւ սուրբերու կողմէ։ Մարդկային արարք մըն էր, իր լուսաւոր եւ մթին զոյգ երեսներով, ինչպէս ամէն տեղ եղած է, ամէն ատեն։ Զայն ներկայացնել այնպէս ինչպէս իրապէս տեղի ունեցած էր, ոչ միայն քաջութիւն մըն էր, այլեւ կը կարծենք թէ նպաստ մըն էր եւ մարդկային պատմութեան եւ թէ համայնավար վարդապետութեան ։

Ճշմարտութիւնը միշտ սիրելի է, միշտ աւելի նպաստաւոր, նոյնիսկ եթէ տեղի ունեցած արարքները չունին ձեր համակրութիւնը ։

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(13 Շար.)

Պաշտօնեան դողդղալով կը մտնէ տնօրէնին սենեակը եւ կ'ըսէ ․

— Ներողութիւն, Պ. Տնօրէն, Տիկինս ըսաւ որ ձեզմէ խնդրեմ պզտիկ յաւելում մը ընել ամսականիս վրայ ։

— Լա՛ւ։ Տիկինիս հարցնեմ ու կը պատասխանեմ, կը յարէ տնօրէնը ։

կողմ, կը գտնեն Ալեքսիսի հետքը․ կու գան Վիէննա, ու կը պահանջեն փախըս– տականը: Ալեքսիս դալտնաբար արդէն ղրկուած է Նափոլի ։ Կայսրը կը գրէ Նափոլիի փոխարքային, որ Մոսկովները ձեռք չդնեն ցարեւիչին վրայ: Ալեքսիս փոխարքայի պալատին մէջ կ'ընդունի հօրը պատուիրակները; Պետրոս կը գրէ զաւակին. « Մխալ մը գործած ես օտար երկիր երթալով, կ'երդնում, որ պիտի չպատժեմ քեզ, հայրական սէրս անպա– կաս պիտի ըլլայ եթէ հնազանդիս եւ վերադառնաս »:

Ալեքսիս կը մերժէ մեկնիլ, կը նախընտրէ Նափոլիի մէջ համեստ կեանք մը վարել՝ քան Մոսկուայի մէջ իշխանական: Բայց փոխարքան կը փափաքի ձերբազատուիլ անկոչ հիւրէն, կը հրաւիրէ Ալեքսիսը՝ հեռանալ Նափոլիէն: Ճարահատ կը գրէ հօրը․ «Արցունքով ներողութիւն կը խնդրեմ, կ'ընդունիմ որ արժանի եմ պատիժի :»

Ինչը խաբուած է խոստումներէն, շըտայլուած պատիւներէն․ ծանօթ չէ հօրը նկարագրին՝ բիրտ, ոխակալ, խոստումները դրժող: Սաքսոնիոյ դեսպանը կը գրէ․ «Այս խեղճ երիտասարդը տանջելու կը տանին»:

Կը հասնի մայրաքաղաք, կ'առաջնորդուի բանտ: Պետրոս ժողովի կը հրաւիրէ աւագանին, բերել կու տայ զաւակը, կը յանդիմանէ զինք, ծանր է փախուստի յանցանքը, օտար արքունիք մը ապաստանիլը: Ալեքսիս կը ծնրադրէ, կը խնդրէ ներում, կը պաղատի լալագին: «Ներողութիւն եւ կեանք» կը Թոթովէ ծնրադիր ։ Ցարը կը խոստանայ, բայց պայմանով, որ գահէն հրաժարի եւ մատնէ անոնք, պատմէ Թէ ուր պացած է, որոնք տեսած է եւ ինչեր խօսած է ։

Ցարն ու որդին կ'առանձնանան պահ մը, սարսափահար երիտասարդը — քսան ութ տարեկան է այդ ատեն — անուններ կու տայ: Ոստիկաններ կը մեկնին անմի– ջապէս ձերբակալելու վանքին մէջ կալանաւոր մայրը, մօր կողմէ ազգականները, եկեղեցական `Թէ աշխարհական մեղսակիցները ։

Այլուրէն եւ չուայտութենէն յիմարա– ցած երիտասարդը կ'ամբաստանէ բարեկամները, աւատրիական դահլիճը, որ զինք հիւրասիրած էր, կը ծանրացնէ իր կացութիւնը: Պետրոս չի գոհանար խոստովանանքներով, կը հրամայէ մտրակել, աւելին խլելու համար դատապարտուածին բերնէն ։

Մեղսակիցներ կ'առաջնորդուին տանջանքի սենեակը, մոնկոլական մտրակը — քնուտը — կը հարուածէ անխնայ ։ Պետրոս ներկայ է միշտ, անկարեկիր խեղճերու աղաչանքներուն եւ աղաղակներուն ։ Աքցանով կը խլեն իրաքանչիւրին մարմնին մասերը, կը սառեցնեն երբեմն կ'այրեն անդամները, կը տանջեն մինչեւ անշնչացում ։ Մայրապետներ կը մեռնին մտրակի հարուածներուն տակ ։ Մէկ քանիներուն կողերը կը ջախջախեն, Թեւերը կը կտրտեն որպէսզի սարսափելի հոգեվարքով մը մեռնին: Ազնուական տիկիններ, որոնք յարաբերութիւն ունեցած են անցեալին՝ Ալեքսիսի հետ, պալատին բակին մէջ կը մերկացուին, չարչարանքի կ'ենթարկուին մինչեւ որ գգայազիրկ անշնչանան ։

Ալեքսիս Թելադրական դարձած է, կը պատանցէ, կը խօսի ինչ որ բանտապահը կը Թելադրէ, իրական Թէ երեւակայական: Կը յայտնէ Թէ Ցարին մահը կը փափաքէր, հակառակ էր բարենորոգումներու, եթէ գահ բարձրանար Մոսկուա պիտի մնար, Փեթերպուրկը երկրորդական քաղաք մը պիտի Թողուր ։

Այսքանը բաւական էր Պետրոսը խոստումէն զերծ կեցնելու, ներում շնորհելէ, զաւակին, որ իր անձին եւ գործին հակառակորդ մըն է: Երիտասարդը կը փոխադրուի տանջարան, հօրը ներկայութեան մտրակի քսան հարուածներու տակ կը մարի ։ Կը սթափեցնեն խեղճը, նոր խոստովանութիւններ երեւակայական՝ Թոյնտոյի մը Թելադրութեան տակ ։ Մարդկային խլեակ մըն է արդէն, մաշած ալքոլէ, սպառած չուայտութենէ ։ Յաջորդ օրը մտրակի տասնեւհինգ հարուածներ․ մորթը կը քերթուի, արիւնը կը հոսի ամէն կողմէ, Ցարը կը մնայ անտարբեր: « Հարուածեցէք» կը գոչէ եւ անշունչ մսակոյտ մը կը գտնէ իր առջեւ ։

Ալեքսիսի մահը տեղի կ'ունենայ Փոլթաւայի յաղթութեան իններորդ տարեդարձին (28 Յունիս 1718): Գիշերմա կ'իջեցնեն երիտասարդին մարմինը եւ խրախճանքներ կը սարքեն կայսրութեան մէջ, արքունիքին մէջ: Պետրոս կը տօնէ յաղթանակին տարեդարձը, զաւակին ու մեղսակիցներուն դատապարտութիւնը ։ Աստիճանի բարձրացում կը ստանան ցարեւիչը Նափոլիէն Փեթերսպուրկ առաջնորդողները, գահը պիտի մնայ ապահով ։

Պետրոս աշխատեցաւ եւրոպական պետութիւն մը դարձնել Ռուսիան հակառակ ազնուականութեան, եկեղեցականութեան ընդդիմութեան եւ մտրակի հարուածներով: Նոր փորձառութեան բռնի նոյն մեթոդներով, ռուս ժողովուրդները կ'առաջնորդէ ապագայ ընկերութեան մը ։ Պետրոս որդին անգամ զոհեց, որովհետեւ հակառակորդ մըն էր իր ծրագրին իրականացման: Հայրը նոր աշխարհ մը կերտել կը ջանար, որդին անցեալին կ'ուզէր հաւատարիմ մնալ: Տխուր ժառանգականութեամբ, լքուած մօրմէն եւ հօրմէն, ընտանեկան տխուր միջավայրի մը մէջ մեծցած՝ Ալեքսիս անմեղ զոհ մըն է կայսրութեան սեղանին վրայ ։

Հեռաւոր ժողովուրդներ անգութ ցարէն գթութիւն սպասեցին իրենց տառապանքներու դարմանումին համար: Ցարը համակիր պիտի ըլլար Թախանձողներուն, որքան ատեն որ անոնք նպաստաւոր ըլլային իր ծաւալման քաղաքականութեան, իսկ երբ նկատէր, որ խոչընդոտ մը պիտի լլան, անկարեկիր՝ պիտի դիտէր անոնց տառապանքը, որովհետեւ պետական իրաւունքը զութի զգացում չունենար ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ - ԼՈՆՏՈՆ
ԱՄԵՆԷՆ ԿԱՐՃ ՃԱՄԲԱՆ

« ՏԷՅԼԻ ՄԷՅԼ »Ի ՄՐՑՈՒՄԸ

1909 Յուլիս 25ին, Պլերիօ Մանշը կ'անցնէր 37 վայրկեանէն, շահելով անգլիական «Տէյլի Մէյլ» Թերթի հաստատած մրցանակը, հազար սթերլին (այսօրուան արժէքով՝ աւելի քան վեց միլիոն Ֆր․): Պլերիօ արագութեան մրցանիշ մը կը հաստատէր:

Այնուհետեւ, անցան յիսուն տարիներ: Հակառակ այն իրողութեան՝ որ այսօրուան օդանաւերը անհամեմատօրէն աւելի արագ են , Պլերիօ միշտ կը պահէ Մանշի մրցանիշը ։

Ինչո՞ւ ։

Որովհետեւ երթեւեկն ու շրջագայութիւնը այնքան շատ են այսօր՝ որ դարուս արձանագրած արագութիւնը կը վատնուի ժամանակի կորուստով: Մինչդեռ, ճամբորդի մը համար ամէնէն հետաքրքրականը այն է՝ որ քաղաքի մը կեդրոնէն ուրիշ քաղաքի մը կեդրոնը երթայ կարճ ժամանակի մը ընթացքին եւ ոչ Թէ օդակայանէ մը ուրիշ օդակայան ։

Արդարեւ, օդակայանէ մը յաճախ աւելի շուտ կարելի է հասնիլ ուրիշ երկիր մը, քան Թէ օդակայանէն մինչեւ քաղաք:

Ներկայիս « Տէյլի Մէյլ » նոր մրցանակ մը յատկացուցած է, 10·000 սթերլին (13·800·000 Ֆրանք), որ պիտի տրուի Փարիզի Յաղթական Կամարէն Լոնտոնի Մէրպլ Արք ամէնէն արագ գացողին ։ Կամ՝ նոյն ճամբան, հակառակ ուղղութեամբ ․

Մրցակիցները ազատ են գործածելու իրենց ուզած միջոցները:

Մրցումները կը սկսին Յուլիս 13ին եւ կը տեւեն մինչեւ 23, ամէն օր՝ ժամը ութէն 21: Ամէն մարդ կրնայ ուզածին չափ փորձ կատարել ։

Արագութեան բոլոր միջոցները արտօնուած են, ինչպէս նաեւ ... քալել կամ վազել ։

․ Մէկ պայման․— Պէտք է յարգել ճամբորդութեան ու երթեւեկի բոլոր օրէնքները: Այն մրցորդը որ տուգանքի կը դատապարտուի Ֆրանսայի կամ Անգլիոյ մէջ, մրցումէն դուրս կը ձգուի ։

163 հոգի արձանագրուած են, որոնց 25ը՝ Ֆրանսացի, երեք հոլանտացի, մէկ պելժ եւ մէկ ամերիկացի: Ընդամէնը 15 կիներ կան, որոնց երեքը՝ Ֆրանսացի ։

Մրցորդները, որոնք փորձը սկսած են արդէն, պիտի օգտագործեն՝ հեծանիւ, մօթօսիքլէթ, կառք, Թռչուն օդանաւ (էլիքօփթէր), սովորական օդանաւ, հալածիչ օդանաւ... ինչպէս նաեւ՝ նաւ, մեթրօ եւն․:

Իրնօ գործարանը կը ներկայացնէ 13 Թեկնածուներ ,որոնք պիտի օգտագործեն զանազան կառքեր եւ ճամբաներ ։

Ամէնէն երիտասարդ մրցորդը 13 տարեկան անգլիացի մըն է:

Ամէնէն հետաքրքրական ճամբորդութիւնը պիտի ընէ անգլիացի ուսանող մը, հետեւեալ ձեւով․— Քալելով պիտի մեկնի Մէրպլ Արքէն: Հեծանիւ մը, յետոյ՝ մօթօսիքլէթ, հասնելու համար Թայմզի եզերքը, ուր նաւ մը պիտի առնէ․ այնուհետեւ՝ օդանաւով պիտի երթայ մինչեւ Թուսիւ – Լը – Նոպլ: Կառքով պիտի երթայ Վերսայլ, ուր շոգեկառք պիտի առնէ մինչեւ Մոնփառնաս, Մեթրոյով պիտի անցնի Շան զ'Էլիզէէն եւ ձիու կառքով պիտի հասնի Յաղթական Կամար:

Սովորաբար Էնվալիտէն Լոնտոն ճամբորդ մը 3·30 ժամէն կը հասնի: Մէկ ժամ օդանաւ, 45 վայրկեան Էնվալիտէն Պուրժէ եւ մէկ ժամ անգլիական Հէթրով օդակայանէն՝ Լոնտոն՝ մնացեալն ալ՝ կորսուած ժամանակ ։

Ժամանակ կը կորսուի մասնաւորապէս օդակայաններու եւ սովորական ճամբաներու կարմիր լոյսերուն եւ մաքսատուներու քննութեանց պատճառով: Նկատի պէտք է առնել նաեւ օդանաւին կորսընցուցած ժամանակը՝ Թռիչքի եւ էջքի ատեն ։

Ամերիկեան «Սթառֆայթըր» օդանաւը, որ ժամական 3·400 քիլոմեթր արագութիւն ունի, Պուրժէէն Լոնտոն 360 քիլոմեթր պէտք է կտրէ ինը վայրկեանէն․ բայց էջքի եւ Թռիչքի ատեն կորսնցուցած քսան վայրկեաններն ալ երբ հաշուենք, օդանաւին արագութիւնը կ'իջնէ՝ ժամական... 180 քիլոմեթրի ։

Գրեթէ բոլոր մրցորդներն ալ նկատի առած են քալել, վազել, հեծանիւ, կառք, մեթրօ նաեւ եւ օդանաւ գործածել: Ճամբորդական զանազան ընկերութիւններ դիւրութիւններ պիտի ընծայեն մրցորդներուն ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ․— Եթէ դասարանին մէջ թթամիտներ կան, թող բարի ըլլան ոտքի ելլելու ․

Պահ մը լռութենէ ետք՝ ոտքի կը ելնէ աշակերտ մը ։

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ․— Լաւ տեսնեմ, ինչո՞ւ ինքզինքդ թթամիտ կը զտնես ։

ԱՇԱԿԵՐՏԸ․— Ես ինքզինքս թթու բըթամիտ չեմ նկատեր, բայց քաղաքավարութեան համար ոտքի ելայ՝ որպէսզի դուք առանձին չմնաք ...

ԼՈՒԱՑ ՋԻՐԱՂԱՑԸ

Ի.

— Այն ատեն, Աստուած ձեզի հետ, տըղաքներ, ըսաւ Մառթէն, եւ երբ օձիքս ազատեմ ընկերներէս, կը հասնիմ ձեր ետեւէն ։

Ժանի աչնարկը հեռուն կը պտտէր․ դաշտը որ կը տարածուէր իր առջեւ, ամբողջովին լուսնի լոյսին արծաթ քօղովը ծածկուած, տպաւորութիւնը կու տար անդունդի մը, որուն վրայ մշուշներ կը ծածանէին ։

Ժանի կը Թուէր Թէ այն բաղուկը որ, այս վայրկեանին, իր բազուկին տակ կը սպրդէր, այնքան քաղցր եւ չոյող եղանակով մը, հոն, այդ անդունդին խորը կը քաշէր զինքը ․

— Գիշեր բարի, մրմնջեց, առանց իր եղբօրը նայելու ․

— Ձեռք պիտի չտա՞ս ինծի, հարցուց Մառթէն, զուարճալի յանդիմանութեամբ մը ։

Եւ որովհետեւ Ժան վարանումով մը անոր երկարեց իր ձեռքը, Մառթէն զայն սեղմեց սրտագին կերպով ։ Ահ, այն վիշտը զոր կրնայ տալ ձեռքի սեղմում մը ։

ԻԱ․

Տօնի ժխորը հեռզհետէ կը մարէր հեռուն: Բազմաձայն աղմուկը, այլեւս տըկար շշնջիւն մըն էր, որմէ կը զատուէր միայն, սուր խազերով, փայտէ ձիերու դղրդիւնը , եւ երբ երկար ատենէ ի վեր լռած պարի նուագախումբը սկսաւ նուագել, խեղդեց բոլոր մնացեալը իր փողերուն ծակող Թնդիւնին տակ ։

Բայց նուագախումբի ձայներն ալ երթալով տկարացան․ խոշոր Թմբուկը որ մինչեւ այս պահը մեղմ մասնակցութիւն մը ունէր․ տիրեց բոլորին, որովհետեւ իր խուլ որոտները աւելի հեռուն կ'երթային քան միւս ձայները ։

Անոնք քով քովի կը յառաջանային, լուռ ու մունջ․ անոնցմէ ոչ մէկը կը համարձակէր խօսիլ սկսիլ: Կէրթրուտի բազուկը կը դողդղար Ժանի բազուկին վըրայ: Կէրթրուտ կը դիտէր կապուտակ ցոլքերով մշուշները որոնք մարգագետիններէն վեր կը բարձրանային ։ Քաջաբար կը քալէր, Թէեւ քիչ մը կը կաղար եւ ատեն ատեն, կը ցնցուէր մեղմ հառաչանքով մը:

Մօտ հինգ վայրկեան քալելէ ետք, Կէրթրուտ ետ դառնալով, ձեռքը երկարեց եւ ցոյց տուաւ տօնավայրին վրայ յորդումը լոյսերու, որոնք կը պսպղային շաճիներու անտառին մթաստուեր յատակին վրայ ։Փայտէ ձիերը կը գծէին իրենց փայլուն շրջանակը, եւ պարասրահի կըտաւէ պատը կը փողփողէր բոցերէ հիւսուած քօղի մը պէս ․

— Նայէ, ինչ գեղեցիկ է, մրմնջեց Կէրթրուտ, վարանումով ։

Ժան նշանով մը պատասխանեց ․

— Ժան ։

— Ի՞նչ է, Կէրթրուտ ․

— Քէն չէ՞ս պահած դէմս ․

— Ինչո՞ւ համար ...

— Ինչո՞ւ պարէն հեռացար ․

— Որովհետեւ սրահը չափազանց տաք էր ինծի համար ․

— Պատճառը այն չէ՞ր որ ես ուրիշի մը հետ կը պարէի ․

— Օ, բնաւ երբեք ։

— Կը տեսնե՞ս, երբ դուն մեկնեցար , յանկարծ ես զիս այնքան մինակ, այնքան լքուած զգացի, որ մեծ ճիգ ըրի չհեծկլտալու համար ։ « Անիկա կրնար իմ պարելս արգիլել, կ'ըսէի ես ինծի ... Որո՞ւ համար եկած էի ես տօնախմբութեան, իրեն համար չէ՞ր, որո՞ւ համար գեղեցկացած էի, եթէ ոչ իրեն համար »: Եւ ոտքս առաջուընէ հազար անգամ աւելի կ'այրէր զիս․ աչքերս մթագնեցան ,եւ յետոյ․․․ յանկարծ ... բայց դու լաւ գիտես Թէ ինչ պատահեցաւ ...

Ժան ակռաները կը սեղմէր, սարսուռ մը կը ցնցէր իր բազուկները, կարծես հակառակ իրեն, կ'ուզէին գրկել Կէրթրուտը: Անիկա դանդաղօրէն գլուխը Ժանի վրայ հակեց, եւ իր չողարձակ ու պայծառ աչքը դէպի անոր բարձրացուց․ բայց յանկարծ սուր ճիչ մը արձակեց․ — իր ցաւած ոտքը որ դժնդակօրէն կը քաշկռտէր գետնին վրայ, քարի մը բախեցաւ․ Ժանաց բռնել ինքզինք, բայց իր բազուկը Ժանի Թեւէն բաժնուեցաւ, ու ցաւէն չգիտնալով, ինկաւ խոտին վրայ:

— Պիտի ուզէի պառկած մնալ այստեղ վայրկեան մը, ըսաւ ան, սրբելով այն պաղ քրտինքը որ կը մարգարտազօծէր իր ճակատը ․

Յետոյ, դէմքը ղալարիքին վրայ դրաւ եւ քանի մը երկվայրկեան մնաց առանց շարժումի ։ Ժան դող ելած ․

— Եկուր, ըսաւ , պիտի մսիս հոս ․

Աջ ձեռքը անոր երկարեց, դէմքը դարձնելով․

— Վերցուր զիս ․

Բայց , երբ ուզեց քալել, իր ծունկերը դեռ կը կթոտէին ․

— Կը տեսնե՞ս չեմ կրնար քալել , ըսաւ ան յոգնած ծիծաղով մը․

— Լաւ , այն ատեն, ես կը տանիմ քեզ, գոչեց ան, Թեւերը լայն մը բանալով ։

Հ․ ՋՈՒՏԵՐՄԱՆ

(Շար․)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի կողմէ ։

Այս Կիրակի ամբողջ օրը Սէն Ժիւսթ, Ավընիւ Քօռօ, Պառ տիւ Շալէի պարտէզին մէջ ։

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ։

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՃԱՆԻԿԵԱՆ ։

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ ։

Խօսք՝ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչի կողմէ ։ Խօսնակ ընկ. Կ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, հայերէն եւ ֆրանսերէն սալեր ։

Գար Ռատիօ Սէն Ժան ԷՕՐՏԷԿԵԱՆ ։

Զովացուցիչ ըմպելի ։

Գուլի մրցում ։ Կարելի է ճաշը միասին բերել, շամփուրով խորոված ։

Ծանօթ. — Առնել Գանըպիէրէն 53 թիւ հանրակառքը եւ իջնել ճիշդ հանդիսա-վայրը ։

Այրի Տիկին Ժ. Շահինեան եւ Օր. Անի Շահինեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԶԱՐԵՀ ՇԱՀԻՆԵԱՆի

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, Հինգշաբթի (Յուլիս 9) ժամը 8.45ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Մասնաւոր չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս նկատել իբրեւ այդ ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համա – Խարբերդ. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լու Կրան Բէնի քոյր մասնաճիւղերու ։

Կիրակի, 12 Յուլիս ամբողջ օրը Պ. Հայկազ Զուգուբեանի օդասուն եւ ընդարձակ ագարակը, Սէն Լու Կրան Բէն ։ Կը բանախօսէ Փրոֆ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ ։

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ խնամեալ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրէ «ՍՐԲՈՒԿ ՄԱՄԱՅԻ ԱՂՋԻԿԸ կամ ՓԱՐԻԶԻԷՆԸ»

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ ։

ՌԱՏԻՕ ԱԼՔԱԶ իր նոր սալերով եւ գործիքներով հանդէսին փայլը պիտի աւելցնէ ։

Ճոխ պիւֆէ եւ շամփուրով խորոված մատչելի գիներով ։

Մուտքը ազատ է ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սերաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Տէսինի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը՝ Յուլիս 19ին ։

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան, ի յիշատակ Տարօն Սալնոյ Ձորի հերոսներու ։

12 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անտրէի ծանօթ պարտէզին մէջ ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փրատոյի եկեղեցւոյ դպրոցի աշակերտները, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Ս. Թորոսեանի, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական տարազով պարեր, կը ներկայացուի նաեւ յուզիչ դրամ մը «ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ» ։

Առաւօտեան տեղի պիտի ունենայ պալի մրցում, կը խնդրուի պալերը միասին բերել ։

ԾԱՆՕԹ. — Հանդիսավայրը երթալու համար Փլաս տ'Էքսէն առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲ

Ս. ՂԱԶԱՐ, ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս 8։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս 31։

Ճամբորդներու թիւը սահմանափակ է։ Արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 15 ։

Պ. ՉԱՊՈՒՔՃԵԱՆ

7, Rue de la Grange Batelière, Paris - 9e Tél. PRO. 56 31

Պ. ԹԱՐՈՆ

58, Bd. Serrurier, Paris 19 - métro Pré-St-Gervais

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

11, Ave Béranger, Arnouville-les-Genesses (S. et O.)

ԺԱՆԹԻՅՅԻ հայկ. դպրոցի նուիրատուութեան մասնակցողներուն ցանկը ։ ցանկը ։

Պ. Պ. Տէր Յակոբեան, Գ. Վարդանեան, Գ. Մուրատեան, Խ. Պալեան, Երեմեան, Սապոնճեան, Մարգարեան, Տորզուեան, Յակոբեան, Գ. Վանլեան, Անդրաքեան, Պասմաճեան, Սափոկլեան, Էլմասեան, Աբրահամեան, հազարական ֆրանք, Տէր Յովհաննէսեան երկու հազար, Գէորգեան, Պագալեան, Մարգարեան հազարական, Էլմասեան 500 ֆրանք, Թորոսեան հազար, Մ. Մխիթարեան հազար, Գ. Յովհաննէսեան Երկու հազար, Ֆրկաթեան 500, Գ. Վարդանեան երկու հազար, Սամարճեան հինգ հարիւր, Կէնճեան, Աղաճանեան, Ս. Տէր Պալեան հազարական, Հալաճեան հինգ հարիւր, Յ. Մարգարեան հինգ հարիւր, Գինլիաէրեան հազար, Էմիրեան 500, Ֆրանսացի մը 1500, Քոստանեան 500, Քէպապճեան հազար, Բ. Մուրատեան հազար, ոմն 500, Թագեցի մը 500, Տ. Վարդանեան հազար, Օր. Էլմասեան 200, Բերէչէթեան 500, երկրորդ Ոմն երեք հարիւր, Ա. Յովհաննէս, Ս. Վարդանեան, Լ. Վարդանեան, Խ. Պալեան, հազարական, Ս. Տէր Պալեան 1000, Գ. Վարդանեան հազար, Գ. Յովհաննէսեան Երկու հազար, Գ. Վարդանեան երկու հազար, Տիկին Էլմասեան հազար, Դաւիթեան հազար, Քէպապճեան հինգ հարիւր ֆրանք, գումար 52.500 ֆրանք ։

Imprimerie Spéciale

du Journal « Haratch »

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ

TRILPORT

Փարիզի Նոր Սեբաստիոյ «Ահարոնեան» խումբը կազմակերպած է 12 Յուլիսին, դաշտագնացութիւն մը դէպի Թրիլփօր շոգեկառքով ։

Կը հրաւիրուին Փարիզի շրջանի բոլոր Նոր Սեբաստացիները եւ փափաքողները։

Ժամադրութիւն՝ ժամը 9ին Կառ տը լ'Էսթ, Հօլ Պանլիէօ ։

Երթուդարձ 550 ֆրանք ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կապ. Խաչի 30ամեակի առթիւ, կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ, 12 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ջրանցքին ափը, Կապիյոնի սրճարանին գեղատեսիլ պարտէզին մէջ։

Կը բանախօսէ՝ ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ։

Ճոխ պիւֆէ, սիրուն անակնկալներ, հաճելի ժամանց ։ Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ Լիոնի Հայութիւնը անխտիր անձրեւի պարագային՝ ապահով վայր ։

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան ։

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով ։

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նօր, Լը Ռէնսի ։

Հեռաձայն՝ Լը Ռէնսի 172 ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ա. Քիւփճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Օրմանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ. Կոթողեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Գասապեան կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՔԻՒՓՃԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ ։

(Մեռած Մայիս 28ին Քոլմարի հիւանդանոցին մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան) ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Վարեէմէզեան, Գուրպանեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով, մխիթարեցին եւ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, փեսին եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԵԷՄԷԶԵԱՆի

կսկծալի մահուան առթիւ, (մահկանացուն կնքեց 77 տարեկան հասակին, անողոք կարճատեւ հիւանդութեամբ մը) ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Գոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ, ուրկէ հանգուցեալին դագաղը փոխադրուեցաւ տեղւոյն Սէն Ժիւլիէնի գերեզմանատունը ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

*

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը ։

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Ողբացեալ Տիկին Երմոնէ Պէրպէրեանի մահուան առթիւ Հայկազեան վարժարանի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ալիս Տէյիրմէնճեանէ երեք հազար ֆրանք, Օր. Երմոնէ Ճիվէլէկեանէ երկու հազար ֆր. ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ստեփան Աճէմեան եւ ընտանիքը իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, հեռագրով շնորհաւորեցին իրենց զաւկին Ժիրայրի ամուսնութիւնը Օր. Մարի – Ռոզի Խաչերեանի հետ, կնքահայրութեամբ՝ Պ. Վազգէն Աղնաւորեանի (28 Յունիս 1959) ։ Շնորհակալութիւն կը յայտնեն նաեւ Պ. Ռուբէն Տէր Խաչատուրեանի Նորապսակ ամոլին իր խրատականին համար ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել տեսչութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր ։

26, RUE TROYON, SEVRES

TEL OBS 18-28

Վարժարանին մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ Ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալորէայի առաջին մասը ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՅՈՒԼԻՍ

VENDREDI 10 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8440 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4341

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՒ ԿԷՏԸ

Տարի մը առաջ այս եղանակին Մերձաւոր Արեւելքի դէպքերը կը գրաւէին միջազգային մամուլի առաջին էջերը, մեծատառ վերնագիրներով :

Առաջին ահազանգը հնչած էր Լիբանանէն, ուր իրարու դէմ ճակատ յարդարած էին նախագահ Շամունի կուսակիցներն ու հակառակորդները:

1958 Մայիս 8ին անծանօթի մը կողմէ կը սպաննուէր ընդդիմադիր Թելեկրաֆ թերթի տնօրէն Նէսիպ Մէթնի :

Սովորական ժամանակներու մէջ այս դէպքը կրնար նկատուիլ պարզ «ոճիր-արկած» մը: Սակայն այդ օրերուն մթնոլորտը ելեկտրականացած էր: Ներսէն ու դուրսէն մամուլով ու ձայնասփիւռով կատարուած քարոզութիւններ խոր չերտուած առաջ բերած էին ընդհանրապէս խաղաղ այդ երկրի համերաշխաւէր բնակչութեան մէջ :

Մայիս ութին սկսած խռովութիւնները տեւեցին գրեթէ վեց ամիս, տակնուվրայ ընելով Լիբանանի ներքին խաղաղութիւնը եւ քայքայելով տնտեսական-առեւտրական կեանքը :

Գերազանցապէս իր առեւտուրով եւ զբօսաշրջիկներով ապրող երկիր, Լիբանան զրկուեցաւ այս վերջիններէն՝ բուն եղանակին սկիզբէն մինչեւ վերջը: Ամէն տարի Պարսից ծոցի շրջակայ իշխանապետութիւններէն, Սէուտի Արաբիայէն, Իրաքէն, Եգիպտոսէն եւ արաբական աշխարհի միւս երկիրներէն հազարաւոր հարուստ եւ բարեկեցիկ ընտանիքներ լիբանանեան լեռներուն մէջ կուգային անցընել իրենց արձակուրդի ամիսները :

Բայց առեւտրականներէն, անգործութեան դատապարտուեցան նաեւ արհեստաւորները — որոնց շարքին տասնեակ հազարաւոր Հայեր :

Միայն նիւթական չէր վնասը : Եղբայրասպան կռիւները անհամար զոհեր խլեցին երկուստեք :

Նախագահին անձը պատրուակ մըն էր: Բուն խնդիրը քաղաքական էր :

Դէպքէն երեք ամիս առաջ, 1958 Փետրուար մէկին Սուրիան միացած էր Եգիպտոսի հետ, կազմելով Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը : Իբրեւ դրացի եւ բախտակից երկիր, տարակոյս չկար, որ Լիբանան եւս աղդուէր քաղաքական այս մեծ փոփոխութենէն :

Միացման եւ անկախութեան կողմնակիցներուն միջեւ էր բուն պայքարը :

Շամուն կանգնած էր անկախութեան սկզբունքին վրայ եւ տեղի չտուաւ բռնանալիքներու առջեւ :

Ի վերջոյ յաղթեց իր տեսակէտը: Լիբանան անկախ է այսօր: Երկու ճակատները համերաշխած են այս գետնի վրայ եւ կազմած միացեալ կառավարութիւն մը :

Երկիրը խաղաղած է եւ վերագտած իր նախկին բնականոն վիճակը: Զբօսաշրջիկները բառ առաջնոյն խաղաղ անկիւն մը կը գտնեն Լիբանանի զովասուն եւ ջրառատ գիւղերուն մէջ:

Տխուր յիշատակներ կան դժբախտաբար անցեալ տարուան խռովայոյզ վիճակէն :

«Յառաջդիմական» եւ «Հայաստանասէր» տարրեր ամիսներու ընթացքին իրենց թերթերով եւ ընդդիմադիրներու դաղտնի ձայնասփիւռով գրգռութիւն եւ ատելութիւն սերմանելէ վերջ հայութեան մէջ, դէնքի դիմեցին՝ օր ցերեկով սպաննելով անմեղ հայ երիտասարդներ :

Պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու մասնագէտներ, առիթը չահագործեցին՝ իրենց ոճրածին ծրագիրները իրագործելու համար :

Սեւ կէտ մըն է այս Լիբանանի աշխատասէր ու հայրենասէր հայութեան պատմութեան մէջ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐՈՒՆ

★

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ՓԱՓԱՔԻ ԱՄԵՐԻԿԱ ԱՅՑԵԼԵԼ

★

Նախագահ Այզընհաուըր Զորեքշաբթի օրուան մամուլի իր ասուլիսին մէջ անդրադարձաւ Խրուշչեւի ըրած սպառնալիքներուն : Նախագահը վճռական էր իր յայտարարութեանց մէջ — «Զեմ կրնար ըմբռնել, ըսաւ ան, որ տրամաբանութիւն ունեցող մարդ մը, նոյնիսկ հեռուէն, կրնայ խօսիլ սպառնական լեզուով մը եւ վերջնագրի ձեւով :

Ինչպէս գրած էինք, Հատիմըն կ'առաջարկէ Խ. Միութեան Վարչապետը Միացեալ Նահանգներ հրաւիրել, որպէսզի կրթուի ... : Նախագահ Այզընհաուըր համաձայն չէ — Ամերիկա մաս կը կազմէ խումբ մը ազգերու՝ որոնք միասին կ'աշխատին խաղաղութեան եւ ապահովութեան պահպանման համար: Եթէ այդ կառավարութիւններէն մէկը առանձին համաձայնութիւն մը կնքէ կամ նոյնիսկ՝ խորհրդակցի, կրնայ սխալ մեկնաբանուիլ: Խրուշչեւը հրաւիրելով դէշ տպաւորութիւն մը կրնանք ձգել Արեւելեան Եւրոպայի ժողովուրդներուն վրայ :

Ամէն պարագայի մէջ, Խրուշչեւ անպաշտօն այցելութիւն մը կրնայ տալ Միացեալ Նահանգները, ըսաւ Այզընհաուըր:

Ռուսեւամերիկեան բարեկամութեան հարցը մեծապէս կը հետաքրքրէ միջազգային շրջանակները: Հարցապնդուելով Կոզլովի հետ ունեցած խօսակցութիւններուն մասին, Նախագահը ըսաւ.— «Ամերիկացի եւ ռուս ժողովուրդներու միջեւ սկզբունքի բարեկամութիւն մը գոյութիւն ունի. երկու կողմերէն ալ շահագրգռութիւն կայ այդ ուղղութեամբ: Խորքին մէջ, Ամերիկացիները շատ կը սիրեն ռուս մարդիկը »:

Այզընհաուըր խօսած է նաեւ հիւլէական պատերազմի մասին, միշտ անդրադառնալով Խրուշչեւի սպառնալիքներուն. — Բոլոր գործակիցներս կը մտածեն այդ մասին ... մեր պաշտպանութեան ծրագիրները պատրաստած ենք: Մեր ճակատ քրտինքով հսկայական ծախքեր ըրինք .. Բովանդակ աշխարհը կը գտնուի այս կացութեան մէջ: Ի՞նչ հսկայական կորուստ ... :

Նախագահը յիշեց նաեւ որ ամերիկեան օրէնքով իրեն կը պատկանի հիւլէական ռումբերու գործածութեան որոշումը տալ : Հիւանդութեան մը պարագային՝ փոխ Նախագահ Նիքսընի վրայ կ'իյնայ այդ պարտականութիւնը :

Անկախ այս բոլորէն, Այզընհաուըր միշտ պատրաստ է Տը Կոլի հետ հանդիպում մը ունենալ եւ խօսիլ երկու երկիրներու միջեւ առկախ մնացած հարցերու շուրջ: Երկու Նախագահներու հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ, բայց թուական մը որոշուած չէ :

Ժընեւի յառաջիկայ ժողովին՝ Ամերիկա ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի ընէ իր դիրքին մէջ, որ բազմաթիւ առիթներով ճշդուեցաւ . — Արեւմուտքը Պերլինի իր իրաւունքները պիտի պահէ եւ դաշնակից զօրքերը պիտի մնան այնտեղ՝ այնքան ատեն որ երկու Գերմանիաները չեն միացած :

Մինչ այս մինչ այն, Կրեմլինի մէջ Միացեալ Նահանգներու եօթը կառավարիչները ընդունելով, Խրուշչեւ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ, այս անգամ՝ մեղմ լեզու մը գործածելով — Շատ պիտի ուզէինք որ ձեր Նախագահը այցելութիւն մը տայ Խ. Միութիւն, ըսած է Կրեմլինի մենատէրը, աւելցնելով.«Ես ալ կ'ուզէի Միացեալ Նահանգներ այցելել, որովհետեւ օգտակար կրնայ ըլլալ »:

Ուշագրաւ է նաեւ այն յայտարարութիւնը, թէ «Խ. Միութիւնը կ'ուզէ խաղաղ ապրիլ բոլոր ազգերուն, եւ առաջին կարգին՝ ամէնէն մեծ եւ ամէնէն զօրաւոր երկրին, Միացեալ Նահանգներու հետ: Եթէ բարեկամութիւն մը գոյութիւն ունի մեր միջեւ՝ պատերազմը տեղի չի կրնար ունենալ. իսկ եթէ ուրիշ ազգեր պատերազմ ուզեն՝ մեր երկու երկիրները կրնան արգիլել զայն »:

Գալով հիւլէական փորձերը արգիլելու հարցին, Խրուշչեւ այնպէս կը մտածէ թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել :

Թէեւ նոր առաջարկ մը կամ զիջում մը չըրաւ Պերլինի հարցին մէջ, բայց խօսելով Յուլիս 13ի Արտաքին նախարարներու ժողովին մասին, խորհրդային Վարչապետը ըսաւ թէ «անկեղծօրէն կ'ուզէ որ համաձայնութիւն մը գոյանայ եւ ամէն տեսակի զէնքերը փճացուին»: Չմոռցաւ յիշել՝ թէ Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագիր մը պէտք է ստորագրել :

Խրուշչեւ կը մտածէ թէ Ամերիկացիներու եւ Ռուսերու արտասանած խօսքերը թեթեւօրէն պէտք չէ առնել , որովհետեւ «մեծ պատասխանատուութիւն մը կը ծանրանայ մեր վրայ »:

Հետզհետէ աւելի մեղմանալով, կարմիր Վարչապետը բարեկամութիւն կ'ուղղէ.— « Միացեալ Նահանգներն ու Խ. Միութիւնը պէտք է վերագտնեն Բ. աշխարհամարտի ընթացքին իրենց հաստատած բարեկամութեան: Այն ատեն մեծ յարգանք մը ունէի Այզընհաուըրի հանդէպ : Իրապէս ճէնթըլմէն մըն էր: Այն ատեն տարակարծութիւններ չունէինք: Բայց հիմա մեր յարաբերութիւնները գէշ են. պէտք է վերագտնանք հին օրերուն » :

Տնտեսական մարզի մէջ.— «Միացեալ Նահանգները հարուստ են, բայց մենք չենք նախանձիր: Կ'ուզենք ձեզի հասնիլ: Կը փորձենք ձեզի պէս ըլլալ՝ բայց առանց որեւէ վնաս պատճառելու: Կ'ուզէինք գործակցիլ ձեզի հետ՝ միջազգային քաղաքականութեան մարզին մէջ, ինչպէս նաեւ տնտեսական եւ թերաճ երկիրներու օգնելու մարզերուն մէջ»:

Եզրակացնելով, Խրուշչեւ ըսաւ թէ Խ. Միութիւնը մեծ թիւով միջներկրային հրթիռներ ունի եւ տակաւին կը շարունակէ արտադրել :

Ամերիկայի եւ Խ. Միութեան գայլերուն միջեւ, Մեծն Բրիտանիա կ'աշխատի ճկուն քաղաքականութիւն մը վարել : Արտաքին Նախարար Սելվին Լոյտ, Լոնտոնի կառավարութեան կարծիքը յայտնելով ըսաւ թէ ամէն գնով պիտի աշխատին համաձայնութիւն մը գոյացնել Ժընեւի մէջ, նոյնիսկ՝ «սահմանափակ համաձայնութիւն» մը, որպէսզի կարելի ըլլայ մեծերու ժողով գումարել:

Անգլիոյ Արտաքին նախարարը այն համոզումը ունի, թէ ներկայիս իրար հասկընալու հաւանականութիւնները աւելցած են :

Հատիմընի ըրած սպառնալիքներէն յետոյ՝ Խրուշչեւի «բարեկամական» խօսքերը, Նախագահ Այզընհաուըրի վճռական գիրքը եւ Անգլիոյ Արտաքին նախարարին համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար թափած ճիգերը՝ որոշ յոյսեր ներշնչած են Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարին: Արդարեւ, Նիւ Եորք Թայմզ օրաթերթը կը հաղորդէ , թէ մօտ ատենէն Հերթըր Կրոմիքոյ պիտի առաջարկէ որ եա առնէ իր վերջնագիրը, որպէսզի ժողովը տեղի ունենայ: Ամերիկա սպառնալիքներու տակ ժողովի չերթար կ'ըսէ Հերթըր, բառ առ բառ կրկնելով օր մը առաջ Այզընհաուըրի ըրած յայտարարութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը հակադրելու համար հունգարական որոշումին ամերիկացի դիւանագէտներու տեղափոխման առթիւ, իր կարգին արգիլեց հունգար դիւանագէտներուն որ Ուաշինկթընէն աւելի քան 40 քիլոմեթր երթան:

ԱՆԳԼԻՈՅ կառավարութիւնը բողոքեց Փրակայի կառավարութեան որ արգիլած է բրիտանացի դիւանագէտներուն Սլովաքիոյ սահմանին մօտերը երթալ :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը՝ Զօր. Քասըմ յայտարարած է որ պատերազմական զէնքի պաշար մը ունին որ ոչ ոքի մաքէն չանցնիր :

ՖՐԱՆՍԱ ԳՏՆՈՒՈՂ ամերիկեան հալածիչ-ռմբակոծիչներու երեք օդատորմիղներ մօտ ատենէն պիտի փոխադրուին Անգլիա կամ Գերմանիա :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երկու գիտուորական օդանաւեր 17.000 քիլոմեթր կտրած են մէկ շունչով: Մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը չէ ճշդած թէ ինչ տեսակի կը պատկանին այս օդանաւերը բայց շեշտած՝ թէ օտար ոչ մէկ գինուորական օդանաւ կտրած է նման մրցանիշ մը :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ դէպքեր պատահած են Յունիս 26ին, կը հաղորդէին երէկ : Կը ճշդուի թէ ոստիկանութիւնը միջամտած է եւ զէնք պարպած ցուցարարներու վրայ Քարաանիք Ձապրիցլի գիւղին մէջ որովհետեւ ժողովուրդը կը բողոքէր իշխանութեանց դէմ որոնք արգիլած էին կաթոլիկէ մատուռի մը կառուցումը: 20 ձերբակալուածներէն զատ, կան 12 վիրաւորներ :

ԱՆԳԼԻՈՅ թագուհին Լոնտոն հրաւիրած է Զօր. Տը Կոլը եւ կինը յառաջիկայ տարուան համար : Էլիզէի պալատէն կը հաղորդեն որ հրաւէրը ընդունուած է :

ԶՕՐ. ԱՊՏՈՒԼ ՍԱՊԱՐ ՍԱՈՒՏ, Զօր. Քասըմի զարմիկը Մոսկուա մեկնեցաւ , պաշտօնական այցելութեամբ :

ՊԱՂՏԱՏԻ Ուխտին տնտեսական փորձագէտները կարեւոր ժողով մը գումարած են Անգարայի մէջ: Բառասուն հոգի կը մասնակցին այս ժողովին, որուն կը նախագահէ Փաքիստանի պատուիրակը : Այս առթիւ, ամերիկեան պատուիրակը անգամ մը եւս շեշտեց այն կարեւորութիւնը զոր Ամերիկացիք կուտան Պաղտատի Ուխտին տնտեսական գործունէութեան :

ԿԻՊՐՈՍԻ առժամեայ կառավարութիւնը որոշեց սեթըլինի շրջագիծին մէջ մնալ:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ 22 միլիոնի ծախուեցան Ճիովաննի Պէլլինիէն երեք փոքր գծագրութիւններ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ քաղաքական շրջանակները Խրուշչեւ վերջին բռնանալիքներուն մասին արտայայտուելով, կը մերժեն կարեւորութիւն մը ընծայել. «Խրուշչեւի գործելակերպին վարժուած ենք այլեւս, կ'ըսեն անոնք. օր մը շաքար կը հրամցնէ մեզի՝ յաջորդ օրը մտրակով մը կը սպառնայ »:

ԱՆԳԼԻՈՅ եւ Դանիոյ ներկայացուցիչները, երկարատեւ խորհրդակցութիւններէ ետք, տնտեսական կարեւոր համաձայնութիւն մը կնքեցին Լոնտոնի մէջ :

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ տրուած խորհրդային հրթիռներու մասին հարցապնդուելով , Նախագահ Այզընհաուըր յայտարարեց թէ լուր չունի: Ինչպէս ծանօթ է, Խրուշչեւ ըսած էր թէ այդ հրթիռները բաւական են Ֆորմոզան քարուքանդ ընելու եւ ամերիկեան 7րդ նաւատորմիղը խորտակելու համար :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ 1959ի ընթացքին 19.645 ապստամբներ սպաննուած կամ գերի ինկած են, իսկ բանակը տուած է 1.043 զոհ: 1349 ըմբոստներ միացած են ֆրանսական բանակին: Գրաւուած են 10.666 զանազան տեսակի զէնքեր :

ՁՄԵՌԸ ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ

Մեր քաղաքին(*) մէջ ձմեռը առանձին հրապոյր մը ունէր:

Նոյեմբերէն սկսած կճող եւ երկարատեւ քամիներ կ'անցնէին անոր վրայէն: Հիւսիսէն փչող սառնամանիքներու կրկնակ ցուրտը կը տարածուէր ամէն կողմ, ուր փռուած կ'ըլլար արդէն թանձր սաւանը ձիւնին:

Փողոցները, ճամբաները, տուներու տանիքները եւ Պօզ – Թեփէն — մօտի բլուրը —, կը թաղուէին ձիւնի սպիտակ վերմակին տակ:

Առտու կանուխ մարդիկ բահերով ու ցախաւելներով մէկ կողմ կը շպրտէին չորս դին պատնիչող ձիւնի թանձր խաւերը, դուրս գալ եւ երթեւեկի անցք մը բանալու համար

Տանիքներու կտուրներէն սառնալեզուներ (ճիւղէ) երկայն ու սրածայր շիթաքարերու պէս վար կը կախուէին: Անոնք յաճախ թիրախ կը դառնային թաղեցի տղոց նշանառութեան: Անսովոր չէր տեսնել նոյնիսկ վար ինկած անոնց կտորները իրենց շրթներուն մօտեցնող փոքրիկներ:

Ձմեռուան համայնապատկերը կարկառող մասնակի անկիւններ կը մնային Թրքական հնամենի երկու գերեզմանատուները իրենց հարիւրաւոր նոճիներով, որոնց սլացիկ կատարները կը մխրճուէին գորշ երկինքին մէջ եւ սօսիներով ու կաղամախիներով հարուստ հանրային երկու պարտէզներն ու քաղաքը եզերող շրջանները՝ թաղուած ձիւնին ներքեւ:

Եթէ ձեզի տրուէր պատեհութիւն բարձր դիրքէ մը դիտելու չորս դին, պիտի տեսնէիք զինկէ կամ թիթեղէ խողովակներէ դուրս ժայթքող ծուխի թանձր գլուղներ, որոնք քշուած սառնաշունչ քամիներէ, կը տարածուէին մթնոլորտին մէջ:

Բլուրին արեւելեան ստորոտը, յունական գերեզմանատան նոճիներուն, մահացամբաններուն եւ մարմարեայ խաչերուն վրայ իջած ձիւնը համայնապատկերին վեհութիւնը խորացնող սպիտակ սուգը կը մնար:

Կեանքը սակայն, այդ ցուրտին, կը շարունակուէր սովորականին պէս:

Մարդիկ հաստ վերարկուներու մէջ փաթթուած, առտու կանուխ կ'երթային իրենց աշխատանքին:

Միջակ դասակարգի պատկանող ամենադի քաղաքացիներ իրենց գլխուն անցուցած ծանօթ սաշլըխը — գլխանոց — կ'աշխատէին պաշտպանուիլ ցուրտին դէմ:

Բարեկեցիկ թուրքեր ու տարեց քրիստոնեաներ իրենց կիսամօյկերուն վրայ կը հագնէին կաշիէ կրկնակօշիկ: Երիտասարդները եւ վայելչասէրները մէջ տարածուած էր գործածութիւնը՝ ներքնամասը վարդագոյն բուրդէ խաւով պատուած ռուսական ռետինէ քաուչուէ կրկնակօշիկներու — լասթիկ —: Թուրքերը, որ առատօրէն կը գործածէին ռուսական քարիւղը, ալիւրը, շաքարն ու լուցկին, կապուած կը մնային տեղական կաշիէ կրկնակօշիկին, Մոսկովին այս ապրանքը չքաջալերելու նպատակով:

Եթէ մեծերը վաղ առաւօտուն կը լծուէին գործի, փոքրերը տունը չէին մնար նոյնպէս: Անոնք, որ դպրոց կ'երթային, գրկած իրենց խաւաքարտէ պայուսակները՝ կը վազէին վարժարան: Արհեստանոցի մը կամ խանութի մը մէջ աշկերտութիւն ընող փոքրիկներ փութկոտ քայլերով կը դիմէին աշխատանքի, ճամբան մերթ ընդ մերթ իրենց ձեռքերը մօտեցնելով իրենց շունչի գոլին.

Տղոց ցուրտէն կապտացած մատները յանկարծ խայտանքով կ'երկարէր ձիւնի խաւերուն՝ պատրաստած լորամարգի մը, անօթի աղաւնի մը, խեղճ ճնճղուկ մը կամ մսկան կատու մը ձիւնագնդակի բռնելու համար:

Դպրոցին մէջ, գրասենքներուն, ձիւնամարտը կը մնար աշակերտներու նախասիրած խաղը: Իրիկուընէ իրիկուն եւ Կիրակի օրեր, թաղերու մէջ, ան կը վերածուէր իրական ռազմախաղի: Բաժնուած երկու խումբերու, տղաք ժամերով կը պայքարէին իրարու դէմ, ի խնդիր ձիւնաբերդի մը կամ ձիւնադիրքի մը գրաւման:

Աւելի փոքրեր, կը շինէին ձիւնամարդ, աչքերուն տեղ զետեղած ածուխի մէկ մէկ կտոր ու հեռուէն նշան կ'առնէին անոր:

Ձիւնագնդակը մեծ ոգեւորութիւն կը ստեղծէր առանձնապէս մեր թաղամասին մէջ: Թրքական գերեզմանատուները եւ վերապ զարիվեր ճամբան, որ կ'երկարէր դէպի Պօզ – Թեփէ, կ'անցնէր առջեւէն երկու ընդարձակ խաներու, ուր կ'իջեւանէին Իրանէն եկող պարսիկ ուղտապաններ եւ իրենց կարաւանները: Մենք ձիւնագնդակի կը բռնէինք զանոնք, երբ իրիկուան մօտ դէպի Թաքսիմի աղբիւրը կամ աւազանը ջուր խմելու կը տանէին իրենց ուղտերը:

Մեծ գերեզմանատան որմերուն ետեւը պահած ձիւնագնդակներու մեր պահեստը, ղեկավար ընկերոջ մը ազդանշանին վրայ՝ յանկարծ կը սկսէինք տեղալ մեր զէնքերը:

Որպէսզի արձակուած գնդակները դառնային ազդու, անոնց մէջ կը դնէինք խիճեր կամ քարի փոքրիկ կտորներ: Սառած այդ գնդակներէն մէկ քանին անվրէպ կը հասնէին իրենց նպատակին: Ձիւնագնդակներու թիրախ կը դառնար գրեթէ միշտ՝ ուղտապանի մը գլխուն փափախը կամ գդակը, որ երբ վար կ'իյնար, այն ատեն երեւան կ'ելլէր սեխի կեղեւի հանգոյն ածիլուած անոր գլուխը: Ասիկա մեծ զուարճութիւն կը պատճառէր մեզի: Որպէսզի մեր անգութ խաղը ըլլար կատարեալ, քանի մը գնդակ ալ կը տեղայինք ուղտերու գլխուն: Հարուածէն խրտչած՝ չփոթ մը կ'իյնար անոնց շարքին մէջ, ու ծայր կուտար իրարանցում: Այն ատեն ուղտապաններ հայհոյչներու տարափ մը կ'արձակէին ու ցասումնալից, կ'աշխատէին պատժել մեր յանդգնութիւնը: Բայց որովհետեւ գերեզմանատան արտաքին երեսի պատը աւելի բարձր էր ու հարթ, գանգատաշարժ խեղճ մարդոց համար գժուար էր մագլցիլ վեր, ձգելով երեսի վրայ ուղտերը: Մնաց որ, մենք ուշադիր կը լրտեսէինք անոնց շարժումները: Անոնք դեռ պատին չմօտեցած, ինքզինքնիս կը նետէինք ապահով անկիւն մը, ուրկէ դուրս եկած՝ նոյնիսկ կը խառնուէինք անցորդներու հետաքրքիր խումբին՝ զաղտաղողի խնդալու համար անոնց վրայ:

Մենք ունէինք գերեզմանատուն մտնելու համար մեր թաղամասի անցքին վրայ կանգնած անոր որմին մէջ բացուած գաղտնի սանդրղամասեր, ուրկէ վայրկեանին կը նետէինք ինքզինքնիս ներս: այդ խորհրդաւոր կէտերուն անծանօթ էին ուղտապանները:

×

Ձմեռուան գիշերները տուներու մէջ կրակը կ'ըլլար անպակաս: Կային յատուկ վառարաններ: Անոնց խողովակներէն ծուխի քուլաներ կը բարձրանային վեր ու կը տարածուէին օդին մէջ: Վառարաններու մէջ վառուածը գիւղերէն բերուած փայտն էր: Իսկ պղինձէ կրակարաններու (մանղալ) մէջ կը բոցավառէր ածուխը: Վերջերը սովորութիւն դարձեր էր օգտագործել նաեւ կաղինի կեղեւ: Քաղաքի շրջակայ շատ մը գիւղերը հարուստ էին կաղնուտներով: Կաղինի, կեղեւը տոկուն էր, կրակի վերածուելէ ետք, երկար ատեն կը դիմանար: Չկար բնակարան առանց կրակարանի: Անոնցմով կը տաքցնէին սենեակները: Տնեցիք բոլորուած անոնց շուրջը, կ'անցնէին հաճելի ժամեր:

Մերթ իրիկուններ ծանօթներ եւ ազգականներ գիշերային այցելութիւններ կուտային իրարու: Հաճելի խօսակցութենէ մը ետք տանտիկինը մէջտեղ կը բերէր չիրեր՝ իրենց տեսակներով,—չոր թուզ, չերտացած չոր խնձոր, չոր տանձ, փուռը դրուած ծուաղ, չամիչ, ու մեր քաղաքին պատուական կաղինն ու ընկոյզը: Փոքրերու բերնին ջուրը կը վազէր, եթէ պղնակներու մէջ տեսնուէր Երզնկայի քաղցրահամ պաստեղն ու չարոցը:

Այցելուներու մեկնումէն ետք, կը հասնի քննանալու ժամը: Կրակարաններու մէջ մնացած անմար կրակը մոխիրներով անթեղելով՝ կը դրուէր դուրս:

Մաքուր կապերտներու վրայ կը փռուէին անկողինները ու իւրաքանչիւր ոք կը դրուէր իր տաքուկ անկիւնը: Բարեկեցիկ ընտանիքներ կը գործածէին տախտակէ կամ երկաթէ մահճակալ:

×

Առանձին հրապոյր մը ունէին մանաւանդ մեր կիրակիները եւ տօնական օրերը:

Առտու ժամը տասնի ատենները պատանիներ եւ երիտասարդներ կ'երթային հայկական կամ յունական փուռ մը, համով տաք թոփխանա մը, փենիյրլի մը կամ գաւուրմալի մը ճաշակելու:

Ասոնցմէ առաջինը կը պատրաստուէր լօշաձեւ խմորով մը, որ փուռին մէջ եփելէ վերջ, դուրս կը հանուէր: Փռապանը անոր երեսին վրայ փոքր ծակ մը բանալով մէջը կը դնէր մեր ընտիր կարագը ու կ'երկարէր յանձնարարողին: Երկրորդին խմորը կը բացուէր ձուաձեւ, եզերքները քիչ մը բարձր, մէջը կը դրուէր երկարող պանիր ու կարագ: Երրորդը կ'ըլլար դարձեալ լօշաձեւ, բարձր եզերքներով, մէջը կը դրուէր խաւուրմա (պահածոյ խորոված): Վերջին երկուքին համար փափկաճաշակներ անձամբ կը բերէին պանիր ու խաւուրմա, վճարելով փռապանին խմորին ու շինութեան ծախքը: Կային, որ խաւուրմային վրայ կոտրել կուտային հաւկիթ մը կամ երկուք ու մեծ ախորժակով կ'ուտէին արքայական իրենց ճաշը:

Փուռին մէջ սենեակ մը կամ երկուք, կը ծառայէր սեղանատան: Հոն տախտակէ պարզ սեղաններու վրայ կը գրուէր յանձնարարուածը, ու նստած դարձեալ տախտակէ համեստ նստարաններու վրայ, իւրաքանչիւր ոք կ'ուտէր իր յանձնարարածը:

Ընկերովի դէպի տուն վերադարձը կը դառնար զուարթ խօսակցութեանց առիթ:

Հիմա կարօտը կը քաշենք այդ քաղցր օրերուն, երբ տարիներու յոգնութիւնը նստած է մեր ուսերուն, երբ օտար միջավայրերու խոտորնակ բարքերը եւ պահանջները այլեւս երազի վերածած են երբեմնի շատ գեղջուկ, բայց այնքան հաճելի այս վայելքները:

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(*) Տրապիզոն:

ՌՈՊԵՐ ՔԵՄՓԻ ՄԱՀԸ

Անցեալ շաբթու Փարիզի մէջ մահացաւ Ֆրանսացի ծանօթ մատուորական, Ֆրանսական Կաճառի անդամ Ռոպեր Քեմփ, որ մասնաւորաբար ծանօթ էր իբր թատերական եւ գրական քննադատ: Մօտ 80 տարեկան էր:

Բովանդակ Ֆրանսական մամուլը ողբաց մեծանուն ակադեմականին մահը: Ստորեւ կուտանք հատուածներ Ռոպեր Քեմփի մասին գրուած յօդուածներէ.—

ՖԻԿԱՐՕ.— «... Ռոպեր Քեմփ, մեր մէջ առաջադոյնն էր, առաջադոյնը՝ մեր օրերու բոլոր թատերական քննադատներուն: Անիկա կը շնչէր միայն գրականութեան եւ թատրոնին համար: Մեծ զարգացումով մըն էր թրծուած եւ դժուար թէ իր պաշտօնակիցները կարողանային դիմադրաւել իր հակաճառութեանց: Անիկա զօրաւոր էր իր գիտութեամբ, իր յիշողութեամբ եւ իր բազմաթիւ ու այլազան յիշատակներով: Աստուա՛ծ իմ որքան տարօրինակ էր ան, որքա՛ն զուարթ եւ յոյժ երիտասարդ: Երիտասարդ սրտով, մտքով եւ վարուելակերպով»:

ԼԱ ՔՐՈՒԱ.— «Գրական, թատերական եւ երաժշտական քննադատ մըն էր ան՝ բարձր չափանիշով: Ռոպեր Քեմփ միշտ ալ վայելեց իր պաշտօնակիցներուն յարգալիր համակրանքն ու հիացումը եւ միշտ ալ հանդիսացաւ իր երիտասարդ ընկերներուն անժխտելի վարպետը: Նոյնիսկ անոնք որ չէին բաժներ իր տեսակէտը, միշտ ալ ակնածանք ունէին այն մարդուն հանդէպ, որ Ակադեմի իր ընդունելութեան օրը հաւաստեց.— «Ո՛չ փրոֆէսէօր եմ, ոչ վիպասան եւ ոչ ալ բանաստեղծ: Ես քննադատ եմ. ահա՛ իմ պաշարս»:

« Փարիզիէն Լիպէրէ»ի մէջ, ծանօթ թատերական քննադատ Ժորժ Լէրմինիէ

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ

ՄԱՐԴԸ, ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԵՒ ԻՐ ՎԷՊԸ՝

ՏՈՔԹ. ԺԻՎԱԿՕ

Հիմա պիտի հարցնէք,— եթէ այս չէ, այն չէ, ի՞նչ է հապա «Տոքթ. Ժիվակօ»ն: Ըսինք, եւ կը կրկնենք, մարդկային վկայութիւն մըն է, Ռուսիոյ քառասուն տարուան պատմութեան մասին: Եթէ համաշխարհային չափով գլուխ գործոց մը չէ, գրական անժխտելի գեղեցկութիւններով յօրինուած գործ մըն է: 1958ին թերեւս աւելի մեծ գիրքեր գրուած են, ուրիշ մշակոյթներու մէջ աւելի մեծ գրագէտներ թերեւս կարելի էր գտնել, բայց կը խորհինք թէ Նոպէլեան մրցանակը պարգեւող Կաճառը անարդարութիւն մը գործած պիտի ըլլար, եթէ անտեսէր Պորիս Փասթերնաքը, ինչպէս անարդարութիւն մը գործեց անտեսելով Նիքոս Քազանձաքիսը, նախանցեալ տարի:

Կ'ըսուի թէ յոյն կառավարութիւնը հակառակեցաւ Քազանձաքիի պարագային:

Որովհետեւ պէտք է գիտնալ թէ, մրցանակը շնորհուած՝ կ'առնուի մրցանակաւորին կառավարութեան կարծիքը:

Ուստի կ'ենթադրենք թէ Խորհրդային իշխանութիւնները տեղեկութիւն ունէին նաեւ Փասթերնաքի մասին: Կրնային հակառակիլ մրցանակը շնորհուած, ինչպէս Քազանձաքիի պարագային եղաւ: Եւ մենք դժուար կը հասկնանք յարուցուած աղմուկն ու վայնասունը, խորհրդային գըրողներու վայրագ եւ անմարդկային պոռչտուքները: Մանաւանդ որ անոնց տէրն ու տիրականը, Նիքիթա Խրուշչեւ, քանի մը ամիս յետոյ, վերջապէս կարդալով վէպը, կը գտնէ թէ լաւ գործ մըն է Փասթերնաքի վէպը, եւ թէ անտեղի է յարուցուած գայթակղութիւնը:

Սովետական կողմէն, ճշմարտութիւնը այն է թէ անոնք կ'ուզէին ընդունիլ համաշխարհային այդ պատիւը, բայց ոչ Փասթերնաքի միջոցով միայն, այլ ուրիշ գրողի մը, Շոլոխոֆի օրինակ, կամ զոնէ, երկուքին անունով:

Սթոքհոլմի Կաճառին ընտրութիւնն էր ճիշդը: Փասթերնաք, եւ ան միայն, արժանի էր մրցանակին:

Թէ՛ իբրեւ զուտ գրական արժէք, եւ թէ Նոպէլեան մրցանակի ոգիին համապատասխանող դէմք՝ Պորիս Փասթերնաք միակ ռուս մեծ գրողն էր եւ կը մնայ այսօր:

Հոկայ վաստակ մը դիզած է թէ իբրեւ տաղանդաւոր բանաստեղծ եւ թէ իբրեւ Տոքթ. Ժիվակոյի հեղինակ:

Սթոքհոլմի կաճառը կը մեծարէր ռուս արդի գրականութիւնը, իր արդի ամէնէն վաւերական գրագէտին միջոցով, կը մեծարէր նաեւ մարդը, որ բարձր կը պահէր գրագէտի մեծագոյն կոչումը — ըլլալ ազատ ստեղծագործող մը, վեր ամբոխէն, եւ վեր՝ պարտադրուած կուսակցամոլ եւ կամայական բռնութիւններէ:

Ան որ բացէ ի բաց իր հաւատարմութիւնը կը յայտնէր մարդկային յաւիտենական արժէքներուն, պաշտպանելով տեսակէտներ, որ համայն մարդկութեան են, պտուղը անոր դարաւոր քաղաքակրթութեան:

Մասնաւորապէս մենք, Հայերս պէտք է հրճուինք այս ընտրութեամբ:

Որովհետեւ Եւրոպան, Փասթերնաքի միջոցով, յարգանք մը կը մատուցանէ նաեւ այն բոլոր գրողներուն, որոնք հակառակ պարտադրուած կապանքներուն, կը շարունակեն ստեղծագործել, հաւատարիմ իրենց մարդկային ու ցեղային խորունկ ձայներուն:

Մեծարանք Չարենցներուն, որոնք զոհուեցան այդ ճամբուն վրայ, մեծարանք անոնց որոնք կը շարունակեն նոյն այդ ճամբան, այսօր ալ, քաջութեամբ, գեղեցկօրէն:

Բոլոր անոնց, որոնք կ'ըսեն, ինչպէս Փասթերնաք իր վէպին մէջ, թէ՝ ոչ ոք կը շինէ պատմութիւնը, այլ ան կը կերտուի, աճելով յաւիտենապէս, բարեփոխուելով յաւիտենապէս»:

Մեծարանք անոնց, որոնք Փասթերնաքի պէս, կ'երգեն, միշտ հաւատարիմ մընալով իրենք իրենց.

« Ես ծնած չեմ երբեք անգամ,
Որպէսզի երկիմ դիմացս երբեք ձեւով»:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(14 եւ վերջ)

կը գրէ —

« Կը խօսէր այնպէս, ինչպէս կը գրէր, իր իւրաքանչիւր բառին հետ բարձրացնելով անդիմադրելի յիշատակներու ոգեկոչած փոշին, արտասանելով քառեակ մը, պատմելով անէքդոտ մը եւ երգելով ծանօթ եղանակ մը։ Զմայլելի պատրաստաբան մըն էր, նման Կիկերոնի մաղթանքին, որ կը պնդէր թէ պատրաստաբանութիւնը երկար համբերութիւն մըն է եւ որ ամենայանկարծական շրջան մը նոյնիսկ իր արմատները կը մխրճէ մշակոյթի խորութեան մէջ»։

«ՔՈՄՊԱ».— « ... Կը պահեմ յիշատակը այն բազմաթիւ երեկոներուն, ուր բոլոր միջնարարներուն կը բարձրանար իր հնչեղ ձայնը ։ Ներկայացուած երկը կրնար դէշ ըլլալ։ Մենք մեր ժամանակը չէինք կորսնցներ, երբ մօտիկ կ'ընէինք Ռոպեր Քեմփը քառորդ ժամ, ուր ան իրարու կը խառնէր իր յուշերն ու տպաւորութիւնները, եւ կը ստանայինք այն աղն ու հացը որ մեզի կ'ընծայէր անսպառ մտքի մը առատաձեռնութիւնը ։

Աստուա՜ծ իմ, ի՜նչ յանկարծակի պարապութիւն մեր շուրջը։ Ի՜նչ սուգ մեզի համար»։

«ՓԱՌԻ – ԺՈՒՌՆԱԼ».— «Քառասուն տարիէ ի վեր թատերական քննադատութենէն կ'անցնէր գրական քննադատութեան այնպիսի համարձակութեամբ մը որ Փարիզը չէր կրած Ժիւլ Լըմէթրէն և Ֆրանսիսք Սարսէէն ի վեր։ Ունէր բազմաթիւ բարեկամներ եւ թշնամիներ ։ Բայց բոլորն ալ կ'ընդունէին թէ ճշմարիտ իւմանիսթ մըն էր ան։ Քաջ լատինագէտ կը խօսէր յունարէնը «ինչպէս Ֆրանսայի մարդ »։

«ՕԲՕՐ»ի մէջ Ֆրանսական Ակադեմիէն Ժիւլ Ռոմէն կը գրէ —

« Շատեր մոռցած են, օրինակի համար, եւ թերեւս երբեք ալ չեն գիտցած որ զմայլելի թատերական եւ գրական քննադատ մը ըլլալէ առաջ, Ռոպեր Քեմփ ուրիշ անունի մը տակ, եղած է նոյնքան զմայլելի երաժշտական քննադատ մը, որքան իր ցուցմունքներով, նոյնքան եւ իր պատշաճ դատողութիւններով եւ ուսումնասիրութիւններով ։

« Իմ երիտասարդ եւ խանդավառ երաժիշտի հաւատքս բազմաթիւ անգամներ ամրապնդուած, մխիթարուած ու շոյուած է այն փոքրիկ յօդուածներով, զորս «Լիպէրթէ»ի մէջ կը ստորագրէր մի ոմն Ռոպեր Տեղարնօ։ Ուրիշ մէկը իր տեղը, այդ յօդուածները պիտի հաւաքէր հատոր մը կազմելու եւ ցոյց տալու համար որ բոլորէն աւելի ինք էր՛ որ ճիշդ էր տեսած։ Սակայն Ռոպեր Քեմփ բոլորէն նուազ սնապաշտ էր։ Եւ ատոր համար ալ յիսուն տարուան իր աշխատանքէն միայն երեք հատոր էր կազմած »։

Օտար մամուլը նոյնպէս մեծ գովեստով եւ հիացումով խօսած է Ռոպեր Քեմփի մասին ։

Կուտանք «Նիւ – Եորք Հերըլտ Թրիպիւնի» հետեւեալ տողերը —

« ... Հրաշալի աշխատող մըն էր եւ կը համարուէր մէկը՝ որ օրական յօդուած մըն է գրած, որ ներկայ էր գտնուած եօթը հազար ներկայացումներու եւ որ կարդացած էր շաբաթական հինգէն վեց հատորներ ... ».

Ռոպեր Քեմփի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երեքշաբթի 7 Յուլիս, Սէն Ժան տը Մոնմարթրի եկեղեցիին մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յատուկ).— Վերջին տասը տարիներու ընթացքին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կրընոպլի կոմիտէն դժբախտութիւնն ունեցաւ իր շարքերէն կորսնցնելու եօթը հաւատաւոր ընկերներ։ Բոլորն ալ տողորուած ազգային գաղափարներով, կանուխէն մտած էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը հայ ժողովուրդի ծառայելու հաստատ կամքով ։

1949 Օգոստոս 2ին երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք հոգին կ'աւանդէր ընկեր Աւետիս Թորոսեան։ Քանիցս եղած է կոմիտէի անդամ Յաջորդ օրը, Օգոստոս երեքին, մեզմէ առ յաւէտ կը բաժանուէր Տարօնի արժանաւոր զաւակ ընկեր Աբգար Խաչատուրեան, որ 1900էն մինչեւ 1908 եղած է Հրայրի, Անդրանիկի եւ Գէորգ Չաւուշին Սուրհանդակ, շարժական խումբերու առաջնորդ։ Մասնակցած է Սասնոյ վերջին ապստամբութեան (1894) եւ Առաքելոց վանքի (1901) կռիւներուն։

1955 Յունուար 17ին, գործողութեան մը հետեւանքով իր աչքերը կը փակէր ընկեր Արմենակ Թովմասեան, ընկ. Տաբոնցի, Հայաստանի Հանրապետութեան զինուորներէն, որ չորս տարի անընդհատ կռուեցաւ եռագոյն դրօշի հովանիին տակ հայրենիքի եւ հայ ժողովուրդի ազատութեան համար։ Նոյն տարուան Յուլիս 8ին դաժան հիւանդութեան մը ճիրաններուն մէջ կը մեռնէր ընկեր Յարութիւն Օնպաշեան, հայրենասէր եւ թրծուած Դաշնակցական մը։

Ընկեր Օնպաշեան ծնած էր Իզմիրի շրջանը եւ ճաշակած դառնութեան բաժակը։ Քեմալական շարժումէն յետոյ կը գաղթէ Յունաստան, ապա Ֆրանսա, եւ կը հաստատուի Կրընոպլ՝ ուր կը զբաղէր առեւտուրով։ Ընկերուհի Վ. Օնպաշեան իր ամուսնոյն յիշատակը վառ պահելու համար, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան սենեակներէն մէկուն ծախքը ընդունած է՝ զայն նուիրելով Նոր Սերունդին։

1957 Յուլիսի վերջերը երկար եւ անողոք հիւանդութենէ մը ետք շիջեցաւ նաեւ ընկեր Անթուան Օհանեան, «Յառաջ»ի տարիներու թղթակիցը՝ Անթօ ստորագրութեամբ ։

Ընկեր Օհանեան ծնած էր Բաղէշ, եւ կանուխէն մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը ։ Գացած էր Հայաստան եւ մասնակցած Մայիս 28ի եւ Փետրուար 18ի կռիւներուն։ Մասնակցած է մեր գերագոյն ժողովներուն ։

1958 Մարտ մէկին յանկարծամահ եղաւ ընկեր Յովհաննէս Արապեան։ Իր անակնկալ մահը մեծ ցաւ պատճառեց մեր գաղութին։

Ահա վերջինը՝ ընկեր Նշան Մուրատեան, որ յանկարծամահ եղաւ (Յունիս 21ին։ Խարբերդի Ձորիկ գիւղէն էր, ծնած 1906 Փետրուար 18ին։ Հազիւ ինը տարեկան, վրայ կը հասնի 1915ի ընդհանուր եղեռնը։ Զարչարանքի եւ տառապանքի բովէն անցնելէ յետոյ, մայրը զինք կը փոխադրէ Հալէպ, ապա Ֆրանսա։ Վեց տարի Ռընաժ բնակելէ ետք հաստատուեցաւ Կրընոպլ ։

1929ին մտած էր Հ. Յ. Դ. շարքերը ։ Մինչեւ իր մահը մնաց հաւատարիմ հայկական դատին։ Անձնուէր Դաշնակցական եւ ջերմ հայրենասէր մըն էր։

Թաղումը տեղի ունեցաւ Յունիս 23ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ ։

Դագաղը ծածկուած էր բազմաթիւ թարմ ծաղկեպսակներով։ Կարճ դամբանական մը եւ սգաւոր ընկերները բաժնուեցան Մուրատեանի հողակոյտէն։

Վ. Խ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒՈԹԸՐԹԱՈՒՆԻ (Ամերիկա) հայ կաթողիկէ համայնքը յարգանքի ճաշ մը կազմակերպած էր, Յունիս 13ին, ի պատիւ Կարդինալ Քուշինգի։ Ներկայ եղած են աւելի քան հինգ հարիւր հոգի ։ Յարգանքի խօսք արտասանած է հայր Ղուկաս Առաքելեան որ շեշտած է գլխաւորաբար Կարդինալին համակրական զգացումները հայ ժողովուրդին հանդէպ ։ Իր կարգին Կարդինալ Քուշինկ խօսք առնելով գոված է հայ ժողովուրդը որ ամէնէն հին ու հաւատաւոր ժողովուրդներէն է եւ Ա. քրիստոնեայ ազգը։ Կարդինալը իր համակրանքը յայտնած է նաեւ Կարդինալ Աղաջանեանի, Գաթանեան եւ Կոյեան արք.երուն։ Ես, ըսած է Կարդինալ Քուշինկ, մեծապէս ազդուած եմ Կարդինալ Աղաջանեանէն որ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ իմ բարեկամներուս շարքին ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ Նշան Փալանճեան ճեմարանի (Պէյրութ) ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 27ին, ճեմարանի պարտէզին մէջ։ Այս տարի 13 հոգի վկայական ստացած են, չորս աղջիկ եւ ինը մանչ ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք մեռած է վաստակաւոր ուսուցիչ ընկեր Միհրան Գալիկեան։ Ուսուցչական պաշտօններ վարած էր Յունաստանի եւ Հալէպի մէջ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հրատարակչական ընկերութեան մը կողմէ շուտով լոյս պիտի տեսնէ Տոքթ. Ս. Աբելեանի «Անտիոքային» գիրքը, որուն մասին ընկերութեան խմբագրական կազմը հետեւեալ ձեւով կ'արտայայտուի.— « Յուզիչ եւ խորապէս ապրուած պատմական վէպ մըն է, որ լայն պաստառներով կը ներկայացնէ Թուրք բռնակալներու կողմէ հալածուած Հայերու կեանքը, Հայոց պայքարը՝ խաղաղութեան եւ արդարութեան համար ։ Սովորականէն տարբեր պատմութիւն մը՝ գունագեղ ու եղերական »։

ՊՈԼՍԷՆ Պէյրութ գացած է Աստղիկ քհնյ. Գըլըճեան եւ մօտ երկու ամիսէ ի վեր Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի հիւրն է, Անթիլիասի մէջ։ Տէր Աստղիկ քհնյ. նամակ մը գրած է Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքին յայտնելով թէ Միացեալ Նահանգներ պիտի մեկնի ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Սանթր տ'Էթիւտ Սիւփէրիէօրի սրահին մէջ ցուցահանդէս մը սարքուած է երիտասարդ նկարիչ Փոլ Կիրակոսեան, մեծապէս գնահատուելով արուեստագէտ շրջանակներէ ։ Ցուցադրուած գործերուն մէջ այցելուներու ուշադրութիւնը գրաւած են մեծածաւալ երկու նկարներ՝ «Մահը» եւ «Ամուսնութիւնը »։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Երզնկացիներու Հայրենակցական միութիւնը տօնած է իր հիմնադրութեան 50րդ տարեդարձը՝ փայլուն հանդիսութեամբ ։

ՎԻԷՆՆԱՅԻ Մխիթարեանց Վանքը Աւստրիացիներէ բաղկացած երգչախումբ մը ունի, որ երեկոյթի մը ընթացքին բացառիկ յաջողութեամբ երգած է հայ ժողովրդական երգեր։ Խմբավարն է Հ. Մ. Սրապեան, որ շատ լաւ սորվեցուցած է երգերը ։

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Յանուն Պետական նախարարութեան, Պ. ԶԱՐԵՀ ՍՐԱՊԵԱՆ՝ փաստաբան Փարիզի Վերաքննիչ Ատեանի, իր զինուորական եւ արուեստագիտական ծառայութեանց համար ստացած է Պատուոյ Լեգէոնի Ասպետի խաչը ։

Երկու գինեմոլներ կը խօսին ․

— Սքանչելի գինի մը գտայ, կ'ըսէ առաջինը։

— Իրա՞ւ, կը գոչէ ընկերը։

— Այո՛, իրաւ կ'ըսեմ։ Երբ այդ գինին կը խմեմ, կինս Սոֆիա Լորէնը կը թուի ինծի ։

×

Հայրը՝ տղուն ․

— Մարդ որքան շատ բան սորվի, այնքան աւելի կը զգայ թէ բան մը չի գիտեր։

— Այն ատեն ինչո՞ւ զիս դպրոց կը ղրկէք, կը հարցնէ տղեկը ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԼՔԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

Ի.

Կէրթրուտի շրթունքներէն մրմունջ մը թռաւ, կէս մը ուրախութիւն, կէս մը տրտունջ, վայրկեան մը յետոյ, իր մարմինը, գետնէն վեր վերցուած, տարածուած էր Ժանի բազուկներուն մէջ ։

Կէրթրուտ խորունկ հառաչանք մը արձակեց, եւ, աչքերը փակելով, գլուխը կոթնցուց անոր երեսին, կուրծքը կուրծքին. մազերը ալիքի մը պէս տարուբերուեցան Ժանի պարանոցին վրայ, եւ իր գաղջ շունչը կը շոյէր անոր դէմքը ․

Անիկա աւելի մօտիկէն կը սեղմէր իր կուրծքին այդ դողդղացող մարմինը ․

Յառաջ, յառաջ, միշտ աւելի հեռուն, եթէ նոյն իսկ իր ուժերը սպառէին. յառաջ, մինչեւ աշխարհի ծայրը... յանկարծական ցաւեր կը զգար կողին վրայ, կարմրորակ քօղ մը կը տարածուէր իր աչքերուն առջեւ, իրեն կը թուէր թէ գետին պիտի իյնայ եւ հոգին պիտի տայ ։ Բայց ինչ կարեւորութիւն ունի ... աւելի հեռուն, միշտ աւելի հեռուն ։

Վարը, գետը զինքը կը կանչէր, ջրվէժը կը մռնչէր խուլ մը՝ լուռ գիշերին մէջէն եւ ցայտող կաթիլները կը փայփլային լուսնի ճառագայթներուն դիմաց ։

Կէրթրուտ գլուխը նորէն ետեւ, Ժանի թեւին վրայ ձգեց. ցաւագին եւ յափշտակուած ժպիտ մը կը թափառէր իր կիսաբաց բերնին վրայ. բացաւ աչքերը եւ անոնց մութ բիբերուն մէջ լուսինը կ'արտացոլար ․

— Ո՞ւր ենք, մրմնջեց անիկա,

— Ջուրին եզերքը, ըսաւ Ժան, շնչասպառ ․

— Գետին դիր զիս.

— Չեմ ուզեր ... չեմ կրնար ...

Ճիշդ գետեզերքը, գետին դրաւ զայն, յետոյ իր ամբողջ հասակով, ձեռքը սրտին վրայ դրաւ եւ ճիգ ըրաւ շունչ առնելու համար։ Իր քունքերը կը բաբախէին, գիտակցութիւնը կորսնցնելու վրայ էր... Բայց կը շտկուի ուժգին ճիգով մը, մարմնին վերի մասը կը հակէ հոսանքին վրայ եւ ափերով ջուր առնելով, կը լուայ ճակատը ․

Այս զովացումը սթափեցուց զինքը։ Դարձաւ դէպի Կէրթրուտը, որ դէմքը ձեռքերուն մէջ պահած, մեղմօրէն կը հեծէր ։

— Շա՞տ կը տառապիս, հարցուց Ժան։

— Ոտքս կ'այրի ․

— Ոտքդ ջուրին մէջ դիր, կը զովանայ ․

Ձեռքերը վար առաւ երեսէն եւ զարմանքով դիտեց զայն ․

— Ջուրը աղէկ եկաւ ինծի, ըսաւ ան, ցոյց տալով ճակատը՝ ուրկէ ջուրին կաթիլները կը հոսէին դեռ ․

Կէրթրուտ դէպի առաջ ծռեցաւ իր կօշիկները հանելու համար, բայց ձեռքը կը դողդղար․ յոգնած կեցաւ ․

— Թող որ օգնեմ քեզի, ըսաւ Ժան ․

Խիստ շարժում մը, եւ կօշիկը մէկ կողմ թռաւ, գուլպան կօշիկին յաջորդեց, եւ, մինչեւ ջուրին եզերքը քաշկռտելով, մինչեւ կոճղերը մերկ ոտքը մխրճեց, հոսանքին զովութեանը մէջ.

— Օ, որքան լաւ է, մրմնջեց ան, խորապէս շնչելով ․

Յետոյ, աջ ու ձախ դառնալով, յենարան մը փնտռեց իր մարմինին համար ․

— Ինծի կռթնէ, ըսաւ Ժան ․

Եւ Կէրթրուտ գլուխը դրաւ Ժանի ուսին։ Սարսուռ մը անցաւ իր բազուկէն, բայց չհամարձակեցաւ դրկել անոր հասակը. հազիւ համարձակեցաւ շարժում մը ընել. դժուարութեամբ կը շնչէր. ակնածոտ աչքով մը կը դիտէր թափանցիկ ջուրը որուն մէջ Կէրթրուտի ճերմակ ոտքը կը պսպղար սատափեայ խեցիի մը նման որ յատակին վրայ կը հանգչէր ․

Իրարու քով, անոնք նստած կը մնան լուռ ու մունջ։ Անոնց առջեւ, սահանքին մէջ, ջուրերը կը մռնչէին եւ կը պտուտկէին, փրփուրը արծաթեայ կամուրջի մը պէս կը տարածուէր գետին վրայ, եւ յորձանքը խաղաղած կը հոսէր իրենց ոտքերուն վրայ ։ Ատեն ատեն, գիշերուան մեղմ հովը իրենց կը բերէր երաժշտութեան մարած արձագանգը. թմբուկի միօրինակ սրտոտին կը խառնուէր ուրուրի խուլ ճիչը ․

Յանկարծ, Կէրթրուտ սարսռաց ․

— Ի՞նչ ունիս ։

— Կը մսիմ ․

— Անմիջապէս դուրս հանէ ոտքդ ջուրէն.

Գործադրեց ինչ որ Ժան ըսաւ իրեն եւ գրպանէն նրբահիւս թաշկինակ մը հանեց զոր պարահանդէսէն բերած էր իրեն հետ։

— Մեծ բանի մը չի ծառայեր, ըսաւ Ժան, եւ, առաւ իր խոշոր թաշկինակը ։ Թող որ ես սրբեմ ոտքդ.

Լուռ, վարանոտ եւ աղաչաւոր նայուածքով մը Կէրթրուտ թոյլ տուաւ որ սրբէ իր ոտքերը, եւ, երբ Ժան իր ձեռքերուն մէջ զգաց այս քաղցր և թարմ ոտքը, խելապտոյտ մը ունեցաւ. խենթ եւ բուռն, վար ծռեցաւ, եւ անոր վրայ դրաւ իր այրող ճակատը ․

— Ի՞նչ կ'ընես, գոչեց Կէրթրուտ ։

Ժան շտկուեցաւ .. իրենց ակնարկները իրարու կորեցին, զինովութեամբ լեցուն, եւ մոլեգին ճիչ մը արձակելով ինկան իրարու թեւերու մէջ։

Հ. ՋՈՒՏԷՐՄԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Փարիզի ձայնասփիւռէն (Ֆրանս 3, նախկին ազգայինը) Յուլիս 15ին ժամը 14·30ին

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

կը նուագէ Շօփէնէն կտորներ ։

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ ․— Պ․ Զարմայր Ալեքսանեանի որդին՝ Պ․ Էդմոն Ալիքսանեան՝ պաքալորէայի երկրորդ եւ վերջին մասի քննութիւնները յաջողապէս անցուցած ըլլալով, նախորդ տարիներուն նման արժանացած է «պատուոյ մրցանակին» ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ․ Յ․ Դ․ Հայաստան Ենթակոմիտէի կողմէ ։

Այս Կիրակի ամբողջ օրը Սէն Ժիւսթ, Ավընիւ Քօռօ, Պառ տիւ Շալէի պարտէզին մէջ ։

Հովանաւորութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Մարսէյլի Շրջ․ Կոմիտէի ։

Կը նախագահէ ընկ․ Կ․ ՃԱՆԻԿԵԱՆ ։

Կը խօսի ընկ․ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ ։

Խօսք՝ Շրջ․ Կոմիտէի ներկայացուցիչի կողմէ ։ Խօսնակ ընկ․ Կ․ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, հայերէն եւ ֆրանսերէն սալեր ։

Պար Ռատիօ Սէն Ժան ԷՕՐՏԷԿԵԱՆ ։

Զուարճութիւն ըմպելի ։

Պուլի մրցում ։ Կարելի է ճաշը միասին բերել, չամփուրով խորոված ։

Ծանօթ․— Առնել Գանըպիէրէն 53 թիւ հանրակառքը եւ իջնել ճիշդ հանդիսավայրը ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համա - Խարբերդ․ Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լու Կրան Բէնի քոյր մասնաճիւղերու ։

Կիրակի, 12 Յուլիս ամբողջ օրը Պ․ Հայկազ Զուքուրեանի օդասուն եւ ընդարձակ ագարակը, Սէն Լու Կրան Բէն ։

Կը բանախօսէ Փրոֆ․ ԽԱՅԻԿԵԱՆ ։

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ խնամեալ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրէ «ՍՐԲՈՒԿ ՄԱՄԱՅԻ ԱՂՋԻԿԸ կամ ՓԱՐԻԶԻԷՆԸ»

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ ։

ՌԱՏԻՕ ԱԼՓԱԶ իր նոր սալերով եւ գործիքներով հանդէսին փայլը պիտի աւելցնէ ։

Ճոխ պիւֆէ եւ չամփուրով խորոված մատչելի գիներով ։

Մուտքը ազատ է ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է դրաւոր դիմեն վարչութեան ։ Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը ։

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն ընթացք պիտի չտրուի․ նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ստեղծել ։

Մեր հաստատնորդ ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր․ ։

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը ։

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ կը տօնուի Կրընոպլի մէջ Յուլիս 19ին, Շաթօ տը Պօրկարի մէջ ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 26ին ։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 26ին ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ռւսումնասիրաց Տէսինի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը՝ Յուլիս 19ին ։

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Սալնոյ Ձորի Հայր․ Միութեան, ի յիշատակ Տարօն Սալնոյ Ձորի հերոսներու ։

12 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անտրէի ծանօթ պարտէզին մէջ ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փրատոյի եկեղեցու դպրոցի աշակերտները ; ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Ս․ Թորոսեանի, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական տարազով պարեր, կը ներկայացուի նաեւ յուզիչ տրամ մը «ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ» ։

Առաւօտեան տեղի պիտի ունենայ պուլի մրցում, կը խնդրուի պուլերը միասին բերել ։

ԾԱՆՕԹ․— Հանդիսավայրը երթալու համար Փլաս տ'Էքսէն առնել 25 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան ։

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ TRILPORT

Փարիզի Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը կազմակերպած է 12 Յուլիսին, դաշտագնացութիւն մը դէպի Թրիլփոր չոգեկառքով ։

Կը հրաւիրուին Փարիզի շրջանի բոլոր Նոր Սերնդականները եւ փափաքողները ։

Ժամադրութիւն՝ ժամը 9ին Կառ տը Լ'Էսթ, Հօլ Պանլիէօ ։

Երթուդարձ 550 ֆրանք ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ․ Կապ․ Խաչի 30ամեակի առթիւ, կազմակերպուած Ֆ․ Կ․ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ, 12 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Ջրանցքին ափը, Կապիւոնի սրճարանին պեղատեսիլ պարտէզին մէջ ։

Կը բանախօսէ՝ ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ ։

Ճոխ պիւֆէ, սիրուն անակնկալներ, հաճելի ժամանց ։ Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ Լիոնի Հայութիւնը անխտիր անձրեւի պարագային՝ ապահով վայր ։

ԴՊՐՈՑ․ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան ։

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով ։

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նոր, Լը Րէնսի ։ Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172 ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ա․ Քիւփճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ․ Օրմանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ․ Կոթո... եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա․ Գասապեան կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս․ Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՔԻՒՓՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ ։

(Մեռած Մայիս 28ին Քօլմարի հիւանդանոցին մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան) ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Շրջ․ կոմիտէն ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քամէ ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ԼԻՈՆ․— Հ․ Յ․ Դ․ «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը ։

ՎԱԼԱՆՍ․— Հ․ Յ․ Դ․ Շրջ․ կոմիտէի ընկերական ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ․ Կ․ի ներկայացուցիչը ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ․— Հ․ Յ․ Դ․ Եօթնեղբայրեանի ընդհ․ ժողովը այս Շաբաթ գիշեր, դպրոցի սրահին մէջ ժամը 21ին ։ Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել տեսչութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր ։

26, RUE TROYON, SEVRES
TEL OBS 18-28

Վարժարանին մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալորէայի առաջին մասը ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ ԵՐՄՈՆԷ Պէրպէրեանի յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի, Արմենակ Քէշիշեան կը նուիրէ երկու հազար Ֆր․ Ֆ․ Կապոյտ Խաչին ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téleph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք։ Հատը 20 փր.

ՇԱԲԱԹ 11 ՅՈՒԼԻՍ — SAMEDI 11 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 8441 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, Թիւ 4342

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԺԱՆ ԺՕՐԷՍ

Ո՞վ չէ լսած այս անունը ։

Փարիզէն ու արուարձաններէն սկսեալ Ֆրանսայի բոլոր մեծ ու փոքր քաղաքները, նոյնիսկ ամենայետին գիւղերը պողոտայ, փողոց կամ հրապարակ մը նուիրած են այս արտակարգ մարդուն, որուն հմայքն ա՛յնքան մեծ էր եղած ի կենդանութեան եւ որ անմահ յիշատակ է ձգած յետ մահու ։

Իր համբաւը շատոնց գլած անցած է Ֆրանսայի սահմանները, զայն դարձնելով իսկապէս միջազգային առաջնակարգ դէմք մը ։

Իսկ Հայերուս համար շատ սիրելի անուն մըն է եղած անիկա՝ անցեալ դարու վերջին տարիներէն սկսեալ, երբ 1895–1896 հայկական ջարդերը խոր արձագանգ գտան Եւրոպայի մէջ։

Իր անունը սերտօրէն կապուած է Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան պատմութեան հետ ։

Ջերմ հաւատացեալ ժողովրդավարական սկզբունքներու, ճարտասան հռետոր իր ուժեղ եւ հմայիչ ձայնն ու անվեհեր հրապարակագրի իր խայթող գրիչը առաջին օրէն իսկ ի սպաս դրած էր բոլոր ճնշուած ու կեղեքուած մարդոց եւ ազգերու արդար դատի պաշտպանութեան ։

Իր սիրտը կը բաբախէր ամբողջ աշխարհի տառապող եւ հարստահարուած մարդոց համար։ Մարդկութեան խիղճն էր։ Կը ծառանար ու կ'ընդվզէր ամէն կարգի բռնակալութեանց եւ անարդարութեանց դէմ ։

Տրէյֆիւսի ծանօթ դատին ատեն առաջին գիծին վրայ էր Էմիլ Զոլայի, Քլէմանսոյի, Փրէսանսէի եւ ընկերներու կողքին՝ արդարութիւնը պաշտպանելու համար ընդդէմ ցեղային ատելութեանց եւ նախապաշարումներու ։

Ջերմ պաշտպան հայկական արդար դատին, ինքն էր, որ առաջին անգամ Ֆրանսայի երեսփոխանական ժողովի բեմէն իր բողոքի ձայնը բարձրացուց կարմիր սուլթանի ոճիրներուն դէմ ։

Անմոռանալի պիտի մնայ 1896 Նոյեմբեր 3ին իր արտասանած ճառը խորհրդարանին առջեւ .

« Ի՞նչ, բոլոր այս թափուած արիւնին առջեւ, այս ոճրագործութեանց եւ վայրենութեանց առջեւ, Ֆրանսայի խօսքին եւ մարդկային իրաւանց այս բռնաբարումին առջեւ ո՛չ մէկ ճիչ ելաւ ձեր խղճէն։ Եւ դո՛ւք լուռ ականատես, ուստի եւ մեղսակից եղաք հայ ժողովուրդի կատարեալ բնաջնջումին ...» ։

Մեղադրանքն ուղղուած էր ժամանակաւոր Ֆրանսայի արտաքին նախարար Գաբրիէլ Հանոթոյի դէմ, որ թրքասէր քաղաքականութիւն կը վարէր ։

Յիշենք այս առթիւ նաեւ ճառը ուրիշ ականաւոր ընկերվարական երեսփոխանի մը՝ Մարսէլ Սանպայի, որ հայապաշտպան իր խօսքերուն վրայ կ'աւելցնէր հետեւեալը.

« Թերեւս իմ երակներուս մէջ ալ կը հոսի այս ազնիւ ազգին արիւնը »։

(Սանպայի հայերէն դասական տառադարձութիւնն է Սմբատ)։

Ժօրէս եղաւ անկեղծ եւ անշահախնդիր բարեկամ մը հայ ժողովուրդին, մինչեւ իր եղերական մահը ։

1900ին, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Բիւրոյի նախաձեռնութեամբ կը հիմնուէր ֆրանսերէն «Փրօ Արմենիա» կիսամսեայ հանդէսը, Ժօրէս եւս մաս կազմեց խմբագրական մարմնին եւ իր գործօն համակրութիւնը բերաւ հայկական դատին ։

Նոյն խմբագրական կազմին մէջ էին՝ Ժորժ Քլէմանսօ, Անաթոլ Ֆրանս, Վիկտոր Պէռար, Ֆրանսիս տը Փրէսանսէ, Է. տը Ռոպէրթի եւ անմահն Փիէր Քիյառը։ Խմբագրութեան քարտուղարն էր Կարլ Մարքսի թոռը՝ Ժան Լոնկէ, որ մինչեւ իր արկածալի մահը, յաճախ կը խօսէր մեր հանդէսներուն մէջ ։

1914 Յունուար 7ին մեզմէ անդարձ կը բաժնուէր Փրէսանսէ, «Փրօ Արմենիա»յի անզուգական տնօրէնը ։

Ժօրէս անոր դագաղին առջեւ, ի ներկայութեան 300 Հայերու — որոնց շարքին Հ. Յ. Դաշնակցութեան վարիչները, — կ'արտասանէր հոյակապ դամբանական մը, շեշտելով ընկերվարութեան վերապահուած կարեւոր դերը՝ մարդոց եւ ազգերու ազատութեան եւ եղբայրութեան իրականացման համար։

Քանի մը ամիս վերջ, 1914 Յուլիս 31ին, ինք ալ զոհ պիտի երթար յետադիմական մոլեռանդի մը գնդակին, Փարիզի Քրուասան փողոցի ծանօթ սրճարանին մէջ, առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին ։

Իր աճիւնները կը հանգչին Փարիզի Պանթէոնին մէջ, ուր այսօր՝ շաբաթ՝ կէսօրէ վերջ ընկերվարական կուսակցութիւնը հանդիսաւոր արարողութեամբ մը կ'ոգեկոչէ Մեծ Մարդուն ծննդեան հարիւրամեակն ու եղերական մահուան 45րդ տարելիցը ։

Հայ ժողովուրդը միշտ երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ իր արդար դատի անվեհեր պաշտպան Ժան Ժօրէսի պանծալի անունը ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՄԵԿՆԵՑԱՒ ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԷՆ

★

Հինգշաբթի առաւօտ Նախագահ Տը Կոլ Թանանարիւէն մեկնեցաւ Մաժունկա, Մատակասքարի Նախագահ Ցիրանանայի եւ Վարչապետ Տըպրէի ընկերակցութեամբ ։

Հասարակապետութեան 11 պետութեանց Վարչապետները կը գտնուէին Մաժունկա, ուր Զօր. Տը Կոլ խօսեցաւ իր վերջին ճառը (Մատակասքարի հողին վրայ)։

Նա[illegible] իր ճառը սկսաւ արաբերէն նախա[illegible] մը. սալամ ալէյքում ... (բարեւ ձեզ)։ Այնուհետեւ ծանրացաւ Հասարակապետութեան անհրաժեշտութեան վրայ՝ որպէսզի կարելի ըլլայ եղբայրութիւնը սերտացնել եւ անդամ երկիրներու յառաջդիմութիւնը իրականացնել ։

Զօր. Տը Կոլի խօսքերը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին ժողովուրդին մէջ ։ Արաբերէն նախադասութեամբ մը սկսած ճառը վերջացաւ արաբերէնով, արդարեւ, Նախագահը տեղական լեզուով բառ. վէլոմա Մատակասքար (ցտեսութիւն, Մատակասքար)։

Ժամը 11.20ին Տը Կոլ, Վարչապետ Տըպրէի ընկերակցութեամբ Մատակասքարէն բաժնուեցաւ եւ մեկնեցաւ Մորոնի, ուր դիմաւորուեցաւ Ժագ Սուպթէլի եւ տեղական քաղաքական ղեկավարներու կողմէ ։

Նոյն օրը ժողովուրդին ճառ մը խօսելէ ետք, Նախագահը ուղղակի մեկնեցաւ Ըէիւնիոնի կղզին ։

Միւս կողմէ, Փարիզի մէջ, Ծերակոյտը երկար վիճաբանութիւններէ ետք առաւօտ ժամը չորսին երկրագործական սարքաւորման շուրջ կառավարութեան առաջարկած օրէնք – ծրագիրին դէմ քուէարկեց։ Անկախ եւ կոյկան՝ 99 ծերակուտականներ թեր քուէարկեցին, իսկ մնացեալ 132 ծերակուտականները՝ դէմ ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

Ճիշդ այն պահուն երբ յաղթականները նորէն ժողովի նստած են Փարիզի մէջ, նոր պատերազմի մը հաշուեյարդարը կատարելու համար, կը լրանայ Ժօրէսի սպանութեան տարեդարձը (1914 Յուլիս 31)։

Աննման դէմք մը՝ եթէ այս բառը կը պահէ իր ուժը։ (Ո՞րքան լեցունկեկ բառեր մաշեցան, գործածուելով տեղի–անտեղի, — չքնաղ, փառաւոր, հոյակապ, եւայլն)։

Արդարեւ, աննման էր ընկերվարութեան այս առաքեալը, եւ իր անսպառ տաղանդով ե՛ւ մղած խիզախ պայքարներով ։

Տեսաբան էր, բայց նաեւ՝ տրիբուն ։

Ականատեսներ կը պատմեն թէ երբ կըրակոտ ճառ մը կը խօսէր քաղաքական կամ գաղափարական պայքարի մը առթիւ, յաճախ աջ ձեռքին թեւնոցը կը բռնէր, տենդին ուժգնութենէն ։

Այս չի նշանակեր թէ ամբոխավար մըն էր։ Ճառն իսկ նախատինք մը պիտի ըլլար իր պայծառ անունին համար։ Հռետոր, բայց նաեւ գիտուն։ Գիտէր շարժման մէջ դնել հազարաւոր բազմութիւններ, հրահրել անոնց ոգին, բայց նաեւ սնուցանել։

Շատ քիչեր կրցած են իրեն պէս «մանրել» ընկերվարութեան բարդ գիտելիքները։ Գրած թէ խօսած ատեն, պայծառ էին իր միտքերը։ Մատչելի՝ ամէնէն համբակին, ինչպէս իր յաջորդներուն համար, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը պարծենան իբրեւ իր աշակերտները ։

Խօսքեր, բացատրութիւններ ունի որոնք առածի կարգ անցած են, եւ իբրեւ նշանաբան կը գործածուին։ Միտքեր՝ որոնք մինչեւ այսօր ալ իբրեւ ուղեցոյց կը ծառայեն։ Պատգամներ որոնց առջեւ հակառակորդներն անգամ կը խոնարհէին ։ Իւմանիթէն մինչեւ այսօր ալ Ժօրէսով կ'երդնու ։ անոր անունը պահելով թերթին ճակատը ։

Ինչպէս ուրիշ ականաւոր դէմքեր, Ժօրէսն ալ դարձած էր նշանակէտ անձնական զրպարտութեանց, գրգռիչ սուտերու եւ խեղաթիւրումներու։ Խուժանավարութեան դրօշը պարզած էր Շարլ Մօռասի թերթը, որ Ժօրէսը կ'ամբաստանէր իբրեւ գործակալ Գերմանիոյ ։ — « Ամէն մարդ գիտէ որ Ժօրէս կը նշանակէ Գերմանիա »։

Թշնամիները յաջողեցան թանձրացնել, թունաւորել մթնոլորտը, եւ ի վերջոյ Ժօրէսի գլուխն ուտել խելագարի մը ձեռքով ։

Ինչո՞ւ այդքան ատելութիւն, ընկերվարական առաջնորդին դէմ ։

Պարզապէս անոր համար որ Ժօրէս կը ջանար ամէն գնով պահպանել խաղաղութիւնը։ Անխոնջ մերկացումներ կը կատարէր ։ Կը պարզէր միջազգային աշխարհակալութեան դաւերն ու կեղծիքները։ Եւ այս ամէնը՝ առանց վնասելու իր հայրենիքին կենսական շահերուն ։

Եւ երբ աշխարհ բռնկեցաւ 1914 Օգոստոսին, արեան գետեր հոսեցնելու համար լման չորս տարի, այն ատեն էր որ մարդիկ հասկցան թէ որքան իրաւունք ունէր։ Բայց ուշ էր այլեւս ։

Իր սրտախօսութեան եւ արդարադատութեան ապաւինած էին բոլոր դժբախտ եւ հալածական ժողովուրդները։ Եւ Ժօրէս չխնայեց իր խօսքին եւ գրչին ուժը, իր տիեզերական հմայքը, սփոփելու համար անոնց տառապանքը ։

Իր սիրտը նոյն եղբայրական ջերմութիւնը պահեց միշտ հայ ժողովուրդին համար։ Կը խօսէր, կը գրէր, բողոքի բանաձեւեր կը ստորագրէր, եւ իր թանկագին հովանին կը տարածէր Փրօ – Արմենիայի վրայ։ Չկար հայանպաստ ձեռնարկ մը որմէ բացակայ մնար ։

Այդ օրերուն, 1904էն մինչեւ 1914, երբ Փարիզը տեսակ մը հայկական վառարան դարձած էր, մեծ մասով կը պարտինք Ժօրէսի եւ ընկերներուն։ Իր սպանութենէն վերջն ալ, իր ոգին էր որ շարժման մէջ կը դնէր յաջորդները ։

Ո՞ւր էր որ միշտ յիշէին իր պատմական նշանախօսքը.

— « Ո՞րն է քաջութիւնը, — ճշմարտութիւնը փնտռել եւ ըսել»։

Այդ քաջութեան, – ճշմարտութեան, արդարութեան եւ ազատութեան դատին համար էր որ զոհուեցաւ Ժօրէս ։

Որքա՜ն կարօտ ենք այսօր Ժօրէսներու հզօր ձայնին, պուռ մը արդարութիւն շահելու համար ...

31 Յուլիս, 1946 Շ.

ՀԵՐԹԸՐ ԼԱՒԱՏԵՍ Է

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Հերթըր մամուլի ասուլիս մը տըւաւ, անդրադառնալով հրատապ հարցերու ։

Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի տարակարծութիւնը՝ Ֆրանսական հողամասին վրայ գտնուող հիւլէական ռումբի պահեստներու մասին՝ ընտանեկան պարզ բանավէճ մըն է, ըսաւ Հերթըր, աւելցնելով թէ շուտով պիտի լուծուի ան ։

Արտաքին նախարարը ըսաւ թէ Խ. Միութիւնը պիտի փորձէ օգտագործել այդ պարագան՝ Ատլանտեան Ուխտը կազմալուծելու նպատակով, բայց այդ փորձերը ապարդիւն պիտի ըլլան, քանի որ Ամերիկացիներու, Ֆրանսացիներու, Անգլիացիներու միջեւ տեսակէտի մեծ տարբերութիւններ չկան ։

Հերթըր ըսաւ նաեւ, թէ Նախագահ Տը Կոլ եւ Այզընհաուըր մօտ ատենէն առիթ մը պիտի գտնեն՝ իրարու հանդիպելու եւ խորհրդակցելու համար ։

Գալով Ժընեւի հարցին, Արտաքին նախարարը որոշ վերապահութիւն մը ցոյց տուաւ, բայց յայտարարեց .— Կը կարծեմ թէ Ռուսաստան կ'աշխատի Պերլինի

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ 51րդ համագումարին մէջ բազմաթիւ քննադատութիւններ եղան կառավարութեան տնտեսական, ելմտական, ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան դէմ։ Ուշագրաւ է նաեւ այլ պարագայ մը. ինչպէս ծանօթ է՝ ցարդ ընկերվարականները Զօր. Տը Կոլի հետ էին եւ Վարչապետ Տըպրէի դէմ. Ներկայիս՝ կը պահանջեն որ կուսակցութիւնը իր դիրքը ճշդէ նաեւ Նախագահ Տը Կոլի հանդէպ, քանի որ Տը Կոլի եւ Տըպրէի քաղաքականութիւնը նոյնն է։ Ոչ մէկ տարբերութիւն կարելի է դնել՝ Նախագահին ծրագրին եւ Վարչապետին գործադրութեան միջեւ ։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն եղբայրական ողջոյնի հեռագիր մը ուղղեց Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան՝ յաջողութիւն մաղթելով 51րդ համագումարի աշխատանքներուն ։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ընդհ. քարտուղար Սփաք յայտարարեց թէ Ֆրանսա կարեւոր դեր մը կը խաղայ եւ պէտք է միանայ Ուխտին զինուորական համաշխարհային ծրագրին. այսուհանդերձ, Սփաք դէմ է «եռեակ ղեկավարութեան», նկատելով որ այդ պարագային մեծ դժուարութիւններ պիտի ստեղծուին։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՒԱԳԵԱՆ

Հին ու վաստակաւոր դէմք մըն ալ հեռացաւ հայ գրականութեան արդէն իսկ նօսրացած շարքերէն :

Յովհաննէս Աւագեան, ուսուցիչ, գրող, գրագատ եւ հրապարակագիր, աւանդած է իր հոգին, բարի հոգին, ու հեռացած այս մեղաւոր աշխարհէն, ինչպէս իր հարազատներէն մէկը հեռաձայնով ու լացով հաղորդեց մեզի:

Երկար ամիսներէ ի վեր հիւանդ էր ան, կաթուածահար, կորսնցնելով ամէն հետաքրքրութիւն՝ կեանքին, գրականութեան ու բնութեան հանդէպ, ինչպէս կը վկայէին իր մտերիմները :

Սակայն, ահա, այն օրերուն, երբ մարելու վրայ եղող կեանքի իր ճրագը նորէն պլպլալու, բոցավառելու յոյսը կը ներշնչէր իրեն ու իր բարեկամներուն, ճիշդ այդ օրերուն, յանկարծ, կը մարի ան, անողոք մահուան շունչին դէմ. լըռութեան մէջ:

Դեռ քանի մը օր առաջ, կազդուրուած մասամբ, հրապարակային «Շնորհակալիք» մը ղրկած էր այս թերթին, շնորհակալութիւն յայտնելու համար բոլոր անոնց, որոնք իր հիւանդութեան ամիսներուն, նամակներով ու այցելութիւններով, սփոփած էին զինք, մաղթանքներ ըրած եւ սրտապնդած :

Ու իր շնորհակալութեան խօսքին մէջ, այնքան սրտաբուխ ու յուզիչ, յոյս կը յայտնէր ան, թէ շուտով պիտի կազդուրուէր բոլորովին: Տարակոյս չկայ, որ կարօտով կը սպասէր ան, կը յուսար միամտօրէն, թէ պիտի կրնար վերադառնալ իր սիրած զբաղումներուն, իր խմբագրական սեղանին, թուղթերուն ու թերթերուն, նորէն լծուելու համար իր աշխատանքին, հոգ չէ թէ վերջալոյսի օրեր ըլլային: Պիտի վերադառնար ծառայութեան՝ իր ժողովուրդին, անոր գըրին ու մշակոյթին :

Կ'ըսենք ծառայութիւն, որովհետեւ իր կեանքը, ամբողջութեամբ, ծառայութիւն մը եղած է, իր երիտասարդ տարիներէն:

Ակնայ ստեղծարար շրջանէն էր ան: Բինկեանէն, այսինքն՝ այն գիւղէն, որ Մեծարենցը նուիրած է հայ գրականութեան, իր այգիներուն, պաղպաջուն ջուրերուն ու աքանչելի վերջալոյսներուն ու կապուտակ երկինքին գեղեցկութիւնովը հրաշափրուած բանաստեղծը :

Աւագեան, շատ կանուխէն որբ մնացած, անցած է Սեբաստիա, Զուիցերիական որբանոցը ուրկէ ելլելէ ետք, եղած է ուսուցիչ տեղւոյն վրայ, յետոյ Մարզուան եւ վերջապէս Վան, իբրեւ դասախօս հայերէնի ու գրականութեան :

Վանի ազգային մթնոլորտին մէջ, իր գրական ու հրապարակագրական առաջին փորձը ըրած է «Վանտոսպ» թերթին հրատարակութեամբ: Վանէն Կովկաս փոխադրուած է հայ ժողովուրդին հետ նահանջելով, ու անկէ ալ Ամերիկա, ուր մըտած է լրագրական ասպարէզ, իբրեւ խմբագիր, նախ՝ «Ազգ»ի եւ ապա «Հայաստանի Կոչնակ»ի, որուն մէջ աշխատեցաւ մինչեւ իր մահը, 1919էն ի վեր :

Աշխատակցած է նաեւ ատեն մը, պարբերաբար, «Հայրենիք» օրաթերթին, ազգային ու գրական հարցերու շուրջ գրելով:

Պարզ, խաղաղ կեանք մը ունեցած է եւ լուռ գործունէութիւն մը, մանաւորաբար վերջին քառասնամեակին :

Աւագեան սակայն, միայն լրագրական «խոհանոց»ով, առօրեայ սովորական գործերով ու գրութիւններով չէ զբաղած: Լայն ընթերցող մը եւ նուիրեալ մը հայ գրականութեան, մշակած է մանաւորաբար գրական քննադատութեան դաշտը, հետզհետէ լոյս ընծայելով ուշագրաւ գործեր եւ ուսումնասիրութիւններ: Իր գործերը, քանի մը հատոր, «Գոհարներ հայ գրականութեան», «Գրական դէմքեր», «Նշանաւոր օփերաներ», «Աւետիս Ահարոնեան», «Այսպէս ապրեցանք» եւայլն, միշտ գրական մթնոլորտով շրջապատուած են :

Կը հաւատար թէ ունի գրական դէմքերու նոր շարք մը՝ որ կը մնայ անտիպ:

Յառնուածքով ուսումնասիրող էր, հայ գրականութեան ու գրողներու հանդէպ գուրգուրանքի ջերմ զգացումով :

Բարեխիղճ ու փափկանկատ, կը փնտրուէր մանաւորաբար գեղեցկութիւնը, ուր որ ալ գտնէր զայն, ըլլայ գրականութեան, երաժշտութեան թէ նկարչութեան կալուածին մէջ, առէք՝ օփերաներու եւ արուեստի մասին իր բազմաթիւ գրութիւնները:

Իր գիտողութեան, որոնումի դաշտը՝ առաւելապէս գրական քննադատութիւնն է եղած: Քննադատութիւն մը սակայն, որ ոչ թէ խորտակելու, ժխտելու ու կործանելու ճիգը ունի, այլ գրքի մը, գրողի մը կեանքին, զգացումներուն եւ ստեղծագործութիւններուն մէջ եղած ու ծածկուած գեղեցկութիւնները ի յայտ բերելու մտումը ։

Կ'աշխատէր ոչ թէ վրիպումները, ձախողութիւնները արձանագրել, այլ յաջողութիւնները մատնանշել, ներողամտութեամբ կանգ առնելով ստուերներու առջեւ:

Բարի ու բարեմիտ քննադատ մըն էր, պլոյշ ու պարկեշտ բառերով, որովհետեւ գիտէր թէ որքան ամայացած էր հայ գրականութեան դաշտը :

Երկարատեւ վաստակ ունեցաւ ան մեր օրագրութեան ու գրականութեան մէջ, ներկայացնելով մեր ժողովուրդին կեանքն ու վիշտը, տարագրութեան տապանը, որբութեան անմոռանալի թախիծը ։

Տրտմութեան հով մը կ'անցնի իր գրականութեան վրայէն, ապրելով յուշքը հին օրերուն: Սակայն, հակառակ այդ բոլորին, քրիստոնէական ոգիով մը հանդուրժելով այս ամէնուն, Աւագեան հաւատացած է եւ մինչեւ իր վերջին շունչը հաւատաց հայ գրին ու մշակոյթին, հայ ժողովուրդին ու անոր առաքինութիւններուն, եւ ունէր այն հաւատքը, թէ Հայը արժէք մըն է, ինչպէս իր մշակոյթը: Այս զգացումով տոգորուած էր :

Երեք տարի առաջ, իր 50ամեակի տօնախմբութեան ընթացքին, Նիւ Եորքի մէջ, խորապէս յուզուած իրեն հանդէպ շռայլուած գովասանքներէն, խոնարհութեամբ եւ անկեղծութեամբ կը յայտարարէր ան. «Փա՛ռք կուտամ Աստուծոյ, որ հայ ծնած եմ»:

Այս յայտարարութիւնը պարզ, աւուր պատշաճի խօսք մը չէր, այլ իրական ապրում մը: Հայ էր հոգիով եւ իր բոլոր ջիղերով, պարկեշտ ու գրագէտ հայ մը, որ աւելի քան կէս դար աշխատած էր հայկականութեան համար, այդ ոգին տարածած լեզուով ու զգացումներով, Ամերիկահայ գաղութին եւ յատկապէս իր շրջանակին մէջ :

Հեռու մնաց հանրային պայքարներէն, բայց, տարակոյս չկայ, որ հեռու չէր հոգեկան տագնապներէ :

Նուիրուած էր հայ գրականութեան ու գեղեցկութիւններու փնտռտուքին մոռնալով տգեղութիւնները:

Իր յոբելեանին տօնակատարութեան, խօսք տրուեցաւ որ պիտի ամփոփուէին իր գործերը :

Ուրախ պիտի ըլլայինք, եթէ իսկապէս ամփոփուէին եւ լոյս ընծայուէին յատկապէս այն գրութիւնները, որոնք կամ անտիպ մնացած են կամ ցրուած թերթերու մէջ:

Աւագեան արժանի է գրական յիշատակարանի մը, որ կրնայ ըլլալ իր լաւագոյն գործերուն հրատարակութեամբ :

Իր մահը մեծ վիշտ մըն է իր հարազատներուն ու բարեկամներուն համար, սակայն նոյնքան խոր ցաւ մըն է ան հայ գրականութեան ու մշակոյթին համար, ինչպէս նաեւ հայ լեզուին համար, որուն հաւատաւոր պաշտպաններէն էր :

Յարգա՜նք իր յիշատակին :

Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔի

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐԻՆ

●

ԽՄԲ.— Գաղթականներու Միջազգային տարուան յայտարարութիւնը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց ազատ աշխարհի երկիրներու մէջ: Աթէնքի Քաթիմերինի մեծ օրաթերթը վերի խորագրին տակ գրած է յօդուած մը, անդրադառնալով նաեւ Յունաստանի հայ գաղթականներուն. ստորեւ՝ գլխաւոր մասերը. —

Յունիս 28ին, արեւմտեան դրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ, բացուեցաւ «Գաղթականներու միջազգային տարի»ն: Ասիկա, ՄԱԿի հովանաւորութեան տակ, մարդասիրական խաչակրութիւն մըն է, որուն նպատակն է դրամ հաւաքել՝ գաղթականներու զետեղման ծախքերը հոգալու եւ, միաժամանակ, նաեւ հանրային կարծիքին ուշադրութիւնը հրաւիրելու պատերազմին զոհ գաղթականներու հարցին վրայ :

Համաշխարհային Երկրորդ պատերազմէն ետք, նոր դասակարգ մը կազմեցին համայնավար աշխարհէն ինքնակամ կերպով հեռացած կամ արտաքսուած գաղթականները :

Հազարաւոր մարդիկ, առանց դրամի եւ, ընդհանրապէս, առանց ստացուածքի ապաւինեցան Արեւմուտքի իրենց եղբայրակիցներու օժանդակութեան :

ՄԱԿի (1950 Դեկտեմբեր) Ընդհանուր Ժողովի ընթացքին որոշուեցաւ հին գաղթականներուն օգնութիւն ընծայել : Այս նպատակով հիմնուեցան Գաղթականներու Բարձր. Յանձնաժողովը եւ միջազգային յատուկ սնտուկ մը, որուն օժանդակեցին ՄԱԿի անդամ – պետութիւնները: Յանձնաժողովը պարտականութիւն ստանձնեց, զանազան երկիրներու ներկայացուցիչներուն հետ, ծրագիրներ պատրաստել՝ ամէն երկրի մէջ գաղթականներ զետեղելու համար :

×

«Գաղթականներու միջազգային տարի»ին կազմակերպումը որոշուեցաւ անցեալ Նոյեմբերին, ՄԱԿի Ընդհ. Ժողովին մէջ :

Անցեալ ամսուան մէկին, Յունաստանի մէջ ՄԱԿի հովանաւորութեան տակ գտնուող գաղթականներու թիւը 15.718 էր: Արեւելեան երկիրներէն գաղթականները սկսան գալ Յունաստան 1944ին եւ դեռ կուգան: 1950ին, մեծ թիւով գաղթականներ եկան Ռումանիայէն, 1956 – 57ին ալ՝ Ռուսիայէն: Վերոյիշեալ գաղթականներէն 658 հոգի մնայուն կերպով Յունաստան պիտի չհաստատուին, իսկ ուրիշ 4732 գաղթականներ Բարձր. Յանձնաժողովի ցանկին մէջ չեն մտներ, կամ իրենց եկամուտին եւ կամ բարեսիրական զանազան կազմակերպութիւններէ օգնութիւն ստացած ըլլալուն պատճառով : Պիտի զետեղուին միայն 10.328 գաղթականներ կամ 3873 ընտանիքներ: Ասոնցմէ՝ 1109 հոգին զետեղուած են արդէն եւ 1180 հոգին ալ պիտի զետեղուի մօտ ատենէն : Գործադրութեան դրուած ծրագրին շնորհիւ, մինչեւ տարեվերջ, պիտի տեղա –

ԱՐԹԻՒՐ ՔԷՕՍԹԼԷՐ

ՄԱՀԱՊԱՐՏ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԸ

★

Ժամանակակից մեծագոյն գրագէտներէն մէկն է Արթիւր Քէօսթլէր: Կենաց ու մահու պայքարը տուած է իր գործերուն մէջ՝ արդի իմաստով: Իր հերոսները համայնավարներ ու հակահամայնավարներ են: Ըմբոստներ ու յեղափոխականներ: Ազգայնականներ ու միջազգայնականներ :

Իր կեանքը... բայց Քէօսթլէրի ոդիսականը նոյնքան հետաքրքրական է՝ որքան իր վէպերը: Ինք ներկայ է այդ վէպերուն մէջ՝ իր յոյզերով ու իտէալով :

Մարդ մը՝ որ հետաքրքրուած է ու կը շարունակէ հետաքրքրել իր ժամանակակիցները: Փարիզեան կարեւորագոյն օրաթերթերէն Փարի – Փրէս իր աշխատակիցը ղրկած է Անգլիա, որպէսզի տեսակցութիւն մը ունենայ Քէօսթլէրի հետ :

Արթիւր Քէօսթլէրի ոդիսականը սկսաւ Սպանիոյ մէջ:

Հունգարացի, ծագումով հրեայ, անգլիական Նիուզ Քրոնիքըլ թերթին կողմէ ղրկուած էր Սպանիա :

Լրագրող էր եւ վախնալու պատճառ չունէր: Բայց Քէօսթլէր կը վախնար : Անդամ էր համայնավար կուսակցութեան եւ քաղաքացիական կռիւներու մասին տեղեկութիւններ քաղելու պաշտօն յանձնուած էր իրեն :

Իրիկուն մը՝ երբ ելեկտրական լոյսերը կտրուած էին եւ սարսափը կ'իշխէր Մալակայի խաւարակուռ փողոցներուն վրայ, Քէօսթլէր գնաց անգլիացի իր բարեկամին տունը: Սըր Փիթըր 73 տարեկան էր եւ զայն կը սպասէր իր դրասենեակին մէջ՝ քարիւղի լամբարի մը աղօտ լոյսին տակ .

— Կը տեսնէ՞ք, ըսաւ սըր Փիթըր, հոս կը մնամ: Մալակա 200.000 բնակիչ ունի: Բոլոր հիւպատոսները մեկնած են արդէն: Միակ օտարականն եմ: Ըմբոստները կրնան ամէն բան ընել անշուշտ, բայց եթէ գիտնան որ ես հոս եմ՝ թերեւս վնդակահարեն ...

Քէօսթլէր կը ծխէր ու կ'երազէր: Ինչո՞ւ ... ինչո՞ւ եկած էր: Լրագրող. բայց ինք միւս լրագրողներուն պէս չէր : Երբ քաղաքացիական կռիւները սկսան, օգտուելով Հունգարացի ըլլալու իր հանգամանքէն՝ ընդունուած էր ազգայնական ուժերու կեդրոնատեղին: Որովհետեւ Հունգարիա այն ատեն Ֆրանքոյի շարժումին կողմնակից էր :

Նիքոլա Ֆրանքօ եւ աջակողմեան պարագլուխ Ռոպլէս, որոնց վստահութիւնը չարաչար գործածած էր, յանձնարարական նամակներ տուած էին իրեն : Մտածելով թէ Ֆաշական լրագրողի մը հետ գործ ունի՝ զօրավար Տը Լանօ տեսակցութիւն մը շնորհած էր, որմէ բաւական օգուտ քաղեց Քէօսթլէր՝ ի շահ իր «գործ»ին :

Միւս կողմէ, իր ճամբորդութիւնը վըճարուած էր Կոմինթերնի կողմէ, — 200 սթերլին: Քէօսթլէր փաստեր պէտք է տանէր՝ որ գերմանական եւ իտալական օժանդակութիւն կ'ըլլայ «ճերմակ»ներուն :

Սեւիլլայի մէջ, սակայն, Քէօսթլէր դիմակազերծ եղած էր գերմանացի լրագրողի մը կողմէ: Փրկութիւնը փախուստի մէջ էր ...

Հիմա, Սըր Փիթըր կը խօսէր. ճերմակ գինիի տեղ ճինը սեղան դրուած էր : Սըր Փիթըր կը խօսէր, կը խօսէր շարունակ եւ Քէօսթլէր ինքն իրեն հարց կուտար .

— Ինչո՞ւ :

Հազարումէկ հարցումներ կը շարշըրկէին իր միտքը. անպատասխան, տաղտկալի հարցումներ:

Ինչո՞ւ :

Սըր Փիթըր իրեն տուաւ սրուակ մը.— Եթէ ձերբակալուիք՝ ասիկա կրնայ փրկել ձեզ չարչարանքէ. կրնայ փրկել յաւիտեան :

Եւ Քէօսթլէր ձերբակալուեցաւ :

— Այս իրիկուն քեզ Մոսկուա պիտի ղրկենք ... Դժո՛խք պիտի ղրկենք:

Զայն բանտարկեցին : Տաք էր: Պատուհանէն կը լսուէր քաղաքին սարսափազդու ձայնը:

Փողոցին դուռը բացուեցաւ եւ երիտասարդ մը ներս ինկաւ հեւասպառ : Կը շնչէր արագ եւ ուժգին՝ ինչպէս սարսափահար անասուն մը: Ձեռքէն մտնելով քաշեցին գրասեղանին առջեւ: Խեղճը կը հեկեկար .

— Մի ծեծէք ... եթէ կը հաճիք այլեւս մի ծեծէք զիս :

— Ոչ ... ոչ, պիտի չծեծենք, — կ'ըսէին իր պահակները:

Բայց դուռը փակուեցաւ եւ կիցերու, բռունցքի հարուածներու սարսափելի ձայներ սկսան լսուիլ :

Արթիւր Քէօսթլէր ձեռքը տարաւ գըրպանը եւ մատներուն ծայրով դպաւ ասեղը պարունակող սրուակին: Վերջնական փրկութիւնը հոն էր, ապաստան մը՝ որուն դէմ ոչ ոք կրնար բան մը ընել: «Մէկ անգամը բաւական է» ըսած էր Սըր Փիթըր :

Խնդրեց որ զինքը արտաքնոց տանին, որովհետեւ գործողութեան համար ջուրը անհրաժեշտ էր: Բայց, սպանական արտաքնոցին մէջ ջուր կարելի չէր գտնել : Գետինը աղտոտ ջուր կար : Քէօսթլէր սկսաւ իր սրուակը լեցնել:Բայց ... յանկարծ հրաժարեցաւ :

(1 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՋՈՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

★

ՎԻԷՆ, (Յատուկ).— Կապոյտ Խաչի դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Վիէննի մէջ, Կիրակի Յունիս 28ին :

Կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Խեթրապլէնի դաշտը, հովասուն առուակին եզերքը :

Կեր ու խում, ճոխ սեղաններու շուրջ բոլորուած զուարթ խմբակներ, երգ ու կանչ, փոքրիկներու վազվզուք, ահա պատկերը մեր դաշտահանդէսին, որուն հասոյթը որոշուած էր յատկացնել Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանին :

Ժամը հինգին, ընկեր Յովհ. Ուզունեան պաշտօնական բացումը կատարեց, յայտարարելով թէ Վիէննի Կապոյտ Խաչը երկար ժամանակէ ի վեր նման հանդէս չէր կազմակերպած :

Կապոյտ Խաչի նախկին Սանուհիներու ներկայ անդամները բոլորուելով բարձրախօսին շուրջ, երգեցին Միութեան քայլերգը: Այնուհետեւ խօսք առաւ երիտասարդ Աւագ Լուսարեւեան —Նոր Սերունդի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ժրաջան անդամ — արտայայտելով թանկագին մտքեր եւ երախտագիտական զգացումներ :

Ապա, Կապոյտ Խաչի դպրոցներու ուսուցիչը Գ. Տէրմոյեան, բարձրախօսէն պանծացուց Կապոյտ Խաչի նպատակները եւ անցեալի արդիւնաշատ գործունէութիւնը՝ որուն շնորհիւ այսօր ունինք — անշուշտ համեստ չափերով, կարող, ընդունակ հայախօս սերունդ մը, պատրաստ լծուելու մեծ աշխատանքին եւ պայքարի :

Յաջորդաբար երգեցին ընկեր Մ. Մուրատեան, Գ. Գ. Ճիհանեան, Ե. Սապունճեան, Օր. Ս. Տէրվիշեան եւ ուրիշ հիւրեր, եւ որոնց անունները կը խուսափին յիշողութենէս :

Հաւ մը եւ շիշ մը գինի՝ աճուրդի դրուած, շահեցաւ, վերջ ի վերջոյ, մեր բարեկամը Գ. Յովսէփ Նէօվէզեան: Աճուրդի գումարը յանգեցաւ 33 հազար Փր.ի:

Բաց աստի, Հ. Մ. Ը. Մ.ական մարզիկներ եւ ուրիշ երիտասարդներ, «պասքէթի» մրցում մը կազմակերպեցին, եւ որոշուեցաւ որ պարտուող կողմը 2500 Փրանք նուիրէ Կապոյտ Խաչին, ինչ որ ալ եղաւ :

Ահա, այսպէս, Վիէննի Կապոյտ Խաչի տարեկան դաշտահանդէսը ուշ ատեն վերջացաւ, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, գոհ ձգելով, անտարակոյս՝ թէ հասարակութիւնը եւ թէ կազմակերպիչ յանձնախումբը :

× Նոր Սերունդ.— Բեզոնի շրջանի մը փակման առիթով, եւ «Հայաստան» ամսաթերթին օգտակար ըլլալու մտադրութեամբ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տղաքը, անցեալ Կիրակի Յուլիս հինգին,— Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, կազմակերպած էին խնջոյք-պարահանդէս մը, մասնակցութեամբ արդիական եւ նոյնքան աշխոյժ նուագախումբի մը:

Անսովոր տաքը, շատ վնաս տուաւ մեր տղոց ձեռնարկին: Բազմութիւնը թէեւ քիչ չէր, սակայն գոհացուցիչ ալ չէր :

Մօտիկ շրջաններէն Նոր Սերնդականներ փութացած էին ներկայ գտնուիլ եւ այսպէս քաջալերել իրենց Վիէնցի ընկերները: Շատ գովելի փութկոտութիւն եւ օրինակելի, ինչու չէ :

Ժամը ութի ատենները, ընկերուհի Անահիտ Կարապետեան, վարչութեան անունով, ներկաներուն տուաւ մի քանի հակիրճ բացատրութիւններ իրենց ձեռնարկի մասին, եւ շնորհակալութեան խօսքեր ուղղեց հիւրերուն եւ առ հասարակ Նոր Սերունդի բարեկամներուն :

Բեմ հրաւիրուեցաւ նաեւ Նոր Սերունդի ուսուցիչը՝ Գ. Կ. Տէրմոյեան եւ կարճատեւ բանախօսութիւն մը ըրաւ, որմէ ետք Օր. Ա. Կարապետեան, նորէն բեմ գալով, երախտագիտական զգացումներով գեղուն եւ յանուն Վիէննի Նոր Սերունդին, յանձնեց Գ. Կ. Տէրմոյեանին օգտակար փոքրիկ նուէր մը: Ծափերով ողջունուեցաւ այս յուզիչ պահը:

Խնջոյք-պարահանդէսը շարունակուեցաւ մինչեւ որոշեալ ժամը: Ուրախ, զուարթ մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցաւ աճուրդ մը, ոչ այնքան ճոխ, որ շահեցաւ ընկեր Վ. Գալուստեան :

Նոր Սերունդի առաջնորդը՝ ընկեր Կիւլպէնկ Սուքիասեան իր տիկնոջ ապաքինման առթիւ, երկու հազար Փրանքի նուէր մը ըրաւ Վիէննի Նոր Սերունդին :

Կ. Գ.

-ւորուին 1064 գաղթականներ եւս: Այսպիսով, յառաջիկայ երեք տարիներուն կը մնայ գլուխ հանել 6975 գաղթականներու կամ 2542 ընտանիքներու զետեղման գործը: Բնականաբար, այս թիւը պիտի աւելնայ նոր գաղթականներու ժամանումով, որոնց թիւը տարեկան մօտաւորապէս 150 ընտանիքի կը հասնի :

Աշխարհի բոլոր կողմերը գաղթականներու զետեղման գործին կ'աջակցին մարդասիրական զանազան կազմակերպութիւններ, որոնց մէջ կը գտնուի Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, որ առաջարկած էր Տուրքիոյ մէջ արդիական շէնք մը կառուցանել տեղւոյն Հայերուն համար: Այս առաջարկը, սակայն, կարելի չեղաւ իրագործել :

ՄԱԿի Բարձր. Յանձնաժողովի ծրագիրներուն մէջ յիշատակուած Յունաստանի հայ գաղթականներու թիւը կը հասնի 7350 հոգիի: Ասոնք կը գտնուին 1959 Մայիս մէկին Յունաստան ապրող 15.718 գաղթականներուն մէջ : Մնացեալները՝ 4940ը Թուրքիայէն եկած Հելլէններ են, 1750ը՝ Ռուսիայէն եկած հելլէններ, 810 ճերմակ Ռուսեր 210՝ Ասորիներ եւ 658 Ալպանացիներ, Պուլկարներ, Չեխեր, Հունգարներ, եւ այլն:

Խնամատարական նախարարութեան միջոցով գործադրուող ծրագիրներուն շնորհիւ, Յունաստանի գաղթականներուն ընծայուած աջակցութիւնը խիստ նշանակալից է եւ մարդասիրական մեծ գործ մըն է :

Ամբողջ Եւրոպայի մէջ դեռ չզետեղուած գաղթականներու թիւը կը հասնի 140.000ի, որոնց 35.000ը անչափահաս տղաք են: «Գաղթականներու միջազգային տարի»ն թոյլ պիտի տայ, որ անոնք ալ կարեւոր օգնութեան արժանանան .

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԵԹՈՎՊԻԱՆ ԵՒ ԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

—o—

Եթովպիոյ ամէնէն կարեւոր ցեղը Ամհարան է, որ կը բնակի կեդրոնական Եթովպիոյ բարձրաւանդակին վրայ: Հիւսիսային շրջանի ժողովուրդը քրիստոնեայ է, կը խօսի զանազան բայց իրարու հետ կապ ունեցող բարբառներ : Կալլա ցեղին մէկ մասը քրիստոնեայ է, մէկ մասը իսլամ, մաս մըն ալ կռապաշտ են եւ կը հաշուեն ամբողջ բնակչութեան կէսը : Օկատէն, Իսա եւ Սոմալի ցեղերը կը բնակին Հարար նահանգը (Սոմալիի բարձրաւանդակին վրայ եւ անոր հարաւ-արեւելքը):

Այս ցեղերը եւ Տանաքիլներու մեծ մասը դարձեալ իսլամ են: Կան նաեւ Սիտամօ եւ Նեգոսի ցեղերը, որոնք կ'ապրին երկրի հարաւ-արեւմտեան կողմերը, նաեւ Ֆալաշները, որոնք կը հետեւին Մովսիսական կրօնին, կ'ապրին Թանա լիճին հիւսիս :

Ատիս Ապապա, երկրի մայրաքաղաքը, ունի մօտ 400.000 բնակիչ, Տիրէ-Տաուան մօտ երեսուն հազար եւ Հարարը՝ մօտ 25 հազար: Քաղաքական եւ տնտեսական տեսակէտով՝ միւս կարեւոր քաղաքներն են. — Ժիմմա՝ քսան հազար բնակիչ, Տեսիէ քսան հազար, Ասմարա՝ (Էրիթրէայի մայրաքաղաքը) 120 հազար, Կոնտար՝ 22 հազար :

Երկիրը բաժնուած է 12 նահանգներու, ամէն մէկը կը կառավարուի Ընդհ. Քաղաքապետով մը, անմիջական հսկողութեան տակ Ներքին Գործոց Նախարարին: Երկրի բոլոր եկամուտները ենթակայ են ելմտական նախարարի հակակշռին :

Պաշտօնական լեզուն ամհարերէնն է :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿՈՉ

Սիրելի Հայորդիներ,

Ապրիլեան Եղեռնի պատմական թուականին վրայէն քառասուն եւ չորս տարիներ սահեր են եւ սակայն այս ահաւոր դէպքին պատմութիւնը տակաւին չգրուեցաւ: Մենք այդ պակասը լրացնելու առաջադրանքով ճամբայ ելած ենք, բայց որպէս զի կարելի ըլլայ գլուխ հանել այդ պատասխանատու գործը, ամէն հայ որ տեսած եւ ապրած է Ապրիլեան Եղեռնի սեւ օրերը մեծ պարտականութիւն մը ունի կատարելիք, — իւրաքանչիւր Հայ պէտք է գրաւոր իր վկայութիւնը արձանագրէ քանի ուշ չէ: Եթէ քանի մը տարի եւս անհոգութեամբ վարուինք մեզի աւանդ ձգուած պարտականութեան հանդէպ, այն ժամանակ վերջին ափսոսանքը բան պիտի չարժէ, ինչպէս, այսօր, կ'ափսոսանք որ անցնող քառասուն տարիներու ընթացքին չկրցանք փրկել արգաւրական եւ այլ նիւթեր — սերունդ մը ամբողջ գերեզման իջաւ իր հետ տանելով մեր անդիրմշակոյթի հարստութիւնը: Արդ, որպէս զի նոյն տխուր ճակատագրին չդատապարտուին նաեւ Ապրիլեան Եղեռնի շուրջ մեր վկայութիւնները, կոչ կ'ընենք բոլորիդ որ գրի առնէք ձեր կեանքը : Ձեր գրելիքը անհատական գրոշմ կրելով հանդերձ, կարելի մանրամասնութիւնով պէտք է ներկայացնէ ձեր ծննդավայրի ընդհանուր երեւոյթները — աշխարհագրական տուեալներ, ընտանիքներու համրանք, հանրային հաստատութիւններ, հանրային գործիչներ, գաղթի մանրամասնութիւններ, լուսանկարներ եւայլն : Ասոնք գրի առնելու համար գրագէտ ըլլալը պայման չէ: Ամէն ոք կրնայ իր գիտցած հայերէնով գրել կամ գրել տալ, կարեւորը նիւթն է :

Այս կոչը ուղղուած է բոլոր անոնց որոնք ապրեցան մեր պատմութեան ամէնէն դժնդակ օրերը, որպէս ծառայ կամ որդեգիր Թուրքին, Քիւրտին, Եղիտիին ու Չէչէնին տան մէջ կամ վրանին տակ : Այս բոլորին անկեղծ ու խղճամիտ արձանագրութիւնը նիւթ պիտի հայթայթէ մեր առաջադրած նպատակին: Որպէս փորձնական քայլ, մենք ժառանգիր ենք, Հոկտեմբեր 1959 թուականէն ըսկսեալ, մեզի հասած գրութիւնները պըրակ առ պրակ հրատարակել յատուկ գանձեր որպէս աստղ գործածելու համար. Մեր կարգին, ջանացիր պիտի ըլլանք հաւաքելու եւ ամբողջացնելու Ապրիլեան Եղեռնի հետ աղերս ունեցող նիւթեր՝ հայ եւ օտար աղբիւրներէ :

Գրութիւնները մեզ պէտք է ղրկուին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի հասցէով — Անթիլիաս :

Մնանք ողջունիւ աղօթարար
ՆԵՐՍԷՍ ԱՐԵՂԱՅ ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ

Հասցէ՝

Père Nersès Pakhdıkian
Catholicossat Arménien
Antélias - Liban

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԼՈՒԱՆ ՁԻԱՂԱՑԸ

Ի.

Իր այրող համբոյրները կ'իջնային Կէրթրուտի զանգուրներուն վրայ: Կէրթրուտ կը ծիծաղէր եւ կ'արտասուէր միանգամայն: Ժանի գլուխը իր երկու ձեռքերուն մէջ առաւ, փայփայեց անոր մազերը: Երեսը անոր երեսին վրայ դրաւ եւ համբուրեց անոր ճակատը եւ աչքերը :

— Ով դուն, ով դուն, որքան կը սիրեմ քեզի.

— Դուն ի՞մս ես իրաւ.

— Այո, այո.

— Միշտ պիտի սիրե՞ս զիս :

— Միշտ, միշտ: Իսկ դո՞ւն... երբեք առանձին պիտի չթողուս զիս, ինչպէս այսօր ... որպէսզի Մարթէն...

Յանկարծ կանգ առաւ. լռութիւնը ճնշեց անոնց վրայ.— եւ ինչ լռութիւն ... հեռուն կ'որոտար թմբուկը... հոսանքը կը մռնչէր .

Անոնք իրարու կը նային տժգոյն՝ ինչպէս մահը: Եւ Կէրթրուտ սկսաւ սուր ճիչեր արձակել :

— Յիսուս, Յիսուս :

Իր ձայնը կը հնչէր գիշերին մէջ :

Բուռն հեծեծանքով: Ժան դէմքը ծածկեց ձեռքերուն մէջ: Առանց արցունքի հեծկլտանք մը ցնցեց իր ամբողջ մարմինը : Բոց մը կը վառէր իր աչքերուն առջեւ, արիւնոտ բոց մը որ կը բարձրանար կարծես ամբողջ աշխարհը հրդեհելու համար : Յանկարծ միտքը պայծառացաւ : Այս լոյսը որ, Սուրբ Յովհաննէսի տօնին նախորդ իրիկունը սկսաւ ծագիլ իր մէջ, չարաշուք, եւ որ, այն իրիկունը ուր Կէրրթրուտ իր երգի մէջոցին սկսաւ հեծկլտալ, կայծակի մը պէս անցաւ իր ճակտէն վայրկեան մը եւք մարելու համար — այդ լոյսը, հիմակ, արեւու պայծառ սկաւառակին պէս իր աչքերուն առջեւ բարձրացաւ :

Եւ իւրաքանչիւր բոց առելութիւն կը քարոզէր իրեն, իւրաքանչիւր կայծ կը սարսռացնէր իր հոգին նախանձակոծ չարչարանքներու մէջ, իւրաքանչիւր ճառագայթ կը ծակէր իր սիրտը սարսափ եւ մորմոքումի զգացումով մը... Կէրթրուտ դէմքը դետին ինկաւ ու շնչասպառ, զառանօրէն լացաւ ...

Ճակատը հակ, ձեռքերը իրար միացուցած, Ժան կը դիտէր սեւեռուն աչքով մը սիրուն մարմինը որ փռուած էր հոն, իր առջեւ, յուսահատութեան մէջ թաղուած:

— Տուն դառնանք, ըսաւ Ժան խուլ ձայնով մը:

Կէրթրուտ վեր առաւ գլուխը եւ թեւերը պրկեց գետնին վրայ. բայց, երբ Ժան ուզեց վեր առնել զայն սուր ճիչ մը արձակեց .

— Ինծի մի դպչիր .

Երկու երեք անգամ, ջանաց ոտքի կենալ. ամէն անգամ ալ, իր ծունկերը կը դեղեւէին : Այն ատեն բազուկները երկարեց առանց խօսք մը ըսելու եւ թոյլ տուաւ որ Ժան ոտքի հանէ զինքը: Լուռ ու մունջ, Ժան նեցուկ եղաւ անոր դեղեւուն քայլերուն, ջրաղացի բակին մէջէն: Արցունքները ցամքած էին. յուսահատութեան թմրութիւնը կը կարդացուէր անոր անշարժ եւ տժգոյն դիմագծերուն վրայ. դարձուց դէմքը եւ Ժանի ետեւէն քաշկռտուեցաւ կարծես առանց ուզելու: Պատշգամին սեմին վրայ, քաշեց իր բազուկը Ժանի բազուկին տակէն, եւ, հաւաքելով իր վերջին ուժերը, խոյացաւ դէպի դուռը: Անհետացաւ սաղարթներու թանձր ստուերին մէջ:

Ուռնակի հարուածներ կը հնչեն խուլ կերպով, մէկ անգամ, երկու անգամ : Յետոյ, դետինը քաշկռտուող քայլերու ձայնը կը լսուի ներսէն, սախտակամածին վրայ, բանալին կը դառնայ եւ աւելի դեղին լոյս մը կը ծաւալի դուրսը, լուսնի լոյսին մէջ :

— Աստուծոյ սիրուն, Տիկին, ինչ դէմք է առ, կը ճչէ սպասուհիին սարսափահար ձայնը :

Եւ դուռը վերստին կը փակուի :

Երկար ատեն, Ժան մնաց հոն աչքերը յառած այն տեղին վրայ, ուր Կէրթրուտ անհետացած էր: Ցուրտի զգայութիւն մը, գլխէն մինչեւ ոտքերը կը դողդղացնէր զայն, սթափեցուց զինքը իր թմրութենէն: Մեքենաբար արրդեցաւ բակին մէջէն, որ լեցուած էր լուսնի լոյսով. փայփայեց շուները, որոնք, ուրախ հաչիւններով, կը պրկէին իրենց շղթաները. ապուշ նայուածք մը ձգեց անշարժ անիւին վրայ, որուն տակ ջուրը կը սողար անաղմուկ, փայլփլուն օձի մը պէս : Խորհրդաւոր ուժ մը կը վտարէր օձի մը պէս: Խորհրդաւոր ուժ մը կը վտարէր զինքը, բակին հողը կ'այրէր ոտքերը :

Մարգագետնին մէջէն մինչեւ առհանքը պտոյտ մը ընելով վերադարձաւ այն վայրը ուր նստած էր Կէրթրուտի հետ : Դալարիքին վրայ կը պպզար անոր կապոյտ կօշիկը, եւ, անոր մօտիկը, երկար ու նուրբ գուլպան... Կէրթրուտ կաղալով տուն դարձած էր, մէկ ոտքը մերկ եւ նոյնիսկ առանց զգալու :

Սուր ծիծաղ մը արձակեց, առաւ զանոնք եւ նետեց շատ հեռուն, փրփրոտ ջուրերուն մէջ :

Ուր երթալ այժմ: Ջրաղացը իր տունն, փակած էր ընդմիշտ իր դուռը: Ո՞ւր երթալ :

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

խնդիրին լուծում մը գտնել

Համաձայնութիւն մը կարելի է գոյացնել՝ եթէ Ռուսերը հրաժարին իրենց վերջնագիրէն, անմիջական Պէրլին։

Ամերիկեան ծերակոյտին մէջ դեմոկրատ ազդեցիկ պարագլուխներէն Հըմֆրէյ յայտարարեց.— «Հանդիպումի մը ժամը հնչած է։ Կ'առաջարկեմ որ Միացեալ Նահանգներու Նախագահը առնէ նախաձեռնութիւնը եւ Նախագահ Տը Կոլը Ուաշինկթըն հրաւիրէ։ Երբ Զօր. Տը Կոլ Միացեալ Նահանգներ գայ՝ ապա աշխարհի դիրքը աւելի պիտի զօրանայ»։

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Միչէլ Գազանճեան յաջողած է պաքալորէայի երկրորդ բաժինը (փորձառական գիտութիւններ) մասնաւոր յիշատակութեամբ, իսկ լիսէ ժագ Տըքուրի տարեշրջանը աւարտած է Փրի տ'Էքսէլանսով և մասնայատուկ արձանագրութեամբ Պատուոյ Տախտակին վրայ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Մարտիրոս Մութաֆեան կը նուիրէ երկու հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան, Սիրուն Բաղումճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։ (Ստանալ («Յառաջ»էն)։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ընկեր Գ. Բալայեանի նոր հասցէն՝

17 Rue Bleue, Paris 9ème.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով անապայմանօրէն շուտ արձանագրուիլ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ

Դիմել՝ Փարիզի շրջան, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), ամէն Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը 3.30էն 6։

Մարսէյլի շրջան,

Jean Kazarian, voyagence
31 La Canebière, Marseille

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Հայաստան Ենթակոմիտէի կողմէ։

Այս Կիրակի ամբողջ օրը Սէն Ժիւսթ, Ավընիւ Փօոօ, Պառ տիւ Շալէի պարտէզին մէջ։

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի։

Կը նախագահէ ընկ. Կ. ՃԱՆԻԿԵԱՆ։

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ։

Խօսք՝ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչի կողմէ։ Խօսնակ ընկ. Կ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ։

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան, ի յիշատակ Տարօն Սալնոյ Ձորի հերոսներու։

12 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անտրէի ծանօթ պարտէզին մէջ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան։ Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը։

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն ընթացք պիտի չտրուի. Նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ստեղծել։

Մեր հատադնորդ ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր.։

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը։

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Մինէւեր Աթթարեանի մահուան առթիւ, հայերէն դասընթացքին ի նպաստ, 500 ֆրանք Գ. Ճ. Տերոյեան, 1500 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ա. Աթթարեան եւ զաւակունք (Թուլոն), հազարական ֆրանք Տիկին Պէչիչեան (Կրընոպլը), Գ. Մելքի Գլըպէրեան եւ Տէր եւ Տիկին Զ. Ալեքսանեան։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համա–Խարբերդ. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լու Կրան Բէնի քոյր մասնաճիւղերու։

Կիրակի, 12 Յուլիս ամբողջ օրը Գ. Հայկազ Զուֆուրեանի օդաւուն եւ ընդարձակ ագարակը, Սէն Լու Կրան Բէն։ Կը բանախօսէ Փրօֆ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ։

Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ռուբինեան Նախիրացի Տէսինի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը՝ Յուլիս 19ին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կնոջ շըմիզիէի համար (ճոնֆէքսիոն) լաւ մասնագէտ գործաւորուհիներ, տունը կամ արհեստանոցը աշխատելու դիւրութեամբ։ Լաւ վճարում, մնայուն գործ։ Ներկայանալ.—

ANNY, 43 Rue Thubanneau
Marseille

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ
TRILPORT

Փարիզի Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը կազմակերպած է 12 Յուլիսին, զբօսապտոյտ մը դէպի Թրիլփոռ շոգեկառքով։

Կը հրաւիրուին Փարիզի շրջանի բոլոր Նոր Սերնդականները եւ փափաքողները։

Ժամադրութիւն՝ ժամը 9ին Կառ տը լ'Էսթ, Հօլ Պանլիէօ։

Երթուդարձ 550 ֆրանք։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կապ. Խաչի 30ամեակի առթիւ, կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ, 12 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ջրանցքին ափը, Կապիյոնի սրճարանին գեղատեսիլ պարտէզին մէջ։

Կը բանախօսէ՝ ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՄԼԵԱՆ։

Ճոխ պիւֆէ, սիրուն անակնկալներ, հաճելի ժամանց։ Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ Լիոնի Հայութիւնը անխտիր անձրեւի պարագային՝ ապահով վայր։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

★

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ գիշեր, դպրոցի սրահին մէջ ժամը 21ին։ Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ կը տօնուի Կրընոպլի մէջ Յուլիս 19ին, Շաթօ տը Պօրըկարի մէջ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 26ին։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 26ին։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՅՈՒԼԻՍ — DIMANCHE 12 JUILLET 1959

35-րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8412 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 15-րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4343

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Երեսուն տարի առաջ, 1929ի Մարտի սկիզբը, վաստակաւոր երկու կրթական մշակներ, նուիրեալ առաքեալներ՝ Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան՝ Միջերկրականի ժպտադէմ ափերուն, Լիբանանի մայրաքաղաքի հիւրընկալ հողին վրայ հիմը կը դնէին ճեմարանի մը, որ կոչուած էր բարերար դեր մը կատարելու Միջնաւոր Արեւելքի հայկական գաղութներու մշակութային կեանքին մէջ :

Հազիւ ութ ամիս առաջ, 1928 Մայիս 28ին, Հայաստանի անկախութեան տասնամեակին առթիւ խումբ մը հայրենասէր մտաւորականներ Եգիպտոսի մէջ հիմը դրեր էին Համազգային կրթական ու հրատարակչական ընկերութեան, նպատակ ունենալով դպրոցներ բանալ եւ գիտամատչելի հրատարակութիւններով տարածել հայ գիրն ու գրականութիւնը :

Պէյրութի ճեմարանը առաջին ձեռնարկն էր նորակազմ ընկերութեան, որուն համեստ հիմնադրամը հայթայթած էին անհուն զոհաբերութեամբ — իր բուռ մը մտաւորական հիմնադիրները : Հայ ժողովուրդն էր իրենց ամբողջ յոյսը, կարենալ գլուխ հանելու համար ծրագրուած գործերը :

Ու ժողովուրդը յուսախաբ չըրաւ զիրենք :

Վարձու անշուք շէնքի մը մէջ նախապատրաստական դասարանով մը բացուած ճեմարանը այսօր սեփականատէրն է զարգացած ընդարձակ կալուածի մը, որուն գեղատեսիլ պարտէզին մէջ կը բարձրանան երեք մեծ շէնքեր, օժտուած ցերեկեայ եւ գիշերօթիկ երկսեռ աշակերտութեան համար ամէն յարմարութիւններով :

Այս արդիւնքին կարելի եղաւ հասնիլ գլխաւորաբար շնորհիւ Փայլանեան քոյրերու նուիրատուութեան (20.000 եգիպ. ոսկի) եւ զոյգ Ամերիկաներու հայ գաղութի առատաձեռնութեան : Ճեմարանը վերջերս ունեցաւ նաեւ հայ արժէքներու նուիրուած Ճորճ Մարտիկեան Թանգարանը :

Քառորդ դարէ ի վեր աւելի քան երկու հարիւր հայ պատանիներ եւ աղջիկներ աւարտած են ճեմարանը, ներշնչուած հայրենասիրական ոգիով : Շատեր նուիրուած են կրթական ու հանրային գործերու, ուրիշներ համալսարաններու մէջ շարունակած են իրենց ուսումը եւ մասնագիտութիւն ձեռք բերած : Բոլորն ալ զինքերու տիրացած են եւ օգտակար տարր դարձած հայութեան համար :

Լիբանանի անցեալ տարուան քաղաքական տագնապը մեծապէս ազդած էր ճեմարանին վրայ : Նոյեմբերի սկիզբը խաղաղութիւնը վերահաստատուած ըլլալով, 1958—59ի տարեշրջանը բացուած է բնականոն պայմաններու մէջ եւ շարունակուած ութ ամիս բեղմնաւոր արդիւնքով :

Յունիսի վերջը տեղի ունեցած է աւարտական հանդէսը : Վկայական ստացած են 13 հոգի, 4 աղջիկ, 9 տղայ : Երկու ազատ ունկնդիր աղջիկներու ալ մասնաւոր վկայագիր տրուած է :

Տնօրէն Սիմոն Վրացեանի տեղեկագրին համաձայն, ճեմարանն ունի շուրջ 500 աշակերտ : ՀՕՄի Մանկապարտէզն ունեցած է հարիւր փոքրիկներ՝ երեք դասարաններով : 34 հոգի վկայական ստացած են : Նախակրթարանը (6 դասարան)՝ 190 աշակերտ : Միջին կարգերը՝ 130, Բարձրագոյն կարգերը՝ 64 աշակերտ : Վերի դասարաններն ունեցեր են տասը ազատ ունկնդիրներ :

Աշակերտներէն 389ը Լիբանանէն եկած են, 38ը Սուրիայէն, 18ը Իրանէն, հինգը Իրաքէն, 13ը Յորդանանէն, երեքը Եգիպտոսէն, հինգը Յունաստանէն, երկուքը Մ. Նահանգներէն, երկուքը Անգլիայէն, հինգը Թուրքիայէն, 14ը այլ երկիրներէ : Գումար 494 : Մանչերու եւ աղջիկներու համեմատութիւնը գրեթէ կէս առ կէս է :

Գիշերօթիկներու թիւը, որ նախորդ շրջանին 73 էր, անցեալ տարուան քաղաքական դէպքերուն պատճառով իջած է 45ի, 16 աղջիկ, 29 տղայ :

Երեսուներեք ուսուցիչներէն 31ը հայ են, երկուքը տեղացի՝ կառավարութեան կողմէ դրկուած՝ արաբերէնի համար :

Տարեկան ելեւմուտքն է մօտ 150.000 լիբանանեան ոսկի (շուրջ 24միլիոն ֆր.), առանց հաշուելու գիշերօթիկի բաժինը : Աշակերտական թոշակներէն կը գոյանայ այս գումարին երկու հինգերորդը միայն : Մնացեալը կը հոգան Համազգայինի կեդր. վարչութիւնն ու զանազան կրթական եւ հայրենակցական միութիւններ : Քալիֆորնիոյ Կրթական Հիմնարկութիւնը օժանդակած է 3500տոլարով : Ֆրանս. կրթական առաքելութիւնը տուած է 6000 լիբ. ոսկի : Սան պահող կազմակերպութիւնները՝ 12.000 լիբ. ոսկի : ՀՕՄը (Հիւս. եւ Հար. Ամերիկա) կը պահէ 32 սան :

Ահա՛ կրթական հիմնարկութիւն մը, որ անգնահատելի գործ կը կատարէ ազգապահպանման մարզին մէջ :

Ո՞ր օրուան կը սպասէ Ֆրանսահայ գաղութը՝ օրինակ առնելու համար Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայրենակիցներէն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

★

Իսի լէ Մուլինոյի մէջ կը շարունակուի ընկերվարական համագումարը : Գաղաթնակէտները եւ պարզ շարքայինները չեն կրնար յստակ դիրք մը ճշդել Ալժերիոյ քաղաքականութեան շուրջ : Չեն ուզեր դատապարտել Տը Կոլը ինչպէս կը դատապարտեն Տըպրէն, բայց նախկին նախարար Կազիէն անտրամաբանական կը նկատէ զատորոշել Տը Կոլի եւ Տըպրէի քաղաքականութիւնը եւ կ'աւելցնէ — « Ոչ արդար է, ոչ ալ ճիշդ՝ ըսել թէ միայն Տը Կոլ կրնայ լուծել ալժերիական հարցը : Ինչ որ պէտք է հաշուի առնել Ալժերիոյ ապագային համար, Հանրապետութեան Նախագահին ուզածը չէ, այլ կրցածը, եւ մենք հարկ եղած չափով ինքնավարութիւն ցոյց չենք տար Հանրապետութեան Նախագահին հանդէպ, մինչ աջ հոսանքը իր ամբողջ ուժը կը բանեցնէ եւ նոյնիսկ կը յայտարարէ թէ բաներ կան՝ որոնց չի կրնար հանդուրժել» :

Մորիս Տէքսոն խօսեցաւ կրթական բարեփոխման մասին : Պէտք է աշխարհայնացնել ուսումը :

Ապա խօսք կ'առնէ ընդդիմադիր մը՝ Թանկի — Փրիժան — « Այս համագումարը թոյլ պիտի չտայ որ ընկերվարական կուսակցութիւնը դատապարտուի դանդաղ կամ առանց փառքի մահուան մը » :

Ըստ իրեն կացութիւնը տարի մըն է ծանրացած է : «Սահմանադրութիւնը բոլորովին հակաժողովրդավարական է, եթէ Տը Կոլ, որ ֆաշական մը չէ, անհետանայ՝ սահմանադրութեան հիման վրայ կրնայ մէկը իշխանութեան գլուխ գալ եւ մենատիրական վարչակարգ հաստատել Ֆրանսայի մէջ» :

Թանկի — Փրիժան կ'աւելցնէ . — « Պէտք է չիտել մարդիկը որպէսզի աշխատաւորները չմտածեն թէ կուսակցութիւնը կրնայ նոր թերացումներ ունենալ, ուրիշներուն պէտք է ձգել հիմա գործուած սխալները դարմանելու պաշտօնը (անշուշտ Կի Մոլէի կ'ակնարկէ)» :

Կաստոն Տէֆէր կը ծանրանայ գլխաւորաբար Կազիէի բառերուն վրայ : « Ը —

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻ

●

ԵՐԵՔ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻՆ

Ժընեւի Արտաքին նախարարներու ժողովը կը վերսկսի երկուշաբթի, Յուլիս 13ին : Բայց արեւմտեան երեք նախարարները, գերմանացի եւ իտալացի իրենց պաշտօնակիցներուն հետ այսօր իսկ հաւաքուած են Ժընեւ՝ խորհրդակցելու համար :

Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին Հերթըր, Կրոմիքօ, Քուվ Տը Միւրվիլ եւ Լոյտ պիտի շարունակեն իրենց բանակցութիւնները, որոնք Յունիս 20ին ընդհատուած էին որպէսզի կողմերը կարենան իրենց կառավարութեանց կարծիքը առնել :

Այսուհանդերձ, այնպէս կը թուի թէ երեք շաբթուան դադարէ մը ետք՝ մասնաւոր փոփոխութիւն չկայ կողմերու միջեւ :

Ներկայիս կացութիւնը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը .

Արեւմուտք.— Ոչ մէկ նորութիւն :

Քանի մը օր առաջ Ուաշինկթընի մէջ տուած իր մամուլի ասուլիսին ընթացքին՝ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Հերթըր պարզապէս կրկնեց Փարիզի, Պոնի եւ ամերիկեան կառավարութեան ծանօթ տեսակէտները .— Մեծերու հանդիպում տեղի չունենար՝ այնքան ատեն որ յառաջդիմութիւն մը չկայ Ժընեւի մէջ :

Բրիտանական կարծիքը տարբեր է .— Անգլիոյ Արտաքին նախարար Լոյտ ուրբաթ օր յայտարարեց թէ Ժընեւի մէջ համաձայնութիւն չի գոյանար՝ եթէ նախապէս ընդունուի թէ Մեծերու հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ : Այսինքն՝ Մեծերու ժողովը ամէն գնով պէտք է գումարել : Խ. Միութիւնը ոչ մէկ զիջում պիտի ընէ՝ եթէ Այզընհաուըր, Խրուշչեւ, Մաքմիլըն եւ Տը Կոլ ժողով մը չգումարեն :

Հակառակ կարծիքի այս տարբերութեան՝ Պերլինի հարցին շուրջ արեւմտեան բոլոր երկիրներու միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ : Այնքան ատեն որ Գերմանիոյ վերամիացումը չէ իրականացած՝ Արեւմտեանները իրենց իրաւունքները պիտի պահեն նախկին մայրաքաղաքին մէջ :

Թերեւս կարելի ըլլայ Մեծերու ժողով մը գումարել՝ երբ Արտաքին նախարարները իրարու լեզու չհասկնան, սակայն Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ Պերլինի հարցը կը մնայ գլխաւոր կռուախնձորը :

Արեւելք.— Երկու տարբեր յայտարարութիւններ եկան՝ Կրոմիքոյի եւ Խրուշչեւի կողմէ :

Խորհրդային Արտաքին նախարարը ճկուն քաղաքականութիւն մը կը վարէ եւ յայտարարեց թէ Ժընեւի բանակցութեանց ձախողութեան պարագային՝ փոխանակ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ հաշտութեան առանձին դաշնագիր մը ստորագրելու, կարելի էր սպասել եւ նոր ժողով մը գումարել :

Ընդհակառակն, Խրուշչեւ բազմաթիւ առիթներով շեշտեց թէ եթէ Արեւմտեանները յամառին Պերլին մնալ՝ Մոսկուա ամէն միջոցի պիտի դիմէ զանոնք ճամբու դնելու համար :

Ներկայիս, Արտաքին նախարարներու ժողովի նախօրեակին, միջազգային մամուլը հարց կու տայ թէ որո՞ւ պէտք է հաւատալ. Խրուշչեւի՞ թէ Կրոմիքոյի... :

ԱՌԱՒՕՏ

★

Այսօր դու քաղցր ես նայում, առաւո՛տ,
Եւ դիւթական է համբոյրը քո զով,
Եւ լայն է բացուած հեռուն արեւոտ,
Ու գինով եմ ես մի նոր երազով ...

Ելնել ճանապարհ, խնդում հեռանալ,
Զուարթ եւ թեթեւ թափառել ազատ,
Եւ ոչ հայրենիք, ոչ տուն ունենալ,
Ոչ անուն, ոչ զէնք, ոչ փառք, ոչ
արծաթ...

Սիրել ու կրկին սիրել խնդագին ,
Փայփայել քնքուշ, լինել հարազատ ,
Հեռանա՛լ, դառնա՛լ կրկին ու կրկին,
Անհուն աշխարհում բաց սիրտ եւ ազատ:

Ողջունել սիրով անց ու դարձողին ,
Օրհներգել կեանքը, աշխարհին ժպտալ ,
Հարազատ լինել ջրին ու հողին
Եւ անհուն սիրով սիրել ու գթալ ...

Մութ յաւերժութեան դառնութիւն
զգալ ,—
Եւ թախծել անհուն եւ անջատ լինել ,—
Մեռնող մանկան մօտ դառը հեկեկալ ,
Բաց շիրմի առաջ ողջ կեանքը օրհնել...

Մեռնել անտրտունջ հնազանդութեան
Մեղմագին երգով, ժպիտով քնքուշ .—
Զգալ, որ ոգին հէքեաթ է միայն ,
Ցնորք է անվերջ, երազ է անուշ ..

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահը Շաբաթ օր վերադարձաւ Փարիզ, Հնդկաց ովկիանոս կատարած պաշտօնական այցելութենէն ետք : Այս ճամբորդութեան հաշուեկշիռը ընդհանրապէս դրական կը համարուի : Իր ճամբորդութեան վերջին ճառը խօսեցաւ Րէունիոնի մէջ, ուր խանդավառ ընդունելութեան մը արժանացած էր :

ՍՓԻՏԱԿ ՏԱՆ բանբերը յայտարարեց թէ Նախագահ Այզընհաուըր ծրագրած է Զօր. Տը Կոլի հետ հանդիպում մը ունենալ՝ առաջին անգամ որ յարմար առիթը ներկայանայ :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ սկսաւ յոյն լրտես Կլեզոսի դատավարութիւնը. այս առիթով մարէշալ Վորոշիլով հեռագիր մը ղրկած է, որպէսզի ներում շնորհուի անոր : Հելլէն մամուլը խստօրէն կը բողոքէ «Խ. Միութեան անընդունելի այս միջամտութեան դէմ» :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ ազգայնականներու եւ համայնավարներու բախումները յաճախադէպ կը դառնան. վերջին օրերու ընթացքին քսան հոգի սպաննուած են : Այս առիթով Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ Իրաքի համայնավարները վերջին ճիգ մը եւս կ'ընեն՝ մինչեւ Յուլիս 14 իշխանութեան տիրանալու համար .

ՀԱՅՖԱՅԻ մէջ ծանր միջադէպեր պատահած են Հիւս. Ափրիկէէն ներգաղթած Հրեաներու եւ տեղացի Հրեաներու միջեւ. 15 հոգի վիրաւորուած են :

ՖՐԱՆՔՕ-ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ : Ասոր իբրեւ հետեւանք Ֆրանսա պիտի ներածէ ճափոնական 80 տեսակ ապրանքներ (նախապէս 50) ցած գիներով :

ՓՈԼԻՈՄԻԷԼԻԹԻ համաճարակ մը ծայր տուած ըլլալով Ֆրանսայի մէջ, առողջապահական նախարարութիւնը կը թելադրէ որ զգուշութեան բոլոր նախամիջոցները ձեռք առնեն :

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Ռաապ երկրորդ անգամ ըլլալով ընդունեցաւ դահլիճը կազմել :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

"ՈՒՄ" ՈՒ "ԿՈՐ" ՀԱՅԵՑԻ ԵՒ ՀԱՐԱԶԱՏ

Է.

Մտնենք մատենագրութեան մէջ, որոնելով ՈՒՄ.

1.— *Նախ, թէեւ վճռէն դուրս, իր սկզբնական գործածութեան ձեւին մէջ, իբրեւ ներգոյական հոլովակերտ, որ «խոր հնութիւն ունի», ինչպէս կը գրէ Ա. Աբրահամեան: Վկայութիւնը՝ Խորենացիէն. «Եւ յաջմէ ջուրց հոսանաց ի բարձրաւանդակՈՒՄ (կայ նաեւ գրուած՝ բարձրաւանդակՈՒՄՆ) կուռ կալով ի տեղւոջ...» (Հրատ. Վենետիկ, 1881, էջ 63):*

2.— *Ցետոյ դերբայի վերջածանց դարձած, պահելով միշտ ներգոյականի իմաստը: Վկայութիւն՝ Սեբէոսէն. «Այլ ի տեսանելումն տեսանէին զանտեսանելին. զի ի տեսանելումն հայրենի բնութիւնն աստուածային եւ մայրենի բնութիւնն մարդկային» (Հրատ. Ս. Մալխասեանց, Երեւան, 1939, էջ 127):*

Այստեղ դեռ անորոշ դերբայ մըն է ՈՒՄ ներգոյական վերջածանցով, — ձեւ մը որ «աստիճանաբար դուրս է մնում կիրառութիւնից՝ իր տեղը զիջելով ՄԷՋ կապով կառուցուածքին» (Վ. Առաքելեան): Ցետագային, անորոշ դերբային ներգոյական այս հոլովաձեւէն ծագում կ'առնէ անկատար դերբայը՝ ուղղակի բայարմատին վրայ նոյն ՈՒՄ վերջածանցին յաւելմամբ:

Վկայութիւն Վարդան Մեծէն(*). «Ասցի թէ զինչ քրիստոնեայ կայ եւ արքաւուն ընդ ծով եւ ընդ ցամաք, ամինոյ սիրտ հետ քեզ լաւ է եւ քեզ աղօթք են առնում»:

Վկայութիւն Մխիթար Հերացիէն. «Ապա թէ հիւանդին թպտերն մաշում լինի, կերակուր չոր չէ պատեհ» (Ջերմանց մխիթարութիւն, *տպ. Վենետիկ, էջ 61):*

Եւ վերջապէս Հ. Ղեւոնդ Ցովնանեան կը գրէ. «Թարգմանչաց ժամանակէն բաւական ետքը, առաւելապէս Նախնեաց ռամկօրէնին գրութեամբ *յերեւան ելլելուն մօտաւոր առենները, կը գտնենք քանի մը շատ գործածական բայերուն այս կամ այն ժամանակին մէջ՝ գրաւորի սովորական հին կազմակերպութենէն օտար ձեւեր», ինչպէս «*մտնում, տեսնում*» ձեւերը* (Հետազօտութիւնք, *էջ 6):*

Իսկ երբ միջին հայերէնը քաղաքացիութիւն կը ստանայ, ծաղիկ կը բանայ ՈՒՄը եւ կը զարդարէ մասնաւորաբար գուսանական ստեղծագործութիւնը.

Գիր *էի գրում* քո անուանն,
Միտք *էի անում* քո սիրոյ բանն,

Եզրակացութիւն՝ հնագոյն ներգոյական հոլովակերտ ՈՒՄն է, որ ժամանակի գաղափարով՝ ներկայութեան *մէջ կը գտնէ բային գործողութիւնը: Երբ կ'ըսենք. «*Ես տեսնում եմ, *իսկապէս նշանակում է* ես տեսնելու մէջ եմ» (*Պալասանեան,* Քերականութիւն մայրենի լեզուի, *տպ. Թիֆլիս,* էջ 142):

Տարբեր է թուրքերէնի պարագան. — կիտիյորում = կիտիյորըմ, *որու վերջին վանկը, Մ տառով իմաստաւորուած, յատուկ չէ թուրքերէնի, — զայն կը գործածեն արիական բոլոր լեզուները, որոնցմէ փոխ առած է թուրքերէնը:*

Կարճ.— Թուրքերէնը ՈՒՄ չունի այն իմաստը զոր հայերէնը ունի: Կիտիյորում *կամ* կիտիյորըմ *կ'ըլլայ* կիտիյորսուն *կամ* կիտիյորսըն, *գործածելով Մ տառը (առաջին դէմք՝ ինչպէս մեր ԵՄին մէջ) եւ Ս տառը (երկրորդ դէմք՝ ինչպէս մեր ԵՍին մէջ), կը կրկնեմ՝ փոխառութեամբ, մինչդեռ հայերէնի մէջ՝ ՈՒՄ կապ չունի դէմք չինելու գործողութեան հետ եւ ատոր համար միաժամանակ կը գործածէ ԵՄին կամ ԵՍին հետ, դէմք տալու համար բային:*

Կարծեմ հարցը պարզ է այլեւս:

Թէ ՈՒՄը հարազատ է եւ հայեցի, փաստն այն է, նախ, որ ՈՒՄ մասնիկով ներգոյական հոլով կազմող բարբառնե՛րն են միայն, որ կը գործածեն ՈՒՄ մասնիկով անկատար դերբայ: Արդարեւ, արեւմտահայերէնը, որ չունի ՈՒՄ մասնիկով ներգոյական հոլով, չի գործածեր ՈՒՄ մասնիկով անկատար դերբայ, թէեւ աւելի մօտ ապրած ըլլայ թուրքերուն: Եթէ ՈՒՄը թուրքերէն ըլլար եւ արեւելահայերէնը թուրքերէնէն առած ըլլար, արեւմտահայերէնն ալ կ'առնէր, « ըստ իրացն բերման »:

Ներգոյական հոլովի մէկ — երկու օրինակ՝ ժողովրդական ասացուածքներու մէջ՝

Ձեռը ծոցում, մուրազը փորում:
Լեզուումն էլ կայ, կոնումն էլ:
Անունը կայ, ամանումը չկայ:

Այստեղ ՈՒՄ մասնիկը կը փոխարինէ ՄԷՋ կապը, այդ պատճառով՝ կարելի է ըսել.

Նրա գլխումը խելք չկայ:
Բայց կարելի չէ ըսել.
Նրա գլխումը գլխարկ չկայ:

Այս վերջին պարագային՝ գլուխը *տրական հոլով կ'առնէ, որովհետեւ ՄԷՋը (= ՈՒՄ) աւելորդ:*

Ահա թէ ինչո՛ւ սխալ է Թումանեանի ոտանաւորը.

Ու թարմ, ցօղապատ լեռների լանջում,
Սո՛ւս, ակաւ արա, հովիւն է կանչում:

Թումանեան այս սխալը գործած է գիտակցաբար, յանգ չինելու համար միայն, այլապէս պիտի ըսէր լանջին:

Այժմ դերբայական օրինակներ՝ միշտ ներգոյական իմաստով —

Նախ անորոշ դերբայով — «Քասասունքի մէջ մեքենաբար նորընծան սկիհ բռնելում եւ «խաղաղութիւն» տալում վարժուեց՝ այնուհետեւ տէրտէ՛ր է որ կայ» (Պռօշեանց):

Արեւելահայերէնին զարդը իր անկատար դերբայն է, ներկա՛յ վէճին առարկան: Ահաւասիկ օրինակներ.—

Միմեանց շապիկ են հազցնում,
Գատարագին կանգնեցնում,
Դուան ծնծղայք շախշախցնում,
Հէնց էն որ զայլ խաղացնում,
Զանգակ ածելով ծիծաղում,
Ոտքերն էլ վեր - վեր քաղում:

Թարգմանեցէք թուրքերէնի, կը տեսնէք մեր ՈՒՄին տարբերութիւնը, հեռաւորութիւնը, ազնուութիւնը:

Թէ ՈՒՄը հարազատ է եւ հայեցի, փաստըն այն է, երկրորդ, որ ունինք ՈՒՄի բարբառային ձեւեր, ոմանք նոր, ոմանք հին, ինչպէս ԱՄ, ԻՄ, նոյնիսկ ՄԱՆ, թուրքերէնին անծանօթ: Վերջին ձեւը լսելու հաճոյքն ունեցայ Ջուղայի մէջ, — վախնամ ամ = *վախում եմ — վախենում եմ,* պակասման ա = *պակասում է:*

*Արդ, առաջին անգամ Ք. Պատկանեանն էր, որ փորձեց ներկայացնել այս ՄԱՆ մասնիկին ստուգաբանութիւնը՝ ծագումը որոնելով... սանսկրիտերէնի մէջ: Իր կարգին՝ Կարստ(**) ծագումը փնտռեց... պարսկերէնի մէջ: Ընդհակառակն, Այտընեան կը գրէ (*Քնն. Քերականութիւն, *էջ 75). «Ման դերբայն որչափ պարսկաձեւ ալ երեւայ, աւելի հաւանական կը համարինք անոր ծագումն աննախդիր ներգոյականէ հանել. այսպէս՝ կ'ըսուի* թաղման կայ փոխանակ ի թաղման կայ *ըսելու»: Այտընեանի այս միջամտութենէն ետք, Պատկանեան փոխեց իր կարծիքը եւ գրեց. «Ջուղայի բարբառում ՄԱՆով ձեւը նոյնպէս կազմուած է հին ներգոյականից, ի նախդիրի անկումով»:*

Պէտք է ըսել թէ ՄԱՆ ձեւը յատուկ չէ Ջուղայեցիներուն(***): Այտընեան զայն կը գտնէ Ցովհան Մամիկոնեանի մօտ (է. դար), իսկ Աբրահամեան՝ Անանիա Շիրակացիի մօտ (է. դար), Շապուհ Բագրատունիի մօտ (Ժ. դար), նաեւ միջին հայերէնի մէջ:

Հետաքրքրականն այն է որ «ՄԱՆ դերբայական մասնիկը ՈՒՄՆ մասնիկին թեքուած ձեւն է», ինչպէս կը հաստատէ Աբրահամեան:

Զպարպուեցա՛ւ դեռ տոպրակս: Նարուզողոնոսորեան այս տաքերուն՝ հարկ է բեռս նետել ու թեթեւնալ... զովանալու համար, որ ընդհուպ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Վարդան Մեծի այս վկայութիւնը առաջին վկայութիւնն է զոր մատնանշած են բանասէրները՝ *ումով* բայաձեւի կազմութեան պատմութեան համար, բայց տարբեր՝ բանասէրէ բանասէր:

Վարդան Մեծ, ծանօթ նաեւ Արեւելցի, նաեւ Բարձրբերդցի, նոյնիսկ Գանձակեցի անունով (շփոթութիւն՝ այս ամէնը), արժէքաւոր պատմիչ մըն է (ԺԳ. դար): Լեզուական տեսակէտով՝ կարեւոր է իր մէ քաղուած հատուածը (ինչպէս այլ հատուածներ): Դժբախտաբար խաթարուած:

Ունինք երկու հրատարակութիւն. Էմինեան (Մոսկուա, 1861) եւ Մխիթարեան (Վենետիկ, 1862): Այս հրատարակութիւնները, (ինչպէս խորագիրները) կը տարբերին մէկը միւսէն: Մ. Աբեղեան, խոհեմութեամբ, կ'առնէ միայն մեզ հետաքրքրող մասը: Հ. Ղեւոնդ Ցովնանեան եւ Գր. Վանցեան կը հետեւին վենետիկեան օրինակին, այս վերջինը՝ փոքրիկ սրբագրութիւն մը կատարելով: Աբրահամեան եւ Ղազարեան կը հետեւին Մոսկուայի օրինակի՞ն միայն, ինչպէս կը յիշեն, թէ այլ աղբիւր մըն ալ ունին,—չեմ գիտեր: Վրիպակ մըն է անշուշտ տպագրութեան թուականը, զոր ցոյց կուտայ Աբրահամեան:

(**) Այս մեծանուն հայագէտին Կիլիկեան հայերէնի բառարանը կը մնայ տակաւին ... ձեռագիր: Այս ի՞նչ անառակութիւն է: Ալ մեծ Հայ չմնա՞ց աշխարհի վրայ որ հրատարակէր: Վախնամ կորսուի ձեռագիրը:

(***) *Ման* վերջաւորութեամբ դերբայը Հանրձի բարբառին մէջ կուտայ կրաւորական իմաստ, — *հիմօն* = եփուած, *սիրմօն* = սիրուած:

Այս ձեւը, մանաւանդ *վառման* բառը, Վ. Տէրեան տարաւ բանաստեղծութեան, իսկ Չարենց վերածեց գրական *թիքի*:

ՍՈՒՐԷՆ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Սուրէն Պարթեւեանի նուիրած յօդուածաշարքիս առաջին մասին մէջ կը գրէի — « Չեմ գիտեր թէ իրմէն ունի՞նք յուշագրութիւններ եւ նամակներ, որոնք լիովին պիտի բացատրէին գրագէտին ապրումները, տագնապները, ուրախ եւ տխուր պահերը »:

Բարեբախտաբար Նուպարեան Մատենադարանին մէջ գտայ թղթածրար մը, որ կը պարունակէր «Կիլիկեան Արհաւիրք»ի հեղինակին 17 նամակները, որոնք ուղղուած են Արամ Անտոնեանի, որ զանոնք գուրգուրանքով պահած ու դասաւորած է ինչպէս բազմաթիւ ուրիշներու հետ ունեցած թղթակցութիւնները:

Այս նամակներէն քանի մը հատը կարեւոր են գրագէտին անհատական եւ միեւնոյն ատեն այդ ժամանակաշրջանին հայ կեանքին հետ կապուած իրենց տեղեկութիւններով:

Միւսներն ընդհանրապէս կը չօշափեն Սուրէն Պարթեւեանի լոյս ընծայելիք հա-

"ԱՒԵԼԻ ՏԽՄԱՐ"

(Ուկրայնական հէքեաթ)

— Ա՜խ, մայրի՛կ, մայրի՛կ, ո՜րքան դժբախտ եմ ծներ: Աշխարհի վրայ ինծմէ աւելի դժբախտը կա՞յ միթէ:

— Ի՞նչ է պատահեր քեզի, զաւա՛կս:

— Ա՜խ, Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, ո՜րքան դժբախտ ծներ եմ, կը կրկնէր Անուշկա լալով ողբալով:

— Աղաւնեա՛կս, իմ հոգեհատո՛րս, ըսէ ինծի, ըսէ՛ բազմաչարչար մայրիկիդ թէ ի՛նչ է պատահեր քեզի:

— Ա՜խ, Աստուած իմ, Աստուա՛ծ իմ, ո՜րքան դժբախտ ծնեմ եմ: Ման կուգայի գետակին եզերքը, տեսայ բախտագուշակ կին մը, որ կարդաց ձեռքիս մէջ եւ ըսաւ: Ա՜խ, մայրի՛կ, որքան դժբախտ ծներ եմ: Ըսաւ թէ պիտի ամուսնանամ ի մօտոյ, թէ զաւակ մը պիտի ունենամ, թէ պիտի բնակիմ գետակին միւս ափը, թէ զաւակս իր մեծ - մայրը տեսնելու պիտի գայ, թէ ջուրը պիտի իյնայ եւ խեղդուի՝ գետակէն անցնելու ժամանակ: Ա՜խ, մայրի՛կ, մայրի՛կ, ո՜րքան դժբախտ ծներ եմ...

— Ա՜խ, Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, անգին հոգեհատո՛րս իմ, ի՛նչ մեծ դժբախտութիւն:

Եւ մայր եւ աղջիկ մտան իրենց հիւղակը՝ առատ արցունք թափելով իրենց գոգնոցին մէջ:

Լսեց հեծկլտուքը եւ վազեց եկաւ Անուշկայի քոյրը:

— Աստուա՛ծ իմ, ի՛նչ է պատահեր:

— Ա՜խ, զաւա՛կս, պատասխանեց մայրը, շա՜տ դժբախտ ենք շա՜տ: Քոյրդ պըտոյտի գացեր է գետակին եզերքը, հանդիպեր է բախտագուշակ կնոջ մը, որ կարդացեր է քրոջդ ձեռքին մէջ եւ ըսեր...: Ա՜խ, Աստուած իմ, ի՛նչ մեծ դժբախտութիւն: Ըսեր է թէ քոյրդ պիտի ամուսնանայ ի մօտոյ, թէ զաւակ մը պիտի ունենայ, թէ պիտի բնակին գետակին միւս ափը, թէ տղան մեծ - մայրիկը տեսնելու պիտի գայ, թէ ջուրը պիտի իյնայ եւ խեղդուի՝ գետակէն անցնելու ժամանակ:

Եւ երեքը միասին սկսան ողբուկոծ արձակել, դժբախտութենէն ցնցուած:

Եղոր, անդրանիկ զաւակը, այդ պահուն տուն վերադարձաւ դաշտէն:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ է պատահեր, հարցուց:

Երեքը միասին ըսին.

— Ա՜խ, Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, ի՛նչ մեծ դժբախտութիւն:

Ցետոյ մայրը պատմեց հեծկլտալով.

— Քոյրդ պտոյտի գացեր է գետակին եզերքը, հանդիպեր է բախտագուշակ կնոջ մը, որ կարդացեր է քրոջդ ձեռքին մէջ եւ ըսեր ...: Ա՜խ, Աստուած իմ, ի՛նչ մեծ դժբախտութիւն: Ըսեր է թէ քոյրդ պիտի ամուսնանայ ի մօտոյ, թէ զաւակ մը պիտի ունենայ, թէ պիտի բնակին գետակին միւս ափը, թէ տղան մեծ - մայրիկը տեսնելու պիտի գայ, թէ ջուրը պիտի իյնայ եւ խեղդուի՝ գետակէն անցնելու ժամանակ:

Եւ եղբայրն ալ սկսաւ լալ: Եզան չորս հոգի, որ կուլային ու կ'ողբային:

Տուն հասաւ հայրը:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ է պատահեր, հարցուց:

— Դժբախտութի՜ւն, հայրի՛կ, մե՜ծ դժբախտութիւն:

Եւ չորսը միաբերան սկսան պատմել Անուշկայի պատահարը:

Զայրացա՛ւ հայրը, թքկացաւ սաստիկ, մոլեգնօրէն, կատաղօրէն:

— Այսքան ալ տխմա՛ր: Պառաւի մը գուշակութիւններուն պատճառով լալ ու ողբա՛լ: Զորս միասին պիտի փակեմ մարագին մէջ եւ ազատ պիտի արձակեմ այն օրը միայն՝ երբ հանդիպիմ մէկու մը, որ աւելի տխմար ըլլայ քան դուք:

Այդպէս ալ ըրաւ, զանոնք փակեց մարագին մէջ, բանալին դրաւ գրպանը եւ ճամբայ ելաւ «աւելի տխմարը» փնտռելու:

×

Շատ գնաց, քիչ գնաց, իրողութիւնն այն է որ հասաւ հոն ուր մենաւոր տուն մը կար, դաշտի մը ճիշդ մէջտեղը, իսկ կտուրին վրայ՝ մուժիկ մը, որ իր բոլոր ուժովը կը քաշէր չուան մը:

Իվան Ալեքսանդրովիչ,— այսպէս կը կոչուէր Անուշկայի հայրը, — կը դառնայ տունին չորս բոլորտիքը՝ տեսնելու համար թէ ի՛նչ բան էր որ չուանով վեր կը քաշէր մուժիկը: Ի՞նչ տեսնէ, — փառաւոր կով մը սեւուլիկ:

— Ի՞նչ կ'ընես այդպէս, հարցուց մուժիկին:

— Չե՞ս տեսներ, տանիք կը բարձրացնեմ կովը:

— Կը տեսնեմ, բայց խելք չեմ կրնար հասցնել թէ այդ գործէն, որ աւելի դժուար է քան հորէն ջուր քաշել ծակ դոյլով, ի՞նչ օգուտ պիտի քաղես դուն կամ կովը:

— Խելքէ - պակաս, չե՞ս տեսներ որ խոտ բուսած է տանիքին վրայ: Եթէ կովս տանիքին վրայ բարձրանայ, ինծի պէտք չի մնար այլեւս մանգաղը առնել եւ հնձել խոտերը, հասկցա՞ր, տխմա՛ր:

— Հասկցա՜յ, անծանօթ եղբայր, հասկցա՜յ, ըսաւ Իվան Ալեքսանդրովիչ՝ թօթվելով ուսերը:

Ցետոյ մտածեց.

— Այս մարդը աւելի տխմար է քան իմ ընտանիքիս չորս անդամները միասնաբար, բայց ո՞վ գիտէ, աշխարհ է, թերեւս «աւելի տխմարը» գտնեմ:

Եւ Իվան շարունակեց ճամբան: Քալեց, քալեց, երկա՜ր քալեց մինչեւ որ հասաւ ագարակ մը: Բակին մէջ՝ ղոճեմայր մը, երջանիկ եւ հարուստ, շուրջը՝ եօթը խոճկոր: Մատակ խոզը, իր մայրութեամբ հպարտ, կը խաղար ձագերուն հետ:

Տանը պատուհանէն՝ անոնց խաղը կը դիտէր սպասուհի մը, որ «աւելի տխմարի» մը տպաւորութիւնը կը թողուր:

Իվան մտաւ բակէն ներս, բացաւ գլուխը, երկիւղածութեամբ խոնարհեց մա —

տարիներուն, տպագրութեան, սրբագրութիւններու եւ վաճառման աշխատանքներ :

1909 Հոկտեմբերէն մինչեւ 30 Դեկտեմբեր 1911, գրեթէ երկու տարուան միջոցի մը մէջ փոխանակուած են այդ նամակները :

Այս յօդուածով պիտի ջանամ ամբողջացնել Սուրէն Պարթեւեանի կենսագրական տեղեկութիւնները:

Ինչպէս ամէն առեն, այն առենն ալ արտասահմանի մէջ հայ գրագէտը երկու մտահոգութիւն ունէր: Առաջինը՝ իր երկասիրութիւնը անհատական միջոցներով եւ կամ հրատարակչականի մը կողմէն լոյս ընծայելու կարեւոր խնդիրն էր : Երկրորդը՝ հատորը հրապարակ հանելէ ետք, զայն տեղաւորելու եւ սպառման աւելի կարեւոր խնդիրն էր: Եւ Սուրէն Պարթեւեան, որուն նիւթական անձկութիւնը եւ գրամական տաղնապը միշտ գլխալի եղած են եւ ենթական մատնած տառապալից հոգերու, մէկէ աւելի գիրքերու տպագրութեամբ զբաղած էր եւ իր բարեկամին, գրագէտ Արամ Անտոնեանի անձին մէջ գտած էր մէկը, որուն վստահած էր այդ աշխատանքները: Գտնել մեկենաս մը կամ հրատարակիչ մը, տպագրուած թերթերը սրբագրութենէ անցընել, բաղդատելով ձեռագիրներու հետ, կրկին աչքէ անցընել փորձերը, յետոյ գտնել վաճառող անհատներ կամ գրավաճառներ, դրամները գանձել եւ հասցնել հեղինակին, այս պարագային Սուրէն Պարթեւեանի, որ Իզմիր անհամբեր կը սպասէր Գալենցի կամ Արամ Անտոնեանի դրամական առաքումներուն:

Նամակներէն կարեւոր մաս մը նուիրուած են այս խնդիրներուն, երբ Սուրէն Պարթեւեան Իզմիր հաստատուած, «Դաշինք» օրաթերթը կը խմբագրէր: Իբրեւ հրատարակչական տուն Գալենց գրատունը կար, որուն՝ գրագէտներուն եւ հեղինակներուն հետ ունեցած յարաբերութիւնները մանրավէպերով հարուստ էին, միշտ ի վնաս այս վերջիններուն: Սուրէն Պարթեւեան ի զուր կը սպասէր, որ «Գալենց քիչ մը աւելի վեհանձն . գնով վրան առնէր «Հայուհին» հատորին հրատարակութիւնն ու վաճառումը »:

Գրեթէ բոլոր նամակներուն մէջ Սուրէն Պարթեւեան կը խօսի այս հատորին մասին: Զափազանց բծախնդիր է: Օրինակ, « Ջաւակը», կամ «Որբուհին», իբրեւ ամէնէն սրտաշարժ նիւթը, «Կարմիր Շուշանը » կամ « պառաւը » տեղաւորելու է իրենց պատշաճ տեղը : Կը յանձնարարէ իր բարեկամին չմոռնալ մէյ մէկ օրինակ նուէր ղրկելու Արտ. Ցարութիւնեանին, Շաքլեանին, Կամսարականին, Կիւրճեանին, Կովկասահայ եւ արտասահմանի թերթերուն :

Երկու գրագէտ բարեկամներու Թղթակցութեան նիւթը կը կազմէ նաեւ ամսաթերթ մը կամ կիսամեայ մը հրատարակելու հոգը, որովհետեւ Սուրէն Պարթեւեան կը վախնար որ օրին մէկը պիտի խզուէր «Դաշինք»ին հետ :

Զմոռնանք որ Սահմանադրութեան յայտարարութեան յաջորդող տարիներու մէջն էինք: Քիչ մը ամէն գրագէտ թերթ մը հանել կը մտածէր: Արամ Անտոնեան «Ջահակիր » անունով պարբերականը մըտադրած էր հրատարակել, որուն՝ ամէն կերպով իր աշխատակցութիւնը կը խոստանար Սուրէն Պարթեւեան: Արամ Անտոնեան ապահոված էր նաեւ Գր. Զօհրապի եւ ծանօթ գրագէտներու մնայուն աշխատակցութիւնը: Պատրաստ էր նաեւ կողքին նկարը: Սուրէն Պարթեւեան կը գրէր իր բարեկամին, թէ «Ջահակիր»ին չուրջը առաապող մարդկութեան խորքմը գնելու է, ամբոխի պէս բաներ մը» եւ թերթին առաջին յայտարարութիւնն ալ ինք կը գրէր, իրեն յատուկ ոճով, յարձակողական թոնով ու բառերով: Նոյն տարիներուն էր որ Մ. Շամտանճեան եւ Տ. Զէօկիւրեան կը մտածէին «Անի» անունով հանդէս մը հրատարակել, որ յետոյ «Ոստան»ի փոխուեցաւ :

Սուրէն Պարթեւեան կը պատրաստէր նաեւ «Արիւնին գիրքը», որ պիտի բովանդակէր յեղափոխական կեանքէ վերցուցած բոլոր նորավէպերը, որոնց մէջ քանի մը իրապէս գգայացունց կտորներ գնել կը խորհէր: 11 Ապրիլ 1911 թուակիր նամակին մէջ կը գրէր այդ առթիւ.— «Ջեռագիրը խնամքով պիտի պատրաստեմ եւ հիմակուց մէզաթի պիտի հանեմ...կ'արտօնեմ քեզի (Արամ Անտոնեանին) դիմել Պոլսոյ հրատարակիչներուն, Գալենցին, «Արծիւ»ին եւ բոլորին, ով որ 25 ոսկին տայ, տիտիւկը կը չալէ... Եթէ ոչ մեկենաս մը պիտի փնտռեմ... Մի՛ մոռնար որ Ա. Ահարոնեան ոսկի կտրեց իր Ազատութեան ճանապարհին տետրակներով : Իմ «Արիւնին գիրքը» ամօթով չի մնար անոնց քով »:

Սուրէն Պարթեւեանի նամակներուն մէջ ամէնէն կարեւոր խնդիրը նիւթական տաղնապը, դրամական անձկութիւնն է : Այս հարցը միշտ անտարբերութեան մատնած է զինքը, մանաւանդ երբ Իզմիր կը գտնուէր : 15 Հոկտ. 1910 թուակիր նամակէն.— « Հոս եկանք կարծելով թէ դէթ ապրուստի առօրեայ մտմտուքէն պիտի ազատինք, բայց եկու տես որ ամսականներու վճարումին յատկացուած ֆոնտըրդեռ չէ գանձուած, եւ ես կը սպասեմ որ ազաներու քէֆը ըլլայ եւ իմ ամսականս վճարուի ... վերջերս 4 – 5 օր խմբագրատունն ալ չգացի եւ թերթը (« Դաշինք ») երեսի վրայ ձգեցի, որպէսզի ինչ պիտի ընեն նէ ընեն: Այսօր խոստացան ինծի, որ վերջնական կարգադրութիւն մը կ'ըլլայ: Նայինք, վաղը կը հասկնամ, եւ ըստ այնմ գիրքս կը ճշդեմ: Այս պայմաններուն մէջ, երբ ես ինքս պարտքով, խարճով մի կերպ կեանքս քարշ կուտամ, անշուշտ չեմ սպասեր որ Իզմիր գալու մտադրութիւնդ քաջալերեմ»:

Նիւթական անձկութեան եւ ուրիշ խնդիրներու մասին աւելի մանրամասն կը գրէ Ապրիլ 1911 թուակիր նամակին մէջ: Ահաւասիկ նաեւ այդ տողերը, առանց մեկնութեան.—

« Փարա չունիմ, «Դաշինք»էն երեք ամսական կ'ուզեմ, երեսուն ոսկի, ամբողջ հարստութիւն մը: Տարեշրջանին սկիզբը հակառակ ամսականս խօսքով երաշխաւորած ըլլալնուն՝ Իզմիրի ջօջերը չեն իտար իրենց խոստացած դրամները, որպէսզի ես ալ վճարուիմ : Առաջնորդնիս, Ինճէեան Հայր Սուրբը ողջ ըլլայ, պիտի ջանայ որ կարգադրութեան մը գայ, Զատիկէն վերջը՝ իմ մարդերուս հետ : Գիտի յաջողի՝ չեմ գիտեր, կը յուսամ եւ յոյսով կ'ապրիմ : Բարեբախտաբար, այս քաղաքին մէջ քիչ – շատ սիկութթայի (կեանքի) գործ կ'ընեմ, ու առով կ'ապրուիմ: Զեմ կրնար աւկէ հեռանալ, առանց ապահով գործ մը ունենալու: Պոլիս գալէ կը վախնամ, նոր կեանքը կրկնապատիկ սուղ է, եւ ես չեմ կրնար քիչով ապրիլ, վեր –վար տարին երկու հարիւր ոսկի կը խարճեմ, որուն կէսը սախիպաճուէն կը հանեմ հոս: Պոլիս համակրութեան պատրաստ, մշակուած, հերկուած, ցանուած շրջան մը չունիմ որ հնձեմ ու ապրիմ... խոկ դազէթաճիութեամբ անօթի կը մեռնիմ հոն, գիտեմ : Եթէ հարուստ փօնտով թերթի մը իբրեւ խմբագիր՝ գոնէ 15 – 20 ոսկի ամսականով զիս Պոլսէն կանչէին՝ կուգայի : Բայց ո՞ւր է... Փիզիքապէս այնքան թուլցած, ինկած կը զգամ ինքզինքս, որ ալ գրկանքի չեմ կրնար դիմանալ : Ու Պոլիս ինծի համար՝ ներկայ պայմաններուն մէջ՝ գերեզման մը պիտի ըլլար: Ուրիշ բան մըն ալ ըսեմ քեզի: — Քաղաքականութիւն չեմ ուզեր ընել, ժաճէ աաէ .... Հոս ամէն բանէ քաշուած եմ, կուսակցական ոչ մէկ յանձնառութիւն եւ պարտք ունիմ: Պոլիս զիս հանգիստ պիտի չձգէին ... Ան ալ չեմ կրնար տանիլ... խոկ Ամերիկա՞.... կը սոսկամ անկէ, եւ ոչ մէկ բանի համար պիտի ուզէի նորէն Ամերիկա ընկերներուս ճանկը իյնալ... Ազատո՛ւմ պիտի չունենայի այլեւս, կուսակցականութեամբ եւ փոլիթիկոսութեամբ հիւանդներ են Ամերիկահայերը, եւ ես չեմ ուզեր որ Մուշեղն ալ (Մուշեղ Սերոբեան) հոն մնայ ... Դուն ալ մի բաղձար, սիրելիս, հոն երթալ ... խոկ եթէ կ'ուզես՝ կրնամ քեզի իբրեւ « Ազգ »ի խմբագիր հոն յանձնարարել, միայն թէ Ռամկավարութիւն երդուելու ես անպայման ...»:

Նոյն նամակին մէջ կը գրէր թէ «Անկէ վերջ դազէթեճիութենէ և գրականութենէ դուրս միայն սիկութթայով կրնամ զբաղիլ ...»:

Գալով իր ոճին ու գրելուն մասին, իբրեւ վերադնահատում, այսպէս կ'արտայայտուէր նոյն նամակին մէջ.— « Դրող մը քանի տարիքն առնէ այնքան կը զգայ ի գրականութեան համար գրականութիւն ընելէ : Առջի գրածներս քեզի աղուոր կ'երեւան, գիտեմ, որովհետեւ աւելի շարժէ են ոճով... Առիկա երիտասարդութեան արդիւնք է: Ֆուազին մոլութիւնը տարիքին հետ կ'անցնի: Աւելին պակաս ըսէ, եթէ կ'ուզես: Բայց ես հիմա կը նախընտրեմ այս վերջին եղանա՛կը... բան մը ունենալու է ըսելիք եւ ատիկա ըսելու է կարելի եղածին չափ քիչ բառով ու կարուկ ձեւերով : ... Քրնարերգութիւնը մեր տարիքին հետ չի քալեր ալ: Եկուր, նորէն «Ջահակիր»ին աշխատէ՛, անխտրական ոգիով գրական պուտր հանդէսի մը պէտքը կայ, ուր բոլոր ճշմարիտ հայ գրողները քով քովի երեւան: Լաւագոյն է որ դուն ամբողջ խանդդ ու կորովդ դնես այդ գեղեցիկ ձեռնարկին մէջ»:

« Ջահակիր»ը երբ պիտի հրատարակուէր, Մերուժան Պարսամեան ալ «Շանթ» գրական – գեղարուեստական կիսամսեան հանդէս որոշած էր եւ Սուրէն Պարթեւեանին աշխատակցութիւնը խնդրած : Այս առթիւ այս վերջինը կը գրէր Արամ Անտոնեանին.— «Ինչո՞ւ այս ճղճիմ ճիգերը, ինչո՞ւ չէք միանար: Եթէ Մերուժան նիւթական միջոցներ եւ ապարան կը տրամադրէ, կարելի է համաձայնութեան մը գալ, պայմանաւ որ սկոնակ գրիչները հեռու պահուին: Ես գաղափար չունիմ խնդրին վրայ, դուն նայէ եւ «Շանթ» անիմաստ անունին տեղ «Ջահակիր»ը դըրէք համաձայնելով »:

Վերջացնելէ առաջ ըսենք, որ այդ նոյն թղթածրարին մէջ գտանք պատճէնները չորս քերթուածներու ,1890ին եւ 1892ին « Արեւելք »ի մէջ տպուած, երբ Սուրէն Պարթեւեան 15 տարեկան էր, տակաւին դպրոցական եւ գրածներն ալ դպրոցականի անյաջող փորձեր

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Մարդուն մէկը անձայարաճով գինե – վաճառատուն մը կը մտնէ եւ ատրճանակ մը գնել կ'ուզէ:

— Ի՞նչ բանի համար պիտի գործածէք, կը հարցնէ վաճառականը :

— Զոխանչս պիտի սպաննեմ, կը պատասխանէ մարդը :

— Շատ լաւ, կ'ըսէ վաճառականը: Միայն ծեզի խորհուրդ կուտամ որ այսօր չսպաննէք, որովհետեւ ըղայնացած էք եւ լաւ ըշան պիտի չկրնաք առնել :

տակ խողին առջեւ եւ ըսաւ.

— Բարի լո՛յս, սիրելեակ մօրաքոյր : Հարսնիք ունինք տունը, եկայ որ հրաւիրեմ քեզ ներկայ ըլլալու Սուրբ Պսակին :

— Տիրուհի՛ս, պոռաց սպասուհին տունէն ներս, մարդ մը եկած է եւ «մօրաքոյր» կ'ըսէ մատակ խոզին եւ հարսնիքի կը հրաւիրէ :

Տան տիրուհին, ապահովաբար «աւելի տխմար» քան սպասուհին, խորհեցաւ պահ մը.

— Այս մատակ խոզը մեր բակին մէջ ծնաւ որ գիտնամ իրողութիւնը, չուկայէն գնեցինք: Ո՞ր մայրը բերաւ՝ ո՞վ գիտէ, թերեւս մարդուն մօրաքոյրն է :

Բայց եւ այնպէս հետաքրքրուեցաւ ինչպէս առհասարակ ամէն կին: Հարցուց պատուհանէն.

— Քու մօրաքո՞յրդ է մեր մայր խոզը:

— Ծիշդ ինչպէս ըսիր, փաստն այն է որ ես իր քրոջ զաւակն եմ :

— Ուրեմն ընտանեկան հարսնիքի՞ կ'ուզես տանիլ մեր մայր խոզը :

— Ծիշդ այդ նպատակով եկած եմ :

— Հեռո՞ւ կը բնակիք :

— Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, շատ հեռուներէն կուգամ :

— Ինչ՞դճ խոզ մայրիկ, ի՞նչպէս պիտի քալէ ա՛յդքան երկար ճամբայ իր եօթը ձագերով .

— Ինչ՞դճ մօրաքոյր, ի՞նչպէս պիտի քալես հիմա եօթը զաւակներովդ: Մինակ որ ըլլար՝ կը չալէի, փիրուհի՛:

— Կեցիր, կառք մը տամ, կառքին մէջ կը դնես մայրն ու զաւակները: Ճերմակ ձին ալ կը լծենք, հանգիստ կը տանիս :

Իվան երկինք – գետին շնորհակալութիւն կը յայտնէ՝ երբ տունէն վար կ'իջնէ տիրուհին :

— Բայց կառք վարել գիտե՞ս, կը հարցնէ տիրուհին :

— Ամէն օր ա՛յդ է գործս, կնիկս ու զաւակներս կը լեցնեմ կառքին մէջ՝ արտ կը տանիմ, ջաղացք կը տանիմ, ագրիւր կը տանիմ, եւ որպէսզի չյոգնին քալելով՝ կը փակեմ մարագին մէջ:

Կառքը պատրաստեցին, ճերմակ ձին լծեցին, զոճեմայրն ու եօթը խոճկորները կառքին մէջ դրին: Ցեաոյ Իվան շաչել տալով խարազանը օդին մէջ՝ ճամբայ ելաւ դէպի տուն, «աւելի տխմարները» ետեւ ձգած՝ դէպի ... իր տխմարները :

Հրաշալի՛ էր ճամբան: Ծառ ու ծաղիկ՝ բոլորտիքը, ոսկի եւ կապոյտ՝ գլխուն վերեւը, ջուրը կ'երգէր, թռչունը կ'երգէր, հովը կ'երգէր, Իվանն ալ սկսաւ երգել բանակային երգ մը, զոր սորված էր Քազանի զօրանոցներուն մէջ .

Վդոլ դա պօ ռէչկէ
Ռէչկէ պօ Կազանկիէ
Զիէրնի Սէլէզիէն պլիվիոտ
Վդոլ դա պօ բերեգեկու
Վդոլ դա պօ կրուտոմու
Դոբրի ի Մոլոդիէց իդիոտ :

Պահ մը այնպէս թուեցաւ Իվանի թէ եւ տեւր նստած«մօրաքոյրն» ալ իր ձագերով կը մասնակցէր երգատացութեան: Բայց յանկարծ գիւղացիի ականջները լուր տուին թէ ձիաւոր մը կը սուրար ետեւէն քառատրոփ: Խորամանկ գիւղացին հասկցաւ եղելութիւնը .— ագարակապանը, որ կը բացակայէր «մօրաքրոջ» այցելութեան պահուն, վերադարձած էր եւ ամէն բան հասկնալով «աւելի տխմարներէն», ձիուն կռնակը ցատկած՝ կը հետապնդէր զինք:

Իվան Ալեքսանդրովիչ վար ցատկեց կառքէն: Բռնեց ճերմակ ձիուն սանձէն եւ կառքը տարաւ պահեց ցարասիներու անտառին մէջ, յետոյ վերադարձաւ կեցաւ ճամբուն վրայ, հանեց փափախը, հող լեցուց մէջը, մաշած թաշկինակը դրաւ վրան ու ծածկեց, եւ սպասեց :

Ձիուն ոտքերուն դրնդիւնը մօտեցաւ, ու քիչ ետքը տեսնուեցաւ ձիաւորը :

Ագարակապանը, դէմքը մոլեգնած, կանգ առաւ Իվանին առջեւ, որ նստած էր անշարժ եւ անտարբեր :

— Դուն տեսա՞ր կառք մը, որ անցաւ այս ճամբայէն, ճերմակ ձի մը լծուած ու կառքին մէջ՝ մայր խոզ մը եօթը ձագերով :

— Կոյր պէտք է ըլլայի՝ եթէ չտեսնէի:

— Գիտե՞ս թէ դէպի ո՛ւր գնաց չանոբդի կառապանը :

— Գիտե՛մ, գիտեմ, բնակած տեղն ալ գիտեմ :

— Բնակած տե՞ղն ալ գիտես: Հրաման քեզի, — շուտ գնա բեր զինքը, մեռած կամ ողջ :

— Շատ լաւ, շատ բարի, բայց, տէր իմ տէր, միթէ կը հաւատա՞ս ինծի, որ խեղճ գիւղացի մըն եմ, ցնցոտիներ հագած, բոպիկ ու գլխաբաց: Ո՞վ կը վստահի ինծի ձի մը, կառք մը, մայր խոզ մը եւ եօ՛թը ձագ: Ձեր հագածին պէս խիլայ հագնելու է մարդ՝ հրամայելու եւ վստահութիւն ներշնչելու համար :

— Առ իմ խիլաս եւ հագիր :

— Խիլան հագնիմ ու խիլայով վազե՞մ, գթառատ Տէր, վայե՞լ է որ վազէ խիլայ հագնողը: Գողը կառքով, խիլան հագնողը ոտքով ...

— Առ ձիս եւ հեծիր :

— Մի՛ մոռնար, ողորմած Տէր, որ բաց է գլուխս: Նժոյգի վրայ նստած, իշխանական զգեստներ հագած, վայե՞լ է որ գլխաբաց երթամ: Գդակիս մէջ դրած եմ հօրայի զոյգ մը ձագ, զորս դրայ անտառին մէջ, ու գլուխս բաց է ահա:

— Առ գլխարկս ալ :

Եւ Իվան Ալեքսանդրովիչ որ ի Պոլտավա, նժոյգին վրայ հեծած՝ ինչպէս Իվան Ահեղ, մեկնեցաւ քառասմբակ: Ցետոյ չեղ ճամբով մը վերադարձաւ ցարասիներու անտառը, սեւ նժոյգը եւ ճերմակ ձին լծելով կառքին՝ վերադարձաւ իր տունը, աւելի հպարտ քան ռեւէ յաղթական իշխան :

Վար ցատկեց կառքէն, ձիերը առաջնորդեց ախոռ, խոզերը խոզանոց : Ցետոյ դրպանէն հանեց մարագին բանալին, բացաւ դուռը եւ բսաւ իր «տխմարներուն» .

— Դուրս ելէք,դո՛ւրս, «աւելի արխմա՛րը» գտայ: Ու չեմ գիտեր հիմա թէ «տխմա՞ր» կը պակսի այս աշխարհի վըրայ, միշտ մէկը միւսէնաւելի տխմար»:

Ա՛յնքան ընդարձակ է այս աշխարհը որ ...:

Թարգմ. Շ.Ն.

սին թէ պէտք չէ տարբերութիւն դնել Տը Կոլի եւ Տըպրէի քաղաքականութեան միջեւ։ Ես, համոզուած կը մնամ որ միայն Տը Կոլ ունի հարկ եղած հեղինակութիւնը՝ բանակին եւ հանրային կարծիքին վրայ, որպէսզի քաղաքական լուծում մը պարտադրէ Ալժերիոյ մէջ։ Հակառակ պարագային Ե. Հանրապետութիւնը կը մեռնի »։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ընկեր Գ. Բալայեանի նոր հասցէն՝

17 Rue Bleue, Paris 9ème.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով անյապաղ աճապարեցէք շուտ արձանագրուիլ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ

Դիմել՝ Փարիզի շրջան, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-30էն 6:

Մարսէյլի շրջան,

Jean Kazarian, voyagence
31 La Canebière, Marseille

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել տնօրէնութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր։

26, RUE TROYON, SEVRES
TEL OBS 18-28

Վարժարանին մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին մասը։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան։ Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը։

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն գոհացում պիտի չտրուի. նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ընտեղծել։

Մեր հաստատնորդ ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր.։

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը։

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան։ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան։

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով։

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նոր, Լը Րէնսի։
Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ կը տօնուի Կրընոպլի մէջ Յուլիս 19ին, Շաթօ տը Պօրկարի մէջ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Յուլիս 26ին։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Յուլիս 26ին։
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց՝ որոնք Յուլիս 5ին դաշտապնացութեան, բարոյապէս թէ նիւթապէս, ինչպէս նաեւ միճակահանութեան համար իրենց նուիրատուութիւններով օժանդակեցին յաջողութեան։ Պ. Պ. Ժիրայր Ունճեան եւ Միքայէլ Հուպուեան իրենց նուագով եւ երգերով ոգեւորութիւն ստեղծեցին։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲ

Ս. ՂԱԶԱՐ, ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս 8։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս 31։

Ճամբորդներու թիւը սահմանափակ է։

Արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 15։

Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ
7, Rue de la Grange Batelière, Paris-9 Tél. PRO. 56 31

Պ. ԹԱՐՈՆ
58, Bd. Serrurier, Paris 19 - métro Pré-St-Gervais

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Ave. Béranger, Arnouville-les-Gonesses (S. et O.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ռուսումնասիրացի Տէսինի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը՝ Յուլիս 19ին։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒԼԻՍ — MARDI 14 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8443 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4344

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութենէն հարիւր եօթանասուն տարի վերջն ալ ազատութիւնը երազ մըն է, անհուան զաղափարական մը՝ հարիւր միլիոնաւոր մարդոց համար, Եւրոպայի սրտէն սկսեալ մինչեւ Ասիա ու Ափրիկէ:

Ազատութիւնը բնատուր պարգեւ մըն է, երկնային շնորհ մը՝ արարչին կողմէ տրուած շնչաւոր ամէն էակի, առանց թէ անատուն:

Երկնքի թռչունները, անտառի հազարումէկ կենդանիներն ու ջուրերու մէջ լողացող ձուկերը կը շնչեն ու կ՚ապրին ազատ:

Մարդ արարածն է, որ աշխարհի ըստեղծումէն ի վեր հետեւելով «իրաւունքը զօրաւորինն է» յաւիտենական սկզբունքին, կը կեղեքէ ու կը շահագործէ իրմէ տկարը:

Անհատէն անցնելով պետութեան, նոյն երեւոյթն է, որ տեղի կ՚ունենայ աւելի լայն աստիճանաչափի վրայ:

Ֆրանսական միապետութիւնը իր կարգուսարքով կապուած էր ժողովուրդին ազատութիւնը:

Արքայական դերդաստանը, կոթնած ազնուական դասակարգին եւ բարձրաստիճան կղերականութեան վրայ, շքեղ պալատներու մէջ կը յղփանար:

Առանձնաշնորհեալ երկու դասակարգերն ալ կը կեղեքէին ու կը կողոպտէին խեղճ ժողովուրդը, մանաւանդ գիւղացիները իբրեւ ճորտ շահագործելով զանոնք:

Ազատութեան գաղափարի սերմնացաններն եղան ԺԸ. դարու ընտրանի մտաւորականները, Վոլթէր, Մոնթէսքիէօ, Ժան Ժաք Ռուսօ, տ՚Ալամպէր եւ ընկերները, բոլորն ալ «համայնագէտ» կոչուած գրագէտներ, փիլիսոփաներ ու գիտնականներ:

Հողը պատրաստուած էր շատոնց: Բաժակը յորդած էր արդէն, երբ 1789 Յուլիս 14ին Փարիզի ազատատենչ բնակիչները տարերային պոռթկումով մը յարձակեցան բռնապետութեան միջնաբերդին՝ Պասթիլի վրայ ու քար ու քանդ ըրին զայն:

Պասթիլը խորհրդանշան մըն էր: Քանի՛ քանի քաղաքական յանցաւորներ բանտարկուած էին անոր նկուղներուն մէջ, իբրեւ զոհ թագաւորներու կամ մեծաւորներու քմահաճոյքին:

Հայոց Աւետիք պատրիարքն անգամ՝ ամբաստանուած իբրեւ հալածիչ կաթոլիկներու՝ 1708ին առեւանգուած էր Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպան Ֆէրիոլի կարգադրութեամբ: Պահ մը Մոն Սէն Միշէլի մէջ արգելափակուելէ ետք, Փարիզ բերուելով բանտարկուած՝ Պասթիլի մէջ ԺԸ. դարուն սկիզբը (18 Դեկտ. 1709 — 22 Սեպտեմբեր 1710):

Խորտակուեցաւ Պասթիլը եւ անոր հետ նաեւ միապետական — բռնակալական ամբողջ վարչաձեւն ու կարգուսարքը — հին ռէժիմը: Անոնց փլատակներուն տակէն ծնունդ առաւ նոր վարչաձեւը, ժողովրդավարական սկզբունքներով, խտացուած երեք բառերու մէջ, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը կազմեն այս երկրին նշանաբանը եւ կը զարդարեն բոլոր պաշտօնատանց ճակատը — Ազատութիւն, Հաւասարութիւն, Եղբայրութիւն:

1908ին Օսմանեան կայսրութեան մէջ ալ տեղի ունեցաւ յեղափոխութիւն մը՝ նոյն վսեմ կարգախօսերով: Սակայն կեղծիքը չուշացաւ իր գլուխը ցցել եւ ամէնէն աւելի տուժեցին անոնք, որ միւս բոլոր տարրերէն աւելի անկեղծօրէն հաւատք էին ընծայած Սահմանադրութեան եւ անոր քարոզած սուտ սկզբունքներուն:

1956ի աշնան Հունգարիոյ մայրաքաղաքին մէջ ալ ազատատենչ մարդիկ տարերային պոռթկումով խոյացան Սթալինի պղնձէ արձանին վրայ, տապալեցին զայն եւ չուաններով քաշկռտելէ վերջ կըտոր կտոր ըրին:

Պասթիլի կործանումը յաղթանակով վերջացած էր եւ ժողովուրդը ազատագրուած:

Փեշթայի հայրենասէրները կարմիր բռնակալութեան հրասայլերուն եւ թնդանօթներուն զոհ գացին: Ու իրենց ազատութեան ճիչը խեղդուեցաւ իրենց կոկորդին մէջ:

Կարմիր Պասթիլը չխորտակուեցաւ:

Հարիւր միլիոնաւոր մարդիկ անզօր կատաղութեամբ գլուխ ծռած «զօրաւորին» անձկագին կը սպասեն այն երջանիկ օրուան, երբ պիտի քակուին զիրենք կաշկանդող շղթաները եւ վերջապէ՛ս պիտի վայելեն աստուածապարգեւ ազատութիւնը:

Յուլիս 14ի առթիւ, մեր լաւագոյն մաղթանքը պիտի ըլլայ, այն, որ Հայաստանեայց եկեղեցին կ՚երգէ ամէն պատարագի.

Ազատութի՛ւն եղբարց մերոց գերելոց:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

14ՐԴ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ՝

ԿԻ ՄՈԼԷ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան 51րդ համագումարը վերջացաւ Կիրակի իրիկուն: Վերջին օրը համագումարին կը մասնակցէր նաեւ Մադակասքարի Նախագահ Ցիրանանա:

Քուէարկուեցան բազմաթիւ բանաձեւեր, որոնց գլխաւորները՝ Ալժերիոյ մասին:

Ընկերվարականները անգամ մը եւս շեշտեցին զինադադարի անհրաժեշտութիւնը, որմէ ետք տեղի պիտի ունենան բանակցութիւններ՝ «մնացեալը կարգադրելու համար»: Բանակցութեանց պէտք է մասնակցին Ալժերիոյ բոլոր ներկայացուցիչները, ինչպէս՝ վերջերս ընտրուած երեսփոխաններ, բանուորական կազմակերպութեանց, Ազատագր. Ճակատի եւ Ազգ. Շարժումի պատուիրակները:

Ալժերիոյ բանաձեւը անցաւ 269ի դէմ 3358 քուէով եւ 92 ձեռնպահութեամբ: Բոնկի — Փրիժան առաջարկեց որ «Ալժերիոյ ժողովուրդին անկախութեան իրաւունքը» նախադասութիւնը տեղ գտնէ բանաձեւին մէջ՝ բայց մերժուեցաւ.

Աշխարհականութեան բանաձեւը, որ կը շեշտէ խղճի ազատութեան սկզբունքները, միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ. Համագումարը պահանջեց նաեւ որ Լափի հրամարի դպրոցական հարցերու քննութեան յանձնախումբի նախագահութենէն:

Նախորդ օրը, կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Կի Մոլէ, երեք ժամ շարունակ մանրամասն քննութեան ենթարկած էր Ընկերվարականները հետաքրքրող կարեւոր հարցերը:

Նախկին վարչապետը, բազմաթիւ այլ խնդիրներու կարգին, մասնաւորապէս շեշտեց.—

— Սուէզ. «Եթէ մենք չըլլայինք՝ Իսրայէլ պիտի փառնդուէր»:

— Ժողովրդավարութեան հիմնական սկզբունքները պահպանուեցան.

— Այսօր կ՚ապրինք 1938ի օրերը: Այն ատեն կ՚ըսէին՝ «Տանցիկի համար պէտք

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱԼՔԵՆԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ՄԵՐԺՈՒԵՑԱՒ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ, ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ԿՈՂՄԷ

★

Ինչպէս գրած էինք, Խ. Միութիւնը ծրագիր մը ներկայացուցած էր՝ Պալքանները ապահիւլէական շրջան մը դարձնելու համար: Ֆրանսա, Միացեալ Նահանգները եւ Իտալիա վճռապէս մերժեցին այս առաջարկը:

Այս ուղղութեամբ Ֆրանսական կառավարութեան հրապարակած յայտարարութիւնը կը շեշտէ «թէ այս առաջարկը շատ կը նմանի Խ. Միութեան կամ իր դաշնակիցներուն կողմէ եղած այլ առաջարկներու՝ որոնց նպատակն է աշխարհի դանազան շրջաններու եւ մանաւորապէս Եւրոպայի մէջ շրջաններ ստեղծել՝ առանց հիւլէական զէնքերու եւ հրթիռներու: Ֆրանսական կառավարութիւնը առիթը ունեցած է արդէն այդ ծրագիրներուն շուրջ արտայայտուելու. անոնց տեղական եւ սահմանափակ բնոյթը չի նպաստեր հիւլէական զինաթափութեան եւ ապահովութեան ընդհանուր խնդիրներու լուծման»:

Փարիզի կարծիքը այն է թէ խորհրդային առաջարկը զինաթափութեան լուրջ առաւելներ չունի, քանի որ կարելի չէ հսկողութիւն ընել խորհրդային շրջագիծի մէջ գտնուող երկիրներու գործունէութեան վրայ: Շրջանի մը մասնակի չէզոքացումը քաղաքական հետեւանքներ կրնայ ունենալ եւ Խ. Միութեան հետապնդած նպատակն ալ ուրիշ բան չէ արդէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԻ մէջ վերարացուեցաւ Արտաքին չորս նախարարներու ժողովը: Հերթըր, Քուվ Տը Միւրվիլ եւ Լօյտ Նախապէս խորհրդակցեցան Փելլայի եւ Ֆոն Պրենթանոյի հետ, վերջնապէս ճշդելով իրենց դիրքը: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը ժողովի նստելէ առաջ յայտարարեց թէ «սահմանափակ համաձայնութիւն մը հաւանական է»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը պաշտօնական հաղորդագրութեան մը մէջ կը շեշտէ թէ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութիւնը կ՚աշխատի խափանել ռուսեւամերիկեան առեւտրական գործակցութիւնը:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսեր ի պատիւ տրուած հացկերոյթի մը ընթացքին, Խրուշչեւ յայտարարեց թէ Մոսկուայի կառավարութիւնը տնտեսական օժանդակութիւն պիտի ընէ Եթովպիոյ: Միւս կողմէ խորհրդային կառավարութիւնը երկշարժակ ԻԼ — 14 օդանաւ մը նուիրած է Հայլէ Սէլասիէի: Երկու շաբթուան այցելութենէ մը ետք կայսրը շաբաթ օր մեկնեցաւ Խ. Միութենէն:

ԺՕՐԷՍԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շաբաթ կէսօրէ վերջ Պանթէոնի մէջ տեղի ունեցաւ յիշատակի հանդիսաւոր հանդէս մը՝ Ժան Ժօրէսի ծննդեան հարիւրամեակին եւ մահուան 45րդ տարելիցին առթիւ:

Ընկերվարական կուսակցութեան վեթերանները, վարիչ մարմինը, շրջանի կազմակերպութիւններն ու 51րդ համագումարի պատգամաւորները ծաղկեպսակներով եւ դրօշակներով եկած էին յարգելու մեծ տրիբունին յիշատակը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ եւս ներկայ էր պատուիրակութիւն մը:

Ճառեր խօսեցան Նովինա, Կի Մոլէ, Փօլ Պօնքուր եւ Տիկին Սիւզան Լաքոր:

ՅՈՒԼԻՍ 14Ի առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Չորեքշաբթի օր:

ՕՐԱԳԻՐ

★

14 Յուլիս, 1941:

Երկրորդ տարին է որ Ֆրանսա չի կատարեր իր ազգ. տօնը, համաձայն Մարէշալին յայտարարութեան: Օրուան եշանախօսքը՝ ինքնամփոփուիլ եւ խոկալ: «Մտածել մեր մեռելներուն, մեր գերիներուն, մեր աւերակներուն եւ յոյսերուն մասին»:

Մտածենք մե՛նք ալ, մեր մեռելներուն, «եղբարց մերոց գերելոց» եւ այն սեւ ամպերուն մասին, որ կը կուտակուին մեր ժողովուրդին գլխուն, Սուրիայէն մինչեւ Կովկաս: Շատ ալ մեծ չէ տարբերութիւնը երկու պատերազմներուն միջեւ, հայկական տեսակէտով:

(ԽՄԲ.— Այժմ յիշեցէք այն մեծ դժբախտութիւնները, որոնք պատահեցան ետքէն, եւ որոնց մարգարէական նախատեսութիւնը կը կազմեն ողբացեալ խմբագրապետին այս տողերը):

15 Յուլիս

Ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամ ալ ցոյցեր տեղի ունեցած են Շան զ՚Էլիզէի կողմը եւ այլուր, Յուլիս 14ի առթիւ: Ֆրանսական դրօշ կանգցի հագուստի ձեւով կամ իբրեւ զարդանիշ: «Կեցցէ»ներ եւ «անկցի»ներ, այլաբանական եւայլն: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ Յաղթական Կամարին առջեւ: Կուի Ռըշիլիէօ Տրուօ փողոցներուն մէջ, ուր գերման զինուորներ ուժգնօրէն կը թօթուեն ցուցարարները:

Ակնարկելով այս դէպքերուն, թերթերը այն տպաւորութիւնը կ՚ուզեն ձգել թէ ցուցարարները գլխաւորաբար օտարականներ են, մեծ մասով Հրեաներ: Այս առթիւ կը յիշեն նաեւ վեց Հայերու անունները:

Չեմ ճանչնար այս տղաքը: Ծանօթներ կ՚ըսեն թէ Ս. Միշէլի կողմերէն են: Կը թուի թէ Ռիվ Կօշ գրատան առջեւէն անցած ատեն ձերբակալուեր են կասկածով, (չէ՞ որ այս գրատան ապակիները խորտակուած էին մէկ օր առաջ): Եւ կամ եթէ իրապէս Շան զ՚Էլիզէի ցոյցին մասնակցողներ են, ապահովաբար կը պատկանին այն խմբակին, որ պատիւ կը սեպէր անարգել հայկական դրօշը, իսկ հիմա կ՚ուզէ հայրենասիրութեան դաս տալ Ֆրանսացիներուն, ինչպէս կը հեգնեն տեղական թերթերը:

(ԽՄԲ.— Օրագրին մէջ յիշատակութիւն չկայ 1942 Յուլիս 14ին, ինչպէս եւ 1943 Յուլիս 14ին,— արձանագրութիւններ հայ գերիներէ, երիտասարդներէ, դանազան ճակատներէ եւ գաղութներէ հասած նամակներու: Երկու տող միայն՝ 1943 Յուլիս 14ին, ստորեւ):

14 Յուլիս, 1943

Այս առտու ռմբակոծուեցան Վիլլա-Քուպլէ, Փըթի Քլամառ եւ Պուրժէ: Կարեւոր վնասներ եւ բազմաթիւ զոհեր: Սթեֆան Լօզան կ՚առաջարկէ ջնջել Յուլիս 14ի ազգ. տօնը, խեղկատակութիւն համարելով Պասթիլի առումը, եւ անոր տեղ հաստատելով Ժան տ՚Արքի տօնը, Մայիսին, միացնելով աշխատանքի տօնին:

ԽՄԲ.— Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, մեր փոքրիկ ժողովուրդն ալ ունէր իր Սթեֆան Լօզանները (Զօպանեան եւ ընկ.), որոնք կը թելադրէին ջնջել Մայիս 28ի տօնը,— մեծերն ալ տեսնելէ ետք՝ շատ չտեսնենք ուրեմն մեր փոքրերը իրենց փոքրութեան մէջ):

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ՝ երկուշաբթի՝ Համբուրկ մեկնեցաւ ընկեր Հրանտ-Սամուէլ, յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասնակցելու համար Ընկերվարական Միջազգայինի վեցերորդ համագումարին, որուն բացումը տեղի կ՚ունենայ այսօր, 14 Յուլիս:

ՖՐԱՆՍԱ
ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

Երկրորդ աշխարհամարտը հազիւ վերջացած՝ անհամաձայնութիւնը ծայր տուաւ յաղթական Մեծերու միջեւ ։

Պատերազմի տագնապալի շրջանին, հասարակաց թշնամի ուժերուն դէմ ստեղծուած միացեալ ճակատը՝ չդիմացաւ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար սկսած պայքարին ։

Խ. Միութիւնը, զինովցած Եալթայի եւ Փոցտամի մէջ ձեռք բերած յաջողութիւններէն, ժամանակը եկած նկատեց իր ազդեցութեան տակ առնելու նաեւ ամբողջ արեւմտեան Եւրոպան, իջնելու Միջերկրական, և ապահովել նոր ճամբաներ բանալու տարածուելու համար Ափրիկէի եւ Միջին Արեւելքի երկիրները ։

Իր ահաւոր խրաւակարգին ենթարկելով արեւելեան Եւրոպայի ազատ երկիրները, եւ ամուր հաստատուած կեդր. Եւրոպայի ռազմավարական կէտերուն վրայ, կը ձգտէր առաջին իսկ պատեհութեամբ իջնել Ատլանտեանի արեւելեան եզրերը ։

Պատերազմական արհաւիրքներէն յոգնած եւ ուժասպառ Արեւմտեան Եւրոպայի ժողովրդավար երկիրները, անկարող էին դէմ դնելու իրենց սպառնացող « կարմիր » վտանգին ։

Միացեալ Նահանգները՝ որ իրենց նիւթական եւ զինական անսահման հնարաւորութիւններով ի վիճակի էին դէմ դնելու Խ. Միութեան ոտնձգութիւններուն, համեմատաբար աննշան ուժեր միայն ձգած էին Եւրոպայի մէջ ։

Այս վտանգաւոր պայմաններուն մէջ է որ՝ 1948ի Մարտին, Չեխոսլովաքիայի փոքրաթիւ համայնավար կուսակցութիւնը կռթնած Խ. Միութեան անվերապահ օժանդակութեան, յաջողեցաւ խորտակել երկրի ժողովրդավար խրաւակարգը՝ փոխարէնը պարտադրելով խորհրդային բռնատիրական կարգեր ։

Խ. Միութեան նոր յարձակողականի գործնական ապացոյցը տրուած էր այլեւս ։ Չեխոսլովաքիոյ մէջ կատարուած դէպքերը՝ ցնցեցին բովանդակ ազատ աշխարհը, մասնաւորաբար վտանգին անմիջական ենթակայ պետութիւնները ։

Միացեալ Նահանգներու եւ Արեւմտեան Եւրոպայի կառավարութիւններու մէջ սկսած բանակցութիւնները հաւաքական ուժերով ապահովելու համար ժողովրդավար Եւրոպայի ազատութիւնը մտան իրենց գործնական փուլին մէջ։

1949ի Ապրիլ 4ին, Ուաշինկթընի մէջ, ստորագրուեցաւ Ատլանտեան Ուխտը, 12 պետութիւններու (յետագային բարձրացած 15ի) արտաքին գործերու նախարարներու կողմէ

Ստորագրուած այս նոր դաշնագիրը, կ'ընդգրկէր իւրաքանչիւր անդամակից պետութեան ազգային հողը Եւրոպայի եւ Հիւս. Ամերիկայի մէջ. Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ այն մասերը որ կը գտնուէին Արեւմտեան պետութեանց գրաւման տակ, Ալժերիան եւ անդամակից երկիրներու կղզիները մէջն ըլլալով Կրօէնլանտան եւ Ասորեան կղզեխումբը ։

Այս պատմական որոշումը առաջին գործնական քայլն էր ի խնդիր Եւրոպայի պաշտպանութեան։ Կը մնար կարեւորը — ստեղծել պաշտպանութեան համար պահանջուած անհրաժեշտ ուժը ։

Խ. Միութիւնը իր 175 զօրաբաժիններէն երեսունը կեդրոնացուցած էր Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ։ Ունէր քսան հազար օդանաւ, քսան յածանաւ եւ երեք հարիւր ընդծովեայ։ Նոր թափ մը տուած ռազմարդիւնաբերութեան, ան՝ դիւրութեամբ կը գոհացնէր իր ռազմական պահանջները։ Այս հսկայական ուժէն զատ, արբանեակ երկիրները իրենց կարգին ոտքի հանած էին վաթսուն զօրաբաժին ։

Այս բոլորին դէմ, Եւրոպայի մէջ դաշնակիցները հազիւ թէ մարզուած եւ սպառազինուած 15 զօրաբաժիններ ունէին, եւ հազար օդանաւեր ։

Հակառակորդի վիթխարի ուժին դէմ Ատլանտեան երկիրներու ունեցածը՝ շատ աննշան էր, չըսելու համար ոչինչ ։

Ուրիշ աննպաստ պարագայ մը եւս ։

Քորէայի պատերազմը Ամերիկան ենթարկած էր մարդկային եւ նիւթական ծանր կորուստներու։ Այս իրողութեան հետեւանքով, Ամերիկայի մէջ դժգոհութեան ձայներ կը բարձրանային նոր ուժերու Եւրոպա առաքումին դէմ։ Իսկ առանց այս ուժերուն եւ մանաւանդ նիւթական եւ բարոյական լայն օժանդակութեան՝ անկարելի էր իրականացնել Ատլանտեան բանակի կազմութիւնը ։

Ֆրանսան իր կարգին, Հնդկաչինի մէջ կը պայքարէր բոլշեւիկեան նախայարձակումներու դէմ։ Այս կռիւները կուլ կուտային Ֆրանսական զինուորական հնարաւորութիւններու խիստ կարեւոր մաս մը ։

Այս բոլորին դէմ, Եւրոպայի մէջ դաշնաւորութիւնները՝ չխանգարեցին սկսուած գործը։

1952ին, Ատլանտեան Ուխտի երրորդ տարեդարձին, ստեղծուած էր արդէն պաշտպանողական ուժ մը, ընդունակ՝ ճակատելու սպառնացող վտանգին ։

Աւելի վերջը, Ատլանտեան Ուխտի առաջին տասնամեակի երկրորդ կէսին, ստեղծուած այս ուժը՝ ամբողջացած նոր զօրամասերով եւ օժտուած արդիական ամէն կարգի զէնքերով, ի վիճակի էր այլեւս, ոչ միայն դէմ դնելու արտաքին յարձակումներու, այլ եւ հակայարձակողականի անցնիլ ի հարկին ։

Այսպիսով, Խորհրդային խմբակի զինական ուժերու գերազանցութիւնը կը կորսնցնէր իր այժմէականութիւնը ։ Եւ հետեւաբար, «տաք» պատերազմի հաւանականութիւնը, կը դառնար աւելի քան անհաւանական ։

Արեւմտեան Եւրոպայի վրայ իր տիրակալութիւնը պարտադրելու երազները ժամանակաւորապէս մէկ կողմ ձգած Խ. Միութիւնը սկսաւ նոր յարձակողական մը Եւրոպայէն դուրս, տարբեր ճակատներու վրայ, եւ տարբեր զէնքերով։ Ան իր գործունէութեան ծանրութեան կեդրոնը փոխադրեց Ասիական եւ Ափրիկեան երկիրները։ Տնտեսական եւ ռազմական, անսահման հնարաւորութիւններ տուաւ թերաճ երկիրներու ։

Այս նոր պարագան տեղ գտած չըլլալով իր նախնական ծրագրին մէջ, Ատլանտեան Կազմակերպութիւնը հաւաքականօրէն պատրաստ չէր դիմագրելու Մոսկուայի նոր յարձակողականին։

Մնաց որ, Միացեալ Նահանգներն ու Անգլիան — տարանձին . թէ հաւաքաբար — դէմ էին ընդարձակելու Ատլանտեան Կազմակերպութեան գործունէութեան սահմանները եւ գործակցելու դաշնակից միւս երկիրներու հետ ։

Երկու դաշնակից Մեծերու այս կեցուածքը եւ անջատ գործունէութիւնը — անկախ հիմնական շարժառիթներէն եւ բացատրութիւններէն — ցնցող տպաւորութիւն մը յառաջ բերաւ Ատլանտեան դաշնակից երկիրներու, բայց մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

(1 Շար.)

ԿԱՐՕՏ

Պոլսոյ մեծ ջարդերու օրերէն վերջ, մենք ամբողջ ընտանիքով թողուցինք Պոլիսը եւ մեկնեցանք Ժընեւ ։

Ժընեւի մէջ պանդխտութեան առաջին ամիսներն էին։ Բոլորը մեզի մատով ցոյց տալով՝ «Լէ զ'էքթրանժէ» կ'ըսէին ։

Սարսափելի կերպով Պոլիսը կ'երազէինք, եւ յատուկ ժամեր ունէինք — ամէնէն երջանիկները — երբ բոլորս հաւաքուած, Պոլսոյ մասին, մասնաւորապէս Սկիւտարի մասին կը խօսէինք …

Եւ երբեմն կը գոցէինք մեր աչքերը ; աղէկ մը պատկերացնելու համար զանազան վայրեր, փողոցները, օրուան պահերը, եւ երեւակայութեամբ լսելու համար աքլորներու երկար չառաջուն կուկուլիկոները, ամառը, տաք ճաշերը, երբ ճերմակ թանձր փոշի մը կ'ըլլար ճամբաներուն վրայ, եւ ճնշող արեւ մը, տուներէն ներս …

Դեռ բոլորս ալ տղայ էինք, բայց կարօտը տարօրինակ կերպով տիրած էր մեր աչքերուն, եւ կը մաշեցնէր մեր փոքրիկ սիրտերը …

Թաղային վարժարան մը կը յաճախէինք, մեր փանսիոնին մօտիկը։ Բարձր դասարան մը դրած էին զիս։ Ֆրանսերէն չէի գիտեր բնաւ, եւ դասարանին մէջ անցած դարձածէն բան չէի հասկնար ։ Անոր համար, ամբողջ օրը, վարժուհին, ինծի ընդօրինակել կուտար, քերականութեան գիրքէն, իբրեւ վարժութիւն տրուած կտորները։ Ամբողջ օրը, գլուխս կախած, եւ շատ տխուր, կը գրէի բաներ, որոնք դարձեալ չէի հասկնար ։

Չորս կողմս ժողովուրդի աղջիկներ, կապոյտ հաստ գուլպաներով եւ սարսափելի կօշիկներով։ Երբ քալէին, գորանոցի աղմուկով մը կը թնդար դպրոցը…

Անոնք բոլորն ալ գիտէին, որ ես տխուր էի եւ հպարտ, բայց ոչ իրենք, ոչ ալ ես կը հասկնայինք, թէ ի՛նչպէս իրենց մէջ կը գտնուէի ես… եւ չորս բոլորս կը հաւաքուէին, եւ ինծի կը նային հետաքրքրութեամբ ։ Ես ալ անոնց կը նայէի եւ կը խորհէի որ, ինչպէս կրնային ապրիլ այդ տեսակ գուլպաներով եւ կօշիկներով …

×

Սաստիկ ձմեռ օր մըն էր։ Ժընեւի պի՛զ հովը, մասնաւոր կերպով կը փչէր դասարանէն ներս քովի պատուհանէն, ու կը սառեցնէր գլուխս, հակած ընդօրինակած վարժութեանս վրայ ։

Քովիս աղջկան ձեռքերը, ցուրտէն ուռած եւ կասկարմիր, չարաճճի կ'երթային կուգային աչքերուս առջեւ։ Հանքածուխի սեւ վառարանը խենթերու պէս կը վառէր։ Բոլոր կօշիկները, թրջած կաշիի հոտով մը լեցուցած էին դասարանը, եւ կը չորնային, մթնոլորտը գոլորշիով աղօտած …

Ահա դպրոց մը, ուրկէ պէտք է փախչէի, ինչպէս բրած էի Սկիւտարի դպրոցներէս… բայց Սկիւտարի Ամերիկեան մանկապարտէզին Սեւ – Լեռնցի դռնապանին ճանկը, ուրկէ փախչիլ փորձած էի տաք կէս օրէ վերջ մը, դեռ կը զգայի թեւիս վրայ, եւ որ խեղճութեան դրոշմ մը տուած էր ինծի …

Այդ պահուն էր, որ քովս տեսայ Եւրոպայի քարտէս մը։ Ազատ աշխարհը վերագտածի տպաւորութիւն մը բրաւ ինծի այդ քարտէսը ։

Անգիր հրեցի ընդօրինակած վարժութիւնս, եւ քովէս քարտէսը առջեւս քաշած, սկսայ անյագօրէն փնտռել եւ գտնել այն կէտը, ուր ծովերուն ափին նշանակուած էր՝ մեր վաղեմի Սկիւտարը … Եւ դասարանին սառն մթնոլորտին մէջ, մտքիս առջեւէն եկաւ ու անցաւ Սկիւտարի ամերիկեան վարժարանին արեւոտ պարտէզը, գարնան սկիզբին, երբ խոտերը կը բարձրանային, եւ դպրոցին երկու ճերմակ խոշոր ձիերը կը պառկէին անոնց մէջ։ Ու ես, իմ մուսլինէ գոգնոցս հագած, կը պտըտէի հոն, եւ կը փափաքէի ձի ըլլալ, դասարան չերթալ, եւ այդ սքանչելի խոտերուն մէջ պառկիլ, ձիերուն պէս հանգիստ եւ ազատ …

Ցնորք, իմ բարեկամ աղաւնիներս …

Եւ այն դանդաղ ամառուան կէսօրերէն վերջերը, աքլորներու երկար կանչերով … Եւ ան թանձր ճերմակ փոշին, Սկիւտարի լայն ճամբաներուն վրայ, որոնք մեզ կը տանէին դէպի Չամլճայի բլուր–

ԱՐԹԻՒՐ ՔԷՕՍԹԼԷՐ
ՄԱՀԱՊԱՐՏ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԸ

★

Ազատ հեզո՞ւկն էր պատճառը, թէ յուսալու կամքը …։

Ժամը 22ին ենթասպայ մը եւ հինգ հոգի, զինուած, ներս մտան։ Քէօսթլէր դրուեցաւ բռնակառք մը, որ երկար ատեն դարձաւ մութ փողոցներու մէջ, ուր կը տեսնուէին փաղանգաւորները, ազգայնական զինուորները ….։

« Վերջացա՛ւ» կը մտածէր ան։ Կը ծըխէր անգլիական վերջին գլանիկը ։

Կը մաղթէր որ «շուտ ըլլար, առանց չարչրանքի։ Ինչպէ՞ս պիտի ընեն։ Փաքուր լոյսերուն տա՞կ պիտի դնեն։ Ետեւէն ատրճանա՞կ մը պիտի պարպեն …»։

Անտարբերութեամբ հարցուց ․

— Ո՞ւր կ'երթանք. գերեզմա՞ն ։

Զինուորը, որ քովն էր, խնդաց ․

— Չէ՛… Նախ բանտ, բա՛նտ։

Եւ դառնալով իր ընկերոջ՝ աւելցուց — Խեղճը կը կարծէ թէ շուտով պիտի գնդակահարենք զինքը։

Դարձեալ բանտ, ուր իր անունին քով արձանագրեցին — «Լրտես »։

Զինուորական Ատեանը մահուան դատապարտեց զայն եւ Արթիւր Քէօսթլէր սկսաւ սպասել իր գնդակահարման ։

Առաջին օրն էր։ Բայց 102 օր պիտի մնար՝ ժամէ ժամ սպասելով որ գնդակահարուի ։

22 տարի անցած է այն օրէն։ Մահապարտ լրագրողը աշխարհահռչակ գրագէտ մը դարձած է այսօր եւ բրիտանական հպատակութիւն առած ։

Լոնտոնէն յիսուն քիլոմեթր հեռու ագարակ մը ունի, ուր կը բնակի խաղաղութեան մէջ։ Ինչպէ՞ս սակայն պզտիկ պարտէզի մը մէջ կրնար ապրիլ խռովայոյզ անցեալով այս մարդը ․

— Խաղաղութեան համար։ Առաջին անգամ երբ Անգլիա եկայ՝ կուսակցական էի եւ բազմաթիւ բարեկամներ ունէի ։ Համայնավար կուսակցութիւնը այն ատեն 65.000 անդամ ունէր, բայց բոլորն ալ տարօրինակ մարդիկ էին։ Արդէն, Լենին հասկցած էր անգլիացի համայնավարները ։ Օր մը, Լենինի ցոյց տուած էին թերթի կտրօն մը, որ կը խօսէր գործադուլի մը մասին։ Բանթողները, առիթէն օգտուելով ոստիկաններուն հետ … ֆութպոլի մրցում մը ունեցած էին ։ Հակառակ անոր որ յաղթանակը բանթողներու կողմն էր, Լենին յայտարարած է ․ — « Այդ մարդիկը՝ երբեք յեղափոխութիւն պիտի չընեն»։ Այնուհետեւ, անգլիացի համայնավարներուն եղած նիւթական օգնութիւնը դադրեցուց։ Նոյնիսկ Մարքսի ուշադրութիւնը գրաւած էր մարդկայնական այս մթնոլորտը ։

… Եւ այսօր, Քէօսթլէր խաղաղութիւնը գտած է Անգլիոյ մէջ.— Ահա թէ ինչու խնդրեցի եւ անգլիական հպատակութիւն առացայ։ Ահա թէ ինչու Պառն երրորդ տունն է որ գնեցի Անգլիոյ մէջ ։

Գլանիկ մը կը վառէ ու կ'աւելցնէ ․

— Կը պաշտեմ տուն գնել ։ Երեք տարի առաջ առած եմ ասիկա անգլիացի գրագէտ մը՝ Նիքոլսըն. երէկ ծախեցի։ Նոր մը շինել կուտամ Աւստրիոյ մէջ. ամառները հոն պիտի անցընեմ . ձմեռը՝ Լոնտոն ։ Մայրս աւստրիացի էր եւ ես ուսումս առած եմ Վիէննայի մէջ ։

— Ուրեմն բարեկամներ ունի՞ք հոն ։

— Ոչ։ Առաջ ունէի։ Բայց հիմա… Պատերազմը անցաւ։ Հիթլէր ։ Սթալին ։ Ամէն անգամ երբ Վիէննայէն կ'անցնէի՝ բազմաթիւ մարդիկ կը տեսնէի. այսօր, անոնցմէ միայն երկու հոգի կը մնան ։

Մայրս Լոնտոն կ'ապրի. 84 տարեկան է։։ Բայց մայրս յաջողեցաւ ապրիլ իր գէշ նկարագրին համար։ Պատերազմի ատեն, մօրաքոյրս՝ Ռոզ, Չեխոսլովաքիա գնաց իր աղջկան եւ երկու թոռնիկներուն հետ։ Ապրուստը աւելի լաւ էր հոն։ Իր մօտ հրաւիրեց նաեւ մայրս. բայց մայրս իր գէշ նկարագրին համար կռուած է իր քրոջ հետ եւ գլխարկը առնելով մեկնած։ Յաջորդ օրը ոստիկանութիւնը տուն երթալով մօրաքոյրս, իր աղջիկը եւ երկու թոռնիկները տարած է դէպի կազի սենեակը … ։

Եւ հիմա, այդ մեռելներու ստուերները զինքը կը հետապնդեն։ Ֆաշիզմի զոհեր, համայնավարութեան զոհեր, գաղափարական այս անվերջանալի պատերազմին զոհերը, հիւանդ Եւրոպայի զոհերը … ։

Քէօսթլէր ամէն անգամ որ իր մէկ բարեկամը յիշէ, կ'աւելցնէ .— Սպանիոյ կռիւներուն ընթացքին սպաննուեցաւ, գերմանական կայաններու մէջ մեռաւ, ռուսական նկուղներու մէջ մեռաւ …։

Արթիւր Քէօսթլէր քանի մը անգամ փորձած է անձնասպան ըլլալ.— Փորձեցի, բայց հաճելի չէր եւ … հրաժարեցայ ։ 1934ին հրաշք մը զիս ազատեց ։

Փարիզ, Գէյլիւ պանդոկներէն մէկուն մէջ կը բնակէի։ Եւ կ'ապրէի զոյգի մը շնորհիւ։ Այր եւ կին կ'աշխատէին ամբողջ օրը։ Ես իրենց տնային գործերը կ'ընէի. պնակները կը լուայի, կերակուր կը պատրաստէի … անօթութենէ չմեռնելու համար՝ միակ միջոցս էր ան։ Երբեմն հինգ ֆրանքնոց մը կուտային՝ օճառ եւ ծխախոտ գնելու համար։ Ազատ բան է. 29 տարեկանին՝ մինչեւ հոն իջնել …

(2 Շար.)

ՀԱՅ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մոսկուայէն Լոս Անճելըս գացած է Փրոֆ. Խ. Կոշտոյեան, իբրեւ խորհրդային ներկայացուցիչ մասնակցելու համագումարին: Գիտական ժողովին մասնակցած է նաեւ Տոքթ. Անդրանիկ Գուլթուեան (Ֆրէզնոյէն), որ ովկիանոսագէտ է եւ դասախօս՝ Քալիֆորնիոյ Սանթա Գարպարա համալսարանին մէջ:

Երկու հայ գիտնականները ծանօթացած են համաժողովի ընթացքին: Փրոֆ. Կոշտոյեան լաւ անգլերէն չէր գիտեր, իսկ ամերիկացի գիտուններէն շատեր ալ ռուսերէն չէին հասկնար: Հետեւաբար, Տոքթ. Անդրանիկ Գուլուբեան, որ միաժամանակ լաւ հայերէն գիտէր, թարգմանի դեր կատարած է: Համագումարին մասնակցողներու հարցումները հայերէնի թարգմանած է եւ փրոֆ. Կոշտոյեանի հայերէն պատասխանները՝ անգլերէնի:

Փրոֆ. Կոշտոյեան դեկուցում մը կարդացած է, «Ջղային սիստեմի հոլովոյթի մասին»:

Այս հանդիպումը մտերմութիւն ստեղծած է ամերիկահայ եւ խորհրդահայ գիտուններուն միջեւ: Կոշտոյեան եւս արեւմտահայ է, ծնած Ախլաթ եւ կը խօսի արեւմտահայերէն՝ հակառակ անոր որ կ'ապրի ու կը գործէ Մոսկուայի մէջ:

Փրոֆ. Կոշտոյեան մեծապէս ուրախացած է, համագումարին մէջ հայերէն խօսող պաշտօնակից մը հանդիպելով եւ առաջարկած՝ որ գիտական հարցերու շուրջ հայերէն նամակագրութիւն ունենան:

Ամերիկահայ երիտասարդ գիտնականը՝ Անդրանիկ Գուլուբեան, նամակագրութիւն ունի արդէն հռչակաւոր հայ աստղաբաշխ Վիկթոր Համբարձումեանի հետ եւ երկու տարիէն Մոսկուա պիտի երթայ, շարք մը դասախօսութիւններ տալու համար:

Օգոստոս 30ին Նիւ Եորքի մէջ տեղի պիտի ունենայ «Միջազգային ովկիանոսագիտութեան համաժողով» մը, որուն հրաւիրուած են տոքթ. Գուլուբեան, Վիկթոր Համբարձումեան եւ այլ գիտնականներ:

Տոքթ. Ա. Գուլուբեան 31 տարեկան է եւ ծանօթ՝ ամերիկեան ու միջազգային գիտական շրջանակներուն: Հակառակ անոր որ լաւ հայերէն գիտէ՝ վերջերս սկսած է աւելի զարգացնել զայն, որպէսզի կարենայ հայ գիտնականներուն հետ մայրենի լեզուով թղթակցիլ:

ՄԻՕՏՈՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Իսի լէ Մուլինոյի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ Գէվլէլի Ռոստոմ խումբին կազմակերպած դաշտահանդէսը՝ Միօտոնի անտառին մէջ, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 5ին, բացառիկ յաջողութիւն մը արձանագրեց: Գեղեցիկ օդն ու ընկերական տաք մթնոլորտը նպաստեցին ձեռնարկին յաջողութեան:

Առաւօտեան ժամը տասնին Ռոստոմ խումբի օթոքարը կը հասնի Միօտոնի գեղեցիկ անտառը, ուր ընկերները արդէն գործի վրայ են:

Ժամը 11, իւրաքանչիւր ընտանիք տեղաւորուած է՝ իր նախընտրած վայրը եւ բարձրախօսը կը տարածէ՝ մեր անմահ երգերը:

Գիւֆէի ընկերները լծուած են գործի: Հոն են նաեւ Կապոյտ Խաչի մեր համեստ ընկերուհիները:

Դաշտահանդէսի բացումը կը կատարէ ընկեր Գարեգին Վարդանեան, յիշելով թէ այդ օրը Վարդավառ է՝ մեր հայրենի աւանդական տօներէն մեծագոյնը. յուզումով կը պատմէ թէ՝ ինչպէս մեր ժողովուրդը ուխտի կ'երթար Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետի վանքը:

Ընկեր Գարեգին Վարդանեան կը կատարէ նաեւ խօսնակի դերը: Յաջորդաբար կը հրաւիրուին Տիկ. Շաքէ Գալայճեան, Գ. Սիմոն Ծերունեան, Տիկին Ս. Աքաշեան, Տիկին Տէյիրմէնճեան, Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան, Գ. Արշակ Ալէքեան, ընկեր Արիս Գարայեան, ընկեր Սահակ Յովհաննէսեան եւ ուրիշներ, որոնք երգերով եւ արտասանութիւններով մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին:

Վիճակահանութեան կը դրուի հաւ մը եւ շիշ մը գինի, 200 տոմսերը շուտով կը սպառին եւ նուէրը կը շահի՝ Գ. Գայիկեան որ հազար ֆրանք կը նուիրէ: Նոյնպէս Գ. Յակոբ Աղաեան մէկ շիշ օղի կը նուիրէ պիւֆէին:

Ընկեր Բաբգէն Հալէչեան կը ստանձնէ խօսնակի պաշտօնը եւ տիկին Շաքէ Գալայճեանի օժանդակութեամբ շուտով կը յաջողի իր շուրջ հաւաքել տարբեր թէ երիտասարդ հայրենակիցներ՝ որոնք իրենց հայկական պարերով մեծ խանդավառութիւն կը ստեղծեն:

Ժամը 9ին Ռոստոմի ընկերները կը մեկնին, մինչ ուրախութիւնը կը շարունակուի:

Վստահ ենք որ մեր հայրենակիցները դաշտէն մեկնեցան մեծ գոհունակութեամբ:

Ս. ՍԵԼԹԵԿԵԱՆ

ՔԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

★

ԳՕՄՌՆ, (Յառաջ) — Շաբաթ, 4 Յուլիս, երեկոյեան ժամը 10ին, Գօմռնի Ազգ. սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ֆ. Կապ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղի վարժարանին ամավերջի գեղեցիկ հանդէսը:

Հանդէսին ներկայ էին, Թաղիս հովիւը՝ Տէր Հմայեակ քհնյ., Կապոյտ Խաչի տիկինները, ներկայացուցիչներ՝ զանազան կազմակերպութիւններէ, ինչպէս նաեւ ծնողներու հոծ բազմութիւն մը:

Հանդէսին բացումը կատարեց, դպրոցի տնօրէն Գ. Վ. Միսաքեան, որ իր խօսքին մէջ մանրամասնօրէն անդրադարձաւ մեր մատղաշ սերունդի հայեցի դաստիարակութեան կարեւորութեան՝ պայմանաւորուած տեսակէտէն: Ապա ներկայացուց անցնող տարեշրջանի դպրոցին պատկերը ու ձեռք ձգուած յաջողութիւնները: Վարժարանը երկսեռ է, եւ ութ տարիներէ ի վեր կանոնաւորապէս կը շարունակուի, շնորհիւ տեղւոյն Կապոյտ Խաչուհիներու անձնուիրութեան եւ յամառ աշխատանքին: Ներկայ տարեշրջանին ունեցած են 26 աշակերտներ, բաժնուած չորս դասարաններու մէջ, վերջինին կը յաճախեն չորս տղաք եւ երկու աղջիկներ, որոնք եղբայրական եւ քերականական դասընթացներէն զատ հետեւած են նաեւ գրականութեան, ինչ որ ապացոյց է դպրոցի բարձր մակարդակին:

Աշակերտներուն կողմէ գործադրուեցաւ գեղարուեստական գեղեցիկ յայտագիր մը: Գովելի լրջութեամբ եւ կարգապահութեամբ արտասանեցին, մեներգեցին, թատերախօսեցին եւ նուագեցին: Նաեւ ներկայացուցին ճաշարանի մը պատկերը, քրքջալիք եւ հետաքրքրական:

Այս առթիւ, առանձնապէս ներկաներուն ուշադրութիւնը գրաւեց դպրոցականներուն հայերէնի մաքուր եւ անխառն շեշտը, յստակ առոգանութիւնը եւ շնորհալի ելոյթները, ինչ որ ապացոյց է, իրենց ուսուցչին՝ Գ. Վ. Միսաքեանի, անխոնջ աշխատանքին:

Փակման խօսքը րրաւ, ներկաներէն՝ Ժ. Միրիճեան, որ շնորհաւորելէ ետք Կապոյտ Խաչուհիները, իրենց հանրանուէր աշխատանքին եւ ճիգին համար, յատկապէս շեշտեց այն երախտաշատ աշխատանքը զոր կը կատարէ թաղիս ներս, երկար տարիներէ ի վեր՝ Գ. Վ. Միսաքեան, որուն նուիրումին եւ աշխատանքին արդիւնքը կը քաղենք ամէն տարեվերջին հանդէսներուն:

Այս առթիւ կոչ րրաւ ներկաներուն որ առանց վերապահութեան աջակցին դպրոցին՝ իրենց զաւակներուն հայադրոշմ դաստիարակութիւն տալու համար:

Ամավերջին այս հոգեպարար հանդէսը պերճախօս վկայութիւն մըն է այն իրողութեան որ երբ յամառ եւ յարատեւ աշխատանք կը տարուի, մեր մատղաշ սերունդը կը դաստիարակուի ազգայնօրէն եւ հայօրէն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Անցեալ շաբթուան ընթացքին, Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, երկարատեւ նոր սալի մը պատրաստութեան համար արձանագրած է հայկական երկերու շարք մը:

Գործիաւոր երաժշտութիւնը կատարուած է Փարիզի Շութօ համանուագային խումբով. երգեցիկ մասին համար, երգչախումբին իրենց օժանդակութիւնը բերած են մեր գաղութի լաւագոյն մեներգողները:

Արձանագրութեան բծախնդիր կատարումը շատ յաջող է եղած: Կ'ակնկալուի որ՝ այժմ բազմացումի յանձնուած եւ մօտերս հրապարակ ելլելիք մանրախօս սալը, երկերու ընտրութեամբ եւ անթերի գործադրութեամբ, գեղարուեստական բացառիկ որակ պիտի ունենայ:

Երկացանկին մաս կը կազմեն Կոմիտասի «Կալի Երգը», «Հայ ժողովրդական պարերգու Գ. Մ. Ալէմշահի նուագախմբային վերածումը, Կ. Ափրիկեանի «Գարերգը», Սպենդիարեանի, Կանաչեանի գործեր, եւայլն...

Վաճառումը պիտի սկսի կարելի եղածին չափ շուտ եւ սահմանափակ քանակով:

ԾԻԾԱՂ

Պրատուէյի ծանօթ տիպարներէն մէկը, օր մը գարեջրատուն կը մտնէ՝ դէմքը տխուր.

—Ի՞նչ ունիս, կը հարցնէ բարեկամ մը:

— Բնաւ բախտ չունիմ, կը պատասխանէ ան:

— Ինչո՞ւ:

— Երէք շաբաթ առաջ, մեծ հայրս մեռաւ եւ յիսուն հազար տոլար ժառանգ ձգեց ինծի:

— Ասոր մէջ ի՞նչ կայ տխրելիք:

— Ոչինչ: Սակայն, երկու շաբաթ առաջ, հօրաքոյրս մեռաւ եւ երեսուն հազար կտակեց ինծի, իսկ անցեալ շաբթու մէկ մօրեղբայրս մեռաւ եւ քառասուն հազար ալ ան ձգեց:

— Աստուծոյ սիրոյն, անբախտութիւնը ո՞ւր կը գտնես, կը հարցնէ բարեկամը այլահար:

— Այս շաբթու բան մը չեղաւ, կը յայտնէ երիտասարդը, գլուխը օրօրելով ···

ները, ուրկէ ծովեր կ'երեւային...

Եւ գլուխս ինկաւ քարտէսին վրայ...

Ամբողջ դասարանին ուշադրութիւնը իմ կողմս դարձաւ: Դասը ընդհատուեցաւ: Խօսակցութեան եւ կոչիկներու մեծ աղմուկ մը տիրեց չորս դին...

Ես, գլուխս վեր առած, մատս ուղիղ մը դրած էի քարտէսին այն կէտին վրայ, ուր անհամար փոքրիկ գիրերով նշանակուած էր գիւ կախարդող Սկիւտարը:

Եւ կ'ուզէի որ բոլորը տեսնէին եւ հասկնային զիս...

Այդ օրը, մեր վարժուհին ինքզինքը գտաւ փոքրիկ աղջկան մը մէկ շատ նոր օրինակ վիճակին առջեւ...

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԼՈՒԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

Ի.

Երթա՞ր հանդչելու համար վարսակի երկանաքարի մը ստորոտը: Բայց պիտի չկրնար քնանալ... Կեցիր, անհաւասիկ ուրախ խումբ մը... Անշուշտ, արհամարեց զայն քիչ մը առաջ. բայց այժմ ճիշդ առենին կուգար ան...

ԻԳ.

Երբ, առաւօտեան ժամը երկուքի ատեններ, Մառթէն Ֆէլլհամէր օձիքն ազատեց ընկերներէն — կատաղի խմողներ — եւ զուարթ տրամադրութեամբ տանավայրը հասաւ, ուր ծաղող արշալոյսի տժգոյն լոյսը կը լուսաւորէր յամեցած շրջագայողներու երթուղարձը, տեսաւ որ դէպի իրեն կուգային խումբ մը գինով տղաքներ, որոնք, լկտի երգեր ոռնալով, կը շրջագայէին իրարու ետեւ ինկած, գոյգերու միջեւ: Անոնց առջեւէն կը քալէր երկաթագործ Ֆարմանը, հռչակաւոր ատահակ մը, որ գիշերները զապտուրութիւն կ'ընէր եւ անոր եաին ուրիշ արհեստաւորներ:

Վճռած ըլլալով հրապարակէն վտարել զանոնք, չփչիշտակ այս խումբին գնաց Մառթէն, երբ յանկարծ քարացած կանգ առաւ. թեւերն ինկան քովն ի վար — խումբին մէջտեղ, խոժոռ աչքերով եւ գինովի երեւոյթով, կը յառաջանար եւ րերալով իր եղբայրը, Ժան:

— Ժան, գոչեց ան ապշահար.

Ժան սարսռաց, իր դէմքը, բոսորագոյն, պատի գոյն առաւ, իր աչքերուն մէջ սարսափի լոյս մը երերաց, դողաց, բայուկը երկարեց կարծես պաշտպանուելու համար, եւ նահանջեց, դեղեւկոտ, երկու երեք քայլ:

Մառթէն զգաց որ կը մեղմանար իր բարկութիւնը:

Այս ողբալի տեսարանը իր գթութիւն կը հրաւիրէր: Ժանի հետեւեցաւ եւ, բռնելով զայն թեւէն, ըսաւ անոր, զուրգուրալից ձայնով.

— Եկուր, եղբայր, ուշ է, պիտի վերադառնանք:

Բայց Ժան սոսկումի շարժումով մը, դարձեալ ետ քաշուեցաւ այս ձեռքին առջեւ որ իրեն կը դպչէր, եւ անոր վրայ ձգելով մահացու անձկութեամբ լեցուած ակնարկ մը, ըսաւ կերկերուն ձայնով մը.

— Թող զիս... չեմ ուզեր, քեզի հետ ոչինչ չեմ ուզեր ունենալ. ես այլ եւս քու եղբայրդ չեմ:

Մառթէն ցնցուեցաւ, երկու ձեռքերով կառչեցաւ սեղանին, որ իր քովը կը գտնուէր, եւ ինկաւ, կարծես դանակի մը հարուածնէ զարնուած, մօտակայ նստարանին վրայ:

Ժան ինքն ալ յարագօրէն հեռացաւ եւ մխրճուեցաւ անտառին մէջ:

ԻԳ.

Այդ թուականէն սկսած, տխրութիւնը սաւառնեցաւ Ֆէլլհամէրի տան վրայ:

Երբ Մառթէն տուն վերադարձաւ, այդ առաւօտ, ամէն բան խորապէս խաղաղ էր: Անիկա պառկեցաւ վար առաւ Ջրաղացի բանալին եւ սպրդեցաւ մինչեւ այն ցաւագին սենեակը զոր իր սխալին տաճարը դարձուցած էր: Հոն է որ իր մարդիկը գինքը գտած էին նախաճաշի պահուն, պատի կիրին չափ ճերմակ, գլուխը ձեռքերուն մէջ, եւ անդադար մրմնջելով.

— Ցրից, Ցրից ահաւասիկ քաւութիւնը, ահաւասիկ քաւութիւնը.

Ուրուականը, հին, ահարկու ուրուականը որ ընդմիշտ հեռացած կը կարծէր, նորէն իջաւ իր վրայ, եւ իր ճանկերով գինքը բզքտելու առաջնան կը սեղմէր իր կոկորդը:

Գրեթէ բոնի կերպով զայն դուրս քաշեցին իր մենատանէն: Ծանր եւ յոգնած քայլով մը, Ջրաղացէն դուրս ելաւ դեղեւելով: Անիկա իր կինը գտաւ անկիւն մը կծկտած, տժգոյն երեսներով, վախվխուն եւ մոլորուն նայուածքով: Այն ատեն, գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ առաւ, իր մթին աչքերը սեւեռելով դողդողացող դժբախտ կնոջ վրայ, յետոյ մրմնջելով մեղամաղձոտ կերպով:

— Ահաւասիկ քաւութիւնը, ահաւասիկ քաւութիւնը:

Այս չարաշուք բառերուն վրայ, պաղ սարսուռ մը անցաւ Կէրթրուտի մարմնին վրայէն...«Գիտէ՞. չէ՞ գիտեր. Ժան խոստովանեցա՞ւ անոր արդեօք, արդեօք զաղտնիքը երեւա՞ն հանեց, պատահաբար... Թէ՞ կասկածներ միայն ունի...»

Եւ այդ ատենէն ի վեր, Կէրթրուտ, հոգւով եւ մարմնով, սարսուռէն կը հատնէր, այս մարդուն առջեւ. անիկա կիրքէն կը սպառէր՝ այն միւսին համար, զոր իր սէրը շատ հեռու վանած էր: Տժգունեցաւ եւ նիհարցաւ, այտերը փոսացան, եւ հոս հոն կը թափառէր քնաշրջիկի մը նման: Իր աչքերուն բոլորտիքը կապտորակ ակօսներ կը գծուէին ու անոնք հետզհետէ կ'ընդլայնէին. բերնին շուրջ ծալք մը կը գոյանար որ կը կծկտուէր անընդհատ եւ կը շարժէր պարզ ծաղրածուի մը պէս:

Հ. ՋՈՒՏԷՐՄԱՆ

չէ մեռնիլ ... այսօր կը լսենք .— Պերլի-նի համար պէտք չէ մեռնիլ »:

Կի Մոլէ համաձայն չէ Տը Կոլի քաղաքականութեան, մասնաւորապէս երկու հարցերու մէջ.— Ատլանտեան քաղաքականութիւն եւ Եւրոպայի համագործակցութիւն։ Ամերիկացիները պէտք չէ հեռանան Եւրոպայէն :

Ալժերիա.— Ազատագր. Ճակատը Տիէն Պիէն Ֆու մը պէտք չէ յուսայ. բայց ամէն բան պէտք է կարգադրուի ազատ բանակցութիւններով եւ Ալժերիոյ ժողովուրդին բոլոր խաւերու ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ :

Վերջապէս տեղի ունեցաւ ընտրութիւնը: 14րդ անգամ ըլլալով Կի Մոլէ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար ընտրուեցաւ: Անհատական յաջողութիւն մը անշուշտ, բայց մասնաւորապէս որոշ քաղաքականութեան մը յաջողութիւնը կը համարուի այս ընտրութիւնը :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Փարիզի ձայնասփիւռէն (Ֆրանս 3, նախկին ազգային) Յուլիս 15ին ժամը 14·20ին

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

կը նուագէ Շօփէնէն կտորներ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ընկեր Գ. Բալայեանի նոր հասցէն՝

17 Rue Bleue, Paris 9ème.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ ընկերուհի Ս. Ա-ւոյեան ընտանիքէն (Վիէն) երկու հազար ֆրանք իրենց հօրեղբօր կնոջ (Մարսէյլ) կսկծալի մահուան առթիւ: Այս տըխուր առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ձեռնարկուներ երախայի հիւսուածեղէնի համար, մեծ քանակութիւն: Դիմել՝

La Maille Parisienne
19 Rue Du Caire, Paris
CEN. 10-84

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան: Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը :

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն գոհացում պիտի չտրուի. նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ըստեղծել :

Մեր հատագնորդ ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր.:

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը:

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան : ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Դ.ՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան :

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով :

Դիմել՝ 1 Գուլվ– տիւ Նօր, Լը Րէնսի :
Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել տնօրէնութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր :

26, RUE TROYON, SEVRES
TEL OBS 18-28

Վարժարանին մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին մասը :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի առիթով կը տօնուի՝ ընտանեկան պաշտահանդէսով :

Կազմակերպուած՝ Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ :

Տեղի պիտի ունենայ 26 Յուլիս, Կի. րակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քաֆէ Լամարկի հանուի գովասուն պուրակին մէջ: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը անխտիր :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը «Սթրապլէնի» պաղ ջուրին եզերքը:

Անձրեւի պարագային յաջորդ կիրակի, 26 Յուլիս :

Կը խօսի ընկեր Ա. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:

Մարզական խաղեր:

Ճոխ պիւֆէ, չանփուրով խորոված, չատ մատչելի գիներով :

Հանրակառքի ժամերը.— Առաւօտեան ժամը 11ին կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, երեկոյեան վերադարձ ժամը 8·30 :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գիւրջօղլեան եւ Պ. Մաքսուտ Պէրպէրեան, իրենց սիրեցեալ մօր եւ զոքանչ մօր՝ Այրի Տիկին Հերմոնէ Պէրպէրեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն չորս հազար ֆրանք Մոնմօրանսիի հանգստարանին, չորս հազար Ֆր. Փարիզի եկեղեցւոյ Կրթ. յանձնախումբին եւ երկու հազար Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման ֆոնտին:

Ստանալ «Յառաջ»էն :

×

Ողբացեալ Պ. Կարապետ Հանլըսեանի մահուան տխուր առթիւ Զօտեան ընտանիքի կողմէ կը նուիրուի հազար ֆրանք «Յառաջ»ի եւ հազար ֆրանք «Հայ – ...ժ»ի տարածման :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով անպայմանօրէն շուտ արձանագրուիլ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ

Դիմել՝ Փարիզի շրջան, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), ամէն Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը 3·30էն 6:

Մարսէյլի շրջան,

Jean Kazarian, voyagence
31 La Canebière, Marseille

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ալբիւր Սերոբ – Մ. Եօթնեղբայրեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30–ին, սովորական հաւաքավայրը: Պարտաւորիչ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը: Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ կը տօնուի Կրընոպլի մէջ Յուլիս 19ին, Շաթօ տը Պօ – րըկարի մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 26ին:

ԵՂԱՆԱԿԻ Ա. ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՍԷՆ–ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին :

26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը տասնէն մինչեւ ուշ գիշեր, Փոն Անթէնի (Վարիզէլ) Օ Պեռժ տը Սօլ գովասուն պարտէզին մէջ:

Նախագահութեամբ՝ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆի:

Կը խօսի ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ այլ անակնկալներ :

Կը հրաւիրուին Նկերը. Ֆրանսայի բոլոր քոյր կազմակերպութիւնները:

Ուտելիքներ հետերնին բերել, բացի խմիչքէն :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲ

Ս. ՂԱԶԱՐ, ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս 8:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս 31:

Համբորդներու թիւը սահմանափակ է:

Արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 15 :

Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ
7, Rue de la Grange Batelière, Paris - 9e Tél. PRO. 56 31

Պ. ԹԱՐՈՆ
5ª, Bd. Serrurier, Paris 19 - métro Pré-St-Gervais

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11 Ave. Béranger, Arnouville-les-Gonesses (S. et O.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ Կրթ. Մարմինը շընորհակալութեամբ ստացած է հինգ հազար ֆրանք Պ. Է. Խըտըրեանէ, Տիկին Պէրպէրեանի մահուան առթիւ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒԼԻՍ — JEUDI 16 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8444 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4345

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԻ ՄԸ ՎԵՐՋ

«Յուլիս 14»ը 1958ին պատմութեան մէջ արձանագրեց նոր յեղափոխութիւն մը ։

Բուռ մը զինուորականներ, առանց փողի ու թմբուկի, քանի մը ժամուան մէջ հաշուեյարդարի ենթարկեցին հաշեմական թագաւորութիւնը, որ առաջին աշխարհամարտէն վերջ Անգլիոյ կողմէ պարտադրուած էր Իրաքի ։

Երիտասարդ թագաւորը Ֆէյսալ Բ., գահաժառանգ Ապտիւլիլահ եւ «յաւիտենական վարչապետ» Նուրի Սայիտ փաշա դարձան քաւութեան նոխազը զինուորական այս յեղափոխութեան, որ անցաւ խաղաղ, առանց արիւնահեղութեան եւ առանց եղբայրասպան կռիւներու ։

Արքայական շրջանի կարգ մը վարիչ դէմքերէն զատ յեղափոխութեան գլխաւոր դերակատարներէն զօրավար Արէֆ մահուան դատապարտուեցաւ ։ Սակայն մահավճիռը ցարդ չէ գործադրուած, քաղաքական նկատումներով ։

Նախ քան յեղափոխութիւնը, զինուորականներն ու երիտասարդ տարրերը, մասնաւորաբար համալսարանի ուսանողները թունդ ազգայնական գաղափարներով տոգորուած՝ գաղտնօրէն կը համակրէին գնդապետ Նասրի համարաբական ծրագրին ։ Ու ջերմ կուսակիցներ էին Իրաքն ալ կապելու Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան ։

Յեղափոխութեան վարիչ զօրավար Ապտէլ Քասըմ խանդավառ ցոյցերով դիմաւորուեցաւ Իրաքցիներուն կողմէ, որոնք զզուած էին Նուրի Սայիտի հաստատած վարչաձեւէն ։

Մեծ եղաւ քաղաքական աշխարհի զարմանքը, երբ Անգլիա առաջինն ըլլալով ճանչցաւ Քասըմի կառավարութիւնը, Յուլիս 14ի վաղորդայնին ։ Ուրիշ պետութիւններ հետեւեցան անոր օրինակին ։

Ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ ձեռք բերած դիւրին յաղթանակներէն զինովցած՝ զօրավարը հրաժարեցաւ իր եւ ընկերներուն նախնական ծրագրէն ու կանգնեցաւ Իրաքի անկախութեան սկզբունքին վրայ ։

Իր քաղաքական այս նոր ուղեգծին համար Ապտէլ Քասըմ նոր աջակիցներ գտաւ յանձին «յառաջդիմական» տարրերու, որոնք հետեւելով «վերէն», արտաքին ուժերու կողմէ թելադրուած կարգախօսերու՝ խուլ պայքար էին բացած արաբ միացեալ հանրապետութեան դէմ ։ Մանաւանդ 1958ի տարեվերջէն սկսեալ, երբ Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ բանտերը լեցուեցան համայնավարներով ։

Յեղափոխութեան յաջորդող օրերուն թաքստոցներէն դուրս ելան «Խաղաղութեան կողմնակիցներու» միութիւնը, «Կանացի Իրաւունքներու Լիկան» ։ Սուրիայէն համայնավար Խալէտ Պէքտաշ, Իրանէն Թուտէհ կուսակցութեան կարգ մը վարիչները, Քիւրտ Շէյխ Պարզանի եւ այլ տարրեր Պաղտատ գացին՝ օգտուելով կառավարութեան թոյլատու քաղաքականութենէն ։

Մուսուլի ապստամբական փորձը ձախողութեան ենթարկուեցաւ ։ «Յառաջդիմական» վարիչ հայազգի Գաղանճըն գլխաւոր զոհն եղաւ գնդապետ Շաուաֆի ազգայնական շարժումին ։ Գաղանճըի մարմինը Պաղտատ փոխադրուելով՝ հարիւր հազարաւորներու թափօրով մը հանդիսաւորապէս թաղուեցաւ Հայոց գերեզմանատան մէջ ։

Այս շարժումէն վերջ կազմուեցան «Ժողովրդական Դիմադրութեան Ուժեր» անունին տակ ոչ-զինուորական «քաղաքապահ գունդեր», բաղկացած համայնավարներէ ։

Այս վերջինները ծրագրած էին նաեւ կազմել Ազգային Ճակատ մը, ձախակողմեան ուրիշ կազմակերպութեանց մասնակցութեամբ ։ Միւս կողմէ իրենց թերթերը կը պահանջէին դահլիճին մէջ առնել համայնավար նախարարներ ։

Զօրավար Քասըմ ո՛չ միայն հետեւանք չտուաւ այս վերջին պահանջին, այլ մէկ կողմէ արգիլեց Ազգային Ճակատի կազմութիւնը, միւս կողմէ բանակի հակակշիռին ենթարկեց «Ժողովրդական Դիմադրութեան Ուժեր»ը, որոնք ինքնագլուխ կը գործէին ցարդ ։

Զօրավարը ձայնասփիւռ ճառով մը ազդարարեց բոլոր կուսակցութեանց, որ ներկայ փոխանցման շրջանին պէտք չէ զբաղին քաղաքական գործերով ։

Ազգային Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ընդ առաջ երթալով Ապտէլ Քասըմի կոչին, որոշեց քաղաքական ո՛չ մէկ գործունէութիւն ունենալ եւ մերժեց Ազգային Ճակատ կազմել համայնավարներուն հետ ։

Յեղափոխութենէն տարի մը վերջ, փոխանցման շրջանի յատուկ անխուսափելի փուլերէ անցնելէ ետք, Իրաքի նոր վարչաձեւը սկսած է ամրապնդել իր դիրքերը ։ Բանակն ու ժողովուրդը կանգնած են կառավարութեան կողքին ։ Անհետացած է համայնավարական վտանգը ։ Եւ ապահովուած՝ երկրի անկախութիւնը ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԿՐՈՄԻՔՈՅԻ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Ժընեւի Արտաքին նախարարներու ժողովը իր աշխատանքները վերսկսաւ ։ Երկուշաբթի օր գումարուեցաւ 19րդ նիստը, որ ամէնէն երկարն էր ։ Բոլոր պատուիրակութեանց ղեկավարները, ինչպէս նաեւ երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչները խօսք առին ։ Արեւմտեանները բանակցութիւններու պատմականը ըրին. ոչ մէկ նոր առաջարկ ։ Սելվին Լօյտ ամէնէն լաւատեսն էր. արդարեւ, Անգլիոյ Արտաքին նախարարը իր շեշտը դրաւ խորհրդային եւ արեւմտեան ծրագիրներուն մէջ գոյութիւն ունեցող հասարակաց կէտերուն վրայ.— Մենք զիջումներ չենք ըներ սկզբունքի հարցերուն մէջ, ինչպէս, օրինակ, Արեւմտեան Պերլինի բնակչութեան ազատութիւնը, ըսաւ Սելվին Լօյտ, աւելցնելով.— Այս վերապահութեամբ՝ համաձայնութիւն մը պէտք փնտռենք եւ պէտք փորձենք մեր դերը խաղալ՝ նման կարգադրութեան մը համար ։

Մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուէր Կրոմիքոյի խօսքերուն ։ Խորհրդային Նախարարը չափաւոր լեզու մը գործածեց եւ Պերլինի մէջ տեղի ունեցած Գերմանիոյ Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութեան չանդրադարձաւ, ինչպէս կը սպասուէր ։

Կրոմիքօ խօսեցաւ համագերմանական կոմիտէի մը ունենալիք գործունէութեան շուրջ, մասնաւորապէս՝ հաշտութեան դաշնագրի մը պատրաստութեան համար ։ Գործածեց նաեւ հետեւեալ նախադասութիւնը .— «Եթէ համագերմանական կոմիտէն համաձայնութեան մը չյանգի՝ հաշտութեան դաշնագրի մը պատրաստութիւնը, որ միշտ կը պահէ իր արժէքը, աւելի անհրաժեշտ պիտի ըլլայ » ։ Կը նշմարուի՝ թէ Մոսկուա միշտ կը մտածէ Փանքոյի կառավարութեան հետ հաշտու-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ փոխ վարչապետ Կոզլով Մոսկուա վերադարձաւ. Նիւ Եորքէն օդանաւ առնելէ առաջ յայտարարեց. «Ամերիկայի եւ ռուս ժողովուրդները կ՚աշխատին մնայուն խաղաղութիւն մը հաստատել երկու երկիրներու միջեւ »։

400.000 ՀՈԳԻ դիմաւորեցին Խրուշչեւը՝ Վարշաւայի մէջ ։ Բարիգալուստի իր ճառին մէջ Կոմուլքա մաղթելէ ետք որ գերմանական հարցը արագ լուծում մը գտնէ, աւելցուց.— «Լեհեւխորհրդային բարեկամութիւնը կ՚ապահովէ Լեհաստանի սահմաններուն ամբողջութիւնը »։ Պատասխանելով՝ Խրուշչեւ ըսաւ. «Մեր երկու ժողովուրդները հասարակաց նոյն նպատակը ունին. համայնավարութիւն»։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գիտունները, տասը օրուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով հրթիռ մը արձակեցին՝ երկու շուներով ։ Միայարկ հրթիռը կարելի եղած է երկիր վերադարձնել. երկու շուները ողջ առողջ են ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ առաջարկեց որ ՄԱԿի յառաջիկայ ընդհանուր ժողովի օրակարգին վրայ արձանագրուի Համայնավար Չինաստանը ընդունելու հարցը ։

ԻՐԱՔԻ յեղափոխութեան տարեդարձը տօնուեցաւ առանց բացառիկ դէպքերու տեղի տալու, հակառակ կարգ մը նախատեսութեանց ։ Հանդիսութիւնները պիտի տեւեն եօթը օր ։ Յիսուն երկիրներ մասնակցեցան տողանցքին ։ Խ. Միութիւնը կարեւոր պատուիրակութիւն մը ղրկած էր, բայց հակառակ եղած հրաւէրին Ա. Միացեալ Հանրապետութիւնը մարդ չէր ղրկած ։ Ֆրանսան չէր հրաւիրուած ։ Զօր. Քասըմ եօթը նոր նախարարներ առաւ դահլիճին մէջ ։ Անոնց մէջ քանի մը հատը ձախ հակում ունին ։

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ կուսակցական Ա. քարտուղարը պաշտօնանկ եղաւ «անկարողութեան» համար ։ « Փրաւտա» կը գրէ թէ Մուսթաֆայէվ ի վիճակի չէր իր պաշտօնը վարելու ։

ՆՇԱՆԱՒՈՐ հոպիտ՝ Կրոք, մեռաւ առջի օր, 79 տարեկանին ։

ԺԸՆԵՒԻ մէջ Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Զօրլու կարճատեւ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Քուվ Տը Միւրվիլի հետ ։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ կառավարութիւնը կազմուեցաւ՝ վարչապետ Ռաապի գլխաւորութեամբ. կառավարութեան 16 անդամներուն ութ հատը ժողովրդական են, ութն ալ ընկերվարական ։

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ ռուս առաջնորդ Արքեպիսկոպոս ամբաստանուած է որ կանանոց մը կը պահէ եւ մեծ գումարներ կը մսխէ իր սարփուհիներուն հետ. Նախկին կղերական մը՝ Սփասքի, երեւան հանած է այս գայթակղութիւնը «Խորհրդային Ռուսաստան» թերթին մէջ բաց նամակ մը հրատարակելով Սփասքի կը գրէ թէ Սերժ եպիսկոպոս իր «զարմուհիները» ըսելով կիներ կը պահէ, որոնցմէ մէկէն երկու զաւակներ ունեցած է.... ։

ԿԼԱԶԳՕ հասած բեռնատար նաւու մը վրայէն ոստիկանութիւնը գտաւ 15 քիլօ հնդկական հաշիշ, աւելի քան 28 միլիոն ֆրանք արժէքով ։ Երկրորդ անգամն է որ այս նաւուն վրայ հաշիշ կը գտնուի ։

ԱՆԳԼԻՈՅ տպագրիչներու գործադուլին հետեւանքով, Զօր Տը Կոլի յուշերուն երկրորդ հատորը որ լոյս պիտի տեսնէր Յուլիս 14ին, լոյս չտեսաւ ։

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ Հըմֆրէյ պաշտօնապէս իր թեկնածութիւնը դրաւ Ամերիկայի նախագահական ընտրութեանց, յանուն ժողովրդավար կուսակցութեան ։

ՀԱՄՊՈՒՐԿԻ մէջ բացուեցաւ Միջազգայինի վեցերորդ համագումարը ։ Աւստրիական ընկերվարական թերթին՝ Առպայթըր Ցայթունկի խմբագրապետը խօսք առնելով խստօրէն քննադատեց Կի Մոլէի քաղաքականութիւնը, մասնաւորաբար Ալժերիոյ նկատմամբ ։

ՅՈՒԼԻՍ 15ԻՆ շրջագայութեան ելան Ֆրանսայի մէջ նոր թղթադրամները ։ Անոնք պարզապէս հիներն են, որոնց վրայ կարմիր գոյնով տպուած է նոր արժէքը ։ Այսինքն հազարնոցին վրայ՝ 10, հինգ հարիւրնոցին վրայ 5 եւայլն ։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ եւ Եգիպտոսի յարաբերութիւնները վերսկսան կը յայտարարէ Գահիրէի ձայնասփիւռը ։ Երկու երկիրներու դեսպանները հանդիպում մը պիտի ունենան ճշդելու համար իրենց մերձեցման մանրամասնութիւնները ։

ՅՈՒԼԻՍ 14Ի ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՏԸ ԿՈԼ – ՎԻՆՈԿՐԱՏՈՎ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

Պասթիյի գրաւման տարեդարձը բացառիկ բնոյթ մը ունէր այս տարի ։ Արդարեւ Ե. Հանրապետութեան եւ Ֆրանսական Հասարակապետութեան առաջին « Յուլիս 14»ն էր ։

Նախագահը նոր կը վերադառնար Հասարակապետութեան անդամ երկիրներէն ։

Երեքշաբթի առաւօտ Քոնքորտի հրապարակը բացառիկ փայլ մը ունէր ։ Պաշտօնական բեմը— պաշտօնական հիւրերուն եւ բարձրաստիճան անձնաւորութեանց համար — որ ընդհանրապէս Շան զ՚Էլիզէի վրայ է, զետեղուած էր Օպելիսքին առջեւ ։ Առաջին արարողութիւնը դրօշակներու յանձնումն էր ։ Զօր. Տը Կոլ յանուն Ֆրանսայի Հանրապետութեան մասնաւոր հանդիսութեամբ մը Հասարակապետութեան 13 անդամ պետութեանց վարչապետներուն յանձնեց 13 դրօշակները ։ Նորութիւն մը եւս, այս տարի, զինուորական տողանցքէն առաջ, վեց հարիւր եռաժիշտներ եւ երգիչներ յեղափոխական երգեր նուագեցին եւ երգեցին ։

1959 Յուլիս 14ը պատրաստողը՝ նախարար Անտրէ Մալրօն էր, որ արտակարգ փայլ մը ուզած էր տալ աւանդական տօնակատարութեան ։

14.000 հոգի մասնակցեցան զինուորական տողանցքին ։ Ներդաշնակ եւ գեղեցիկ, տողանցքը կը շարունակուի մինչեւ ցերեկ, մինչ օդանաւերը իրենց կարգին կը մասնակցէին հանդիսութեանց ։

Արարողութիւններէն յետոյ, Զօր. Տը Կոլ ընդունելութիւն մը տուաւ 1500 հոգիի Էլիզէի պալատին մէջ ուր անսովոր եւ անակնկալ դէպք մը պատահեցաւ ։

Երբ Տը Կոլ կը խօսէր Հասարակապետութեան մէկ վարչապետին հետ, խորհրդային դեսպանը՝ Վինոկրատով ըսաւ որ կ՚ուզէ առանձին տեսակցութիւն մը ունենալ Նախագահին հետ ։ Տը Կոլ զարմացաւ քանի որ նման խօսակցութիւն մը նախատեսուած չէր եւ նոյնիսկ խոսք կը համեմատէր փրօթօքօլին հետ, բայց ընդունեցաւ եւ մօտ 40 վայրկեան գլուխ-գլխի խօսակցութիւն մը ունեցան Տը Կոլ եւ խորհրդային դեսպանը ։

Ցարդ յայտնի չէ թէ ինչ նիւթի շուրջ եղած է խօսակցութիւնը ։ Ոմանց կարծիքով Վինոկրատով Խրուշչեւի պատասխանը յայտնած է Տը Կոլի, այս վերջինին մէկ դիմումին առթիւ ։ Ֆրանսա խորհրդային Միութեան հաւանութիւնը խնդրած է որպէսզի անդամակցի Հիւլէական ակումբին ։ Նոյն կիսապաշտօնական աղբիւրներու համաձայն Խ. Միութիւնը որոշած է պաշտպանել Ֆրանսայի թեկնածութիւնը ։

Յուլիս 14ը նոյն խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներուն մէջ ինչպէս նաեւ արտասահմանի ֆրանսական գաղութներուն կողմէ ։

ՖՐԱՆՍԱ
ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

Ֆրանսական հանրային կարծիքը, երկրի կենսական շահերու եւ հեղինակութեան դէմ, ոչ բարեկամական նոր եւ ապառնական քայլ մը նկատեց իր գործակից երկու մեծերու այս կեցուածքը :

Այս եւ նման այլազան արտայայտութիւններով, անգամ մը եւս արծարծուեցաւ Ատլանտեան Կազմակերպութեան երեք մեծերուն վերապահուած ղեկավարութեան մէջ, Ֆրանսայի տրուած անհաւասար եւ «ստորադաս» դիրքի՝ հին եւ «անլուծելի» վէճը:

Ինչպէս միշտ ոչինչ փոխուեցաւ: Ֆրանսայի ձայնը մնաց անլսելի: Իր երկու մեծ դաշնակիցները, բայց մանաւանդ Միացեալ Նահանգները, պահեցին իրենց ղեկավարող դիրքը : Ատլանտեան կազմակերպութեան գործունէութիւնը պահելով միշտ նախապէս ճշդուած շրջանակին մէջ, անոնք անջատաբար շարունակեցին իրենց համաշխարհային քաղաքականութիւնը :

Իրականութեան մէջ, Միացեալ Նահանգներն ու Անգլիան կը մերժէին Ֆրանսայի տալ յաղթական մեծ պետութեան հանգամանքն ու դիրքը :

Ուոլթըր Լիփման, Նիւ Եորք Հերըլտի համբաւաւոր մեկնաբանը, դեռ քանի մը շաբաթ առաջ, Զօր. Տը Կոլի յարուցած խնդիրներու կապակցութեամբ քննելով Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի յարաբերութիւններու մէջ յառաջ եկած դժուարութիւնները, կը յայտնէր հետեւեալ յատկանշական մտքերը :—

« Պատերազմի վերջանալէն ի վեր (15 տարի առաջ) ֆրանքօ-ամերիկեան յարաբերութիւնները, հիմնուած են սկզբունքի մը վրայ, որ երբեք բացէ ի բաց ճանչցուած չէ, բայց որ ընդունուած էր Փարիզի եւ Ուաշինկթընի մէջ: Այս սկզբունքին համաձայն, Ֆրանսան գտնուելով հանդերձ յաղթական պետութեանց շարքին, իրականին մէջ պարտուած երկիր մըն էր: Իր գաղութները կազմալուծուելու վրայ էին եւ ինք առաջնակարգ պետութիւն մը չէր այլեւս: Ֆրանսական յետ պատերազմական դահլիճներու տեւական անկայունութիւնը, ելեւմտացոյցի եւ դրամական անկարգ վիճակը կը հաստատէին իրենց այս ձեւով դիտելու եղանակը: Ամերիկեան կառավարութիւնը այլ եւս սովորութիւն բրած էր ոչ միայն կանոնաւորապէս եւ անկեղծօրէն չխորհրդակցիլ Ֆրանսայի հետ, այլ եւ նուազ վստահութիւն ցոյց կուտար անոր հանդէպ քան Անգլիոյ եւ նոյնիսկ Արեւմտեան Գերմանիոյ: Վերջերս, երկու խնդիրներու մէջ, որոնք կրնային պատերազմ յառաջ բերել եւ որուն պիտի մասնակցէր Ֆրանսան — Լիբանանի եւ Քէմոյի խնդիրները — Ամերիկան բնաւ էութեան չխորհրդակցեցաւ Ֆրանսայի հետ»։ (Լը Ֆիկարօ, 19 Յունիս):

Չորրորդ Հանրապետութեան յաջորդական կառավարութիւնները, հակառակ իրենց բոլոր ճիգերուն, անկարող եղան չէզոքացնելու Ֆրանսայի վարկին, հեղինակութեան եւ մէկ խօսքով ընդհանուր տկարացման՝ հիմնական պատճառները :

Այս աննպաստ պայմաններուն մէջ է որ Զօր. Տը Կոլ վերստին իշխանութեան գլուխ անցաւ:

1958 Յունիսէն ի վեր, կատարուած արմատական փոփոխութիւնները եւ Զօրավարին անվիճելի հեղինակութիւնը՝ երկրէն ներս թէ արտաքին աշխարհին մէջ, Ֆրանսան դուրս բերած են այլեւս իր ստորադաս վիճակէն :

Ստեղծուած այս նոր պայմաններուն մէջ է որ Զօր. Տը Կոլ կը փորձէ բոլոր վիճելի խնդիրներու շուրջ համակցութեան մը գալ Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ հետ :

Այզընհաուըրի եւ Մաքմիլընի ուղղած՝ անցած Սեպտեմբեր 23ի յուշագրով, Ֆրանսայի Նախագահը ձեւակերպած է ընդհանրապէս Ատլանտեան Կազմակերպութեան վերակազմութեան համար Ֆրանսայի տարբեր պահանջները : Մէկ կողմ ձգելով այս վաւերաթուղթի շուրջ թեր ու դէմ մեկնութիւնները, փորձենք ընդհանուր գծերով ծանօթանալ այդ վաւերաթուղթով ներկայացուած առաջարկութիւններուն :

Ինչպէս տեսանք այս յօդուածի առաջին մասերուն մէջ, Ատլանտեան Կազմակերպութիւնը տեղական բնոյթ կը կրէր, եւ հետեւաբար իր գործունէութեան շրջանակը կը մնար սահմանափակուած ազատ Եւրոպայի պաշտպանութեան համար ճշդուած գօտիին մէջ: Զօր. Տը Կոլ, իր յուշագրով կ'առաջարկէ Ատլանտեան Կազմակերպութիւնը դուրս հանել իր սահմանափակ շրջանակէն:

Ինչո՞ւ : Պատասխանը պարզ է :

Ատլանտեան Կազմակերպութիւնը ստեղծուած էր եւրոպական ժողովրդավար երկիրները պաշտպանելու համար բոլշեւիկեան իրական սպառնալիքներուն դէմ :

Այս նախնական նպատակը, ինչպէս տեսանք, իրականացած է: Ատլանտեան ապահովութեան ուժերը յաջողեցան ետ գերել հանել Մոսկուայի երազները:

Նկատի ունենալով սակայն, ստեղծուած այս նոր վիճակը, եւ մանաւանդ, վերջին մէկ քանի տարիներուն, Ծայրագոյն եւ Միջին Արեւելքի մէջ Խ. Միութեան յաջողած գաւերու հետեւանքով յառաջ եկած բարդութիւնները, Զօր. Տը Կոլ անհրաժեշտ կը նկատէ Ատլանտեան Կազմակերպութիւնը վերածել «համաշխարհային չափանիշով համաձայնութեան մը» :

Այս նոր կազմակերպութեան մէջ «երեք մեծերը՝ Ֆրանսան, Միացեալ Նահանգները եւ Անգլիան պիտի հետապնդեն միեւնոյն քաղաքականութիւնը եւ, գործադրեն նոյն ռազմավարութիւնը, Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ» :

(2 Շար.) Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ
(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ)

Խոպան եւ ընդարձակ հողաշերտ մը, ճահճային՝ որուն վրայ տարտղնուած էին կտրուած ծառի ճիւղեր: Մէկ քովէն կը հոսէր մեծ կոյուղին, իր հետ տանելով Մէնիլմոնթանէն մինչեւ Փարիզ հասնող աղտեղութիւնները: Հարաւէն, հողաշերտ կը ցցուէր դէպի Սէն գետը: Արեւմուտքէն՝ կը կոթնէր բլրակի մը, որ ծածկուած էր Թովրէյի հինաւուրց անտառէն մնացած ծառերով: Աւելի վերը՝ քառուղի մը, որ արդէն կը կրէր «էթուալ» անունը :

Ահա բովանդակ համայնապատկերը զոր կը պարզուէր իր աչքերուն, երբ երեք դար առաջ, Լուդովիկոս ԺԴ. Թիւյլըրի իր պալատէն դուրս կը նայէր:

Այդ օրէն, Արեւ Արքան, իր շինարար ոգիին հունտերը ցանեց, որոնցմէ ծլեցաւ ու ծաղկեցաւ այսօրուան Շան զ'Էլիզէն՝ Փարիզի ամենագեղեցիկ պողոտան :

1667ին, արքունի ճարտարապետ Լը Նոթրը, որ պատրաստած էր Թիւյլըրիի պալատին պարտէզներուն յատակագիծը, հրաման կը ստանայ պալատին երկաթափեղկերէն դուրս ալ շարունակել իր աշխատանքը :

Լը Նոթրը, կեդրոնական ծառուղիէն ճեղքուածք մը բանալով կը յառաջանայ դէպի խոպան հողաշերտը, իր ճամբուն վրայ, երկու կողմերը տնկելով զոյգ շարքերով կնձիներ: Անկասկած, որ հանճարեղ ճարտարապետը ներշնչուած էր այն աշխատանքներէն զորս՝ իրմէ 50 տարիներ առաջ կատարել տուած էր Մարի Մետիչիս Թագուհին :

Արդարեւ, Մայր Թագուհին, որ երբեք չէր կրցած մոռնալ իր Փիրենցէական երիտասարդութիւնը եւ այն երկար պըտոյտները զորս կատարած էր Արնոյի ափերուն վրայ, Սէնի եզերքին, Թիւյլըրիի կողքին բանալ տուած էր երեք ծառուղիներ եւ զանոնք օժտած էր կնձիներով, անոնց ընդմէջէն իր փառաւոր կառքովը անցնելու համար, երեկոյեան ճաշերէն ետք, զով օդին: Ճիշդ էնվալիտի դիմաց կար ընդարձակ հրապարակ մը, ուր կրնային շատ դիւրութեամբ երթեւեկել հարիւրէ աւելի կառքեր: Այս վայրը կը կոչուէր «Թագուհիին Բակը», որ շատ համբաւաւոր էր դարձած: Գեղեցիկ եղանակին, փարիզեան բարձր դասուն պատկանողներու կառքերը խուռներամ կը դիմէին հոն: Գիշերուան խաւարին մէջ այդ կառքերը կը շրջագայէին ջահերով :

Տարիներու թաւալումով անճցաւ նաեւ համբաւը «Թագուհիին Բակին» : Երբ, 1678ին Արքունիքը հաստատուեցաւ Վերսայլի մէջ, այն ժամանակ այդ վայրը դարձաւ աւելի բանուկ ճամբայ մը, ուրկէ կառքերը շարունակ կ'անցնէին երթալու համար դէպի Վերսայլ, ուր մեծամեծները պարտաւոր էին իրենց դարպասը մատուցանել Արեւ – Արքային :

Լը Նոթրի սկսած աշխատանքը, սակայն, փայլուն ապագայ մը ունենալէ հեռու էր: Միայն քանի մը պարտիզպաններ հետաքրքրուեցան դէպի ճահճային հողամասը երկարող այս պողոտայով, որուն ընթացքը կը խափանուէր կոյուղիին անցքով: Ժողովուրդը չէր հետաքրքրուէր նոր պողոտայով: Նոյնիսկ, երբ 1710ին, Անթէնի դուքսը կամուրջ մը նետեց կոյուղիին վրայէն, եւ պողոտան երկարեցաւ մինչեւ բլրակին կատարը, դարձեալ մարդ չհետաքրքրուեցաւ անով: Տարին մէկ օր միայն, Օգոստոսի վերջի առաջին կիրակին, քիչ մը կը խլրտար պողոտան, որուն վրայէն կ'անցնէին ուրախ զոյգեր, ուղղուելով դէպի Բրթի - Պրդոնի տօնավաճառը՝ որուն տաղաւարները ցցուած էին բլրակի գագաթին:

Եթէ օր մը, Փարիզը գտաւ իր Շան զ'Էլիզէն, տարիս պատահեցաւ շնորհիւ մենաստանի մը: 1255էն ի վեր Լոնշանի անտառին ցանցառուտը իր մէջ կը պատսպարէր կիներու մենաստան մը՝ հիմնուած Սուրբ Լուդովիկոսի քրոջ՝ Իզապէլ տը Ֆրանսի կողմէ:

Դարերու ընթացքին կարգապահութիւնը անհետացած էր այդ մենաստանէն եւ փոխանակ քրիստոնէական առաքինի աբրեբրու, այդ վայրին մենակեացները հաճոյքի պահեր կ'անցընէին: Այսուհանդերձ բազմաթիւ ուխտաւորներ խուռներամ կը դիմէին մենաստան: Հետզհետէ, համբաւաւոր դարձաւ այս վայրը, եւ այդ համբաւը կրկնապատկուեցաւ երբ 1727ին, Օրիորդ Լը Մոր, Օփերայի երգչուհի մը, աշխարհէն զզուած ուզեց մայրապետական քողը առնել: Եւ հոն, մայրապետ սկսաւ իր բիւրեղեայ ձայնը հնչեցնել, որուն հմայքէն տարուած ամբողջ Փարիզը կը վազէր մենաստան, գեղանի երգչուհին ունկնդրելու, ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս պիտի շտապէին ներկայ գտնուիլ նուագահանդէսի մը :

Փարիզի արքեպիսկոպոսը գայթակղութեան առաջքն առնելու միտումով, հանրութեան մուտքը արգիլեց արբամայրէն ներս : Այլեւս բազմութիւնը, բոլորովին ձերբազատուած կրօնական որեւէ պարտադրանքէ, ուրախ զոյգեր կազմած, կը դիմէր դէպի մենաստանին արտաքին պատերուն առջեւ, եւ հոն հեթանոսական թափօր կազմած կ'երգէին ու կը պարէին ամէն աւագ չորեքշաբթի, հինգշաբթի եւ ուրբաթ օրերը:

Արդ, Լոնշան հասնելու համար այս բազմութիւնը կ'անցնէր Շան զ'Էլիզէէն, որ տարուան մէջ երեք օր կը դառնար վայր ցնծութեան :

Հետզհետէ, «Թագուհիին Բակը» կորսնցուց իր այժմէութիւնը եւ մարդիկ սկսան Շան զ'Էլիզէն նախընտրել: Մեծամեծներու կառքերը Վերսայլ երթալու իրենց ճամբուն ընթացքին, կը լքէին Մարի – Մետիչիսի «բակ»ը եւ ուղղակի կեդրոնական ծառուղիէն կ'անցնէին: Այն

ԱՐԹԻՒՐ ՔԷՕՍԹԼԷՐ
ՄԱԶԱՊԱՐՏ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԸ

★

— Այդ միջոցին վէպ մը գրած էի. բայց կուսակցութիւնը արգիլեց անոր հրատարակութիւնը: Օր մը, այլեւս չկրցայ դիմանալ: Դրան եւ պատուհանին եզերքը թուղթ փակցուցի եւ կազի ծորակը բացի ... անկողինիս մօտեցայ, ուր տեսայ ոչինչի արեան բծեր ... գէշ եղայ : Վերէն գիրք մը ինկաւ քթիս վրայ: Հակաֆաշական քարոզչութեան ծառայող գիրք մըն էր ան, որուն խմբագրութեան օժանդակած էի:

Խե՛ղճ յեղափոխական, որ կը լքէի պայքար մը՝ որուն համար կը մտածէի « ամէն բան տալ»: Ցանկարծ ոտքի ելայ, փակեցի ծորակը եւ թուղթերը ետ հանեցի :

Արթիւր Քէօսթլէր ունեցած է նաեւ անակնկալներ: Աւելի լաւ է որ ինք պատմէ :—

1944ին էր: Լիվըրփուլէն Պաղեստին կ'երթայի՝ նաւով: Լոնտոնի Համալսարանի դասախօսներէն Փրոֆ. Իսաակ մօտեցաւ ինծի եւ տարօրինակ ժպիտով մը բսաւ. «Վարդապետ»: Գիրք մըն էր ինծի տուածը: Ֆրանսերէն ռուսիկանական վէպ մը : Նիւթը.— Երիտասարդ մը կը վերադառնայ իր պանդոկը, օթէլ Հէլվեսի, Թուրնոն փողոցի մէջ, թիւ 23 կամ 26:

Ինչ զուգադիպութիւն, կ'ըսեմ ես ինծի: Հետաքրքրական է. քանի մը տարի առաջ ես ալ կը բնակէի այդ պանդոկին մէջ:

Ուրեմն, երիտասարդը կը մտնէ պանդոկ, կ'առնէ բանալին եւ կ'ելլէ իր սենեակը որ 16 թիւը կը կրէ :

Ցանկարծ ոտքի ելայ. իմ սենեակիս թիւն էր:

Երիտասարդը ներս կը մտնէ, վերարկուն կը հանէ եւ... ինչ որ կարդացի՝ մազերս ցցուեցան: Վիպասանը կը նկարագրէ.— Երիտասարդը իր թեւերուն մէջ առաւ Արթիւր Քէօսթլէրի դիակը, սարսափելի կերպով անդամահատուած...:

Տասը անգամ կարդացի, տեսնելու համար թէ չէ՞մ երազեր արդեօք: Երազ չէր սակայն. գրուած էր:

Անշուշտ այս պատմութիւնը կարելի է բացատրել: Հաւանաբար վիպասանը ինծմէ յետոյ բնակած է նոյն պանդոկին մէջ: Իր վէպի հերոսներուն անուններ գտնելու համար կ'ենթադրեմ թէ աչքէ անցուցած է պանդոկ մտած ու ելած յաճախորդներուն անուանացանկը: Օտար անուն մը կ'ուզէր, իմս հաճելի թուեցաւ իրեն եւ նկատելով որ այն ատեն անունս ծանօթ չէր, առաւ եւ իր հերոսը դարձուց զայն :

Այդ վէպը նաւուն վրայ մոռցուած էր ֆրանսացի ճամբորդի մը կողմէ ....:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՓՐԿՈՒԵՑԱՒ « ՁԵՐՕՆ ԵՒ ԱՆՀՈՒՆԸ»

1940ի Մարտին Քէօսթլէր վերջացուցած էր վէպ մը, որուն խորագիր մը կը փնտռէր: Իրեն համար՝ կարեւոր գործ մըն էր ան. իր կեանքի կարեւորագոյն եօթը տարիներուն եզրակացութիւնը եւ հրաժեշտ՝ համայնավարութեան :

Արդարեւ, 1938ին երբ սկսած էր գրել այդ վէպը, տակաւին չէր ճշդած հերոսներու գործունէութեան վայրը : Բռնատիրական երկիր մը պիտի ըլլար ան: Սակայն, հետզհետէ, անծանօթ երկիրը սկըսաւ կազմաւորուիլ, ձեւ ու անուն ստանալ. անիկա Խ. Միութիւնն էր, Ստալինի Ռուսաստանը, մաքրագործումներու, դատավարութեանց Ռուսաստանը :

Վէպը կը սկսէր հերոսին ձերբակալութեամբ. յեղափոխական Ռուպաշովին կը ձերբակալուէր եւ բանտի մը մէջ կը գնդակահարուէր (վէպին վերջաւորութիւնը): Մարտիրոսի մը պատմութիւնը : Հին համայնավարի մը մաքրագործումը՝ Ստալինի կողմէ եւ բացատրութիւն մը.— Այս հին յեղափոխականները մեղադրուած էին համայնավար կուսակցութեան դէմ դաւադրութեան յանցանքով, թէեւ նման վատութիւն չէին գործած: Քէօսթլէր կը փորձէր բացատրել այս երեւոյթը:

Ուրեմն 1940 Մարտին վէպը պատրաստ էր: Նախ գրուած էր գերմաներէն եւ յետոյ՝ անգլերէնի թարգմանուած : Գերմաներէն բնագիրը դարակի մը վրայ կը գտնուէր, իսկ անգլերէն թարգմանութիւնը՝ հեղինակին աշխատած սեղանին վրայ: Առաւօտեան ժամը եօթին՝ ոստիկանութիւնը կը բախէր Քէօսթլէրի դուռը, Փարիզ, 15րդ թաղամասին մէջ:

— Ոստիկանութիւն. բացէ՛ք:

Խուզարկութիւն .

Ոստիկանները կը սկսին գրաւել հակագերմանական քանի մը հատորներ եւ պրակներ, Քէօսթլէրի յօդուածներու հաւաքածոն, ճամբու նօթերը եւ վերջապէս վէպին գերմաներէն բնագիրը :

Ընդհակառակն, անգլերէն թարգմանութիւնը, որ սեղանին վրայ կը գտնուէր, ոստիկաններու ուշադրութենէն վրիպած էր: Այնուհետեւ, ձեռագիրը կը ղրկուէր Անգլիա, ուր հրատարակուելով մեծ յաջողութեան մը կ'արժանանար :

Այսուհանդերձ, Քէօսթլէր կը խոստովանի թէ «Ձերօն եւ Անհունը» վէպին յաջողութիւնը մեծ մասով կը պարտի Ֆրանսայի, ուր հրատարակուեցաւ ան, 1946ին, համայնավար կուսակցութեան «Փառքի օրերուն»:

(3 Շար.)

ՎԷՃԻ ՄԸ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Կարելի՞ է այսօր քննադատել Ֆրանսայի առաջին կայսրը՝ Նափոլէոնը, որ 151 տարի առաջ հրովարտակով մը թոյլատրեց որ Փարիզի գինիի վաճառականները իրենց ընդհանուր մթերանոցը հաստատեն Սէն Պէրնար փողոցին վրայ, ուր կը գտնուի ան մինչեւ այսօր ալ, Հալ-օ-Վէն անունին տակ ։

Կայսրը՝ սակայն, այդ հրովարտակէն չորս ժամ ետք, ուրիշ հրովարտակով մը, Փարիզի Համալսարանը կ'օժտէր Գիտութեանց Դպրոցով մը։

Իրականութեան մէջ, սակայն, Լուդովիկոս ԺԴ. կայսեր վրայ ինկած պատասխանատուութեան մէկ մասը կը բաժնէ, որովհետեւ Արեւ Արքան արդէն 1656ին իր կողմէ թոյլատրած էր որ Փարիզի գինիի վաճառորդները իրենց շուկան հաստատեն Սէն-Պէրնար փողոցին վրայ ։

Այս բոլորը սակայն, կը կազմեն պատմութեան պզտիկ կողմը։ Մեծ պատմութիւնը աւելի ուշ կը սկսի։ Որովհետեւ, եթէ Գիտութեանց Դպրոցն ու Հալ-օ-Վէնը ունին միեւնոյն ծննդեան թուականը, 1808, սակայն ատիկա պարզ զուգադիպութեան մը արդիւնքն է միայն ։

Փարիզեան ծնունդ այս երկու զաւակները, այսօր խուլ պայքար մը կը մղեն իրարու դէմ ։

Փարիզի Համալսարանի վերատեսչութիւնը, անբաւարար նկատելով Սէն-Ժաք փողոցին վրայ իրեն յատկացուած շէնքը, տրուած ըլլալով որ իր աշակերտութեան թիւը անհամեմատ աճում մըն է ունեցած 1895էն մինչեւ 1958 թուականը, կը պահանջէր որ Փարիզի Հալ-օ-Վէնը փոխադրուի այլուր եւ այդ ընդարձակ տարածութեան վրայ կառուցուին նոր շէնքեր՝ յատկացուելու համար Փարիզի Համալսարանին։

1945էն ի վեր կը շարունակուի այս պայքարը ։

Համալսարանի վարչութիւնը սկիզբները կը խորհէր թէ շուտով պիտի կրնար գոհացում ստանալ իր պահանջքին, սակայն գինիի վաճառականները շարունակ կը յաջողէին յետաձգել տալ վճռական որոշումի մը յայտարարութիւնը ։

Եւ ահա՛, Համալսարանի տեսչութիւնը եւ ուսանողները, ըմբոստացման եւ ընդվզումի հզօր թափով մը, իջան փողոց։

Արդարեւ, 29 Նոյեմբեր 1957ին, Համալսարանի ամբողջ կազմը, ուսանողները, իրենց գլուխն ունենալով Վերատեսուչ Սարայը, հսկայ թափօրով մը տողանցեցին մինչեւ Սէն-Պէրնար փողոցը, եւ հասնելով Հալ-օ-Վէն, անոր պատերէն մէկուն վրայ զետեղեցին յուշատախտակ մը, որուն վրայ վերատեսուչ Սարայի ստորագրութեամբ արձանագրուած են հետեւեալ խօսքերը —

« ... Բոլորս կը յուսանք, որ այս տարի նոր շէնքեր պիտի կառուցուին Հալ-օ-Վէնի վայրին վրայ, Փարիզի Համալսարանի Գիտութեանց Դպրոցին համար ...»։

Եւ սակայն, այդ թուականէն ի վեր, գործը մնաց ձայն բարբառոյ յանապատի ...

Այսուհանդերձ, չյուսահատեցան գիտութեան մարդիկը, իրենց պայքարը շարունակելով գինեվաճառներուն դէմ, եւ վերջապէս տրուեցաւ որոշումը՝ քանդել Փարիզի սիրտին վրայ ճնշող գինիի մթերանոցները, զանոնք փոխադրել Պերսիի քարափը, եւ անոր աւերակներուն վրայ կառուցանել գիտութեան եւ լոյսի նոր տաճար ։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

"ՈԴԻՍԵՒՍ"

Թատերական շրջանը իր լրումին է հասած։ Փակման նախօրեակին կը գտնուինք։ Ազգերու Թատրոնն ալ շուտով պիտի փակէ իր դռները ։

Այս միջոցիս, Լոնտոնի Գեղարուեստական Թատրոնի խումբը Սառա-Պէրնարի բեմին վրայ կը ներկայացնէ Մարժորի Պարքէնթէնի կողմէ թատերախաղի վերածուած գործ մը, որ քաղուած է Իրլանտացի անգլիագիր վիպասան Ճէյմս Ճօյսի «Ոդիսեւս» տիտղոսով վէպէն ։

Ճէյմս Ճօյս (1882 – 1941) հանճարեղ վիպասան մըն է եղած։ Իր «Ոդիսեւս»ը, արդարեւ, ատենին մեծ աղմուկ է հանած։ 1921ին, իր առաջին հրատարակութեան այս գործը բախած է ժողովրդային եւ պետական խոշոր ընդդիմութեան մը ։ Անգլօ-մանչեան եւ անդրատլանտեան այդ հրատարակութիւնները, իրենց առաջին իսկ երեւումին, հաւաքուած են հրապարակէն եւ նետուած՝ խարոյկի մէջ։ Անոնց ընթերցումն իսկ խստիւ արգիլուած է ։

Այդ թուականին այս վէպը նկատուած է հակաբարոյական եւ գայթակղութեանց աղբիւր։ Փարիզը, սակայն, նոյն դիրքը չէ բռնած Ճէյմս Ճօյսի երկին հանդէպ, և ահա այսօր, փարիզեան բեմի մը վրայ եւ Ազգերու Թատրոնին շրջափակին մէջ անոր գտած յաջողութիւնը պատիւ կը բերէ Ֆրանսայի լայնախոհ ժողովուրդին։

Դէպքը կ'անցնի Տըպլինի մէջ, 1904 Յունիս 16ին։

Երկու անձնաւորութիւններ, որոնք իրականին մէջ միեւնոյնն են, Սթեֆըն Տետալիւս եւ Լէոփոլտ Պլում, այդ նոյն օրը, նոյն քաղաքին մէջ կ'ապրին արկածախնդրութիւններու շարք մը, ուր իրարու կը յաջորդեն եւ իրարու կ'աղուցուին խօսակցութիւններ, որոնց մէջ ի յայտ կու տայ ծիծաղին առընթեր խոր ողբերգութիւն մը ։

Տեսարանը փողոցէն կ'անցնի դէշ յաճախուած տուներու երդիքին տակ, ուր դարձեալ կը ներկայանան երկու (մէկ) հերոսները, նոյն ծիծաղելի եւ ողբերգական երեսներով ։

Տիկին Մարժորի Պարքէնթէն վէպէն դէպի բեմ յաջող փոխադրութիւն մըն է կատարած, ստեղծելով բեմական այլազան ու ցնցող տեսարաններ։ Տիկինը ջանք չէ խնայած նոյնպէս հաւատարիմ մնալու հեղինակին ընդհանուր ոգիին, եւ երբեք չէ ձգտած աւելորդաբանութիւններով աղճատել վէպին ընդհանուր նկարագիրը։

Գլխաւոր դերակատարը՝ Զիրօ Մոսթել, մեծ յաջողութիւն մըն է արձանագրած ։

Բովանդակ ֆրանսական մամուլը մեծ խանդավառութեամբ խօսելով մեծանուն դերասանին մասին, զայն կը նմանցնէ քսաներորդ դարու հանճարեղ մարդուն՝ Զարլի Զափլինին։

Լոնտոնի Գեղարուեստական Թատրոնի միւս դերասանները լաւագոյնս շրջապատած են իրենց ընկերը, տալով իրենց տուրքը խաղին ընդհանուր ներդաշնակութեան ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԵԹԵԱՆ

ԺԱՆ ԺՕՐԷՍ

Ժան-Լէոն Ժորէս, ծնած է Քասթրի մէջ 1859ին։ 19 տարեկանին կը մտնէ Էքոլ Նորմալ բարձրագոյն վարժարանը եւ 1881ին կը վկայուի իբրեւ փիլիսոփայութեան փրոֆէսօր ։

1885ին կ'ընտրուի Թարնի երեսփոխան, եւ անմիջապէս աչքի կը զարնէ իր բեմբասացի յատկութեամբ, որ դրական բոցավառ ոճով մըն էր խառնուած ։

Նախ կ'արձանագրուի իբրեւ անկախ ձախ արմատական կուսակցութեան եւ ապա տակաւ կը հակի դէպի ընկերվարութիւն եւ բոլորովին կը նուիրուի բանուորական հարցերու լուծման ։

Յաջորդ ընտրութիւններուն, 1889ին երբ չի վերընտրուիր, պահ մը կը վերադառնայ իր փիլիսոփայական ուսումնասիրութիւններուն, եւ ապա ինքզինքը նուիրելով Քարմոյի բանթուղներու պաշտպանութեան գործին, կ'ընտրուի Ալպիի երեսփոխան եւ կը դառնայ ընկերվարականներու պարագլուխը ։

Ընտրական երկրորդ ձախողութիւն մը իրեն թոյլ կուտայ իր թերթին՝ Լա Փըթիթ Ռեփիւպլիքի մէջ պայքար բանալ ի նպաստ վերաքննութեան, որ յառաջ եկած էր Տրէյֆիւսի խնդրով ։

1902ին վերստին Երեսփոխանական Ժողով վերադառնալով, ուժ կուտայ Քոմպի նախարարութեան, բանուորական դասուն ի նպաստ բարեկարգումներ ձեռք բերելու դիտումով ։

1904ին կը հիմնէ «Իւմանիթէ»ն եւ կը յաջողի կազմել Միացեալ Ընկերվարականներու կուսակցութիւնը (1906)։ Միացման այս աշխատանքը իրեն կը պարտադրէ միաժամանակ կարգապահութիւն մը, որ կը ստիպէ զինքը մտնել ընդդիմադիրներու շարքերը եւ պաշտպանել ընկերվարական եւ միջազգայնական տեսակէտներ, որոնց տեսական եւ բացարձակ նկարագիրը կը դնէր ու կ'անցնէր իր երբեմնի համեմատական պատեհապաշտութիւնը ։

1910ին եւ 1914ին երեսփոխան վերընտրուելով, առաջին համաշխարհային պատերազմին սկզբնաւորութեան զոհ կ'երթայ Վիլէն անունով անհաւասարակշիռի մը գնդակին ։

Բազմաթիւ փիլիսոփայական գործեր է թողած որոնցմէ կարելի է նշել, բացի իր փիլիսոփայութեան թէզէն (Իրականութենէն մինչեւ զգայուն աշխարհը), Տրէյֆիւսի հարցին շուրջ գրած էր գործը՝ փաստերը (1900), յօդուածներ եւ ընդդիմախօսութիւններ, Ընկերվարական Գործը, Ընկերվարութիւնը եւ Ուսումը, Ընկերվարութիւնը եւ Ժողովուրդները ։

Գրած է նոյնպէս Յեղափոխութեան Պատմութիւնը՝ Հաւաքական Ընկերվարութեան Պատմութիւնը ծաւալուն հատորի մը մէջ։

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Վերջերս լոյս տեսած թռուցիկ մը գիս կ'անուանէ Նախկին Դաշնակցական եւ Բ. Միջազգայնականի Նախկին Ներկայացուցիչ։

Ներկայիս կը յայտարարեմ, որ թէ՛ Դաշնակցական եմ եւ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընկերվարական Միջազգայինի ներկայացուցչութեան անդամ ։

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ՉԸՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ։

բոլոր, շրջակայքով հարուստ գիւղերը զորոնք Սէնի եզերքն էին ընտրած իբրեւ իրենց ճեմավայր, սկսան այլեւս լքել գետեզերքը եւ միգաճեմ կ'անցնէին Շան զ'Էլիզէէն ։

Նորաշէն պողոտային վրայ սկսան հետզհետէ հաստատուիլ շքեղ պանդոկներ, հարուստ կահաւորումով սրճարաններ եւ զանազան զբօսավայրեր, եւ բացի մեծամեծներուն դասէն, հետզհետէ քաղքենի եւ բանուոր դասակարգը սկսաւ տեղ գտնել հոն ։

Այսուհանդերձ, իր բոլոր մակերեսային պերճանքներով, Շան զ'Էլիզէն տակաւին վտանգաւոր եւ անապահով վայր մըն էր։ Մարքիզ տը Վիլէթ այսպէս կը նկարագրէ —

« Հողամաս մը՝ կիզիչ եւ առանցեալ միանգամայն, ցեխի եւ փոշիի դաշտ մը, որուն վրայէն շատ դժուարութեամբ կ'անցնին շքեղ կառքերը, որոնց ձիերը ամէն քայլափոխի կը խրտչին գետնին անհարթութենէն ...»։

Մեծ կոյուղին, որ ջնջուեցաւ միայն 1786ին, կ'արձակէր գարշահոտութիւն եւ իր հոսանքին հետ կը բերէր զանազան տեսակի աղտեղութիւններ։ Այս գարշանքէն երկու քայլ անդին կառուցուած Ֆօպուր Սէնթ Օնորէի շքեղ տուներուն գետնայարկերը դարձած էին բորբոտութեան եւ աղտեղութեանց բոյն ։

Անմիջապէս որ գիշերը իր սեւ թեւերը կը փռէր, մտահոգիչ դրութիւն մը կը ստեղծուէր եւ մօտակայ փոսերուն մէջ գարանակալ կը սպասէին չարագործներ ։ Հակառակ պահակախումբերու մշտակայ ներկայութեան, յապաղած անցորդները ուղղակի կը կողոպտուէին եւ ոճիրներն ալ անպակաս էին։

Եւ սակայն, չուշացաւ այն օրը, երբ Շան զ'Էլիզէն սկսաւ դառնալ պատմական դէպքերու թատերաբեմ, մանաւանդ Ֆրանսական Յեղափոխութեան յատկանշական անցքերու միջոցին ։

5 Հոկտեմբեր 1789ին, փարիզեան կանանց հսկայական թափօրը, առաջնորդուած Թէրուաներ տը Մերիքուրէ եւ Հալերու Թագուհին մականուանեալ Օտուէնէն, ահաւոր գոռում-գոչումով եւ երգով մտաւ Շան զ'Էլիզէ, որպէսզի այդ վայրէն բռնէ Վերսայլի ճամբան, երթալ ու կալանաւորելու համար Լուդովիկոս ԺԶ. թագաւորը, իր ամբողջ ընտանիքով։

(Շար.) Թ.Ա.Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԼԹԱՆ ՁԻԱՎԱՐԸ

ԻԴ.

Մառթէն ոչինչ տեսաւ այս բոլորէն։ Իր ամբողջ էութիւնը համակուած էր իր եղբայրը կորսնցուցած ըլլալու վշտովը ։ Առաջին օրերը, ամէն վայրկեան յուսաց որ պիտի վերադառնայ անիկա՝ չիմնալով թէ ինչ ըրած էր գինովութեան մէջ։ Եւ ինքը, Մառթէն, անշուշտ վերջինը պիտի ըլլար զայն յիշեցնող ։

Բայց, օրերը իրարու ետեւէ սահեցան եւ Ժան երեւան չելաւ. իր անձկութիւնը մեծցաւ. Սկսաւ տեղեկութիւններ քաղել անհետացեալի մասին, շատ քիչ յաջողութեամբ, նախ, որովհետեւ գիւղէ գիւղ հաղորդակցութիւնները շատ սահմանափակ էին։ Սակայն, քիչ քիչ լուրերը մինչեւ Ջրաղաց հասան. անիկա այսօր հոս տեսնուած էր, վաղը հոն, դատարկապորտի մը պէս թափառելով, բայց միշտ շրջապատուած գաւաթ ընկերակիցներով։ Անմիջապէս որ այս «սատանորդի Ժանը», ինչպէս զայն կը կոչէին, երեւնար տեղ մը, կապելան կը լեցուէր, շիշերու խցանները կը թռչէին, գաւաթներ կը հնչէին. եւ նոյնիսկ, երբ տանտիրութիւնը իր ծայրայեղ սահմանին կը հասնէր, շիշերը փողոց կը թռչէին պատուհաններուն մէջէն, որոնք ջարդ ու փշուր կ'ըլլային ։ Գահ սակայն։ «այս սատանորդի Ժանը» բոլոր կոտրուածները կը վճարէր։ Ճամբու ընթացքին իր հանդիպած բոլոր մարդիկը կը մեծարէր եւ անոնց վրայէն, լկտի երգեր եւ աղտոտ պատմութիւններ, որոնք կը խնդացնէին բոլորը ... Օ, այո, ահաւոր ընկեր մը եւ նշանաւոր խմող մըն էր «այս սատանորդի Ժանը»։

Քիչ քիչ Ջրաղացի դուռը սկսան երեւալ ամէն տեսակ չիլ մարդիկ այն մարդոցմէն՝ որոնց հետ պիտի փափաքէինք աւելի որեւէ գործ չունենալ, ինչպէս Լէօպ Լէվի, հացահատիկներու դող՝ Պէլիզօֆ, եւ ինչքերու վաճառական Հօֆմանը. ասոնք դեղնած եւ իւղոտ թուղթեր կը ներկայացնէին որոնց վրայ եղբօրը ձեռքը տոմսակներ ստորագրած էր՝ այսինչ տոկոսով եւ այսինչ պայմանաժամով ... Մառթէն երկարօրէն կը դիտէր այս չփոթ տառերը որոնք գինովներու պէս, իրարու վրայ կը դայթէին. յետոյ դէպի իր դրամարկղը կ'երթար եւ կը վճարէր, ասոնց բառ մը ըսելու եւ պարտքը եւ արտասոց տոկոսները։ Որքան ուրախութեամբ իր հարստութեան կէսը պիտի տար, իր եղբօր վերադարձը ձեռք բերելու համար ։

Վերջը, կառքը լծել տուաւ եւ սկսաւ ինքն իսկ փնտռել զայն։ Մղոններ եւ մղոններ ճամբայ ըրաւ, ամբողջ օրեր դուրս մնաց, առանց երբեք յաջողելու ձեռք անցնել իր եղբայրը։ Տեղեկութիւնները զորս կը քաղէր պանդոկապետներէն, անկատար եւ չփոթ էին, ոմանք անոր կը պատասխանէին խուսափողական եւ այլայլած եղանակով մը. ուրիշներ խորհրդաւոր եւ խորամանկ կերպով ։ Կը թուէր թէ անոնք ամէնքն ալ կը վախնային որ իրենց կլորիկ շահերը ձեռքէ պիտի հանէին, անմիջապէս որ Ֆէյշհամէրի Ջրաղացին տէրը ձեռք անցընէր իր գինով եղբայրը ։

Երբ Մառթէն սկսաւ նշմարել որ կը խաբէին զինքը, յուսալքուեցաւ։ Կառքը ներս քաշել տուաւ եւ երկու օր փակուեցաւ իր «գրասենեակը»։ Այս միջոցին, ինքնիրեն մտածեց թէ արդեօք լաւ չէ՞ր ըլլար, եթէ Մարինֆէլտի ոստիկաններու աջակցութիւնը ապահովէր իրեն։

Ասիկա դիւրին բան մը պիտի ըլլար իրեն համար, իր հեղինակութեամբը ճշմարտութիւնը փրցնելու համար անոնց բերնէն, — բայց ոչ... իր եղբայրը փնտռել տալ ոստիկանութեան միջոցով, Ֆէյշհամէրի անունին պատիւը թոյլ չի տար ասիկա. ծերունի հայրը գերեզմանին մէջ պիտի սարսռար ։

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

թեան դաշնագիր մը կնքելու մասին, բայց անգամ մը եւս չեշտեց Կրոմիքօ թէ պայմանաժամ մը ճշդելու գաղափարէն չեն հրաժարած, քանի որ այդ պարագային Ս. Միութիւնը ընդունած պիտի ըլլայ ներկայ վարչակարգը մնայուն դարձնելու ծրագիրը:

Այսուհանդերձ Ս. Միութեան նախարարին ամէնէն ուշագրաւ առաջարկը այն էր՝ որ երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչները մասնակցին բոլոր նիստերուն:

Այս պարագան Արեւմտեաններու կողմէ ուսումնասիրուեցաւ երեքշաբթի օր, քանի որ յաջորդ նիստը տեղի պիտի ունենար չորեքշաբթի:

Տակաւին յայտնի չէ թէ Քուվ Տը Միւրվիլ, Սելվին Լոյտ եւ Հերթըր ի՞նչ պատասխան պիտի տան Կրոմիքօյի: Բայց կը կարծուի էթ Մոսկուայի առաջարկը պիտի մերժուի: Փանքովի ներկայացուցիչին բոլոր նիստերուն մասնակցութեան դէմ է մանաւանդ Պոնի կառավարութիւնը, որովհետեւ այդ ձեւով Արեւմուտքը ակամայ ընդունած եւ ճանչցած պիտի ըլլայ Արեւելեան Գերմանիան:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Քալիֆորնիայէն Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Գ. Յովակիմ Քոջոլոզեանի (Ֆրէզնօ), եւ հինգ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, իրենց այցելութեան առթիւ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով աճապարեցէք շուտ արձանագրուիլ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ

Դիմել՝ Փարիզի շրջան, 17 Րիւ Պլէօ, փարիզ (9), ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3·30էն 6:

Մարսէյլի շրջան,

Jean Kazarian, voyagence
31 La Canebière, Marseille

Դ.ՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով:

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նոր, Լը Րէնսի:
Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել տնօրէնութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր:

26, RUE TROYON, SEVRES
TEL OBS 18-28

Վարժարանին մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին մասը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան: Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը:

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն գոհացում պիտի չտրուի. նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ստեղծել:

Մեր հատագնորդ ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր.:

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հասանարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը:

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան: ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին աՆուիթ Քիւրտեանէ երկու հազար ֆրանք Սիրուն Բապուճեանի մահուան առթիւ:

×

Վօ – Ան – Վըլէն.— Այրի Տիկին Սիրվարդ Միրաքեան, Գ. Աբրահամ Միրաքեան, Այրի Տիկին Ալթուն Միրաքեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Միրաքեան, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Միրաքեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Միրաքեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Տրդատ Զաքոյեան (Լիոն), Գ. Մինաս Մկրտիչեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Ղարիպեան (Լիոն), իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, մասնաւորապէս Տէսինի հայրենակիցներուն, որոնք նամակով կամ ծաղկեպսակով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, եղբօր, եղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

ՉԱՒԷՆ ՄԻՐԱՔԵԱՆի

37 տարեկան, արկածալի մահուան առթիւ:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Բերուզ Ճընկըրտեան (Լիոն) հարիւր հազար ֆրանք, Գ.Գ. Նափոլէոն Գիւլիւքեան եւ Յովհաննէսեան (Լիոն) յիսուն հազարական ֆրանք: Գաճատուրեան (Լիոն) քսան հազար, Տիկին Ե. Գալեան (Փարիզ) քսան հազար, Յակոբ Եաղուպեան (Լիոն) տասը հազար, Տիկին Միւշկիւնաղ Գըլըճեան (Ֆրէզնօ) 15 տոլար: Հ. Գըրըքճեան (Վերտէօն) հինգ հազար, Տէր եւ Տիկին Զ. Մութաֆեան հինգ հազար ֆրանք փոխան ծաղկի ողբացեալ Տօքթ. Վազգէն Գողոսեանի յիշատակին: Տէր եւ Տիկին Մինասեան երեք հազար ֆրանք: Տիկին Լիւսի Սարմասեան 15 ֆիզո ըրբեն:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Այս կիրակի ամբողջ օրը «Սթրապլէնի» պաղ ջուրին եզերքը:

Անձրեւի պարագային յաջորդ կիրակի, 26 Յուլիս:

Կը խօսի ընկեր Ա. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:

Մարզական խաղեր:

Ճոխ պիւֆէ, չանփուրով խորոված, շատ մատչելի գիներով:

Հանրակառքի ժամերը.— Առաւօտեան ժամը 11ին կէսօրէ վերջ ժամը 22ին, երեկոյեան վերադարձ ժամը 8·30:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի առիթով կը տօնուի՝ ընտանեկան դաշտահանդէսով:

Կազմակերպուած՝ Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ:

Տեղի պիտի ունենայ 26 Յուլիս, Կի. րակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քաֆէ Լամարկի ետեւի զովասուն պուրակին մէջ: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը անխտիր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Թագուհի Նալպանտեան եւ զաւակունք եւ բոլոր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆի

կսկծալի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ, 6 Յուլիս 1959ին, Վալանսի մէջ, 16 Րիւ Շօֆուր:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Այրիւր Սերոբ – Մ. Եօթնեղբայրեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքավայրը: Պարտաւորիչ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը: Կարեւոր օրկարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ, այս Երեքշաբթի ժամը 20·30ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 26ին:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 26ին:

ԵՂԱՆԱԿԻ Ա. ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՍԷՆ–ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ
ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին:

26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը տասնէն մինչեւ ուշ գիշեր, Փոն Անթէնի (Վարիզէլ) O Պեռժ տը Սօլ զովասուն պարտէզին մէջ:

Նախագահութեամբ՝ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆի:

Կը խօսի ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ այլ անակնկալներ:

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր քոյր կազմակերպութիւնները:

Ուտելիքներ հետերնին բերել, րայի խմիչքէն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համաշխարհանճաղի Հայր. Միութեան, Լիոնի եւ Գոմոնի քոյր մասնաճիւղերը իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հայրենակից Այրի Տիկին Սիրվարդ Միրաքեանի եւ իր զաւակներուն, Աբրահամ Միրաքեանի, Տօքթ. Ժաք Գօրի եւ իր տիկնոջ հայրենակից Այրի Տիկին Ալթուն Միրաքեանի եւ իր զաւակներուն, համայն Միրաքեան գերդաստանին բոլոր պարագաներուն ու ազգականներուն, իրենց սիրելի ամուսնոյն եղբօր, եղբօրորդւոյն, աներձագին եւ ազգականին՝

ՉԱՒԷՆ ՄԻՐԱՔԵԱՆի

(37 տարեկան, Զարոանճաղի Խօսչողճուղ գիւղէն) արկածալի մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Կիրակի ժամը 9·30ին, Սէնժերոմ; 10·45ին Րիւ Ժէմափ:

Կը խօսի ՊԱՏ. ՄԻՍԻՐԵԱՆ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք։ Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI 17 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8445 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4346

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յուլիս 14ին Համպուրկի մէջ բացուեցաւ Ընկերվարական Միջազգայինի վեցերորդ համագումարը։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ ինչպէս միշտ (1907էն ի վեր), այս համագումարին եւս կը բերէ իր մասնակցութիւնը։

Վերջինը տեղի ունեցած էր երկու տարի առաջ Վիէննայի մէջ (2 – 6 Յուլիս 1957)։

Քարտուղար Ալպէրթ Քարթի ժողովին ներկայացուց Միջազգայինի մօտ երկու տարուան գործունէութեան տեղեկագիրը (7 Յուլիս 1957 – 1 Յունիս 1959)։

Տարուէ տարի նոր նուաճումներ կ'արձանագրեն ընկերվարական կուսակցութիւնները ամէն կողմ, Եւրոպայէն մինչեւ Ասիա ու Ծայրագոյն Արեւելք եւ մինչեւ Հարաւային Ամերիկա։

Ասիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնները կեանքի կոչուեցան երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ եւ հետզհետէ կ'ընդարձակեն իրենց գործունէութեան շրջանակը։ Վերջին անգամ, 1958 Մարտին Քաթմանտուի (Նէփալ) մէջ տեղի ունեցաւ իրենց խորհրդաժողովը, ուր որոշուեցաւ քննիչ մարմին մը ղրկել Միջին Արեւելք՝ տեղւոյն ընկերվարական ուժերուն ճշգրիտ պատկերը հասկնալու համար։

Ընկերվարական Միջազգայինին կ'անդամակցին 39 կուսակցութիւններ։ Անդամներու ընդհանուր թիւն է 10·702·476 (նախապէս 10·465·965 էր, որով 36·511 անդամներ աւելցած են երկու տարուան մէջ)։

Միջազգայինին մօտ կը կազմեն Սոցիալ Դեմոկրատ Կանանց Միջազգային Խորհուրդն ու Լատին Ամերիկայի քարտուղարութիւնը։

Վերջին ընտրութիւններու ընթացքին, զանազան երկիրներու ընկերվարական կուսակցութիւնները շահած են համագումար 64·118·880 քուէ։ (Նախորդ շրջանին ստացեր էին 57·333·144 ձայն)։

Նորվեկիոյ, Շուէտի, Իսլանտայի, Նոր Զելանտայի եւ Ճամայիքայի մէջ կառավարութիւնը ամբողջովին ընկերվարականներու ձեռքն է։ Աւստրիոյ, Դանիոյ եւ Իսրայէլի մէջ ընկերվարական կուսակցութիւններն են, որ գլխաւոր դերը կը կատարեն կառավարութեան մէջ։

Արժանթինի ընտրութեանց մէջ ընկերվարականները ի յայտ եկած են իբրեւ երրորդ զօրաւոր կուսակցութիւնը։

Աւստրիոյ մէջ առաջին կարգի վրայ են։

Պելճիոյ մէջ չորս տարի Ազատականներու հետ «կոալիսիոն» դահլիճ կազմելէ ետք, այժմ ընդդիմադիր են դարձած։

Ֆրանսայի մէջ 1956էն ի վեր առաջնակարգ դիրք էին գրաւած՝ երկար ատեն իրենց ձեռքին մէջ պահելով կառավարութեան ղեկը։ Սակայն անցեալ տարուան ընտրութեանց մէջ պարտուեցան. Ազգ. Ժողովի նախորդ 88 աթոռին տեղ այժմ ունին 43 միայն. իսկ ծերակուտականներու թիւն ալ 53էն իջած է 48ի։

Գերմանիոյ խորհրդարանին մէջ սոց-դեմոկրատները շահած են 169 աթոռ (նախկին 151ին դէմ), մէկուկէս միլիոն ձայնի յաւելումով։ Արեւմտ. Պերլինի մէջ տարած են ջախջախիչ յաղթանակ, ստանալով ձայներու 52·1 առ հարիւրը եւ 78 աթոռ։

Իտալիոյ մէջ երեսփոխաններու թիւը 19էն 23ի, ծերակուտականներունը 4էն 5ի բարձրացած է, 129·000 ձայնի յաւելումով։

Ճափոնի մէջ ութ աթոռ շահած են, երկու միլիոն քուէի յաւելումով։

Հոլանտայի մէջ, ուր 1945էն ի վեր մաս կը կազմէին կառավարութեան, 130ի վրայ 48 աթոռ շահած են։ Ներկայիս ընդդիմադիր են։

Մեծ յաղթանակ տարած են Նորվեկիոյ մէջ, ուր խորհրդարանի 150 աթոռներէն 78ը գրաւած են ընկերվարականները։

Շուէտի մէջ 106ի տեղ 112 աթոռ շահած են, 50·000 քուէի յաւելումով։

Ընկերվարութիւնը հետզհետէ կ'ամրապնդէ իր դիրքերը, այն խոր հաւատքով որ փայլուն ապագայ մը վերապահուած է իրեն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ ՄԵՐԺԵՑԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ՀԵՐԹԸՐ.— ԿԷՏ ԱՌ ԿԷՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԵՆՔ ՄԵՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Ոչ մէկ յառաջդիմութիւն Ժընեւի մէջ, ընդհակառակն. ծանօթ դժուարութեանց վրայ կ'աւելնայ նաեւ ուրիշ մը՝ խորհրդային ծրագրին մերժումով։

Ազգերու Պալատին մէջ տեղի ունեցած 20րդ նիստին՝ Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլ երկու կարեւոր հարցումներ ըրաւ Կրոմիքոյի.—

1.— Ի՞նչ պատճառով խորհրդային պատուիրակութիւնը կը փորձէ իրարմէ տարբեր հարցեր իրարու կապել՝ բանակցութեանց ապաղան խնդրոյ առարկայ դարձնելով։ Այդ երկու հարցերն են՝ Արեւմտեան Պերլինի առժամեայ գոյավիճակը եւ համագերմանական կոմիտէի մը կազմութիւնը՝ Գերմանիոյ վերամիացման եւ հաշտութեան դաշնագրի կարգադրութիւնները ընելու համար։

2.— Եթէ այս ձեւով մտնենք խնդրին՝ բանավէճի մը դուռ պիտի չբանա՞ք արդեօք, ինչ որ ժողովի առաջին մասին մէջ անելի մը վերածուած էր արդէն։

Այս հարցումներուն Կրոմիքօ խուսափողական պատասխաններ տուաւ, պնդելով իր բառերուն վրայ։

Ըստ խորհրդային ներկայացուցիչին՝ համագերմանական կոմիտէի մը ստեղծման եւ Արեւմտեան Պերլինի ներկայ դրութեան միջեւ սերտ կապեր կան։ Նման կոմիտէ մը ստեղծելով՝ գերմանական հարցը իր ամբողջութեան մէջ արծարծած չենք ըլլար, կ'ըսէ խորհրդային Արտաքին նախարարը, այլ՝ յարմար պայմաններ կը ստեղծուին Գերմանիոյ վերամիացման եւ հաշտութեան դաշնագրի աշխատանքներուն համար։

Կրոմիքօ աւելցուց նաեւ, որ երբ կոմիտէն ստեղծուի՝ այս ժողովը այլեւս այդ խնդիրով զբաղելու կարիք չունենար։

Եթէ խորհրդային առաջարկը այս ձեւով ընդունուէր՝ Արեւմուտքը ինքնաբերաբար հաստատած պիտի ըլլար խորհրդային տեսակէտը՝ հրատապ հարցերու լուծման համար։

Գերմանիոյ վերամիացումը Մոսկուայի ուզածին պէս չի կրնար ըլլալ, ահաւասի՛կ այն բացատրութիւնը՝ որ տուաւ Քուվ Տը Միւրվիլ։

Այնուհետեւ սկսան ամուլ վիճաբանութիւններ։

Կրոմիքօ զարմանք յայտնեց, որ իր պաշտօնակիցները գերման ժողովուրդին ազատութեան մասին կը խօսին եւ միաժամանակ կ'ուզեն արգիլել հանդիպանալ Գերմանացիներուն՝ որ իրենց ճակատագիրը որոշեն իրենց հասկցած ձեւով (համագերմանական կոմիտէ)։

Անգլիոյ Արտաքին նախարար Լօյտ պատասխանեց թէ Արեւմտեանները երբեք չեն փորձած արգիլել հանդիպանալ Գերմանացիներու ինքնորոշման իրաւունքին. ընդհակառակն, առաջարկած են ազատ ընտրութիւններ ընել, բայց Ռուսերը չեն ուզած։

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Հերթըր միջամտութիւն մը ըրաւ, վերջ դնելով ամուլ վիճաբանութիւններու։ Արդարեւ, ամերիկեան ներկայացուցիչը առաջարկեց որ խորհրդ. եւ ամերիկեան ծրագիրները կէտ առ կէտ ուսումնասիրուին հասարակաց կէտերը կարենալ գտնելու համար։ Կրոմիքօ ընդունեցաւ այս առաջարկը, աւելցնելով թէ համագերմանական կոմիտէի մը ստեղծման առաջարկը վերջնապէս դրուած է Խ. Միութեան կողմէ։

ՀԱՍԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

« Լիւքսանպուրգի պալատին մէջ, Չորեքշաբթի օր, Հանրապետութեան եւ Հասարակապետութեան նախագահը՝ Զօր. Տը Կոլ, պաշտօն. բացումը կատարեց Հասարակապետութեան Ծերակոյտին. իր ճառին մէջ, Տը Կոլ չյիշեց մանաւանդ այն ազատութիւնը որով նախկին գաղթավայրերը ընդունեցան կամ մերժեցին Հասարակապետութիւնը (մերժողը Կինէ)։ Ապա Տը Կոլ բացուած կը յայտարարէ նստաշրջանը եւ կը հրաւիրէ երեցագոյնը նախագահական աթոռին եւ կ'աւելցնէ.— « Ցանուն 82 միլիոն հոգիի, պարոն ծերակուտականնե՛ր, պատիւ ունիմ ձեզ յայտնելու իմ վստահութիւնս եւ ողջոյններս »։

Առաջին առթիւ երկու խմբակներ կազմուեցան Ծերակոյտին մէջ։ Մէկը՝ «Ընկերվարական ժողովրդավարութեան» խմբակը որուն առժամեայ նախագահութիւնը կը ստանձնէ՝ Կասթոն Տէֆէր։ Այս խմբակը, կ'ըսէ պաշտօնական ցեկոյցը, « Բաց է այն բոլոր ծերակուտականներուն առջեւ որոնք առանձին կամ հաւաքաբար ժողովրդավարութեան կամ ընկերվարական գաղափարականին համակիր են»։

Այս խումբին անդամակցեցան.— Մալկաշ ընկերային ժողովրդավար կուսակցութեան անդամները, ընկերվարականները եւ ծերակուտականները անհատապէս։

Այս խմբակցութիւնը փափաք յայտնեց նաեւ որ Հասարակապետութեան ծերակոյտին նախագահ ընտրուի Ֆրանսայէն տարբեր պետութեան մը ներկայացուցիչ։

Երկրորդ խմբակն է՝ «Միութիւն Հասարակապետութեան համար» որուն առժամեայ նախագահութիւնը ստանձնած է կոլեան երեսփոխան՝ Քառուս։

Ասոնք կը մտածեն թէ փափաքելի չէ որ ծերակոյտին ներս գոյութիւն ունենան խմբակցութիւններ որոնք քաղաքական մտահոգութիւններ ունենան։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ 500·000 մետաղագործական բանուորներ գործադուլի սկսան։ Վերջին գործադուլը տեղի ունեցաւ 1956ին։ Մամուլի ասուլիս մը ընթացքին Այզընհաուըր առաջարկեց որ ընկերակցութիւնները եւ գործատէրերը բանակցին։ Հաւանական չէ որ նախագահը հետեւի Թրումընի օրինակին որ 1950ին պարտադիր աշխատանքի ենթարկեց բանուորները ինչպէս Թաֆթ–Հարթլի օրէնքը թոյլ կու տայ կառավարութեան, համաձայն այդ օրէնքին կառավարութիւնը կրնայ ութսուն օրուան համար ընդհատել գործադուլը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՆԻ մէջ Վարչապետ Ատընաուըր եւ Արտաքին նախարար Ֆոն Պրէնթանօ տեսակցութիւն մը ունեցան, ճշդելու համար Արեւմտեան Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան հիմնական կէտերը։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ մամուլի ասուլիս մը տալով, Նախագահ Այզընհաուըր յայտարարեց թէ Մեծերու ժողովի մը գումարման նուազագոյն պայմանը պէտք է նկատել Արեւմտեան Պերլինի մէջ դաշնակիցներու իրաւասութեանց ճանաչումը։ Նախագահը աւելցուց նաեւ թէ Միացեալ Նահանգները ոչ մէկ ձեւով պիտի ճանչնան Արեւելեան Գերմանիան։

ԻՐԱՔԻ մէջ ազատ ընտրութիւններ պիտի ըլլան յառաջիկայ տարի, յայտարարեց Վարչապետ Քասըմ, աւելցնելով թէ նոր Սահմանադրութիւն մը պիտի պատրաստուի եւ հանրաքուէի դրուի։

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ Յուլիս 10 – 14 բանակը ռազմափորձեր ըրաւ, որմէ ետք Զօր. Ֆրանքօ յայտարարեց թէ վտանգի մը պարագային՝ Սպանիա առանց երկընտրանքի Արեւմուտքի կողքին պիտի ըլլայ։

ՀԱՄՊՈՒՐԿԻ Ընկերվարական Միջազգայինի ժողովին մէջ Անգլիոյ ներկայացուցիչ Կէյցքըլ քննադատեց Ֆրանսան՝ որ կ'աշխատի հիւլէական ուժ դառնալ։

ՀՈՆՏՈՒՐԱՍԻ մէջ բանակը ճզմեց ապստամբական յեղափոխութիւն մը, որու ընթացքին հարիւր հոգի սպաննուեցաւ եւ 700 հոգի գերի ինկաւ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նախկին վարչապետ Պէն Կուրիոն, որ տասը օր առաջ հրաժարած էր իր պաշտօնէն, առջի օր ընդունեցաւ նոր կառավարութիւնը կազմել։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ տեսակցութիւն մը շնորհելով ամերիկեան «Լայֆ» շաբաթաթերթին, անգամ մը եւս շեշտած է թէ իր քաղաքականութիւնը հիմնուած է բացարձակ չէզոքութեան վրայ։ Ա. Մ. Հանրապետութեան Նախագահը աւելցուցած է.— «Արաբ ազգայնական մըն եմ բայց ոչ մոլեռանդ մը։ Արաբ ազգայնականութեան հիմնական նպատակներէն մէկն է՝ որոշումներու ազատութիւն եւ անկախութիւն։ Միջին Արեւելքի եւ մասնաւորաբար Իրաքի համայնավարութեան ծաւալման պատասխանատու են՝ Արեւմտեաններն իրենք իսկ, որոնք թեւ թիկունք կանգնելով ազգայնական շարժումներու ընդդիմադիր Նուրի Սայիտի նման ղեկավարներու, գործունէութեան բեղուն դաշտ մը պատրաստեցին համայնավարութեան»։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ պահանջած հիւլէական գործակցութեան գոհացում տալու միտումով, Միացեալ Նահանգները Ֆրանսայի պիտի հաղորդեն հիւլէական սուզանաւի շինութեան գաղտնի յատակագիծերը, կը գրէ ամերիկեան «Թայմ» շաբաթաթերթը։

ՍԷՆ Է ՄԱՌՆԻ ծերակուտական Անտրէ Պութէնի, 54 տարեկան, յանկարծամահ եղած է։

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ համայնավար կուսակցութեան այն անդամները որ կախակայուած էին 1958ի ապրիլին, յայտարարեցին թէ նոր կուսակցութիւն մը կազմած են — « Ընկերվարական Բանուորական կուսակցութիւնը» – հիմնուած «գիտական ընկերվարութեան սկզբունքին » վրայ։

ԼՈՆՏՈՆ գումարուած գեղագիտական վիրաբուժութեան միջազգային համաժողովին մէջ, Քանատացի ատամնաբոյժ մը՝ Լէզլի, յայտարարեց թէ յաջողութեամբ կատարած է մարդկային ատամի մը առաջին պատուաստը։ 11 տարեկան աղջկան մը ատամնաբոյժը իր ամբողջական պատեանովը հանած եւ պատուաստած է 22 տարեկան եղբօրը։ Աղջնակը յաւելուածական ատամ մը ունէր իր վերին ծնօտին մէջ, որմէ կը տառապէր, իսկ եղբօրը հերձատամ մը կը պակսէր։

ՎԱՐԴԱՆ ՇԱՀՊԱԶ

Ալեհեր, հինաւուրց ուխտաւոր մըն ալ յաւէտ բաժնուեցաւ մեզմէ Պէյրութի մէջ, Յունիս 10ին։

Վարդան Շահպազ, համեստ, լռակեաց, զգաստ եւ բազմավաստակ հայդուկ մըն էր։ Յեղափոխական շարժումներու հնոցին մէջ թրծուած, լուռ ու անաղմուկ կը գործէր եւ կը ծածկուէր միշտ ալ մութին մէջ։ Ան ժամանակցած էր մեր ազատագրական պայքարի, գրեթէ բոլոր կարեւոր դրուագներուն, մերթ պատասխանատու, մերթ համեստ դիրքերուն վրայ, որովհետեւ ինք տիպար համեստ մըն էր՝ համեստներուն մէջ։

Անձնուրացութեան, զոհողութեան եւ գաղափարական նուիրումի փոթորկալից կեանք մը ունեցաւ Հայաստանի մէկ ծայրէն միւսը, ուր Հայութեան այլազան հատուածները մարտադաշտ նետուած էին մեր դարաւոր թշնամիներուն դէմ, յանուն ազգային իրաւունքներու պաշտպանութեան։

Գործակցած էր մեր բոլոր հիասքանչ ռազմիկներուն ու ղեկավարներուն հետ, — Վարդգէս, Արմէն Գարօ, Վարդան, Իշխան Արղութեան, Նիկոլ – Դուման, Անդրանիկ, Մուրատ, Սեւ Քարեցի Սաքօ, Կոմս, Արամ, Իշխան, Թուքէն եւ ուրիշներ, Գանք Օթմանէն Խանասոր, Խանասորէն Կարս, Վասպուրական, Լեռնապար, Տարօն, Կարին, Երզնկա, Սեբաստիա, Կովկաս, Ղարաբաղ եւ Կիլիկիա։

×

Ծնած էր Սեբաստիոյ Տիվրիկ գաւառակի Օտուռ գիւղը, շուրջ 1870ին։ Աւազանի անունն էր Մինաս Տօնիկեան։ Ընդարձակ լեռնադաշտի մը քղանցքին կըլլած, պտղատու ծառերով ու պարտէզներով շրջապատուած Օտուռ գիւղը, դըրացի էր հիւսիս – արեւելքէն Զիմարայի ու Բինկեանի, եւ միւս կողմէ խումբ մը հայ գիւղերու՝ Ալուչէնի, Կուռասինի, Առմութաղի, Բարզամի եւ Ս. Յակոբի կեդրոնն էր։ Պետական խճուղին կ'անցնէր գիւղին մէջէն եւ առեւտրական մեծ դիւրութիւններ կ'ընծայէր։

Վարդան Շահպազ, ամուսնութենէն քանի մը ամիս ետքը, շատերուն պէս, կը մեկնի պանդուխտ եւ 1890ին կը հասնի Պոլիս։ Հոն կը գտնէ իր համագիւղացիներն ու մտերիմ ընկերները։ Ինչպէս կ'ըսէ իր «Յուշեր»ուն մէջ, իր մտերիմ ընկեր Սարգիս Զաւուրեանի միջոցաւ կը ծանօթանայ ազգասէրներուն հետ։ Աւելի ճիշդ, յեղափոխականներուն հետ։ Սամաթիա, տունի մը մէջ կը ներկայանայ Հանրածանօթ Վարդգէսին (Զարմայր) եւ ինքզինք կը տրամադրէ անոնց հետապնդած դատին։ Վարդգէս, 1893ին, Կէտիկ-Փաշայի Ս. Մեսրոպեան վարժարանի տեսուչ կարգուած էր եւ միաժամանակ դարձած էր նոր սերունդի մարտական առաջնորդը։

1896ին, Վարդան Շահպազ, խանդավառ երիտասարդ, իր չորս հայրենակիցներով կը մասնակցի Գանք Օթմանի գըրաւման դէպքին, Բարգէն Սիւնիի, Արմէն Գարոյի եւ Հրաչի կողքին։ Ապա անոնց հետ միասին կուգայ Մարսէյլ, այնտեղէն ալ Պուէնոս – Այրէս, յետոյ Լոնտոն եւ Պուլկարիա։ Երկար չի մնար հոն եւ կ'անցնի Պարսկաստան։ 1897ին կը մասնակցի Խանասորի արշաւախումբին, Իշխանի, Վարդանի, Նիկոլ – Դումանի եւ ուրիշներու հետ։ Պարսկաստանի մէջ զինագործութիւն կը սորվի եւ իբրեւ փորձառու զինագործ կը ղրկուի Կարսի յեղափոխական հնոցը։ Տարիներ շարունակ կ'աշխատի Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինագործարանին մէջ, զէնք հայթայթելու համար երկրի հայդուկներուն։ Մեր Գերագոյն Մարմնի կողմէն կազմակերպչական աշխատանքներու համար կը ղրկուի Վասպուրական։ Այլեւս իր երազներու աշխարհին մէջն էր։ Լեռնապարի առաջին գործիչներէն մէկը կը դառնայ եւ հռչակ կը հանէ իբր « Ղասապ Վարդան» …

1908ին, Օսմանեան Սահմանադրութեան յայտարարութենէն վերջ, ան ալ կը վերադառնայ իր ծննդավայրը։ Օտուռէն յաճախ կուգար Կովտուն գիւղը, մեծանուն ռազմիկը՝ Մուրատը տեսնելու համար։

Դպրոցական անյագ պատանիներ էինք, երբ զարմանքով ու հիացումով կը դիտէինք Մուրատի զէնքի ընկերները՝ Կայծակ Առաքել, Եզօ, Բինձա, Պարմախսըզ Կարօ եւ ուրիշներ, յետամնաց Կովտուն գիւղին մէջ։ Այս հայդուկներէն եւ ոչ մէկը կը հաւատար Թրքական Սահմանադրութեան «խոստումներուն»։

1909ի Ատանայի ջարդէն վերջ, ուր «ազատութեան» բանակն ալ բերած էր իր մասնակցութիւնը, աւելի յստակ կը դարձնէր Իթթիհատի դաւադրական նպատակը։ Մռայլ ամպեր կը դիզուէին նաեւ Սեբաստիոյ բազմահազար Հայութեան գլխին։ Մուրատ, քաղաքի վտանգուած թաղերու պաշտպանութեան համար, զինուորական մարմին մը կը կազմէր Վարդան Շահպազի մասնակցութեամբ եւ զէնքեր բաժնել կուտար, ի հարկին ինքնապաշտպանութեան դիմելու համար։

1915ի Մեծ Եղեռնի օրերուն, Վարդան Շահպազ, Մուրատին պէս Մուամմէտի թակարդը չէր ինկած եւ փոքրաթիւ խումբով մը քաշուած էր Տիվրիկի լեռները, հետն առնելով իր քոյրն ալ։ Ամիսներով Թուրքերուն դէմ անհաւասար պայքար մղելով, լեռներն ու ձորերը մագլցելով, հասած էր Երզնկա, Տէրսիմի վրայով եւ միացած Մուրատի եւ Կայծակ Առաքելի։ Իր ոդիսականը, այլապէս հետաքրքրական ու դրամատիկ, ծերունազարդ հայդուկը, հաւանօրէն, գրի առնելու առիթն ալ չէր ունեցած եւ ուզած էր մեռնել անյայտութեան։

1918ի ռուսական բանակներու «դէպի տուն» նահանջի խառնակ օրերուն, Մուրատի անբաժան գործակիցն էր Երզնկայի մէջ, Բժ. Արշակ Գօզալեանի եւ ուրիշներու հետ։ Մէկ Հայ, մէկ ոսկի ֆոնտի հիմնադիրներէն մէկն ալ Վարդան Շահպազն էր, որ Տէրսիմի Քիւրտերուն քով ապաստանած բազմաթիւ Հայերու փրկութեան պատճառ դարձած էր։

Ռուսական բանակներու նահանջով, ուժերու հաւասարակշռութիւնը խախտած էր։ Ցնորք էր հայկական փոքրաթիւ ուժերով, Կովկասեան բանակի գրաւած հայկական երկրամասերը պաշտպանել։ Եւ սկսաւ 1918ի Փետրուարեան աղէտահար նահանջը, Վէհիպ փաշայի հրոսակներու սարսափին տակ։

Ի՞նչ ահաւոր օրեր էին։ Հայկական բարձրաւանդակի խստաշունչ ցուրտն ու բուք – բորանը նոյնքան զոհեր խլեցին մեզմէ, որքան մեր դարաւոր ոսոխին գնդակները։ Սառած ձեռքեր ու ոտքեր, շուշտանդամ կարաւաններ եւ սպաննուածներ …

Սանասարի դժոխային ձորին մէջ, հայկական փոքրաթիւ ուժեր, Քիւրտերէ պաշարուած էին, ի շարս այլոց մեր խումբակն ալ, որ կը գտնուէր Ջորս Կայանին մէջ։ Մուրատի Երզնկայի նահանջն էր, որ կարողացաւ փրկել բոլորը, հեռու թէ մօտ։

Մամախաթուն, տակաւին աչքիս առջեւն են Վարդան Շահպազն ու մեր վաստակաւոր Բժ. Արշակ Գօզալեանը, իրենց ծակոտած թաղիքէ մոյկերով (վալինկա), ուր ջուրն ու ցեխը ազատ ելեւմուտք ունէին …

Խուճապահար բազմութիւններ կարաւան առ կարաւան կը դիմէին դէպի Կարին, Հասան – Գալէ, Սարիղամիշ, Կարս եւ Ալեքսանդրապոլ …

Մուրատ եւ Սեպուհ կը մեկնին Թիֆլիս։ Կովկասեան Սէյմը կ'ապրէր իր վերջին օրերը։ Դէպքերը [illegible] ծանրակշիռ հանգամանք կը ստանային։ Վարդան Շահպազ, Մուրատ – Սեպուհի հեծելազունդին հետ կ'անցնի Ղարաբաղ, Անդրանիկին միանալու։

Մայիս 24էն 28, տեղի կ'ունենան Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ – Ապարանի ճակատամարտական կռիւները։ Հայ ժողովուրդի գոյութեան օրհասական կռիւներու առեն, երկու մեծ հերոսները՝ Մուրատ եւ Սեպուհ, մատնուած էին անել վիճակի մը։

Սեպուհ իր «Յուշեր»ուն մէջ հետեւեալ ձեւով կը նկարագրէ իրենց մեկուսացումն ու մեկնումը Բագու.

« … Գացինք տեսնելու Ազգային Բիւրոյի քանի մը անդամները, որ յիսուն ձիեր եւ զէնք տրամադրեն մեզի, որպէսզի ճակատ մեկնէինք լեռնային ուղիներով (դէպի Ալեքսանդրապոլ)։ Դժբախտաբար մեր բոլոր դիմումներն ապարդիւն անցան… Իսկ մենք առանց զէնքի եւ ձիերու չէինք կրնար քայլ մը առնել։ Երկաթուղիով ճամբորդելը նոյնպէս բաւական դժուար էր, որովհետեւ Բորչալուի Թուրքերը երթեւեկող գնացքները կը կանգնեցնէին, վագոններէն վար կ'առնէին աչքի ընկնող մարդիկը եւ կը կոտորէին։ Յոյսերնիս կտրելով Ազգային Բիւրոյէն, դիմեցինք Արեւմտահայ Խորհուրդին, որուն կարեւոր անդամներէն մին էր Վահան Փափազեան (Կոմս)։ Սա եւս պատասխանեց թէ ոչ փող կայ եւ ոչ ալ զէնք։ Մեր պահանջը ընդամէնը յիսուն հազար ռուբլի եւ յիսուն հրացան էր…»։ Եւ դէպքերու բերումով, հարկադրուած կը մեկնին Բագու, ուր օրհասական կռիւներ տեղի կ'ունենային, նմանապէս։ Սակայն, չեմ ուզեր կրկին յամենալ այս դէպքերուն վրայ, որոնց մասին շատ է գրուած։ Արդ, դառնանք մեր նիւթին։

Երբ Անդրանիկի զօրամասը 1918ի վերջերը Էջմիածին հասնելով ցրուեցաւ, Վարդան Շահպազ եւս անցաւ Պոլիս եւ այնտեղէն Կիլիկիա։ Մասնակցեցաւ Մարաշի հերոսամարտին Մուրատի զինուորներէն շատերու հետ։

1920ին, Մարաշի Փետրուարեան նահանջէն վերջ, կրկին եկաւ Պոլիս եւ այնտեղէն անցաւ Պուլկարիա մինչեւ 1923 թուականը։

Քրտական մեծ ապստամբութեան ժամանակ հրաւիրուեցաւ Սուրիա, հայեւ-քիւրտ գործակցութեան հարցով։ Անաղմուկ մեծ աշխատանք է կատարած այդ ուղղութեամբ եւս։

Ի վերջոյ, հաստատուած էր Պէյրութ եւ կ'ապրէր Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Տան մէջ։ Հակառակ իր յառաջացած տարիքին եւ աչքերու ազօտ լոյսին, իր ձեռքով պատրաստած էր Հ. Յ. Դ.ին նուիրուած չքնաղ ալպոմ մը, որ կը պահուի Փարիզի Դաշնակցութեան Թանգարանին մէջ։

Յարգանք յիշատակին, բազմավաստակ եւ վեթերան հայդուկ, որ ամբողջ կեանքը ի սպաս դրեր հայ ժողովուրդի ազատագրութեան դատին։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԱՐԹԻՒՐ ՔԷՕՍԹԼԷՐ

ՄԱՀԱՊԱՐՏ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԸ

★

Ինչպէս ծանօթ է, այն օրերուն համայնավարներու ազդեցութեան տակ կը գտնուէին դատարանները, մամուլը, ձայնասփիւռը, շարժանկարը եւ մաքրագործումները իրարու կը յաջորդէին։

Ահռասարսափի այդ մթնոլորտին մէջ, համայնավարներու ըրած մաքրագործումներուն մասին գրուած վէպ մը խորհրդանշան իմաստ կը ստանար։ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը անմիջապէս անդրադարձաւ վտանգին։ Նախ փորձեց ճնշում բանեցնել հրատարակիչներու վրայ՝ որ մերժեն վէպին հրատարակութիւնը։ Յետոյ, փորձեց չանդրադառնալ եւ Քէօսթլէրի գործը մահուան դատապարտել՝ լռութեամբ, մինչեւ իսկ գրատուներէն հազարաւոր օրինակներ գնելով եւ այրելով։ Անկարելի էր սակայն. տպագրական մեքենաները դժուարաւ կը հասնէին ընթերցողներու պահանջներուն։

Վէպը կը ծախուէր նաեւ սեւ շուկայի վրայ՝ հնգապատիկ գնով։ Երբ 250.000 օրինակ ծախուած էր արդէն, համայնավարները իրենց գործելակերպը փոխեցին։ Հրապարակային հանդիսութեանց ընթացքին սկսան յարձակումներ գործել Քէօսթլէրի եւ իր վէպին վրայ։

Կացութիւնը այնքան լուրջ էր, որ Ֆըրանսացի թարգմանիչը նախ ծածկանուն մը գրաւ, յետոյ՝ այդ ալ վերցուց հրատարակութեանց վրայէն։ Որքան կը բարձրանար տպաքանակը, — այսօր՝ մէկ միլիոնէ աւելի,— Քէօսթլէր այնքան կը մտահոգուէր … ։

Համայնավար թերթերը սկսան խիստ յարձակումներ գործել իրենց նախկին ընկերոջ վրայ, մինչեւ իսկ վարկաբեկելով զայն։

— Բայց ամէնէն ծանր հարուածը ըզգացի Անգլիոյ մէջ, կ'ըսէ Քէօսթլէր։ «Զերօն եւ Անհունը» հրատարակելէ ետք, օր մը կը ճաշէի Մալակայի բարեկամիս՝ Սըր Փիթըրի եւ գրքին թարգմանիչ անգլուհիին հետ։ Հաճելի ճաշ մը։ Գինի խըմեցինք եւ զուարճացանք։ Բայց, մեթրոյին մէջ, Սըր Փիթըր յանկարծ ինծի դառնալով ըսաւ.—

— Անկեղծօրէն, ձեր գիրքը չսիրեցի։ Մեղք որ երեսուն արծաթի ծախուած էք։

Նախ կարծեցի թէ կը կատակէր։ Բայց ոչ. գինիի ազդեցութեան տակ կը համարձակէր ըսել այն՝ ինչ որ կը մտածէր։

— Կը խնդրեմ որ ետ առնէք ձեր խօսքը, այլապէս չեմ կրնար ձեզ տեսնել, ըսի Սըր Փիթըրի։

Մերժեց, Թարգմանիչ անգլուհիին հետ վար իջանք։ Այլեւս երբեք պիտի չտեսնէի զայն։ Սըր Փիթըր մեռաւ 1945ին, հանրակառքի արկածի մը հետեւանքով։ Երբեք համայնավար չէր եղած։ Վեհանձն բարեկամ մըն էր։ Համաձայն չէր որ Սթալին դաշինք մը կնքեց Հիթլէրի հետ։ Բայց աւելի՛ կ'ատէր այն մարդիկը՝ որ ակումբ կը փոխէին։

Քէօսթլէր իր բարեկամները կորսնցուց նաեւ Ֆրանսայի մէջ։ Ֆրանսացի բարեկամներ … Սարթըր, օրինակ։

— Այո, Սարթըր։ Սարթըր շատ կը սիրեմ։ Սքանչելի բարեկամ մըն է։ Բայց.. խոստացէք, որ պիտի գրէք ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս պիտի պատմեմ։ Ո՛չ մէկ բառ աւելի, ոչ մէկ բառ պակաս։ Լա՞ւ։ Աղէկ ուրեմն։

Ֆրանսա վերադարձած էի։ Մէկ կամ երկու օր ետք, պատեհլու առեն հանդիպեցայ Սարթրի եւ Սիմոն տը Պովուարի։ Իրենց մօտ վազեցի.

— Բարեւ։

— Բարե՛ւ։

— Ինչպէ՞ս էք։

Լա՛ւ։

— Ե՞րբ միասին պիտի ճաշենք։

Բայց Սիմոն տը Պովուար չոր պատասխան մը կուտայ.

— Քէօսթլէր, անկեղծօրէն, հարկ չըկայ։

Վայրկեան մը լռութիւն։ Սարթըր գլուխը կը հակէ. Սիմոն կը շարունակէ.

— Կը կարծեմ թէ այլեւս իրարու ըսելիք չունինք, Քէօսթլէր։ Այլեւս նոյն լեզուն չենք խօսիր։

Բաժնուեցանք։ Շատ ցաւեցայ Սարթըրը կորսնցնելուս համար։ Համակրելի մարդ մըն էր։

Ինչո՞ւ սակայն այս բոլորը։

— « Զերօն եւ Անհունը » վէպին եւ ուրիշ բաներու համար։ Խիստ յօդուած մը գրած էի Ֆրանսացի ձախակողմեան գըրողներուն դէմ, որոնք երբեք համայնավար կուսակցութեան մաս. չկազմեցին, բայց կուսակցութիւնը ճիգ չէր խնայեր զանոնք սիրաշահելու համար։

Քէօսթլէր կը խօսի ու կը լռէ, վերյիշելով իր ընկերները, սպաննուած կամ կորսուած, իր փախուստը — Պերլին, Փեշտա, Վիէննա, Փրակա, Փարիզ։

Հալածուեցաւ մինչեւ Ատլանտեանի ափերը եւ 1940 Յունիսի վերջերը, կէսօրուան մը մօտ, Գայեոն փողոցին վրայ ստիպուեցաւ կանգ առնել։ Սիրտը կը տրոփէր։ Ֆրանսական բանակի համազգեստ ունէր եւ Ալպէր Տիւպէր անունով անձագիր մը. զուիցերիացի՝ հինգ տարուան համար մտած Լէժիոն էթրանժէրի մէջ։ Բայց, ներքին ձայն մը, հակառակ այս բոլորին, կ'ըսէր թէ ամէն ինչ վերջացած է այլեւս …

Գերմանական հրասայլերը կ'անցնէին, կիզիչ արեւին տակ։ Պատի մը կռթնած՝ Քէօսթլէր ելք մը կը մտածէր։ Առջեւը՝ ծովը։ Ետեւն ու վերը՝ օդին մէջ, գերմանական ուժերը։ Ու եթէ ուրիշներ Սպանիա կ'ապաստանէին, իրեն համար այդ դուռն ալ փակուած էր։ Կը սկսի քալել։ Յաջորդ օրը՝ ազատ գօտիի մէջ էր։ Փախուստը կը վերսկսի, երկրէ երկիր։ Ոչ ոք կ'ուզէր զինքը, ոչ իսկ ձախակողմեան Ֆրանսացիները, հակառակ իրենց ազատականութեան եւ հին բարեկամութեան։

(4 Շար.)

ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ
(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ)

Դարձեալ Շան զ'էլիզէի վրայէն էր որ, Լուդովիկոս ԺԶ., որ իր ժողովուրդին կալանաւորն էր, տուգանքը կատարեց Փարիզի Ազգային Պահակախումբին առջեւէն։

Այնուհետեւ, Թագաւորը ընտանեօք խոյս տուաւ, սակայն Վարէնի մէջ փախստականը երեւան հանուեցաւ։ 25 Յունիս 1791ին, տեղի ունեցաւ Վեհապետին Վարէնէն փոխադրութիւնը։ Ամբողջ պողոտայի երկայնքին, ուրկէ պաց կառքով պիտի անցնէր վեհապետը իր ընդանեօք, ծառերէն կախուած էին ցուցատախտակներ, որոնց վրայ արձանագրուած էր հետեւեալը.— «Ան որ պիտի ծափահարէ Թագաւորը, պիտի ծանակծուի. իսկ ան որ՝ պիտի անարգէ զայն՝ պիտի կախուի...»։

Ծանր կառքը, որ կը փոխադրէր Թագաւորն ու ընտանիքը, կ'անցնի Ազգային պահակախումբի զինուորներուն ընդմէջէն, որոնց կը հրամայէին յեղափոխականներ՝ Պարնավ եւ Փեթիոն։

Վրայ կը հասնի Թոպեսփիէրի Ահաբեկումի շրջանը։ Օրուան ղեկավարները ամէն օր Շան զ'էլիզէ են։ Կերուխում, զբօսարձութիւն եւ խրախճանք։

Պողոտային մերձ Պերրի փողոցին անկիւնը բացուած էր նոր գարեջրատուն մը, որուն տէրը ոսկի կը դիզէր իր օրըստօրէ աճող յաճախորդներուն շնորհիւ։ Ռոպեսփիէր, ամէնօրեայ յաճախորդ մըն էր, եւ իր մահուընէն երեք օր առաջ հոն ճաշած էր իր բարեկամին՝ Լրտուայէնի հետ...

Ահաբեկումի շրջանն ալ վերջ կը գտնէ։ Այդ գեհենէն խուսափողները ուրիշ մըտահոգութիւն չեն ունենար, այլ միայն կ'ուզեն զուարճութեան եւ ուրախութեան մէջ անցընել հրաշքով վերապրած իրենց կեանքը։

Շան զ'էլիզէի վրայ սկսած է երեւիլ արտակարգ գեղեցկութեամբ օժտուած կին մը՝ Տիկին Թալիէն, որ Թէրմիտորեան ըմբոստութեան պարագլուխներէն՝ Թալիէնի կինն է։ Ժողովուրդը զայն կ'անուանէ «Թէրմիտորի հերոսուհին»։ Անիկա իր ետեւէն կը քաշէ խելագարութեան հասած ամբոխ մը, երիտասարդ, ծեր, կին, տղամարդ, որոնք բոլորն ալ կը խուժեն Շան զ'էլիզէ՝ մօտէն տեսնելու համար Տիկին Թալիէնը նախկին օրիորդ Թէրէզա Քապարիւս, որ հիմա ազգային հերոսուհիի մը համբաւը կը վայելէ։

Կը թաւալին տարիները, հետզհետէ կը շքեղանայ պողոտան։ Նոր դէպքեր ու անցքեր տեղի կ'ունենան անոր ընդարձակ տարածութեան վրայ։

Նափոլէոն Պոնափարթ լաւագոյն վայրը կը համարի Շան զ'էլիզէն, վայր մը՝ համապատասխան իր յաղթական բանակներու տողանցքին։

1806ին, կ'ընտրէ պողոտային վերին բարձրութեան վրայ գտնուող վայրը, իր բանակներուն փառքը ներկայացնող կոթող մը կանգնելու համար։ Եւ նոյն տարւոյն Օգոստոս 15ին, կը դնէ առաջին քարը Յաղթութեան Կամարին։

Երկար կը տեւեն կամարին կառուցման աշխատանքները։ Տակաւին կիսաւարտ, 1810ին Կայսրը իր երիտասարդ կինը՝ Մարի – Լուիզ կայսրուհին մեծ շուքով կ'առաջնորդէ հոն։

Փառքի ու ցնծութեան օրեր շատ է տեսած Շան զ'էլիզէն։ Եւ սակայն, տեսած է նաեւ տխրութեան եւ մռայլ օրեր եւ անցուցած դժնդակ պահեր։

Յաղթութեան Կամարը տակաւին միայն քանի մեթր բարձրացած էր, երբ օր մը, տխուր օր մը, ճոխ կառքերու մռայլ կարաւան մը կ'անցնի պողոտայէն, տանելով իր հետ կայսրուհին եւ գահաժառանգը՝ Հռոմի Թագաւորը։

Յաջորդ օրը, դարձեալ դժխեմ օր մը, դաշնակից բանակները կը տողանցեն պողոտային վրայ։

Կոզակները շրջակայ պարտէզներուն մէջ կը տնկեն իրենց վրանները։ Իրենց կը յաջորդեն Վաթերլոյի մէջ յաղթական անգլիական բանակները։

Ժողովուրդը, անզիտակից ու անհոգ, դարձեալ կը շրջագայի անցեալի երանելի օրերը յիշեցնող նոյն վայրերուն վրայ եւ հետզհետէ դաժան դրաւումը նոյն այդ ժողովուրդի համար կը դառնայ սովորական մը օրը։

Ինչպէս քիչ վերը ըսած էինք, Համարակ իր հետզհետէ աճող ու զարգացող գեղեցկութեան, Շան զ'էլիզէն միշտ ալ կը մնար աղտոտ ու զարշահոտ վայր մը։ Զայն հիմնովին մաքրագործելը շատ սուղի պիտի նստէր պետական պիւտճէին։ Մինչդ այդ պատճառով ալ, 1828ին, կառավարութիւնը պողոտային հողատարութիւնը կը յանձնէ Փարիզի Քաղաքապետական Խորհուրդին։

Ճարտարապետ Ժիթթորֆ նոր յատակագիծներ կը պատրաստէ եւ միեւնոյն ժամանակ պողոտան կ'օժտէ, երկու կողմէն ժողովուրդին յատկացուած սալայատակներով, եւ կը զետեղէ 1200 լամբի ձողեր, որոնք գիշերը պիտի լուսազարդէին պողոտան։ Կը շինէ նոյնպէս ցայտաղբիւրներ, որոնցմէ մէկը կը հաստատէ պողոտային վարի ծայրը՝ Ռոն – Փուէնի վրայ, եւ ուրիշներ՝ յարակից պարտէզներուն մէջ։

1836ին տեղի կ'ունենայ Յաղթութեան Կամարին բացման արարողութիւնը։

29 Յուլիսին, Ռոնփուէն մինչեւ էթուալ, ամբողջ պողոտայի երկայնքին, բոլոր տուները, հաստատութիւններն ու խանութները դրօշազարդուած են։

Էթուալի հրապարակին վրայ, Կամարը ծածկուած է հսկայ ծածկոցով մը։

Ետեւր, պողոտային վրայ, ժողովրդային խանդավառութիւնը կը շարունակուի օրերէ ի վեր։ Արշալոյսէն ի վեր, Թնդանօթաձգութիւնները արթնցուցած էին Փարիզցիները։

Ազգային Պահակախումբը կը տողանցէ։

Կամարին ծածկոցը դանդաղօրէն կը սահի վար եւ հսկայ կոթողը յանկարծ իր ճերմակ ստուերով կը յայտնուի չքնաղ յաւերժահարսի մը հանգոյն։ Կամարին աջ կողմին վրայ գտնուող կամաւորներու ջասատուածուհիին արձանը կարծես կը պատրաստուի անջատուիլ իր քարէ մարմնէն եւ գոչել «Մարսէյէզ»ը։

Եւ յանկարծակի, միանուագ աղաղակ մը կը պոռթկայ հազարաւոր կուրծքերէ.
— «Կեցցէ՛ կայսրը...»։

Սխալանքներու, յուսախաբութեանց, պարտութիւններու ճամբուն ընթացքին, Արծիւին յիշատակը վերապրած էր...

Եւ, արդարեւ, Վիքթոր Հիւկօ կը գրէ.
— «Վեհափառ, պիտի վերադառնաք ձեր մայրաքաղաքը,
«Առանց ահազանգի, առանց պատերազմի, առանց պայքարի եւ առանց կատաղութեան,
«Ութ նժոյգներ պիտի բերեն ձեզ Յաղթութեան Կամարին տակ,
«Զգեցած՝ կայսերական պատմուճան...»։

Եւ իրաւ, կը վերադառնայ ան, 15 Դեկտեմբեր 1840ին, մեռելական կառքի մը վրայ զետեղուած, ոսկեզօծ պաճուճանքներ կրող ձիերով լծուած։

Թմբուկները կը հնչեն ահազնադղորդ։ Սաստիկ ցուրտ է։ Դագաղը կը հանգչեցնեն ոսկեայ վահանի մը վրայ, Կամարին ներքեւ։

Թնդանօթները կը գոռան։ Մռայլ է դուրս կուգայ սեւ ամպերէն։

Կը շարժի թափօրը, որուն կը հետեւի բանակ մը ուրուականներու՝ մնացորդները մեծ Կայսեր երբեմնի յաղթական բանակներուն։

Այդ բոլոր նախկին հուսարները, որսականները, գրահապատները, բոլորն ալ ցնցոտիապատ են հիմա, եւ սակայն Թըրուիններու թմբրինին եւ զանգակներու ղօղանջին ընդմէջէն, անոնց դէմքերը կարծես կը վերստանան իրենց անցեալի վեհութիւնը...

Թ. Ա. Թ.

Ո՞Վ Է "ՅՈՒԴԱՅԻԱՌՈՒԻՄԸ„
ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ

Եթէ ճիշդ է որ իշխանութիւնը կ'արդարանայ ոչ թէ անոր ձեռք ձգուելուն, այլ կիրարկման եղանակովը՝ քիչ է թիւը այն վեհապետներուն՝ որոնք քիչ մը աւելի իրաւունք ունին իրենց ժողովուրդի սիրոյն։ Լաւագոյն օրինակը՝ Հայլէ Սելասիէն է՝ Եթովպիոյ կայսրը։

Այս ոէրը, ան չէ խնդրած։ Ոչ մէկ հետապնդուած ժողովրդականութիւն շահելու եւ ոչ մէկ խուժանավարութիւն իր կողմէ։

Բայց Փաշական ներխուժման մռայլ օրերուն, իր երկրի ընդդիմութեան ոգին բլլալով, իր ճակատագիրը նոյնացած է Եթովպիոյ ճակատագրին հետ։

Տասը տարուան ընթացքին, գաղթաբարութեան դէմ անողոք պայքար մը մըղեց։ Այլազան պատասխանները պայքարի մը՝ որ շարունակուեցաւ լեռնէ լեռ, աւանէ աւան, ապա աքսորը՝ որ նուաստացումներու եւ զրկանքներու ենթարկեց զինք, ազգային վերածնունդի խորհրդանշանի մը վերածեցին իր վերադարձը։

1935ին, Կայսրը պարտուորուեցաւ տեղի տալ արշաւողներու մեքենացէն զէնքերու վիթխարի ուժին եւ օդային ամէնի յարձակումներու ճնշման ներքեւ։

Արդիական պատերազմի մը մէջ, հերոսական եւ-հնաւուրց ազգի մը ժամանակավրէպ միջոցները ի՞նչ կրնային ընել։

Կայսրը գիտէր որ ներխուժողներու ձեռքէն խուսափելով, վերահաստատման մը կարելիութիւնը կ'ապահովէր իր երկրին։ Պահպանելով իր անձը, կ'ապահովէր իր Հայրենիքին տեւականութիւնը, եւ Ափրիկէի քարտէսէն յափշտակուած եւ ջնջուած հողամասի մը բարոյական եւ իրաւական ինքնութիւնը։ Ան Ազգ մը եւ կառավարութիւն մը կը մարմնացնէր, ապագան կը վերապահէր, եւ յետագայի վերականգնումները կը պատրաստէր։

Տեւնուեցաւ Մեծ Աքսորականին ժընեւի ճամբան բռնելը, անոր Ազգերու Դաշնակցութեան ամպիոնը բարձրանալը, բողոքելու համար յարձակման մը դէմ՝ զոր անխմանալի կերպած էին Իտալարուն մէջ։ Երկինքը, եւ սակայն, յանկարծ, արեւր

Երրոպա յարգանքով ունկնդրեց զինք, բայց իրական ոչ մէկ օգնութիւն ընձեռեց իրեն։

Փրոֆէսէօր Ժէզի ճառերը եւ յաղթական ընդունելութիւնը՝ որ նախագահ էրիոյի կողմէ Նեկիւսին վերապահուեցաւ Լիոնի մէջ, զարգացած մաքերու Եթովպիոյ հանդէպ համակրանքէն, Փաշականութեան դէմ անոնց առնլութիւնը կը փաստէին։

Յետոյ եկան աքսորի տարիները՝ որոնք անվերջանալի թուեցան։

Պատկերազարդ թերթերը կը հրատարակէին երբեմն Նեկիւսի նկարը սեւ վերարկուով մը, պաշտպանուած անձրեւարգելով մը, դառնորոշուելով, նիհար եւ մռայլ՝ անգլիական գաշտավայրի միգամած երկինքին ներքեւ։

Այս կենդանի մեղադրանքը պարկեշտ հոգիները կը յուզէր, բայց վարչապետարանները անտարբեր կը թողուր։ Համաշխարհային խիղճը յուզուեցաւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմին վերջերը միայն։ Այսուհետեւ, Եթովպիոյ վերահաստատումը կրնար յարմարիլ Անանգլի տիրապետութեան քայքայման հետ։ Փաշականութեան դիրքերը վտանգի տակ էին Ափրիկէի մէջ, եւ իրենց զինեալ ուժերը գէշ պարենաւորուած էին։ Այդ առեն է որ դաշնակիցները վերյիշեցին լաւկեաց Աքսորականը՝ որուն յաճախակի դժբախտութիւնները չէին կըցած ընկճել անոր դիմադրութիւնը եւ ոչ ալ սասանել անայլայլ արժանաւորութիւնը։ Արտօնութիւն տրուեցաւ Նեկիւսին՝ Վերին Սուտանի մէջ, իր Կայսրութեան սահմաններուն վրայ, կազմակերպելու ազատագրութեան յարձակողականը։ Խորհրդաւոր պատգամներ, փոխանցուած տափաստաններու եւ անտառներու ընդմէջէն, յայտնեցին ցեղապետներուն՝ թէ Կայսրը սահմանագլուխը կը գտնուէր։

Մէկ անգամէն, ազգային հսկայական ըմբոստութիւն մը պայթեցաւ ամէնուրեք, միաժամանակ։ Սեւ շապկաւորները շուարումի մատնուեցան, չէին կրնար դիմակալել միանգամայն, ներքին ծուգակները եւ դաշտավայրը գտնուող ազատագրական բանակը։

Կուքասները եւ այլ պաւաճանները՝ որոնք զրաւման որպէս պատրուակ կը ծառայէին, լքեցին պաշտօնները դուրս յափշտակած էին տեղական վարչութեան մէջ, սարսափահար բախտի մէկ դարձուածքէն՝ ուր կը տեսնէին աստուածային վրիժառութեան մէկ նշանը։

Կայսեր վերադարձը կը նշանակէր վերածնունդը Ափրիկեան միակ պետութեան՝ որ պատմութեան ընթացքին, օտար գրաւման մը ենթարկուած չէր երբեք։

Խայտանքի մէջ է, որ իր հաւատարիմ հպատակները կ'երգէին «Յուդայի Առիւծ»ին յաղթական վերադարձը՝ իր մայրաքաղաք Ատիս Ապեպայի մէջ։

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԼՌԱԾ
ԶԻՐԱՂԱՑԸ

ԻԳ.

Գաղտնութիւն մը զոր ունեցած էր գիշերային իր փնտռտուքներու ընթացքին, հարկադրեց զինք անկողնի մէջ մնալ։ Եւ երկու մահացու շաբաթներ, Կէրթրուտ նստած մնաց իր սնարին վերեւ, գիշեր եւ ցորեկ անոր զառանցանքին բանդագուշանքներէն չարչարուած, ուր իր երկու եղբայրները, մեռեալն ու կենդանին, իր շուրջը կը թռչկոտէին, երբեմն որոշ, երբեմն ճիւաղային մէկ լակի մը մէջ իրար խառնուած տեսակ մը երկու դէմքով ուրուական։

Անմիջապէս որ քիչ մը ապաքինեցաւ, պատրաստել տուաւ կառքը։

Պէտք էր անպատճառ գտնել...

ԻԴ.

Եւ արդարեւ, գտաւ զայն։

Իրիկուն մը, շատ ուշ առեն, Սեպտեմբերի սկիզբը, իր փնտռտուքները զինք առաջնորդեցին Մառինֆիլտէն երկու մղոն դէպի հիւսիս հաստատուած Պ.. գիւղը։ Կապէլլայի փակ փեղկերու մէջէն, չփոթ աղմուկ մը հասաւ իր ականջին.— գոփիւններ, ճիչեր եւ գինովի երգեր։

Մանրօրէն իջաւ կառքէն եւ ձին բակի դրանը կապեց։ Լապտերի պլպոր բոցը կը դողդղար գիշերուան հովէն։ Անձրեւի խոշոր կաթիլներ գետինը կը ծեծէին։

Դռնփակը ձռնչեց իր ձեռքին մէջ, հըրեց դուռը որ լայնօրէն բացուեցաւ։

Ծխախոտի կապտորակ թանձր ծուխեր փչեցին երեսին, հոտած գարեջուրներու եւ գէշ խմիչքներու խոնաւութեան հետ խառնուած։

Եւ այնտեղ, երկար ու խարխուլ սեղանին ծայրը, երեսները ուռած, աչքերը կարմիր շրջագծով եւ պարզուն՝ գինովներու յատուկ ապակիի փայլով, մազերը իրար անցած, աղտոտ շապիկով եւ թափթփած հագուստներով, յարդի շիւղերով ցանցնուած,— անշուշտ մնացորդը իր վերջին բնակութեան,— այն կանխահաս անառակութեան եւ անդարմանելի անձկութեան տիպարը,— ահա ինչ որ կը մնար իրեն այն պաշտելեաւ եղբօրմէն որ ամէն բան էր իրեն համար...

— Ժան, գոչեց ան,— եւ կառքի խարազանը զոր ձեռքը բռնած էր, շառաչիւնով գետին ինկաւ։

Մահաշունչ լռութիւն մը տիրապետեց բազմութեամբ լեցուն սրահին մէջ, եւ խմողները սկսան բերանաբաց դիտել ուրախութիւն խանգարողը։

Դժբախտը ելաւ իր նստարանէն, դէմքը քարացած անանուն անձկութեամբ մը. անոր կուրծքէն շնչելով դուրս կուգար տեսակ մը խուլ հոնդիւն. յուսահատ ոստումով մը անիկա ցատկեց սեղանին վըրայ, եւ երկրորդ ոստումով մը ջանաց դուրս նետուիլ իր քով գտնուողներու գըլխուն վրայէն։

Անօգուտ է. Մառթէնի երկաթէ ձեռքը անոր օձիքէն բռնեց.

— Հոս կեցիր, որոտաց իր ականջին խուլ ձայն մը.

Եւ, միեւնոյն առեն, զգաց որ սոսկալի ուժէ մը մղուեցաւ անկիւնը, ուր խորտակուած ինկաւ.

Մառթէն, սակայն, հրեց դուռը այնքան ուժգին որքան կրնար բացուիլ անյետոյ իր խարազանին կոթովը ցոյց տալով դուրսի խաւարը, տնկուեցաւ սրահին մէջտեղը.

— Օն, դուրս, պոռաց ան այնպիսի ձայնով մը որ դողացուց սեղանին վրայի գաւաթները.

Խմողները, մեծ մասով դեռահաս բըտահակներ, առնելով իրենց գլխարկները հեռացան, վախու մէջ. հազիւ հոս – հոն բազմութեան մէջ խեղդուկ մրմունջ մը կը լսուէր։

— Օն, դուրս, պոռաց ան երկրորդ անգամ, այնպիսի շարժուձեւով մը, որով կարծես կ'ուզէր առաջին բողոքողին կոկորդը ցատկել։

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ 62ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կիրակի, Յուլիս 26, ամբողջ օրը, ՎԱԼԱՊՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Յ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին— Հայկական պարեր Սէն Լուի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ: Գուլի մրցում, չամփուրով խորոված, պիքնիք:

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի համար արձանագրուիլ մինչեւ Ուրբաթ 24 Յուլիս, 300 ֆրանք երթուդարձի համար: Ա. Քէօսէյեանին (Փլաս տ'Էքս): «Յառաջ»ի հաւատարմատար Գ. Ծերիկեանին, (Տոմինիքէն), մասնաճառ Ա. Պետրոսեանին (Փրթիթ Մարի):

'Օթոքարը Փլաս տ'Էքսէն նոյն օրը առաւօտ ժամը 8ին:

ՊՈՄՈՆԷՆ հանրակառքը կը մեկնի ժամը 7·30ին:

Արձանագրուիլ ընկերներ Նշան Դարբինեանի, Յակոբ Տօլպաշեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Յովսէփ Գոճակէօզեանի մօտ:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տիկին Ալիս Վերնէ (ծնեալ Տէր Մարտիրոսեան) շրջանաւարտ եղած է Փարիզի գեղագործական համալսարանէն:

ԱԶԴ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ահարոնեան» գրադարանի վարչութիւնը ստացած է Գ. Կ. Փօլատեանի կողմէ նուիրուած հետեւեալ գիրքերը.— 1· Արծիւները անապատին մէջ, 2·— Արեւելքի տղաքը (վէպ), 3·— Կը հրաժարիմ հայութենէ, 4·— Զրոյց, 5·— Վերադարձ:

Նոյնպէս Պէյրութէն ընկեր Կարօ Գէորգեանէն 1959ի Ամէնուն տարեգիրքը:

Այս առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք ամէն անոնց որ կը մտածեն գրադարանիս ճոխացման, որ բաց է ամէն Կիրակի ժամը 10էն 12:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով աճապարեցէք շուտ արձանագրուիլ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ

Դիմել՝ Փարիզի շրջան, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3·30էն 6:

Մարսէյլի շրջան,

Jean Kazarian, voyagence
31 La Canebière, Marseille

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով:

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նօր, Լը Րէնսի: Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան: Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը:

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն գոհացում պիտի չտրուի. նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ընտնեցնել:

Մեր հատուածուր ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր.:

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը:

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողները փութան դիմել տնօրէնութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր:

26, RUE TROYON, SEVRES

TEL OBS 18-28

Վարժարանին մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ Ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին մասը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Այս Կիրակի ամբողջ օրը «Սթրապլէնի» պաղ ջուրին եզերքը:

Անձրեւի պարագային յաջորդ կիրակի, 26 Յուլիս:

Կը խօսի ընկեր Ա. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:

Մարզական խաղեր:

Ծով պիքնիք, չամփուրով խորոված, շատ մատչելի գիներով:

Հանրակառքի ժամերը.— Առաւօտեան ժամը 11ին կէսօրէ վերջ ժամը 22ին, երեկոյեան վերադարձ ժամը 8·30:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի առիթով կը տօնուի՝ ընտանեկան դաշտահանդէսով:

Կազմակերպուած՝ Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ:

Տեղի պիտի ունենայ 26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քաֆէ Լամարկի ետեւի դաշտին պուրակին մէջ: Ծով պիքնիք, մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը անխտիր:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Խանասորի տարեդարձը: Այս Կիրակի, Շաթօ տը Գօրրկարի ծառաստանին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Բարձրախօսով հայերէն եւ ֆրանսերէն ճառեր:

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ.— Շրմէն տը լա Բլէն ժամը 8·30ին, Պիսքիւիթըրիի աչքեւէն ժամը 8·40ին, Դպրոցի առջեւէն ժամը 8·45ին, Փլաս Վէրտէօնէն ժամը 8·50ին, Սինեմա Փաքսէն ժամը 9ին:

Կը խնդրուի ժամանակացոյցը յարգել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Գ. Նշան Մուրատեանի մահուան տխուր առիթով, հանգուցեալին փափաքին համաձայն փոխան ծաղկեպսակի Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը հինգ հազար ֆրանք կը նուիրէ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան: Ստանալ «Յառաջ»էն:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ «Շ. Միսաքեան» խումբի ընկերները այս երեքշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Աղբիւր Սերոբ – Մ. Եօթնեղբայրեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30–ին, սովորական հաւաքավայրը: Պարտաւորիչ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԵԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արզումեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 26ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան ընդհ. ամենամեայ ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 7 Պուլվար տ'Աթէն, Պար տիւ Կլօպի սրահը: Վարչութիւնս կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին:

ԵՂԱՆԱԿԻ Ա. ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին:

26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը տասնէն մինչեւ ուշ գիշեր, Փոն Անթէնի (Վարիգէլ) O Պեռժ տը Սօլ դաշտին պարտէզին մէջ:

Նախագահութեամբ՝ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆի:

Կը խօսի ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ այլ անակնկալներ:

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր քոյր կազմակերպութիւնները:

Ուտելիքներ հետերնին բերել, բացի խմիչքէն:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Կիրակի ժամը 9·30ին, Սէնժերոմ: 10·45ին Րիւ Ժէմափ:

Կը խօսի ՊԱՏ. ՄԻՍԻՐԵԱՆ:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 18 ՅՈՒԼԻՍ
SAMEDI 18 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8446 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4347

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՈՅՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընկերվարական Միջազգայինը 1951ին Ֆրանքֆուրթի համագումարին մէջ վերակազմուելէ վերջ, մեծապէս ընդարձակեց իր գործունէութեան շրջանակը :

Անիկա այլեւս միայն Եւրոպայի ընկերվարական կուսակցութեանց համախմբում մը չէ :

Բացի Սոցիալ Դեմոկրատ Կանանց Միջազգային Խորհուրդէն եւ Լատին Ամերիկայի քարտուղարութենէն, որոնք իր բաղկացուցիչ մասը կը կազմեն, Միջազգայինը հետեւելով ապակեդրոնացման սկզբունքին, սերտ կապեր կը պահէ շարք մը միջազգային ընկերվարական կազմակերպութեանց հետ, որոնք ինքնավար գործունէութիւն ունին :

Ասոնք են.— Ասիական ընկերվարական խորհրդաժողովը, կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի ընկերվարական Միութիւնը, Ընկերվարական Երիտասարդութեան Միջազգային Միութիւնը, Եւրոպական խորհրդարաններու ընկերվարական խմբակցութիւնները, Սոցիալ-Դեմոկրատ Ուսուցիչներու Միջազգային Միութիւնը եւ Ընկերվարական ու Դեմոկրատ Մամուլի Միջազգային Դաշնակցութիւնը :

Ընկերվարական Միջազգայինը նոյնպէս պաշտօնապէս կը ճանչնայ եւ կապ կը պահէ հետեւեալ «տարագիր» ընկերվարական կուսակցութեանց հետ.—

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն, Վրաստանի *եւ* Ռուսիոյ (*Մենշեւիկ*), Ռումանիոյ *սոցիալ-դեմոկրատ եւ* Ուկրայինայի *ընկերվարական կուսակցութիւն :*

Այս բոլոր կազմակերպութիւնները հաւասարապէս մաս կը կազմեն միջազգային ընկերվարական մեծ ընտանիքին :

«Ասիոյ Ընկերվարական Խորհրդաժողով»ին կ՚անդամակցին՝ Բիրմանիոյ, Հնդկաստանի, Ինտոնեզիոյ, Իսրայէլի (*Մափայ*), Ճափոնի, Մալայայի, Փաքիստանի, Սէյլանի, Հարաւային Վիէթնամի, Նեփալի *ընկերվարական կուսակցութիւններն ու* Լիբանանի Յառաջդիմական ընկերվարական *կուսակցութիւնը :*

Ասիական կազմակերպութեան հետ «եղբայրական» կապեր կը պահեն՝ Ընկերվարական Երիտասարդութեան Միջազգային Միութիւնը, Եուկոսլաւիոյ Համայնավարներու Լիկան, Սուրիոյ եւ Յորդանանի ընկերվարական վերածնունդի կուսակցութիւնները եւ Իրաքի ազգայնական դեմոկրատ կուսակցութիւնը :

Ընկերվարական Միջազգայինն ու Ասիական Խորհրդաժողովը ամէն տարի Հոկտ. 30ին միասին կը տօնեն «նոյն» աղգերու «Ազատագրութեան Օր»*ը եւ* Մայիս *Մէկին միացեալ կոչ մը կը հրատարակեն: Նոյնպէս երկու կողմերու վարիչ դէմքերը պարբերական այցելութիւններ կը կատարեն Եւրոպայէն Ասիա եւ փոխադարձաբար :*

Կեդրոնական - Արեւելեան Եւրոպայի Ընկերվարական Միութեան *մաս կը կազմեն* Պուլկարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Եսթոնիոյ, Լատվիոյ, Հունգարիոյ, Լիթուանիոյ, Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Ուկրայինայի *եւ* Եուկոսլաւիոյ *տարագիր ընկերվարական կուսակցութիւնները : Ասոնք Լոնտոնի մէջ լոյս կ՚ընծայեն անգլերէն տեղեկատու թերթիկ մը եւ պարբերական ժողովներ կը գումարեն :*

Ընկերվարական Երիտասարդութեան Միջազգային Միութեան կ՚անդամակցին 38 երկիրներու 65 Երիտասարդական եւ Ուսանողական Միութիւններ: Անդամներուն ընդհանուր թիւն է 500.000 հոգի:

Եւրոպայի խորհրդարանական երեք միջազգային կազմակերպութեանց *մէջ ընկերվարական անդամներուն թիւն է 84:*

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ

ՀԸՐԹԸՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Հըրթըր կէտ առ կէտ ներկայացուց Յուլիս 16ին Արեւմտեաններու առաջարկած ծրագիրը Պերլինի մասին : Յաւ յայտնեց որ խորհրդային պատուիրակութեան կողմէ մերժուած է ան եւ հետեւեալ ձեւով ամփոփեց Արեւմուտքի առաջարկները .—

1.— Պատրաստ են Պերլինի իրենց ուժերը սահմանափակել եւ պահել 11.000 հոգի՝ միայն զասական զէնքերով զինուած: Եթէ կացութիւնը թոյլ տայ, Արեւմուտքը պիտի ուսումնասիրէ նաեւ այդ թիւն ալ պակսեցնելու կարելիութիւնները: Արտաքին նախարարը աւելցուց թէ դաշնակից ուժերը, «շրջապատուած 30-40 անգամ աւելի թիւ մը ներկայացնող համայնավար զօրքերով» խորհրդանշական իմաստ մը կը առանան :

2.— Արեւմտեան երկիրները առաջարկեցին պահել Պերլին ազատ մուտքի իրենց իրաւունքները: Խ. Միութիւնը համաձայն գտնուեցաւ այս կէտին շուրջ, Յուլիս 19ին. երկու կողմերն ալ համաձայն են, որ Զօրսերու յանձնախումբ մը ստեղծուի՝ երթեւեկի դժուարութիւնները քննելու համար :

3.— Հիմնական ազատութիւնները պաշտպանելու նպատակով՝ Արեւմուտքը կարգ մը առաջարկներ ըրաւ, Պերլինի երկու գօտիներուն մէջ կարգը խանգարելու կոչուած խլրտումներու առաջքն առնելու համար : Հըրթըր շեշտեց թէ «Արեւելեան Պերլին յետաշրջական գործունէութեանց բոյն մըն է», ահա՛ թէ ինչո՞ւ երկու շրջաններու մէջ ալ հարկ եղած միջոցները ձեռք պէտք է առնել :

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ որեւէ ձեւով պէտք չէ մտածել թէ Արեւմուտքը կրնայ առանձին զիջումներ ընել : Առաջարկեց նաեւ որ ՄԱԿին վստահին Պերլինի մէջ հսկողութիւն կատարելու պարտականութիւնը Արեւմտեան նոր առաջարկ մը :

4.— Պերլինի մասին եղած կարգադրութիւնները ի զօրու պէտք է մնան՝ մինչեւ Գերմանիոյ վերամիացումը : Այս կէտն ալ ընդունուած էր Կրոմիքոյի կողմէ, բայց յետոյ փոփոխութեան ենթարկուեցաւ Խ. Միութեան դիրքը, Յուլիս 9ի եւ 19ի ծրագիրներով :

Արտաքին նախարարը յոյս յայտնեց որ Կրոմիքօ պիտի ուզէ «լրջօրէն խօսիլ այս կէտերուն մասին» :

Այնուհետեւ խօսք առաւ Կրոմիքօ եւ երկար բացատրութիւններ տուաւ, մասնաւորապէս ծանրանալով համագերմանական կոմիտէ մը կազմելու իր առաջարկին վրայ :

Խօսքը ուղղելով Հըրթըրի, Խ. Միութեան Արտաքին նախարարը ըսաւ թէ ինք համաձայն չէ որ Պերլինի երկու գօտիներուն վրայ հսկողութիւն կատարելու առաքելութիւն մը վստահուի ՄԱԿին. «Երբ ՄԱԿի մասին մտածեցինք, աւելցուց ան, Պերլինի շուրջ համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար էր: Բայց ՄԱԿին վստահիլ այն գործը՝ որ դուք կ՚առաջարկէք, պիտի նշանակէր այդ կազմակերպութեան առաջարկել որ Գերմանիոյ պատերազմական օտար խարխուլներու մասին տեղեկագիր մը պատրաստէ» :

21րդ *նիստը վերջացաւ այս ձեւով :*

Ուրբաթ կէսօրին Կրոմիքօ, Հըրթըր եւ Լօյտ ճաշի հրաւիրուած էին Քուվ Տը Միւրվիլի կողմէ: Գաղտնի խօսակցութիւնները շարունակուեցան ճաշի ընթացքին :

Ընկերվարական Ուսուցիչներու Միջազգային Միութիւնը *բաղկացած է Աւստրիոյ, Պելճիոյ, Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Հոլանտայի, Նորվեկիոյ, եւ Զուիցերիոյ ընկերվարական ուսուցիչներու կազմակերպութիւններէն: Ասոնց տարեկան համագումարը (9րդը) տեղի պիտի ունենայ Գերմանիոյ մէջ Յուլիս 26ին:*

Մամուլի Միջազգային Դաշնակցութեան *մաս կը կազմեն գլխաւորաբար Եւրոպայի ընկերվարական թերթերու տնօրէններն ու հրատարակիչները: Նպատակն է սերտ գործակցութիւն հաստատել պաշտօնակիցներու միջեւ :*

Ահա՛ թէ ո՛րքան ճիւղաւորուած է այսօր ընկերվարական միջազգայինը, որուն խօսքը մեծ արժէք կը ներկայացնէ համաշխարհային քաղաքականութեան մէջ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՈՆԻ մէջ երեւան եկած գաղտնի տեղեկագրէ մը կը յայտնուի թէ Արեւմուտքը միայն 700.000 զինուոր կրնայ արամադրել արեւելեան ճակատի մէկ միլիոն 200.000ին դէմ :

*Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ կրօնական աղանդի մը ծանրակշիռ խնդիր մը մէջտեղ ելաւ :*Կոմսոմոլսկայա Փրաւտա *(երիտասարդ համայնավարներու պաշտօնաթերթը) կը յայտնէ թէ Եհովայի Վկաներէն չորս հոգի դատարան քաշուած են Ուկրանիոյ մէջ :*

ՀԱՄՊՈՒՐԿԻ մէջ կը շարունակուի Միջազգայինի համագումարը: Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխ Կէյթըլ եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ Սոցիալ-Դեմոկրատ *պարագլուխ՝ Օլլենհաուըր խօսք առին առաջարկելու համար Ժընեւ հաւաքուած արտաքին չորս նախարարներուն որ աւելի «իրատես» առաջարկներ ընեն: Համաձայն Կէյթըլի Կրոմիքոյի միջամտութիւնները կրնան իբրեւ հիմ ծառայել շարունակելու համար Ժընեւի խօսակցութիւնները: Պերլինի հարցին լուծումին համար, Բրիտանացի պարագլուխը քանի մը հանգրուան կը նախատեսէ.— Ա) Եւրոպական ապահովութեան դաշնագիր մը որ ընդգրկէ արեւելեան ճակատի կարգ մը երկիրներ ինչպէս՝ Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան, Հունգարիա: Բ) Հեռացումը՝ բոլոր օտար բանակներու Գերմանիայէն: Գ) Ազատ ընտրութիւններ բովանդակ Գերմանիոյ մէջ :*

ԴՐՕՇԻ ՏԱԿ պիտի կանչուին Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ 1946-1949/1 դասու պահեստի սպաները :

ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ անգլիական ձայնասփիւռէն խօսած է իր հօրը մասին: Ըսած է որ սխալ է թէ հայրը՝ Գալուստ Կիւլպէնկեանը միայն հինգ առ հարիւր կը ստանար Միջին Արեւելքի քարիւղի ընկերութիւններէն. Ընդհանուր ձեւով մինչեւ քառասուն առ հարիւր կ՚առնէր, Պրիթիշ Փէթրոլիըմ, Շէլ *եւ այլ ընկերութիւններէ, բայց մասեր կը ծախէր իր բաժիններէն եւ ի վերջոյ հինգ առ հարիւր կը պահէր միայն: «Հայրս, հայ նահապետ մըն էր, եւ պէտք չէ մոռնալ որ հայ ընտանիք մըն ենք» աւելցուցած է Նուպար Կիւլպէնկեան:*

ՔԱՓ ՔԱՆԱՎԵՐԱԼԸՆ, Ամերիկացիք նոր երեք փորձեր ըրին հրթիռներ ղրկելու: Բոլորն ալ ձախողեցան :

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը՝ Քիշի Պոն հասաւ. պիտի տեսնուի Ատրնաուըրի հետ:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը պաշտօնական այցելութիւն մը կուտայ Ֆրանսայի: Փարիզ կը հասնի Յուլիս 20ին:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ.- "ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՊԻՏԻ ՉԸՆԵՆՔ,,

Խ. Միութեան Վարչապետ Խրուշչեւ Սիլեզիոյ մէջ (Լեհաստան) ներկայ եղաւ միջազգային հանքագործներու համագումարի մը եւ մօտ մէկ ժամ խօսեցաւ, մասնաւորապէս շեշտելով.— «Ընկերնե՛ր, հանդիսաւորապէս կը խոստանանք ձեզի, որ երբեք, երբեք, երբե՛ք պատերազմ մը պիտի չսկզթայագործենք ոեւէ մէկուն դէմ» :

Քաղքենիններուն ուղղելով իր խօսքը, խորհրդային վարչապետը աւելցուց.— Կ՚ըսէք թէ Աստուծոյ կը հաւատաք: Բայց եթէ Աստուած մը գոյութիւն ունենար ու եթէ կարենար՝ աւելի մը պիտի առնէր եւ ձեզ մաքրէր: Եթէ մեզ կը դատապարտեն յեղափոխական մեր գործունէութեան համար, աւելցուց Խրուշչեւ, ես կրնամ Աւետարանը բանալ եւ յիշեցնել որ Յիսուս տաճարէն արտաքսեց լումայափոխները» :

Խրուշչեւ ըսաւ նաեւ, թէ պիտի գայ օր մը՝ երբ քաղքենիները պիտի վախնան որ իրենց քաղաքացիները Խ. Միութիւն պիտի ապաստանին. «Կը հաւատամ որ քաղքենիները պիտի անհետանան, ինչպէս կը հաւատամ՝ որ վաղը արեւը պիտի ծագի» :

Անդրադառնալով գործադուլի հարցին, ըսաւ.— Յաճախ մեզի կը հարցնեն թէ ինչո՞ւ գործադուլ չկայ Խ. Միութեան մէջ: Բայց, ինչո՞ւ պիտի ըլլար: Միայն ամուսիններ կան որոնք գործադուլ ընելու մասին կը մտածեն, ան ալ՝ երբ դժգոհ են իրենց... կիներէն: Յետոյ, սակայն, աւելի մեծ ախորժակով կ՚ուտեն...:

Խորհրդային Վարչապետը յիշեց թէ ինք ալ աշխատած է քաղքենիներու հանքերուն մէջ եւ շատ լաւ գիտէ թէ այդ հանքագործները որքան ծանր պայմաններու մէջ կը գտնուին:

Ժընեւի Արտաքին նախարարներու ժողովին մասին չխօսեցաւ, բայց արդարացուց 1939ին Սթալինի եւ Հիթլերի կնքած ոչ-յարձակողական դաշնագրին մասին եւ... պաշտպանեց զայն :

Սթալին լաւ ըրա՞ւ Հիթլերի հետ դաշինք մը կնքելով,— հարց տուաւ Խրուշչեւ եւ պատասխանեց.— Անշուշտ լաւ ըրաւ, որովհետեւ այն ատեն Արեւմտեան քաղքենիները կը մտածէին իրենց զէնքերը ուղղել ընկերվարական միակ երկրին դէմ :

«Այդ օրերուն Սթալին ինծի ըսաւ.— Գիտե՛մ կռուինք Հիթլերի դէմ: Հիթլեր երբեք պիտի չգոհանայ Արեւմուտքի դէմ պատերազմելով. Հետեւաբար՝ դաշինք մը պէտք է կնքենք, ժամանակ շահելու համար»:

Նոյն օրը տարբեր շրջանի մը մէջ խօսելով, Խրուշչեւ դարձեալ անդրադարձաւ ռուսեւգերման գործակցութեան, այս անգամ՝ յիշելով նաեւ Արեւմտեան Գերմանիոյ ներկայ Վարչապետը.— «Այնպէս կը թուի թէ Վարչապետ Ատրնաուըր մոռցած է այն դասը՝ որ սորվեցուցինք Հիթլերի, եւրոպական ռազմադաշտերու վրայ: Պատերազմի արկածախնդիրները շատ ուշադիր պէտք է ըլլան... Հաշուի պէտք է առնեն ընկերվարութեան ուժերը՝ որոնք աւելի քան երբեք զօրաւոր են»:

ՊԱՊԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ հաւանական նախագահ կը նկատուի իշխան Լուի Տը Պրէյօյ որ պիտի յաջորդէ նշանաւոր գիտուն՝ Հայր Ակոսթինօ Ճէմէլլիի: Այս ակադեմիան գոյութիւն ունի ԺԷ. դարէն ի վեր. մաս կրնան կազմել աշխարհի բոլոր գիտունները նոյնիսկ ոչ կաթողիկէ կամ քրիստոնեայ եթէ միայն Աստուծոյ հաւատան :

ՖՐԱՆՍԱ
ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Մեկնելով այս ընդհանուր սկզբունքներէն, Զօր. Տը Կոլ կ'առաջարկէ առեղծել երեք մեծերու միջեւ քաղաքական եւ ռազմագիտական սերտ գործակցութիւն մը։

Զերծնելու համար առաջին հարցին շուրջ (քաղաքական) ասկէ առաջ մէջ բերուած ընդհանուր դիտողութիւնները, քանի մը խօսքով պարզենք Ֆրանսայի առաջարկները ռազմագիտական եւ այս առընչութեամբ հիւլէական ակումբի շուրջ։

Ցայտնի է թէ՝ Ատլանտեան պաշտպանութեան ամերիկեան հրամանատարութիւնը իրեն վերապահած է Եւրոպայի, որով նաեւ Ֆրանսայի մէջ կեդրոնացուած հիւլէական հալածիչ եւ ռմբակոծիչ օդանաւերու, ռումբերու եւ հրթիռարձակ կայաններու հաստատման եւ գործածութեան իրաւունքը։

Հասկնալի է որ ստեղծուած այս կարգով, Ֆրանսան ոչ մէկ խօսք եւ իրաւունք ունի իր հողամասերուն վրայ հաստատուած հիւլէական զէնքերու գործածութեան մէջ։

Զօր. Տը Կոլ իշխանութեան գլուխ գալէ առաջ, Ազգ. Ժողովը բուռն արտայայտութիւններով՝ դատապարտեց այս իրողութիւնը։ Ֆրանսայի վեհապետութեան եւ ընդհանուր շահերուն դէմ գտնելով Ատլանտեանի ամերիկեան հրամանատարութեան այս դիրքը, Ազգային Ժողովը կ'առաջարկէր արագութեամբ վերջ տալ ստեղծուած այս անբնականոն վիճակին։

Բայց նման կարգադրութեան մը համար վերջին խօսքը կը պատկանէր Ատլանտեանի Ամերիկեան Հրամանատարութեան, վերջին հաշուով Ուաշինկթընին։

Ցիշեցինք ասկէ առաջ Միացեալ Նահանգներու վերաբերմունքը Ֆրանսայի հանդէպ։ Երբեք խնդրոյ առարկայ չդարձնելով այս երկու երկիրներու միջեւ հնուց ի վեր գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւնները եւ ամրապնդման անհրաժեշտութիւնը, Ամերիկան Ֆրանսան կը դասէր ոչ իբրեւ յաղթական մեծերէն մէկը, այլ պարտուած եւ իր անցեալի մեծութիւնը կորսնցուցած երկիր մը։

Այս ըմբռնումով ալ, Ամերիկան վարանոտ վերաբերմունք մը ունեցաւ՝ Ֆրանսայի կողմէ ներկայացուած դանազան պահանջներու վերաբերմամբ։

Ցիշուեցաւ նաեւ այն իրողութիւնը որ, իբրեւ հետեւանք Զօր. Տը Կոլի հաստատած նոր կարգերու՝ խախտուեցան Ուաշինկթընի որդեգրած վերաբերմունքի հիմերը։

Ֆրանսան, այսօր աւելի քան երբեւէ, որոշած է վերականգնել իր խարխլած դիրքերը, եւ վերագրաւելու միջազգային կեանքին մէջ, պատմականօրէն իրեն սահմանուած դիրքն ու տեղը։ Կոթնած առաւելապար իր սեփական հնարաւորութիւններու, եւ ի նպաստ երկրի վերականգնումին գործ դրուած գերազանց ճիգերուն եւ զոհողութիւններուն, Ֆրանսան չհանդուրժեց մնալ պարզ դիտողի մը դերին մէջ։

Ան կը պահանջէ իր գործօն մասնակցութիւնը բերելու «այն բոլոր որոշումներուն, որոնք կապ ունին իր հողամասին վրայ գտնուող օդանաւերը եւ ռազմամթերքը գործածելու համար»։

Անցողակի յիշենք թէ այս իմաստով համաձայնութիւն մը գոյութիւն ունի Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ միջեւ։ Ասկէ ալ Անգլիոյ վայելած առանձնաշնորհեալ դիրքը՝ Ատլանտեան հրամանատարութեան մօտ։

Հակառակ այս իրողութեան, Միացեալ Նահանգները ցարդ անկարելի գտան ընթացք տալ Ֆրանսայի «բանաւոր» եւ «արդար» պահանջներուն։

Ֆրանսական հողամասի վրայ խարըսխած հիւլէական հալածիչ — ռմբակոծող օդանաւերը Անգլիա եւ Արեւմտ. Գերմանիա փոխադրելու որոշումը, որ յայտարարուեցաւ շաբաթ մը առաջ, կը հաստատէ երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութեան լըրջութիւնը։

Ֆրանսայի հանդէպ այս վերաբերմունքը, ոմանց կողմէ կը բացատրուի այն պատճառով, որ Ֆրանսա տակաւին մաս չի կազմեր «հիւլէական ակումբ»ին։

Այս իրականութիւնը պատճառ մը չէ սակայն, որ Ֆրանսան տեւապէս դուրս մնայ այս նշանաւոր «ակումբ»էն։

Արդարեւ, վերջին քանի մը տարիներուն, մասնաւորաբար Զօր. Տը Կոլի իշխանութեան շրջանին, Ֆրանսացի գիտունններն ու մասնագէտները, արտակարգ ճիգ կը սպառեն մէջտեղ բերելու Ֆրանսական հիւլէական ռումբերը։ Կառավարութիւնը իր կարգին կանգ չառներ նիւթական անհաշուելի զոհողութիւններու առջեւ։

Այս զոհողութիւնները կրնային սահմանափակուիլ, եթէ Ուաշինկթընի կառավարութեան արգիլուած չըլլար՝ Մաք Մահոնի ծանօթ օրէնքով, հիւլէական գաղտնիքները հաղորդելու Փարիզին։

Իրողութիւնը այն է սակայն, որ Ֆըրանսան մօտ ատենէն պիտի փորձէ իր հիւլէական ռումբը։

Այս արդիւնքը, վերջին հաշուով, սահմանուած է ուժ տալու Զօր. Տը Կոլի Ատլանտեան կազմակերպութեան շուրջ ձեւակերպած այն հիմնական պահանջներուն, որոնց մասին խօսեցանք ասկէ առաջ։

Ֆրանսացին այն համոզումին եկած է թէ՝ առանց հիւլէական զէնքերու անհնար է մեծ պետութիւն մը դառնալ։ Մեծութիւնը՝ այս պարագային «հիւանդագին» հոգեբանութեան մը արդիւնք չէ, այլ բացարձակ անհրաժեշտութիւն Ատլանտեան Ուխտէն ներս, իր երկու մեծ գործակիցներու հետ հաւասար իրաւունքներով եւ պարտաւորութիւններով, գրաւելու իր բուն տեղը։

Զօր. Տը Կոլի հետ Ֆրանսական քաղաքական կազմակերպութիւնները համոզուած են, որ այս ձեւով Ֆրանսան պիտի կարենայ աւելի քան տիրաբար եւ առանց վերապահութեան իր կարելի բոլոր հնարաւորութիւնները գործ դնել ի խնդիր Ատլանտեան Կազմակերպութեան ամրապնդումին եւ արդիւնաւոր գործունէութեան։

Մ. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ
(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

15 Օգոստոս 1869ին, պղնձէ պռօշապարդուած է դարձեալ։

Նափոլէոն Ա.ի ծննդեան հարիւրամեակի տօնակատարութիւնն է որ տեղի կ'ունենայ։

Մինչ բոլոր Փարիզցիները լուսազարդուած քաղաքը դիտելով կը զմայլին, անդին՝ Ցաղթութեան Կամարին կատարին վրայ կը փայլի Նափոլէոնի անունը՝ բոցեղէն գիրերով։

Կայսերական վերջին տօնակատարութիւնն է...

Տարի մը ետք, 1870ին, տխուր կարաւան մը դժուարութեամբ կ'իջնէ պողոտան ի վար։

Մարդ, կին, երախայ, իրենց ետեւէն քարշ կուտան սայլակներ, ուր զետեղուած են այն քանի մը պէտքական իրերը, զորս կարողացած են իրենց հետ առնել։

Ասոնք, շրջակայքի գիւղացիներն են որոնք խոյս կուտան արշաւող բանակներու առջեւէն։

Եւ ահա, բրուսական զօրքը կը մտնէ Փարիզ։

Առաւօտեան ժամը ութին, թշնամի առաջին զինուորները կ'երեւին Էթուալի հրապարակին վրայ, որոնք բարձրահասակ կը թնդացնեն Շուպերի մէկ քայլերգը։

Աճապարանքով պատնէշ մըն են կանգնած Փարիզցիները, արգիլելու համար Կամարին տակէն թշնամիին անցքը։

Գերմանացի սպայ մը հակառակ արգելքին կը յամառի անցնիլ։ Կը մտրակէ ձին, եւ սակայն խեղճ կենդանին նախազգալով կարծես թէ սրբապղծութիւն մը պիտի գործէր, կը վարանի...

Եւ Փարիզցիները հեգնական ժպիտով կը դիտեն տեսարանը...

Սպան ստիպուած կ'ըլլայ հրաժարիլ իր յամառութենէն, եւ փոխանակ Կամարին տակէն անցնելու, անոր երկար շրջանը ընելու կը յօժարի...

Ափսո՜ս... քանի մը օր ետք Ցաղթութեան Կամարը նոյնիսկ Ֆրանսական թնդանօթներու կողմէ է որ կը ստանայ իր կրակի մկրտութիւնը...

Կամարի գագաթին հաստատուած Կոմունարներու հրետանին կը պատասխանէ Վալերիէն լերան թնդանօթները...

Վրայ կը հասնի հաշտութիւնը։ Վերաւորուած են ոչ միայն Կամարը, այլ եւ Շան զ'էլիզէն։

Կը սկսին դարմանումի աշխատանքները։ Վերստին կը տնկուին այն բոլոր ծառերը, որոնք արմատախիլ էին եղած Փարիզի պաշարման շրջանին։

Եւ ահա Կայսերապետութեան խրախճանքներուն կը յաջորդեն Հանրապետական տօնակատարութիւններ։

Անոնցմէ առաջինը տեղի կ'ունենայ 1873ին, Էթուալի հրապարակին վրայ, երբ Իրանի Շահը կ'այցելէ Փարիզ։

Անգամ մը եւս, երանելի օրերուն կը յաջորդեն դժնդակ պահեր։

1914ին, Շան զ'էլիզէն դարձեալ կը խորասուզուի մռայլ ու թախծոտ մթնոլորտի մը մէջ, մինչեւ հրաշալեղ յաղթութիւնը 1919 Ցուլիս 14ին։

1885 Ցունիս 1ին Վիքթոր Հիւկոյի մարմինը մեծ շուքով անցած է Կամարին տակէն, երթալ հանգչելու համար Պանթէոնին գոգը։

Այդ թուականէն ետք, երկրորդ անմահը որ կ'անցնի Կամարին տակէն, կ'ըլլայ Անծանօթ Զինուորը, սա տարբերութեամբ սակայն, որ ան յաւիտենապէս կը հանգչի Կամարին յաղթական հովանիին ներքեւ։

Անկէ ետք, Ժոֆրի եւ Ֆոշի մարմինները, նոյն փառքով ու նոյն պատուով կ'անցնին հոսկէ։

1947ին ամբողջ Փարիզը խռովքի մէջ էր։ Բոլորը կը վազէին դէպի Ցաղթութեան Կամարը, ծափահարելու համար նոր հերոսի մը՝ զօրավար Լըքլէրի դագաղը, որ դրուած էր փառքի վայրը։

Զէ՞ որ երեք տարի առաջ, Ազատագրութեան վաղորդայնին, երիտասարդ հերոսին յաղթական ու գրահապատ բանակները մեծ շուքով անցած էին շքեղ պողոտայէն, հետեւելով Զօր. Տը Կոլին եւ բոլոր յաղթանակը դարբնողներուն։

Պողոտային անուան ստուգաբանութեան առթիւ, յիշենք որ Շան զ'էլիզէն (Եղիսեան Դաշտեր) ըստ հելլէն դիցաբանութեան, նկատուած է վայր մը՝ ուր կը բնակէին հերոսներն ու բոլոր առաքինի մարդիկ, իրենց մահէն ետք, եւ ուր կ'անցընէին հանդստաւէտ կեանք մը ըստ Հոմերոսի, Վիրգիլիոսի և Պղուտարքոսի՝ Եղիսեան Դաշտերը կը գտնուէին ճիշդ երկրի կեդրոնը, իսկ Պղատոն կը կարծէր թէ Եղիսեան Դաշտերը կը գտնուէին ոչ թէ երկրի կեդրոնը, այլ ընդհակառակն անոր բոլորովին հակոտնեայ մէկ կողմը։

Այսօր, Շան զ'էլիզէն միայն պատմական յուշերու ժամադրավայր մը չէ։ Անիկա դարձած է հիմա նոյնպէս գործի կեդրոն մը, որուն համբաւը տարածուած է Ֆրանսայի սահմաններէն ալ անդին։

250 շքեղ վաճառատուներ, հինգ դրամատուն եւ բազմաթիւ ու այլազան ընկերութիւններ Ֆրանսայի վաճառականութիւնը կը մարեն, աշխարհի չորս ծա-

ԱՐԹԻՒՐ ՔԷՕՍԹԼԷՐ
ՄԱՀԱՊԱՐՏ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԸ

★

— Երբ համայնավար էի, կ'աւելցնէ Քէօսթլէր, շրջապատուած էի յառաջդիմականներով, որոնք համայնավարութիւնը չէին սիրեր, բայց համոզումներս կը կրկնէին։ Երբ համայնավարութենէ հեռացայ, նոյն այդ մարդիկը արդահատանքով վարուեցան ինծի հետ։

Հռչակաւոր գրագէտը կը խօսի ընկերվարութեան եւ համայնավարութեան մասին։ Ամէն դար իր հաւատամքը ունի։ Բայց համայնավար վարչակարգին ներքեւ, աշխարհի մէկ երրորդ հողամասին վրայ, պատմութեան ամէնէն անմարդկային կառավարութիւնը հաստատուած է ու կը գործէ։ Կը գործէ ու կը հնձէ։ Մարդկային արարածը երբեք չէր ապրած նման սպառնալիքի մը տակ։

— Բայց երբեք չփորձեցի՞ք դեր մը խաղալ Ֆրանսացի ձախակողմեաններու շրջանակին մէջ։

— Դեր մը... 1946ին «յառաջդիմական» կարգ մը բարեկամներուս խորհուրդ տըւած էի որ Տը Կոլին օգնեն։ Տը Կոլ առանձին շատ սիրելի չէր անոնց։ «Բայց իր շրջանակը կայ...» կ'ըսէր Սարթր։ Իր պատասխանէի. «Ճիշդ ատոր համար...»։ Վերջապէս յաջողեցայ ընդունիլ տալ որ Մալրոյի հետ հանդիպում մը ունենան, Պուլոնեի, եւ մեկնեցանք։ Մեզի հետ էին Քամիւ, Սարթր եւ ուրիշներ։ Խօսակցութեանց սկսելէ քառորդ ժամ ետք մէկը արտասանեց «բանուոր» բառը։ Մալրօ անմիջապէս պատասխանեց.— «Բացատրեցէ՛ք այդ բառը, եթէ կը հաճիք»։ Սարթր մէջը մտաւ եւ բանակցութեան փորձը շատ կարճ տեւեց։

— Մալրօն լաւ կը ճանչնա՞ք։

— Պատերազմէն առաջ հանդիպած էի իրեն։ 1934ին կ'աշխատէի Ֆաշիզմի Ուսումնասիրութեան Հաստատութեան մէջ, որ կը գտնուէր 25, բիւ Պիւքըն եւ կուսակցութեան բազմաթիւ հաստատութիւններէն մէկն էր, թէեւ համայնավար անունը երբեք չէր տեսնուեր այնտեղ։ Ազատական թերթերու համար փաստաթուղթեր կը հայթայթէինք։ Եթէ անուն տրուէր՝ այդ թերթերը պիտի զգուշանային համայնավարական յօդուածներէ։ Բայց քանի որ մեր պատրաստածները հակաֆաշական գրութիւններ էին, սիրով կ'ընդունուէին։ Օրինակի համար «Լ'էնթրանսիժան» իմ 6 յօդուածներս հրատարակեց «ստորերկրեայ Գերմանիոյ» մասին, առանց անդրադառնալու թէ այդ ձեւով համայնավար քարոզչութեան կը նպաստէր։

Լրագրողի աշխատանքէս դատ՝ առեւտրական վարիչի պաշտօն ալ ունէի։ Արսէնքս՝ պիտի երթայի գտնէ դուռ, նըւէրներ հաւաքելու համար։ Այս ձեւով է որ ճանչցայ Անտրէ Մալրօն։ Այցելեցի Կալիմառի իր գրասենեակը. գիս պարտէզ տարաւ։

Պարտէզին լայնքին ու երկայնքին քալելով՝ իրեն կը բացատրէի Հաստատութեան ծրագիրներն ու կարիքները։ Զիս մտիկ ըրաւ մինչեւ վերջ, յետոյ՝ պատի մը կռթնելով, սպառնական շեշտով մը ըսաւ.— «Այո՛, այո, սիրելիս բայց... ի՞նչ կը մտածէք Ցայտնութեան մասին»։

500 ֆրանք տուաւ եւ մեկնեցաւ։

Քէօսթլէր դիմած է նաեւ ուրիշներու, ինչպէս՝ Ժոլիօ — Քիւրի, Արակոն եւն., որոնք լաւ խորհուրդներ տուած են, բայց ոչ իսկ մէկ սու...։

Անցած են թշուառութեան եւ գաղափարական պայքարի այդ օրերը, երբ Քէօսթլէր շապիկ մը ունէր միայն։ Հիմա՝ իր փառաւոր ապարանքին մէջ նըստած, ուիսքիի գաւաթներուն առջեւ, կը վերյիշէ թափառաշրջիկի իր կեանքը եւ կը պատասխանէ Ֆրանսացի լրագրողին հարցումներուն։ Հանգստացած տիրացած մարդ մըն է, հետեւաբար՝ հետաքրքրական կը դառնայ նաեւ իր ապրելակերպը, յետին մանրամասնութիւններով։

Առտուան ժամը 7·30ին կ'արթննայ եւ պաղ ջուրի լոգանք մը կ'առնէ, ամառ թէ ձմեռ։ Ժամը 8·30ին կը սկսի աշխատիլ։ Նախ՝ ձեռքով կը գրէ. կը սրբագրէ, կը մեքենագրէ։ Բայց միայն երրորդ սրբագրութենէն յետոյ է որ գոհ կը մնայ իր գրածէն։

— Գրելու ոչ մէկ դիւրութիւն ունիմ, բանաստեղծական եւ գրական ոչ մէկ տաղանդ։ Արդիւնքի մը կը հասնիմ՝ միշտ սրբագրելով եւ բարեփոխելով։ Կը տըքնիմ իւրաքանչիւր բառին, իւրաքանչիւր նախադասութեան վրայ։

«Գրագէտ — բանուոր»ի իր օրը կը վերջանայ ժամը 18ին։ Ուիսքիի ժամը՝ բազկաթոռի մը մէջ։

Ո՞ւր մնացին այն օրերը, երբ Պելվիլի պանդոկին վարձքը չէր կրնար վճարել, աւելի քան եօթը քիլոմեթր կը քալէր՝ չոգեկառքի դրամը խնայելով իր աշխատած հաստատութիւնը հասնելու համար, ուր կը մնար մինչեւ ժամը 19 և 30 սանթիմի հաց կը գնէր, քալելով վերադառնալու համար իր տեղը...։

— Բայց այդ թշուառութիւնը, որոշ չափով, կամաւոր չէ՞ր։

— Որոշ չափով, այո։ Երբ 1931 Դեկտ. 31ին համայնավար կուսակցութեան մէջ մտայ, 26 տարեկան էի եւ, ինչպէս կ'ըսեն, «հասած» լրագրող մը։ Հինգ տարիէ ի վեր կ'աշխատէի Եւրոպայի, եւ թերեւս աշխարհի մամուլի մեծագոյն թրըսթին մէջ։

(5 Տպ.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀՈՂՎՈՐՏԻՔԸ ՕՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

★

ԼԻՈՆ.— Մեր գաղութին Զարսանճագցիները այս վերջին տարիներուն ունեցան կարեւոր կորուստներ: Այս կորուստներուն կարգին՝ սիրուած երիտասարդ մը, Զաւէն Միրաքեան, որ աչքերը փակեց էօրիօ հիւանդանոցին մէջ Յուլիսի սկիզբը: Կը թողու այրի մը եւ 2 անչափահաս զաւակներ: Ողբացեալ երիտասարդը զաւակն էր Զարսանճագցի մեծագոյն ընտանիքներէն Միրաքեան տոհմին, որ տըւած է անուանի ռազմիկներ՝ յարգանք պարտադրելով Տէրսէմցիներուն եւ աչիրէթներուն: Տ. Զ.

ԶԳԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

★

ՎԱԼԱՆՍ.— Ոչ եւս է Անդրանիկ Նալպանտեան, մեր գաղութին յայտնի եւ սիրուած դէմքերէն մին:

Յուլիս վեցին, ջինջ ու բուրումնաւէտ առաւօտ մը, քաղաքս կը զարթնու Հայաբնակ Թոչնիկներու գեղգեղանքներուն ընմէջէն զուարթագին: Ամէն մէկը կը պատրաստուի գեղածիծաղ բնութեան վայելքները ըմբոշխնելու: Ահա մահագոյժը կը հասնի լականական, ականջէ ականջ, խոր ցաւով համակելով մեզ բոլորս:

Այսպէս կը շիջի ազգանուէր իր գործունէութեամբ ծանօթ եւ արդիւնաշատ աշխատանքի տէր դաստիարակ մը:

Յարգանքով կը խոնարհինք անձնանուէր հայրենասէրներու փաղանգին արժանաւոր յետապահներէն մին հանդիսացող Անդրանիկ Նալպանտեանի վաստակին առջեւ:

Անբասիր եւ բարեհամբոյր տիպար մը, որ ոչ միայն իր մօտիկ արդարիքը իր պէրուն հետ:

Եթէ Ֆրանսայի շարժանկարի ճարտարուեստը, իր 16 սինեմայի սրահներով եւ եօթանասունի մօտ շարժանկարի արտադրութեան գրասենեակներով հաստատուած է Համբաւաւոր պողոտային վրայ, Ֆրանսական ինքնաշարժի արտադրութիւնը նոյնպէս, երկար տարիներէ ի վեր իր ցուցափեղկերը հաստատած է հոն:

Բոլոր անուանի պիտակները ունին իրենց ցուցադրութեան վայրերը Շան զ'Էլիզէի վրայ:

Ամէն տարի, մօտաւորապէս չորսէն հինգ հազար ինքնաշարժ կառքեր կը վաճառուին հոն, եւ հազարաւոր օգանաւի տոմսեր կը կտրուին ամէն օր:

Այսուհանդերձ, Շան զ'Էլիզէն, անկախ իր վաճառականական ու ճարտարարուեստական դիմագծէն, թէ Ֆրանսացիին եւ թէ օտարականին համար կը մնայ ու պիտի մնայ՝ վայր խրախճանքի ու ցնծութեան:

Առանց սակայն դադրելու Ֆրանսական ամեցծագործ հանճարին կարկառուն մէկ փաստը ըլլալէ: Թ.Ա.Թ.

հայրենակիցներուն ջամբեց երկար տարիներ շարունակ, այլեւ հոգի եւ միտք սպառելէ ետք արժանացաւ ժողովուրդին միահամուռ երախտագիտութեան եւ ակնածանքին:

Նալպանտեան ունեցաւ լուսաւոր ու բեղուն գործունէութիւն գաղութիս մէջ միշտ նուիրուած ու բարեհաճ: Ան պարգեւեց գաղութիս բազմաթիւ երախտաւորեալներ, բարձր պահելով դիրքն ու անունը հայ մշակոյթին եւ քաղաքակրթութեան:

Լայնախոհ եւ ազնուասիրտ, ան եղած է դրօշակիրը մեր հայկական արժանապատուութեան եւ առանձնաշնորհումներուն, մինչեւ այս վերջին տարիները, երբ անողորմ հիւանդութեան մը պատճառաւ հարկադրուեցաւ մեկուսանալ իր հայրենակիցներէն, որոնց համար իր կեանքին լաւագոյն տարիները տրամադրած էր:

Այս քանի մը տողերը իբրեւ սրտաբուխ արտայայտութիւնը իր անթառամ յիշատակին առջեւ: ՊԵԳԱ

★

ՔՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Այս տարի եւս Քղիի Հայր. Միութիւնը կազմակերպած էր դաշտահանդէս մը, որ տեղի ունեցաւ 5 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Պ. Հայկազ Զուգուրեանի օդասուն պարտէզին մէջ: Կանուխէն, բազմաթիւ հայրենակիցներ սեղանները գրաւած էին արդէն:

Ճեմին վրայ, բարձրախօսին առջեւ, Թորգոմի ծանօթ նուագախումբը կը հընչեցնէր հայրենասիրական երգեր, խանդավառելով հանդիսականները:

Կէս օրը անցած է արդէն, բարեկամներ եւ հայրենակիցներ խումբ խումբ կուգան հանդիսավայրը: Յանձնախումբի անդամները գործի վրայ են: Հանդէսին պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ որմէ ետք հայրենակից Գ. Շէհրբերեան ամփոփ տեղեկութիւններ տուաւ Միութեան գործունէութեան շուրջ: Կոչ մը ուղղեց բոլոր Քղեցիներուն, որ զօրավիգ հանդիսանան Միութեան, օգնեն բարոյապէս եւ նիւթապէս, որպէսզի ան ալ իր կարգին կատարէ իր պարտականութիւնները:

Ունեցանք գեղարուեստական համեստ բաժին մը.— Արտասանութիւն, մեներգ, բոլորն ալ յաջող: Այնուհետեւ խօսելու հրաւիրուեցաւ Պ. Կարապետ Կրճիկեան, որ կը ներկայացնէր Մարսէյլի մասնաճիւղը՝ Տիթրոյթի մէջ գումարուած Քղեցիներու պատգամաւորական ժողովին: Տեղեկութիւններ տուաւ Ամերիկայի մեր մասնաճիւղերու աշխատանքներուն շուրջ, մասնաւորապէս ծանրանալով նոր ներունդի հայեցի դաստիարակութեան վրայ, համառօտ թիւեր ալ տալով: Վերջացնելով իր խօսքը, յորդորեց ներկաները, որ միասնաբար աշխատին:

Հանդէսի պաշտօնական մասէն ետք բակրան հայկական շուրջ պարերը, շարունակուելով մինչեւ իրիկուն:

Յաջող ձեռնարկ մը կազմակերպիչներուն համար: ՔՂԵՑԻ

ԿՈՅՐ ՆՈՒԱԳԱԾՈՒՆ

Գերմանական գրաւման շրջանին, Կիրակի օր մը, կոյր նուագածուն սովորական օրերու պէս անկիւն մը նստած կը նուագէր: Քանի մը տասնեակ հետաքրքիրներ շուրջը բոլորակ կազմած մտիկ կ'ընէին, երբեմն անցորդներ ալ կլոր ամանի մը մէջ լումաներ ձգելով կը հեռանային:

Ցաւիտենական խաւարի մէջ ապրող շիկահեր երիտասարդը կը նուագէր առանց դադարի, իր դժբախտ ճակատագրէն թերեւս այդ օրը ազդուած ըլլար, կը նուագէր շարունակ մելամաղձոտ ու տխուր կտորներ:

Այդ պահուն փողոցի ծայրէն գերմանացի զինուորներ երեւցան, որոնք երգելով կը յառաջանային: Ռազմական երգ մը ըլլալու էր ան, նախադասութիւնները եւ վանկերը՝ կտրուկ:

Նուագածուն դադրեցուց նուագը, ճերմակ գաւազանը աւելի մօտեցուց ծունկերուն, գլուխը աջ ձախ սկսաւ դարձնել՝ որպէս թէ դիտէր քիչ առաջ շուրջը հաւաքուող բազմութիւնը, որ այդ միջոցին սկսած է ցրուիլ:

Ոչ ոք կը հետաքրքրուէր այլեւս իրմով, դառն ճակատագրին հետ միշտ առանձին, որպէս ընկեր ունէր անհատնում խաւարը որ պիտի շարունակուէր կեանքի գոյութեան ընթացքին:

Զարազաներու բերումով մարդիք երբեմն կը մոռնան իրենց առօրեայ հոգերը: Մէկ կողմ կը ձգեն ամէն տեսակ մըտահոգութիւն, տարուելով լաւագոյն տրամադրութեամբ:

Կոյր նուագածուին դիմագիծը դիտողը պիտի նկատէր տարօրինակ փոփոխութիւն մը. այդ միջոցին մտքով ու երեւակայութիւնով կը տեսնէր շատ աւելի հեռուները քան բնական կացութեան մէջ եղող ռեւէ անհատ. անտարակոյս ցեղային ազնիւ զգացմարն էր արթնցած իր մէջ փոքր շարժում մը ըրաւ եւ ծունկերուն վրայ դրած ակորտէոնը՝ քիչ մը եւս բարձրացնելով սկսաւ նուագել Ֆրանսայի ազգային քայլերգ «Մարսէյեէզ»ը հիշդ այն պահուն երբ գերմանացի զինուորները հազիւ թէ գտնուէին տասնեակ մը քայլ հեռաւորութեան վրայ: Կը նուագէր բոլոր ուժովը, դէմքը ծամածռելով. իր ակորտէոնով խափանել կ'ուզէր թըշնամի զինուորներու ռազմի ձայնը, ցըրուող բազմութիւնը համակրական նայուածքներով սկսաւ նորէն շուրջը հաւաքուիլ. բոլորին դէմքին վրայ խանդավառ արտայայտութիւն: Զարազ պնակը լեցուեցաւ դրամով, բայց նուագածուին ուշադրութիւն չէր ըներ դրամին, այդ պահուն ամէնէն աւելի ուրախը ինքն էր. իր նուագով խափանած էր թշնամի զինուորներու ռազմի ձայնը:

Մ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

★

«ՀԱՅ ԳՐԻ ԵՒ ԳՐՉՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»

★

Հայ ժողովուրդը աշխարհի հին եւ զարգացած մատենագրութիւն ունեցող ժողովուրդներէն մէկն է: Դարերու ընթացքին ստեղծուած իր մատենագրական հարուստ ժառանգութիւնը անգնահատելի շտեմարան մըն է, ուրկէ պատմութեամբ եւ գրականութեամբ զբաղող մասնագէտները լոյս աշխարհ կը հանեն արժէքաւոր նիւթեր: Այսուհանդերձ, շատ դժուար է առանց հնագրութեան համապատասխան ուղեցոյցներու բաւարար չափով օգտուիլ այդ սկզբնաղբիւրներէն:

Հայպետհրատը, մասնագիտականներու պահանջներուն գոհացում տալու համար, վերջերս լոյս ընծայած է Փրոֆ. Ա. Գ. Աբրահամեանի «Հայ գրի եւ գրչութեան պատմութիւն» վերնագրով ծաւալուն երկասիրութիւնը, որ հեղինակին կողմէ նուիրուած է Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակին:

Հնագրութիւնը պատմութեան, գրականութեան եւ գիտութիւններու պատմութեան օժանդակ առարկաներէն մէկն է: Անոր հիմնական նպատակն է նախ պարզել ուսումնասիրուող մատենագրական համապատասխան նիւթերու հարազատութիւնն ու անոնց ժամանակը եւ օգնել ուսումնասիրողներուն՝ որ գրաւոր սկզբնաղբիւրները կարենան ճիշդ վերծանել:

16 գլուխներէ բաղկացած այս աշխատութիւնը կ'ամփոփէ հայկական ձեռագրերու ուսումնասիրութեան մարզին մէջ հեղինակին երկարամեայ պրպտումներուն արդիւնքը:

Դժուար գործ է, սակայն պատուաբեր եւ անհրաժեշտ՝ ուսումնասիրել տասնըհինգ դարու հնութիւն ունեցող հայկական հարուստ մատենագրութիւնը եւ կազմել անոր գիտական հնագրութիւնը: Այդ նպատակին իրականացումը սերունդներու աշխատանք կը պահանջէ, որուն ճամբուն վրայ կուգայ իր արժանի տեղը գրաւել Ա. Գ. Աբրահամեանի «Հայ գրի եւ գրչութեան պատմութիւնը»: Ինչպէս հեղինակը կ'ըսէ, գիտական իր մեծ արժէքէն զատ, ան «իւրայատուկ յուշարձան է նաեւ մեր երախտաւոր գրիչների եւ փորագրիչների անմահ յիշատակին, որոնք սրի եւ հրի փոթորիկների մէջ, նիւթական անասահման զրկանքների ծանր պայմաններում ստեղծել են հոգեւոր մշակոյթի հոյակապ կոթողներ եւ թողել մեզ՝ գալիք սերունդին, որպէս «յիշատակ անջնջելի»:

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Պ. Հրանդ Թորոսեան, յանուն կրթ. նախարարութեան, արժանացած է Փալմ Ակադեմիքի կարգի ասպետի աստիճանին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԼՈՒԱԾ ՋԻԱՂԱՑԸ

ԻԳ.

Երկու վայրկեան ետք, ամէնքն ալ դուրս ելան .... միայն, պանդոկապետը կը մնար դեռ, իր հաշուեմեղանի ետին, վախէն անդամալոյծ: Այն ատեն, որովհետեւ Մառթէն անոր դարձաւ սպառնական ակնարկով մը, անիկա, լալկան շեշտով մը, սկսաւ գանգատիլ որ իր առեւտուրը խանգարուեցաւ:

Մառթէն ձեռքը դրպանը տարաւ, ափ մը սպիտակ դրամներ նետեց, եւ բսաւ.

— Առանձին մնալ կ'ուզեմ անոր հետ.

Եւ երբ դրան նիգը դրաւ պանդոկապետին ետեւէն որ խոնարհելով մեկնեցաւ, ծանրօրէն եղբօրը մօտեցաւ, որ, դէմքը ձեռքերուն մէջ, անշարժ մնացած էր, իր անկիւնը կծկտած: Մեղմօրէն ձեռքը ուսին դրաւ, եւ, անսահման գուրգուրանքով եւ անհուն տխրութիւնով գողդղացող ձայնով մը:

— Ոտքի ել, պզտիկս, եւ խօսինք.

Ժան որեւէ շարժում չըրաւ.

— Չե՞ս ուզեր ըսել թէ ինչ ունիս ինծի դէմ: Աղէկ է բացատրուիլ, պզտիկս ... թեթեւցուր սիրտդ, պզտիկս.

Ժան ձեռքերը վար ձգեց երեսէն, եւ բարձր ծիծաղով եւ խռպոտ ձայնով մը.

— Թեթեւցնել սիրտս... հա, հա, հա:

Անձկութիւնը որ կը ծամածռէր քիչ մը առաջ իր պրկուած դիմագծերը, խուլ եւ դպրուած լռութեան մը փոխուեցաւ:

Զգուանքին եւ գթութեան միջեւ տատանելով, Մառթէն դիտեց այս դէմքը որուն խորունկ ծալքերը այլեւս ոչինչ կը ցուցնէին Ժանէն, երբեմն այնքան առոյգ, այնքան փափկասիրտ: Պէտք է որ ամենատար կիրքերը արմատ ձգած ըլլային անոր մէջ, որպէսզի կարենային այլանդակել իրենց որսը ցաւալին կերպով, վեց կարճ շաբաթներու ընթացքին:

Այժմ, անիկա շտկուեցաւ եւ ակնարկ մը ձգեց դրան կողմը:

— Արգելափակեցիր զիս, այնպէս չէ՞, ըսաւ ան նոր ծիծաղով մը, որ Մառթէնի մինչեւ ոսկորին ծուծը թափանցեց:

— Այո:

— Դուն կ'ուզես ուրեմն, զիս հետաքննել ոճրագործի՞ մը պէս.

— Ժան.

— Հեռացիր ընդմիշտ. դուն, տրդարեւ, զօրաւորագոյնն ես. բայց բան մը կը յայտարարեմ քեզի.— տակաւին այնքան թշուառական չեմ ինքզինքս շղաշտպանելու համար: Պիտի նախընտրէի աւելի կառքէն վար ցատկել եւ գլուխս կոտրել սանդուղաքարի մը վրայ, քան քեզի հետ երթալ:

— Երկնաւոր տէր, գթութիւն, գոչեց Մառթէն. պզտիկ, պզտիկ, ի՞նչ են դարձուցեր քեզ.

Ժան ծանրօրէն կը քալէր վեր վար եւ անցնելու միջոցին կը ճայթեցնէր զարնջուրի շիշերուն խցանները:

— Վերջացնենք, ըսաւ վերջապէս կենալով: Ի՞նչ կ'ուզես ինծմէ, այսպէս հոս արգելափակելով զիս:

Մառթէն առանց ոչինչ ըսելու, դէպի դուռը գնաց, բացաւ նիգերը, յետոյ եկաւ կեցաւ իր եղբօր ճիշդ դիմացը: Շունչը կը կտրէր, կարծես կ'ուզէր բառերը քաշել իր հոգիին խորէն: Բայց, ինչ օգուտ ունէր ասիկա: Իր ձայնը կոկորդին մէջ կը մնար: Անիկա երբեք պերճախօս չէր եղած, խեղճ տղան, վայրի մնացած էր: Եւ ի՞նչպէս յանկարծ բացեղէն խօսքեր գտնէր որոնք կարող ըլլային ձերբազատել այս մոլորեալը՝ իր խելայարութենէն: Անիկա միայն սա բառերը արտասանեց.

— Ի՞նչ ըրած եմ քեզի. ի՞նչ ըրած եմ քեզի:

Կրկնեց այս բառերը երկու, երեք անգամ. կրկնեց՝ անվերջօրէն: Եւ աւելի լաւ ի՞նչ կրնար ըսել: Իր ամբողջ գորովը իր ամբողջ վիշտը անոնց մէջն էին:

Ժան ոչինչ պատասխանեց. նստաւ նստարանին վրայ եւ իր երկու ձեռքերը մխրճեց իր անխնամ մազերուն մէջ. բերնին վրայ ժպիտ մը կը թափառէր, սառկալի ժպիտ մը որ ոչ մխիթարութիւն եւ ոչ ալ յոյս կ'ընդունէր ... Վերջապէս ընդմիջեց իր դժբախտ եղբայրը որ անվերջ կերպով կը կրկնէր իր նախադասութիւնը, կարծես կ'ուզէր մոգական ազդեցութիւն մը գործել:

— Ալ բաւական է, ըսաւ ան, չես գիտեր թէ ի՞նչ ըսես ինծի, եւ ոչինչ կրնաս ըսել ինծի: Զանձրացայ ես ինծմէ, քեզմէ եւ ամբողջ աշխարհէն: Եթէ գիտնայիր թէ ուր անցուցած եմ այս վերջին վեց շաբաթները... Ջրաղացէն մեկնելէս ի վեր, երդիքի մը տակ չեմ քնացած, որովհետեւ այն համոզումն ունէի թէ անիկա պիտի ճզմէր զիս:

Բայց, ի սէր Աստուծոյ. ի՞նչ ունիս ...

— Ոչինչ մի հարցներ ինծի, պիտի չյաջողիս գիտնալ... գէթ ոչ ինծմէ: Զղէ խօսքերը, անօգուտ են, եւ եթէ ուզէիր ինծի երդուրննալ մեր ծնողներու յիշատակին վրայ:

— Այո, մեր ծնողները... թոթովեց Մառթէն ուրախութեամբ:

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 26, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Շաւիլի անտառին մէջ, գերեզմանատան մօտ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ եւ մասնակցութեամբ Փարիզեան շրջանի բոլոր խումբերուն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Անձրեւի պարագային ապահովուած է ճաշաճաշարանին սրահը:

Մասնաւոր տեղ կառքերու համար:

Հասոյթը՝ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ալֆորվիլէն օթօքառերը *կը մեկնին առաւօտեան ժամը ութին,* Պուլվ. Քառնոյէն:
Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները: Գին՝ 400 *ֆրանք:*

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 26, ամբողջ օրը, ՎԱԼԱՊՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Յ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին— Հայկական պարեր Սէն Լուի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ: Պուլի մրցում, շամփուրով խորոված, պիւֆէ:

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի համար արձանագրուիլ մինչեւ Ուրբաթ 24 Յուլիս, 300 *ֆրանք երթուդարձի համար: Ա. Քէօսէյեանին (Փլաս տ'Էքս): «Յառաջ»ի հաղորդաբեր Պ. Տէրիկեանին, (Տոմինիքէն), ժամագործ Ա. Պետրոսեանին (Փրթիթ Մարի): Օթօքառը Փլաս տ'Էքսէն նոյն օրը առաւօտ ժամը եօթին:*

ՊՈՄՈՆԷՆ հանրակառքը կը մեկնի ժամը 7·30ին:

Արձանագրուիլ ընկերներ Նշան Դաբրինեանի, Յակոբ Տօլպաշեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Յովսէփ Գոճակեօզեանի մօտ:

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի «Անտոք» ենթակոմիտէին և Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին:

26 *Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը տասնէն մինչեւ* 22, *Փոն Անթէնի (Վարիզէլ)* Օ Պեռժ տը Սօլ *զովասուն պարտէզին մէջ:*

Նախագահութեամբ՝ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆի:

Կը խօսի ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ այլ անակնկալներ:

Մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի Նոր Սերունդին:

Կը հրաւիրուին կեդր. Ֆրանսայի բոլոր քոյր կազմակերպութիւնները:

Ուտելիքներ հետերնին բերել, բացի խմիչքէն:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Այս Կիրակի ամբողջ օրը «Սթրապլէնի» պաղ ջուրին եզերքը:

Անձրեւի պարագային յաջորդ կիրակի, 26 Յուլիս:

Կը խօսի ընկեր Ա. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:

Մարզական խաղեր:

Ճոխ պիւֆէ, շանփուրով խորոված, շատ մատչելի գիներով:

Հանրակառքի ժամերը.— Առաւօտեան ժամը 11ին կէսօրէ վերջ ժամը 22ին, երեկոյեան վերադարձ ժամը 8·30:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի առիթով կը տօնուի՝ ընտանեկան դաշտահանդէսով:

Կազմակերպուած՝ Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ:

Տեղի պիտի ունենայ 26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քաֆէ Լամարկի եռեւի զովասուն պուրակին մէջ: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը անխտիր:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Խանասորի տարեդարձը: Այս Կիրակի, Շաթօ տը Պօրրկարի ծառաստանին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Բարձրախօսով հայերէն եւ ֆրանսերէն սալեր:

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ.— Շըմէն տը լա Ֆ.. ժամը 8·30ին, Պիսքիւիթրրիի աչքեւէն ժամը 8·40ին, Դպրոցի առջեւէն ժամը 8·45ին, Փլաս Վէրտէօնէն ժամը 8·50ին, Սինեմա Փաքսէն ժամը 9ին:

Կը խնդրուի ժամանակացոյցը յարգել:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ «Շ. Միսաքեան» խումբի ընկերները այս Եւրեքշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ: *Պարտաւորիչ ներկայութիւն:*

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ալբիեր Սերոբ-Մ. Եօթնեղբայրեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքավայրը: Պարտաւորիչ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԵԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ Երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 7 Պուլվար տ'Աթէն, Պար տիւ *Կլօպի սրահը: Վարչութիւնս կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին:*

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960*ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան:*

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով:

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նոր, Լը Րէնսի:
Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Տեղերը խիստ սահմանափակ ըլլալով անմիջապէս շուտ արձանագրուիլ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ

Դիմել՝ Փարիզի շրջան, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), *ամէն Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը* 3·30*էն* 6:

Մարսէյլի շրջան,

Jean Kazarian, voyagence
31 La Canebière, Marseille

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

●

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը տանիլ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան: Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը:

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն գոհացում պիտի չտրուի. նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ըստեղծել:

Մեր հատագնորդ ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 *Ֆր.:*

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը:

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան: ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 26ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 *ուսումնական տարեշրջանի համար:*

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողները փութան դիմել տեսչութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր:

26, RUE TROYON, SEVRES
TEL OBS 18-28

Վարժարանին մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին մասը:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Կիրակի ժամը 9·30ին, Սէնժերոմ: 10·45*ին Րիւ Ժէմափ:*

Կը խօսի ՊԱՍ. ՄԻՍԻՐԵԱՆ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15059-51

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հաստրակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՅՈՒԼԻՍ — DIMANCHE 19 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8447 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4348

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՂԵՌՆԱՊԱՏՈՒՄ

Քառասուն տարիէ ի վեր մեր մամուլին մէջ քանիցս արծարծուած է Հայկական Մեծ Եղեռնին ամբողջական եւ վաւերական պատմութիւնը հրատարակելու կարեւոր հարցը :

Ո՛չ ոք հակառակ կարծիք է յայտնած : Նոյնիսկ մասնակի ձեռնարկներ ալ փորձուած են քանի մը անգամ՝ առանց դրական ու շօշափելի արդիւնքի մը յանգելու :

Ինչո՞ւ այս ձախողութիւնը :

Պարզ այն պատճառաւ, որ դժբախտաբար ցարդ չէր գտնուած հրատարակչական մեծ կազմակերպութիւն մը, կամ ազգային հաստատուն հիմնարկութիւն մը, որ ստանձնէր այսպիսի լուրջ ձեռնարկի մը հետ անհրաժեշտօրէն կապուած խմբագրական բարդ ու դժուարին աշխատանքներէն զատ նաեւ նիւթական մեծ ծախքերը :

Անհատական նախաձեռնութիւններ մասամբ լրացուցած են այս պակասը : Զօրս տասնեակ տարիներէ ի վեր բազմաթիւ վերապրողներ գրի առած եւ հրատարակած են իրենց տեսածներն ու լսածները՝ թերթերու մէջ կամ գրքի ձեւով :

Զանազան Հայրենակցական Միութիւններ ալ իրենց ծննդավայրի պատմագրքին մէջ մասնաւոր տեղ յատկացուցած են 1915ի եւ յաջորդ տարիներու դէպքերուն :

Այս բոլորը գովելի բաներ են անշուշտ : Սակայն չեն կազմեր խմբական եղեռնապատում մը, որ շրջան առ շրջան, դասաւորուած ձեւով, մեզի տար Սարսափի սեւ օրերուն պատկերը, հիմնուած անհատական վկայութեանց եւ ազգային ու օտար վաւերաթուղթերու վրայ :

Ուրախ ենք, այժմ որ վերջապէ՛ս գտնուած է հիմնարկութիւն մը, որ սիրայօժար կը ստանձնէ իրագործել, այնքան տարիներէ ի վեր սպասուած եւ բաղձացուած ծրագիր մը :

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանն է այդ, որուն այս մասին հանրութեան ուղղած կոչը հրատարակեցինք Յառաջի մէջ (11 Յուլիս) :

Կաթողիկոսարանը իր առաջադրած նպատակը գլուխ հանելու համար կը կարօտի աջակցութեան բոլոր անոնց, որոնք բան մը գիտեն :

Դժբախտաբար տարիներու հոլովոյթով բան մը գիտցողներու թիւը կը նուազի հետզհետէ : Եթէ քիչ մըն ալ տնտնանք, եղեռնի սերունդէն մարդ պիտի չմնայ :

Ժամանակ է շարժելու :

Կաթողիկոսարանը խօսքէն անմիջապէս գործի անցնելով, ծրագրած է յառաջիկայ Հոկտեմբերէն սկսեալ իրեն հասած գրութիւնները պրակ առ պրակ հրատարակել՝ «յիշատակային գանձը որպէս աղբիւր գործածելու համար» :

Սուրբ աշխատանքի մըն է, որ կը ձեռնարկէ Անթիլիասի վանքը, որուն մայր տաճարին կողքին կը բարձրանայ Ապրիլեան Նահատակներուն նուիրուած կոթող մատուռը : Տէր Զօրէն եւ Իրաքի անապատներէն բերուած հաւաքուած գանկեր ու ոսկորներ սուրբ մասունքի պէս պահուած են այդ սրբավայրին մէջ յաւիտենօրէն յիշեցնելու համար հայ թէ օտար բոլոր այցելուներուն՝ թէ չենք մոռցած եւ պիտի չմոռնանք երբե՛ք գործուած Մեծ Ոճիրը հայ ազնիւ ժողովուրդին դէմ : Եւ թէ պիտի չարունակենք մեր բողոքի ձայնը բարձրացնել՝ մինչեւ որ վերջապէ՛ս Արդարութիւնը յաղթանակէ :

Մինչ այդ, պիտի պաշտենք մեր նահատակները եւ պիտի յաւերժացնենք անոնց յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՒՊԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՖԻՏԷԼ ԳԱՍԹՐՕ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Քուպայի յեղափոխութեան ղեկավար Ֆիտէլ Գասթրօ հրաժարեցաւ վարչապետի իր պաշտօնէն, կը հաղորդէ «Յեղափոխութիւն» թերթը, որ իր հիմնած կազմակերպութեան պաշտօնաթերթն է : Լուրը անակնկալ մըն էր եւ մեծ յուզում պատճառեց Քուպայի մէջ :

Գասթրօ, «մօրուաւոր յեղափոխականներ»ու, տակաւին ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ այս ուղղութեամբ : Պաթիսթայի բռնատիրութեան տապալումէն ի վեր ամէնէն կարեւոր դէպքը կը նկատուի ասիկա :

Գասթրոյի հրաժարման պարագաներուն շուրջ զանազան զրոյցներ շրջան կ'ընեն : Գլխաւորները հետեւեալները կարելի է նկատել —

1.— Գասթրօ կը մտածէ վերակազմակերպել իր կառավարութիւնը, միաժամանակ ստանձնելով Արտաքին նախարարի պաշտօնը, որպէսզի կարենայ մասնակցիլ 21 երկիրներու Արտաքին նախարարներու ժողովին՝ յառաջիկայ ամիս, Սանթիակօ Տէ Չիլիի մէջ : Այս ժողովը պիտի զբաղի քննելու համար այն մեղադրանքները՝ որոնց համաձայն Գասթրօ օգնած է յեղափոխականներու՝ Տոմինիկեան Հանրապետութեան, ինչպէս նաեւ Գարայիպեան եւ Կեդրոնական Ամերիկայի կարգ մը այլ երկիրներուն մէջ, օրինաւոր իշխանութեանց դէմ :

2.— Գասթրօ կը փափաքի կառավարութենէն բաժնուիլ՝ «Գարայիպեաններու ազատարար»ի ամէնէն կարեւոր դերը կարենալ խաղալու համար. այս գործին համար կը մտածէ յեղափոխական ուժերու գլուխն անցնիլ՝ ընդդէմ Տոմինիկեան Հանրապետութեան, Նիքարակուայի եւ այլ երկիրներու իշխանութեանց, որոնք Քուպայի յեղափոխականներուն կողմէ կը կոչուին «ժողովուրդի թշնամիներ» :

3.— Գասթրօ կը հրաժարի՝ ժողովրդական խաւերուն մէջ ազդեցութիւն մը գործելու եւ կրկին իշխանութեան գլուխ վերադառնալու համար՝ իբրեւ Քուպայի ղեկավար :

Ամէն պարագայի մէջ, տակաւին յստակ բան մը կարելի չէ ըսել : Մօտերս կարելի պիտի ըլլայ բացատրութիւն մը տալ այս հրաժարականին մասին :

Քուպայի կառավարութիւնն ու բանուորական կազմակերպութիւնները կոչ մը ըրին ժողովուրդին՝ որ հանդարտ մնայ : Միաժամանակ բանակի ղեկավարներն ալ կոչ մը ըրին՝ որ ժողովուրդը պահէ «քաղաքացիական իր հպարտութիւնն ու հանդարտութիւնը» :

Պէտք է յիշել այն պարագան, որ երկրին մէջ խռովարարական որեւէ շարժում չէ եղած :

Գասթրոյի մասին շատ խօսուեցաւ Քուպայի յեղափոխութեան ընթացքին : Երիտասարդ փաստաբան մըն է ան, ծնած՝ 1926ին, սպանացի հօրմէ եւ քուպացի մօրմէ :

1953 Յուլիս 26ին, 200 զինեալ մարդոց գլուխն անցած յարձակում գործեց զօրանոցներու վրայ. իր կամաւորներուն կէսէն աւելին սպաննուեցաւ : Այն ատեն հիմնեց «Յուլիս 26ի Շարժումը», Պաթիսթան տապալելու համար :

Ձերբակալուեցաւ եւ 15 տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, բայց երկու տարի ետք ազատ արձակուելով աքսորուեցաւ : 1956ին գաղտնի մտաւ Քուպա եւ վերսկսաւ յեղափոխական գործունէութիւնը : Պայքարը շարունակեց մինչեւ 1959 Յունուար, երբ յաջողեցաւ Պաթիսթան տապալել եւ իշխանութեան գլուխ անցնիլ :

Մեր Մերն

ՔՈ ՀՈԳՈ՛ՒՆ ՂՈՒՐԲԱՆ ...

— Պարոն խմբագիր, կ'առաջարկեմ որ ձեր թերթին մէջ *պրէճի* եւ ճատրակի համար մասնաւոր բաժին մը յատկացնէք... Շատ կարեւոր է... Սանկ, առաջին էջին վրայ, օրական մէկ սիւնակ ... Մեր ազգը ա՛լ ձանձրացաւ սա կուսակցական վէճերէն ... Աւելի լաւ է որ խելքը *պրէճի* եւ *փոքէրի* տայ քան քամբասանքի եւ գրպարտութեան : Աս ի՞նչ վիճակ է, եղբայր... Իրարու առնել տալէն զատ բան չկայ մեր լրագիրներուն մէջ... Դուք իմ խօսքս մտիկ ըրէք ... Թէ ազգերնիս կ'օգտուի եւ թէ լրագրին տէրը ... Եթէ առաջարկս ընդունիք, ես ձեզի, առնուազն, տասը, քսան նոր բաժանորդ կը գտնեմ ...

×

— Պարոն խմբագիր, կ'առաջարկեմ որ ձեր թերթին մէջ խոհարարական բաժին մը ունենաք : Սանկ, առաջին էջին վրայ, օրական մէկ սիւնակ... Ասիկա կ'ըսեմ անոր համար որ մեր տանտիկիններէն շատերը կերակուր եփել չեն գիտեր ... Պիտի հարցնէք, ի հարկէ, թէ ինչո՞ւ չեն գիտեր... Բացատրեմ... Որովհետեւ իրենց խելքը միտքը ազգին գործերուն տուած են եւ տնական գործերը երեսի վրայ ձգած են... Ընկերուհիներէս մէկը մածուն շինել չի գիտեր... Ուրիշ մը, փիլաւ եփել չի գիտեր... Բայց, երկուքն ալ բեմ ելլել ու ճառ խօսիլ գիտեն ... Մեր ազգը անանկ վիճակի մը հասեր է որ իր ուտելիքին կարեւորութիւն տալու է, որովհետեւ եթէ շնորհքով բաներ չուտես, շնորհքով բաներ ալ չես կրնար ըսել... Միտքս ձեզ վիրաւորել չէ, անշուշտ, բայց քանի որ խօսքը կերակուրի մասին է, շիտակն ըսեմ— եթէ մեր ազգին գրել – կարդալ գիտցողները քիչ մը աւելի լաւ բաներ ուտէին, ասանկ, իրարու գլուխ չէին ուտեր... Նայեցէք, հարուստները իրարու դէմ բաներ կը գրե՞ն... Չե՛ն գրեր... Ինչո՞ւ... Որովհետեւ փորը կուշտ մարդը ուրիշ փորը կուշտ մարդու մը ետեւէն իյնալու պէտք չունի ... Ըսելս ան է որ եթէ մեր ազգը լաւ ուտէ, սա կռիւները վերջ կը գտնեն... Դուք իմ խօսքս մտիկ ըրէք եւ խոհարարական սիւնակ մը բացէք առաջին էջին վրայ ...

×

— Պարոն խմբագիր, կ'առաջարկեմ որ ձեր թերթին մէջ պատկերներ հրատարակէք... Պատկեր որ կ'ըսեմ, հերոսներու, ազգային մեծ դէմքերու պատկերներ ըսել չեմ ուզեր ... Կ'ելլէք Խրիմեան Հայրիկին կամ Անդրանիկին, կամ Տիգրան Թագաւորին, կամ Սանդուխտ կոյսին պատկերը կը դնէք ... Ատոնք կարեւոր չեն ... Ձեզի բան մը հարցնեմ — դրամ վաստկիլ կ'ուզէ՞ք... հարկաւ կ'ուզէք... Է՛հ քանի որ դրամ վաստկիլ կ'ուզէք, ա՛լ ի՞նչ կը տնտնաք, պատկերներով չլեցնե՞ք ձեր լրագիրը : Աղջիկներու պատկերներ, կնիկներու պատկերներ, հարսփեսայի պատկերներ, հարուստին երախաներուն պատկերները... Աղքատին երախաներուն պատկերները դնելու պէտք չունիք, որովհետեւ աղքատէն հաց չելլեր... Հարուստին նորածին երախային պատկերը դրէք, նայեցէք ի՛նչ տոլարներ կը վճարեն... Աղքա՞տը ինչ ունի որ ձեզի տայ : Ըսելս ան է որ եթէ իմ ըսած պատկերներս քիչ մը «բաց» ըլլան, ա՛լ աւելի կ'օգտուիք... Մէկը ես եմ — ամէն շաբթու գիտէ՞ք պատկերազարդներուն համար ինչ կուտամ — Էն քիչը տոլար մը... Որովհետեւ երբ անոնց պատկերները տեսնեմ, սիրտս կը զովանայ ... Ուրեմն, խօսքս մտիկ ըրէք եւ ..

×

— Պարոն խմբագիր — քո հոգուն ղուրպան, ինչո՞ւ քո թերթի մէջ մեր հերոսների նկարները չես տպի ամէն օր... Հայոց թե՞րթ կը լինի առանց էդ նկարներին — մեր Ջավուշ, մեր Սերոբ, մեր Մուրատ, մեր Նիկոլ, մեր Քեռի... Մէկ էլ մեր թագաւորներ, մեր «Հայրիկ»ներ ... Փո՞ղ չունես ... Դե՛հ լա՛ւ, ես քեզ կ'ուղարկեմ, հիմի, մի ջիծռուն դալեր էդ նկարների հաշւոյն... Տպիր էլի, տըպիր որ տեսնենք էդ Մեծեր ու խաչ հանենք... Եւ չմոռանանք մեր սուրբ ազգ, մեր սուրբ հայրենիք ....

ՆԻՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԻ Արտաքին նախարարները գաղտնի խորհրդակցութիւններ ունեցան Քուվ Տը Միւրվիլի ապարանքին մէջ, բայց ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյացաւ : Երկուշաբթի օր չորսերը դարձեալ միասին պիտի ճաշեն, այս անգամ Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սելվին Լոյտի ապարանքին մէջ : Միւս կողմէ, կարգ մը զըրոյցներու համաձայն, Միացեալ Նահանգներու փոխ նախագահ Նիքսըն Ժընեւ պիտի երթայ՝ Հերթըրի հետ կարճ խորհրդակցութիւն մը ունենալու համար :

ՊԷՆ ԿՈՒՐԻՕՆ մերժեց կազմել Իսրայէլի նոր կառավարութիւնը՝ որովհետեւ պահպանողական կուսակցութիւնը զօրավիգ չի կանգնիր իրեն :

ՍՊԱՆԻԱ շուտով մաս պիտի կազմէ Եւրոպայի Տնտեսական Համագործակցութեան կազմակերպութեան, 18րդ անդամը ըլլալով : 200 – 400 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը պիտի ըլլայ Մատրիտի կառավարութեան :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մետաղագործներու գործադուլին երրորդ օրը՝ 100 միլիոն տոլարի վնաս մը կար արդէն. օրական 300.000 թոն պողպատի արտադրութիւնը դադրած է. այս ձեւով, շաբաթական երեք հարիւր միլիոն տոլարի վնաս մը պիտի ըլլայ, որուն 70 միլիոնը՝ 500.000 բանուորներու աշխատավարձքն է :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի պաշտօնեաները անգամ մը եւս գործադուլի դիմած են Շաբաթ ցերեկէն Կիրակի գիշեր, ցարդ իրենց պահանջներուն գոհացում տրուած չըլլալով :

ՀԱՍԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ծերակոյտին նախագահ ընտրուեցաւ Կաստոն Մոներվիլ, առաջին քուէարկութեամբ : Մոներվիլ նախագահն է նաեւ Ֆրանս. Հանրապետութեան Ծերակոյտին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ կը շարունակէ իր ճամբորդութիւնը Լեհաստանի մէջ : Շչեցինի մէջ, Խ. Միութեան վարչապետը յայտարարեց թէ Գերմանացիները չեն օգտուած հին դասերէն եւ աւելցուց .— «Պոնի մէջ, ոմանք կ'ուզեն որ Կտանսքը դարձեալ Տանցիկ կոչուի, Վրոցլավը՝ Պրեսլաու, Շչեցինը՝ Շթեթին : Բայց անոնք որ նըման սեւ ծրագիրներ կ'որոճան, պէտք է լաւ գիտնան որ այսօրուան Լեհաստանը, 1939ի Լեհաստանը չէ» : Խրուշչեւ ըսաւ նաեւ .— «Ընկերվարական երկիրներու արեւմտեան սահմանը երկու Գերմանիաները բաժնող սահմանն է : Մեզի համար այդ սահմանը, հասարակաց սահման մը կը նկատենք, որ կը բաժնէ դրամատիրական աշխարհը ընկերվարական աշխարհէն» : Առաջին անգամն է որ Խրուշչեւ այսքան յստակ ձեւով յայտնած է թէ դէմ է Գերմանիոյ վերամիացման :

ԱՆՐԻ ՓՈՒԹԱ, ծանօթ գրագէտը մեռաւ անցեալ օր, 72 տարեկանին : Պատմագէտ եւ աշխարհագրագէտ, Փութա կը թողու ճոխ գործ մը :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

“ԿԱՊՈՅՏ ԼՈՅՍ”

★

Հեղինակ՝ Յ. ՄՆՁՈՒՐԻ, Իսթանպուլ 1958 (Հրատ. Խաչեան Սանուց Միութեան, թիւ 4)

Պատմուածքներու այս հատորը, որ Իսթանպուլ լոյս տեսած է, բանաստեղծական խորագիր մը ունի, «Կապոյտ Լոյս», բայց բովանդակութիւնը բանաստեղծական չէ։

Հեղինակը անծանօթ մը չէ մեր գրականութեան մէջ։ Գիւղական կեանքէ առնուած իր պատմուածքներուն աւելի կանուխէն ծանօթացած էինք։ Եթէ չեմ սխալիր անոնք առաջին անգամ լոյս տեսան ողբացեալ Շ. Միսաքեանի «Ազդակ» շաբաթաթերթին մէջ։ Ուրեմն յիսնամեակի մը վաստակն է։

Յ. Մնձուրի Պզտիկ Արմտանէն է, որ Ակնայ գաւառին գիւղերէն է, առատ պտղաբերութիւն ունեցող գիւղ մը, որ իր անունն առեր է արտադրած արմտիքներէն։ Գիւղը կը գտնուի Եփրատի ձախ ափին վրայ։ Լեռնային շրջան մըն է։ Բուն լեռը Կապոյտ Լոյս կը կոչուի։ Ինչպէս շատ մը գիւղեր, անկիւններ ու շրջաններ, որոնք հայկական անուանակոչումներ ունին եւ ատով իսկ Յ. Մնձուրիի գիւղագրութիւնը կը զանազանուի մեր միւս գիւղագիրներէն։ Ուրիշ բանով ալ կը զանազանուի ան։ Յ. Մնձուրի իր գիւղը, դաշտանկարները կը պատմէ։ Իր անձերը իր գիւղացիներն են, ու քիչ մըն ալ հարեւան Քիւրտերուն կեանքն ու կենցաղը կ'ունենայ, որովհետեւ քառասուն եւ ինը կտորներէն տասնեւհինգը քրտական կեանքէն են։ Համաձայն ենք անշուշտ, որ այդ կեանքը եւ մարդոց ապրելակերպը որեւէ տարբերութիւն չունին հայկականէն։ Մեծ մասով իրավէպեր, բայց հէքեաթներն իսկ գիւղի հարազատ ապրումներէն ու փորձառութիւններէն կազմած է։ Յաճախ մեզ կ'առաջնորդէ մինչեւ Ակնայ ձորը և հարուստ ու ջրարբի պտղաստանները։ Այսպէս ուրեմն Յ. Մնձուրիի գրական հորիզոնն ու աշխարհագրութիւնը կը սահմանուին առաջին պատմուածքներուն մէջ իսկ, իբրեւ իր ծննդավայրը։ Ան հաւատարիմ է արուեստի եւ գրականութեան հետեւեալ բանաձեւին, որուն համաձայն, հայ արուեստը եւ գրականութիւնը, որպէս զի կարենան ցեղին հոգին ցոլացնել, իբրայատուկ գեղեցկութիւններ երեւան հանել, բնազաւառէն ներշնչուելու է, անկէ առնելու է իր աւիշը, անոր հողէն ծծելու է, այդպիսով միայն կենսունակ, բաբախուն, ինքնատիպ նոյն ատեն խորապէս մարդկային դառնալու համար։ Եւ ատոր համար պէտք է դիմել բուն իսկ ակին, առաւելապէս գիւղին, ապրիլ հոն, ճանչնալ ու սիրել զայն։

Ահաւասիկ արուեստի հիմնական սկզբունքով ու տարրերով մշակած է Յ. Մնձուրի իր գրականութիւնը։

Յաճախ հետեւած էինք իր գրականութեան։ Բայց եւ այնպէս մեր զգացած տպաւորութիւնները անցողակի եւ ժամանակաւոր եղած էին։ Հիմա որ ձեռքի տակ ունինք «Կապոյտ Լոյսը», որ ամբողջութիւն մը, երկար տարիներու վաստակ մը կը ներկայացնէ, այս կերպով կը հետեւինք հեղինակին մտայնութեան, արուեստին ու գրականութեան։

Իր գրականութեան տեղագրութիւնը Ակնայ գաւառին, հետեւաբար իր ծննդավայրին հարազատ պատկերն է։ Լեռներու, հողի, այգիներու եւ պարտէզներու, ինչպէս նաեւ մարդկային էակներու, միշտ համեստ, տիպարները գիւղական աշխարհէն են։ Սովորական պատմուածքներ չեն անոնք, բարքեր ու սովորութիւններ, ազգագրական հարուստ նիւթեր աւելի հաճելի կը դարձնեն ընթերցումը։

Հեղինակին նպատակը ազգագրութիւն ընել չէ, որ ընթերցողին համար նուազ տանելի պիտի ըլլար։ Յիշուած բոլոր այս տարրերը փնտռուած չեն, այլ անոնք կը կազմեն հոգին ու մարմինը այդ պատմուածքներուն, որոնք երբեք չեն վերջանար ողբերգութիւններով։ Եւ այն պահուն որ ընթերցողը կը սպասէ ընտանեկան, եղբայրական, ընկերական տռամի մը, հեղինակը վերջակէտը կը դնէ, ձգելով որ ընթերցողի մտքին մէջ շարունակուի պատմուածքը։ Նոյն ձեւով ամբողջ հատորը «Կապոյտ Լոյս»ին, որուն էջերը յաճախ պարզ, մարդկային եւ նահապետական ներքին կեանքի մը հետ կապուած տռամներ են։

Իբրեւ գիւղագիր, Յ. Մնձուրի բոլորովին տարբեր է մեր միւս գիւղագիրներէն, թէ՛ խորքով եւ թէ արուեստով, թէ՛ լեզուով եւ թէ ոճով։ Մեր միւս գիւղագիրները քիչ մը շատ արուեստ ու մշակում կը դնեն իրենց նիւթին մէջ։ Յ. Մնձուրի իր տիպարներուն հոգիին պէս պարզ ու միամիտ է, արուեստակութիւն չունի. Երբ կը նկարագրէ ընդհանրապէս գիւղերու աղքատութիւնը, նոյնքան բնական է երբ կը ներկայացնէ Ուսեձոր եօթը տունով գիւղին բազմանդամ գերդաստանին Թամար Թաթունը, հազար բարիքով տուն ու տեղը, որուն ամուսինն ու երկու տղաքները Ռումանիոյ մէջ սրճագործներ են։

«Գարնան ճամբով» պատմուածքին մէջ Վահանին եւ կնոջը Նանոյին խօսակցութիւնը կայ, երբ որթատունկերուն տակը բահելու կ'երթան, յանկարծ Վահանին մէջ կ'արթննայ սէրը, կը ցանկայ կնոջը, բայց Նանօ չհասկնալ կը ձեւացնէ։ Նոյնը նաեւ «Համր» պատմուածքին ճանճանը կը տեսնէ Ապլայենց Արութին կինը, Սեւ Գարունը որ առանց հանուելու կը քնանար, եւ ցանկութիւն կ'արթնցնէ իր մէջ, հեշտանքներ «անոր բարակ շրթներուն, սեւ ծիրով շրջանակուած աչքերուն նայելուն, անոր փէշերուն քով կենալուն մէջ անգամ վայելք մը» կը զգար։

Գիւղական աշխարհին մէջն ալ մարդիկ ենթակայ են սրտի բաբախումներու։ Ընտանեկան ողբերգութիւնները կը պատմէ սովորական բառերով ու շեշտով։ Բայց կը մատնէ ներքին տագնապը։

«Հարսիկը» պատմուածքին մէջ մօր մը անհաւատարմութիւնը կը պատկերացնէ։ Հարսնութիւնը մունջ կենալու, խոնարհութեան, հնազանդութեան, աշխատանքի եւ համեստութեան խորհրդանիշն է։

Կամ «Երէկ ուր էիր» գրուածքին մէջ ուրիշ ընտանեկան ողբերգութիւն մը կը պատմուի, երբ երկու երիտասարդներու չինծու պատմութենէն Փիլիկ կասկածներ կ'ունենայ իր անմեղ կնոջ անհաւատարմութեան մասին։ «Քէնը» պզտիկ պատմուածք մըն է։ Վարդանի մեծհոգիութիւնը, արհամարհանքը ցոյց կուտայ գիւղին մեծ աղաներուն հանդէպ, «Յուսիկ» այս էջն ալ առանց հայորդութեան մեռնողի մը ներքին տագնապը կը ներկայացնէ։

Գրեթէ ամէն մէկ պատմուածք գիւղական հին, բարի սովորութիւն մը կը յիշեցնէ մեզի։ Հէքեաթասաց Նուռ մամը կայ, երբեմնի հարսներուն մունջ կենալը իրենց կեսուրներուն առջեւ։ Հարսնիքի ձէնող Կուլիկի տիպարը։ «Հաց ուզելու պէս» գրուածքին մէջ Թորոսին խօսքը մեզ ալ կը խոցէ, երբ կը հանդիպի լերան մը կողին գեղեցիկ Թասին, բայց չի համարձակիր անոր առաջարկութիւն մը ընել նոյնիսկ «հաց ուզելու պէս»։

Տակաւին ուրիշ մանրավէպեր ալ։ «Բեռիին տունը», դաս մը բոլոր անոնց, որոնք գիշեր ցերեկ իրենց երիտասարդ հարսէն չեն կշտանար, եւ կը հիւանդանան, ոտքերը չեն բռներ, հետեւաբար Բեռիին տունը կը բերեն *երիտասարդը, որպէս զի հարսին երեսը չտեսնէ, քանի որ ոսկորներուն ծուծերը քամուեր են արդէն ....։*

Բազմաթիւ են այն էջերը, որոնց մէջ Յ. Մնձուրի սիրահար հոգիներու ողբերգութիւնը կը ներկայացնէ։ Հատորին լաւագոյն պատմուածքն է «Սիրահարութիւն մը» խորագրով գրուածքը, ուր ոչ միայն գիւղական կեանքի աշխատանքները այնքան բնականօրէն նկարագրուած են, այլ եւ Նարոյին եւ երիտասարդի մը փոխադարձ սէրը կը ներկայացուի, բայց եւ այնպէս Նարօն ուրիշի մը հետ կ'ամուսնանայ։

Մանկական աշխարհն ալ գեղեցիկ էջեր ստորագրել տուած է հեղինակին, ինչպէս «Կարմիր, կանաչ ապրշում», «Նորէն նուռ մամը» եւայլն։

Կարգ մը պատմուածքներ ալ կը ներկայանան իբրեւ յուշեր, ինչպէս՝ «Տուրսուն էֆէնտին» կամ «Աննան» եւ «Տղաքը» հատուածները։

Ազգագրական նիւթերու ակնարկութիւնը կ'ընէի, օրինակ, ինչպէս Ակնայ մէջ սովորութիւն էր. Մայրը ներքնակին վրայ դրաւ երախան, օճախին թաղալով տաք աւազ բերաւ, պաղին հետ խառնեց, տաքցուց, տարածեց օրոցքին մէջ, վրան բարակ չոր մը փռեց ու պառկեցուց։ Յետոյ ալ վերմակով գոցեց, վրայ – քաշիկով ու քամարով կապեց, երեսածածուկը երեսին ձգեց»։

Հիւանդութիւններէ ազատելու համար, քանի որ կը հաւատան թէ աչքի կուգան անոնք, հիւանդը ո՞ր օրը ուրո՞ւ հանդիպած է, ո՞վ իրեն աչք ըրած է, անոր տանը չեմէն կը տաշեն, կամ առանց գիտցնելու հագածներէն մէկ երկու թել կը փրցնեն, այրելով մուխը հիւանդին կուտան, որ շնչէ եւ աղէկնայ։ Ուրիշ հաւատալիք մը. Հիւանդութենէ մը ազատելու համար «Երդիքը հանէ, Մրգայ լերան դիմացը թող երեք անգամ պարէ, ցաւը կ'երթայ վրայէն։

×

Յ. Մնձուրիի գրականութեան մէջ յաճախ կը հանդիպինք Թուրքերէն բառերու։ Մանաւանդ քրտական բովանդակութիւն ունեցող պատմուածքներուն մէջ։ Բարեբախտաբար հայերէն բառարանը նոյնքան հարուստ է, բառեր որոնք մեր բառարաններուն մէջ առնուած չեն, եւ որոնք ունին իրենց յատկանշական իմաստները։ Քանի մը տասնեակներու կը հասնին անոնք։ Օրինակ՝ կտուռ, լօշիկ, կոնտ, կորիճայ (վայրի սիսեռ), թրխիլ, հալկոկ, խողիթ, դարիկ, եղուշիկ, չետուկ, եւայլն։

Հետաքրքրական է նաեւ Յ. Մնձուրիի

ՔԱՋՆ ՌՈՒՍԼԱՆ

(Ռուսական Հէքեաթ)

●

ՏՈՔԹ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆԻՆ
Եղբայրական սիրով ու կարօտով

Ա.

— Արեւշատութ՛իւն եւ աստուածային մխիթարութիւն ցարին ...

Կուլա՛յ Կիեւ, կուլան եկեղեցականները, կուլան պալատականները, կուլայ ժողովուրդը, — առաւօտ – երեկոյ կ'աղօթեն Տասանորդաց Տաճարին մէջ։

— Անհետացա՞ծ է ցարին դուստրը, իշխանուհի Օլգա, Օլգա գեղանին։

Ու ո՛ւր է մեր սուրբ քաղաքը։ Ոչ ոք գիտէ թէ ի՛նչպէս անյայտացած է Օլգա, — առեւանգա՞ծ են, սպաննա՞ծ են։ Ս՛ուրբ Վլադիմիր, դո՛ւ միջամտէ։

— Ո՛վ որ հետքը գտնէ ...

Ինչե՛ր կը խոստանայ ցար Իվան իր մունետիկին բերնով, մինչ կուլան լոռդները, կուլան իշխանները, կուլան մանաւանդ երեք ասպետները, որոնք թեկնածու կը համարուէին անյայտացած իշխանուհիին հետ ամուսնութեան։

Կապար կը թափի կարծես Կիեւի երկինքէն, ու մեռելաքաղաք դարձած է Դնեպրի ափին այս գոհարը, ուր, էր երբեմն, նոյնքան թանկագին գոհար մը կը համարուէր Օլգան, իշխանուհիներուն մէջ ամէնէն սիրուածը, Կիեւի աղջիկներուն մէջ ամէնէն գեղեցիկը, այն՝ որ բարի էր այնքան որ «Աստուծոյ հրեշտակը» կ'անուանէին զայն եկեղեցւոյ հայրերը։

Առաւօտ մը, ցար Իվան իր մօտ հրաւիրեց երեք ասպետները եւ ըսաւ. — Կանչեցի ձեզ, որովհետեւ գիտեմ թէ կը սիրէք աղջիկս։ Վերջապէս տեղեկացայ թէ ի՛նչ է պատահած եւ ո՛ւր կը գտնուի հիմա սիրեցեալ աղջիկս։

— Ըսէ՛ք, Տէ՛ր, ըսէ՛ք, ուր կը գտնուի իշխանուհի Օլգան, պատրաստ ենք դժո՛խք մտնելու՝ ազատելու համար զայն։

— Աւա՛ղ, Ձեռնոմոր առեւանգած է զայն ու տարած Անիծեալ լեռը։ Կրնաք երեւակայել այժմ թէ ո՛րքան կը տառապիմ՝ խորհելով որ դժբախտ աղջիկս պիտի ենթարկուի այն փորձութեան, որուն դատապարտուած են բոլոր այն աղջիկները, զորս առեւանգած է Ձեռնոմոր։ Պալատին գուշակուհին, եօթը օր աղօթելէ ետք, երեւան հանեց ինչ որ պատահած է եւ ինչ որ պիտի պատահի։ Ձեռնոմոր կը բնակի Անիծեալ լերան վրայ, ունի դղեակ մը՝ որ շրջապատուած է խոր անտառներով, ուր կը վխտան վիշապներ ու գազաններ։ Ահա այդ դղեակին մէջ կը գտնուի իմ սիրեցեալ ու դժբախտ աղջիկս։ Ձեռնոմոր վհուկ մըն է, որ կախարդած է աղջիկս ու տարած մինչեւ իր դժոխային պալատը, իր կինը դարձնելու համար զայն։ Կը ճանչնամ աղջիկս, վստահօրէն գիտեմ թէ իշխանուհի Օլգա, ամէն տառապանք, նոյնիսկ մահը յանձն առած՝ մերժած է կին դառնալ Ձեռնոմորի։ Այնպէս որ այս պահուս կը կրէ այն դատապարտութիւնը, որու ենթակայ են բոլոր այն աղջիկները, որոնք մերժած են կին դառնալ Ձեռնոմորի՝ իրենց առեւանգումէն ետքը։

— Ձեռնոմոր ի՞նչ դատապարտութեան կ'ենթարկէ իր զոհերը, հարցուցին ասպետները՝ զարհուրանքէն իրենց շունչը բռնած։

— Ձեռնոմոր, ինչպէս ըսի, վհուկ մըն է, իր գօտիէն կախուած է մոգական ուռկան մը, զոր սատանան է տուած իրեն՝ վարձատրելու համար այս արարածին չարութեան արտասովոր ընդունակութիւնը եւ անգթութիւնը։ Կը բաւէ նետել այդ ուռկանը զոհին վրայ, զոհը կը կերպարանափոխուի կը դառնայ ձուկ։ Ձեռնոմորի դղեակին աւազանը լեցուած է այսպիսի ձուկերով, բոլորը կախարդուած աղջիկներ։ Վախնամ հիմա աղջիկս ալ դարձած է ոսկի ձուկ մը, հրէշին փորձութեանց զոհ։

Ձայնը դողդղաց այստեղ եւ ցարը լռեց՝ իր վիշտին մէջ խորասոյզ։ Լռեցին ասպետները եւս՝ իրենց զարհուրանքէն պապանձած։

Ի վերջոյ ըսին.

— Ի՛նչպէս կ'ուզէք որ շարժինք, Տէ՛ր, հրամայեցէք եւ պիտի գործադրենք ձեր հրամանը ամենայն անձնազոհութեամբ։

— Գացէք Անիծեալ դղեակ, լուծեցէք վրէժս կամ մեռէք այնտեղ։

Առաջինը խօսեցաւ Ռուսլան, ասպետ քաջասիրտ, ասպետ իմաստուն, եւ ըսաւ.

— Տէ՛ր, պիտի երթամ պիտ լուծեմ ձեր վրէժը, կա՛մ պիտի ազատեմ իշխանուհին, կա՛մ պիտի մեռնիմ այնտեղ։

Յետոյ խօսեցաւ Ռատմիր, ասպետ երազկոտ, ասպետ մտամոլոր, եւ ըսաւ.

— Պիտի լուծենք վրէժը կամ պիտի մեռնինք։

Ամէնէն ետքը խօսեցաւ Ֆարլաւ, ասպետ անարի, ասպետ վատասիրտ, եւ ըսաւ.

— Պիտի լուծենք վրէժը կամ պիտի մեռնինք։

Ըսաւ բայց հազիւ կրցաւ ծածկել իր ներքին խռովքը՝ միշտ մտածելով այն ահաւոր վտանգին մասին, որու պիտի ենթարկուէր Անիծեալ լերան վրայ, Անիծեալ դղեակին առջեւ։

Բ.

Առաջին մեկնողն էր Ռատմիր, ասպետ երազի, ասպետ բանաստեղծութեան։

Հարիւր քայլ դեռ չհեռացած քաղաքին դռներէն՝ հանդիպեցաւ հովիւ աղջկան մը, աչքերը ծովի գոյն, մազերը դեղձի, մորթը շուշանի, որ ոչխար կ'արածէր դաշտերուն մէջ՝ Դնեպրի գետին եզերքը։ Տեսաւ ու սիրահարեցաւ, վար ցատկեց ձիէն, մօտեցաւ աղջկան, բարբառեցաւ մուսան, տաղեր հիւսեց եւ քերթողական անուշ խօսքերու պսակներ կախեց հովիւ աղջկան վիզէն։

Իշխանուհի Օլգա, վրէժ ու երդում, — մնացէք բարով։

Երազկոտ Ռատմիրը, մտամոլոր Ռատմիրը մոռցա՛ւ ամէն բան

Երկրորդ մեկնողն էր Ֆարլաւ, ասպետ անարի, ասպետ վատասիրտ, որ արագ ոստումներով հասաւ մինչեւ կոյս անտառ, բայց անտառին մռայլ պատը տեսաւ չտեսաւ՝ փախա՛ւ ետ դարձաւ։

Իսկ քաջասիրտ Ռուսլան չմեկնեցա՛ւ, չշարժեցաւ տեղէն անգամ։ Ընդհակառակն, փակուեցաւ իր ապարանքին մէջ, խոկաց մտածեց ժամերով, յետոյ ապսպրեց մետաքսահիւս եւ մարգարտայեռ հագուստներ, բերել տուաւ հազուագիւտ գոհարեղէններ եւ ադամանդներ, հրամայեց պատրաստել անուշահոտ օծանելիքներ ու վարդի փոշի։ Հագուեցաւ ինչպէս բամբիչ մը, օծուեցաւ ինչպէս սերճագին մը, ժամերով օրօրուեցաւ հայելին առջեւ, ծփանք տուաւ իր շարժումներուն, իմաստ եւ հրայրք՝ իր պարերուն, քաղցրութիւն ու կախարդանք՝ իր ձայնին։

Ռուսլան, արիասիրտ ու կորիճ ասպետ–

ԸՆԴՀԱՏ ԷՋԵՐ

★

17 Մայիս

Բանաստեղծ բարեկամ մը, երբ որ կ'ոգեկոչէինք՝ իւրաքանչիւրս՝ մեր մանկութիւնը, այսպէս պատմեց. «Մեր թաղին մէջ խրճիթ մը կար, երբ ես դեռ փոքր տղայ էի: Հոն կը բնակէր պառաւ մը՝ որ տէր տիրական չունէր, եւ միայն գթասիրտ դրացիներու օգնութեամբը կ'ապրէր: Ես գրեթէ ամէն օր պնակ մը կերակուր կը տանէի անոր: Կը բախէի դուռը՝ որ ճռնչելով կը բացուէր. վշտահար հողի մ'ըլլար կարծես ան իր շնչող լակին պէս: Խրճիթը կէս մութ էր միշտ: Թղթուած միակ պատուհանէ մը լոյսը երազային ճերմակութիւն մը կը բանար հոն, դորշ թռչունի մը փրաւոր թեւին նման: Օր մըն ալ, երբ պնակը ձեռքիս մէջ՝ կ'երթայի մենաւոր պառաւին կերակուր տանելու, փողոցին մէջ ծերունի մը կեցուց զիս: «Տղաս, ըսաւ ան, Երան մամիկը մեռաւ երէկ, այս առաւօտ թաղեցինք»: Քարացած մնացի, չէի կրնար քալել: Պնակը գետին դրի եւ շուարած՝ կը սեւեռէի նայուածքս ծերունիին աչքերուն, անկարելի հրաշքի մը սպասող մէկուն պէս: Տուն վերադառնալով, դրան սեմին վրայ նստած՝ լացի: Խեղճ Երան Մամիկ, կ'օրհնէր զիս ամէն անգամ, դողդոջուն ձեռքով կը շոյէր մազերս: Թերեւս անոր օրհնութիւններուն շնորհիւն է, որ կ'ապրիմ մինչեւ հիմա, եւ հասած եմ ծերութեան սպիտակող սահմանը»:

21 Մայիս

Ամէն գրագէտ պէտք է գիտնայ թէ՞րբ այլեւս եկած է իր գրիչը կոտրելու ժամանակը: Ցամառօրէն կառչելու չէ անցեալին, երբ ներշնչումը հրեղէն թեւեր ունէր: Փակել մառանը իր վերջին գեղեցիկ էջով եւ խորունկ հառաչանքով մը պատասխանել հին երգի մը քաղցրաձայն մրմունջին. «Կեանքը տխուր է, ափսոս, եւ ես կարդացի գիրքերը բոլոր»: (Մալարմէ):

5 Յունիս

Ծառերը կ'անձրեւէին իրենց արիւնի գոյն ծաղիկները: Ամառուան ոսկի դուռը լայնօրէն բացուած էր անապատին եզերքը: Մռայլ երկինք մը կը ծանրանար հոգիիս մէջ, երբ բնութեան լուսահեղ կամարին տակ կեանքի հեղեղը կը ծածկէր ամէն ինչ: Զարչարանքին գիծերը խաղաղ տեսիլք մը կ'արտայայտէին հիմա: Ցանկարծ մեծաժխոր հնչիւնով մը հազար ծնծղաներ ինկան, եւ ձայները դադրեցան լռութեան անդունդին մէջ: Այլեւս ոչ մէկ յոյս օրերու շղթան կը միացնէր խոստացուած բարիքներուն: Ատելավառ սպասում մը կար շուրջս: Բայց երբ հասնեցան յորդառատ եւ սփոփարար արցունքներս հօրս դէմքին վրայ, խորհրդաւոր եւ մինչեւ այսօր անմեկնելի ժպիտ մը շողաց հոն:

20 Յունիս

Այս առաւօտ յամառօրէն կը մտածեմ մեր պարտիզպանին վրայ: Արեւածաղիկներու ածուն զիս կը շղթայէ ստուերամած աշխարհին՝ ուր կը ննջէ ան:

Զտեսան իր աչքերը այս աւերակները ոսկեվառ՝ որոնք մեծ արեւին սրտէն

յատուկ անուններու բառարանը, Կուլիկ, Կալօ, Նանօ, Խորօ, Արօ, Սիրօ, Նարօ, Սերօ, Խաչօ, Թօրօ, Հարօ, Մարօ, Փուլուկ, Ցարուկ, Կաքլօ, Հեղնուկ, Շուշիկ, Բերդիկ, Սարօ, Սըլօ, Ցօրնիկ, Լեռնօ, Շեխօ, Էլպակ, Խնկիկ եւայլն:

Կ'արժէ նաեւ յիշել քանի մը ժողովրդական բացատրութիւններ, որոնք ասացուածքներու ուժն ունին.—

— Կէնճ արեւդ առիր, գացիր ու պառկեցար հողին տակը:
— Լալով աչքերդ սեւ ջո՞ւր պիտի իջեցնես:
— Աստուած կատարին հասցնէ:
— Աստուած վեր վկայ (երդում):
— Օտար տուն ցախաւել, ջրի վար տամ ճեզ:
— Աղքար պապիրկեան ըլլայ, հարն ուրախանայ,
Աղքար աղճատանայ, ճօյրը տէրտովն ըլլայ:
—Խենթն է գացեր հարսնետունը,
Ըսեր է աս աղէկ է ճան զմեր տունը:
— Աղջրղջի անանկ աղջիկը:
— Ջրի վար տամ ու ջրի վեր ժուռ գամ:
— Սիրողներուդ սիրտը խառնուի:
— Ճանիճնին ինչո՞ւ կախեր ես:
—Ամաննիրը գիշերը անղուայ ձգեր մեղճ ունի:

— Մեծնաս ու մեծ մը ըլլաս,
Շատնաս ու գեղ մը ըլլաս:

Ց. Մնձուրիի «Կապոյտ Լոյսը» Վաղուան Գրականութեան վերջին իրականացումն է, ինչպէս Հայրենիքի եւ Սփիւռքի ուրիշ գիւղագիրներուն վաստակը: Կ'արժէ ծանօթանալ յաջորդ յօդուածով մը այդ հանդանակին հետ.

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿՐՈՔ

★

Յուլիս 14ին, Իտալիոյ մէջ մեռաւ համբաւաւոր հոպիտ Կրոք, 79 տարեկան հասակին, սրտի կաթուածով մը:

Ծագումով Զուիցերիացի՝ Քարլ Ատրիէն Վեթախ (Կրոք) ծնած էր 10 Յունուար 1880ին, Պերնի մօտակայ Բըքոնվիլէր քաղաքին մէջ:

Հայրը պանդոկապետ եւ ժամագործ էր: Երկու արհեստ ունենալով հանդերձ, Կրոքի հայրը անկարող է եղած իր եւ իրեններուն պարուստը լայնօրէն շահիլ, եւ շուտով սնանկութեան հասնելով կը ստիպուի ուրիշ արհեստ մը բնտրել: Եւ կը նետուի կրկէսի մը մէջ, իբրեւ լարախաղաց:

Եւ սակայն, Կրոքի հայրը երբեք չէ խրախուսած իր զաւակը հետեւիլ իր նոր ընտրած ասպարէզին, ընդհակառակն, յաճախ նոյնիսկ յոռետես խորհուրդներով ջանացած է հեռացնել իր զաւակը

փրցուած են կարծես եւ դէպի անոր լոյսը կը դառնան: Ինքն ալ, երբ դար երեկոյեան աղօթքի պահը, կը դառնար դէպի արեւելք, ծնրադիր եւ բազկատարած:

Հողեմարքին մէջ, վերջին գեղեցիկ տեսիլքի մը պէս, պատկերացա՞ւ արդեօք հեռզհետէ մթագնող աչքերուն առջեւ, արեւածաղիկներու այս ածուն՝ որ հիմա զիս կը խռովէ թախիծովն իր յիշատակին:

14 Սեպտեմբեր

Երբ տակաւին չէ յորդած, գետը լիճի մը կը նմանի: Հանդարտ մակերեսին վրայ վայրի բադերը կը լողան: Բայց երբ ալիքները կը պղտորին եւ կը բարձրանան մինչեւ կամուրջին երկաթեայ կամարները, կը յիշեցնեն ինծի ծննդավայրիս գետը՝ որ միշտ մռնչելով կը հոսէր: Սատակաչունչ ձմեռները միայն կը սառէր անիկա եւ կը լռէր: Հոս, Նեղոսի ափերուն վրայ, կը սիրեմ յածիլ, երբ եկած է յորդումի եղանակը: Ամէն տարի կը հարցնեմ ինքզինքիս. «Վերջին անգա՞մն է արդեօք»: Աչքերս գոց՝ կը տեսնեմ հայրենի հեռաւոր գետը՝ որուն մէջ ուռենիները իրենց ծանրահիւս վարսերը կը թրջէին: Ինծի կը թուի այն ատեն, որ անոր մռնչաձայն կանչը կը լսեմ օտար գետին ալիքներուն խառնուած:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

այդ միջավայրէն:

Բոլոր հայրական խորհուրդները անօգուտ կ'ըլլան: Ատրիէն եօթը տարեկանին, խանդավառութեամբ կը լծուի աշխատանքի եւ մաս կը կազմէ այդ շրջանին իրենց բնակած քաղաքէն անցնող «ճամբորդ» կրկէսի մը:

Իր առաջին երեւումին, արդէն Կրոք կը յաջողի ծիծաղի ալիքներ յառաջացնել:

Ատեն մը աշխատելէ ետք, հայրը՝ միանգամընդմիշտ կը վճռէ հեռացնել իր զաւակը կրկէսէն, երբ այս վերջինը կը սկսի նաեւ ելոյթներ ունենալ բարձրաձիգ լարուած երկաթեայ թելերու վրայ:

Ճարահատ, Ատրիէն ատեն մը կը հեռանայ իր սիրած գործէն եւ այն որ յետագային պիտի դառնար աշխարհածանօթ Կրոքը, իր հացը կը ճարէ իբրեւ սրճարանի սպասեակ, երախաներու պահապան եւ ... հարկահաւաք:

Կրոք, Պուտափէշտի մէջ կը ծանօթանայ կրկէսի հոպիտի մը, որ կ'առաջարկէ իրեն իր խաղընկերը ըլլալ: Այդ թուականէն սկսեալ Ատրիէն այլեւս չէ լքած կրկէսը եւ առաջին անգամ, 1903 Հոկտեմբեր մէկին, Նիմի մէջ անունը փոխելով, կը կոչուի Կրոք:

Հետզհետէ կ'աճի ու կը տարածուի իր համբաւը բովանդակ աշխարհի վրայ. շնորհիւ իր տաղանդին, Կրոք իւրաքանչիւր կրկէսային ելոյթի ընթացքին, ստեղծած է նորանոր ծիծաղաշարժ հանգամանքներ, առանց ադդուելու եւ մանաւանդ առանց կապկելու ուրիշ հոպիտներ:

Լման կէս դար, Կրոք զուարթութեան պահեր է շնորհած գրեթէ բովանդակ աշխարհին: Իր իւրայատուկ յղացումները եղող կրկէսային ելոյթները տակաւին մինչեւ այսօր կ'ընդօրինակուին բազմաթիւ հոպիտներու կողմէ, եւ որոնք տակաւին կը յաջողին խնդացնել բազմութիւնները:

Մեծանուն արուեստագէտին յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է մեծ շուքով, եւ ըստ իր փափաքին, աճիւնները հրկիզուած են:

ՀԱՅՐԸ.— Տղաս, մինչեւ մօրդ հանդիպիլս ռեւէ աղջիկ չեմ համբուրած: Դուն պիտի կրնա՞ս նոյն բանը ըսել ապագայ կնոջդ:

ՈՐԴԻՆ.— Այո, պիտի կրնամ ըսել, բայց վստահ չեմ թէ սուտը ճեզի չափ պաղարիւնութեամբ պիտի կրնամ խօսիլ:

տը, այսպէս դարձաւ կին՝ երեւոյթով ու վարմունքով, — խենթեցա՛ւ, բսին չատեր:

Գ.

Ձեռնամոր իր լերան վրայ:

Սատանային ընտրեալը երջանի՛կ է իր գղեակին մէջ ու կը գրօսնու՝ համբերութեամբ սպասելով որ ձկնարանին աղջիկները, ի վերջոյ յուսահատ, համակերպին իր խենէշ ցանկութեանց:

Ոսկի՛ ձկնիկներ, ալու՛ր ձկնիկներ, որոնք, էր երբեմն, Կիեւի ամէնէն գեղեցիկ աղջիկներն էին, բայց այժմ իրենց բնակարաններէն անյայտացած՝ կերպարանափոխուած, մինչ անդին՝ անոնց կորուստը կ'ողբային նուիրական քաղաքին մեծապոյն ու հնարմատ գերդաստանները:

Ոսկի՛ ձկնիկներ, ալու՛ր ձկնիկներ, որոնք տխրօրէն կը լողային, յուսահատ՝ աջ ու ձախ կ'երթային, կ'օրօրուէին ջուրին մէջ, արծաթ պղպջակներ կը հանէին, կարծես կ'արտասուէին, — ա՛խ, մայրի՛կ, մայրի՛կ:

Ձեռնամոր, ահա այսօր, նոր ոսկեձկնիկ մըն ալ կը նետէ աւազանին մէջ: Կը սարսռան ձկնիկները, կը սարսռայ աւազանին ջուրը, մայր մը աւելի կուլայ հիմա, մինչ կը քրքջա՛յ Ձեռնամոր, պահ մը կը նայի ու կը հեռանայ:

Դ.

Դո՞ւն էր որ զարնուեցաւ:

"Դո՞ւր: Այո՛, դո՛ւր: Կ'ոռնան մոլոսները, իրար անցած են դղեակին դրան պահապան շուները: Արթուն եւ դղոյշ՝ դարան մտած են, կը լրտեսեն, կը հսկեն գիշերապահ դեւերը, դորս նուտոն կ'անուանէ ռամիկը:

Դո՞ւն էր որ զարնուեցաւ:

Դո՞ւր: Այո՛, դո՛ւր: Մարդու հաւատալը չի գար, բայց դո՛ւն է, որ կը զարնուի: Անծանօթ ու քաղցր ձայն մը կը զարնէ Անիծեալ դղեակին դրան ու կ'աղերսէ.— «Բացէ՛ք, շնորհ ըրէք բացէք, ճամբորդ մըն եմ որ ճամբաս կորսնցուցած եմ, յոգնած եմ եւ անօթի»:

Ձեռնամոր հրաման ըրաւ որ բանան դռները:

Ու դրան մէջ, դուրսը, տեսնուեցաւ որ կանգնած է հրաշագեղ աղջիկ մը: Հագած էր ապրշում հանդերձներ, ուսերուն վրայ՝ ոսկեշող թանկուպի մը, որ վիզին տակ ագուցուած է եօթնալոյս ադամանդէ ճարմանդով մը: Գլուխը դրած էր տնկայ (ռուսերէն՝ կոկոշնիկ), որու մարգարիտները լուսեղէն փուշեր կ'արձակէին: Մուճակները կրակի գոյն: Հասակաւոր էր ինչպէս ալացիկ եղէգ մը:

Ձեռնամոր շլացաւ, զմայլեցաւ: Ի՞նչպէս եղած էր որ մինչեւ այժմ հանդիպած չէր այս գեղուհիին, Կիեւի պալատներուն մէջ, նոյնիսկ բովանդակ Ուկրայնայի մէջ: Լոյսով շաղուած, ծաղիկով հիւսուած՝ յուշկապարիկ մը ըլլար կարծես, դղեակին առջեւ կանգնած:

Ձեռնամոր սարսռաց հիացումէն եւ յուզումէն:

— Ո՞վ ես դուն, գեղեցիկներուն գեղեցիկը, եւ ո՞ւր կ'երթաս այսպէս՝ ամայի ճամբաներով: Հաղուստդ կը մատնէ որ դշխոյ մըն ես դուն, իշխանուհի մը անկասկած: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ կը ճամբորդես մենաւոր, առանձին, առանց նաժիշտներու ընկերակցութեան:

— Անտառին եզերքը՝ կը քաղէի վայրի ծաղիկներ, որոնք գեղեցիկ էին արտակարգօրէն: Ծաղկէ ծաղիկ երթալով՝ մոլորեցայ, թափառեցայ, եւ այսպէս կորսնցուցի ընկերուհիներս: Կ'աղաչեմ, ազնիւ Տէր, թոյլ տուէք որ պահ մը հանգստանամ այստեղ, յետոյ շնորհ ըրէք զիս առաջնորդել մինչեւ Կիեւ, մեծ դուքսին տունը, ուր հիւր կը մնամ:

— Զքնա՛ղ աղջիկ, երկնային մանկամարդուհի, կախարդուա՛ծ է այս դղեակը, ափսո՛ս, եւ այն որ կուգայ մինչեւ այստեղ՝ չի՛ կրնար այլեւս վերադառնալ, հրաշք ալ պատահի:

Ծիչ մը արձակեց աղջիկը եւ նուաղեցա՛ւ:

Երբ ուշքի եկաւ, լսեց որ Ձեռնամոր կը մրմնջէր՝ ջանալով քաղցրացնել իր ձայնը.

— Մի ցաւիր ատոր համար, երջանիկ աղջիկ, դուն աւելի բախտաւոր պիտի ըլլաս այստեղ քան որեւէ այլ տեղ: Քուկդ պիտի ըլլայ այս դղեակը, — եկուր, ցոյց տամ պարտէզը, դարպասը, չատրուանը, ձկնարանը, պատշգամը, վերնատունը, աշտարակը: Դրախտային կեանք մը պիտի անցընես, — ամէնէն հազուագիւտ ծաղիկները՝ աչքերուդ առջեւ, ամէնէն գեղեցիկ հանդերձները՝ հագուելու համար, ամէնէն թանկարժէք գոհարները՝ զարդարուելու համար, ամէնէն համադամ կերակուրները՝ բատ ախորժակիդ:

— Իրա՞ւ, իրա՞ւ, հարցուց մանկամարդ աղջիկը՝ աչքերը լայն լայն բացած, կարելի՞ է միթէ:

— Կարելի՛ է, կարելի, կը բաւէ որ ուզես կինս դառնալ:

— Կ'ուզե՛մ, բացագանչեց աղջիկը՝ հրճուանքէն թրթռալով:

Երբ կ'անցնէին ձկնարանին քովէն, աղջիկը ըսաւ.

— Թոյլ կուտա՞ք որ ոսկի ձկնիկ մը որսամ, շա՛տ կը փափաքիմ ոսկի ձկնիկ մը որսալ: Այդ ուռկանը, որ կախեր էք ձեր պատէն, ինծի տուէք պահ մը:

Ձեռնամոր, ժանուկի պէս ուրախացած, ծիծաղելով աղջկան քմայքին վրայ, երկարեց ուռկանը:

Ուռկանը Ձեռնամորի գլխուն նետեց Թուալան, այո՛, այո՛, Թուալան, քաջարի եւ խորախորհուրդ ասպետը, որ կերպարանափոխուած էր ճիշդ ինչպէս աղջիկ մը երեւոյթով ու վարմունքով:

— Ահաւասիկ այն ձուկը, ըսաւ, զոր եկած եմ որսալու:

Կախարդական ուռկանին մէջ բռնուած՝ Ձեռնամոր դարձաւ պզրելի դօդօշ մը, զոր Թուալան ճզմեց կրունկին տակ ու կոխկրտեց:

Ցետոյ սպասեց որ, կախարդանքի իրենց շրջանը աւարտելով, աւազանէն դուրս ելլեն Կիեւի ամէնէն գեղեցիկ աղջիկները, որոնց կարգին՝ իշխանուհի Օլգա, որ քաղցրօրէն կը ժպտէր իր ազատարարին:

Ե.

«Ցար Իվան, կամօքն Աստուծոյ՝ կայսր համայն Ռուսիոյ, ողջոյն եւ օրհնութիւն կ'ուղարկէ իր զօրապետներուն, կուսակալներուն, ժողովուրդին եւ կը հաղորդէ թէ իր սիրեցեալ դուստրը, իշխանուհի Օլգա, եւ ասպետ Թուալան, արտօնուած են ամուսնանալու, պսակադրութեան սուրբ արարողութիւնը պիտի կատարուի այս Կիրակի: Այս ուրախ առթիւ թող խրախճանքներ ըլլան ամբողջ երկրին մէջ եւ հանդիսութիւնները տեւեն եօթը օր եւ եօթը գիշեր»:

Թարգմ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 26, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Շաւիլի անտառին մէջ, զինեզմանատան մօտ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ եւ մասնակցութեամբ Փարիզեան շրջանի բոլոր խումբերուն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Անձրեւի պարագային ապահովուած է բաղաքապետարանին սրահը:

Մասնաւոր տեղ կառքերու համար:

Հասցէն՝ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ալֆորվիլէն օթօքառները կը մեկնին առաւօտեան ժամը ութին, Պուլվ. Քառնոյէն: Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները: Գին՝ 400 ֆրանք:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 26, ամբողջ օրը, ՎԱԼԱՊՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Յ. ԳԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին— Հայկական պարեր Սէն Լուի Նոր Սեբաստիոյ պարախումբին կողմէ: Գուլի մրցում, շամփուրով խորոված, պիւֆէ:

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի համար արձանագրուիլ մինչեւ Ուրբաթ 24 Յուլիս, 300 ֆրանք երթուդարձի համար: Ա. Քէօսէյեանին (Փլաս տ'էքս): «Յառաջ»ի հաստավաճառ Գ. Տէրկեանին, (Տոմի-նիքէն), ժամավաճառ Ա. Գէորգեանին (Փըթիթ Մարի): Օթոքառը Փլաս տ'էքսէն նոյն օրը առաւօտ ժամը եօթին:

ԳՈՄՈՆԷՆ հանրակառքը կը մեկնի ժամը 7·30ին:

Արձանագրուիլ ընկերներ Նշան Դարբինեանի, Յակոբ Տօլպաշեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Յովսէփ Գոճակէօզեանի մօտ:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի «Անտոք» ենթակոմիտէին և Նոր Սեբաստիոյ «Վարդգէս» խումբին:

26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը տասնէն մինչեւ 22, Փոն Անթէնի (Վարիզէլ) Օ Պեռժ տը Սոլ գովասուն պարտէզին մէջ:

Նախագահութեամբ՝ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆի:

Կը խօսի ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ այլ անակնկալներ:

Մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի Նոր Սեբաստիոյին:

Կը հրաւիրուին՝ Ֆրանսայի բոլոր քոյր կազմակերպութիւնները:

Ուտելիքներ հետերնին բերել, բացի խմիչքէն:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի առիթով կը տօնուի՝ ընտանեկան զբօսահանդէսով:

Կազմակերպուած՝ Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ:

Տեղի պիտի ունենայ 26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Բաֆէ Լամարկի եռեւի գովասուն պուրակին մէջ: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը անխտիր:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ամփոփողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ «Շ. Միսաքեան» խումբի ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին արձակուրդի, նոր հասցէի մը առանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան: Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը:

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն գոհացում պիտի չտրուի. նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան առնուիլ եւ հասցէի սխալներ բանեցնել:

Մեր հատավաճառ ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր.:

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը:

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐՁՈՒ Է

Քօթ տ'Ազիւրի վրայ վարձու է եւ անմիջապէս տրամադրելի ամէն յարմարութիւններով օժտուած յարկաբաժին մը, (մեծ սթիւտիօ), Թուլօն Սիւր Մեռ: Կահաւորուած չորս հոգիի համար: Դիմել՝

Mme. Danglard
9 Rue Mazagran, Paris
Հեռաձայն՝ ՓՐՕ. 01·69 (դրասենեակի ժամերուն):

Շ Ա Ւ Ի Լ

Շաւիլի Հայոց Եկեղեցիին հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ Յուլիս 26-ին կիրակի առաւօտ պիտի կատարուի պատարագը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆ

Կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջակայից Հայոց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերութեան կողմէ, տեղի պիտի ունենայ 11 Հոկտ. 1959, ժամը երեքին:

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Նկատի ունենալ այս թուականը:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք։ Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒԼԻՍ — MARDI 21 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8448 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4349

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՊԱՏՐՈՒԱԿԸ

Պերլին։ Այս է անունը Խորհրդային Միութեան բեմադրած քաղաքական նոր թատերախաղին ։

Քանի՞ արարով պիտի վերջանայ ։

Դժուար թէ անոր հեղինակը՝ Կրեմլինն իսկ չի կրնար այլեւս պատասխանել հարցումին, որովհետեւ իր յղացած խաղը նախատեսած ձեւով ու թափով չընթանար, շնորհիւ արեւմտեաններու մինչեւ այսօր ցոյց տուած հաստատ կամքին ։

Երեք ամիս առաջ, երբ արտաքին չորս նախարարները ժողովի նստան Ժընեւի մէջ, ոչ ոք պատրանքն ունէր որ ժողովը պիտի ըլլար կարճատեւ եւ արդիւնքը՝ դրական։ Այդպէս կրնար ըլլալ սակայն, եթէ Խորհրդային Միութիւնը, որ նախ առաջարկելով, ապա պահանջելով եւ մինչեւ իսկ սպառնալով՝ նախաձեռնարկ եղած էր ժողովին, Ժընեւ եկած ըլլար արեւմտեաններուն պէս խաղաղասէր եւ հաշտարար ոգիով, փոխանակ վրան բաց յետին մտքով մը։

Արեւմտեանները եւ իրենց հետ աշխարհի բոլոր պետութիւնները գիտեն այսօր որ Պերլինը պատրուակ մըն է Ռուսերուն համար։ Այդ անունով եւ առիթով խորհրդային դիւանագիտութեան հետապնդածը եւ ամէն գինով գործադրել ուզածը Գերմանիոյ՝ միացեալ Գերմանիոյ մը խորհրդայնացումն է ։

Այդ նպատակին հասնելու համար է որ Ռուսերը առաջին մէկ օրէն, ամէն բանէ առաջ, փորձեցին Արեւմտեաններուն պարտադրել Արեւելեան Գերմանիոյ ինքնավար եւ անկախ պետութեան մը հանգամանքը։ Այս էր Ռուսերուն յետին միտքը եւ եթէ փորձը յաջողէր, անոր յաջորդող խորհրդային երկրորդ պահանջքը պիտի ըլլար հրաւիրել եւ ձգել որ երկու Գերմանիաները, գլուխ գլխի, համաձայնին իրենց միութեան ժամուն եւ ձեւին վրայ։ Բնականաբար այն թաքուն յոյսով եւ գուցէ վստահութեամբ որ սարքուած արեւելեան Գերմանիոյ միջոցով, Խ. Միութիւնը պիտի հասնէր իր քաղաքական նպատակին ։

Այս բոլորը յայտնի եղաւ Ժընեւի առաջին շրջանին։ Մայիս 18էն մինչեւ Յունիս 20, կրեմլիոյի բրած սկզբնական առաջարկն ու յետագայ փոփոխակները լայնօրէն փաստեցին վերի մեկնութիւնը ։

Ամիս մը վիճաբանելէ ետք ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյացաւ Զորսերու միջեւ, ընդհակառակն, այնքան խոր էր երկու կողմերու տարակարծութիւնը որ երեք շաբթուան միջնարար մը անհրաժեշտ նկատուեցաւ ։

Յուլիս 13էն ի վեր սկսած է Ժընեւի երկրորդ արարը ։ Ըստ երեւոյթներուն, Արեւմտեանները պատրաստ են աւելի ճկուն դիրք մը բռնելու Պերլինի միացումի վէճին մէջ, եթէ Խորհրդային Միութիւնը՝ իր կարգին, զիջումներ կատարէ Գերմանիոյ միացման համար ։

Իրականին մէջ, Խ. Միութիւնը հակառակ չի կրնար ըլլալ միացեալ եւ զօրաւոր Գերմանիոյ մը։ Պատմութեան ընթացքին երկու երկիրներուն շահերը սաէպ նոյնացած են ։

Ռուսաստանն ու Գերմանիան դաշնակցութեան եւ զինակցութեան երկար անցեալ մը ունին։ Խ. Միութիւնն ալ միշտ ուզած է, մինչեւ իսկ հիթլերական վարչաձեւին առնէ, ուժեղ Գերմանիա մը, Եւրոպայի սիրտին վրայ, պայմանաւ որ, իրմով ըլլայ ակամայ, ան ենթարկուած ըլլայ Մոսկուայի քաղաքականութեան ։ Խ. Միութեան համար, նման Գերմանիա մը Եւրոպական Զինատու մը կրնայ ըլլալ։ Եւ այդպէսով, Ասիայէն ետք, Մոսկուա կրնայ հզօր յենարան մը ունենալ՝ Արեւմուտքի եւ աշխարհի դէմ իր տարած պայքարին համար ։

Կրեմլիօ կ՚ուզէ համադաշնման կոմիտէ մը ստեղծել (արեւելեան եւ արեւմտեան Գերմանիա) որ քննէ գերմանական հարցը եւ պատրաստէ հաշտութեան դաշնագիրը ։ Արեւմուտքը կը պատասխանէ՝, Պոնի կառավարութեան ներշնչումով, որ այդ կոմիտէին պէտք է մաս կազմեն նաեւ Զորսերու պատուիրակները։ Նման կոմիտէ մը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ Ժընեւի ժողովին շարունակութիւնը ։

Եթէ Խ. Միութիւնը ընդունի այս առաջարկը, թատերախաղը պիտի շարունակուի երրորդ արարով մը։

Անհրաժեշտ է որ շուտով լուծուի Պերլինի Գորդեան հանգոյցը, Զորսերու խելքով, եւ ոչ թէ սուրով ։

Ճիշդ քսան տարի առաջ, Տանցիկի պատրուակը պատճառ եղաւ Բ. աշխարհամարտին ։

Անորակելի ոճիր մը պիտի ըլլար մարդկութեան դէմ, եթէ վաղը Ժընեւի ձախողութեամբ, նոր աշխարհամարտի մը առաջնորդէր Պերլինի պատրուակը ։

« ՅԱՌԱՋ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԶՈՀԵՐ
ՔԱՍԸՄ.— ԱՆԽՂՃՕՐԷՆ ՊԻՏԻ ՎԱՐՈՒԻՆՔ ԱՆՈՆՑ ՀԵՏ

★

Պէյրութի եւ Գահիրէի թերթերը գրած էին, թէ խառնուրդներ ծագած են Քերքիւքի մէջ (Հիւս. Իրաք)։ Ներկայիս Պաղտատի ձայնասփիւռը կուգայ հաստատել թէ բանակին ու համայնավարներու միջեւ բախումներ ունեցած են ։

Պաղտատի ձայնասփիւռը սփռեց բանակի պաշտօնական զեկոյց մը, ուր կը յայտնուի, — «Ապահովութիւնն ու կարգապահութիւնը վտանգող միջադէպեր պատահեցան Քերքիւքի մէջ, վերջին օրերու ընթացքին։ Յարձակումներ գործուեցան բանակին դէմ եւ բազմաթիւ հաստատութիւններ վնասուեցան ։

« Կը ցաւինք որ նման դէպքեր պատահեցան. կը յայտարարենք սակայն, թէ կացութիւնը հանդարտած է այլեւս Քերքիւքի մէջ։ Մասնաւոր յանձնախումբ մը ղրկուեցաւ հոն՝ պարագլուխները երեւան հանելու եւ օրէնքին համաձայն դատելու համար»։

Այս հրամանագիրը ստորագրուած է Իրաքի զինուորական կառավարիչ՝ Զօր. Ահմէտ Սալեհ Ապտիի կողմէ ։

Ամերիկեան ձայնասփիւռի Ազգային կայանի Պաղտատի թղթակիցին համաձայն կռիւներու ընթացքին 90 հոգի սպաննուած են ։ Բախումներ եղած են նաեւ Պասրայի եւ Եփրատի շրջանին մէջ, իսկ Քերքիւքի մէկ մեկուսացած ըմբոստներ տակաւին կը շարունակեն կռուիլ ։ Նոյն թղթակիցը յաջողած է նաեւ տեսակցութիւն մը ունենալ Զօրավար Քասըմի հետ, որ յայտարարած է թէ եղածը «պարզ թիւրիմացութիւն մըն է »։

Այսուհանդերձ, Վարչապետ Քասըմ բուռն ճառ մը խօսեցաւ Պաղտատի մէջ, հաստատելով թէ խառնուրդներ եղած են Քերքիւքի եւ Իրաքեան այլ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ — «Խստօրէն պիտի պատժեմ բոլոր անոնք, որոնք ազատութիւնը վտանգեցին» յայտարարեց ան, առանց յիշատակելու համայնավարներու անունը. բայց հետեւեալ խօսքերը յստակօրէն ցոյց կուտան թէ որո՛նց ուղղուած էր վարչապետին ստերը.— «Մարդիկ կան՝ որ կ՚ըսեն թէ ժողովուրդի թշնամիներուն ազատութիւն պէտք չէ տալ։ Բայց ես կը պատասխանեմ՝ թէ միայն իշխանութիւնն ու օրէնքը իրաւունք ունին ճշդելու՝ թէ որո՛նք են ժողովուրդի թշնամիները։ Ես պիտի պաշտպանեմ բովանդակ ժողովուրդը։ Ես կը պաշտպանեմ ժողովուրդը եւ բանակը պատրաստ է ճզմելու ժողովուրդին թշնամիները։ Բանակէն, — սպայ, ենթասպայ եւ զինուոր,— կը խնդրեմ որ հետեւին միայն սպայակոյտին կողմէ տրուած հրահանգներուն» ըսաւ Քասըմ, զգուշացնելով զանոնք «այն մարդոց դէմ՝ որոնք կը փորձեն բանակը խաբել »։

Ուշագրաւ է նաեւ Վարչապետին հետեւեալ յայտարարութիւնը — « Մեր երկիրը ձերբազատուեցաւ օտար լուծէն եւ հիմա ժամանակն է որ վերջ դնենք միգմէ՛ շատերուն սարկութեան ։ Այսօրուընէ սկսեալ, բոլորին կ՚ըսեմ որ ապրին խաղաղութեան մէջ»։

Դամասկոսի թերթերէն մէկուն համաձայն «տասնեակ մը մեռեալներ կան միայն» Քերքիւքի մէջ։ Քասըմի գլխաւոր գործակիցներէն մէկը, գնդապետ Շամսեսին Ապտալլա, Պաղտատի զինուորական Ա. Ատեանի նախագահը յարձակման ենթարկուած է համայնավարներու կողմէ եւ հիւանդանոցին մէջ մեռած՝ իր ստացած վէրքերուն հետեւանքով։ Համայնավարները գնդապետ Շամսեսինը կը նկատէին գլխաւոր պատասխանատուն այն որոշումին՝ որ Զօր. Քասըմ տուաւ. — Զախակողմեաններու հակակշռին ենթակայ ժողովրդական դիմադրական կազմակերպութեանց զինաթափում ։

Գահիրէ հասած արեւմտեան լրագրողներու համաձայն՝ Պաղտատի մէջ ալ միջադէպեր պատահած են Յուլիս 14ի տօնակատարութեանց ընթացքին ։

Ամէն պարագայի մէջ, իրաքեան գրաքննութիւնը արգիլած է օտար լրագրողներուն՝ որ դէպքերը հաղորդեն իրենց թերթերուն ։

Միւս կողմէ, իրաքեան սահմանի գիւղերուն մէջ բնակող 83 Քիւրտեր Թուրքիա ապաստանեցան եւ քաղաքական տարագրի իրաւունք ուզեցին ։

Արեւմտեան մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ այս դէպքերուն, միաձայնութեամբ յայտարարելով թէ Մուսուլի յեղափոխութենէն ի վեր Իրաքի մէջ պատահած ամէնէն ծանր դէպքերն են այս վերջինները ։

Միջին Արեւելքի մամուլի գործակալութիւնը, որ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան կիսապաշտօնական բերանն է, կը հաղորդէ թէ կռիւները կը շարունակուին եւ Քերքիւքի մէկ մասը տակաւին համայնավար ըմբոստներու ձեռքը կը գտնուի։ Կարգ մը խռովարարներ ձերբակալուած եւ կախուած են արդէն ։

Ապստամբութեան սկիզբը խումբ մը զինուորականներ անցած են համայնավարներու կողմը ։

Ներկայիս, կը գրէ Գահիրէի «Ալ Կումհուրիէ» թերթը, Իրաք կը գտնուի քաղաքացիական կռիւներու սպառնալիքին ներքեւ։ Մօտ հարիւր հոգի սպաննուած են Յուլիս 14էն ի վեր տեղի ունեցող կռիւներու ընթացքին ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ ընդհանուր քարտուղար Հասունա Գահիրէէն Ամման գնաց, ուր դիմաւորուեցաւ Յորդանանի Վարչապետ Մաժալիի կողմէ ։ Հասունա Ամման գացած է, որպէսզի Յորդանանի եւ Ա. Մ. Հանրապետութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող վէճը լուծէ ։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ կէս միլիոն մետաղագործներու գործադուլը կը շարունակուի մէկ շաբաթէ ի վեր. ոչ բանուորական կազմակերպութիւնները եւ ոչ ալ գործատէրերը զիջումներ ընելու տրամադրութիւն ունին ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ արտաքին նախարարները իրարու այցելութեան գացին Շաբաթ եւ Կիրակի։ Կրոմիքօ, իր 50րդ տարեդարձին առթիւ բազմաթիւ շնորհաւորութիւններ ստացաւ, ինչպէս նաեւ ծաղիկներ Ֆոն Պրենթանոյէն եւ ջերմ տողեր՝ Սելվին Լօյտէն ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ ամերիկացի մը, Ուիքալտօ Ուիքչիարտելլի «երկար մտածելէ ետք որոշեց Միացեալ Նահանգներէ հեռանալ եւ հաստատուիլ Խ. Միութիւն՝ իր ընտանիքին հետ, հակառակ անոր որ համայնավար չէ» ։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ 38րդ անգամ ըլլալով «լուրջ ազդարարութիւն» մը ըրաւ Միացեալ Նահանգներու, բողոքելով որ ամերիկեան ռազմանաւեր անցած են չինական ջուրերէն ։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Նախագահը Շաբաթ օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հռոմի մէջ, Նախագահ Ճիովաննի Կրոնքիի հետ. կը կարծուի թէ Հապիպ Պուրկիպա ծրագիր մը ներկայացուցած է Կրոնքիի, Ալժերիոյ մասին ուր կ՚առաջարկէ որ Ֆրանսան ներքին ինքնավարութիւն տայ Ալժերիոյ հինգ տարուան համար, որմէ յետոյ ժողովուրդը արտայայտուի հանրաքուէով ։ Պուրկիպա տեսակցութիւն մը տուած է նաեւ Իլ Թէմփօ շաբաթաթերթին որ գաղթատիրութեան, զինուորականութեան, ազգայնականութեան դէմ արտայայտուած ։ Կիրակի առտու Յովհաննէս ԻԳ. ընդունեցաւ Թունուզի նախագահը ։

ՖԻՏԷԼ ԳԱՍԹՐՕ կը մերժէ ետ առնել իր հրաժարականը. հակաառաջարկ նախարարները ծունկի եկած աղաչած են ։ Միւս կողմէ ոչ մէկ հետք կայ Գասթրոյի հրաժարականէն։ Վերջին լուրերու համաձայն Գասթրօ աւելի ամրապնդած է իր դիրքը եւ նախագահ Ուռութիա քաշուած իր պաշտօնէն ։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ արժեզրկեց փեսեթան, այս ձեւով ան պիտի արժէ ութ ֆրանք քան փոխանակ 12.03ի եւ Սպանիա պիտի կարենայ փոխատուութիւններ ընել ։

ԼԻՈՆԻ մէջ Ալժերիացի. Ճակատի անդամները փորձեցին օդը հանել բնական կազի գործարանը։ Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ճիշդ ժամանակին միջամտել. 15 հոգի ձերբակալուեցան, որոնց մէջ կայ կին մը։ Ահաբեկչական շարժումի սկիզբէն ի վեր ֆրանսական ոստիկանութեան ամէնէն մեծ գործը կը նկատուի ասիկա ։

ՊԵԼՃԻՔԱԿԱՆ ՔՈՆԿՕՅԻ մէջ մթնոլորտը միշտ լարուած է եւ բոլոր Եւրոպացիները միացած են՝ Պրիւսէլի քաղաքականութեան դէմ բողոքելու համար ։

ՏԱՔԵՐՈՒ հետեւանքով բազմաթիւ հրդեհներ պատահած են, մասնաւորապէս Մարթիկի շրջանը (հարաւային Ֆրանսա), նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով ։

ԻՏԱԼԻՈՅ նաւաստիներու գործադուլը վերջացաւ 42 օր տեւելէ յետոյ ։

ՍԷՆ ՏԸՆԻԻ (Փարիզ) մէջ Ֆրանսացի ոստիկան մը յարձակման ենթարկուեցաւ Ալժերիացի երկու ահաբեկիչներու կողմէ եւ ծանրապէս վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։ Ոճրագործները փախած են ։

ԼՈՆՏՈՆԻ «Տէյլի Էքսփրէս» կարեւոր թերթին համաձայն՝ բրիտանական ջրածին ռումբերու պահեստը պիտի կրկնապատկուի ։

ՄՈՆԹՐԷՕՅԻ մէջ (Զուիցերիա) Մարոքի թագաւորը, արքայորդին եւ Վարչապետը քաղաքական խօսակցութիւններ կ՚ունենան ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ հեծանիւով վերջացաւ Շաբաթ օր սպանացի Պահամոնթէսի յաղթանակով ։

ԼԱՏԻՆ ՔՈՅՐԵՐ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը առաջին անգամ ըլլալով այցելեց Իտալիա, ուր գտաւ խանդավառ ընդունելութիւն, զարմանք եւ գոհունակութիւն պատճառելով Ֆրանսական մամուլին :

Այցելութիւնը կրկնակ նպատակով էր՝ մէկը զգացական, տօնել Ֆրանսական եւ Իտալական արիւնի զինակցութեան հարիւրամեակը, միւսը քաղաքական, Իտալ-Ֆրանսական սերտ գործակցութիւնը եւրոպական միութեան մէջ: Նախագահը հաստատեց Փարիզ – Պոն առանցքը եւ կ'ուզէ հաստատել նաեւ՝ Փարիզ – Հռոմ առանցք մը :

Երկու Նախագահները այցելեցին պատերազմի դաշտերը, ուր լատին բանակներ վերագանց զոհաբերութեամբ ճակատեցան աւստրիական բանակներուն դէմ Լոմպարտիան ազատագրելով գերման լուծէն: Մաճենթա, Սոլֆերինօ պատմական վայրեր են անմոռանալի յիշատակներով լեցուն: Տը Կոլ, ոգեկոչելով հարիւրամեակ մը առաջ կատարուած մեծ գործը, յիշեց Նափոլէոն Գ.ի խօսքը. «Բանակ մը անպարտելի է՝ երբ առջեւն ունի մեծ գաղափարական մը եւ ետին՝ մեծ ժողովուրդ մը»: Երկու մեծ ժողովուրդներ միացան պատերազմի դաշտերուն վրայ՝ իրականացնելու համար գաղափար մը՝ ժողովուրդներու ինքնորոշման, օտար տիրապետութենէ մը ազատագրման, սեփական կեանք մը վարելու գաղափարը: Մեծ ժողովուրդ մըն էր անցեալին մէջ Հռոմի ժողովուրդը, որուն ուղղակի ժառանգորդն է Իտալիոյ ժողովուրդը եւ որուն պարտական կը մնայ Ֆրանսան : Նախագահը աւելցուց. «Ֆրանսա մասնակցելով Իտալիոյ ազատագրութեան, կը վճարէր քսան դարէ ի վեր Հռոմի հանդէպ ունեցած պարտքը»:

Այսօր ալ երկու երկիրները միանալու են ազատութեան պաշտպանութեան համար, միջազգային խաղաղութեան համար: «Ամէն ինչ որ կը միացնէ Իտալիան եւ Ֆրանսան, դիւանագիտական սերտ յարաբերութիւն, հասարակաց շուկայ, զինուորական զինակցութիւն, ոչ միայն կը նպաստէ մեր երկու երկիրներու ապահովութեան եւ յառաջդիմութեան, այլ նաեւ՝ կ'ամրացնէ միջազգային հաւասարակշռութիւնը »:

Տը Կոլի բարեկամները, Ֆրանսայի այսօրուան վարչապետ Միշել Տըպրէ հակառակ էին եւրոպական միութեան մը: Այժմ Նախագահը համոզուած է, որ այդ միութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է: « Կը մտածենք աշխատակցիլ նոր Եւրոպայի վերածնութեան համար, որ առանց ազատութեան դատարկ եւ մելամաղձոտ աշխարհագրական արտայայտութիւն մը պիտի ըլլայ»:

Նախագահներու եւ արտաքին նախարարներու տեսակցութիւնը քաղաքական գետնի վրայ, միջազգային մարզին մէջ սերտ գործակցութիւն մը պիտի ըլլայ : Իտալիա եւ Ֆրանսա կը ծրագրեն աշխատակցութիւն Թերաճ երկիրներու օժանդակութեան: Բայց ի՞նչպէս, աղքատ երկիր մըն է Իտալիան եւ ունի իր Թերաճ հարաւը: Ֆիրէնցէյի պատմաբան Փասքուալէ Վիլարիի «Հարաւային Նամակներ»ու հրատարակութենէն մինչեւ այսօր Իտալիոյ հարաւը հակասութիւն մը կը կազմէ հիւսիսի ճարտարարուեստական նահանգներուն հետ: Հանրապետական Իտալիան հազիւ հազ կարողացաւ կարգադրել հողային հարցը:

Ֆրանսայի պիւտճէն ծանրաբեռնուած է ալժերիական ծախքերով եւ խաղաղութիւնը հաստատուելէ ետք միլիառներու պէտք ունի 11 միլիոն Ալժերիացիներու տանելի կեանք մը ապահովելու համար: Երկու երկիրները ի՞նչ կրնան տալ Եգիպտոսի, ուրկէ հեռացած են Ֆրանսական դրամագլուխը եւ իտալական աշխատաւորները :

Ելմտական նախարար Փինէ կը յայտարարէր. « Ֆրանսայի պահեստի դումարն է մէկ միլիառ տոլար, պարտքը երեք միլիառ, երկու տարիէն վճարելի տոկոսներուն գումարը պիտի ըլլայ կէս միլիառ տոլար»:

Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը անցեալ 24 Սեպտեմբերին Այզընհաուըրի եւ Մաք Միլընի ղրկեց յուշագիր մը առաջարկելով երրեակ տիրեկթուարի մը կազմութիւնը՝ մէկ քաղաքականութիւն, մէկ ռազմավարութիւն ունենալու համար: Երեքը պիտի համաձայնէին փոխադարձ շահերու շուրջ, երեքը պիտի վարէին միջազգային քաղաքականութիւնը: Իտալիա դուրս կը մնար Երրեակ Խորհուրդէն եւ Իտալիոյ նախկին վարչապետը, Ֆանֆանի, փութաց բողոքագիր մը ղրկել Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն:

Զօրավարին դիմումը տարբեր նպատակ մը կը հետապնդէր. Լիփմանի համաձայն՝ հակակշռի տակ առնել հիւլէական զէնքերը: Ֆրանսա առաջարկեց Ատլանտեան Ուխտի զէնքերուն հակակշիռը եւ ամերիկեան օդանաւեր Անգլիա փոխադրուեցան: Ֆրանսա կը մերժէ Նաւատորմը զինակցութեան հրամանատարութեան տակ դնել: Ամերիկա եւ Անգլիա վերապահ կը մնան:

Ֆրանսա կը բաղձայ անդամակցիլ «հիւլէական ակումբին» ռումբ շինելու գաղտնիքը ստանալ Ամերիկայէն, կը զարմանայ որ Ամերիկա օրէնքի մը հիման վրայ կը մերժէ գաղտնիքը փոխանցել երբ հակառակորդ Խ. Միութիւնը արդէն կը պատրաստէ ռումբեր :

Ֆրանսա ալ կրնայ ժամանակի ընթացքին հիւլէական գաղտնիքը ձեռք ձգել մեծ ծախքով: Միայն թէ Ֆրանսայի մասնակցութիւնը «հիւլէական ակումբ»ին պիտի դրդէ Իտալիան ալ, Գերմանիան ալ ակումբի անդամ ըլլալու, այն ատեն զինական հաւասարութիւն մը պիտի հաստատուի պետութեանց միջեւ, բայց վըտանգը աւելի պիտի մեծնայ : «Առանց հիւլէական զէնքի Եւրոպա չի կրնար անկախ քաղաքականութիւն մը ունենալ », կը գրէ Ֆրանսական մամուլը : Լոնտոնի ժողովին մէջ Ֆրանսայի ներկայացուցիչ Զօր. Քարփանթիէ կ'ըսէր. «Եթէ Ռուսիա յարձակում գործէ պայմանադրական զէնքերով, ի՞նչ պիտի ընէ Ամերիկան: Պիտի չուզէ ռումբ արձակել, որպէսզի Ռուսիան ալ չարձակէ Ամերիկայի վրայ, այդ պարագային չի կրնար պաշտպանել զինակիցները: Հետեւաբար փոքր զինակիցներն ալ օժտուելու են ռումբերով »:

Զօրավարին արտայայտութիւնը թարգմանութիւնն է նախագահին մտածումին :

Այցելութեան նպատակներէն մէկն է Միջերկրականեան դաշինքի մը կնքումը, այն ատեն Ատլանտեան Ուխտը կ'երկնցի: Ուխտին անդամները պարտաւոր պիտի ըլլան Ֆրանսայի դիրքը ուժեղացնել Ալժերիոյ մէջ, հաւանաբար վերապահ գտնուին, ինչպէս Ամերիկա, որ կ'ուզէ գոհացում տալ մասամբ զօրավարին բայց վերապահ է ալժերիական խնդրին մէջ, որովհետեւ «չուզեր վտանգել իր քաղաքականութիւնը արաբ պետութեանց հանդէպ »:

Լաւալ Հռոմի հետ համաձայնելէ յետոյ կը մտածէր Պերլին երթալ եւ համաձայնութեան եզր մը գտնել Գերմանիոյ հետ: Շարլ Մորասի համաձայն «օսկեդէն կանոն» ըլլալու էր լատին միութիւնը Գերմանիոյ համաձայնութեամբ : Լաւալի դաշինքը տապալեցաւ, նոր դաշինքին քաղաքականութիւնը հակառակ ուղղութիւն բռնեց. Հռոմ – Պերլին առանցքը կազմուեցաւ: Ուրիշներ հաշտ աչքով չդիտեցին ցամաքային միութիւն մը :

Լիփման կ'առաջարկէ տեսակցութիւն մը Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի նախագահներուն միջեւ, «Փարի – Փրէս» կը հաղորդէ, թէ Անգլիոյ Թագուհին անգլիական դեսպանին միջոցով Զօրավար հրաւիրած է Լոնտոն, անշուշտ պետութեամբ վարչապետին :

Արեւմուտք կը խարխափէ սերտ միութեան մը ծրագիրը իրականացնելու նպատակով, Արեւելք՝ մինչեւ Խաղաղական միատարր պլոք մը կը կազմէ, հակառակորդները գերազանցելու առաջադրութեամբ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ՝ 12 ՏԱՐԻ ԵՏՔ

ԽՄԲ.— Լը Մոնտի մէջ, Թիպոր Մէնտ, Նոր Տելհիէն թղթակցութիւններու շարք մը կը հրատարակէ, ուր ասիական երկիրներու վերաբերեալ հարցերու մասնագէտը կ'ընէ Հնդկաստանի ներքին ու ապագային վերաբերող խորհրդածութիւններ :

Ստորեւ՝ կը քաղենք գլխաւոր մասերը.

—Քանի մը տարիներ առաջ, երբ կը խօսէինք Հնդկաստանի ապագային մասին, Նեհրու ինծի ըսաւ թէ՝ ցորչափ հարցը մնայ «յոյսե»ին վրայ, այնքան իր երկիրը պիտի չենթարկուի յախուռն փոփոխութեան մը: Դարձեալ, Պ. Նեհրու կը հաստատէր որ, եթէ Հնդիկները շարունակէին մտածել թէ կը յառաջդիմէին դէպի վերջնական նպատակ մը, հոգ չէ թէ դէպի համեստ բարելաւումը իրենց վիճակին, դարձեալ պիտի չհետեւային յառաջադէմ փոփոխութեանց դրութենէն: Իր լաւատեսութիւնը կը հիմնէր հսկայ ամբարտակներու, մետաղագործարաններու եւ բազմաթիւ ուրիշ ծրագիրներու իրականացման վրայ :

Վերջերս, Նոր Տելհիի մէջ հարցուցի իրեն թէ՝ միշտ կը խորհէ՞ր արդեօք որ իրերը կը գտնուէին տակաւին «յոյսի աստիճանին» վրայ: Տակաւին կը հաւատար, բայց այս անգամ, այնպէս կը թուէր թէ նուազ հաստատական էր: Ամէն բանէ աւելի, մտահոգ էր պարենաւորման հարցով, այն ահաւոր անկարելիութեամբ՝ որուն մէջ կը գտնուի Հնդկաստանը, կարենալ սնուցանելու իր օր ըստ օրէ աճող ու բազմացող միլիոնաւոր նոր բնակչութիւնը :

Պ. Նեհրու, իր հաշիւներուն մէջ երբեք նկատի չէ առած իր անձին հմայքն ու ազդեցութիւնը հնդիկ ժողովուրդին վրայ, որպէսզի անոնք կարենան մնալ «յոյսի աստիճանին» վրայ :

Հնդկաստանի բոլոր անկիւններուն մէջ երբ քաղաքական հարցերու վերաբերեալ խօսակցութիւններ եմ ունեցած, միշտ լսած եմ հետեւեալ խօսքերը :—

« Քաղաքական մարդի՞կ: Անոնք միայն իրենց սեփական ապագային մասին է որ կը մտածեն: Նեհրուն է միայն, միակը՝ որ զանոնք կը մղէ բան մը ընելու ժողովուրդին ի նպաստ »:

Եւ սակայն, այս մարդը — որ միակ շանթարգելն է իր երկրին սպառնացող կայծակներուն դիմաց, շնորհիւ այն յոյսին որ իր ներկայութիւնը կը ներշնչէ — այս մարդը քանի մը տարիէն պիտի թեւակոխէ իր եօթանասուն տարեկանը եւ ակնյայտնի կերպով յոգնած է: Ոչ միայն հետզհետէ աճող ու բազմացող սադրանքներով շրջապատուած է ; այլեւ սկսած է նշաւակ դառնալ տակաւ աւելի խայթիչ դարձող քննադատութեանց :

Եւ յիրաւի, Հնդկաստանի քաղաքական կրկէսին մէջ գլխաւոր մտահոգութիւնը այն է՝ թէ ո՞վ պիտի ըլլայ Նեհրուի յաջորդը: Եւ այս հարցին շուրջ այժմէն արդէն բացայայտ պայքար կը մղուի :

Տասներկու տարի առաջ, երբ Հնդկաստան ձեռք բերաւ իր անկախութիւնը, լաւատեսութեան պատճառները նուազ էին: Լուծելի հարցերու խառնիճաղանճը, կիրքերը՝ որոնց միջեւ ծնած էր անկախութիւնը, այն նիւթական պայմանները

ԱՐԹԻՒՐ ՔԷՕՍԹԼԷՐ

ՄԱՀԱՊԱՐՏ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԸ

★

Այս ցանցը ունէր չորս օրաթերթ՝ ձախ ազատական, աւելի քան տասը շաբաթաթերթ, ամսագիր, ժամուլի գործակալութիւն մը, հրատարակչութիւն մը եւն. : Կարեւոր պաշտօն մը ունէի: Գրագիր մը, երկու հեռաձայն, մեծ գրասենեակ մը եւ կառք մը դրուած էին տրամադրութեանս ներքեւ: Շատ լաւ կը շահէի:

— Բայց, համայնավարութի՞ւնը :

— Համայնավարութեան յարեցայ Մարքս, Էնկելս եւ Լենին կարդալէ ետք: «Գիտութիւնը եւ Յեղափոխութիւնը » ցնցած էր զիս: Միւս կողմէ, Ազգային-ընկերվարութիւնը հող կը շահէր Գերմանիոյ մէջ: 1930 Սեպտեմբեր 14ին, Ռայխշթակի ընտրութիւններու ատեն Պերլին դացի իբրեւ թղթակից. մէկ օրէն միւսը՝ Նացի երեսփոխաններու թիւը 4էն բարձրացաւ 107ի :

Կար նաեւ աւելին: 1918 Նոյեմբերին, երբ 13 տարեկան էի, Հունգարիոյ մէջ տեսայ համայնավար յեղափոխութեան ծնունդը: Յիշողութեանս մէջ մնացած էր հսկայ յուղարկաւորութեան մը պատկերը — Դագաղին ետեւէն յիսուն հազար բանուորներ դանդաղօրէն կը քալէին, մինչ Շոփէնի «Մահանուագ»ը կը հնչէր ... այդ նուագը, այդ մարդիկը՝ դանդաղաքայլ եւ վճռական զիս հոգեփոխած էին: Փեշտայի մէջ կ'երգէին «Միջազգայնականի» հունգարերէն թարգմանութիւնը :

Անցեալն ընդմիշտ քանդելու համար՝
Ստրո՛ւկ ամբոխ, ոտքի ել,
Պիտի խախտենք աշխարհն հիմէն ,
Ոչինչ էինք· պիտի ըլլանք ամէն բան :

Այս բոլորը՝ Շոփէն, աշխարհն խախտել իր հիմէն եւն. սքանչելի էին տղու մը համար: Առաջին ծանօթութիւնս՝ համայնավարութեան հետ :

Երկրորդ հանդիպումը՝ տասնըմէկ տարի ետք, 1929 Յունիսին նաւու մը վրայ՝ երբ Պաղեստինէն կը մեկնէի : Երիտասարդ աղջիկ մը ծանօթացած էի. 18 տարու, թուխ, համակրելի, կապոյտ հագած, կաշիէ պայուսակ մը ձեռքը, կարմիր վզնոց մը...: Պաղեստինէն կը մեկնէր Ռուսաստան. Աւետեաց Երկրէն կ'երթար Խոստումներու Երկիրը: Անոր համար մեսիան եկած էր. Լենի՛ն:

Աղջիկը այս բոլորը կ'ըսէր կատարեալ լրջութեամբ: Թրիէսթէ հասանք. ինք պիտի երթար Մոսկուա, ես՝ Պերլին, բայց երկուքս միասին գացինք Վենետիկ, ուր մնացինք երկու օր: Միայն ձեռքի պայուսակը ունէր իրեն հետ: Վերջապէս բաժնուեցանք. մեկնելէ առաջ ըսաւ —

« Գիտես որ Ռուսաստանէն դրամ չենք կրնար ղրկել. հետեւաբար ձեզի ունեցած պարտքս պիտի տամ համաշխարհային յեղափոխութենէն ետք, որ երեք կամ չորս տարիէն պիտի ըլլայ ... »:

Երբ դիմումնագիրս յղեցի կուսակցութեան՝ այդ աղջկան պատկերը աչքիս առջեւ էր: Կ'երազէի Խ. Միութիւն երթալ: Բայց ինծի ըսին թէ կուսակցականի հանգամանքս գաղտնի պէտք է պահէի, պիտի արձանագրուէի գաղտնի անունով եւ ոչ մէկ բջիջի պիտի անդամակցէի :

Գործս պիտի շարունակէի եւ ամէն շաբաթ տեղեկագիր մը պիտի պատրաստէի տեսածիս եւ լսածիս մասին: Լրտեսական արհեստին մէջ՝ տեղեկատուութիւն կը կոչուի ասիկա: Սարսափեցայ: Բայց կ'աշխատէի լաւագոյն աշխարհի մը համար: Աշկերտութիւնը ըրի դեսպանի մը տղուն վրայ :

Քէօսթլէր նամակ մը ստացաւ, որ զինք կը հրաւիրէր Թուղթի գործարան մը, ուր պիտի տեսնուէր գործարանի ներկայացուցիչներէն մէկուն՝ Շնեյլըրի հետ :

Տարօրինակ զգացում մը ունեցաւ: Ինք Գերմանիոյ Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէին նամակ մը գրած էր, յայտարարելով թէ պատրաստ է կուսակցութեան ծառայելու, ի՛նչ պաշտօն որ ալ տրուի իրեն. Եւ, պատասխան մը կը ստանար Թուղթի գործարանէ մը :

Քէօսթլէր ժամադրութեան գնաց, սիրտը տրոփուն :

Շնեյլըր նիհար մարդ մըն էր: Յեղափոխականի երեւոյթ ունէր: Իրականին մէջ, Կեդրոնական Կոմիտէի անդամ, կը ղեկավարէր քարոզչութեան եւ գործունէութեան յատուկ կազմակերպութիւնը եւ լրտեսական գաղտնի սպասարկութիւնը, որոնց գլխաւոր ղեկավարն էր :

Ամէն բան կը սկսէր խորհրդաւոր մթնոլորտի մը մէջ:

Քէօսթլէր ժամուլի Իւլշթէյն գործակալութեան գիտական բաժնի տնօրէնն էր. իր տրամադրութեան տակ կար տեղեկատուութեան կարեւոր աղբիւր մը :

Թուղթի գործարանը տուած այցելութենէն ութ օր յետոյ, երիտասարդ մը, որ կը կոչուէր Էտկար եւ Փոլա անուն աղջիկ մը իր դուռը կը զարնէին: Փոլա գրամեքենայ մը ունէր: Մէկ շաբթուան ընթացքին կուսակցութիւնը շահագրգռող բոլոր լուրերը հաւաքած էր Քէօսթլէր. Փոլա մեքենագրեց Քէօսթլէրի տեղեկագիրը :

(6 Շար.)

որոնց մէջ կ'ապրէր զանգուածը, այս բոլորը կը թուէին արդարացնել ծանր մտահոգութիւններ ։

Սակայն, գործը բոլորովին ուրիշ կերպարանք առաւ։ Երկիրը «գործեց» ։ Կառավարութեան վեհապետական հանգամանքը ոչ ոք ժխտեց։ Առաջին հնգամեայ ծրագիրը ընդհանուր առմամբ յաջողութեամբ պսակուեցաւ։ Աւելին, Նեհրուի անձին հմայքը, միացած պաղ պատերազմին յառաջացուցած գէպքերուն, թոյլ տուաւ Հնդկաստանին որ անհամեմատ կարեւորութեամբ մը միջազգային քաղաքական կրկէսին մէջ իր դերը ունենայ ։

Բոլոր քննադատող լեզուները լռեցին ։ Ընդունեցան որ սխալած էին։ Արեւմուտքը ընդունեցաւ, թէեւ ոչ այնքան բարեկամեցողութեամբ, որ Հնդկաստանը ասիական հարցերուն վերաբերմամբ իր վերջին «խաղի թուղթն» է

Այսպէս էր որ կազմաւորուեցաւ «պաշտօնական» Հնդկաստանի դիմագիծը, դիմագիծ մը՝ քիչ մը չափազանցուած, բայց ոչ ամբողջովին անարդարանալի ։

Նկատի առնելով այն պայմանները որոնց մէջ ծնաւ ան, եւ աչքի առաջ ունենալով այն նիւթական ժառանգութիւնը որ իրն էր, Հնդկաստանի այս վերապրումը կարելի է լաւագոյն յաջողութիւն մը նկատել ։

Իր վարչական կազմաւորութիւնը երեւան եկաւ իբրեւ օգտակար եւ չափաւոր։ Բոլորովին անպատրաստ երկրի մը մէջ ժողովրդավար կարգեր ներմուծելու աշխատանքը յաջողութեամբ տարուեցաւ ։ Այն երկու քուէարկութիւնները որոնք տեղի ունեցան այդ շրջանին, աւելի քուէարկողներ ունեցան քան բովանդակ Միացեալ Նահանգներու եւ Գանատայի ժողովուրդը միացած ։

Անկասկած, որ մտածումի եւ արտայայտութեան բացարձակ ազատութիւն կը տիրէ երկրին մէկ ծայրէն միւսը ։

Ինչպէս ոեւէ այցելու կրնայ հաստատել ու համոզուիլ, կարեւոր ճարտարարուեստական կեդրոններ, ամբարտակներ, նաւաշինարաններ եւ գիտական հիմնարկութիւններ կը կառուցուին քիչ մը ամէն կողմ։ Եւ աւելին, այս բոլորը իրագործուած են առանց մաքրագործումի եւ առանց գաղտնի ոստիկանական սպառնալիքին, համոզումով եւ ոչ բռնի ուժով եւ առանց հակարեւմտեան կիրքերու ալիքներ բարձրացնելու ։

Ատեն մը եւս տակաւին «պաշտօնական» Հնդկաստանը իր երեսփ. ժողովներով, իր ազատութիւններով եւ իր հնգամեայ ծրագիրներով կրնայ իր ընթացքը շարունակել ։ Սակայն, այս ողկոյզ ճակատին ետեւ թաքնուած է կարեւոր հարցերու լուծման դժուարին խնդիրը, որոնց վերջնական կարգադրութեամբ միայն կարելի պիտի ըլլայ աւելի արագ յառաջդիմութեան մը ճամբուն մէջ մտնել ։

Այն պահուն երբ բնակչութեան աճը աւելի արագ է դարձած եւ երբ սննդեղէնի վերաբերեալ մեծածախս ներածումներու պէտքը կայ, որեւէ զգալի յառաջդիմութիւն չէ արձանագրուած հողագործական ճակատին վրայ ։ Գալով Հնդկաստանի ճարտարարուեստական արտադրութիւններուն, 1955ին ութ առ հարիւրի յաւելում մը նշելէ ետք, այս վերջին երկու տարիներու ընթացքին իջած է 3-5 առ հարիւրի ։

Սակայն այս ձախողանքները եւ այս թերացումները այնքան ալ ծանր հանգամանք մը չեն ներկայացներ բաղդատմամբ կեդրոնական ու ծանրակշիռ ուրիշ հարցի մը.— Այն յարատեւ ու ախտավարակ անկարողութիւնը որուն մէջ կը տապլտկի Հնդկաստան, իր հողագործական կենսական հարցը լուծելու համար ։

Այս անկարողութիւնը, միացած ուրիշ տուեալներու, կրնայ միանգամ ընդմիշտ հիմնայատակ կործանել 1947էն ի վեր կառուցուած դրութիւնը ։

Եւ այս բանին անմիջական հետեւանքը կրնայ ըլլալ սովին անողոք սպառնալիքը։

Եթէ Հնդկաստանի պարէնի արտադրութիւնը շարունակէ իր ներկայ ընթացքով, այդ արտադրութեան եւ ժողովուրդի պէտքերուն միջեւ բացուած անդունդին խորութիւնը 1965ին պիտի հասնի 25 առ հարիւրի ։

Սովը այնքան ալ անսովոր երեւոյթ մը չէ Հնդկաստանի մէջ։ Անբաւարար սնընդառութիւնը ժողովուրդին առօրեայ կեանքին մէջ բնական բան մը դարձած է։

Իրողութիւնները պարզ են, եւ սակայն՝ տպաւորիչ ։

1951ին մարդահամարի ընթացքին, Հնդկաստանի բնակչութիւնը կը բաղկանար 356 միլիոն հոգիէ։ Այսօր այդ թիւը հասած է չորս հարիւրի եւ 1966ին պիտի գլէ ու անցնի 480 միլիոնը։ Այս աճող ու բազմացող բնակչութեան նուազագոյն յաւելումով սննդեղէն կարենալ ապահովելու համար, պէտք է որ այսօրուան Հնդկաստանի հողագործական արտադրութիւնը եռապատկուի։ Ասիկա կարենալ ընելու համար հնդիկ հողագործը պէտք է ունենայ մեծ չափով սերմնացան եւ պէտք է ունենայ մշակումի արդիական միջոցներ ։

Ներկայիս հնդիկ հողագործին արտադրութիւնը աշխարհի ամենատկարն է ։ Իրականութեան մէջ Հնդկաստան տասնըմէկ անգամ աւելի աշխատող ձեռքերու պէտք ունի, քան Մեծն Բրիտանիան, մէկ թոն ցորեն արտադրելու համար ։

Այս պայմաններուն մէջ, զարմանալի չէ ուրեմն որ հետզհետէ հնդիկ զարգացած միտքերը գան այն եզրակացութեան թէ՝ միայն կեդրոնական զօրաւոր կառավարութիւն մը, ձերբազատուած ամէն տեսակի ճնշումներէ եւ ընտրական հակակշիռներէ, պիտի կարողանայ իրագործել ցանկացուած բարեփոխումները ։

Եւ եթէ, ինչ որ հաւանական է, պարէնաւորման խնդիրը տակաւ ծանրակշիռ հանգամանք մը առնէ, պատճառ պիտի դառնայ որ Հնդկաստանի մէջ յաջողութեամբ սկսած ժողովրդավար հոգեբանութիւնը իր սաղմին մէջ խեղդամահ դառնայ ։

Այն պարագային, երբ դէպքերը այս ընթացքը առնեն, միակ օգտուողները պիտի ըլլան համայնավարները։

Հնդիկ համայնավարներու թիւը քիչ է առայժմ։ Անոնք իրենց ազդեցութիւնը ունին միայն մտաւորականներու միջավայրին մէջ, աշխատանքի դաշնակցութեանց շարքերուն եւ այն շրջաններուն մէջ՝ ուր անգործ մտաւորականներ ձեռք ձեռքի են տուած հողազուրկ աշխատաւորներու հետ ։ Քերալայի շրջանին մէջ, 15 միլիոնի բնակչութիւն մը իրարու վրայ է դիզուած ծովեզերեայ նեղ հողաշերտի մը վրայ եւ հաստատած է իր իշխանութիւնը, 1957ի ընդհանուր ընտրութիւններէն ի վեր։ Անկարելի չէ որ, 1962ին, երկու շրջաններ եւս՝ Անտհրա եւ Պենկալ հետեւին անոնց օրինակին ։

Ամէն պարագայի, այսուհետեւ ընդհանուր կերպով ընդունուած է որ համայնավար կուսակցութիւնը կը ներկայանայ իբրեւ հաւանական յաջորդը Քոնկրէսի կուսակցութեան, ազգային աստիճանաչափով։ Բայց նուազ հաւանական է որ կեդրոնական կառավարութիւնը այնքան ալ հաշտ աչքով դիտէ համայնավարական այս սադրանքները։ Եւ նոյնիսկ, այժմու սահմանադրական տրամադրութեանց համաձայն, Նոր Տելհիի կեդրոնական կառավարութիւնը բաւականաչափ զօրաւոր կը զգայ ինքզինքը փոխարինելու համար ընտրութիւններով իշխանութեան գլուխ բերուած որեւէ համայնավարական նահանգային կառավարութիւն ։

Եթէ ճիշդ է, ինչպէս շատերը կը խորհին, որ յոգնութիւնը, տգիտութիւնը, միացած խաւարակուռ կրօնական մոլեռանդութեան, Հնդկաստանը պիտի նետեն օր մը ասիական յեղափոխութեան յորձանքին մէջ իր այնքա՛ն ցանկացած բարօրութիւնը ձեռք ձգելու համար, այդ պարագային՝ Արեւմուտքին կը ներկայանայ կարեւոր հրամայական մը.— Ամէն գնով ձեռք կարկառել եւ օգնել Հնդկաստանին։ Թէեւ ուշ է՝ սակայն լաւ է ուշ քան անագան։ Պէտք է առիթ ստեղծել Հնդկաստանին, որ ան իր յառաջդիմութեան քայլերը յարմարցնէ Չինաստանի քայլերուն, Արեւմուտքի օգնութեամբ եւ նուազ չարչարանքով ։

Մասնակի յաջողութիւն մը նոյնիսկ, իր արդիւնքը պիտի տայ Հնդկաստանի սահմաններէն ալ անդին։ Անիկա պիտի ամրապնդէ Հնդկաստանի վստահութիւնը, Արեւմուտքի հետ գործակցութեան մը առընչութեամբ ։

Արեւմուտքի ապահովութեան տեսակէտէն ալ արդիւնաւոր պիտի ըլլայ այսպիսի որոշում մը, աւելի արդիւնաւոր քան բոլոր զանգուածային բնաջնջումի մը համար պատրաստուած գործիքները ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

" ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՐԿԻՐ ՔԵՐԹՈՂԱՑ ,,

Մեքսիկոյի մեծագոյն տպաքանակն ունեցող օրաթերթը՝ Էլ Նասիոնալ, Յունիս 14ի շաբաթական պատկերազարդ թիւին մէջ, ամբողջ էջ մը նուիրած է Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին ։

Յօդուածագիրը, Մեքսիկացի ծանօթ գրող Մարիօ Վալէնցուէլա Փինթօ, «Հայաստան՝ երկիր հայրենաբաղձ քերթողներու» խորագրին տակ, ամփոփ պատմականը կ'ընէ հայ ազգին եւ մշակոյթին ։

Հիացումով կը նկարագրէ Հայոց փառաւոր անցեալը եւ ժամանակակից հերոսական պատմութիւնը մինչեւ 1921 երբ « Հայաստանը ստիպուեցաւ Խորհրդային Միութեան ենթարկուիլ, հակառակ իր բնակչութեան կամքին» ։

Գալով հայ լեզուին ու մշակոյթին, Գողթան երգիչներէն սկսելով՝ Փինթօ կը յիշատակէ Ոսկեդարը, կ'ակնարկէ աշուղներուն եւ աւելի մանրամասնօրէն կը խօսի մեր օրերու հայ բանաստեղծներուն մասին ։ Դանիէլ Վարուժան, Վահան Թէքէեան, Դուրեան, Մեծարենց, Տէրեան, Աւետիս Իսահակեան, Յովհաննէս Թումանեան, Եղիշէ Չարենց իրենց տեղն ունին այդ գրութեան մէջ ։ Կենսագրական ծանօթութիւններու հետ, Փինթօ մէջբերումներ կ'ընէ անոնցմէ իւրաքանչիւրին հատընտիր գործերէն, սպաներէնի թարգմանուած ։

Ապահովաբար, «Էլ Նասիոնալի» երկար եւ համակրելի գրութիւնը ի նպաստ հայ մշակոյթի արժէքին ու համբաւին, հայանպաստ արձագանգ մը պիտի գտնէ սպանախօս ամերիկեան երկիրներու միլիոնաւոր մտաւորականներուն մօտ ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

★

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ).— Համախարբերդցիական Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լու Կրան Փէնի քոյր մասնաճիւղերու տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլիս 12, Կիրակի օր, Պ. Հ. Զուքուրեանի բարձրադիր եւ օդասուն ագարակը ։

Ամառնային տաք ու պայծառ օդին շնորհիւ շատեր կէսօրէ առաջ իսկ իրենց ճաշով հանդիսավայրը գացած էին ։

Մասնաճիւղի բոլոր անդամները գործի վրայ էին, իրենց վստահուած սպասարկութիւնը լաւագոյն կերպով կատարելու համար ։

« Ռատիօ Ալդաղ» ամբողջ օրը իր ճոխ սալերով հայ երգն ու նուագը հնչեցուց ։

Գեղարուեստական բաժինը սկսաւ ժամը չորսին ։ Կը նախագահէր Ա. Աճէմեան՝ որ մի քանի խօսքով անդրադարձաւ Միութեան գործունէութեան.— «Բազմաթիւ հայրենակիցներու հանդիպումը ինքնին կ'արդարացնէ մեր ձեռնարկը, սակայն աւելին կը սպասուի մեզմէ ։

Պատմական Հայաստանի ամէնէն հարազատ գաւառներէն մէկուն՝ Խարբերդի զաւակները կը ձգտին հայրենիքի եւ Նոր Խարբերդի վերելքին մասնակցութեան » ։

Երգեցին ու արտասանեցին՝ Օրիորդներ Եկեկեան, Չէօրէքճեան, Պ. Պ. Յ. Սարգիսեան եւ Ազարեան ։ Նուագ՝ Պ.Պ. Չէօրէքճեան եւ Հրանդ ։

Դերասան Թրազօշի խումբը ներկայացուց «Սրբուկ Մամային աղջիկը կամ Փարիզիէնը» որ մեծ յաջողութեան արժանացաւ ։

Պիւֆէն առատ էր ։ Խրախճանքը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն ։

Վիճակահանութեան շահող թիւերը .— 409, 331, 219, 299, 95 եւ 162 ։

Ա.

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԱՆԴԱՍՏԱՆ», պարբերական գրականութեան եւ արուեստի ։ Խմբագիր՝ Բիւզանդ Թօփալեան ։ Ճոխ բովանդակութիւն, պատկերազարդ ։ Գին 1200 Ֆրանք, արտասահման չորս տոլար ։ Դիմել՝ տպարան Արաքս, 46 Րիւ Րիշէ, Փարիզ(9) ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԼՈՒԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

ԻԳ.

Ինչո՞ւ համար աւելի շուտ չէր խօսած այդ մասին ։

— Հանգիստ ձգէ զանոնք իրենց գերեզմանին մէջ, պատասխանեց Ժան իր գթալի ծիծաղովը ։ Ատիկա ալ չարգիլեր վիրաս ։ Անոնք չեն կրնար արգիլել որ կորսուիմ ես, անոնք չեն կրնար արգիլել որ ատեն մեզ ։

Մարթէն բուռն մռնչիւն մը արձակեց եւ թմրահար եղածի պէս, ինկաւ նստարանին վրայ ։

— Բայց ես միշտ անոնց մասին մտածած եմ, ես միշտ եւ միշտ յիշած եմ թէ Մարթէն Ֆէլլհամէր իմ եղբայրս է ։ Եւ անոր համար է որ հասած եմ այն վիճակին որուն մէջ կը գտնուիմ ... Ասիկա ինծի խիստ զոհողութիւն մը արժեց, կրնաս հաւատալ ինծի, այդ մասին ։ Այսպէս մի դանդաղիր ... հաւատա ինծի ... Ես շատ լաւ վարուեցայ քեզի հանդէպ ... Հա, հա, հա, եղբայրս ... շատ լաւ ։

Մարթէն փնտռելու պէտք չունէր այլեւս. յստակօրէն կը տեսնէր այս առեղծուածին լուծումը. երբեմնի զոհն է որ գերեզմանէն դուրս կուգար վրէժ պահանջելու ։ Եւ, ձեռքերը իրար միացուցած, մեղմօրէն մրմնջեց ։

— Քաւութիւնը, քաւութիւնը ...

Միւսը շարունակեց.

— Բայց դուն իրաւունք ունիս, տեսակէտով մը, ինծի յիշեցնելով մեր ծնողքը, ես իրաւունք չունիմ արատ մը բերելու անոնց անունին, Ֆէլլհամէրներու անունին ... Եւ ասիկա մտածում մըն է որ կը չարչարէ զիս ժամանակէ մը՛ ի վեր, թէեւ, մնաց որ, ոչինչ կրնայի ընել այդ մասին, որովհետեւ պէտք է որ մարդը ժամանցի համար բան մը ունենայ ... Հա՛ հա հա ... Եւ, ճշմարիտ ըսելով, շատ ուրախ եմ ձեզի հանդիպելով, կրնանք հանդարտօրէն խօսիլ խնդրի մասին ... Ամերիկա պիտի մեկնիմ ։

Մարթէն, վայրկեան մը դիտեց անոր փայլուն եւ ուռած դէմքը, յետոյ մեղմօրէն մրմնջեց .

— Աստուած քեզի հետ ։

Եւ ճակատը ծանրօրէն սեղանին վրայ ձգեց .

— Եւ շուտով, վերսկսաւ իր եղբայրը, տեղեկացայ արդէն, Հոկտեմբեր մէկին է որ նաւը Պրէմէն կը մեկնի. պէտք է որ յառաջիկայ շաբթու ասկէ մեկնիմ ... Գիտե՞ս թէ ի՞նչ բաժին կ'իյնայ ինծի մեր ժառանգութենէն ... Մնաց որ, կարծեմ թէ անոր մէկ մեծ մասը մսխած եմ ... Տուր ինծի, ինչ որ ձեռքդ մնացած է իբրեւ զուտ դրամ, եւ ղրկէ զայն Ֆրանս Մաասի. ես կ'երթամ անոր մօտէն կ'առնեմ ։

— Եւ ալ պիտի չվերադառնա՞ս, գոնէ մէկ անգամ, գէպի ...

— Զրաղա՞ց. երբեք. գոչեց ան շտկուելով, անձկութեան եւ բաղձանքի անհանդարտ փայլ մը աչքերուն մէջ ։

— Եւ դուն կ'ուզես ուրեմն որ ... պէտք է՞ հո՞ս մնաք բարով ըսեմ քեզի ... հո՞ս, այս զզուելի խցիկին մէջ ... Մնաք բարով, ցմահ ։

— Ասիկա այսպէս պիտի ըլլայ սակայն, ըսաւ Ժան, գլուխը խոնարհեցնելով ։

Եւ Մարթէն անգամ մըն ալ ինքն իր մէջ խորտակուեցաւ եւ մրմնջեց .

— Քաւութիւն է աս ։

Ժան բոցավառ ակնարկ մը ձգեց իր եղբօր վրայ, որ, հոգւով եւ մարմնով խորտակուած, իր առջեւ կը կենար կքած վիճակի մէջ ... Անիկա հաստատապէս վճռած էր այլեւս երբեք չտեսնել զայն.— Բայց սակայն, պէտք էր որ ձեռք տար անոր ... բաժանումի միջոցին ։

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 26, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Շաւիլի անտառին մէջ, գերեզմանատան մօտ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ եւ մասնակցութեամբ «Զաւարեան» կոմիտէի, «Ս. Մինասեան», «Արծիւ», «Վարդան», «Արամ» ենթակոմիտէներու եւ «Փոթորիկ», «Րաֆֆի», «Ռոստոմ», «Քրիստափոր», «Աղբիւր Սերոբ – Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան», «Շ. Միսաքեան» խումբերուն:

Կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ *եւ* ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Ժամը 15ին յարգանքի այց Իշխան եւ Իշխանուհի Յովսէփ եւ Սաթենիկ Արղութեանցի, եւ թժ. Յովսէփ Տէր-Դաւթեանի *շիրիմներուն:* *Կը խօսի Շաւիլի քաղաքապետ՝* ՕՍԷՌ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: *Կը մասնակցին՝* Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան, Աստղիկ Քէօսէեան, ընկեր Երուանդ Գրիգորեան: Անձրեւի պարագային ապահովուած է քաղաքապետարանին սրահը:

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ: *Մասնաւոր տեղ կառքերու համար:*

Հասոյթը՝ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ալիֆորվիլէն օթօքառերը *կը մեկնին առաւօտեան ժամը ութին,* Գույվ. Քառնոյէն *իսկ Փորթ տ'Իթալիէն ժամը 8·30ին*

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները: Գին՝ 400 *Ֆրանք:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 26, ամբողջ օրը, ՎԱԼԱՊՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Յ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին— Հայկական պարեր Սէն Լուի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ: Գուլի մրցում, չամփուրով խորոված, պիւֆէ:

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի համար արձանագրուիլ մինչեւ Ուրբաթ 24 Յուլիս, 300 Ֆրանք երթուդարձի համար: Ա. Քէօսէյեանին (Փլաս տ'Էքս): «Յառաջ»ի հաստատման Գ. Տէրիկեանին, (Տամինիքէն), մասնաճառ Ա. Պետրոսեանին (Փրթիթ Մարի):

Օթօքառը Փլաս տ'Էքսէն նոյն օրը առաւօտ ժամը 8ին:

ԳՈՄՈՆԷՆ հանրակառքը կը մեկնի ժամը 7·30ին:

Արձանագրուիլ ընկերներ Նշան Դարբինեանի, Յակոբ Տօլպաշեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Յովսէփ Գոճակէօզեանի մօտ:

ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի Հայոց Եկեղեցիին հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ Յուլիս 26-ին կիրակի առաւօտ պիտի կատարուի պատարագը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆ

Կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջակայից Հայոց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերութեան կողմէ, տեղի պիտի ունենայ 11 Հոկտ. 1959, ժամը երեքին: Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ: Մանրամասնութիւնները յետոյ: Նկատի ունենալ այս թուականը:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի «Անտոք» ենթակոմիտէին և Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին:

26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը տասնէն մինչեւ 22, Փոն Անթէնի (Վարիգէլ) Օ Պեռժ տը Սօլ զովասուն պարտէզին մէջ:

Նախագահութեամբ՝ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ:

Կը խօսի ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ այլ անակնկալներ:

Մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի Նոր Սերունդին:

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր քոյր կազմակերպութիւնները:

Ուտելիքներ հետերնին բերել, բացի խմիչքէն:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի առիթով կը տօնուի՝ ընտանեկան դաշտահանդէսով:

Կազմակերպուած՝ Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ:

Տեղի պիտի ունենայ 26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քաֆէ բակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Ջրանցքին ափին, «Քաֆէ Կապիյօն»ի բակին մէջ: Ճոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված, մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը անխտիր:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին համար, 1) *Նախապատրաստական 8-7րդ դասարաններուն համար իբրեւ ուսուցչուհի հայ օրիորդ մը, որ Ֆրանսական բարձրագոյն կրթութիւն ստացած ըլլայ. ի հարկին գիշերօթիկ:*

2) Աշխատող կին մը, իբրեւ օգնական խոհարարուհի:

Դիմել վարժարան, գրաւոր կերպով, տալով անուն, տարիք եւ հասցէ:

1 Bld. du Nord - Le Raincy
Seine-et-Oise

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն առիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ «Շ. Միսաքեան» խումբի ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿԱՐԵՒՈՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Վերջին կարգադրութիւններուն համար, բանակումի բոլոր մասնակցողները առիպողաբար կը հրաւիրուին այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, իւրաքանչիւր մասնակցողը այդ օրը պէտք է վճարէ հինգ հազար Ֆրանք որպէս կանխավճար եւ հինգ հազար Ֆրանք հաւաքական տոմսին համար:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան: Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր Ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը:

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն գոհացում պիտի չտրուի. նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ըստեղծել:

Մեր հատավճարդ ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր.:

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը:

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան: ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ՝ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբը կը յայտարարէ թէ բացուած է Նիսի իր գրադարանը՝ «Իշխան Արղութեան մատենադարան»:

Հասցէ՝ 49, Րիւ Լամարթին, Նիս:

Վարիչ՝ Ընկ. ՍՈՒՐԷՆ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ:

Մատենադարանի վարչութիւնը կը խնդրէ ընթերցողներէն՝ որ հաճին հազար Ֆրանք պահ դնել, գումարը պիտի վերադարձուի՝ երբ գիրքը ստացուի:

Իբրեւ վարձք՝ 50 Ֆրանք գիրք գլուխ:

Մատենադարանը ճոխ է հայերէն եւ ֆրանսերէն գիրքերով:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՅՈՒԼԻՍ

MERCREDI
22 JUILLET
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8449 35EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4350

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ՄԵՐԺՈՒԵՑԱՒ

*

Արեւմտեանները մերժեցին համագերմանական կոմիտէ մը ստեղծելու խորհրդային առաջարկը, որուն փոխարէն նոր հակառաջարկ մը ըրին :

Արեւմուտքը կ'առաջարկէ Արտաքին նախարարներու ժողովը մնայուն դարձնել՝ գերմանական հարցին քննութիւնը, իր ամբողջութեան մէջ, շարունակելու համար : Արտաքին նախարարները յաճախակի հանդիպումներ պիտի ունենան՝ երկու Գերմանիաներու յարաբերութիւնները սերտացնելու կարելիութիւնները ուսումնասիրելու համար :

Խ. Միութեան ներկայացուցիչը, իր կարգին, մերժեց նաեւ այս առաջարկը :

Առջի օրուան խօսակցութեանց ժխտական այս արդիւնքը անակնկալ մը չեղաւ Ժընեւի մէջ :

Այսուհանդերձ, կ'արժէ մանրամասնօրէն ներկայացնել բանակցութեանց պատկերը :

Արտաքին չորս նախարարները ժողովի նստելէ առաջ միասին ճաշած էին Սելվին Լօյտի մօտ :

Արեւմտեաններու կողմէ խօսեցաւ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Հերթըր, որ բացատրելէ ետք թէ համագերմանական կոմիտէի մը կազմութիւնը « Գերմանիոյ բաժանումը մնայուն պիտի դարձնէ՝ փոխանակ անոր վերամիացումը իրականացնելու », իր ընկերներուն անունով վճռական մերժում մը բանաձեւեց :

Ամերիկացի դիւանագէտին պատճառաբանութիւնները հետեւեալներն էին .—

1.— Ապահովաբար այդ կոմիտէն չունով ձախողութեան պիտի մատնուէր :

2.— Պիտի չկարենայ ազատ ընտրութիւններ ընել՝ որպէսզի բովանդակ Գերմանիան միակ կառավարութիւն մը ունենայ :

3.— Խորհրդային առաջարկը կը նշանակէ թէ չորս մեծերը կը հրաժարին հասարակաց իրենց պատասխանատուութենէն՝ որ ունին գերմանական հարցին լուծման համար :

4.— Կը պարտադրէ որ ճանչցուի Արեւելեան Գերմանիոյ ներկայ կառավարութիւնը :

Կրոմիքօ որեւէ նոր ծրագիր քննելու պատրաստակամութիւն յայտնեց, որմէ ետք Հերթըր կարդաց իր առաջարկը .— « Արտաքին նախարարներու Ժընեւի ժողովը, իր ներկայ կազմով, պիտի շարունակուի՝ գերմանական հարցը իր ամբողջութեան մէջ քննելու համար: Ան պէտք է ուսումնասիրէ նաեւ Գերմանիոյ երկու բաժիններուն միջեւ յարաբերութեանց սերտացման եւ զարգացման հարցը: Այս նպատակով, ժողովը մերթ ընդ մերթ պիտի գումարուի՝ որոշ կազմով եւ որոշ վայրի մը մէջ, հասարակաց համաձայնութեամբ »:

Հերթըր աւելցուց թէ Դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութիւնը արեւմտեան նոր առաջարկը ընդունելու պատրաստ է :

Քուվ տը Միւրվիլ եւ Սելվին Լօյտ պաշտպանեցին ամերիկացի իրենց պաշտօնակիցին ներկայացուցած ծրագիրը : Խօսք առին նաեւ գերմանացի երկու խորհրդականները, որմէ ետք Կրոմիքօ ըսաւ թէ արեւմտեան եւ խորհրդային առաջարկները իրարու հակադիր են եւ ինք չի կրնար ընդունիլ նման ծրագիր մը:

Այս ձեւով, խօսակցութիւնները յետաձգուեցան Չորեքշաբթի օրուան :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՆԴԱՐՏԱԾ Է ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Հակասական լուրերէ ետք, կը թուի թէ ամէն ինչ հանդարտած է Իրաքի մէջ եւ Զօր. Քասըմ տէրն է կացութեան :

Ցատկանշական է յիշել թէ Զօր. Քասըմ իր ճառը խօսած է Ս. Յովսէփ կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, Քաղդէական, Ասորի եւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կրօնաւորներուն առջեւ, ինչպէս կը յիշեն տեղական թերթերը.

Իրաքի մէջ պատահած դէպքերուն առաջին անգամ արձագանգ տուած էր լիբանանեան ընկերվարական Պաաս կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ «Սահաֆա» որ կը գրէր, Յուլիս 17ին, թէ խռովութիւններ պատահած են Պաղտատ, Քէրքիւք, Զօպէյր, Տամատ եւ 27 մեռեալներ եւ 254 վիրաւորներ կային:

Զօր. Քասըմ քանի մը օր յառաջ իր ճառով կը հաստատէր այս լուրը : Համաձայն Պաղտատի բրիտանական դեսպանատան դիւանագէտներու հաղորդած լուրերուն հանդարտութիւնը վերահաստատուած է եւ Քասըմ աւելի զօրաւոր է քան առաջ: Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը յիշած կը հաշուէ սպաննուածներու թիւը՝ Քիւրտերու եւ Թիւրքմէններու միջեւ պատահած բախումներու ընթացքին: Մինչ համաձայն Լոնտոնի, Քէրքիւքի մէջ ալ կացութիւնը հանդարտած է եւ ոչ մէկ վնաս հասած է Իրաքի Անգլիացիներուն :

Ընդհանրապէս դժուար է ստոյգ լուրեր ստանալ Պաղտատէն, սակայն կարգ մը տեղեկութիւններ հասած են Պէյրութ կուիւներու մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները տալով :

Փողոցներու մէջ կռիւները սկսած են Երեքշաբթի գիշեր (Յուլիս 14): Քիւրտ փոքրամասնութիւնը զրգռուած համայնավարներէն դատապարտած է Թիւրքմէն համայնքը որ հարկ եղած խանդավառութեամբ չէր տօներ Յուլիս 14ի տարեդարձը: Թիւրքմէնները բսած են թէ այդ թըւականը կը համապատասխանէ տասնօրեայ սուգին, զոր մահմետականները կը բռնեն Մոհամէտի թոռան մարտիրոսութեան համար :

Պէյրութ հասած ուրիշ լուրերու համաձայն խռովութիւնները սկսած են երբ Բ. զօրաբաժնին երկրորդական սպաները միացած են համայնավարներուն բողոքելու համար Զօր. Ճէնապիի շնորհազրկումին համար: Ամէն պարագայի մէջ որոշ է թէ Յուլիս 14էն 15ի գիշերը Բ. զօրաբաժինը քալեց Քէրքիւքի վրայ:

Քաղաքական դէտերու համաձայն Քասըմ կը կարծէ որ պիտի կարենար համաձայնիլ համայնավարներուն հետ, բայց երբ ասոնք բանակին մէջ սկսած են տեղ գրաւել, այն ժամանակ Քասըմ ուզած է հակազդել :

Միւս կողմէ, Գահիրէէն Ալ Կումհուրիա եւ Ալ Շաապ թերթերու համաձայն կացութիւնը հանդարտած չէ եւ կռիւները կը շարունակուին : Նոյն աղբիւրին համաձայն Քէրքիւքի որոշ շրջանները համայնավարներուն ձեռքն են :

Մէկ բան յստակ է, որ կարելի չէ գիտնալ Իրաքի ներկայ կացութիւնը :

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսր Հայլէ Սելասիէ Օրլիի օդակայանին մէջ դիմաւորուեցաւ Նախագահ Տը Կոլի, Վարչապետ Տըպրէի, ինչպէս նաեւ բարձրաստիճան բազմաթիւ նախարարներու կողմէ: Կարճ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ օդակայանին մէջ, որմէ ետք «Արքայից Արքան» առաջնորդուեցաւ Էլիզէի պալատը : Առաջին առթիւ կայսրն ու Նախագահը գլուխգլխի խօսակցութիւն մը ունեցան. իրիկուան մօտ Հայլէ Սելասիէ ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին վրայ :

Օրը Օրին

ԼԵԶՈՒ ՈՒՆԵՆԱՐ ՈՒ ...

— Թուրքիայէն ի՞նչ տպաւորութիւն կրած էք ...

— Օ՛, սքանչելի երկիր մըն է: Ժողովուրդն ալ այնքա՛ն սիրալիր, մարդու մօտիկ, հիւրասէր ...

Հարցումին տէրը՝ Ամերիկացի թղթակից մը: Պատասխանին տէրը՝ Օրիորդ Քէթրին Էտըմզ անունով 82 տարեկան Ամերիկուհի մը, որ 1918էն մինչեւ 1936, անգլերէն սորվեցուցեր է՝ Պոլսոյ Առնաւուտ Քէօյի Ամերիկեան Աղջկանց վարժարանին աշակերտուհիներուն :

Թղթակիցը չըսեր թէ համեստափայլ Օրիորդ Էտըմզ, ինչ ձեւով օգտակար եղեր է «հիւրասէր» թուրք ժողովուրդին, 1936էն 1959: Բայց, լաւ կուտայ թէ համեստափայլը իր հայրենիքը վերադարձեր է, կարծեմ, վերջերս, երբ կորսնցուցեր է իր հայրն ու մայրը :

Օրիորդ Էտըմզ կը ներկայացնէ Թուրքիան՝ իր դրացիներուն եւ թղթակցին ·

— Երբ ես այնտեղ էի — Թուրքիոյ հանրապետութեան հաչակումէն ալ առաջ — Թրքուհիները փողոցը կը տեսնուէին, բայց իրենք այրերու հետ չէին «տեսնըւեր»... Արգիլուած էր... Հիմա«կը տեսնուին»...

Յետոյ.

— Անգամ մը, տեսայ որ բնակիչ մը իր շալակը առած էր դաշնակ մը ... Տեսած եմ ուրիշներ, որոնք իրենց գլխուն վրայ կը տանէին բուրդ, կողովներով ... կամ քանի մը իրարու կապուած աթոռ...

Օրիորդ Էտըմզ կ'իմացնէ թէ, առաջ, թուրքերէնը կը գրէին աջէն ձախ, հիմա կը գրեն ձախէն աջ:

Յետոյ կը պատմէ թէ՝

— Ժամանակին, երբ Թրքուհի մը դուրս ելլէր Թուրք երիտասարդի մը հետ, իրեն կ'ընկերանային, իբրեւ պահակ, իր հայրն ու մայրը կամ ազգականներ եւ նոյնիսկ քանի մը զինուոր ու ճաւաշ՝ Օսմանեան բանակէն եւ ոստիկանութենէն...

Ուրի՞շ.

Ուրիշ բան չըսեր մեր համեստափայլը, որ, ինչպէս կ'երեւայ, երեսուն, քառասուն տարի ապրեր է Թուրքերուն հետ :

Թղթակիցն է մեր վկան թէ Օրիորդը համալսարանական մէկն է եղեր եւ մասնագէտ իր մայրենի լեզուին :

Համալսարանական կոչուած արարածը, կարծեմ, աւելի շատ «աչք» եւ « ականջ» կ'ունենայ, քան ո՛չ – համալսարանականը: Այսինքն, աւելի շատ բան «կը տեսնէ» եւ աւելի շատ բան «կը լսէ»:

Չորս անգամ տասը տարի Թուրքերուն հետ քիթ քիթի ապրիլ ու քառասուներորդ տարին միայն ա՛յսքան տեղեկութիւն տալ Թուրք ժողովուրդին-մտայնութեան, քաղաքակրթութեան, պատմութեան եւ անոր կատարած «քաջագործութեանց» մասին, իսկապէս ապշեցուցիչ երեւոյթ է :

Ուշադրութիւն բրա՞ծ էք որ Արեւմուտքցիները — ամէն մէկուն ազգութիւնը ճշդելու պէտք չկայ — կ'ելլեն Ափրիկէ կ'երթան՝ արձակուրդով: Կամ քննական պտոյտով: Քանի մը ամիս կը թափառին աղին, անդին, կը «տեսնուին» տեղացիներուն հետ, կը տեսնեն անոնց տունն ու տեղը, անոնց ապրելակերպը ու իրենց վերադարձին «պիւլպիւլ» կը կտրին : Ա՛լ ինչե՞ր, ինչե՞ր չեն գիտեր Ափրիկեան ցամաքամասին երկոտանիներուն եւ չորքոտանիներուն մասին: Եւ ինչպէ՞ս վար կը զարնեն երկու խումբերն ալ :

Այս միեւնոյն մարդիկը թող երթան Թուրքիա ու թող այնտեղ մնան քանի մը ամիս, քանի մը տարի :

Ի՞նչ կը «տեսնեն»: Ոչի՛նչ: Ի՞նչ կը պատմեն իրենց վերադարձին :

— Հրաշալի՜ երկիր մը... Ազնուական, հիւրասէր ու բարեհամբոյր ժողովուրդ մը... Հայրենասէր ու քաջ... Խելացի ու աշխատող... Արեւմտեան քաղաքակրթութեան, ազատութեան ու ժողովրդավարութեան ախոյեանն ու պաշտպանը՝ Արեւելքի մէջ ...

Ինչո՞ւ այս զզուելի դիւանագիտութիւնը :

Մուհայլէպին — իր բոլոր տեսակներով — լեզու ունենա՛ր ու պատասխանէր ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վարչապետը անակընկալօրէն հրաժարեցաւ իր ճամբորդութենէն՝ Դանիա, Նորվեկիա, Շուէտ եւ Ֆինլանտա. Խրուշչեւ հրաժարած է պաշտօնական այցելութիւն մը տալու իր ծըրագրէն՝ որովհետեւ խորհրդային կառավարութիւնը տեղեկացած է թէ վերջերս անբարեկամական արտայայտութիւններ եղած են մասնաւորապէս Շուէտի մէջ, Խ. Միութեան եւ Խրուշչեւի դէմ: Սթոքհոլմ յանձնուած խորհրդային յուշագրին մէջ կ'ըսուի նաեւ թէ շուէտական կառավարութեան Արտաքին նախարար Օհլին, բարձրաստիճան այլ անձնաւորութեանց հետ, կը գտնուի այն մարդոց կարգին՝ որոնք Խրուշչեւի դէմ ցոյցեր կը պատրաստեն: Այս լուրը «ռումբի» մը տպաւորութիւնը գործեց սկանտինաւեան երկիրներու մէջ :

ՀՈՒՆԳԱՐԱՑԻ վիպագիր՝ Թիպոր Տէրիի վիճակը ծանրացած է, համաձայն Փարիզ հասած լուրերուն: Ծանօթ է որ գրագէտը ինը տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր 1956ի դէպքերու վաղորդայնին եւ միշտ արգելափակուած է :

Ա. ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 1959ի ելմտացոյցը մասնաւոր վարկեր նախատեսած է Ալժերիացի ըմբոստներուն համար: Սուրիական նահանգին բաժինը՝ երկու միլիոն սուրիական ոսկի է, իսկ եգիպտական նահանգինը՝ մէկ միլիոն 700 հազար եգիպտական ոսկի :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԷՆ արտաքսուած է էշօշիէբըտ Փրէսի թղթակիցը. Վարշաւայի համայնավար պաշտօնաթերթը՝ Թրիպունա Լուտու կը դատապարտէ ամերիկացի թղթակիցը որ իր յօդուածներով փորձած է վնասել Փրանքօ-լեհական յարաբերութեանց :

ՍՊԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը Իգլապէլ Կաթողիկէի մեծ խաչը շնորհեց Ֆրանսայի ելմտական նախարար Անթուանփինէի:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԱՏԸՆԱՈՒԷՐ ծաղկեպսակ մը դրաւ՝ Հիթլէրի դէմ եղած մահափորձէն ետք գնդակահարուած զինուորականներու եւ քաղաքացիներու յիշատակին : Դաշնակցային Հանրապետութեան ստեղծումէն ի վեր առաջին անգամն է որ կառավարութեան ղեկավար մը պաշտօնապէս ներկայ կը գտնուի նացիներու զոհերուն յիշատակին եղած արարողութեան մը :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ վերջին տասը օրերու ընթացքին երկրորդ անգամ ըլլալով արիւնալի բախումներ պատահեցան Հրեաներու միջեւ. Ներգաղթողները դժգոհ են, որ հարկ եղած օգնութիւնը չէ եղած իրենց :

ԺԸՆԵՒԻ հիւլէական ժողովին մէջ Անգլիացիներն ու Ամերիկացիները ծրագիր մը ներկայացուցին հսկողութեան կայաններու մասնագէտներու կազմութեան շուրջ. Հսկիչներու մէկ երրորդը պիտի ըլլայ այն երկրէն՝ ուր կը գտնուի կայանը, մէկ երրորդը՝ հակառակորդ ճակատէն եւ մէկ երրորդն ալ չէզոք երկրէ մը:

ԾՈՎԱԿԱԼԸ ԵՒ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

Կիլիկիոյ գրաւումէն քիչ ետքը, 1919ի սկիզբը, Ատանայի մէջ Սահակ Բ. Ծերունի կաթողիկոսը ինծ յայտնեց թէ Մուշեղ Արք. Սերոբեանը ի մօտոյ պիտի ժամանէր Պաղտատէն: Վեհափառը մտահոգ եւ նոյն իսկ դժգոհ կ'երեւար: Պատմեց թէ ի զուր ջանացած էր համոզել Սրբազանը որ Պաղտատ մնայ: Կը վախնար թէ ան, իր անզուսպ եւ անխորհուրդ հակադարձումներով «փորձանք» պիտի դառնար Կիլիկիոյ մէջ:

Մուշեղ Արք.ը Ատանա հասաւ եւ անմիջապէս Կիլիկիոյ հայ կեանքին մէջ ղեկավարի դեր գրաւեց շնորհիւ բարձր եկեղեցականի եւ հանրային գործիչի իր կրկնակի հանգամանքին: Տեղական Ազգային Միութիւնը դժուարաւ կը հակակշռէր Սրբազանը, որ աւելի կը ներշնչուէր ամբոխավարական դիւրադրդռութենէ քան քաղաքական հասունութենէ:

Հետեւեալ դէպքը, ինքն ըստ ինքեան երկրորդական, բաւական կը յատկանշէ Մուշեղ Արք.ի խառնուածքը:

1919 Մայիս 9ին Ֆրանսական նաւատորմիղէն «Փարիզ» յածանաւը, հրամանատարութեամբ ծովակալ Սակօ – Տիւֆռռուրի, այցելեց Մերսինի նաւահանգիստը: Այդ առթիւ ծովակալը հրամանատարական իր մարտանաւին վրայ ընդունելութիւն մը տուաւ, ուր հրաւիրուած էին կիլիկերնակ համայնքներու ներկայացուցիչները, Ատանայի Հայերու կողմէն Մերսին մեկնեցան Ազգ. Միութեան անդամները Մուշեղ Արք.ի գլխաւորութեամբ:

Նոյն օրը գիշերանց մէկը եկաւ հայկական Լեգէոնին սպայակոյտը եւ հաղորդեց թէ Ազգ. Միութիւնը ինծմէ կը խնդրէ իր հաւաքատեղին երթալ կարեւոր ու ստիպողական խնդրի մը համար: Գացի եւ զարմանքով գտայ ամբողջ հայկական պատուիրակութիւնը Մերսինէն կանխահասօրէն վերադարձած: Տաք էր մթնոլորտը, խօսակցութիւնները բորբոք եւ գլանիկներուն ծուխը թանձր: Ի՞նչ էր պատահած: Ծովակալը, իր հիւրերուն բարիգալստեան խօսք մը ուղղելով՝ Սուրիան եւ Կիլիկիան միացած շրջան մը նկատած էր Ֆրանսական հովանաւորութեան տակ, անգիտանալով այդ երկու հողամասերու քաղաքական տարբեր կոչումները: Հաւանօրէն ծովակալը վարկպարագի գաղափար մը ունէր արեւելեան խնդիրներու մասին եւ կ'արտայայտուէր ըստ իր տեսութեան: Բայց այդ խօսքերուն արժէքը գերագնահատելով Մուշեղ Արք.ը, իր շուրջը հաւաքած հայ պատուիրակները, իբր նշան բողոքի՝ ցուցարարօրէն հանդիսութիւնը թողած էր եւ Ատանա վերադարձած: Հոն որոշուած էր անմիջապէս ծովակալին բողոքագիր մը գրել: Արդէն Մուշեղ Արք.ը զայն խմբագրած էր հայերէն: Ինծմէ կը խնդրուէր զայն մաքուր Ֆրանսերէնի թարգմանել:

Քովի սենեակը առանձնացայ: Բողոքագիրը մօտաւորապէս այսպէս կը սկսէր՝ «Երբ ձեր հրաւէրը ստացանք, կարծեցինք թէ ասպետական Ֆրանսայի մարտանաւի մը վրայ պիտի ընդունուէինք: Բայց սխալած էինք, ինչպէս հասկցանք ձեր խօսքերը լսելով ...» եւ կը շարունակուէր գրեթէ նոյն ոճով: Թարգմանութիւնը եղաւ հետեւեալը. «Երբ պատիւն ունեցանք ձեր հրաւէրը ստանալու, հրճուանք զգացինք որ պիտի ընդունուէինք ասպետական Ֆրանսայի մարտանաւի մը վրայ: Սակայն թոյլ տուէք որ յայտնենք մեր զգացած ցաւն ու զարմանքը երբ լսեցինք ձեր խօսքերը...» եւայլն: Մնացեալը նոյնպէս քիչ շատ յղկուած:

Երբ թարգմանութիւնը լրացաւ, Սրբազանին լուր տուի: Եկաւ եւ քանի մը տող կարդալէ ետքը, ակնոցին վրայէն նայելով. «Փոխեր ես», ըսաւ: Պատասխանեցի թէ Ֆրանսերէն այսպէս կ'ըսուի: Վայրկեան մը խորհեցաւ եւ համաձայնեցաւ: Լաւ, թող այդպէս ըլլայ ըսաւ եւ այդպէս ղրկուեցաւ բողոքագիրը:

Հետեւեալ օրը ծովակալը Ատանա այցելեց: Կայարանին դիմացը յաղթական կամար մը կանգնուած էր: Շոգեկառքին ժամանումէն տասը վայրկեան առաջ անոր վրայ պարզուեցաւ պաստառ մը Ֆրանսերէն մեծատառ արձանագրութեամբ՝ «Ձեզ բարիգալուստ հայկական Կիլիկիոյ մէջ»: Եւ սրտերը զովացան:

Այս կէս – կատակերգական դէպքը յիշեցի կարդալով «Յառաջ»ի վերջին թիւերուն մէկուն մէջ Մկրտիչ Պարսամեանի շահեկան յօդուածաշարքը նուիրուած Սուրէն Պարթեւեանին: Երկուքն ալ, Մուշեղ Արք.ը եւ Սուրէն Պարթեւեանը, զոր ճանչցայ Գահիրէ՝ Փորթ Սայիտի դէպքին առթիւ, ունէին ազգակից հոգեբանութիւն եւ նոյն հակումը դէպի տեղի կամ անտեղի հրաբխային արտայայտութիւնները: Հասկնալի է որ Սուրէն Պարթեւեանը իր «Արարատ» գրքոյկին մէջ գետեղած է Մուշեղ Արք.ի մեծադիր նկարը հետեւեալ մակագրութեամբ՝ «Հայ կամքին պատգամատարներէն»...:

Դժբախտաբար Մուշեղ Արք.ը նման անհետեւանք ելոյթներով չգոհացաւ: Շրջապտոյտներու ընթացքին ասդին անդին կը ճառախօսէր, տարուելով իր հռետորական ձիրքէն: Մասնաւորապէս լեգէոնականներուն խօսք կ'ուղղէր: Հրամանատարութիւնը սկսաւ ստանալ զանազան տեղերէ տեղեկագիրներ, ըստ որոնց Մուշեղ Արք.ի քաղաքական քարոզները անկարգապահութիւն կը սերմանէին եւ հակառակութիւն ընդդէմ Ֆրանսական իշխանութեան որ, տրուած պարագաներուն մէջ, Հայութեան միակ յենարանն էր ու կրնար ըլլալ: Մուշեղ Արք.ի ինքնագլուխ գործունէութիւնը ազդակներէն մէկը եղաւ Լեգէոնի բարոյալքման ու տարրալուծման: Ինքնագլուխ կ'ըսենք, որովհետեւ բացայայտօրէն հակառակ էր Ազգային պատուիրակութեան յուշիչ եւ թախանձական հրահանգներուն: Ա.— Ծայրայեղ խոհեմութեամբ շարժիլ այդ անցողական ժամանակամիջոցին, Բ.— Պահպանել եւ զօրացնել Լեգէոնը: (Պօղոս Նուպարի 1919 Ապրիլ 2ի հեռագիրը): Բայց Մուշեղ Արք.ը կ'անտեսէր եւ Ազգային պատուիրակութեան ազդարարութիւնները եւ իր պատկանած ռամկավար-Ազատական կուսակցութեան ընդգրկած ուղղութիւնը: Սահակ Կաթողիկոսի մտավախութիւնը անտեղի չէր:

Վերջաւորութիւնը կը գտնենք միացնելով Վարդան Գէորգեանի յօդուածը անցեալ 22 Մայիսի «Յառաջ»ին մէջ եւ Փոլ Տիւ Վէուի Ֆրանսերէն «Լա Փասիօն տը լա Սիլիսի» երկասիրութիւնը (էջ 59):

Վարդան Գէորգեան յիշեալ յօդուածին մէջ կը պատմէ թէ Մուշեղ Արք.ի եղբայրը Վռամշապուհ Սերոբեան, 1919ին Ատանա եկած էր իբր թէ Մերսինի Հ. Յ. Դ.ի ընկերներու թելադրութեամբ ռումբեր շինելու եւ անոնցմէ պահեստներ պատրաստելու համար: Պատահական պայթում մը իր բնակարան – աշխատանոցը օդը հանած է եւ Վռամշապուհի դիակը փլատակներուն տակ գտնուած:

Շատ հաւանական է որ Վռամշապուհին ձեռնարկը պարզապէս իր անձնական յղացումն էր: Միթէ Մերսինի պատասխանատու մարմինը կրնա՞ր նման կարգադրութիւն մը ընել առանց Ատանայի կոմիտէին հետ բանակցելու եւ համաձայնելու: Միթէ՞ նման ծանրածանր գործ մը կրնար վստահուիլ առանց հակակշռի սոսկ անհատի մը: Եւ ի՞նչպէս որակել Վռամշապուհի ընթացքը, որ Կիլիկեան Ակումբին մէջ, ծանօթներու առջեւ, կը պարզէ իր «գաղտնի առաքելութիւնը» եւ ռումբ պատրաստելու գործնական դաս մը կու տայ, եւ մանաւանդ որ իր ռումբի գործարանը կը հաստատէ պայթուցիկներով Ատանայի կեդրոնը իսկ եւ հայկական վարժարանէ մը հազիւ երեք հարիւր մեթր հեռու.... Եթէ պայթումը փոխանակ դասաւանդութեանց ժամուն աշակերտներու անցուդարձի ատեն պատահած ըլլար, ի՞նչ պիտի կրնար ըլլալ հետեւանքը.

Պայթումի ժամանակամիջոցին Մուշեղ Արք.ը կամ բացակայ էր կամ այդ առթիւ անհետացաւ Կիլիկիայէն, ճշգրտօրէն չեմ յիշեր: Ինչ եւ իցէ, Ֆրանսական ոստիկանութեան կողմէ կատարուած քննութեան համաձայն Մուշեղ Արք.ը իր եղբօր Վռամշապուհին մեղսակից գտնուեցաւ եւ, ի բացակայութեան, պատերազմական Ատեանի կողմէն դատուեցաւ: Փոլ Տիւ Վէու կը յիշատակէ մանրամասն եւ պատճառաբանեալ վճիռը տրուած 1920 Ապրիլ 23ին, որ կը դատապարտէ Մուշեղ Արք.ը տասը տարի տաժանակիր աշխատանքի եւ քսան տարի ազատ բնակութեան արգելման:

Ոչ մէկ Հայկական մարմին կամ կազմակերպութիւն նպաստաւոր ձայն բարձրացուց, ինչ որ կը հաստատէ անշուշտ թէ Մուշեղը, ռամկավար Վռամշապուհը Դաշնակցական պիտակներուն տակ իրենց սեփական մտածելակերպին կը հետեւէին միայն:

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

“ԱՐԵՒԵԼՔ” 14ՐԴ ՏԱՐՈՒԱՆ ՍԵՄԻՆ

★

Ցամաքօրէն մեզ ներկայացուող պահանջին գոհացում կուտանք՝ շարունակելով այս թերթին հրատարակութիւնը եւ գիտենք, թէ քիչեր պիտի ուզեն ժամավաճառ ըլլալ եւ միտք յոգնեցնել հարցնելով, «թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ ԱՐԵՒԵԼՔի ուղին»: Ի՞նչ կրնայ ըլլալ թերթի մը «ուղին», հիւրամեծար՝ բայց օտար երկրի մը մէջ, եղբայրական՝ բայց այլացեղ ու այլակրօն ժողովուրդներու կողքին, եթէ ոչ հաւատարիմ հետեւողութիւն մը հիւրընկալ երկրին քաղաքականութեան եւ ուղղամիտ ու անկեղծ յարում մը՝ իր սրտին հետ նաեւ իր երկրին բարիքները մեր առջեւ լայն բացած ազնիւ ժողովուրդի մը ձգտումներուն: Ի՞նչ կրնայ ըլլալ ճշմարիտ առաքելութիւնը հայրենասէր, այլ հայրենազուրկ ժողովուրդի մը մամուլին, եթէ ոչ՝ արթուն յուշարարի պարկեշտ դեր մը, տեւաբար հեռաւոր Հայրենիքը տարագիր զանգուածներուն սրտին մէջ կենդանի պահելու, անոնց՝ այդ զանգուածներուն կանչը Հայրենիքին լսելի դարձնելու ճշմարիտ առաքելութիւնը: Եւ, ի վերջոյ, ի՞նչ կրնայ ըլլալ կոչումը հայ թերթին, արտասահմանի ամէնէն հոծ հայութիւնը իր մէջ համախմբող գաղութի մը ծոցին, եթէ ոչ մշտական ներկայութիւն մը հանդիսանալ, տեւաբար մեր հանրային կեանքը հակակշռել եւ մեր կազմակերպութիւններու ծաւալուն ցանցին գործունէութիւնը ներդաշնակել ու առաջ մղել:

Այս առաջադրութեամբ ձեռնարկեցինք «Արեւելք»ի հրատարակութեան երէկ եւ ահա ամբողջ 13 տարի անշեղօրէն հետապնդեցինք մեր առաջադրած նպատակներուն իրագործումը:

Տասներեք տարուան բաղդատաբար այս կարճ ժամանակամիջոցին, այս թերթը իր կարելին ըրաւ մեր երկրորդ հայրենիքին մէջ ապրող հոծ հայութեան ազգային, եկեղեցական, մշակութային մարզերու մէջ արձանագրած յաջողութիւններուն եւ մտահոգութիւններուն իրական հայելին դառնալու: Եղանք ժողովուրդին հետ եւ գործեցինք ժողովուրդին համար: Կուրծք տուինք նիւթապաշտ ու քանդիչ սկզբունքներ դաւանող համայնավար գրոհին, եղանք կորովի, անկաշառ եւ արթուն պահակը մեր ցեղային արժանիքնե–

ԱՐԹԻՒՐ ՔԷՕՍԹԼԷՐ

ՄԱԶԱՊԱՐՏ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԸ

★

Քէօսթլէրի դիմացի գրասեղանին վրայ կ'աշխատէր Թուրքիոյ գերմանական նախկին դեսպանի մը տղան: Իրիկունները յաճախ միասին կ'անցընէին: Քէօսթլէր փորձեց սիրաշահիլ զայն եւ համոզեց որ այս գործը տեղեկութիւններու պէտք ունէր:

Երիտասարդ Ֆոն Է..., Նախկին դեսպանին տղան, աշխարհիկ կեանք մը կ'անցընէր: Բազմաթիւ մարդիկ կ'ընդունէր, քաղաքական, զինուորական դէմքեր, դիւանագէտներ, եւն.: Ֆոն Է... անոնց խօսակցութիւնները մտիկ կ'ընէր եւ կարեւորները կը հաղորդէր Քէօսթլէրի: Կարեւոր լուրեր կային անոնց մէջ՝ զինուորական եւ սպառազինման հարցերու շուրջ: Էտկար, որ կուգար Քէօսթլէրի տեղեկագիրները առնել, չափազանց գոհ էր զատծէն: Արժէքաւոր գործակալ մը գտած էր: Օր մը հարցուց.

— Ճափոն գացա՞ծ ես երբեք:

— Ոչ:

— Կ'ուզէ՞ր երթալ:

— Այո:

— Մամուլի գործակալութենէն չե՞ն ղրկեր քեզ:

— Օ՛, ոչ... հոն թղթակիցներ ունինք:

— Մե՛րզէ, կ'ըսէ Էտկար, կուսակցութեան աւելի օգտակար կրնաս ըլլալ Ճափոնի մէջ:

— Բայց, ի՞նչ կրնամ ընել հոն:

— Այն՝ ինչ որ կ'ընես հոս: Հետաքրքրական լուրեր հաւաքել եւ հաղորդել բարեկամներու, որոնց կը ծանօթացնենք քեզ: Մտածէ այս մասին:

— Հարկ չկայ մտածելու: Եթէ կուսակցութիւնը կը մտածէ թէ այնտեղ աւելի օգտակար կրնամ ըլլալ՝ պատրաստ եմ մեկնելու ... բայց պէտք չէ մոռնալ, որ յաջողութեան շատ քիչ հաւանականութիւններ ունիմ:

Քէօսթլէր համաձայնեցաւ վերջապէս, դառնալով պաշտօնական լրտես մը.

— Կ'երթամ հոն՝ ուր կուսակցութիւնը կ'ուզէ որ երթամ:

Բարեբախտաբար ճակատագիրը կը հսկէր: Երիտասարդ Ֆոն Է... տարօրինակ երեւոյթ մը ստացած էր: Երկու օրէ ի վեր չէր սափրուած, աչքերը կարմրած էին եւ ուռած. շրթունքները կը դողային.

— Ի՞նչ ունիս, հարցուց Քէօսթլէր:

— Ի՞նչ ունիմ... Պարոն, ըսաւ ան, այս գիշեր մտածեցի այն մասին՝ որ ինծ ըսած էիք ... այն մասին՝ որ ես ըրի:

— Վե՞րջը:

— Ի՞նչ ըրիք այն տեղեկութիւնները, որ ձեզի տուի:

— Բարեկամներուս փոխանցեցի:

— Բարեկամներո՛ւդ... ըսել կ'ուզէք՝ օտար լրտեսներու: Հիմա, երկու լուծում ունիմ այլեւս. կամ փամփուշտ մը կը պարպեմ գանկիս եւ կամ կը հրաժարիք ձեր գործունէութենէն: Որոշումը ձեզի կը ձգեմ:

— Ի՞նչ գործունէութեան մասին կը խօսիք:

— Դաւաճանական գործունէութեան մասին: Արդէն խոստովանագիր մը պատրաստած եմ: Ահաւասիկ:

Արթիւր Քէօսթլէրի սեղանին վրայ դրաւ ութ էջերէ բաղկացած երկար նամակ մը, որ կը սկսէր այս բառերով.— «Ստորագրեալս, պարտականութիւնս կը նկատեմ ձեզ իմացնել հետեւեալ պարագաները ...»:

— Որո՞ւ կը մտածէք տալ ասիկա, կը հարցնէ Քէօսթլէր:

— Թերթին տնօրէնութեան: Համաձա՞յն էք:

Քէօսթլէր ոտքի ելաւ: Իր կեանքին կարեւոր մասը խնդրոյ առարկայ էր այդ վայրկեանին: Ջփորձեց երիտասարդը հանդարտեցնել, առաւ նամակը եւ գրպանը դրաւ:

— Ուրեմն համաձա՞յն էք, հարցուց Ֆոն Է...

— Գացէ՛ք հոն՝ ուր կ'ուզէք:

Ութ օր ետք, հաստատութիւնը Քէօսթլէրի կը հաղորդէր թէ տնտեսական տագնապի պատճառով ստիպուած էր գործէ արձակել զայն: Բայց նոյն ատեն համայնավար լրտեսական կազմակերպութեան ղեկավարը կը փոխուէր:

— Այնուհետեւ, համայնավարութեան լաւագոյն ամիսները ապրեցայ, — կը պատմէ Քէօսթլէր: Ապրած փողոցս փոխեցի, փառաւոր յարկաբաժինս ձգեցի եւ հաստատուեցայ աժաննոց տեղ մը, ուր կ'ապրէին թափառաշրջիկ յեղափոխականներ:

Ձմոռնանք, որ այս բոլորը տեղի կ'ունենան Գերմանիոյ մէջ:

Աղքատ այդ թաղամասին համայնավար բջիջը կազմուած էր Գերմանիոյ ամէնէն զարգացած կուսակցականներէն: Անոնցմէ մէկն էր Տոքթ. Վիլհէլմ Ռայխ, որ այսօր Միացեալ Նահանգներու գիտական կարեւորագոյն հաստատութիւններէն մէկուն տնօրէնն է:

1932ի ամառն էր, Վայմարի Հանրապետութեան վերջին ամառը: Ազգային – ընկերվարականներու յարձակումներուն դիմադրող վերջին մարդիկը համայնավարներն էին: Կռիւները իրարու կը յաջորդէին: Պերլինի մէջ օր չէր անցներ որ կռիւներու հետեւանքով մէկ – երկու հոգի զոհ չերթային:

(7 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՈՐՈՆՔ ԱՒԵԼԻ ԵՐԿԱՐ Կ'ԱՊՐԻՆ

★

ԱՄՈՒՐԻՆԵ՞ՐԸ ԹԷ ԱՄՈՒՍՆԱՑԵԱԼՆԵՐԸ

Անոնք, որ ամերիկեան ընտանեկան կեանքը լաւապէս չեն ըմբռնած, չեն կրնար հասկնալ, թէ ի՞նչ կը նշանակէ «մխտեղութիւն» բառը Ամերիկացիին համար։

Անորոշ եւ կամ անորոշնական բառեր գործածած չենք ըլլար, եթէ դէպքերուն նայինք առարկայականօրէն, եթէ մեր ըսածները հիմնենք փաստարկուած համոզումներու վրայ, եթէ թիւերը նկատի առնենք։

Հետեւաբար, թիւերը կ'ըսեն, թէ այսօր Ամերիկայի ընտանեկան կեանքը ոչ մէկ ատեն այսքան հաստատուն եղած է։ Ընտանիքներու թիւը մեծ տոկոսով աւելցած է։ 1940 թուականի հարիւր ընտանիքին վրայ, այսօր կան 135 ընտանիք, այսինքն՝ քսան տարուան մէջ ընտանիքներու թիւը աւելցած է աւելի քան մէկ երրորդով։ Եւ սակայն, ընտանիքներուն թիւին այս յաւելումը ոչ մէկ առնչութիւն ունի բնակչութեան աճման տոկոսին հետ։

Ընկերային ապահովութեան պարագամեծապէս նպաստեց ընտանիքներու թիւի յաւելումին, կեանքի տեւողութեան չըրջանը երկարեցաւ, ծեր – փեսաներու «ծերութեր» պատմութեան անցած է այլեւս։ Տակաւին երկոտասնեակ մը տարիներ առաջ, շատ քիչ բախտաւորներու վիճակուած էր տօնել իրենց ամուսնութեան ոսկեայ յոբելեանները։ Այսօր, սակայն, թերթերու սիւնակները լեցուած են այնպիսի ծնողքներու նկարներով, որոնք, շրջապատուած իրենց զաւակներով եւ թոռներով, երբեմն նաեւ իրենց զաւակներուն թոռնիկներով, կը զարդարեն թերթերու սիւնակները։

Աւելին. պաշտօնական վիճակագրութեանց համաձայն, ամուսնացեալները շատ աւելի երկար կ'ապրին, քան ամուրիները։

Այսօր ամուսնացողներուն մեծ մասը պատանիներ են, որքան կը հանդիպինք շատ երիտասարդ հարսերու եւ փեսաներու։ Ասիկա երեւոյթ մըն է, որ «հըրաշքներէն մէկը կը կազմէ համարարուեստականօրէն յառաջդիմած երկիրներուն. փոքր տարիքէն ամուսնանալու մըցարշաւ մը կայ այսօր Ամերիկայի մէջ։

Խօսինք թիւերով, զորս քաղած ենք պետական պատասխանատու սպասարկութեանց, եկեղեցիներու, ինչպէս նաեւ ապահովագրական ընկերութեանց վիճակագրութիւններէն։

1940ին ամուսնացող Ամերիկացիին միջին տարիքը 22 էր, իսկ այսօր այդ միջինը քսան է. ամուսնացող աղջիկներու միջին տարիքը 23 է։ Աւելորդ չէ այս առթիւ նշել, թէ համաշխարհային ամուսնութեան միջին տարիքը՝ այրերուն 27, իսկ կիներուն՝ 24 է։

Երիտասարդ այս սերունդը ինչո՞ւ կանուխ ամուսնանալու կը ձգտի։ Պատճառներէն մէկը, անշուշտ, տնտեսական է։ Նոր ընտանիքներու տոկոսին աճման առաջին պատասխանատուն տնտեսական ապահովութիւնն է, անկասկած, երբ երկիր մը կը սկսի բարգաւաճիլ, նոյն համեմատութեամբ կը բազմանան ամուսնութիւնները։ Իր ապրուստի մասին մըտահոգ այրը մօտէն կ'անցրնէ՞ ընտանիք կազմել։ Ընտանիքներու թիւին աճումը տնտեսական բարգաւաճումին հետ կապուած է։

Երբ պատանին կամ երիտասարդը անհոգ է «գործ փնտռելու» մասին, երբ ան կրնայ հիմնել տնտեսապէս անկախ ընտանիք եւ իր ծնողաց վրայ «բեռ» չի դառնար, կը մտածէ ամուսնանալու մասին։ Վերջին վիճակագրութեանց համաձայն, ամուսնացեալ զոյգերուն միայն երեք առ հարիւրը կ'ապրի ծնողքներուն հետ։ Այս առթիւ ալ մեծ թիւ կը կազմեն «մէկ հատիկ» տղաքն ու աղջիկները, նաեւ վարժարան յաճախող երիտասարդներուն մէջ ամուսնացողները այսօր մեծ թիւ կը կազմեն։ Երիտասարդ ամուսնացողներու պարագան մտածել կուտայ ծնողքներուն, դաստիարակներուն եւ ընկերարաններուն։

Ոմանք կանուխ ամուսնանալ կը փափաքին, ազատելու համար ծնողքներու «այս մի ըներ, այնտեղ մի երթար»ի պատմութիւններէն, որոնք միշտ ժխտական են եղած, սակայն մեծ է թիւը անոնց, կանուխ կ'ամուսնանան տարբեր մտահոգութիւններ։

Տակաւին սերունդ մը առաջ, ամուսնացեալ ուսանողի մը հանդիպիլը հազուադէպ պարագայ էր։ Այսօր, սակայն, ամուսնացեալ ուսանողները բարձրագոյն վարժարաններու եւ համալսարաններու մէջ փոքր թիւ մը չեն կազմեր։ Երկու տարի առաջ կատարուած վիճակագրութեան մը համաձայն, ուսանողներուն 29 առ հարիւրը եւ ուսանողուհիներու տասը առ հարիւրը ամուսնացածներէ բաղկացած էր։ Եթէ նկատի առնենք թերաւարտները, տոկոսը կը բարձրանայ եւ կ'ըլլայ,— մանչ՝ 41 առ հարիւր, աղջիկ՝ 18 առ հարիւր։ Բազմաթիւ անգամներ տեսած ենք, որ տիկինը կ'աշխատի եւ շահած դրամով դպրոց կը ղրկէ ամուսինը։

ՃՈՆ ՔԵՐԻԿԸՆ

րուն եւ ազգային դիմագիծի անաղարտ պահպանման։

Միշտ ջատագովը եղանք արար ժողովուրդին հետ սերտ ու եղբայրական գործակցութեան։ Վճռած ենք անշեղօրէն շարունակել այս ուղին, եւ մեր անվերապահ ու ամբողջական աջակցութիւնը բերել տեւ ազգայնականութեան զարթօնքին։

Ամբողջ 13 տարի այս թերթը ծառայեց ազատատենչ հայութեան գաղափարաբանութեան։ Անցած 13 տարիներուն ընթացքին ամբողջական նուիրումով ծառայեցինք հայ ժողովուրդին, այդպէս պիտի ընենք նաեւ ասկէ ետք։

Մեր ներշնչումին աղբիւրը եղաւ ու կը մնայ մեր ժողովուրդի փառաւոր անցեալը, մեր ցեղային սրբութիւններուն ու ձգտումներուն նշանակէտը՝ պայծառ ապագան, որուն կը հաւատանք հոգիով եւ որուն համար պատրաստ ենք յանձն առնել ամէն զոհողութիւն այնպէս, ինչպէս ըրին մեր նախորդները, կախարդուած նոյն երազէն եւ ի խնդիր նոյն խոշալի իրականացման։

«ԱՐԵՒԵԼՔ»

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Եկեղեցւոյ Կրթ. Մարմնի հովանաւորութիւնը վայելող տեղւոյս հայերէն դասընթացքի տարեկան հանդէսը տեղի ունեցաւ, Շաբաթ 4 Յուլիս, ժամը 21·30ին, քաղաքապետական սրահին մէջ։

Հակառակ տաքին՝ բազմաթիւ հանդիսականներ ներկայ էին։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մարսէյէզ»ով և «Մայկիր ազատ իմ հայրենիք»ով։

Հոգաբարձութեան եռանդուն անդամներէն, Պ. Յար. Մալճեան իր գուարթ բառերով, խօսնակի պարտականութիւնը կատարեց հաճելի ներդաշնակութեամբ։

Նախ խօսք առաւ քարտուղար Պ. Զ. Մուրատեան, որ իր խնամուած դրաւոր ճառով, ազգապահպանման կենսական հարցին վրայ հանդամանօրէն ծանրանալէ վերջ, չմոռցաւ իր յարգանքն ու գնահատանքը յայտնել նախկին հոգաբարձուներուն։ — «Յառաջիկայ շրջաններուն, դպալի յաջողութիւն ձեռք բերելու համար, եկեղ. Հոգաբարձութեան եւ Երիտ. Միութեան հետ համերաշխ գործակցութեամբ, առանց ընկրկելու, պիտի ջանանք աւելի շատ թուով աշակերտ ունենալ, որուն համար մեր կազմը տասնիբարձրացուցինք փորձառու, աշխոյժ եւ թարմ ուժեր աւելցնելով։»

Վարժարանի ուսուցչուհի Տիկին Է. Ծիհանեան մասնաւորապէս բսաւ. — «Դպրոց եւ եկեղեցի անբաժանելի ազդակներ են, որոնց շնորհիւ Հայը կարողացած է իր գոյութիւնը պահել մինչեւ մեր օրերը, մինչդեռ շատ մը հին ազգեր ձուլուած եւ ի սպառ անհետացած են։ Կարդաց Սիլվա Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդուն» քերթուածին վերջին տունը, յուզելով բոլոր ներկաները։

Քաղաքապետ Պ. Պլէօզ նախ իր շնորհակալութիւնները յայտնեց տեղւոյս Հայերուն իրեն հանդէպ ունեցած յարգանքին համար. յետոյ գրաւիչ խրատականներով քաջալերեց հայ մանուկները իրենց աշխատասիրութեան համար։

— Կրթ. Մարմնի ներկայացուցիչ Պ. Յով. Պօղոսեան ֆրանսերէն շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Պլէօզի, որ միշտ օգտակար հանդիսացած է գաղութիս։

Խօսեցաւ նաեւ հայերէն։

Նախկին ուսուցչուհի Օր. Ա. Ղազարեանի սիրայօժար ղեկավարութեամբ աշակերտները ներդաշնակօրէն երգեցին։

Հոգաբարձութեան նախագահ Պ. Ոսկեան Գալայճեան կոչ ըրաւ բոլորին՝ որ իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը բերեն.— «Մեր պարտականութիւնը լիուլի կատարելու համար, տուէք ձեր լումաները անվերապահօրէն ու մեզմէ պահանջեցէք համապատասխան արդիւնքներ»։

Բոլոր աշակերտները իրենց կարողութեան համեմատ յաջող արտասանութիւններ ըրին։ Մանաւանդ փոքրիկներ Ալէն Աւետիքեանի եւ Օր. Գալուստեանի «Շաքարավաճառ» տրամախօսութիւնը խիստ յաջող էր։

Կարճ դադարէ մը յետոյ սկսան նուիրատուութիւնները, գոհացուցիչ արդիւնքի մը հասնելով։

Իւրաքանչիւր աշակերտ ստացաւ հայերէն գրքեր։

Օդափոխութեան պատճառով բացակայ եղողները վերամուտին պիտի ստանան իրենց նուէրները։

Կէս գիշերին, նախագահը բոլորին շնորհակալութիւն յայտնելով հանդէսը վերջացած յայտարարեց։

Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ։

Կ.Ծ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՄԷՋ

★

Ինչպէս գրած էինք Երեւանի հայկական պարի եւ երգի խումբը գացած էր Նիւ Եորք, խորհրդային ցուցահանդէսին առթիւ։

«Հայրենիք»ի աշխատակիցը՝ Լեւոն Քէչիշեան հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.—

Յուլիս Լօթը Երեքշաբթի գիշեր, Մէտիսըն Սքուէր Կարտընի մէջ բացումը կատարուեցաւ Ռուսական պարի եւ երաժշտութեան փառատօնին, որուն կը մասնակցի հայկական պարախումբ մըն ալ։

Ընդարձակ սրահը, բերնէ բերան լեցուն էր։ Ներկաները հիացումով դիտեցին հայկական պարերը։

Հայկական յայտագրին մաս կը կազմէին երկու պարեր. առաջին՝ «Բերդի պարը», յղացում Վարդգէս Բաշտեանի եւ երկրորդ՝ ժողովրդական պար Շալախօ։

Մեր խումբը ունի 16 անդամ եւ երաժշտական երեք գործիք մէկ դհոլ եւ երկու զուռնայ։ Միայն մէկ պարուհի, օրիորդ Անժելա Շահնազարեան։ Խումբին վարիչն է Վարդգէս Բաշտեան։

Փառատօնին կը մասնակցին երկու հարիւր հոգի։ Ընդհանուր տնօրէնն է հայ մը,— Զաւէն Վարդանեան։

Ուրախութեամբ կը լսենք, որ, 1960ին, Նիւ Եորք պիտի գայ ութսուն հոգինոց հայկական պարախումբ մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ԼՌԱԾ ՁԻԱՂԱՑԸ

ԻԴ.

— Մնաք բարով, եղբայր,— ըսաւ ան Մառթէնի մօտենալով որ անշարժ նստած էր,— երջանիկ եղիր եւ առողջ։

Բայց, յանկարծ, իր մէջ զգաց քաղցր ջերմութեան մը առուահոսումը... Իր ուղեղին մէջէն պատկերներու մըրրիկ մը անցաւ նոյն վայրկեանին։ Տեսաւ ինքզինքը, դեռ մանուկ, պաշտպանուած եւ շփացած իր եղբօր կողմէ, տեսաւ ինքզինք, երիտասարդ, հպարտօրէն քալելով անոր թեւ առած, տեսաւ ինքզինք, անոր հետ ոտքի կեցած իրենց ծերունի ծընողքին մահուան անկողնին մօտ, ինքզինք տեսաւ անոնց հետ, այն հանդիսաւոր վայրկեանին մէջ, ուր անոնք ձեռք ձեռքի տուած իրարու խօսք տուին երբեք չբաժնուիլ իրարմէ եւ երբեք թոյլ չտալ որ ուէէ պնձ իրենց մէջը մտնէ։...

Եւ ա՞յժմ ... ա՞յժմ ...

— Եղբայր, գոչեց ան։

Եւ աղմկալից հեծկլտանքով մը անոր ոտքն ինկաւ։

— Պզտիկս, սիրելի պզտիկս.

Եւ Մառթէն իր արցունքներու մէջէն ուրախութեան ճիչեր արձակեց եւ գրկեց զայն, սեղմեց իր կուրծքին, կարծես երբեք չէր ուզեր զայն թողուլ որ երթայ. վերջապէս գտայ քեզ.— Օ, աստուած իմ ... վերջապէս քեզ կը գտնեմ նորէն. այժմ ամէն բան լաւ պիտի ըլլայ ... այնպէս չէ՞. բաէ... այս բոլորը զուտ երեւակայութիւն, յիմարութիւն չէի՞ն. չես գիտեր թէ ինչ ըրիր, այնպէս չէ. այլեւս բան մը չես յիշեր, այնպէս չէ՞. գրաւի կուզամ որ ամենափոքր գաղափարն իսկ չունիս, չէ՞։ Կ'արթննաս, այնպէս չէ՞. կ'արթննաս։

Ժան տխրօրէն, սեղմեց ակռաները եւ դէմքը կոթնցուց իր եղբօր կուրծքին։ Բայց, յանկարծ, մտածում մը ունեցաւ ու ճնշեց սիրտը եւ բռնաց իր ականջներուն, մտածում մը նման պաղ եւ կպչուն ջղջիկի մը որ կը թեւաբախէր իր շուրջը.— այս բազուկներուն մէջ, այսօր իսկ, կէրթուտ անձնատուր եղած էր, այսօր իսկ։

Եւ, յանկարծ, ոտքի ցատկեց։ Պէտք էր մեկնիլ այս սրահէն, պէտք չէր այլեւս շնչեր այս օդը, հակառակ պարագային պիտի խելագարէր։

Ցատկեց դէպի դուռը ... Նիզի աղմուկ մը, ծխնիներու ճռնչիւն մը... եւ անհետացաւ։

Ապշահար եւ անշարժ, Մառթէն աչքերովը հետեւեցաւ վայրկեան մը անոր, յետոյ ինքնիրեն ըսաւ, կարծես վանելու համար իր մէջ բարձրացող մտահոգութիւնը։

— Ջափազանց յուզուած էր, պէտք ունէր թարմ օդ շնչելու, շուտով պիտի գայ։

Ակնարկը ինկաւ պատին վրայի ժամացոյցին. ժպտեցաւ, բոլորովին վստահ էր այլեւս.— Ժան գլխարկը հոն թողած էր ... գուցէ կ'անձրեւէր, հովը կը զովացնէ ... պիտի գայ։

Աթոր վրայ, Մառթէն կանչեց պանդոկապետը, ձին ախոռը քաշել տուաւ եւ պատուիրեց տաք փօնչ եւ անկողին մը պատրաստել եղբօրը համար.— որովհետեւ, ըսաւ ան գոհունակ ժպիտով մը, հիմակ պիտի գայ անիկա ...

Եւ երբ ամէն բան պատրաստուեցաւ, նստաւ եւ խորասուզուեցաւ իր խոկումներուն մէջ։ Մերթ ընդ մերթ կը մրմնջէր, կարծես ոգեւորելու համար իր քաջութիւնը որ կը նուաղէր։

— Պիտի վերադառնայ։

Դուրսը անձրեւը կը ծեծէր պատուհանի փեղկերը. աշնանային հովը կը փչէր պանդոկին եռանկիւնի կատարին վրայ, եւ անձրեւի իւրաքանչիւր կաթիլ, հովի իւրաքանչիւր սուլում կը ծանուցանէր — պիտի վերադառնայ, պիտի վերադառնայ.

Ժամերը անցան, կանթեղը մարեցաւ, Մառթէն քնացաւ իր սպասումին մէջ եւ երազեց իր եղբօր վերադարձը ...

Յաջորդ առաւօտ, արթնցուցին զայն։ Սարսափահար եւ զղջահար, իր շուրջ նայեցաւ։ Իր աչքերը ինկան դատարկ անկողնին վրայ, ուր պէտք էր քնանար իր եղբայրը.— իր առաջին անկողինը՝ վեց շաբաթներէ ի վեր։ Տխրօրէն, հոն մընաց, ոտքի, եւ սեւեռուն աչքերով սկսաւ դիտել զայն։

Յետոյ լծել տուաւ իր կառքը եւ գնաց։

ԻԵ.

Այն ատեն աշունը շատ կանուխ եկաւ։ Ութ օրէ ի վեր հիւսիս – արեւմտեան հով մը կը փչէր, սուր եւ թափանցող, կարծես թէ Նոյեմբերի մէջ ըլլար։ Անձրեւին տարափները կը շաչէին ապակիներուն դէմ, եւ արդէն գետինը կը տարածուէր թմբիի դորշ դեղնորակ տերեւներու խաւ մը, որ գով խոնաւութիւնը խմորի՝ վերածած էր։

Եւ որքան շուտ կը հասնի գիշերը։ Հացագործի խանութին մէջ, կախ լապտերակալը կը վառէր ընթրիքի ժամէն շատ կանուխ։

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 26ին, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Շաւիլի անտառին մէջ, գերեզմանատան մօտ:
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ
եւ մասնակցութեամբ «Զաւարեան» կոմիտէի, «Ս. Մինասեան», «Արծիւ», «Վարդան», «Արամ»
ենթակոմիտէներու եւ «Փոթորիկ», «Րաֆֆի», «Ռոստոմ», «Քրիստափոր», «Աղբիւր Սերոբ – Մկրտիչ Եօթնեղբայ-րեան», «Շ. Միսաքեան» խումբերուն:
Կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ *եւ* ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ
Ժամը 15ին յարգանքի այց Իշխան եւ Իշխանուհի Յովսէփ եւ Սաթենիկ Արղութեանցի, եւ բժ. Յովսէփ Տէր-Դաւիթեանի *շիրիմներուն:* *Կը խօսի Շաւիլի քաղաքապետ՝* ՕՍԷԹ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին: *Կը մասնակցին՝ Տիկին* Շաքէ Գալայճեան, Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան, Աստղիկ Փէօսէեան, ընկեր Երուանդ Գրիգորեան: Անձրեւի պարագային ապահովուած է ֆաղաֆապետարանին սրահը:
Ճոխ եւ առատ պիւֆէ: *Մասնաւոր տեղ կառքերու համար:*
Հասոյթը՝ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
Ալֆորվիլէն օթօքառերը *կը մեկնին առաւօտեան ժամը ութին,* Պոլվ. Քառնոյէն *Իսկ Փորթ տ'Իթալիէն ժամը 8·30ին*
Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները: Գին՝ 400 Ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 26, ամբողջ օրը, ՎԱԼԱՔՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Յ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին— Հայկական պարեր Սէն Լուի Նոր Սերունդի պարա-խումբին կողմէ: Պուլի մրցում, չամփուրով խորոված, պիւֆէ:

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի համար արձանա-գրուիլ մինչեւ Ուրբաթ 24 Յուլիս, 300 ֆրանք երթուդարձի համար: Ա. Քէօ-սէյեանին (Փլաս տ'էքս): «Յառաջ»ի հատավաճառ Գ. Մերիկեանին, (Տոմի-նիքէն), ժամավաճառ Ա. Պետրոսեանին (Փըթիթ Մարի):
Օթոքառը Փլաս տ'էքսէն նոյն օրը առա-ւօտ ժամը 8ին:

ԳՈՄՈՆԷՆ հանրակառքը կը մեկնի ժա-մը 7·30ին:

Արձանագրուիլ ընկերներ Նշան Դար-բինեանի, Յակոբ Տօլպաշեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Յովսէփ Գոճակէօզեանի մօտ:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

★

Ցանասարի արշաւանքի առիթով կը տօնուի՝ ընտանեկան դաշտահանդէսով:

Կազմակերպուած՝ Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ:

Տեղի պիտի ունենայ 26 Յուլիս, Կի-րակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քաֆէ րակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ջրանցքին

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալ-ներ: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հա-յութիւնը անխտիր:

Լիոնի հանրակառքը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն *ժամը 10ին:*

Շ Ա Ւ Ի Լ

ափին, «Քաֆէ Կապիյօն*»ի բակին մէջ:*
Ճոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված, մատչելի գիներով:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վա-րուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի «Անտոք» ենթակոմիտէին և Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին:

26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը տասնէն մինչեւ 22, Փոն Անթէնի *(Վարիզէլ)* Օ Պեոժ տը Սօլ *զովասուն պարտէզին մէջ:*

Նախագահութեամբ՝ ընկեր Ա. ԳՈՒ-ՑՈՒՄՃԵԱՆԻ:

Կը խօսի ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ այլ անակնկալներ:

Մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի Նոր Սերունդին:

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր քոյր կազմակերպութիւնները:

Ուտելիքներ հետերնին բերել, բացի խմիչքէն:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Շ. Միսաքեան *խումբին:*

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կո-միտէի եւ Կեդր. Ֆրանսայի քոյր մասնա-ճիւղերու:

Այս Կիրակի ամբողջ օրը Սէն Փէրէի *զովասուն անտառին մէջ:*

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Առատ կեր ու խում չամփուրով խորո-ված:

Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջաննե-րու հայրենակիցները անխտիր:

Այրի Տիկին Անուշ Եղիշէեան եւ զա-ւակները, Տէր եւ Տիկին Եղիա Եղիշէեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Վարդան Եղիշէեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թորոս Շատ-եան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Պետրոս Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թագւոր Գաբրիէլեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), եւ Պ. Մանուկ Թագւորեան (Լիոն), ցաւով կը ծանու-ցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր զաւկին եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՂԻՇԷԵԱՆԻ

կսկծալի մահը (Պոլսեցի):

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 23ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկե-ղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխա-դրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Հաւաքուիլ՝ եկեղեցին:

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի Հայոց Եկեղեցիին հոգաբար-ձութիւնը կը յայտարարէ թէ Յուլիս 26-ին կիրակի առաւօտ պիտի կատարուի պատարագը:

ԿԱՐԵՒՈՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Վերջին կարգադրութիւններուն հա-մար, բանակումի բոլոր մասնակցողները ստիպողաբար կը հրաւիրուին այս Շա-բաթ իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, իւրաքանչիւր մասնակցողը այդ օրը պէտք է վճարէ հինգ հազար ֆրանք որպէս կանխավճար եւ հինգ հազար ֆրանք հաւաքական տոմ-սին համար:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի տարեվերջի պտոյտը փիք - Նիքի ձեւին տակ:
Կիրակի 26 Յուլիս:

SAINTRY - Auberge du
'' Père TICHIT ,, *ի պետեղերքը*

Ժամադրութիւն Կառ տը Լիոն, *զուրսի մեծ ժամացոյցին տակ, ժամը 8·30ին:*

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները եւ բարեկամները:

Անձնական կառքով գալ փափաքողնե-րէն կը խնդրուի հետեւիլ նոյն ժամա-դրութեան:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչու-թեան: Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլ-լան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրու-թիւնը:

Այս պայմանները չլրացնող դիմումնե-րուն գոհացում պիտի չտրուի. նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայ-նով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ըա-ռաջացնել:

Մեր հատավճարդ ընթերցողներուն հա-մար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր.:

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւա-տարիմ բաժանորդներէն որ փութան կա-տարել իրենց վճարումները, դիւրացնե-լու համար վարչութեան գործը:

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժա-նորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդա-կեն թերթին կանոնաւոր հրատարակու-թեան: ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 *ուսումնական տարեշրջանի համար:*

Իրենց զաւակները արձանագրել փա-փաքող ծնողքները փութան դիմել տես-չութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ա-մէն օր:

26, RUE TROYON, SEVRES
TEL OBS 18-28

Վարժարանին մէջ լրիւ կ'աւանդուին ազգային դիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծը-րագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Եփրեմ Տօնիկեան իրենց երկրորդ թոռնուհիի ծննդեան ուրախ առ-թիւ Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի մասնա-ճիւղին կը նուիրեն հազար ֆրանք եւ Օ-գափոխութեան կայանին երկու հազար ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ս. Զրուանդեանէ երկու հազար Ֆր. կայանի շէնքին ի նպաստ.

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960*ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնու-թեան:*

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լի-սէներու պաշտօնական ծրագրին, աշա-կերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմու-թեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով:

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նօր, Լը Րէնսի:
Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172:

ՏԱՐՕՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐՔԸ

Ամէնուն ծանօթ է որ Տարօնի Պատմու-թեան գիրքը Կարօ Սասունիի խմբա-գրութեամբ եւ Տարօն – Տուրուբերանի Ամերիկայի Կեդրոն. վարչութեան ծախ-քով լոյս տեսաւ 1956ին, Պէյրութ «Սե-ւան» տպարանէն:

Ֆրանսա ապրողներուս համար բաժին ինկած էր հարիւր օրինակ՝ անմի-ջապէս սպառած: Մարսէյլէն եւ ու-րիշներէն պահանջներ եւ բողոքներ ըսե-ցինք: Հարկադրուեցանք խնդրել Կեդր. վարչութենէն որ մեզ յատկացնէ մաս մը եւս, եւ գոհացում ստացանք: Այժմ տրա-մադրելի ունինք սակաւաթիւ օրինակներ: Բայց մաքսատուրքի բերմամբ հարկադ-րուած ենք գնահատել 750 Ֆրանք ուելի: Դի-մել Լ. Տօնիկեանին, 52 Րիւ Կիւսթավ-Քուրպէ, Պանթէօ (Սէն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆ

Կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջակա-յից Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօ-նական Ընկերութեան կողմէ, տեղի պիտի ունենայ 11 Հոկտ. 1959, ժամը երեքին:
Սորպոնի մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ:
Մանրամասնութիւնները յետագային:
Նկատի ունենալ այս թուականը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին համար, 1) *Նախապատրաստական 8–7րդ դասարաններուն համար իբրեւ ուսուց-չուհի հայ օրիորդ մը, որ ֆրանսական բարձրագոյն կրթութիւն ստացած ըլլայ. ի հարկին դիչերօթիկ:*

2) Աշխատող կին մը, իբրեւ օգնական խոհարարուհի:

Դիմել վարժարան, գրաւոր, տալով ա-նուն, տարիք եւ հասցէ:

1 Bld. du Nord - Le Raincy
Seine-et-Oise

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-[illegible]

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒԼԻՍ

JEUDI 23 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ [illegible] — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4351

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ՈՒՂԻՂ ՃԱՄԲԱՆ

Իրաքի յեղափոխութեան առաջին տարեդարձի նախօրեակին Զօրավար Ապտէլ Քասըմ կարգ մը վճռական միջոցներ ձեռք առած էր՝ նոր վարչաձեւը աւելի հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար:

Մութ ուժեր, Համայնավարական քարոզութիւններէ տարուած, ուզած էին տիրական դեր մը խաղալ Իրաքի մէջ, չէզոքացնելով ազգայնական տարրերը, որոնք գլխաւոր օժանդակներն էին եղած երիտասարդ զինուորականներու յեղափոխական շարժումին:

«Ժողովրդական դիմադրութեան ուժեր»ը կը ձգտէին «պետութեան մէջ պետութիւն» կազմել: Անկախ պետական օրինաւոր բանակէն եւ ոստիկանութենէն, ձախակողմեան այդ կազմակերպութեան զինեալ ուժերը գրեթէ անիշխանական վիճակ մըն էին ստեղծած երկրին մէջ, վըտանգելով ներքին խաղաղութիւնը:

Համայնավարական այս շարժման ծաւալումը արգիլելու եւ անպատասխանատու մարդոց չհաստակութեանց վերջ դընելու նպատակով էր, որ զօրավար Ապտէլ Քասըմ բանակի հակակշռին ենթարկեց «Ժողովրդական Դիմադրութեան Ուժեր» անունը կրող ոչ-զինուորական «քաղաքապահ գունդեր»ը եւ արգիլեց «Ազգային Ճակատ»ի կազմութիւնը, ձախակողմեան տարրերու մասնակցութեամբ:

Իրաքի նոր տէրը կը զգար, որ համայնավարները օրէ օր աստիճան մը աւելի կ'ուզէին զգալի դարձնել իրենց մասնակցութիւնը երկրի ներքին գործերուն: Ձախակողմեան թերթերը կը պահանջէին դահլիճին մէջ առնել համայնավար նախարարներ:

Դժգոհութեանց առաջքն առնելու եւ բոլշեւիկեան գաղափարութիւն մը իր սադմին մէջ խեղդելու համար էր, որ զօրավարը իր դահլիճին մէջ առաւ չորս նոր նախարարներ, երեքը ձախակողմեան:

Ասոնցմէ առաջինն էր Տիկին Նազիհա Տիւլայիմի, անդամ «Խաղաղութեան կողմնակիցներու շարժում»ին եւ նախագահուհին պաշտպան Լիկա»յի: Միւս երկուքը՝ Ավնի Եուսուֆ եւ Փրոֆ. Ֆէյսալ Սամիր՝ ծանօթ են իրենց համայնավարական ձգտումներով: Չորրորդ նոր նախարարն է Ապտէլլաթիֆ Շաուաֆ, աղգական Մուսուլի մարտ ութի ապստամբութեան վարիչին:

Լիբանանեան թերթերը օրեր առաջ կը գրէին թէ Իրաքի համայնավարները կարեւոր քանակութեամբ զէնքեր ստացած են եւ կը պատրաստուին խռովութիւններ յարուցանել Յուլիս 14ի տարեդարձի հանդիսութեանց առթիւ, «Ժողովրդական Դիմադրութեան Ուժեր»ու աջակցութեամբ:

Այժմ պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ համայնավարները փորձած են խռովութիւններ յարուցանել Պաղտատի, Քէրքիւքի, Զոպէյրի եւ Ռամատիի մէջ:

Արիւնալի դէպքերու թատր դարձած է մասնաւորապէս Քէրքիւք, որ Իրաքի Քարիւղի ընկերութեան կեդրոնն է եւ ուր կը բնակին մեծ թիւով Քիւրտեր:

Երկրորդ աշխարհամարտէն ի վեր Մոսկուայի գործակալները համայնավարական բուռն քարոզութիւններ կը կատարեն քրտաբնակ շրջաններու մէջ եւ անկախ Քիւրտիստանի մը հեռանկարով կ'ուզեն խաբել զանոնք:

Քէրքիւքի բնական հարստութիւններուն տէր անկած են Կրեմլինի վարիչները, որոնք «Պաղտատի Ուխտ»ին դէմ հակազդելու համար ծրագրած են բերդը նուաճել:

Զօրավար Քասըմ իր հետ ունենալով բանակը, այս անգամ եւս յաջողած է զսպել խռովարարական շարժումները:

Անցեալ Մարտին Շաուաֆ Մուսուլի մէջ ապստամբութեան դրօշ պարզած էր՝ բողոքելու համար զօրավար Քասըմի համայնավարամէտ քաղաքականութեան դէմ:

Դերերը շրջուած են հիմա: Համայնավար տարրերն են, որ այս անգամ կ'ըմբոստանան՝ բողոքելու համար զօրավարին նոր քաղաքականութեան դէմ:

Իրաք հետզհետէ կը մտնէ ուղիղ ճամբու մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ ԿՐՈՄԻՔՕՅԻ ՁԵՌՔՆ Է

★

ՀԵՐԹԸՐ ԿԸ ՍՊԱՍԵԼԱՑ ՄԵԿՆԻԼ

★

Արտաքին չորս նախարարները միասին ճաշեցին Կրոմիքոյի ապարանքին մէջ, միաժամանակ շարունակելով իրենց աշխատանքը:

Սակայն, «ոչ մէկ յառաջդիմութիւն» դարձեալ, ինչպէս յայտարարեց ամերիկեան պատուիրակութեան բանբերը:

Ճաշի ընթացքին Խ. Միութեան Արտաքին Նախարարը Գերմանիոյ վերամիացման հարցը արծարծեց խուսափեցաւ: Ընդհանրապէս պատասխանները լակոնական էին:

Մինչ. արեւմտեան երեք նախարարները յաճախակի հարցումներ կ'ընէին, խօսելու համար միաժամանակ Գերմանիոյ վերամիացման եւ հաշտութեան դաշնագրի մասին, Կրոմիքօ կը գոհանար «այո» կամ «ոչ» պատասխանելով:

Մթնոլորտը դարձեալ տաքցաւ եւ պահ մը կը կարծուէր թէ Արտաքին չորս նախարարները բոլորովին չունին այլեւս «խօսելու խօսակցութիւն», ինչպէս դիտել կուտան կարգ մը թերթեր:

Արեւմուտքը վճռապէս կը յայտարարէ թէ համագերմանական կոմիտէի մը կազմութիւնը չընդունիր: Կրոմիքօ կը պնդէ՝ որ իր առաջարկը ընդունուի:

Այսուհանդերձ, կարգ մը շրջանակներու կարծիքը այն է, թէ վերջ ի վերջոյ Կրոմիքօ պիտի ստիպուի փոփոխութեան ենթարկել իր ծրագիրը:

Խորհրդային ներկայացուցիչները յատկապէս կը խուսափին արտայայտուելէ որեւէ հարցի մասին՝ երբ կասկածին թէ Արեւմուտքի մասը կրնայ ըլլալ անոր մէջ. «Արեւմուտքի ջութակին նուագով պիտի չպարենք» բսաւ Կրոմիքոյի գործակիցներէն մէկը, անդրադառնալով Արտաքին նախարարներու ժողովը մնայուն դարձնելու արեւմտեան ծրագրին:

Ժողովին ճակատագիրը ներկայիս կը գտնուի Կրոմիքոյի ձեռքը. աչքի առջեւ ունենալով կողմերու ծրագիրներն ու անդիջող դիրքը՝ տարբեր եզրակացութեան մը կարելի չէ հասնիլ:

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարար Հերթըր Կրոմիքոյի բսաւ՝ թէ եթէ շարունակէ պնդել համագերմանական կոմիտէի մը կազմութեան վրայ՝ պէտք է գիտնայ թէ ժողովին վախճանը մօտեցած է: Հերթըր կը սպառնայ մեկնիլ՝ եթէ Կրոմիքօ չուզէ համաձայնութիւն մը գոյացնել, սովորական իր ձգձգումներով:

Մինչեւ Շաբաթ թէեւ Արտաքին նախարարները միասին ճաշելու ծրագիր մը չունին, բայց երկու-երեք ժողովներ նախատեսուած են, որոնց ընթացքին հաւանաբար կացութիւնը պարզուի:

ՔԱՍԸՄ ՄՈՍԿՈՒԱ ՀՐԱՒԻՐՈՒԵՑԱՒ

ԴԱՄԱՍԿՈՍ.—900 ՄԵՌԵԱԼ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

★

Ոչ-պաշտօնական աղբիւրներէ, Դամասկոսի մէջ կը յայտարարուի թէ Իրաքի դէպքերուն հետեւանքով վեց օրուան ընթացքին 900 հոգի մեռած են: Նոյն աղբիւրներու համաձայն կռիւները կը շարունակուին մանաւանդ Քէրքիւքի շըրջանը:

Մամուլի տեղական գործակալութիւնները կը հաղորդեն թէ երկու օր առաջ ծանր միջադէպեր պատահած են համայնավարներու եւ ոչ-համայնավարներու միջեւ Թայրուքի շրջանը:

Մամուլի Միջին-Արեւելք գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ օդանաւերը ռմբակոծած են Քէրքիւքի բնակչական շրջանները: Կ'ըսուի նաեւ թէ իրաքցի 80 սպաներ ձերբակալուած են եւ պաշտօնատ 400 սպաներ արձակուած:

Միշտ նոյն գործակալութեան համաձայն խռովութիւնները չեն դադրած երկրին մէջ եւ նոյնիսկ համայնավարները կը շարունակեն ժողովուրդը գրգռել: Պաղտատի մէջ համայնավար բանուորներ փողոց նետած են ծխախոտի գործարանի մը աշխատաւորները որոնք, Քասըմի խօսք հրամանով, կրկին գործի առնուած էին:

Պաղտատի ձայնասփիւռը հաղորդեց առջի օր թէ Խ. Միութեան Արտաքին փոխ-Նախարար՝ Վասիլի Քուզնեցով, որ խորհրդային պատուիրակութեան գըլուխը կը գտնուէր Իրաքի Յուլիս 14ի առթիւ կազմակերպուած տօնակատարութեանց, Քասըմի փոխանցած է իր կառավարութեան պաշտօնական հրաւէրը: Քուզնեցով, Պաղտատի խորհրդային դեսպանատան մէջ տուած մամուլի իր ասուլիսի ընթացքին յայտնած է թէ Մոսկուա երթալու այդ հրաւէրը պաշտօնական նամակով մը Խրուշչեւ յայտնած է Քասըմի: Խորհրդային նախարարը մերժած է սակայն ըսել թէ Խ. Միութիւնը հիւլէական զէնքեր պիտ տա՞յ Իրաքի եթէ այս վերջինը նման դիմում մը ընէ: Ցիշած է պարզապէս թէ Խորհրդային Միութեան քաղաքական սկզբունքն է հիւլէական զէնքերու ջնջումը:

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս ութէն ի վեր զանազան միջադէպեր պատահած են Իսրայէլի մէջ հրեայ հիւսիսային-Ափրիկեցի ներգաղթողներու եւ ոստիկանութեան միջեւ. Ըստ Երուսաղէմ հասած լուրերու դէպքերը տարբեր բնոյթ ունին զանազան շըրջաններու մէջ:

Վատի-Սալիպի աղքատ բնակչութիւնը յարձակումներ ըրած է զանազան հաստատութեանց վրայ եւ կողոպտած: Թշուառներու ըմբոստութիւն մը տեղի ունեցած է նաեւ Նազարէթի մօտ՝ Միքտալ-Հէմէք գիւղաքաղաքը:

Միւս կողմէ Պէն Կուրիոն որոշած է կառավարութեան գլուխը մնալ մինչեւ յառաջիկայ ընտրութիւնները (Նոյեմբեր), յայտնած է նաեւ Հանրապետութեան Նախագահին թէ ձախողած է նոր դահլիճ մը կազմելու իր պաշտօնին մէջ:

ԾՈՎԱԿԱԼ ԼԻՀԷ, ամերիկեան նախկին դեսպանը Վիշիի կառավարութեան մօտ մեռաւ 84 տարեկանին, ուղեղային արիւնախառնումի մը հետեւանքով: Լիհէ, նախագահ Ռուզվելթի անձնական սպարապետն էր, ամէնէն հին սպան էր ամերիկեան բանակի, բարձրագոյն աստիճանով:

ՔՍԱՆ ՄԻԼԻՈՆ զբօսաշրջիկներ Իտալիա պիտի այցելեն այս տարի: Անցեալ տարի միայն 15 միլիոն էր անոնց թիւը: Զբօսաշրջիկներու նախընտրած շրջաններն են՝ Քալապրիա եւ Սիկիլիա:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ նախագահ Նիքսըն այսօր Մոսկուա կը մեկնի, ուր ամերիկեան ցուցահանդէսին բացումը պիտի կատարէ: Այսուհանդերձ, սխալ հաշիւ մը եղած է, որովհետեւ Նիքսընի Մոսկուա այցելութիւնը նախատեսուած էր Ժընեւի Արտաքին նախարարներու ժողովին փակման եւ Մեծերու ժողովին բացման թուականին միջեւ՝ Խրուշչեւի հետ որոշ խօսակցութիւններ ունենալու համար: Մինչդեռ այսօր Ժընեւի «համաձայնութեան յոյսն» անգամ ջուրը ինկած կը նկատուի: Մոսկուայի ամերիկեան ցուցահանդէսը պիտի բացուի ուրբաթ օր, այս առիթով խորհրդային մամուլը ջաղաքացիները կը զգուշացնէ որ... փորձութեան չենթարկուին:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ Խրուշչեւ մամուլի ասուլիս մը տուաւ, ուր խօսելով Մեծերու համաժողովի մը մասին, ըսաւ.— Մեծերու ժողովը տեղի պիտի ունենայ շուտով, նոյնիսկ՝ եթէ ժողովականները Մաքմիլըն ու ես ըլլանք, բայց... Վարչապետ Ատենաուըր չուզեր որ տեղի ունենայ այդ համաժողովը: Իսկ պատասխանելով այն հարցումին՝ թէ ինչո՞ւ հրաժարեցաւ Սկանտինաւիա երթալէ, Խրուշչեւ ըսաւ.— Ինչո՞ւ պիտի երթամ, երբ հրաւիրելէ ետք երեսիս կը թքնեն...

ՖՐԱՆՍԱՅԻ քարիւղի արտադրութիւնը 1959 Յունիսին 272.012 թոն էր, անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանի 199.989 թոնի դիմաց, այսինքն՝ մէկ տարուան ընթացքին 36 առ հարիւրի յաւելում մը կայ:

ՔԱՓ ՔԱՆԱՎԵՐԱԼԻ փորձադաշտէն ամերիկացի զինուորականները արձակեցին միջերկրային «Աթլաս» հրթիռ մը, որ յաջողեցաւ, 9000 քիլոմեթր ճամբայ կտրելով: Բայց «Թոր» հրթիռի փորձ մը ձախողեցաւ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ արձակեցին ջրածին ուժով գործող առաջին բեռնատար նաւը՝ «Սաւաննա», որ երեք տարի կրնայ մնալ ծովուն վրայ 57 քիլոկրամ ուրանիոմ գործածելով:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ցուցադրուեցաւ արաբական առաջին կառքը՝ «Ռամսէս», որ երկու հոգիի համար է, ժամական արագութիւնը՝ 80 քիլոմեթր եւ 100 քիլոմեթրին կը սպառէ հազիւ 16 լիտր հրանիւթ: «Ալ Ահրամ» թերթը կը հաղորդէ թէ 1960ին 1200 կառքեր պիտի շինուին՝ արաբական շուկաներու համար:

ԾԱՓՈՆԻ վարչապետ Քիշի Փարիզ հասաւ եւ առաջին առթիւ տեսակցեցաւ Տըկոլէի հետ, որմէ ետք ընդունուեցաւ Նախագահ Տը Կոլի կողմէ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ երեք մահափորձեր եղան, որոնք նիւթական վնասներ պատճառեցին միայն. ոչ մէկ զոհ կայ:

ԱՐԱԲԻՈՑ Սէուտ Թագաւորը Գերմանիա գնաց, հանգստանալու համար:

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ Գահիրէ, Ժընեւ եւ Մադրիտ այցելելէ ետք՝ Նիւ Եորք վերադարձաւ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆ եւ Ա. Միացեալ Հանրապետութիւնը մէկ ամիսէն պիտի վերսկըսին դիւանագիտական իրենց յարաբերութիւնները. Սուրիա պիտի բանայ Յորդանանի իր սահմանները եւ երկու երկիրներու մամուլը վերջ պիտի դնէ բացուած պայքարին:

ԱՆԳԼԻՈՅ խորհրդարանը արձակուրդ կը ստանայ Յուլիս 30ին:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մերձակայքը հինգ Հնդիկներ զոհ գացած են ցեղային կռիւներու:

ՍԹՈՔՀՈԼՄԻ մէջ եօթը երկիրներու (Աւստրիա, Դանիա, Անգլիա, Նորվեկիա, Փորթուկալ, Շուէտ, Զուիցերիա) ներկայացուցիչները համաձայնեցան ազատ փոխանակութեան եւրոպական շուկայի մը շուրջ: «Եօթներու Եւրոպա» մը «Վեցերու Եւրոպային» դէմ:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Այս օրերին, թէ՛ Մայր Հայրենիքում եւ թէ՛ Սփիւռքի տարածքի վրայ, համազգային արժանավայել հանդիսութեամբ եւ երախտագիտական անվերապահ զգացմունքով նշւում է հայ ժողովրդի տաղանդաւոր զաւակ, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի արժանաւոր միաբան, հայ երաժշտական դէմքերից մեծագոյն եւ սիրեալագոյն դէմքերից մէկի, Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 90ամեակը :

Կոմիտաս վարդապետը իր երաժշտական մեծարժէք եւ անկրկնելի վաստակով, ամուր կերպով կանգնել է մեր մշակոյթի պատմութեան անմահ փառքերի լուսահոյլին մէջ: Յաւէտ վառ ու կենդանի կը մնայ տարաբախտ վարդապետի ինկարոյր յիշատակը հայ սերունդների երախտապարտ սրտերում :

Կոմիտաս վարդապետի պայծառ անունը՝ որպէս Հայկական Երաժշտութեան ռահվիրայի՝ եւ մեծ գործը՝ որպէս հայ երաժշտական մշակոյթի ինքնորոշման տեսաբանի եւ հայկական ինքնուրոյն երաժշտական դպրոցի հիմնադրի՝ շատ թանկագին ու նուիրական են իւրաքանչիւր հայ մարդու համար: Կոմիտաս վարդապետի կեանքն ու գործունէութիւնը ուսանելի են եւ մոնումենտալ՝ իրենց ողջ գրաւչութեան, պարզութեան եւ վեհութեան մէջ: Կոմիտաս վարդապետը միաժամանակ սուրբ է եւ նահատակ : Նա 1915 թուականին, հաւասար չափով տարեց իր ժողովրդի գողգոթան, բաժանեց մտքի, գրչի, արուեստի իր ընկերների արիւնոտ ճակատագիրը եւ թէեւ հրաշքով ազատուած վերադարձաւ աքսորի ճանապարհից փշրուած իմացականութեամբ եւ ալեկոծ հոգով, սակայն մինչեւ 1935 թուականը ապրեց որպէս ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԵՌԵԼ՝ որպէս ԲՈՂՈՔ՝ հայ ժողովրդի, նրա մշակոյթի եւ արուեստի դէմ կատարուած անլուր գազանութեանց :

Կոմիտաս վարդապետը, որպէս հայրենասէր ու ազնիւ մարդ, որպէս երաժիշտ ու մանկավարժ, հմուտ ազգագրագէտ, խմբավար եւ երգիչ, ԺԹ. դարի վերջին շրջանի մեր հասարակական եւ մշակութային զարթօնքի ամենէն ինքնատիպ եւ անկրկնելի մեծութիւններից մէկն է : «Մահկանացու ծնեալ՝ անմահ զիւրն յիշատակ եթող» (Խորենացի) :

Կոմիտաս վարդապետը սնուել ու կրթուել է Մայր Աթոռի սրբազան կամարների տակ, Ս. Էջմիածնի միջնոլորտում : Նա իր երաժշտական առաջին կրթութիւնը ստանում է Մայր Աթոռում, որպէս ձայնեղ եւ երաժշտական ընդունակութիւններով օժտուած շնորհալի պատանի, Ղեւոնդ եպիսկոպոսի հմուտ ղեկավարութեան տակ, իսկ Սահակ վարդապետ Ամատունուց սովորում է հայկական ձայնանիշների ուսմունքը եւ ութ ձայն շարականների երգեցողութիւնը : Ճեմարանի ուսանողութեան տարիներին, պատանի խոստմնալից Սողոմոնը, ապագայ Կոմիտաս վարդապետը, առատօրէն սնունդ է քաղում մեր հոգեւոր երգերից եւ ժողովրդական երաժշտութեան գանձերից, իր հոգու եւ մտքի բազում թելերով կապւում մեր աւանդութիւններին, Մայրենի հողին, ջրին, աշխատանքին եւ բնութեանը: 1893 թուականին նա սարկաւագ է ձեռնադրւում եւ ընդմիշտ իր անունն ու կեանքը անխզելիօրէն կապում Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հետ, եւ Մայր Աթոռում ծաւալում երաժշտական ընդարձակ գործունէութիւն բազմազան ուղղութեամբ, որպէս Գէորգեան Ճեմարանի երաժշտութեան դասախօս, որպէս երգչախումբի ղեկավար, երգահան, ազգագրագէտ, երաժշտութեան տեսաբան: Մայր Աթոռը եւ Հոգեւոր Ճեմարանը Կոմիտաս վարդապետի համար հանդիսացել են իւրայատուկ ստեղծագործական մի աշխատանոց: Հայկական շնչով եւ ոգայնութեամբ հարուստ այդ հոգեւոր՝ իմացական հաստատութեան մէջ Կոմիտաս վարդապետը ոչ միայն վայելում է երաժշտասէր Գէորգ Դ. կաթողիկոսի եւ ապա Խրիմեան Հայրիկի հայրական հոգատարութիւնը, պաշտպանութիւնն ու սէրը, այլ նաեւ անմիջականօրէն շփւում գիւղական ժողովրդական շրջապատի հետ, եւ ժողովրդական ստեղծագործութեան ակունքից քաղում հայ երգի համն ու հոտը, թարմութիւնն ու պարզութիւնը : 1893 – 1910 թուականներին, 17 տարի անընդհատ, Կոմիտաս վարդապետը իր ձեռքի տակ է ունեցել Գէորգեան Ճեմարանի երգչախումբը եւ ուսանողութիւնը, իր երաժշտական գործունէութեան եւ ազգագրական ուսումնասիրութիւնների համար : Յաճախ նա ճեմարանցիների բերած ժողովրդական երաժշտական գանձերից էր քաղում իրեն անհրաժեշտ երաժշտական նիւթերը եւ աշխատում նրանց վրայ: Ապա ինքը անձամբ ման էր գալիս, մտնում ամէն տուն ու երդիկ, ազատօրէն ներկայ լինում գեղջկական հարսանիքների, կրօնական ուխտագնացութեանց, արտի ու կալի դաշտային աշխատանքների, եւ օժտուած խորաթափանց մտքով ու զինուած խուզարկու մեթոդներով, որսում, քաղում մեր ազգային երաժշտութեան բարձրագոյն ձեւերը, ժողովրդական երգերն ու պարերը եւ մեր հոգեւոր երգերի՝ շարականների, տաղերի, մեղեդիների, գանձերի՝ նախնական հարազատ եղանակները եւ ապա այդ բոլորը, Մայր Աթոռում ենթարկում գիտական, երաժշտական ստեղծագործ ուսումնասիրութեան :

Ո՞րտեղ է Կոմիտաս վարդապետի մեծութեան գաղտնիքը, նրա անուան ու գործի հմայքը, քաղցրութիւնը : — Դէպի հայ ժողովուրդը եւ նրա հոգեւոր մշակոյթը ունեցած նրա խորունկ սիրոյ եւ պաշտամունքի մէջ: «Ժողովուրդն է ամենամեծ ստեղծագործողը, գնացէ՛ք եւ սովորեցէ՛ք նրանից»: Եւ Կոմիտաս վարդապետը, մեծ արուեստագէտի խորաթափանցութեամբ, գնաց ժողովրդական ճշմարիտ արուեստի ճանապարհով: Նա ապրեց ժողովրդի մէջ, եւ ստեղծագործեց ժողովրդի համար :

Կոմիտաս վարդապետը մեծ է որպէս երաժիշտ եւ որպէս Հայ Եկեղեցու վարդապետ, ինչպիսին էին Ս. Մեսրոպը, Ստեփանոս Սիւնեցին, Նարեկացին, Շնորհալին, Տարօնացին եւ ուրիշներ: Նա արժանաւոր յաջորդն էր մեր եռամեծ հոգեւորականների, որոնք միաժամանակ եղել են մեծ արուեստագէտներ, երաժիշտներ ու փիլիսոփաներ, բանաստեղծներ ու երգիչներ :

· Խմբագրական ԷՋՄԻԱԾՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՄԷՋ

«Բնու չնչին քան մի գողնար» վերնագիրը կրող շարժանկարը բացառիկ ցուցադրութիւն մըն է, հիմնուած է «Սատանային եղջիւրէ ծխամորճը» խաղարկութեան վրայ, զոր հեղինակած են Ռուբէն Մամուլեան եւ Մաքսուէլ Անտրըսըն: Այս խաղը Մամուլեանի սկզբնական ջանքերուն արդիւնքն է: Իբրեւ նիւթ կը հանդիսանայ, եղանակի ամէնէն հաճելի եւ գունաւոր շարժանկարը, որ երաժշտական երգիծանք մըն է, աշխատաւորական կեանքի, կաշառակերութեան եւ օրինակութեան մասին: Ճէյմս Քէկնի իր առաջնակարգ դերով կը մարմնացնէ իր սիրած ջրեղերեայ ահաբեկիչի մը կեանքը, ժպտուն դէմքով, երգի եւ պարի սիրահար, ինքն եւս երգող ու պարող մը :

Քէկնի ամէն առաջ ալ տարանձնուած է նման տիպարներու դերեր: Մինչ իրական կեանքի մէջ, պժգանք ունի հանրային կեանքի զեղծարարներուն հանդէպ: Անիկա այնքան լաւ ու կատարեալ կը տանի իր դերը, որ մարդ կը տարուի մտածելու թէ այս մարդոց կեանքն ալ արդարացում մը եւ իմաստ մը ունենալու է, որ խաղը կը դարձնէ հաճոյալի: Եւ ինչպէս ինքը կը բնորոշէ. «Ես միշտ ալ պնդած եմ թէ պատճառ մը ըլլալու է որ անոնք դառնան վատ նկարագրի տէր անհատներ: Ես աշխատած եմ, այս տիպարները տալ, այնպէս մը, որ խաղարկութեան ընթացքին հայթայթեմ մէկ քանի խնդալիք, զուարճանալիք միջադէպեր »:

×

Սոյն խաղարկութեան մէջ երկրորդ կէտաւոր դերը կը տանի Շըրլի Ճոնս, որ կը խաղայ ամուսնացած գեղեցիկ կնոջ դերը: Քէկնի կը սիրահարուի անոր ու կ'ուզէ իր ամուսինէն խլել զայն.

Շըրլի կ'երգէ խիստ զուարթ երգ մը՝ «Հագնելիք ոչինչ ունիմ»: Ու կը հագուի պատուհանի վարագոյրներ, սեղանի ծածկոցներ, ու կը պճնուի պարահանդէսի գացող օրիորդի մը նման: Լապտերի հովանին կը գործածէ որպէս գլխարկ, փաթթելով զայն բարձի ծածկոցով մը, ու կը յաջողի առաջինն, ցուցադրելու ինքնայատուկ ըմբռնում մը, զոր երբեք տեսած ըլլաք որեւէ ատեն, որեւէ տեղ շարժանկարի պատմութեան մէջ :

Ռոպըրթ Միչըմ առողջ է «Զայրացած բլուրները» շարժանկարին, որուն մէջ կը կատարէ ամերիկեան թղթակիցի մը դերը Յունաստանի պատերազմին ընթացքին : Ա.Ի. Պէզզէրիտէս, յոյն ու հայ ծնողքի մը զաւակը, հեղինակն է սոյն թատերգութեան: Ի դէպ այս երիտասարդը ժամանակ մը աշխատակցած է «Հայրենիք» շաբաթաթերթին ինքնայատուկ պատմուածքներով .—

Հոլիվուտի սինեմայի դերասան Եդուարդ Գալֆաեան, որ երեւցաւ զանազան պատկերներու մէջ, ուրիշ հայ դերասանի մը՝ Մայքըլ Քոնըրսի հետ զանազան խաղարկութիւններու մէջ, ներկայիս կ'աշխատակցի շարժանկարի պարբերականներուն: Հոլիվուտի միակ թղթակիցն էր, որ առանց թարգմանի մը, օգնութեան Անաստաս Միկոյեանի հետ տեսակցեցաւ այս վերջինին Ամերիկա այցելութեան ատեն եւ ունեցաւ տասը վայրկեանէ աւելի խօսակցութիւն մը՝ հայերէնով: Մինչ ուրիշ թերթերու թղթակիցները անհամբերութեամբ կը հարցնէին թէ ի՛նչ լեզուով տեղի կ'ունենար խօսակցութիւնը եւ ի՞նչ էր խօսակցութեան նիւթը, Գալֆայեան սրամտօրէն կը պատասխանէ .— «Նախարարը կ'ըսէ որ «Ռուսերը մասնաւորապէս կը սիրեն ամերիկեան Քաու-Պոյեր ու երաժշտական ֆիլմերը, ինչպէս նաեւ ամերիկեան ճէզը — որ մեծ թիւով հետեւորդներ ունի Խորհրդային Միութեան մէջ»:

— Ուրիշ ի՞նչ կը հարցնեն թղթակիցները: «Ի հարկէ, կ'ըսէ Գալֆայեան, Պ. Միկոյեան ինծի առաջարկեց պաշտօն

ԱՐԹԻՒՐ ՔԷՕՍԹԼԷՐ

ՄԱՀԱՊԱՐՏ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԸ

★

Ահաբեկիչները կառքով կ'անցնէին նախապէս ճշդուած սրճարանի մը առջեւէն, գնդացիրի կը բռնէին իրենց հետապնդած անձերը եւ փախուստ կու տային :

— Իմ Ֆիաթ կառքս, կարմիր ներկուած, շատ քիչ յարմարութիւններ ունէր նման գործերու համար, կ'ըսէ Քէօսթլէր: Բայց ես միակն էի որ կառք ունէի: Ժամանակիս կէսը կ'անցընէի չարաժամութեամբ, թռուցիկներ, պրակներ տպագրական փոքր մեքենայ մը փոխադրելով. օր մը, մինչեւ իսկ ահաբեկիչներ տարի: Ետեւս՝ կը լսէի անոնց ատրճանակներուն պատրաստութիւնը: Կ'ըսէին որ կանգ առնեմ եւ կը սպասէինք մութի մէջ, երբեմն ժամերով :

— Դուք կրակա՞ծ էք, Պ. Քէօսթլէր :

— Ոչ: Երբեք :

— Երբեք չկասկածեցա՞ք, այն ատեն, թէ ի՞նչ ծուղակի մէջ ինկած էիք :

— Ոչ: Մարքսեան վարդապետութիւնը զօրաւոր թմրեցուցիչ մըն է: Քիչ մը՝ բաւական է որ գրգռիչ ազդեցութիւն գործէ: Աւելի շատը՝ կ'անդամալուծէ : Մարքսեան վարդապետութիւնը նոր բաբախումներ չընդունիր իր մէջ: Կը կանխահարէ բոլոր տեսակի քննադատութիւնը: Բոլոր զգացումներս, գրականութեան, արուեստի հանդէպ ունեցած հետաքրքրութիւնս, նոյնիսկ մարդկային յարաբերութիւններս փոխուեցան: Բառամթերքս, քերականութիւնս, ոճս փոխուեցան: Կերպարանափոխուեցան ճաշակներս :

Բան մը կայ, որ շատ քիչեր գիտեն, թէեւ եօթը տարի համայնավար եղայ, բայց տնտեսական կացութիւնս միշտ կը նեղէր զիս: Սկիզբը՝ ուզեցի գրել նոր «Երգ Երգոց» մը, ուր ընտրեալը պիտի ըլլար ... Հնգամեայ Ծրագիրը : Այս տեսակ բան մը.—

«Սիրելիիս աչքերը կը փայլին՝ ինչպէս բոցավառ հնոցները անծայրածիր տափաստաններու,

«Անոր շրթները Ճերմակ ծովու ջրանցքին կրքոտ գիծերը ունին,

«Անոր ուսերը Տնյեպրի ամբարտակին ճկուն կորութիւնն ունին,

«Անոր ողնաշարը երկար եւ ուղիղ է, ինչպէս երկաթուղին՝ Թիւրքեստանէն Սիպերիա ...»:

Սակայն շատ դէշ կերպով ընդունուեցաւ այս բանաստեղծութիւնը: Հասկցայ եւ այնուհետեւ անհատական դրոշմ դնելէ խուսափեցայ : Սկսայ գործածել բարբարոս այն բառամթերքը՝ որ ինքնին ցոյց կու տայ արդէն թէ ինչ կուսակցութեան կը պատկանիս :

Քէօսթլէր կը խօսի նաեւ անարդարութիւններու մասին, որմէ ետք Ֆրանսացի լրագրողին հետ ճաշելու կ'երթայ: Պատասխանելով լրագրողին հարցումին, գրագէտը կ'ըսէ թէ Ֆրանսա չէ հաստատուած, որովհետեւ ... դժուար է ֆրանսերէնը սորվիլ : Անգլերէնը աւելի դիւրին է, իբրեւ խօսակցական լեզու :

— Իսկ Սպանիա վերադարձա՞ծ էք :

— Ոչ :

Կրնա՞ք :

— Անշուշտ. Հեմինկուէյ իրաւունք ստացաւ երթալու :

— Ուրե՞մն. չէ՞ք ուզեր վերստին տեսնել այդ երկիրը եւ զատել քաղաքացիական կռիւներէն քսան տարի յետոյ ..

— Անշուշտ՝ բայց կը վախնամ որ գաւաթ մը աւելի խմեմ եւ սկսիմ յանդիմանել ...

— Բայց դուք որ ռուսական համայնավարութիւնը կոչեցիք «մարդկութեան ըսպառնացող ամէնէն ծանր վտանգը», երբեք չմտածեցի՞ք թէ ինչ պիտի ըլլար Եւրոպան, եթէ ձեր խմբակը յաղթէր քաղաքացիական կռիւներու ընթացքին ... ժողովրդավար հանրապետութիւն մը պիտի հաստատուէր այնտեղ :

— Անշուշտ, անշուշտ : Դժուար է նախատեսել գործի մը հետեւանքները : Ֆրանքոյի վարչակարգն ալ փոխուեցաւ, ներկայիս՝ այլեւս չեն սպաններ Սպանիոյ մէջ: Մինչդեռ միւսները ... Բայց, աւելի լաւ է որ քաղաքականութեան մասին չխօսինք :

— Այլեւս քաղաքականութեամբ չէ՞ք զբաղիր :

— Ամէն բան բաց ըլլալու յաւակնութիւնը չունիմ, բայց համայնավարութեան, Եւրոպայի մասին ըսելիքս ըսի, այլեւս չեմ ուզեր շարունակել: 1950ին քաղաքական վերջին յօդուածներս գրեցի:

— Երբ մտածէք ձեր անցուցած վտանգներուն մասին, ամէնէն առաջ ի՞նչ բան կը յիշէք .

— Նախ Սպանիոյ խցիկս, յետոյ Ֆրանսան՝ 1940ին: Ձեզի պատմեմ: Շիշ մը Բուրբոնիէն փրկեց իմ կեանքս 1940 Յունիսին :

Ձերբակալուած էր իր տան մէջ, 10, Րիւ տը Տոմպալ :

Գերմանական բանակները կը յառաջանային դէպի Փարիզ. «բանտի մը մէջ պիտի մոռցուինք» կ'ըսէր Քէօսթլէր, ինքն իրեն: Ինչպէս Սպանիոյ իր խցիկին մէջ՝ վախը սկսած էր դարձեալ, որուն դէմ մէկ զէնք ունէր միայն. ալքոլը: Ոստիկաններուն հետեւելէ առաջ շիշ մը քոնեաք սահեցուցած էր պայուսակին մէջ :

Ոստիկանատան մէջ խմած էր եւ լաւատեսութեամբ կը բարձրանար բանտարկեալներու կառքը :

— Ո՞ւր կ'երթանք :

— Ըլ. շուտով պիտի տեսնես :

— Բայց ո՞ւր կ'երթանք :

— Գիւֆալօ. հոգ մի ըներ, այնտեղ սքանչելի գնդացիրներ կան: Փախչելու հասնելէն առաջ քեզ պատի մը կը փակցնենք :

Պատուհանէն կը դիտէր Փարիզը, ամառնային Փարիզը, թեթեւ հագուած կիները, սրճարանները՝ մարդերով լեցուն. վերջնականապէս հրաժեշտ պէտք էր տա՞լ այս բոլորին, կեանքին ...:

Գիւֆալոյի մէջ, ուր համախմբուած էին «թշնամի հպատակները», Քէօսթլէր տեսաւ թէ սպայ մը իր անցագիրը կը քննէր անակնկալի եկած մէկու մը պէս : Շուտով հասկցաւ. այդ անցագրին մէջ հունգարացի արձանագրուած էր ինք, այսինքն՝ «չէզոք»: Ալքոլը արթնցուցած էր Քէօսթլէրը, որ անմիջապէս պատրաստեց իր պատասխանը .

(8 Շար.)

Վ. ԲՐԻՒՍՈՎԻ ԴԻՒԱՆԷՆ

Հայաստանի գրականագէտներէն Գ. Թաթոսեան Գիտութիւններու ակադեմիային տեղեկագրի այս տարուան 5րդ թիւին մէջ հրատարակած է Վալերի Բրիւսովի եւ Յով. Յովհաննիսեանի քանի մը անտիպ նամակները, որոնք կը վկայեն թէ ռուս գրողը սերտ կապեր ունէր հայ գրագէտներու հետ :

1915 – 1916ին, երբ Բրիւսով զբաղած էր «Հայկական բանաստեղծութեան» ժողովածուի նիւթերուն թարգմանութեամբ եւ խմբագրութեամբ, կ'երթայ Հայաստան, որպէսզի աւելի մօտէն ծանօթանայ ժողովուրդին: Կ'այցելէ Բաքու, Թիֆլիս, Երեւան եւ Էջմիածին, կը ծանօթանայ շարք մը գրողներու հետ: Բրիւսովի վրայ մասնաւորապէս մեծ տպաւորութիւն ձգած են Յով. Թումանեան եւ Յով. Յովհաննիսեան: Յարդ չէր լուսաբանուած Բրիւսովի եւ Յովհաննիսեանի նամակագրութիւնը :

Երկու գրողները իրենց փոխանակած նամակներուն մէջ գնահատութեամբ կ'արտայայտուին իրարու մասին, չեշտելով նաեւ իրարու հանդէպ իրենց ունեցած բարեկամական ջերմ զգացումները: Յովհաննիսեան մասնաւորապէս կը շնորհաւորէ Բրիւսովը՝ որ հայ բանաստեղծութիւնը կը ծանօթացնէ ռուս ընթերցողներու :

Գ. Թաթոսեան կը հաղորդէ նաեւ որ Բրիւսովի դիւանին մէջ կը գտնուի անյայտ փաստաթուղթ մը, որ կը պարզէ ռուս գրողին չիրականացած մէկ ծրագիրը.— Հայ բանաստեղծութեան ժողովածուն հրատարակելէ ետք, Վ. Բրիւսով կը մտածէր «Հայաստան» խորագրով հայ արձակի ժողովածու մը հրատարակել: Պատրաստած է նաեւ ժողովածուին ծրագիրը :

Գ. Թաթոսեան յայտնաբերած է նաեւ Բրիւսովի շարք մը անտիպ թարգմանութիւնները՝ Ե. Երզնկացիէ, Ն. Քուչակէ եւ Պ. Դուրեանէ :

ՉՈՐՍ ՆԱՄԱԿ
ՃԻՊԷՅԼԻ ՈՐԲԱՆՈՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 20 Յունիս.— Նիւր Իսթ Բըլիֆի Ճիպէյլի – Լիբանան – Որբանոցի աշակերտութեան դպրոցական ապրումն ու զարգացումը, իր ընդհանուր գծերով, կ'ուզենք Յուշամատեանի ձեւով հրատարակութեամբ մը յաւերժացնել :

Այդ քանի մը տարուան դպրոցական կեանքը բացառիկ նշանակութիւն ունեցաւ բոլորիս համար, այն իմաստով, որ մեզմէ ամէն մէկը իր ապագայ կեանքի հիմը դրաւ ու կազմաւորեց այդ ժամանակամիջոցին: Այդ իսկ պատճառաւ այդ շրջանը եղաւ եւ մնաց մեր կեանքի յիշատակներէն ամէնէն նրբանիկը եւ անմոռանալին :

Այս նպատակը իրագործելու համար կազմուեցաւ Ճիպէյլի որբանոցի յուշամատեանի հրատարակութեան յանձնախումբ մը: Այս յանձնախումբը անմիջապէս գործի լծուելով, ստորագրեց այս տողերը այն մեծ ցանկութեամբ ու յոյսով, որ իրականութիւն դառնայ առաջադրուած ծրագիրը : Առ այդ, սրտանց կոչ կ'ընենք բոլոր անոնց, որոնք Որբանոցի կազմութիւնէն սկսեալ եղած են այդ հաստատութեան մէկ անդամը, աշակերտ, ուսուցիչ, տնօրէն, խնամակալ, դաստիարակ, բժիշկ, հիւանդապահ, սպասարկող մայրիկ եւ այլն եւ գտնուած են, Հալէպ, Այնթապ, Պէյրութ եւ մեր վերջին ապաստանարանը, Ճիպէյլ: Սիրով կը հրաւիրենք զիրենք, որ աջակցին մեզի հետեւեալ տեղեկագրութիւններով ու նիւթերով.—

Ա.— Յուշագրութիւն, որբանոցին մէջ եւ անոր հետ կապուած առօրեայ կեանքի ու կարեւոր դէպքերու մասին:

Բ.— Դասարանային բաժանմունք, դասաւանդութիւններ, մարմնամարզական շարժում սկաուտական մարզանք, ճաշարանի եւ ննջարանի կարգ ու կանոն եւն.:

Գ.— Աշակերտութեան, ուսուցչութեան ու խնամակալութեան անուանացանկ, նըկարներ ու կենսագրականներ:

Դ.— Հաստատութենէն հեռանալու պարագաներն ու թուականը :

Ե.— Որբանոցէն դուրս, կեանքի ասպարէզ մտնելու թուականէն մինչեւ ներկայ օրերու ապրումներու համառօտ նկարագրութիւններ, ընտանեկան անդամներու անուններն ու գործունէութիւնը, խմբանկարներ, այլեւայլ ասպարէզի մէջ տիրացած իր դիրքին, զբաղումին նկատմամբ մանրամասնութիւններ, անուն, հասցէ եւ այլն :

Զ.— Մահացողներու վերաբերմամբ մասնաւոր տեղեկութիւններ, կենսագրականներ, թուականն ու վայրը եւայլն :

Վերջապէս, մեր որբերուս տունն ու դպրոցը այդ որբանոց հաստատութեան պատմականը ամբողջացնող նիւթեր ղրկել յանձնախումբի քարտուղար, Գ. Խաչատուր Ն. Մակարեանի հետեւեալ հասցէով : Գ. Խաչատուր Ն. Մակարեան.

114 First Street Yonkers,
New-York

Կը խնդրենք, որ այս կոչը ստացողները հաղորդեն զայն իրենց ծանօթ եւ բարեկամներուն ու տարածեն ամէն կողմ եւ թղթակցութեամբ յարաբերութեան մէջ մտնեն մեզի հետ անմիջապէս :

Յուշամատեանի Հրատարակութեան
Յանձնախումբի ատենապետ՝
ՊՕՂՈՍ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՒ ՊԱԹՈՒՄԻ ՄԷՋ ՌԱՏԱՐԻ ԶՕՐԱՒՈՐ ԿԱՅԱՆՆԵՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ԵՆ

Իզմիրէն հասած լուրերու համաձայն, թուրքեւխորհրդային սահմանին վրայ օդային հսկայ ծուղակ մը լարուած է: Երեւանի եւ Պաթումի մէջ հաստատուած են ռատարի զօրաւոր կայաններ, որոնք Թուրքիոյ վերեւ թռիչք կատարող օդանաւերը կը հրաւիրեն խորհրդային հողամասին վրայ :

Ինչպէս ծանօթ է, վերջերս ամերիկեան փոխադրական օդանաւ մը ռուսական հալածիչներու կողմէ վար առնուեցաւ : Ամերիկեան այդ օդանաւը, Ատանայէն ճամբայ ելած էր՝ իր մեկնած վայրը վերադառնալու համար, սակայն Երեւանի եւ Պաթումի զօրաւոր ռատարները խորհրդային սահմանը քաշած են զայն եւ վար առած :

Նոյն ծուղակը լարուած է նաեւ անգլիական օդանաւի մը՝ որ հիւլէական յատակագիծեր կը փոխադրէր Աւստրալիա : Ներկայիս կը հաստատուի թէ ան ալ ռատարներէն խաբուելով ճամբան շուարած եւ լերան մը վրայ ջախջախուած է :

Դարձեալ Թուրքիայէն հասած լուրերու համաձայն, Պաթումի ռատարները կը խանգարեն Տրապիզոնի եւ Ատանայի միջեւ գոյութիւն ունեցող ռատարի հաղորդակցութիւնը, իսկ Երեւանի կայանները կ'ազդեն Թրապիզոն – Վան ռատարի ցանցին վրայ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

★

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Հին հայերէնի խոլոմման սիստեմը եւ նրա ծագումը.— Հեղինակ՝ բանասիրական գիտութիւններու տոքթոր Գ. Ջահուկեան:

Այս գրքին մէջ հանգամանօրէն ուսումնասիրուած են հոլովման համեմատական սիստեմը եւ անուանական հոլովման հետ կապուած հարցեր : Ինչպէս հեղինակը կը գրէ, այս աշխատութեան մէջ ինք «փորձ է արել ամփոփել հին հայերէնի հոլովական սիստեմի ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքը եւ շլուծուած կամ վիճելի մի շարք հարցերի վերաբերեալ արտայայտել իր սեփական կարծիքը »:

Աշխատութիւնը բաղկացած է հետեւեալ գլուխներէ — «Հարցի պատմութիւնը», «Հնդեւրոպական ձեւաբանական տիպը եւ նրա ձեւաբանութիւնը հայերէնում», «Հին հայերէնի հոլովման սիստեմը», «Հոլովման կատեգորիաների ծագումը», «Հոլովման միջոցների ծագումը» եւ «Հոլովման հիմքերի ծագումը » :

Հայ ժողովրդի մտաւոր մշակոյթի զարգացման պատմութիւնը: Հեղինակ՝ Փրոֆ. Առաքել Առաքելեան :

Գիտական երկարամեայ աշխատանքի արդիւնք ծաւալուն գործ մը՝ որ կ'ամփոփէ հայ ժողովուրդի 1500 տարուան հոգեւոր մշակոյթի պատմութիւնը, ընդգրկելով Ք. Ա. առաջին դարէն մինչեւ միջնադար (14րդ դար) ինկած ժամանակաշրջանը :

Ուսումնասիրութեան Ա. մասին մէջ հեղինակը կը խօսի հայ ժողովուրդի պատմութեան մասին: Ա. Առաքելեան երկու բաժիններով կուտայ Հայաստանի Մշակոյթի պատմութիւնը. «Սորկատիրութեան դարաշրջան » եւ «Ֆէոտալիզմի դարաշրջան»:

Մշակոյթի պատմութիւնը կապուած է հայ ժողովուրդի պատմութեան հետ . Առաքելեան անդրադարձած է նաեւ հայ պատմիչներու, բանաստեղծներու, մատենագիրներու, փիլիսոփաներու եւ գիտնականներու գործերուն եւ գաղափարներուն :

մը խորհրդային ֆիլմի հաստատութեան մէջ »:

Մայքըլ Քոնըրս երեւցաւ —«Եղեմի մէջ մերկ» խաղարկութեան մէջ, բեմադրութեամբ Ճէյմս Թէրրիի եւ ղեկավարութեամբ Ճէյմս Գոլիրրի, Հոլիվուտի Մոռաոխ թատրոնին մէջ: Թէեւ այս թատերգութիւնը նկատուած է տկար գործ մը, սակայն արտադրութիւնն ու դերակատարները (բոլորն ալ դասական ֆիլմի խաղացողներ եւ յայտնի) բարձրօրէն գնահատուած են:

« Հուփ – ափ» երաժշտական կատակերգութեան, դերակատարներուն մէջ կայ հայ դերասան մը՝ Մայքըլ Քիմոյեան, որ կը խաղայ կարեւոր դեր մը: Կարելի է տեսնել Գրոուէյի Շուպերթ թատրոնին մէջ :

Ուլիըմ Սարոյեանի « Կեանքիդ ժամանակաշրջանը », ներկայացուեցաւ Ճէքի Կլիգրնի գլխաւոր դերակատարութեամբ : Այս թատերախաղը ընտրուած է տարուան լաւագոյնը իր հեռատեսիլի յայտագրով: Այս ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան տարին անգամ մը, ամերիկեան օրաթերթերու արուեստագէտներու եւ հեռատեսիլի քննադատներուն մասնակցութեամբ: Կլիգրն յայտարարեց որ մէկ ժամ տեւողութեամբ խաղ մը եւս պիտի ներկայացնէ հեռատեսիլի համար: Բնագիրը գրած է Սարոյեան: «Կրնայ նոյն պատիւին արժանանալ », յայտարարեց կատակերգակ դերասանը :

ՓԻԹԸՐ ԲԻԹԼԻՍԵԱՆ

Թարգմ. ՂԱԶԱՐ ՄԵՐԿԵԱՆ

Բժիշկը դեղագիրը կուտայ հիւանդին եւ կ'ըսէ .

— Գրած ճերմակ դեղահատներս ձեր ստամոքսին համար են, սեւերը՝ ձեր երիկամունքներուն, իսկ հեղուկը՝ ձեր ջիղերուն համար :

— Բայց տոքթոր, դեղերը ես պիտի առնեմ, անոնք ի՞նչպէս պիտի գիտնան թէ ո՞ւր պիտի երթան, կը հարցնէ միամիտ յաճախորդը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԼՌԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

ԻԳ.

Լուսամփոփին տակ, Ֆրանց Մաաս նստած էր հաշիւներ նայելով զբաղած : Իր առջեւ, սեղանին վրայ, ուր սովորաբար կարգ կանոնով շարուած կ'ըլլային ճերմակ, կլոր, ձաւարի ալիւրի փոքրիկ դէզեր, այսօր, ճերմակ եւ կլոր կը փայլէին արծաթ դրամներու փոքրիկ դէզեր եւ պղնձեղէններու (տեսակ մը կարծր խմորեղէն) ձայնին տեղ, կը լսուէր թղթադրամներու ճմռթկումի ձայնը:

Ասիկա այն գանձն էր, զոր Մառթէն իրեն յանձնած էր, անցեալ կիրակի, Ժանի յանձնելու համար: Միեւնոյն ատեն նամակ մըն ալ յանձնած էր ուր ժառանգութեան հաշիւը արձանագրուած էր մինչեւ վերջին ֆէնիկը: Եւ անկէ ի վեր, ամէն կէսօրէ ետք, կուգար դուռը դարնելու միշտ միեւնոյն հարցումով. «Եկա՞ւ չեւ, Ֆրանցի մէկ ժխտական նշանին վրայ, վերստին կը մեկնէր, առանց բան մը ըսելու: Այս գանձը շատ կը ճնշէր երիտասարդ հացագործին վրայ: Ամէն երիկուն անիկա կը հաշուէր գումարը սեղանին վրայ, վստահ ըլլալու համար թէ ոչինչ չէ՞ անյայտացած օրուան ընթացքին :

Անիկա ճիշդ այս զբաղումին սկսած էր: Օրը՝ ուրբաթ էր եւ Ժան պէտք է գար եթէ կ'ուզէր ճիշդ ատենին հասնիլ Գաէմի շողենաւին :

Ժան անշշուկ բացաւ դուռը եւ կեցաւ հացագործին ետեւը, երբ անիկա դրամի կլոր շարքերը կ'ուզէր դարանին մէջ դնել եւ բանալիով փակել :

— Այս ամէնը ինծի համա՞ր է, հարցուց անիկա ձեռքը անոր ուսին դնելով :

— Փառք Աստուծոյ, վերջապէս եկար, գոչեց Ֆրանց ուրախ յուզումով մը :

Ցեռոյ, ակնարկով մը, քննեց իր բարեկամը գլուխէն մինչեւ ոտքերը. Մառթէն չափազանցած ըլլալու էր երբ իրեն կը ծանուցանէր, արտասուալից, թէ Ժան թշուառական եւ ինկած մէկու մը երեւոյթն ունի :

Ժան ֆէլլհամէր շատ պատռած եւ խընամուած արտաքին մը ունէր. մեծ ու նոր կրկնոց մը ունէր, որ թեթեւակի կիսաբաց ըլլալով, ցոյց կուտար սիրուն գորշ հագուստ մը. իր մազերը լաւ մը սանտրուած, իր վիզին վրայ կ'իյնային. նոյնիսկ ածիլուած էր ... Բայց ճիշդն ըսելով, իր խռովայոյզ աչքերը՝ որոնց մէջէն մտահոգիչ լոյսեր կ'անցնին, աչքերու տակը գտնուող այն խորշոմները, երեսներու այն սուկալի կարմրութիւնը, տխուր ախտանշաններ են դէմքի մը վրայ, որ դեռ շատ ատեն չըներ երիտասարդութեամբ կը ճառագայթէր :

Եւ այն ատեն, Ֆրանց գնաց բռնեց անոր երկու ձեռքերը .

— Ժան, Ժան, ի՞նչ պատահեցաւ քեզի.

— Համբերութիւն, ամէն բան պիտի իմանաս, պատասխանեց Ժան: Անհրաժեշտ է որ մարդկային ոեւէ հակի խոստովանիմ զայն, միայն մէկ հոգիի ... հակառակ պարագային անիկա պիտի խեղդէ զիս .

— Այսպէս, լո՞ւրջ է, կ'ուզես ...

— Այս գիշեր, կը մեկնիմ ճեպընթացով ... իմ տեղս վերապահուա՞ծ է ... Քովդ գալէ առաջ, վերջին անգամ մըն ալ անցայ գիւղիս մէջէն: Մութ էր արդէն. կրնայի վտանգի ենթարկել մեկնումս, եւ հրաժեշտ առի բոլորէն: Գացի մինչեւ մեր ծերունի ծնողքին գերեզմանը . եկեղեցին դրան առջեւը ... եւ նաեւ պանդոկ, որովհետեւ դեռ պարտական էի տիրոջը..

— Եւ Ջրաղա՞ցը. Մոռցա՞ր.

Ժան խածաւ շրթունքները, ծամածռեց իր պեխերը եւ մրմնջեց .

— Անոր կարգը պիտի գայ .

— Օ՜, որքան ուրախ պիտի ըլլայ Մառթէն, գոչեց Ֆրանց Մաաս, ինքն ալ գոհունակութենէն կասկարմիր :

— Ըսի՞ ոչ պիտի երթամ Մառթէնը տեսնելու ... հարցուց Ժան, ակռաներուն մէջէն :

Եւ իր կուրծքը ուռեցաւ կարծես թեթեւնալու համար այն ահաւոր բեռէն որ կը ճնշէր իր վրայ .

— Ինչ, խուսափուկ կերպով, գողի մը պէս. առանց ոեւէ մէկէ նշմարուելո՞ւ է որ պիտի երթաս քու մօրդ տունէն ներս սպրդելու :

— Ոչ. հրաժեշտ պիտի առնեմ ... Բայց ոչ Մառթէնէն .

— Եւ ուրկէ՞ ուրեմն, դժբախտ տղայ, ուրկէ՞ հապա, գոչեց Ֆրանց Մաաս, որուն մէջ կ'արթննար սարսափելի կասկած մը.

— Փակէ դրան նիգը եւ նստէ հոս, ըսաւ Ժան, ամէն բան պիտի պատմեմ:

Ժամերը կ'անցնին. փոթորիկը կը ցընցէ փեղկերը, հովը կը ճարճատի կանթեղին մէջ որ կը ծխայ : Գլուխ գլխի, երկու բարեկամները նստած են նայուածքները իրարու մէջ խորասուզուած: Ժան կը խոստովանի. ոչինչ կը պահէ, կէր — թրոստի հետ իր առաջին հանդիպումէն սկսած մինչեւ այն վայրկեանը, ուր բռնկումի սարսուռ մը զինք նետեց Մառթէնի բազուկներուն մէջ, այն անձրեւոտ գիշերը :

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 26, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Շաւիլի անտառին մէջ, գերեզմանատան մօտ:
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ
եւ մասնակցութեամբ «Զաւարեան» կոմիտէի, «Ս. Մինասեան», «Արծիւ», «Վարդան», «Արամ»
ենթակոմիտէներու եւ «Փոթորիկ», «Րաֆֆի», «Ռոստոմ», «Քրիստափոր», «Անդրէաս Սերոբ – Մկրտիչ Եօթնեղբայ – րեան», «Շ. Միսաքեան» խումբերուն:
Կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ եւ ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ
Ժամը 15ին յարգանքի այց Իշխան եւ Իշխանուհի Յովսէփ եւ Սաթենիկ Արղութեանցի, եւ բժ. Յովսէփ Տէր-Դաւթեանի շիրիմներուն:
Կը խօսի Շաւիլի քաղաքապետ՝ ՕՍԷՌ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին՝ Տիկին Շաքէ Գպայճեան, Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան, Աստղիկ Քէօսէեան, ընկեր Երուանդ Գրիգորեան: Անձրեւի պարագային ապահովուած է բաղաքապետարանին սրահը:
Ճոխ եւ առատ պիւֆէ: Մասնաւոր տեղ կառքերու համար:
Հասոյթը՝ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
Ալփորվիլէն օթօքառերը կը մեկնին առաւօտեան ժամը ութին, Գուլվ. Քառնոյէն Իսկ Փորթ տ'Իթալիէն ժամը 8·30ին
Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները: Գին՝ 400 Ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 26, ամբողջ օրը, ՎԱԼԱՊՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Յ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին— Հայկական պարեր Սէն Լուի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ: Գուլի մրցում, չամփուրով խորոված, պիւֆէ:
ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի համար արձանագրուիլ մինչեւ Ուրբաթ 24 Յուլիս, 300 Ֆրանք երթուդարձի համար: Ա. Քէօսէյեանին (Փլաս տ'էքս): «Յառաջ»ի հաստավաճառ Գ. Ծերիկեանին, (Տոմի–նիքէն), մսավաճառ Ա. Պետրոսեանին (Փրթիթ Մարի):
Օթօքառը Փլաս տ'էքսէն նոյն օրը առաւօտ ժամը եօթին:

ԳՈՄՈՆԷՆ հանրակառքը կը մեկնի ժամը 7·30ին:

Արձանագրուիլ ընկերներ Նշան Դարբինեանի, Յակոբ Տօլպաշեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Յովսէփ Գոճակէօզեանի մօտ:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

★

Ծանասորի արշաւանքի առիթով կը տօնուի՝ ընտանեկան զաւտահանդէսով:

Կազմակերպուած՝ Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ:

Տեղի պիտի ունենայ 26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քաֆէ րակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Ջրանցքին

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը անխտիր:

Լիոնի հանրակառքը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն ժամը 10ին:

ՇԱՒԻԼ
ափին, «Քաֆէ Կապիյօն»ի բակին մէջ:
Ճոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված, մատչելի գիներով:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վառուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի «Անտոք» ենթակոմիտէին և Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին:

26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը տասնէն մինչեւ 22, Փոն Անթէնի (Վարիզէլ) Օ Պեռժ տը Սօլ զովասուն պարտէզին մէջ:
Նախագահութեամբ՝ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆի:
Կը խօսի ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:
Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ այլ անակնկալներ:
Մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի Նոր Սերունդին:
Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր քոյր կազմակերպութիւնները:
Ուտելիքներ հետերնին բերել, բացի խմիչքէն:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շ. Միսաքեան խումբին:
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կեդր. Ֆրանսայի քոյր մասնաճիւղերու:
Այս Կիրակի ամբողջ օրը Սէն Փէրէի զովասուն անտառին մէջ:
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
Հայկական եւ եւրոպական պարեր:
Առատ կեր ու խում չամփուրով խորոված:
Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջաններու հայրենակիցները անխտիր:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Աղաւնի Մկրտիչեան եւ զաւակները՝ Զօնիկ, Վազգէն, Ժորժիկ, ու Տէր եւ Տիկին Միհրան Մկրտիչեան եւ զաւակը՝ Գուրգէն կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ողբացեալներ՝
ԵՐՈՒԱՆԴ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆի
եւ
ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆի
(Վանեցի), մահերուն առաջին տարելիցին առթիւ:

ՇԱՒԻԼ
Շաւիլի Հայոց Եկեղեցիին հոգաբարձութիւնը կը յայտարարէ թէ Յուլիս 26–ին կիրակի առաւօտ պիտի կատարուի պատարագը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին համար. 1) Նախապատրաստական 8–7րդ դասարաններուն համար իբրեւ ուսուցչուհի հայ օրիորդ մը, որ Ֆրանսական բարձրագոյն կրթութիւն ստացած ըլլայ. ի հարկին գիշերօթիկ:
2) Աշխատող կին մը, իբրեւ օգնական խոհարարուհի:
Դիմել վարժարան, գրաւոր, տալով անուն, տարիք եւ հասցէ:
1 Bld. du Nord - Le Raincy
Seine-et-Oise

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԿԱՐԵՒՈՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Վերջին կարգադրութիւններուն համար, բանակումի բոլոր մասնակցողները ստիպողաբար կը հրաւիրուին այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, իւրաքանչիւր մասնակցողը այդ օրը պէտք է վճարէ հինգ հազար Ֆրանք որպէս կանխավճար եւ հինգ հազար Ֆրանք համազգային տոմսին համար:

ՏԻԳՐԱՆ ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Տիգրան Բաղտասարեան եւ զաւակը՝ Վահագն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Տիգրան Բաղտասարեանի մահուան չորրորդ տարեդարձին առթիւ 5000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, չորս հազար Ֆր. Հ. Յ. Դ. Թանգարանին, երեք հազար Մշակոյթի Տան, երեք հազար Կապոյտ Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի տարեվերջի պտոյտը Փիէ – Նիֆի ձեւին տակ:
Կիրակի 26 Յուլիս:

SAINTRY - Auberge du
" Père TICHIT ", ի դետեզերքը

Ժամադրութիւն Կառ տը Լիոն, գուրսի մեծ ժամացոյցին տակ, ժամը 8·30ին:
Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները եւ բարեկամները:
Անձնական կառքով գալ փափաքողներէն կը խնդրուի հետեւիլ նոյն ժամադրութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Աղասի Գալեանէ, իրեն եղբօր Յակոբ Գալեանի եւ Հաճի Կարապետ Գալեանի յիշատակին հազար Ֆրանք:

×

Փարիզի Եկեղեցւոյ Կրթ. Յանձնաժողովի դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գիւրջօղլեան եւ Գ. Մազոուտ Գէրպէրեանէ չորս հազար Ֆր., իրենց սիրեցեալ մօր եւ զոքանչ մօր՝ Այրի Տիկին Հերմինէ Գէրպէրեանի մահուան առթիւ: Գ. Արամ Տարօնեանէ երեք հազար Ֆր. Գ. Գզտիկեանի եւ Օր. Բէ–յիգեանի ամուսնութեան առթիւ

×

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը ջերմօրէն շնորհակալութիւն կը յայտնէ, գաղութիս բոլոր արտաւ հայրենակիցներուն, որոնք այս տարի եւս սիրով մասնակցեցան «Մայրերու Տօնին» առիթով, ի նպաստ կազմակերպութեանս հովանաւորած պարոցքին՝ եղած հանգանակութեան.—
Տիկիններ Վալանթին Յովակիմեան, Տէրմէնճեան, Կէպէնեան 500ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անտոնեան հազար, Տէր եւ Տիկին Մ. Կիւմիւշեան 500, Տիկին Քէհեան 300, Տիկին Մ. Մինասեան հազար, Տիկին Եւա Իւզկիւլեան 300, Գ. Համեան 500, Աշխէն Յովնանեան 500 Ֆրանք:
(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք: Հատը 20 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՅՈՒԼԻՍ — VENDREDI 24 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 8451 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, Թիւ 4352

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՍԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Առաջին անգամը չէր, որ Համպուրկի մէկ տեղի կ'ունենար Ընկերվարական Միջազգայինի համագումարը :

Գերմանական այդ մեծ նաւահանգիստին մէջ էր, որ 1923ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան երեք պատգամաւորներու մասնակցութեամբ, վերակազմուած էր երկրորդ Միջազգայինը, կոչուելով Բանուորական Միջազգային (Էնթէրնասիոնալ Օվրիէր) :

Ինչպէս որ 1870–71ի Ֆրանքօ-գերման պատերազմը քանդած էր 1866ին Կարլ Մարքսի կողմէ հիմնուած Առաջին Միջազգայինը, այնպէս ալ առաջին աշխարհամարտը քայքայեց երկրորդ Միջազգայինը (հիմնուած 1904ին Ամսթէրտամի մէջ) :

1914 Յուլիս 31ին Ժօրէսի գլխուն արձակուած գնդակը ցնցած էր Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը :

Գերմանական Ռայխսթակի ընկերվարական երեսփոխանները՝ հակառակ իրենց խոստումին եւ ի հեճուկս ընկերվարական սկզբունքներու՝ քուէարկելով զինուորական վարկերը եւ վաւերացնելով Վիլհելմ կայսեր պատերազմական քաղաքականութիւնը՝ մահացու հարուածը տուին Բ. Միջազգայինին :

Զինադադարէն հինգ տարի վերջ 1923ին՝ Համպուրկի մէջ կեանքի կոչուած Բանուորական Միջազգայինն ալ պատմութեան գիրկն անցաւ 1940ի գարնան, երբ Հիթլերի բանակները գրաւեցին Բելժիան ու Ֆրանսան :

Այնուհետեւ հարկ եղաւ սպասել մինչեւ 1951ի Յուլիսը, երբ Ֆրանքֆուրթի մէջ կազմուեցաւ ներկայ Ընկերվարական Միջազգայինը :

Ութ տարուան ընթացքին այս վեցերորդ համագումարն է, որ տեղի ունեցաւ Համպուրկի մէջ, մասնակցութեամբ յիսնեակ մը երկիրներու աւելի քան 150 պատգամաւորներուն :

Ժողովին բացումը կը զուգադիպէր «Յուլիս 14»ին, որուն խորհրդանշած անմահ նշանաբանները այսօր ալ կը կազմեն ընկերվարութեան հիմնական սկզբունքները :

Ֆրանքֆուրթի մէջ հիմը դրուած էր ժողովրդավարական ընկերվարութեան : Եւ Ընկերվարական Միջազգայինը կը ղեկավարուի այնտեղ հանդիսաւորապէս հռչակուած «Յայտարարութեան» նշանաբանով :

« Ժողովրդավարական» մակդիրը անհրաժեշտ նկատուած էր աւելցնել «ընկերվարութեան» վրայ, զայն բաղդատելու համար միւս չակերտաւոր «ընկերվարութենէն», որուն մենաշնորհը իւրացուցած է Խորհրդային Միութիւնը՝ նզովելով անոր բուն իմաստը եւ ոտքի տակ առնելով ժողովրդավարական սկզբունքները :

« Ընկերվարութեան» անունով երդուընցող կարմիր մարշալները պարզապէս ուրացումն է ժողովրդավարութեան :

Իսկական ընկերվարութիւնը, որուն շուրջ համախմբուած են ազատ աշխարհի ընկերվարական կուսակցութիւնները, բուն պայքար կը մղէ համայնավարութեան դէմ, մերկացնելով անոր բռնապետական ու աշխարհակալական ձգտումները :

Համպուրկի մէջ ամբողջ մէկ շաբաթ քննութեան առնուեցան միջազգային քաղաքականութեան վերաբերեալ այժմէական բոլոր հարցերը : Ժընեւի խորհրդաժողովը, Պերլինի ու Գերմանիոյ հարցը, խորհրդային տիրապետութեան ենթակայ երկիրները, Միջին ու Մերձաւոր Արեւելքը, հիւլէական զէնքերը, զինաթափութիւնը թերաճ երկիրներուն կատարուելիք օժանդակութիւնը եւ աշխարհի խաղաղութեան հետ կապ ունեցող բոլոր խնդիրները մանրամասնօրէն ուսումնասիրուեցան :

Տարբեր կարծիքներ լսելէ վերջ քուէարկուեցաւ Միջազգայինի ընդհանուր քաղաքականութիւնը գծող բանաձեւ մը, որուն գործադրութեան պիտի հսկէ վարիչ մարմինը :

Ընկերվարութեան գլխաւոր սկզբունքներէն մէկն ալ ապակեդրոնացումն ըլլալով, զանազան երկիրներու ընկերվարական կուսակցութիւնները կատարեալ ազատութիւն պիտի ունենան իրենց ժողովներուն մէջ քննութեան ենթարկելու առնուած որոշումները եւ թելադրութիւնները ընելու կեդրոնին :

Համպուրկի համագումարը կարեւոր քայլ մը առաւ դէպի աշխարհի խաղաղութեան ամրապնդումը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԹԷ ԿՐՈՄԻՔՕ ԻՐ ԴԻՐՔԸ ՉՓՈԽԷ՝

ԺԸՆԵՒԻ ՁԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ Է

★

Արտաքին նախարարներու Ժընեւի ժողովին 23րդ նիստն ալ գումարուեցաւ, առանց արդիւնք մը տալու : Կրոմիքօ միայն բերած էր իրմէ սպասուած պատասխանները, որոնք աւելի քան վճռական բնոյթ ունէին, մինչդեռ կը կարծուէր թէ Խ. Միութեան Արտաքին նախարարը «բաց դուռ» մը պիտի ձգէր :

Ի՞նչ պատասխան կը բերէր սակայն Կրոմիքօ :

Արեւմտեաններ հարց տուած էին իրեն. — Կ'առաջարկէք որ Պերլինի ներկայ գոյավիճակը պիտի պահէք 18 ամիս : Բայց կրնա՞ք մեզի ապահովցնել թէ այդ 18 ամիսներու ընթացքին Խ. Միութիւնը ինքնագլուխ պիտի չշարժի, յայտարարելով թէ Արեւմտեաններու իրաւասութեանց ժամանակը վերջացած է Պերլինի մէջ :

Խորհրդային Նախարարը պատասխանեց.— Պերլինի մէջ առանձին պիտի չշարժինք երբեք, ոչ առժամեայ ժամանակաշրջանի ընթացքին եւ ոչ ալ 18 ամիս յետոյ տեղի ունենալիք ժողովին մէջ. այս ժողովը պիտի գումարուի՝ եթէ մինչ այդ գերմանական հարցը լուծուած չըլլայ :

Արեւմուտքը հարցուցած էր նաեւ՝ թէ համագերմանական կոմիտէի իր առաջարկին մէջ Կրոմիքօ պայմաններ ունի՞ :

— Պայման չեմ դներ : Կ'ուզեմ որ երկու հարցերը միասին քննուին, որովհետեւ կը մտածեմ թէ անոնք անքակտելիօրէն իրարու կապուած են,— պատասխանեց Մոսկուայի ներկայացուցիչը :

— Ի՞նչ կը մտածէք Արտաքին նախարարներու ժողովը մնայուն դարձնելու եւ գերմանական հարցին շուրջ շարունակ խորհրդակցելու մեր առաջարկին մասին :

Կրոմիքօ.— Լաւ բան չեմ մտածեր : Այդ պարագային երկու Գերմանիաներու միջեւ քաղաքական հաղորդակցութիւն պիտի չըլլայ, ինչ որ անհրաժեշտ կը նկատեմ եւ կը պահանջեմ : Փորձենք ուրիշ լուծում մը գտնել :

Կրոմիքոյի այս պատասխաններէն ետք, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Հերթըր խիստ ճառ մը խօսեցաւ, անակնկալի բերելով կարգ մը շրջանակները : Դուրս ելլելով օրուան նիստին սահմաններէն՝ Հերթըր խստօրէն քննադատեց խորհրդային դիւանագիտութեան օգտագործած մեթոտները, որոնք, ըստ իրեն, հիմնուած են դժուարութիւններ յարուցանելու սկզբունքին վրայ :

« Ուրեմն կ'ուզէք մեզ առաջնորդել ճամբու մը մէջ՝ որուն վախճանը պիտի ըլլայ Արեւմտեան Պերլինի երկու միլիոն Գերմանացիներու ազատութեանց կաշկանդումը, յայտարարեց Հերթըր, խօսքը ուղղելով Կրոմիքոյի, եւ աւելցնելով.— Պերլինի հարցին առժամեայ լուծում մը գտնելու եւ համագերմանական կոմիտէ մը ստեղծելու ձեր հնարաւորութիւնները ուրիշ բանի չեն ձգտիր : Չենք ընդունիր» :

Նոյնքան խիստ էր նաեւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլի պատասխանը.— Վստահութիւն չէք ներշնչեր ինծի :

Սելվին Լօյտ զգուշացաւ յայտարարելով թէ յաջորդ օրը պիտի խօսի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն՝ Խրուշչեւ Սկանտինաւիա երթալէ հրաժարած է, որովհետեւ Օգոստոսի առաջին շաբթուան ընթացքին Մոսկուայի մէջ տեղի պիտի ունենայ Վարշաւայի Դաշնակցութեան անդամ երկիրներու Մեծերու ժողով մը : Կը կարծուի թէ այս ժողովը պիտի բացուի Օգոստոս 3ին :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ եւ Խ. Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիաները կը հաղորդեն թէ գիտական լուրերու փոխանակութեան երկու տարուան համաձայնագիր մը ստորագրած են : Գիտնականներն ալ պիտի կարենան երթալ մէկ երկրէն միւսը՝ ուսումնասիրութիւններ ընելու եւ խորհրդակցութիւններ ունենալու համար :

ԱՒՍՏՐԻԱՅ մէջ տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով ողողումներ եղած են՝ հինգ հոգիի մահուան պատճառ դառնալով. հարիւրաւոր տուներ ջուրերու տակ մնացած են, ճամբաներ ու երկաթուղիներ փակուած եւ բազմաթիւ կամուրջներ քանդուած են : Նիւթական վնասները միլիոններու կը հասնին :

ԱԹԷՆՔԻ Զինուորական Ատեանը հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտեց եւ Տասը տարուան համար զրկեց իր քաղաքացիական իրաւունքներէն՝ Մանոլիս Կլեզոս, դիմադրութեան պարագլուխներէն մին նացիական գրաւման շրջանին, որ ամբաստանուած էր իբրեւ լրտես :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ կը բացուի արաբ վեց երկիրներու եւ դաշնակցային Գերմանիոյ ներկայացուցիչներու ժողով, որուն նպատակն է քննել արաբական աշխարհի եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութիւնները :

ՔԷՐՔՈՒՔԻ (Իրաք) մէջ կռիւները կը շարունակուին համաձայն Գահիրէի թերթերուն : Ալ Ախպար կը գրէ թէ Քասըմ հրամայած է որ զինաթափ ընեն Պաղտատի զօրաբաժինները, որպէսզի չկարենան կառավարութեան դէմ ըմբոստական շարժում մը ղեկավարել :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ խումբ մը համայնավարներ ցոյց մը ըրին Ա. Մ. Հանրապետութեան գեսպանատան առջեւ բողոքելու համար Ֆարաճալլա Հէլուի ձերբակալութեան դէմ : Հէլուի ընդհանուր քարտուղարն է Լիբանանի համայնավար կուսակցութեան եւ վերջերս ձերբակալուած է սուրիական իշխանութեան կողմէ : Ոստիկանութիւնը ցրուեց ցուցարարները, բայց 23 հոգի ձերբակալեց :

ՆԱՍԸՐ եգիպտական յեղափոխութեան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ խօսք առնելով յայտարարեց թէ 1952ին եղածը պետական հարուած մը չէր այլ իսկական յեղափոխութիւն մը :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

«ՆԻՔՍԸՆ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՀԵՏ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԽՕՍԻԼ ...»

★

Ինչպէս գրած էինք, Միացեալ Նահանգներու փոխ նախագահ Նիքսըն Մոսկուա գնաց, ուր ամերիկեան ցուցահանդէսին բացումը պիտի կատարէ : Նախագահ Այզընհաուըր մամուլի իր ասուլիսին ընթացքին հրապարակաւ արտայայտուեցաւ Նիքսընի առաքելութեան մասին :

Ասուլիսէն քանի մը ժամ առաջ Այզընհաուըր խօսակցութիւն մը ունեցած էր Նիքսընի հետ, որ քիչ ետք պիտի մեկնէր Խ. Միութիւն.

Այզընհաուըր յստակօրէն յայտարարեց թէ Նիքսըն մաս չի կազմեր ամերիկեան կառավարութեան դիւանագիտական բանակցութեանց, հետեւաբար՝ Խրուշչեւի հետ չի կրնար խօսիլ Միացեալ Նահանգներու եւ Խ. Միութեան յարաբերութեանց շուրջ :

Անդրադառնալով Ժընեւի ժողովին, Ամերիկայի Նախագահը յայտարարեց թէ այդ բանակցութեանց յաջողութեան վրայ յոյս չունի, ինչպէս յոյս չունի որ Մեծերու հանդիպում մը տեղի ունենայ :

Այսուհանդերձ, Նիքսընի Մոսկուա ճամբորդութիւնը կը նշանակէ թէ Միացեալ Նահանգները վերջնականապէս ժխտական դիրք մը չեն որդեգրած տակաւին :

Նիքսըն մեկնելէ առաջ մօտ մէկ ժամ խորհրդակցած էր Այզընհաուըրի եւ Արտաքին փոխ նախարար Տիլլընի հետ, որմէ ետք յայտարարեց թէ թէեւ Նախագահը Խրուշչեւի հետ բանակցելու իրաւասութիւն չէր տուած իրեն, բայց խօսակցութիւններու ընթացքին ճիգ պիտի չխնայէ՝ քաղաքական մթնոլորտին մեղմացման նպաստելու համար :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Խրուշչեւի եւ Կոմուլքայի խօսակցութիւններէն ետք լեհ-խորհրդային զեկոյց մը հրապարակուեցաւ, որ կը բաղկանայ քսան երկար էջերէ եւ խիստ ոճ մը ունի :

Սկանտինաւիայէն մինչեւ Ֆորմոզա՝ ոչ մէկ երկիր մոռցուած է զեկոյցին մէջ եւ իւրաքանչիւր հարցին քով՝ առաջարկ մը. ահաւասիկ քանի մը հատը.—

Պալթիկ՝ խաղաղութեան ծով :

Կեդրոնական Եւրոպա, Սկանտինաւիա եւ Պալքանները՝ զինաթափ գօտիներ :

Ֆորմոզան՝ Չինաստանին :

Համայնավար Չինաստան՝ ՄԱԿի մէջ :

Գերմանական հարց.— Ընկերվարական երկիրները հաշտութեան դաշնագիր մը պիտի ստորագրեն Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ՝ եթէ Արեւմտեանները «անկանահարէն խաղաղ լուծում մը գտնելու բոլոր միջոցները» :

Վերջապէս՝ երկու երկիրները թիկունք կը կանգնին Արեւելեան Գերմանիոյ, որպէսզի աշխատի այլեւս վերջ տալ անբնական այս կացութեան՝ իր իրաւասութեան սահմաններուն մէջ եւ այն բոլոր միջոցներով՝ որոնք անհրաժեշտ կը նկատէ Փանքովի կառավարութիւնը :

Վերջին օրը զինուորական մեծ տողանցք մը տեղի ունեցաւ Վարշաւայի մէջ, որուն ներկայ եղաւ Խրուշչեւ՝ Կոմուլքայի եւ Լեհաստանի Պատերազմական Նախարար Զօր. Սփիչալսքիի կողքին :

Վարչապետ Խրուշչեւ եւ խորհրդային պատուիրակութեան անդամները հինգշաբթի առաւօտ Մոսկուա վերադարձան :

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կոմիտաս վարդապետը հայկական ազգային երաժշտութիւնը ընկալում էր հիմնական երկու մեծ ճիւղերով՝ հայ գեղջուկ կամ ժողովրդական երաժշտութիւն եւ հայ եկեղեցական — հոգեւոր երաժշտութիւն *, որոնք, ըստ նրան, երկու քոյրեր են ազգակիցներ, նոյն մօր՝ հայ ժողովրդի հարազատ ծնունդներ: Նա երկար տարիներ զբաղուել է հայ հոգեւոր եւ աշխարհիկ երգերի, երաժշտութեան ծագման, զարգացման եւ զանազան փոխազդեցութիւնների հարցերով ։ Ըստ Կոմիտաս վարդապետի, դրանցից ամէն մէկը ունի իր ոճային առանձնայատկութիւնները, այդ պատճառով Կոմիտաս վարդապետը դրանցից իւրաքանչիւրի նկատմամբ ունէր իր ստեղծագործական առանձին մօտեցումը, որքան էլ մեծ լինէր հայ հոգեւոր եւ աշխարհիկ երգերի ներքին աղերսը, կապը: Կոմիտաս վարդապետը մեր հոգեւոր եւ աշխարհիկ երաժշտութեան ուսումնասիրութեան բնագաւառում տուել է անկրկնելի եւ մնայուն արժէք ներկայացնող գիտական երաժշտական լուրջ աշխատութիւններ, որոնք նրա անունը կը միացնեն հայ մշակոյթի մեծ երախտաւորների սրբազան հոյլին ։*

Հայ մշակոյթի գանձարանում իւրայատուկ տեղ են գրաւում մեր հոգեւոր — եկեղեցական երգերը՝ շարական, տաղ, գանձ, մեղեդի, եւ որոնք կազմում են հայ երաժշտական մշակոյթի ժառանգութեան մի պատկառելի մասը։ Հոգեւոր այդ երգերի մէջ, ինչպէս նշում է Կոմիտաս վարդապետը, կայ «յստակ, միտ — միտ, ջերմեռանդ, հաւատացեալ ոգի, ոգի, որի մէջ պայծառ փայլում է մեր նախնեաց աննման, զգայուն, կենդանի եւ վեհ սիրտը, որ ջինջ է առաւօտեան օդի պէս»։

Կոմիտաս վարդապետը նրբին արուեստագէտի ընկալումով եւ մասնագէտի բծախնդրութեամբ զբաղուել է հայ եկեղեցական — հոգեւոր երաժշտութեան պատմութեան տեսութեան հարցերով, ինչպիսիք են այդ հարցերին նուիրուած նրա գիտական աշխատութիւնները՝ «Հայոց եկեղեցական եղանակները» (1894), «Հայոց եկեղեցական երաժշտութիւնը ԺԹ. դարում» (1897), «Երգեցողութիւնք Ս. պատարագի» (1898), «Հայ եկեղեցական երաժշտութիւն» (1898), «Շարականների խազերի նշանակութիւնը» (1914) եւ այլ աշխատութիւններ ։

Կոմիտաս վարդապետը աւելի քան 25 տարիներ զբաղուել է հայ գեղջուկ երաժշտութեան պատմութեան եւ ուսումնասիրութեան հարցերով: Այդ բնագաւառին նուիրուած նա ունի բազմաթիւ մեծարժէք աշխատութիւններ, տեսական դիտողութիւններով եւ երաժշտական նոր գրոյթով հարուստ եւ գիտականօրէն հիմնաւորուած, որոնք ապացուցում են, որ Հայ ժողովուրդը ունի ազգային, ինքնուրոյն, ինքնատիպ երաժշտութիւն, *որ հայ երգը շատ հին է եւ որի արմատները բարձրանում են մինչեւ հայ ժողովրդի ծագման դարերը, սկիզբ առնում պատմական հեռու անցեալից: Հայ ժողովրդական երգը, յանձին Կոմիտաս վարդապետի՝ գտել է իր ամենացայտուն վարպետին: Հայ ժողովրդական երգը Կոմիտասի համար, հայ շինականի կեանքի ու կենցաղի, աշխարհայեացքի ու հոգեկան ապրումների, նրա պատմութեան եւ բնաշխարհի, ազգային մաքուր ու ինքնատիպ լեզուի արտայայտութիւնն է։ Այդ բնագաւառում Կոմիտասը կատարեց պատմական եւ անփոխարինելի մեծ դեր հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ։ Նա հանճարեղ հմտութեամբ գտաւ* Հայ երգի, հայ երաժշտութեան ազգային ոճը, կոմիտասեան ոճը: *Կոմիտաս վարդապետի համար ժողովրդական երաժշտութիւնը ներշնչման անսպառ աղբիւր էր։ Դրա համար դժուար է ասել, թէ ո՛րտեղ է աւարտւում ժողովրդական երաժշտութիւնը եւ ո՛րտեղ է սկսւում Կոմիտասեան սեփական ստեղծագործութիւնը։*

Հայ դասական երաժշտութեան մէջ, հայկական ինքնատիպ, ինքնուրոյն երաժշտական ոճի բացայայտման պատիւը պատկանում է Կոմիտաս վարդապետին ։ Նա հայ ազգային երաժշտութեան հիմնադիրն է ։

Դժուար է, խմբագրականի այս սեղմ տողերի մէջ, սպառիչ կերպով խօսել Կոմիտասեան երաժշտութեան ժառանգութեան բոլոր արժանիքների վրայ, հայ երգին եւ հայ ժողովրդին նրա մատուցած ծառայութեան վրայ ։

Տարաբախտ վարդապետի քնարը լռեց իր ստեղծագործ ուժերի ծաղկման եւ կարողութիւնների ամենածաղկուն եւ բեղուն շրջանում ։ Մօտ քսան տարի նա ապրեց՝ փշրուած խմացականութեամբ եւ հոգեկան անհաւասարակշիռ վիճակում, «արուեստի ստեղծագործութեան կեանքէն շատ կանուխ խլուելով»։

Լռեց վաղաժամ Կոմիտասեան սուրբ քնարը եւ Հայ երգի մեծ վարպետը *ներամփոփուեց ինքն իր մէջ, հեռու իր ժողովրդից եւ այնուհետեւ սրտմաշուք երգեր երգեց միայն ինքն իր մէջ, ինքն իրեն համար։ Նա մեռաւ երգելով ու դեռ երգման տարաւ իր հետ հայ երաժշտութեան վերաբերեալ լուսաւոր նոր մտքեր, գանձեր, յայտնութիւններ։ Նա կեանքից թռաւ երազի նման, բայց բացեց լուսաւոր ակօս հայ երաժշտութեան մէջ ։*

Կոմիտաս վարդապետը հայ ժողովրդի ազգային հպարտութիւնն է, պարծանքը ։ Նրա պայծառ անունն ու անմահ գործը յաւերժ կ'ապրին հայ ժողովրդի երախտագէտ սրտում, հայ երգի հետ:

Փա՛ռք անմահ Կոմիտաս վարդապետին եւ նրա մեծ գործին ։

Խմբագրական՝
«ԷՋՄԻԱԾԻՆ» ամսագրի

ՃԻՊՈՒԹԻ

«Քոմպաս»ի մէջ, Ժան – Քլոտ Վաժու սկսած է հրատարակել յօդուածաշարք մը. Ֆրանսական Հասարակապետութեան անդամ երկիրներու մասին ։

Ստորեւ քաղուածք մը՝ նոյն յօդուածաշարքին Ճիպութիի մասին։

... Ինչպէս կը ներկայանայ քաղաքը ։ 1897*ին էր, երբ կառավարիչը՝ Լակարտ, նոր կարգադրութեամբ մը, մինչեւ այնատեն Օպոք գտնուող մայրաքաղաքը փոխադրեց Ճիպութիի բարձրաւանդակին վրայ: Այնուհետեւ, քաղաքը սկսաւ աճիլ ու բազմանալ:* 1907*ին տասը հազար բնակչութիւն կը հաշուէր. այդ թիւը* 1958*ին բարձրացած էր* 30.000*ի:*

Բնիկները բոլորն ալ Սոմալիներ են, Իսա եւ Աֆա ցեղերուն պատկանող ։ Հարկ է նշել նոյնպէս, որ իտալական Սոմալիի պատկանող ցեղախումբեր եւս եկած ու հաստատուած են Ճիպութի, առանց մոռնալու Տանաքիլներն ու Արաբները որոնք եկած են Եմէնէն ։

Այս բնակչութիւնը կեդրոնացած է Ճիպութիի բարձրաւանդակին հարաւային կողմը, եւ պարզ ակնարկ մը անոնց վրայ բաւական պիտի ըլլար գաղափար կազմելու համար այն ահաւոր թշուառութեան վրայ, որուն մէջ կ'ապրին այս բազմութիւնները, թշուառութիւն մը՝ որ օրըստօրէ կ'աւելնայ ։

Ինչո՞ւ այս բնիկները կուգան Ճիպութի հաստատուիլ:

Որովհետեւ հոն պիտի գտնեն անպայման աշխատանքի առատ աղբիւր մը.— Նաւահանգիստը՝ անքակտելի կերպով կապուած քաղաքին եւ բովանդակ Ֆրանսական Սոմալիին, որ կ'ապրի ու կը սնանի միայն ու միայն այդ նաւահանգիստով ։

Կարմիր Ծովու ելքին, Ասիան եւ Աֆրիկէն իրար կապող այդ կէտին վրայ, նաւահանգիստը օժտուած է առանձնաշնորհեալ դրութիւնով մը.— Ապահով ծովախորշ, դիւրին անցք մը եւ խաղաղ ծով: Վաճառականական գործառնութիւնները 1910*ին կը ներկայացնէին* 13.000 *թոն տարեկան, իսկ այսօր բարձրացած են* 250.000 *թոնի:*

Երբ հոն այցելեցինք, տօնական օր էր եւ կատարեալ անշարժութիւն մը կը տիրէր: Այսուհանդերձ, սակայն, դժգոյնքով դիտեցինք այն բոլոր հրաշալի շինութիւնները որոնք շրջապատած են նաւահանգիստին քարափները ։ Ջրանեկ — բտական հսկայ ու ընդարձակ շտեմարաններ բարձրացած են նաւահանգիստին ծայրամասին վրայ եւ նաւթուղիներ գետեղուած են նոյն այդ քարափներուն երկայնքին: Եւ կը մտածէինք թէ այս կիզիչ արեւուն տակ ինչպէ՞ս այս բոլորը հրաշ ճարակ չէին ըլլար ։

Վերջապէս, կարելի չէ խօսիլ Ճիպութիի մասին, առանց անդրադառնալու Ֆրանքեւեթովպիական երկաթուղագծին, որ Ճիպութին կը կապէ Ատիս — Ապեպային եւ որ ունի 784 *քիլոմեթր երկարութիւն, ծովէն* 2350 *մեթր բարձրութեամբ: Այս երկաթուղագիծի ճամբուն վրայ կ'երեւին* 1355 *արուեստի գործեր, գրեթէ ամէն երկու քիլոմեթրի վրայ ։ Ներկայիս* 24 *ժամը բաւական է Ֆրանսական Սոմալիի մայրաքաղաքը կապելու համար Ատիս Ապեպայի ։*

Զանազան ցեղախումբերու այս հաւաքական ամբողջութեան մէջ, ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ այս հողամասին քաղաքական եւ տնտեսական դրութիւնը ։

Երկու գլխաւոր ցեղեր կ'ապրին Սոմալիի մէջ — Տանաքլինները եւ Սոմալինները: Աւելորդ է ըսել որ այս երկու ցեղերը չարունակական կռուի մէջ են եւ եթէ վաղը Ֆրանսացիները թողուն այս հողամասը եւ հեռանան, հետեւանքը կ'ըլլայ աւելի քան աղէտաբեր ։

Միւս կողմէ, այս ցեղերէն երկուքն ալ աշխատանքի մասին շատ քիչ ընդունակութիւն ունին։ Ասիկա անշուշտ կը բացատրուի երկրին կլիմայով եւ մանաւանդ ապրելակերպի աստիճանաչափով ։

Համայնավարական քարոզչութիւնը շարունակ կը նկրտի թափանցել այս թշուառութենէն ներս, եւ սակայն կը թուի թէ այնքան ալ յաջողութեան յոյսեր չունին, նման արաբ ազգայնականներուն ։

Բնիկներու քաղաքական հասունութիւնը շատ սահմանափակ է ։ Անոնց փնտռածն ու ցանկացածը միայն իրենց վիճակին բարւոքումն է ։ Բնութիւնը զանոնք դատապարտած է ապրելու անարդիւնաբեր հողի մը վրայ, եւ այս պայմաններուն մէջ, անոնք իրենց աչքերը կը դարձնեն դէպի Ճիպութի, դէպի Ֆրանսա, որ գրեթէ ամբողջութեամբ կը մատակարարէ երկրամասին նիւթացոյցը, որուն ընդ —

ԱՐԹԻՒՐ ՔԷՕՍԹԼԷՐ

ՄԱՀԱՊԱՐՏ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԸ

■

— Ո՞ւր ձերբակալուեցաք, հարցուց սպան:

— Տիւփոն սրճարանին մէջ, Քոնվանտիոն հրապարակին վրայ, ժամ մը առաջ:

— Ինչո՞ւ ։

— Հաւաքական ձերբակալութիւն մը կար: Անձագիրս տունը մոռցած էի: Փորձեցի բացատրել, խնդրեցի որ անձագիրս բերելու ժամանակ տան ինծ: Բայց մտիկ չըրին. կառքին մէջ թխմեցին զիս. ահաւասիկ հոս եմ ։

Քէօսթլէր կը զգար թէ հէքեաթը իր գործը կը տեսնէր: Ալքոլը վարպետութիւն մը կուտար իրեն, որ երբեք չէր ունեցած: Տաղանդով կը խաղար իր դերը: Գիտէր թէ նման վայրկեաններուն անկարգութիւններ կ'ըլլան, այսուհանդերձ

Սպան կղակը կը շփէր, մտազբաղ ։ Քէօսթլէր թուղթերու տրցակ մը կը տեսնէր. լրագրողի քարտ, ծանօթ դէմքերու, քաղաքական մարդոց նամակներ՝ Երեսփոխանական ժողովի պաշտօնական թուղթերուն վրայ ...

— Անշուշտ, լրագրողի մը համար լաւ փորձառութիւն մըն է ասիկա, կ'ըսէ Քէօսթլէր. բայց, հարցը հոն է, որ ժամը հինգին ժամադրութիւն մը ունիմ ։

— Ի՞նչ ժամադրութիւն ։

— Տեղեկատուութեան նախարարութեան մամուլի սալոնը ։

Սուտ էր անշուշտ: Բայց սպան հետզհետէ աւելի կը շփոթէր:

— Նորէն այդ ապուշ Լամէյն է, կ'ըսէ սպան ատամներուն մէջէն, ամէն բան իրարու կը խառնէ ։

— Նայեցէք, ըսաւ Քէօսթլէր. եթէ ինծ չէք հաւատար, ձեր զինուորներէն մէկը դրկեցէք ներս, թաքսի *մը կ'առնենք եւ կ'երթանք ։*

— Ոչ, կ'ըսէ սպան. ահաւասիկ, պարոն, ձեր թուղթերը: Ազատ էք ։

Դուրս ելլելու ատեն Քէօսթլէր լսեց, որ սպան հետեւեալը կ'ըսէր իր քարտուղարին.

— Երբ այս գործը վերջանայ՝ յիշեցուցէք որ պիտի հեռաձայնեմ այդ ապուշ Լամէյին ։

Երկու վայրկեան ետք, Արթիւր Քէօսթլէր կ'երթար Փորթ տ'Օրլէան. բարեկամներու քով պահուըտեցաւ, յետոյ Լիմոժ երթալու համար ։

Ողոստոսին կը հասնէր Սէն — Ժան, Մարսէյլ, Լէժիոն Էթրանժէրի *կեդրոնը եւ լեգէոնական կ'արձանագրուէր, Ալպէր Տիւպէր անունով ։*

Ճաշի ատեն՝ Քէօսթլէր իր շուրջը գտաւ վաթսունի չափ անգլիացի զինուորներ. բոլորն ալ գերի ինկած էին Սէն — Վալերիի մէջ եւ փախած: Սկսաւ խօսիլ իր սեղանակիցներուն հետ. անոնցմէ մէկը՝ տեղակալ Հ.— Լոնտոնի մէջ փաստաբան էր, ուրիշ մը՝ Թ... ուսանող. արտակարգ պատմութիւններ ունէին բոլորն ալ: Յաջողած էին գերմանական կայանէ մը փախչիլ եւ գտնել քաղաքացիի զգեստներ եւ կը սպասէին, դիչերուան՝ Սոմ գետէն անցնելու համար, երբ, յանկարծ ... գերմանացի երկու զինուորներ տեսնուեցան գետափին վրայ: Կ'ուզէին սիւս ափը անցնիլ Անգլիացի զինուորներուն նման՝ անոնք ալ լաւ Ֆրանսերէն չէին խօսեր: Բայց յաջողեցան գետը անցնիլ ... չորսը միասին. մինչեւ իսկ տեղակալ Հ... երկու Ֆրանք ուզեց Գերմանացիներէն, եւ ստացաւ ։

Քէօսթլէր շուտով բարեկամացած էր Անգլիացի այս փաստաբանին հետ: Ծրագրած էին Քազապլանքա երթալ: Իրենց հետ էր նաեւ ուսանողը: Կը յաջողին կեղծ թուղթեր ձեռք անցընել եւ երկու անգլիացիները կը դառնան լեգէոնական՝ Փոփովիչ եւ Իվանովիչ անուններով, ծագումով՝ Եուկոսլաւ ։

Նաւ կ'առնեն՝ դէպի Օրան, ուրկէ շոգեկառք կը նստին Ուժտա երթալու համար: Անգամ մը եւս խուզարկութենէ ազատելով, վերջապէս կը յաջողին հասնիլ Քազապլանքա: Վեց շաբաթ հոն մնալէ ետք՝ Լիզպոնա կ'երթան, բազմաթիւ այլ տարագիրներու հետ ։

— Լիզպոնայի մէջ զիս կ'արձանագրեն Անգլիա երթալ ուզող անթիւ մարդոց ցանկին վրայ: Առաւօտ մը, Հունգարիա յարեցաւ Գերմանիոյ կողմ: Գիշերը քնացած էի չէզոք, առաւօտուն կ'արթննայի իբրեւ «գործակից»: Բրիտանական դեսպանատունը ինծ հաղորդեց թէ անունս ջնջած էր իր ցանկէն: Մէկ օրէն միւսը սահման կրնային տանիլ զիս, այսինքն՝ մահուան դուռը, որովհետեւ Մատրիտի, Վիշիի եւ Մոսկուայի մէջ հաւասարապէս Հիթլերի կը յանձնէին հականացիները:

Անգամ մը եւս փորձեցի մեռնիլ: Մորֆիա՝ կլլեցի. փսխեցի: Յաջորդ օրը՝ հրաշք մը պատահեցաւ: Անունս ջնջուած էր դեսպանատան ցանկին վրայէն, բայց կը մնար օդանաւային զանխական ընկերութեան ցանկերուն վրայ ։ Նամակ մը ստացայ, որ կը հաղորդէր թէ կարգին եկած է ։ Նամակ մը գրեցի բրիտանական իշխանութեանց՝ որ առանց վիզայի *կը մեկնէի. բացատրեցի նաեւ կացութիւնս ։*

Գրիսթոլի մէջ տարագիրներու հարցով զբաղող պաշտօնեան շանդրադարձաւ ։ Կրնայի առանց այլեւայլի երկիր մտնել ։ Բայց, նկատելով որ հունգարացի եմ, ապրած՝ Գերմանիա, նախկին համայնավար մը, մտածեցի որ կրնային զիս նրկատել Ե. զօրասիւնի անդամ ։ Ուզեցի պատասխանատու պաշտօնեայ մը տեսնել:

Նոյն օրը իրիկուն՝ ոստիկանատուն առաջնորդուեցայ, իսկ յաջորդ օրը՝ Փանթոնվիլի բանտին թիւ 40 խցիկը ։

50 օր մնացած է բանտին մէջ, կարդալով եւ սրբագրելով իր վէպին փորձերը ։

— Փանթոնվիլի նկուղներուն մէջ մարդ չէին սպաններ: Միակ տհաճ պահերը ահազանգի ժամերն էին. բոլոր լոյսերը կը մարէին ։ Մեր դուռները փակ էին: Հարկ էր հոն մնալ, պառկիլ եւ լսել ռումբերու պայթիւնները ։ 1940 Ծնունդին ազատ էի: Եօթը տարի յետոյ խնդրեցի եւ ստացայ բրիտանական հպատակութիւն, ահաւասիկ պատմութիւնը ։

(9 եւ վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ԾԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

★

Դպրոցական հանդէս.— Յունիս 27ին տեղի ունեցաւ Ֆ. Կ. Խաչի Ազգային վարժարանի ամավերջի հանդէսը։ Յայտագիրը կազմուած էր ներկայացումէ մը եւ պատկերէ մը, որոնց դերակատարները կը կազմէին աշակերտները։ Բոլորն ալ կրցան յաջողութեամբ կատարել իրենց դերերը։ Զանց կ'առնեմ անուններ յիշել տեղի անձկութեան պատճառաւ.

Պէտք է չեշտել որ ներկայացման նիւթը անյարմար էր դպրոցականներու համար։ Նախընտրելի է մեր փոքրերը տեսնել բեմին վրայ արտասանութիւններով, տրամախօսութիւններով, կամ մանկական բարոյալից ներկայացումներու մէջ։

Ֆ. Կ. Խաչի 30ամեակը.— Յուլիս 12ի Կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի տեղւոյս մասնաճիւղը տօնեց Կապոյտ Խաչի 30ամեակը, բացօթեայ հանդէսով մը։ Օդը թէեւ աննպաստ էր եւ պահ մը Խաչուհիները մտահոգութեան մատնեց, սակայն ընկերուհի Սիսլեան եկաւ խրախուսելու զիրենք, կարծէք բերելով իրեն հետ յաջողութեան դիցուհին։ Արդարեւ ժամը չորսէն առաջ էր որ հանդէսը սկսաւ ուխտաւորութեան նրչաններ ցոյց տալ։ Լիբանէն քանի մը ընտանիքներ առաւօտէն եկեր հաստատուեր էին։ Տէսինահայութիւնը առ հասարակ սովորութիւն բռած է երեկոյեան դէմ գալու։

Բարձրախօսը կը հնչեցնէր հայկական քայլք եղանակներ հայրենասիրութիւն սերմանելով։ Խաչուհիները եռանդով գործի լծուած էին։ Շամփուրուած միսը կ'այցելէր սեղանէ սեղան, գրգռելով ախորժակները։

Բարձրախօսին առջեւ նստած, օրուան մեր սիրելի խօսնակը՝ Պ. Նուպար Գօտուրեան, կը բարձրացնէր տրամադրութիւնները պատգամներ արձակելով։ Եւ ահա կը հրաւիրէ Տիկին Ա. Սիսլեանը բանախօսելու։ Յարգելի ընկերուհին խօսեցաւ կէս ժամէ աւելի։ Այդ անյարմար վայրին մէջ իսկ յաջողեցաւ իր պերճախօսութեամբ ունկնդիրներու ուշադրութիւնը հրաւիրել իր վրայ։ Նախ հպանցիկ պատմականը ըրաւ կազմութեան, որ երեսուն տարիներու ընթացքին գործունէութիւն մը ծաւալած է իր եօթն՝ կրթական, առողջապահական, բարեսիրական։ Մանաւանդ իր դպրոցներուն ցանցով Կապոյտ Խաչը իր մասնաճիւղերով գնահատելի նպաստ մը բերած է նորահաս սերունդի փրկութեան ու հայեցի դաստիարակութեան մարզին մէջ։

Ապա ընկերուհին ծանրացաւ հասարակական կեանքի մէջ հայ կնոջ վերապահուած դերին վրայ։ Օրինակներ թուեց Հայոց պատմական շրջանէն, յիշելով հերոսուհիներ Արշակունեաց հարստութենէն, Վարդանանց պատերազմէն, Բագրատունիներէն։ Նաեւ մօտիկ անցեալի յեղափոխական կեանքէն։

Ժողովրդական երգերու մէջ յաւերժացած գտաւ հայ մօր նուիրական դերն ու ազգային նկարագիրը։ Յիշատակեց նաեւ վկայութիւններ Լամարթինէն եւ Փիէր Կիյառէն։

Ընկերուհի Սիսլեանի բանախօսութիւնը գնահատուեցաւ ջերմ ծափերով։

Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ, մեներգներ, խմբերգներ ու հայկական պարեր։ Կրկնողը մեր ընկերներէն Վ. Բարախեանի երկու երգերը ոգեւորութիւն առթեցին։ Մեներգեցին նաեւ Տիկին Ալիսէն Գօյանեան եւ Պ. Վ. Յովհաննէսեան ջերմօրէն ծափահարուելով։

Զգայնութեամբ լի արտասանեցին Պ. Բագրատ Խաչիկեան, Օր. Օր. Սիսլեան եւ Ժընըվիէվ Զուլաքեան։

Իսկ խօսնակին զուարճալի մանրավէպերը, մանաւանդ Խրիմեան Հայրիկէն, կը համեմէին հանդէսը, ծիծաղ եւ զուարթութիւն սփռելով։ Եւ սակայն, ի վերջոյ մութը եկաւ վերջ տալու այնքան խանդավառօրէն շարունակուող հանդէսին։

Ընթացիկ կեանքը.— Արուեստական թելերու գործարանին փակուելէն ետք, մեր գաղութը բաւական ծանր հարուած ստացաւ. Բարեբախտաբար, անգործներէն մաս մը դարձեալ գործ գտաւ միջամտութեանց շնորհիւ։ Մնացեալը, իրենց տարիքին բերումով գործ գտնելու յոյսը չունին։ Բայց շնորհիւ տեղւոյս քաղաքապետին ջանքերուն, կը ստանան գործազրկութեան նպաստ։ Անշուշտ ասիկա բաղձալի լուծում մը չէ, բայց գոնէ առայժմ կը բարելաւէ անգործներու տնտեսական վիճակը։

Այս առթիւ պիտի թելադրէինք չարաչահութիւններէ խուսափիլ եւ զգուշանալ մեր ազգային արժանապատուութիւնը արատաւորելէ։ Այս վերջերս, ուրիշ մտահոգութիւն մըն ալ եկաւ աւելնալու գործարանին բնակարանները բնակողներուն վրայ Վառոնք, համաձայն պարագայի, գործարանի ընկերութենէն ստացած են նամակներ, ուր մէկէն մինչեւ հինգ տարի պայմանաժամ տրուած է իրենց՝ բնակարանները պարպելու համար։ Շուարումի մատնուած են մեր հայրենակիցները։ Մանաւանդ ծերութեան թոշակի նպաստընկալները, որոնց միայն մէկ տարի պայմանաժամ տրուած է։ Սակայն պէտք չէ այժմէն յուսալքուիլ. Նպաստաւոր կարգադրութիւններ միշտ ալ հնարաւոր են։ Անշուշտ անոնք որ նիւթական միջոցներ ունին, լաւ է որ խորհին իրենց ապագային համար։

Տնտեսական այս աննպաստ պայմանները իրենց անդրադարձումն ունեցան ազգային կեանքին վրայ։ Ակներեւ է որ կը պակսի նախկին ոգեւորութիւնը։ Արդէն հին սերունդը հետզհետէ կը ծիւրի, կ'անհետանայ։ Նորերը, առանց չափազանցեալ յոռետեսութեան, մեծ յոյսեր չեն ներշնչեր մեր բաղձանքներու գոհացում տալու։ Դպրոցին աշակերտութեան նուազիլը, խառն ամուսնութիւնները բացորոշ նշաններ են մեզ յոռետեսութեան մղող։

Մաղթենք որ, ի վերջոյ դէպքերու ընթացքը նպաստաւոր դառնայ մեր գաղութին։

Գ. Գ.

Հանուր գումարը անհամեմատ կերպով բարձր է բրիտանական եւ նախկին իտալական Սոմալիներու պիւտճէէն։

Յառաջիկայ տարի իտալական Սոմալին ձեռք պիտի բերէ իր անկախութիւնը։ Սակայն Լոնտոնի քաղաքականութեամբ խրախուսուած ազգայնականներու մեծութեան երազները կը թուին չուտով անէանալ Ֆրանսական կորովի կեցուածքին դէմ, որը հաստատուեցաւ Զօր. Տը Կոլի կողմէ իր վերջին ճամբորդութեան ընթացքին։ Ջօրավարը Ճիպութին կը նկատէ իբրեւ ազատ աշխարհին համար ռազմագիտական կարեւոր դիրք մը։ Այդ եղանները կը թուին նոյնպէս փշրուիլ այն անողոք կեցուածքին հանդէպ, զորս ընդգրկած է Եթովպիոյ կայսրը՝ Հայլէ Սելասիէ՝ վերջին մարտկոցը արաբական միութեան եւ համայնավարութեան դէմ։

Ընտրութիւնները ցոյց տուին թէ այս տեղերու բնակչութիւնը որքա՜ն կապուած էր Ֆրանսային։

Ճիպութիի ճակատագրին վերաբերմամբ, կարեւոր հարցը այն է, որ պէտք է նաւահանգիստը աւելի եւս ճոխացնել, կեանքի պայմանները բարելաւել եւ ուսման հող տանիլ։ Իրականութեան մէջ կարելի՞ է խօսիլ քաղաքական կուսակցութեանց, ընդդիմութեան, քաղաքական հասունութեան մասին, երբ բնիկները զուրկ են մտային պաշարէ։

Հեռացանք Ճիպութիէն որ արեւուն տակ բոցակէզ հնոց մըն էր, ուրկէ կը հոսէր արինալի քրտինքը՝ ջուրի նման։ Մենք եւս թուլցած էինք ու կը լողայինք քրտինքներու ծովու մը մէջ։

Եւ սակայն, չենք գիշեր, որովհետեւ այս գժոխքի սրտին վրայ տեսանք թառած նաւահանգիստ մը՝ վերջին կատարելութիւններով օժտուած, մեծամեծ պողոտաներ՝ երկու կողմերէն ծառազարդ, եւ մանաւանդ Ֆրանսացիներ տեսանք, որոնք հակառակ հոն տիրող կեանքի հակամարդկային պայմաններուն, արժանաւորապէս կը ներկայացնեն մեր երկիրը եւ կ'աշխատին շարունակ Ֆրանսական հանճարին շողարձակման ի նպաստ։

Եւ խոստովանեցէք որ ասիկա արտաքոյ կարգի առաքելութիւն մըն է, երբ մտածենք թէ, շուքին մէջ 46 աստիճան տաքութիւն մը կը տիրէ, թէ՝ սենեակներուն մէջ կլիմայի բարելաւման ջանքերով այդ տաքութիւնը կ'իջնէ 36ի, թէ՝ պաղ ջուրը ծորակներէն կը հոսի տաքցած եւ թէ՝ անապատէն փչող հովը աւազի խաւով մը կը ծածկէ ամէն ինչ...

ՓՈՔՐԻԿ ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Անցեալ շաբթուան «Յառաջ»ի Ուրբաթ օրուան թիւին մէջ, ընկեր Վահան Համբարձումեան, Վարդան Շահպազին նուիրած իր ընդարձակ յօդուածին մէջ աշխարհագրական փոքրիկ վրիպում մը ըրած էր, որուն ճշդումը կարեւոր կը նկատեմ։

Այնտեղ, ընկեր Վահան ըսած էր. «Օտուռ գիւղը դրացի էր Հիւսիս. Արեւելքէն Ջիմառայի եւ Բինկեանի» եւայլն։

Ջիմառա եւ Բինկեան, այո, իրարու դրացի են եւ երկու գիւղերուն արտերն ու այգիները իրարու սահմանակից ու խառնուած...։ Սակայն, Օտուռ Ջիմառայէն ու Բինկեանէն աւելի քան ութ ժամ ոտքով հեռու կը գտնուի եւ հակառակ ուղղութեան վրայ։

Տիվրիկ գաւառակի 13 հայկական գիւղերէն եօթը, — Օտուռ, Ս. Յակոբ, Բաղրամ, Արմութայ, Կուռէսին, Աչուչէն, Բալանկա եւ, Սնճան (Շէկի), քաղաքին — Տիվրիկ — հետ միասին կը գտնուին Գայլ գետէն դէպի Արեւմուտք եւ, հիւսիս ու Հարաւ Արեւմուտք, որը կ'երթայ, կը թափի Եփրատ, Ակնայ եւ Բինկեանի մէջտեղերը։

Իսկ մնացած վեց գիւղերը — Վրվանա, Խուռնավել, Կասման, Ջիմառա (պէտք է գրել Թով եւ ոչ թէ Բով) եւ, Բինկեան, կը գտնուին քաղաքէն ու գետէն դէպի Արեւելք, հիւսիս, եւ հիւսիս արեւելք։

Օտուռ քաղաքէն ուղղակի Արեւմուտք կ'իյնայ եւ, ոտքով երեք ժամ է։ Բինկեան եւ Ջիմառա դէպի Արեւելք (Ջիմառան քիչ մը Հիւսիս – Արեւելք)։ Վեց ժամուան ճամբայ է քաղքէն։

Բինկեան կը հանդչի Եփրատի ձախ եզերքին, ապառաժներուն գոգը (Ջիմառան՝ աջին եւ, դէպի Հիւսիս՝ մէկ ժամ հեռաւորութեան վրայ), միեւնոյն հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի Ակին եւ Տիվրիկին, — երկու կողմն ալ վեցական ժամ է ոտքով։

Բինկեան, 95 – 96ի դէպքերէն առաջ վարչականօրէն կը պատկանէր Ակնին։ Այդ թուականէն ետքը ձգուած է Տիվրիկին, Ակնայ շրջանի հայ համրանքը նուազ ցոյց տալու համար...։

Այստեղ ծնած է մեր սիրելի, Միսաքը (Մեծարենց), պաշտելի Բարկէն Սիւնին (Գեորգ Փարեան), Վահան Մեծատուրեան ծանօթ քաջը որ կախուեցաւ Սեբաստիա, 1915ին։ Եւ նաեւ Մեծատուրեան ուրիշ ծանօթ դէմքեր։

Զմոռնամ աւելցնել նաեւ, որ, Տիվրիկ-Սեբաստիա ծանօթ խճուղին Օտուռէն կ'անցնի։

Այնտեղէն անցածը երկրորդական ճամբայ մըն էր որ կ'երթար Ղանդալ եան.։

Ջիմառայէն զաղթեր՝ գացեր են ծանօթ Պատկանեան գերդաստանը (Քամառ-Քաթիպայի տոհմը)։ Հոն ծնած են նաեւ երկու նշանաւոր յեղափոխականները Բիձան ու Եզօն, առաջինը կախաղան հանուած 1915ին, Սեբաստիա, երկրորդը, Մուրատի Սեբաստիայէն Պաթում ճամբորդութեան ընկերը եւ, սպաննուած Սեւ Ծովու վրայ կռուի մը ընթացքին։ Ջիմառա ծնած է նաեւ Նալեան պատրիարքը եւ, նաեւ մեր անզուգական ու անմահ խմբագրապետը՝ Շաւարշ Միսաքեան։ Այս գիւղը, ժամանակին եղած է քաղաքատիպ աւան մը եւ, շրջանի գիւղերէն հոն կ'երթային իրենց գնումներուն համար...։

Ջիմառան իր կռնակը ունէր լայնանիստ, բարձր ու հսկայ բերդ մը ապառաժեայ։

Ու ամէն անգամ, երբ կը դիտեմ մեր անմահ ու սիրելի խմբագրապետին՝ Շ. Միսաքեանի վերջին նկարներուն վրայ իր դէմքը, կը վերյիշեմ Ջիմառայի լայնանիստ ու ապառաժեայ այն բերդը, որ իր հովանիին տակ կը պահէր գեղը...։

Ն. ԳԱԼԷ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ (Խ. Միութեան Ուսումնասիրութեան կաճառ – Միւնիխ). Թարգմանեց Եղիշէ Մանուկեան, Պէյրութ։

ՄԵՆՔ ՀԱՅԵՐՍ, գրեց Ստեփան Շահպազ, հրատ. Սեւան հրատարակչական տան, Պէյրութ, 1959։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԼՈՒԱԾ ՋԻԱՂԱՅԸ

ԻԳ.

— Ինչ որ պատահեցաւ ետքը, աւարտեց իր խօսքը, կրնայ բաւել երկու բառով։ Ես վազեցի, առանց դիտնալու թէ ուր, մինչեւ որ խոնաւութիւնը, ցուրտը, գլխ իրականութեան կանչեցին։

Ծիշդ այդ միջոցին Ցարիէնֆէլտի սուրհանդակը կուգար, ձայնեցի անոր եւ սակայն չյաջողեցայ։ Այսպէս, հասայ՝ այն քաղաքը, ուր բնակեցայ մինչեւ այսօր։ Լէօպ Լէվի հարիւր տալէր տուած էր ինծի, առով վրաս գլուխս նորեցի. ցնցոտիներու մէջ պիտի չուզէի Կէրթրուտի առջեւ ներկայանալ։

— Դժբախտ... դուն կ'ուլես...

— Ոչ մէկ բարոյախօսութիւն, պատասխանեց անիկա կոշտ եղանակով մը։ Ամէն բան կարգադրուած է արդէն։ Տոմսակ մը գրեցի անոր եւ ղրկեցի զայն տղու մը հետ, որուն հանդիպեցայ փողոցին մէջ եւ որուն վերադարձին սպասեցի։ Տղան մէկ կողմ առած էր զայն, խոհանոցին մէջ, առանց նոյնիսկ որ ապասուհիները նշմարեն. ժամը տասնըմէկին, Կէրթրուտ սահանքը պիտի բլլայ... եւ ես, հա, հա, հա ... ես ալ։

— Ժան, մի ըներ ատիկա, կ'աղաչեմ, գոչեց Ֆրանց անձկութեամբ. դժբախտութիւն մը պիտի գայ։

Ժան խոպոտ ծիծաղով մը միայն պատասխանեց, եւ, պաղպացող աչքերով, բերանը Ֆրանցի ականջին փակցուցած, մրմնջեց.

— Կը կարծե՞ս, ուրեմն, որ, խեղճ բարեկամս, ես կարող եմ երթալ ապրելու եւ ժեռնելու օտարութեան մէջ, առանց անգամ մըն ալ տեսնելու զայն։ Կը կարծե՞ս որ չորս շաբաթ քաջութիւն պիտի ունենամ դիտելու ծովը, առանց մէջը նետուելու, եթէ անգամ մըն ալ չտեսնեմ զայն... Բայց չունչս պիտի կտրէր, կեցածս կանգ պիտի առնէր կոկորդիս մէջ, կենդանի վիճակի մէջ պիտի հիւծէի, եթէ անգամ մըն ալ չտեսնէի զայն։

Այն ատեն, Ֆրանց հրաժարեցաւ զայն տարհամոզելէ։

Ժանի անհանդարտ աչքը, ամէն վայրկեան, պատի ժամացոյցին վրայ կ'իյնար։

Ժամանակն է, ըսաւ, Ֆրանց, ու անելով։ Կէս գիշերին է որ ճեպընթացը կ'անցնի։ Սպասէ ինծի ձիերու կայանը եւ հարիւր տալէրնոց երկու տոմսակ բեր ինծի. ասիկա պիտի բաւէ ճամբորդութեանս համար։ Ուրեմն, մնացեալ մասը կրնաս իրեն վերադարձնել. պէտք չունիմ անոր ... Ցտեսութիւն։

— Ըսէ ինծի, չունչս օդի կը հոտի՞.

— Այո.

Ծիծաղ մը արձակեց.

— Երկու – երեք սուրճի հատիկներ տուր ինծի ծամելու համար. չեմ ուզեր վերջին վայրկեանին զգուանք ներշնչել Կէրթրուտի։

Եւ երբ Ֆրանց գոհացուց իր փափաքը, անհետացաւ մութին մէջ...

ԻԴ.

Այսօր ջուրը յորդած էր։

Շչալով եւ մռնչելով, ջուրերը սահանքին կը զահավիժէին, խուլ եւ ողբագին որոտումով մը երթալ կորսուելու համար փրփուրին այն վիհին մէջ, որուն վրայէ փշրուող ալիքի փոշին կարծես պաղլուն կամար մը կը բարձրացնէ։

Սահանքի շառաչիւնին կը խառնուէր փոթորիկին ոռնոցը։ Հնօրեայ լաստենիները որ դետեզերքը կ'եզերէին, իրարու վրայ կը հակէին, նման հսկայական ուրուականներուն, որոնք կէս գիշերին եկեր էին կարծես երկար շարքերով. ժողական բոլորպար մը պարելու։

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 26, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Շաւիլի անտառին մէջ, գերեզմանատան մօտ։
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ եւ մասնակցութեամբ «Զաւարեան» կոմիտէի, «Մ. Մինասեան», «Արծիւ», «Վարդան», «Արամ» ենթակոմիտէներու եւ «Փոթորիկ», «Րաֆֆի», «Ռոստոմ», «Քրիստափոր», «Ակրիւր Սերոբ – Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան», «Ճ. Միսաքեան» խումբերուն։
Կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ *եւ* ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ
Ժամը 15ին յարգանքի այց Իշխան եւ Իշխանուհի Յովսէփ եւ Սաքենիկ Արղութեանցի, եւ բժ. Յովսէփ Տէր-Դաւթեանի *շիրիմներուն։ Կը խօսի Շաւիլի քաղաքապետ՝ ՕՍԷՌ*
Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը մասնակցին՝ Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան, Աստղիկ Քէօսէեան, ընկեր Երուանդ Գրիգորեան։ Անձրեւի պարագային ապահովուած է քաղաքապետարանին սրահը։
Ճոխ եւ առատ պիւֆէ։ Մասնաւոր տեղ կառքերու համար։
Հասցէն՝ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
Ալփորվիլէն օթօքառները *կը մեկնին առաւօտեան ժամը ութին,* Գուլվ. Քառնօյէն *Իսկ Փորթ տ'Իթալիէն ժամը 8·30ին*
Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները։ Գին՝ 400 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 26, ամբողջ օրը, ՎԱԼԱԳՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Յ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՔԻՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին— Հայկական պարեր Սէն Լուի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ։ Գուլի մրցում, շամփուրով խորոված, պիւֆէ։

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի համար արձանագրուիլ մինչեւ Ուրբաթ 24 Յուլիս, 300 ֆրանք երթուդարձի համար։ Ա. Քէօսէյեանին (Փլաս տ'Էքս)․ «Յառաջ»ի հաստատմամբ Գ. Տէրիկեանին, (Տոմի-նիքէն), մասնաճիւղ Ա. Պետրոսեանին (Փըթիթ Մարի)։
Օթօքառը Փլաս տ'Էքսէն նոյն օրը առաւօտ ժամը եօթին։

ՊՈՄՈՆԷՆ հանրակառքը կը մեկնի ժամը 7·30ին։

Արձանագրուիլ ընկերներ Նշան Դարբինեանի, Յակոբ Տօլպաշեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Յովսէփ Գոճաճօղլեանի մօտ։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

★

Ծանօթի արշաւանքի առիթով կը տօնուի՝ ընտանեկան դաշտահանդէսով։

Կազմակերպուած՝ Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ։

Տեղի պիտի ունենայ 26 Յուլիս, Կի. րակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ջրանցքին ափին, «Քաֆէ Կապիյօն»ի բակին մէջ։

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ։ Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը անխտիր։
Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված, մատչելի գիներով։

Լիոնի հանրակառքը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն *ժամը 10ին։*

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի «Անտոք» ենթակոմիտէին և Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին։

26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը տասնէն մինչեւ 22, Փոն Անթէնի (Վարիզէլ) Օ Պեռժ տը Սօլ *դովասուն պարտէզին մէջ։*
Նախագահութեամբ՝ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ։
Կը խօսի ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ։
Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ այլ անակնկալներ։
Մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի Նոր Սերունդին։
Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր քոյր կազմակերպութիւնները։
Ուտելիքներ հետերնին բերել, բացի խմիչքէն։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շ. Միսաքեան *խումբին։*
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կեդր. Ֆրանսայի քոյր մասնաճիւղերու։
Այս Կիրակի ամբողջ օրը Սէն Փէրէի *դովասուն անտառին մէջ։*
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին։
Հայկական եւ եւրոպական պարեր։
Առատ կեր ու խում շամփուրով խորոված։
Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջաններու հայրենակիցները անխտիր։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Աղաւնի Մկրտիչեան եւ զաւակները՝ Զօնիկ, Վազգէն, Ժորժիկ, ու Տէր եւ Տիկին Միհրան Մկրտիչեան եւ զաւակը՝ Գուրգէն կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ողբացեալներ՝
ԵՐՈՒԱՆԴ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ
եւ
ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ
(Վանեցի), մահերուն առաջին տարելիցին առթիւ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին համար, 1) *Նախապատրաստական 8–7րդ դասարաններուն համար իբրեւ ուսուցչուհի հայ օրիորդ մը, որ ֆրանսական բարձրագոյն կրթութիւն ստացած ըլլայ. ի հարկին գիշերօթիկ։*
2) Աշխատող կին մը, իբրեւ օգնական խոհարարուհի։
Դիմել վարժարան, գրաւոր, տալով անուն, տարիք եւ հասցէ։
1 Bld. du Nord - Le Raincy
Seine-et-Oise

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԿԱՐԵՒՈՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Վերջին կարգադրութիւններուն համար, բանակումի բոլոր մասնակցողները անխտրաբար կը հրաւիրուին այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, *իւրաքանչիւր մասնակցող այդ օրը պէտք է վճարէ հինգ հազար ֆրանք որպէս կանխավճար եւ հինգ հազար ֆրանք հաւաքական տոմսին համար։*

ՍԻՖԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի տարեվերջի պտոյտը Փիք – Նիքի ձեւին տակ։
Կիրակի 26 Յուլիս։

SAINTRY - Auberge du
" Père TICHIT ", *ի գետեզերքը*
Ժամադրութիւն Կառ տը Լիոն, *դուրսի մեծ ժամացոյցին տակ, ժամը 8·30ին։*
Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները եւ բարեկամները։
Անձնական կառքով գալ փափաքողներէն կը խնդրուի հետեւիլ նոյն ժամադրութեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը ջերմօրէն շնորհակալութիւն կը յայտնէ, գաղութիս բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներուն, որոնք այս տարի եւս սիրով մասնակցեցան «Մայրերու Տօնին» առիթով, ի նպաստ կազմակերպութեանս հովանաւորած զպրոցին՝ եղած հանգանակութեան.—

Բ. ՑԱՆԿ

Վ. Փափազեան երեք հարիւր, Գ. Օ. Փափազեան երեք հարիւր, Տիկին Աղաւնի Ծերմակեան, Տէր եւ Տիկին Գօճակեօզեան, Տէր եւ Տիկին Արսէնեան, Տէր եւ Տիկին Փիլաւճեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան հինգ հարիւրական ֆրանք, Գ. Սմբատ Քէհեաեան 1500, Գ. Գ. Արզումանեան հինգ հարիւր։ Գլճեան հազար, Տէր եւ Տիկին Գլճեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Յ. Ղարիպեան երեք հարիւր, Տէր եւ Տիկին Սինանեան հազար, Տէր եւ Տիկին Բարախեան հազար ֆրանք, Գ. Ահարոն Փանարճեան հինգ հարիւր, Տիկին Ընծայ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Այվազեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Միսաքեան հազար, Տէր եւ Տիկին Ուզունեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Գառայեան երկու հարիւր, Տէր եւ Տիկին Միւսլեան 120, Տիկիններ Ինճէեան 500, Աթոյեան երեք հարիւր, Աբրահամեան 320, Կ. Թորոսեան երկու հարիւր, Չէրքէզեան 150։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէվրանի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ստացաւ Տիկին Շաթէր Մաքիէն հազար ֆրանք (Պէյրութ) Տիկին Աղաւնի Խաչերեանի մահուան տխուր առիթով։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes
Մէթրօ Փորթ Մայօ կամ Շամփերէ
Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45, կը խօսի Պատուելի ԴԱՅԱՅԵԱՆ (Ցունաստանէն)։

×

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ
Ժամը 9·30ին Սէն Ժերոմ, 10·45ին Րիւ Ժէմափ։

Այրի Տիկին Գ. Գապասաքալեան, Գ. Կարպիս Գապասաքալեան, Օր. Մարկրիթ Գապասաքալեան եւ նշանածը՝ Գ. Գրիգոր Արէլեան, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՊԱՍԱՅԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 22ին, Օ Փնյանտր *(Լուարէ նահանգ)։*
Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Ուրբաթ Յուլիս 24, ժամը 16ին, Սէն – Շամոնի գերեզմանատունը։
Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրև այդ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Բապուճեան եւ զաւակները իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝
ՍԻՐՈՒՆ ԲԱՊՈՒՃԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարել կու տան, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ։ այս Կիրակի առաւօտ։ Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

×

Տիկին Եսթեր Խրիմեանի (ծնեալ Սաչեան) մահուան քառասունքին առթիւ այս Կիրակի Լիոնի հայ. եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յաւուր Ս. պատարագի, համաձայն Աբրահամ Խրիմեանի եւ զաւակներուն փափաքին։ Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 25 ՅՈՒԼԻՍ — SAMEDI 25 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8452 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 13ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4353

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը

Խանասորէն աւելի քան կէս դար վերջ, պատառատուն Հայութիւնը հայրենիքէն հեռու՝ օտար աստղերու տակ վառ ու կենդանի կը պահէ յիշատակը այն անհամար անուանի ու անանուն հերոսներուն, որոնք իրենց կարմիր արիւնը թափեցին ազատութեան ճանապարհին վրայ:

Հայե՛ր, յիշէ՛ք, մի՛ մոռնաք այս օրը,
Յուլիս ամսոյ քսանհինգին կատարեցէ՛ք
մեր տօնը :

Հաւատարիմ այս կտակին, ամէն տարի այս եղանակին սրտառուչ ջերմեռանդութեամբ կ'ոգեկոչենք ո՛չ միայն Խանասորի երկու հարիւր յիսուն ֆետայիները, այլ բոլոր այն մարտիկները, որոնք Սարգիս Կուկունեանի 1890ի մեծ արշաւախումբէն սկսեալ մինչեւ 1918 Մայիս 28 եւ մինչեւ 1921 Փետրուար 18 երեք տասնեակ տարիներու ընթացքին ողջակիզուեցան անկախ հայրենիքի սեղանին վրայ:

Յարգանքով կը խոնարհինք յիշատակին առջեւ բոլոր այն քաջերուն, որոնք Զէյթունի, Սասունի եւ Ղարաբաղի լեռներուն վրայ, Պանք Օթոմանի եւ Սամաթիոյ, Կովկասի եւ Կիլիկիոյ, Տարօնի ու Վասպուրականի, Մուսա Տաղի, Եդեսիոյ ու Շապին Գարահիսարի, Ադանայի եւ Յոնուրճալի, Մարաշի եւ Այնթապի մէջ եւ այլուր հերոսաբար կռուեցան անհաւասար թշնամիի ամբողջ յարձակումներուն, փրկելով Հայուն պատիւը:

Տարագիր Հայութեան ազգային տօներուն վրայ աւելցած է նաեւ այս մէկը, որ ուխտագնացաբար կը տօնուի բացօթեայ հանդիսութիւններով:

Փարիզեան արուարձան Շավիլի գերեզմանատան մէջ կը հանգչին Իշխան Յովսէփ Արղութեան եւ իշխանուհի Սաթենիկ: Նաեւ՝ բժիշկ Յովսէփ Տէր-Դաւիթեան:

Իշխան Արղութեան մէկն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն, Կուկունեանի խորհրդականը եւ հրամանատար Խանասորի արշաւախումբին:

Աջից Վարդանը, ձախից Իշխանը ...

Բժիշկ Տէր-Դաւիթեան հաւատաւոր գործիչ եղած է խիզախ Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Անոնց դամբարանը դարձած է ուխտատեղի, ուր ամէն տարի «Հերոսներու Օր»ուան առթիւ այցի կ'երթան պատանիներ ու հայրենաբաղձ հայորդիներ՝ հաղորդուելու անոնց հոգիներուն հետ եւ ներշնչուելու անոնց գաղափարականով:

Այդ շիրիմներուն մէջէն մեր մտածումները կ'երթան բոլոր անոնց, որոնք ինկան Հայաշխարհի լեռներուն ու ձորերուն մէջ, առանց դամբարանի ու տապանաքարի, առանց խունկի ու մոմի եւ առանց հողւոյի:

Երախտապէտ հայ ժողովուրդը իր սիրտը դամբարան դարձուցած իր թանկագին զաւակներուն՝ ազգային, ժողովրդական երգերու մէջ անմահացուցած է անոնց անմոռանալի քաջութիւնն ու սխրագործութիւնները:

Անդրանիկ, Սերոբ, Քեռի, Մուրատ, Գէորգ Չաւուշ, Հրայր, Նիկոլ Դուման, Դրօ, Վարդան, Իշխան, Սաքօ, Արմէն Գարօ, Բարգէն Սիւնի, Սեպուհ եւ զինակից ընկերները սիրելի եւ անմոռանալի անուններ են բոլորին:

Մեր անձնուրաց հայդուկներու թափած արիւնը արգասաւորուելով՝ 1918ին Արարատեան դաշտին մէջ կեանքի կոչեց ազատ Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Հայ ժողովուրդը կտոր հայրենիք մը ունի այսօր՝ շնորհիւ իր հերոս զաւակներու դիւցազնական մաքառումներուն:

«Հերոսներու Օր»ը պանծացումն է անոնց խնկելի յիշատակին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՓՈՐՁ ՄԸ ԵՒՍ՝ ԺՈՂՈՎԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԵՐԷԿ ՄԻԱՍԻՆ ՃԱՇԵՑԻՆ

★

Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սելուին Լօյտ վերջին փորձ մը եւս կ'ընէ Ժընեւի մէջ՝ խզումի մը առաջքն առնելու համար: Լօյտ ամէն բան կ'ընէ՝ որպէսզի Անգլիոյ հանրային կարծիքը եւ ընդդիմադիր Աշխատաւորականները չկարենան քննադատել զինքը. ինչպէս ծանօթ է, շուտով ընտրութիւններ պիտի ըլլան Մեծն Բրիտանիոյ մէջ եւ հանրային անպաստ կարծիք մը ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ ...:

Այսուհանդերձ, Լօյտ յաջողութիւնը չի փնտռեր՝ միակողմանի զոհողութեանց գնով: Մտահոգուած է ժողովին ձախողութեամբ եւ չուզեր որ վերջնական խզումի մը պատասխանատուութիւնը իյնայ ընդհանրապէս Արեւմուտքի եւ մասնաւորապէս Անգլիոյ վրայ:

Ճկուն դիւանագէտ՝ Լօյտ Կրոմիքոյի ներկայացուց արեւմտեան առաջարկները, մեղմ լեզու մը գործածելով: Պերլինի մէջ՝ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ամերիկա պիտի պահեն իրենց իրաւունքները. պայմանաւ որ Կրոմիքօ առայժմ ընդունի բանակցիլ Պերլինի հետ կապուած հարցերու շուրջ, մնացեալները ձգելով ուրիշ ժողովի մը (Մեծերու հանդիպում): Վերջապէս պաշտպանեց Արտաքին Նախարարներու ժողովը մնայուն դարձնելու արեւմտեան առաջարկը, քանի որ այդ ձեւով կարելի պիտի ըլլար խորհրդակցիլ այնքան անգամ՝ որ անհրաժեշտ կը նկատուի կարծիքներու փոխանակութիւնը:

Լօյտ կը գործէ նաեւ ժամադրավայրէն դուրս. ինքն էր որ կազմակերպեց չորսերու նոր ճաշ մը, ուրբաթ օր, Հերթըրի ապարանքին մէջ:

Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլ ամերիկացի իր պաշտօնակիցին հետ համաձայն է այն կէտին շուրջ՝ թէ ազատ ընտրութիւնները անհրաժեշտ են Գերմանիոյ մէջ:

Քուվ Տը Միւրվիլ յայտարարեց.— Ընտրութիւնը պարզ է: Հարկ է գիտնալ թէ վերամիացումը պիտի վաւերացուի արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող գերման երկու կառավարութեա՞նց թէ գերման ժողովուրդին՝ ազատ ընտրութիւններու միջոցով: Խորհրդային պատուիրակութիւնը մեզի կ'առաջարկէ առաջինը: Մենք միշտ բսած ենք թէ միայն երկրորդը կրնանք ընդունիլ:

Կրոմիքօ յարձակողական լեզու գործածեց՝ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին պատասխանելով, բայց ոչ մէկ նորութիւն բսաւ: Սակայն իր ճառին վերջաւորութեան յայտարարեց.— «Բանակցութիւնները կրնանք շարունակել՝ Պերլինի մասին լուծում մը գտնելու համար, միաժամանակ շարունակելով կարծիքի փոխանակութիւնները՝ համագերմանական կոմիտէի մը կազմութեան շուրջ»:

Այս պայմաններու մէջ՝ Արեւմտեաններ պիտի հարցնեն Կրոմիքոյի՝ թէ վերջ ի վերջոյ ի՞նչ կը մտածէ եղած առաջարկներուն մասին. հարցերը առանձի՞ն պիտի ուզէ ուսումնասիրել թէ պիտի յամառի ամէն խնդիր իրարու կապել, յայտարարելով թէ «անոնք միշտ կապ ունին իրարու հետ ...»:

Ապահովաբար ժողովը մօտեցած է իր վախճանին: Կը մնայ գիտնալ՝ թէ ի՞նչ ձեւով պիտի վերջանան խօսակցութիւնները:

ՆԻՔՍԸՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Միացեալ Նահանգներու փոխ նախագահ Նիքսըն իր կնոջ ընկերակցութեամբ հասաւ Մոսկուա: Ժամբորդութիւնը շատ լաւ կազմակերպուած էր. ամերիկեան փիւպլիսիթէի արուեստը իր գործը տեսած էր նաեւ այստեղ: Տիկին Նիքսըն՝ շատ փայլուն կերպով հագուած իր ամուսնին թեւը առած էր, երբ օդանաւէն դուրս ելան, բայց այս բոլորը ... անտարբեր ձգեցին Մոսկուացիները:

Խ. Միութեան Ա. փոխ վարչապետ Կոզլով օդակայան գացած էր դիմաւորելու Ամերիկայի փոխ նախագահը: Ինչպէս գրած էինք, Կոզլով քանի մը օր առաջ վերադարձած էր Միացեալ Նահանգներէն:

Խրուշչեւ օդակայան չէր գացած, բայց, ինչպէս կը գրեն թերթերը, պատճառ մը ունէր. նոր վերադարձած էր Լեհաստանէն: Ուշագրաւ էր սակայն Ա. Միկոյեանի բացակայութիւնը:

Կոզլով բարիգալուստի ճառ մը խօսեցաւ, յիշելով իրեն եղած ջերմ ընդունելութիւնը՝ Ամերիկայի մէջ: Բայց նոյն ընդունելութիւնը չէր վերապահուած Նիքսընի՝ Մոսկուայի մէջ: Ժողովուրդ չկար: Քանի մը դրօշներ միայն: Այսուհանդերձ, Նիքսըն բսաւ.— Դուք մեզմէ լաւ էք ...:

Նիքսըն կը յուսայ Մոսկուայի մէջ փրկել Ժընեւի ժողովին ձախողութիւնը: Ընդունելով հանդերձ թէ ծանր տարակարծութիւններ կան որոնք «կրնան վտանգել խաղաղութիւնը» Նիքսըն բսաւ օդակայանը գտնուողներուն.— Ձեզի կը բերեմ ամերիկացի ժողովուրդին բարեկամութեան եւ խաղաղութեան լաւագոյն մաղթանքները»:

«Տուաժդա, տուաժդա» պատասխանեց ժողովուրդը (բարեկամութիւն):

Օդակայանէն մինչեւ ամերիկեան դեսպանատուն՝ մօտ 30 քիլոմեթր, փողոցներու մէջ պատահական անցորդներ միայն կանգ կ'առնէին դիտելու համար ամերիկացի հիւրերը: Այս առթիւ կը յիշուի թէ Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլըն տարբեր ընդունելութեան մը արժանացած էր:

Տէր եւ Տիկին Նիքսըն պտտեցան Մոսկուայի փողոցներուն մէջ՝ առանց ճանչցուելու:

Ուրբաթ օրուան յայտագիրը «լուրջ» էր սակայն: Նախ՝ այցելութիւն ամերիկեան ցուցահանդէսին՝ Խրուշչեւի ընկերակցութեամբ: Իրիկունը՝ նոյն ցուցահանդէսին պաշտօնական բացումը: Ճաշ՝ Կրեմլինի մէջ, ինչպէս նաեւ՝ «կարեւոր խօսակցութիւններ»:

Ամերիկեան թերթերու 100 թղթակիցներ լեցուցած էին Ուկրանիա պանդոկը եւ կը մտածէին թէ ինչպէ՞ս պիտի կարենան հեռաձայնել իրենց թերթերուն ...:

Այն ժամանակ երբ Նիքսըն Մոսկուա կը հասնէր, Խրուշչեւ նոր վերադարձած Վարշաւայէն «Մարզական պալատին» մէջ ներկայ կ'ըլլար խորհրդային եւ լեհ բարեկամութիւնը պանծացնող հաւաքոյթի մը:

Խրուշչեւ ծանր յարձակումներ գործեց ամերիկեան քաղաքականութեան վրայ եւ չէշտեց.—

«Մէկ կողմէն մեզի յայտնի գեկավարներ կը գրկեն, ցուցահանդէս մը կը կազմակերպեն որ իրենց փոխ-նախագահը պիտի բանայ, միւս կողմէ Ամերիկայի մէջ «գերի ազգերու շաբաթ» մը կը յայտարարեն: Թող Պ. Նիքսընը գայ եւ տեսնէ «գերի» ազգերը: Ամերիկացիները կը կարծեն որ բաւական է իրենց համար մեր ժողովուրդին մէկ պարզ անդամին հետ խօսիլը որպէսզի ան ընդունի թէ ընկերվարութիւնը գէշ է եւ դրամատիրութիւնը՝ երջանկութիւն: Ազատ կը թողունք Պ. Նիքսընը որ ուզած մարդուն հետ խօսի»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ ժամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց թէ պարտաւոր է ՄԱԿի դէտեր ղրկել Գերլին՝ եթէ «չորսերը» առաջարկեն:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ Ալի Քիլանի մահուան դատապարտուեցաւ՝ Զօր. Քասըմի վարչակարգը տապալելու իր փորձին համար: Ռաշիտ Ալի Քիլանի, որ հեղինակն էր Իրաքի նացիական պետական հարուածին, անցեալ Դեկտեմբեր 8ին նոր յեղափոխութիւն մը պիտի ընէր Իրաքի մէջ՝ երբ ձերբակալուեցաւ: Դատավճիռը ձգձգուած էր, քանի որ արաբական կարգ մը երկիրներ մտա ունէին պաշտպանութեան մէջ: Նախկին նացի պարագլուխը պիտի կախուի:

ԻՏԱԼԻՈՅ առեւտրական նաւերու անձնակազմին գործադուլը վերջացաւ. նաւազները 9 առ. հարիւրի յաւելում մը ըստացան աշխատավարձքերու վրայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, մանաւանդ Փարիզ, սաստիկ տաքերը կը շարունակուին: Կարգ մը շրջաններու մէջ ալ միշտ հրդեհներ կը պատահին:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան դեսպան Պրիւս կը մտածէ հրաժարիլ իր պաշտօնէն՝ մասնակցելու համար նախագահական ընտրութեանց. Պրիւս դեմոկրատ կուսակցութեան կը պատկանի:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին փոխ նախարար նշանակուեցաւ Ալեքսանդր Օրլով:

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ Յուլիս 31ին Փարիզ պիտի գայ՝ Նախագահ Տը Կոլի հետ տեսնուելու համար:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ կառավարութեան եւ Ալժերիոյ Ազատագր. ճակատին միջեւ ծանր տարակարծութիւններ ծագեցան. Պուրկիպա այս առթիւ յայտարարեց.— Ալժերիացիներու առաջին պարտականութիւնն է՝ Թունուզի դերիշխանութիւնը յարգել: Միւս կողմէ կռիւներ պատահած են Թունուզի մէջ եւ բազմաթիւ ալժերիացի ըմբոստներ ձերբակալուած են տեղական իշխանութեանց կողմէ.

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը որոշեց աւելցնել զինուորական իր օժանդակութիւնը Ֆրանսայի: Միւս կողմէ Զօր. Նորսթատ յայտարարեց թէ Ֆրանսան այսօր շատ աւելի զօրաւոր դաշնակից մըն է քան տարի մը առաջ:

ՓԵՔԻՆԻ կառավարութիւնը լուծեց Թիպեթի կառավարութիւնը: Բացի չինական տոլարէն Թիպեթի դրամը այլեւս արժէք չունի եւ քաշուած է հրապարակէն:

ՖՐԱՆՔՖՈՐԹԻ սակարանին մէջ արժէթուղթերու կարեւոր արժէզրկում մը տեղի ունեցաւ որուն պատճառը կը նկատուի Ժընեւի ժողովին ձախողութիւնը:

ՎԱՐՁԱՊԵՏ ՏԸԳՈԼ յայտարարեց թէ վերջնական լուծում մը պիտի ներկայացնէ մինչեւ տարուան վերջը Ալժ. ժողովին կրթական հարցին շուրջ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ մէջ ջուրերը սկսան իջնել բայց միլիոններու կը հասնին վնասները: Քանի մը շաբաթէն միայն կարելի պիտի ըլլայ երկաթուղիին գիծերը եւ ճամբաները գործածութեան դնել:

ՖԻՏԷԼ ԳԱՍԹՐՕ, Քուպայի հրաժարեալ վարչապետը ձայնասփիւռ երկար ճառ մը խօսեցաւ առջի օր: Յայտարարեց թէ 500.000 Քուպացիներուն կը թողու որոշել թէ պէտք է մնայ կառավարութեան գլուխը թէ ոչ: Կիրակի օր մեծ շուքով պիտի տօնուի յեղափոխութեան վեցերորդ տարեդարձը եւ Գասթրօ կը սպասէ որ այդ օրը ժողովուրդը արտայայտուի: Ծանօթ է որ Ֆիտէլ Գասթրոյի յեղափոխական շարժումին անունն է «Յուլիս 26ի շարժում»:

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ դէպքեր կան որոնց մասին աղօտ գաղափարներ ունի հասարակութիւնը :

Նախ՝ անոր համար որ տարիներ անցած են եւ աւելի նոր, դղրդալից դէպքեր տիրապետած են հանրային կարծիքին վրայ :

Երկրորդ, շատ քիչերը կը սիրեն պատմութիւն կարդալ, սերտել եւ տրամաբանական եզրակացութեան յանգիլ :

Եւ վերջապէս, ահագին աւերներ գործած է կուսակցական քինախնդրութիւնը,

Մոլեռանդ նենգամիտ մարդիկ բան գործ ըրած են խեղաթիւրել շատ մը տարրական ճշմարտութիւններ, գունիկ մթնոլորտ մը ստեղծելով :

Զարափոխուած պատմութիւններէն մին կը վերաբերի Խանասորի արշաւանքին :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան այդ արտակարգ ձեռնարկին տարեդարձը լրացաւ Յուլիս 25ին եւ այս առթիւ տօնակատարութիւններ տեղի կ՛ունենան մեր գաղութին մէջ, ինչպէս ամէն տեղ :

Ի՞նչ էր այդ յեղափոխական յանդգնութեան իմաստը եւ արժէքը :

— Պատժել դազանաբարոյ ցեղախումբ մը որ 1896ին արեան ճապաղիքներու մէջ խեղդած էր ութ հարիւր երիտասարդներ, Վասպուրականի շրջանին մէջ, ձեռք ձեռքի տալով կառավարական ուժերուն հետ :

Ազատագրական պայքարին վարժուած անձնուէրներ էին զոհերը, առանց կուսակցական խտրութեան : Եւ կոտորուեցան հրէշային դաւի մը հետեւանքով : Անասելի խժդժութեամբ, ինչպէս կ՛ըլլան թրքական բոլոր « քաջագործութիւններ »:

Կարելի չէր անպատիժ ձգել արիւնարբու ջարդարարները : Մանաւանդ ա՛յն օրերուն, երբ անուսարաբար կը տիրապետէր « Արեւելեան Նահանգներուն » մէջ, խորտակելու համար հալածական ժողովուրդին բարոյական կորովը :

Պետութիւն չէինք, որպէսզի բանակ մը օգնութեան հանէր, արժանի դասը տալու համար դաւադիր ճիւաղներուն եւ նոյնիսկ Օսմ. կառավարութեան :

Ուրեմն կը մնար կազմակերպուիլ սեփական ուժերով, եւ արշաւանք մը կատարել : Անշուշտ համաձայն օրուան պահանջներուն :

Այդ անմիջական պարտականութիւնն էր որ ստանձնեց Դաշնակցութիւնը, 250-280 հոգինոց արշաւախումբ մը կազմելով սահմանին վրայ կարելի սպառազինութեամբ :

Բազմութիւն մը կը կազմէին անձնուէրները : Ներկայացուցիչներ բոլոր դասակարգերէն համալսարանական, սպայ, քահանայ, բանուոր եւ արհեստաւոր : Ամէն մէկը բռնկած ազատութեան եւ հայրենասիրութեան կրակով :

Պատրաստութիւնները տեւեցին մէկ տարի : Եւ արշաւանքը տեղի ունեցաւ 1897 Յուլիս 25ին, արտակարգ յանդգնութեամբ : Արձագանգը հասած էր մինչեւ եւրոպական պողոտաները, զարմանք պատճառելով նոյնիսկ Վիլհելմ Բ.ի մայրաքաղաքին մէջ :

Ծրագիրը ամբողջովին չգործադրուեցաւ :

Եւ սակայն, պատուհասը եղաւ ջախջախիչ :

Ի զուր չէ որ ժողովրդական երգին մէջ կը լսենք — «Աման Աստուած, ֆետայն եկաւ, ո՞ւր փախչինք » ... :

Զարդարար Թուրքն ու Քիւրտը կը գտնուէին աննախընթաց իրողութեան մը առջեւ :

Անոնք իրենց դիմացը կը տեսնէին ոչ թէ երէկուան «րայա»ն եւ «ֆլա»ն, այլ քաջերու գունդ մը սպառազէն, որ գիտէր զարնել — զարնուիլ : Հարուածին հարուածով պատասխանել, փոխանակ բազկատարած աղօթելու, գութ հայցելու կամ պարանոցը երկարելու :

Եւ այդ գունդը կազմուած էր ափ մը քաջերու նախաձեռնութեամբ : Նորակազմ կուսակցութեան մը ձեռքով : Առանց պետական աջակցութեան :

Ահաւասիկ իրական իմաստն ու արժէքը Խանասորի արշաւանքին :

Անոր ոգեկոչումը, ինչպէս ուրիշ ռազմական յիշատակներ կոչուած են կորով ներշնչելու ցիրուցան բազմութեանց :

25 – 7 – 1952 Շ.

ՀՈԳԻԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՁԳՏՈՒՄԸ

■

Գրականութեան մէջ ինքնամփոփման եւ ինքնաճանաչման փորձ մը տեղի ունեցաւ հազար իննհարիւրական թուականներուն, շնորհիւ քանի մը գաւառացի տաղանդաւոր գրողներու :

Պոլիսը, հակառակ օտար ու խորթ միջավայր մը ըլլալուն, մեր հանրային գործունէութեան, հետեւաբար նաեւ մեր գրականութեան կեդրոնը դարձեր էր : Գաւառի կեանքը եւ հոգերը, մարդոց նիստն ու կացը, դարաւոր սովորութիւնները, հոգեկան աշխարհն այնչափով տեղ կը բռնէին պոլսահայ գրականութեան մէջ, որչափով որ պոլսեցի գրագէտը հոգեկան արիութիւնը կ՛ունենար վերապրելու հեռուներէն եկած եւ իրականութեան թելադրած զգայութիւնները :

Այդ հեռու եւ իրականութիւնը, ուրիշ բացատրութեամբ, մեր հայրենիքն էր, մայր ժողովուրդը, որուն գաւառ եւ գաւառացի, քիչ մըն ալ արհամարհական արտայայտութիւնը տրուեր էր :

Գրականութենէն առաջ, լրագրութեան մէջ հազիւ քանի մը աղօտ ճառագայթ ինկեր էր արեւելքէ մեր հայրենի բնակավայրէն, որուն հարստահարութիւններուն արձագանգը հասեր էր միայն մինչեւ սուլթաններու մայրաքաղաքը : Խրիմեան եւ Սրուանձտեան առաջին անգամ գրական երանաւորական հոգեր կ՛ունենային, փնտռելու եւ արտայայտելու հայ հոգիին թաքուն ճառագայթները :

Գրաքննութեան կաշկանդումներով հայ մտածումը գոյութիւն չունէր բառին իսկական իմաստով : Լեզուն կար, որ նրբացած ու գեղեցկացած էր, եւ կը թուէր թէ հոգիի ու մտքի կաշկանդումները եւ ազատ ու անկախ թռիչքներու բացակայութիւնը, գրագէտները դարձուցեր էին ճկուն, բառերուն գեղեցկութիւնը յղկելու, ոճ մը կերտելու եւ արտայայտութեան կատարեալ ձեւ մը փնտռելու : Խորքին մէջ հայ գրականութիւնը չափազանց դիւրաբեկ էր, եւ անընդունակ՝ դառնալու մէկ հայելին ցեղին հինաւուրց կարողութիւններուն եւ ներքին արժէքներուն :

Մտաւորական եւ հոգեկան անկախութեան ձգտումը թեւ կ՛առնէր գաւառի խուլ անկիւններուն մէջ : Ձայներ ու գանգատներ կը բարձրանան գաւառէն : Տասնեակ մը տարիներ առաջ միտքերու եւ յիշատակներու հոգին մէջ նետուած սերմերը բացուիլ կը սկսէին, ծիլ կ՛արձակէին եւ արեւուն տակ իրենց անկիւնը գրաւել կը փորձէին : Մարդիկ ազատութիւնը չունէին սակայն շարժումին տալու իր իսկական անունն ու բովանդակութիւնը : Բռնապետութեան ծանր թաթը կ՛իշխէր հոգիներուն վրայ : Եւ փոխանակ ըսելու հայկական, ազգային գրականութիւն, կը գտնուի Վաղուան Գրականութիւն *բացատրութիւնը, անոր մէջ խտացնելով ժամանակակից բոլոր ցանկութիւնները եւ ապագայի կարելիութիւնները :*

Ամէն կողմէ, Պոլիսէն ու Գաւառէն, գրական թեր ու դէմ վիճաբանութիւններ տեղի կ՛ունենան : Պոլիսը մտածելու այս նոր եղանակին *դէմ կ՛ըմբոստանայ չուզելով հրաժարիլ հայ գրականութեան առաջնորդողի իր դերէն :*

Վաղուան Գրականութեան *այս հարցը կը ձեւակերպուի եւ հրապարակ կը դրուի տաղանդաւոր գրագէտ, բանաստեղծ եւ քննադատ Արտաշէս Յարութիւնեանի կողմէ 1900ին : Անոր արձագանգ կուտան Խարբերդէն՝ Թլկատինցին եւ Ռուբէն Զարդարեան, Պոլսէն՝ Հրանդ (Մելքոն Կիւրճեան) եւ Սմբատ Դաւթեան, Մուշէն՝ Գեղամ Տէր Կարապետեան եւ Սեբաստիայէն՝ Յովհ. Գազանճեան : Պոլսոյ ընդդիմադիրներուն ղեկավարն էր ծանօթ գրագէտ եւ դաստիարակ Թ. Պէրպէրեան :*

Ի՞նչ էր սակայն այս բոլոր բանավէճերուն իմաստը : Գաւառացիները կ՛ըսէին թէ հայ գրականութիւնը չի կրնար տարամերժօրէն սահմանափակուիլ Պոլսոյ մէջ : Պոլիսը, մտաւորապէս ու բարոյապէս խորթացած եւ շատ մասնաւորուած հայութեան մը իբր միջավայր, չի կրնար տակաւին երկար ատեն բացարձակ առաջնորդողի դերին մէջ մնալ : Անիկա պէտք է հրաժարի հայ նկարագրին ու հայ մտքին ներկայացուցիչի իր հանգամանքէն : Պէտք կար ուրեմն գրական վերածնունդի մը, եւ ատիկա տեղի պիտի ունենար հայկական գրականութեան միջոցով, ազատագրութեամբն իսկ գաւառացի գրագէտին՝ պոլսական գրականութեան բռնակալութենէն : Պէտք էր արեւելքի մէջ պահել մեր տոհմային դիմագիծը, ինքնատիպ նկարագիրը : Ասոր համար մեր գրականութեան մէջ զօրացնելու էր ազգայնական ջիղը, տրուած ըլլալով որ քաղաքական անկախութենէ զրկուած, շնորհիւ մեր դարաւոր ճիգերուն ու մշակոյթին, կրցեր ենք փրկել ու պահել մեր ինքնուրոյն արժէքները .

Անոնք կ՛ըսէին, թէ մենք բառեր ունինք, որոնք առարկաներու եւ գաղափարներու տակաւին մինչեւ հիմա անծանօթ մնացած բացատրութիւններն երեւան կը հանեն : Ոճեր ունինք, որոնք կրնան հայ գրագէտին արտայայտութեան, հետեւաբար գրականութեան ճոխացման, գունագեղման ու պէսպիսութեան նպաստել : Լեզուին կազմական ամբողջութեան եւ անոր գեղեցկութեան սատարող անհրաժեշտ տարրեր ունինք, որոնց կարօտ է արդի աշխարհաբարը, իր զարգացման համար, առանց շեշտելու անոնց ամէնուն հնագիտական ու բանասիրական անհուն կարեւորութիւնն ու անառարկելի արժէքը : Հասած է, կ՛ըսէին, այն բոպէն, երբ գաւառացի նորահաս սերունդը, ինքզինք ճանչնալու, իր միջավայրի կեանքը արտայայտելու եւ իր անհատականութիւնը կազմաւորելու համար, ազատէ իր միտքը պոլսահայ գրականութեան կրաւորական հեղինակութենէն : Գաւառացի մտաւոր գործիչներուն ձգտումը պիտի ըլլայ խորապէս եւ վերջնականապէս ըմբռնել իրենց դերը, դարձնել հայ միտքը միշտ աւելի ընդունակ եւ աւելի լուսաւոր, տարածել գիտակցութեան ճառագայթները չուրջի խաւարին վրայ, եւ ինչքան ալ դժուար եւ տաժանելի թուի, ըլլալ իմացականութեան ջահակիրը մեզի հետ ապրող բոլոր ցեղերուն համար :

Գծելով ու զարգացնելով այս հիմնական միտքերը, միեւնոյն ատեն ըլլալով ժամանակակից տաղանդաւոր գրագէտներ, անոնք իրենց փափաքներուն իրականացումը մտաւոր ապագային միայն կը վերապահէին : Որովհետեւ, ինչպէս այնքան գեղեցկօրէն կը բնորոշէր Ռուբէն Զարդարեան, « Մտաւորական ծաղկումի այս առաջին ծլարձակումները, այս առաջին բողբոջները անշուշտ չեն կրնար արտայայտել ամբողջական գեղեցկութիւն մը՝ ինչպէս նորափթիթ ամէն ընձիւղի մէջ չի տեսնուիր որեւէ հրաշալեղ ծաղիկի լիազօր ու կատարեալ գեղեցկութիւնը : Կեանքի արեւն ու ժամանակի զօրութիւնը պիտի չուշանան սակայն վաղը բոլոր անոնցմէ արդասաւորելու նոր սերունդ *մը եւ կազմելու այդ սերունդին միջոցով ա —*

ԵՐԳԱՀԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ

Կոմիտաս վարդապետը հայ ազգային փրոֆեսիոնէլ *երաժշտական դպրոցի հիմնադիրն է : Նա նախախորհրդային շրջանի այն կարկառուն դէմքն է, որն իր տաղանդի ուժով կարողացաւ ոչ միայն ընդհանրացնել հայրենի երաժշտական մշակոյթի նախորդ ձեռքբերումները, այլեւ նրա յետագայ զարգացման ուղիները : Կոմիտասը ԺԹ. դարի վերջին քառորդի եւ Ի. դարի սկզբի մեծագոյն երգահանն ու մտածողն է, ժողովրդական երաժշտութեան գոհարների հաւաքողը, մշակողն ու կատարողը, այն ստեղծագործական կատարեալ ու պայծառ անհատականութիւնը, որի աւանդները ժառանգեց երգահանների ու երաժիշտ-տեսաբանների, կատարողների ու ազգագրագէտների յաջորդող սերունդների մի փայլուն կաճառ՝ Արմէն Տիգրանեան, Գրիգոր Սիւնի, Ռոմանոս Մելիքեան, Ալ. Սպենդիարեան, Արամ Խաչատուրեան եւ այլք :*

Կոմիտասը մի ամբողջ երաժշտանոց է, ինչպէս բնորոշում են նրան իր ժամանակակիցները, որը փրոֆէսիոնէլ *բարձր հիմքերի վրայ դրեց իրապաշտական ուղղութեան հայ ազգային երաժշտական արուեստը :*

Կոմիտասի բազմաբովանդակ գործունէութեան սկիզբը համընկնում անցեալ դարի վերջին քառորդի հետ : Այդ շրջանը հայ ժողովրդի պատմութեան մէջ բնորոշւում է որպէս քաղաքական ու մշակութային կեանքի տեղաշարժերի մի շրջան : Պէտք է ասել, որ ընդհանրապէս շատ երկրներում ԺԹ. դարն ամբողջութեամբ ընթանում էր հասարակական ազգային շարժման, ազգային ինքնագիտակցման նշանաբանի տակ : Այդ նշանաբանը գործնականում արտայայտուեց մէկ կողմից ազգային երաժշտական դպրոցների հիմնադրմամբ ու վառ անհատականութեան գծեր ձեռք բերելով (գերմանականը՝ յանձին Վէպերի, լեհականը՝ Շոփէնի, սկանտինաւականը՝ Գրիգի, ռուսականը՝ Գլինկայի, հայկականը՝ Կոմիտասի եւն.), իսկ միւս կողմից՝ ժողովրդական – դեմոկրատական, պատմականօրէն առաջաւոր միտումների խիստ աշխուժացմամբ :

Ահա ինչու պատահական չէ, որ Կոմիտասը՝ իր ժամանակի առաջադէմ արուեստագէտը, հանդէս եկաւ որպէս ընդգծուած հայրենասէր, որպէս հայ աշխատաւոր ժողովրդի եւ յատկապէս գիւղացիութեան գաղափարների ու համոզմունքների արտայայտիչ (դրան անկասկած օժանդակեց նաեւ նրա ժողովրդական ցածր խաւի ծնունդ լինելը) :

Կոմիտասի ժողովրդա – դեմոկրատական գաղափարախօսութիւնն իր ամբողջութեամբ ընկաւ նրա գեղագիտական հայեացքների հիմքում, որոնց կենտրոնական դրոյթը խտացուած է հէնց նրա այն արտայայտութեան մէջ, թէ «ժողովուրդն է ամենամեծ ստեղծագործողը, գնացէ՛ք եւ սովորեցէք նրանից »:

Ժողովուրդը Կոմիտասի համար կեանքն առաջ տանող կենսունակ ուժ է, իր կենրինակ ու ինքնատիպ, եւ այդ պատճառով ցաւով ու կեանքով, արուեստով՝ իւրօէլ այն պարարտ հողը, որից պէտք է սնուի իրապաշտական ուղղութեան արուեստի ամէն մի ճիւղ, լինի դա գրականութիւն թէ երաժշտութիւն, նկարչութիւն թէ ճարտարապետութիւն :

Արուեստի եւ գրականութեան դարագլուխ կազմող բոլոր հանճարները, բոլոր ժամանակներում ժողովրդական ստեղծագործութեանը մօտեցել են միայն այս ճիշդ տեսանկիւնով : Այստեղ կարելի է բերել այդ առթիւ բազմաթիւ արտայայտութիւններ, սակայն բաւարարուինք թէկուզ հետեւեալով, «Ես համոզուեցի, որ այն երկրներում, որոնք յատկապէս հարուստ են ժողովրդական երգերով, բնականաբար զարգանում է մեծագոյն երաժշտութիւն»,— գրում է ռուսական երաժշտութեան մեծագոյն երգահան Սերգէյ Ռախմանինովը :

Կոմիտասի համար ժողովրդական ստեղծագործութիւնը նոյնպէս անսպառ ներշնչանքի աղբիւր է, սակայն նա ոչ միայն յենւում է այդ ստեղծագործութեան վրայ, այլ մերւում նրա հետ եւ այնպիսի օրգանական կապով, որ, ինչպէս ընդունուած է ասել, դժուար է սահմանազծել, թէ որտեղ է աւարտւում ժողովրդական երաժշտութիւնը եւ որտեղ սկսւում Կոմիտասի սեփական ստեղծագործութիւնը :

Այն հարցին, թէ ի՞նչ է ազգային երաժշտութիւնը, ի՞նչ է նիւթ տալիս ազգային ժողովրդական երգերին, Կոմիտասը պատասխանում է այսպէս, «Նրա հպարտ լեռները, խոր ձորերը, դաշտերը, բազմազան կլիման, պատմական հազար ու մի դէպքերն ու անցքերը, ժողովրդի ներքին ու արտաքին կեանքը, մի խօսքով այն ամէնը, ինչ ազդում է այդ ազգի զգայարանների ու մտքի վրայ »: Անկասկած, այս դրոյթն առաջ քաշելիս Կոմիտասն ի նկատի ունէր ինչպէս ամէն մի ազգ եւ ազգային երաժշտութիւն ընդհանրապէս, այնպէս էլ՝ իր ազգն ու նրա ազգային երաժշտութիւնը, երաժշտութիւն, որի զարգացմանն ու առաջընթացին նուիրեց հայրենասէր Կոմիտասն իր գիտակցական ողջ կեանքը, որի տարած յաղթանակն ու փառքը սփոփում էին նրա չարքաշ կեանքից տանջուած հոգին, որի ախորժալուր հնչիւնները հանգստացնում էին նրա մշտալլկոծ ներաշխարհը :

(1 Շար.) *ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲՐՈՒՏԵԱՆ*

ՔԱՋԵՐՈՒՆ ՕՐԸ

★

«Ծառայէ՛ ազգիդ, եթէ կռուող ես,
Եթէ բանուոր ես,
Եթէ մեքենագէտ ես,
Եթէ գիտուն ես» :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Եւ դարձեալ մեր ամբողջ հոգին կը հրճուի, ներքնապէս կրակ կ'առնէ, ինչպէս հրդեհուած անտառ մը, ի տես այն հերոսական եւ խիզախ արշաւանքին, զոր ափ մը քաջեր, հրածին հերոսներ, կատարած են հայրենի հողին վրայ :

Թանաասրի Արշաւանքը կը կազմէ մեր պատմութեան հերոսական մէկ էջը :

Ազգին ու ժողովուրդին անունով հաստ չատեր կան այսօր, որոնք կրնային յիշել թէ ուրիշներ ազգին ու ժողովուրդին համար իրենց արիւնը տուած են: Անոր յիշատակը՝ «Քաջերուն Օրը»:

Այդ կռիւին մէջ, մենք տեսինք վարդանման երիտասարդութիւն մը — որ Հայու ճակատէն վախկոտութեան եւ ստրկութեան արատը սրբեց : Ֆետայիներ, յանուն հայ ժողովուրդին պատւոյն, յանուն հայ օճախին սրբութեան, արիւնլուայ, բայց հերոսաբար ինկան պատմական հայրենի հողին վրայ :

Քսանամեայ երիտասարդ մըն է, որ կռիւէն առաջ, խանդավառ ու կրակ ու բոց, իր մօրը՝ կ'ուղղէ —

Ալիզ մերի'կ, քեզի թողի,
Դարդ ունէի, դուրս ընկայ,
Սուրբ վաթանիս ժողովուրդի
Ձէնը՝ կանչեց, դուրս ընկայ:

Ահա, իրաւ, հերոսին մաքուր ու անբասիր խօսքերը, որ աշխարհ մը կ'արժեն :

Բոլոր այս անզուգական եւ խիզախ կտրիճներուն սիրտն ու հոգին կ'այրէր ի տես ոտնակոխուած ու արիւնաներկ մեր հողին, հրդեհուած ու մոխրի վերածուած մեր օճախին, առեւանգուած մեր վարդանման կոյս աղջիկներուն ու հարսներուն, որոնց անհամբոյր շրթները ցամքեցան Ալաններու եւ Կարօներու կարօտէն:

Լսեցէք եթէ սիրտ ունիք մելամաղձոտ ու հեզահամբոյր, Մարոյին կտակը —

Ահա՛ եղբայր, քեզ մի դրօշ,
Որ իմ ձեռքով գործեցի :

Քանի – քանի, Մարօներ ու Կարօներ հայրենի զոհասեղանին մատաղ եղան յանուն գաղափարական մեծ իտէալին:

Որովհետեւ, անոնք լաւ գիտէին .—

Եթէ կոտրուելու պարագային կոտրէ-ի՛նք,
Եթէ հրդեհուելու պարագային հրդեհէ-ի՛նք,
Եթէ քանդուելու պարագային քանդէ-ի՛նք,

Տարբեր կ'ըլլար մեր ճակատագիրը :

Անոնց ամբողջ իտէալը Հայն ու Հայաստանն էր:

Քաջեր, ընտանեկան ամէն սրբութիւն լքեցին, ու լեռներու ու ձորերուն մէջ կուրծք տուին, անարգ թշնամիին, ձմռան ցուրտին, հովին ու փոթորկին, պատառոտուած չափիկներով, մահուան ընկերացած :

Հայ ֆետային, փառք իր անունին, տէրն էր իր կոչումին :

Միասին կռուիլ,
Միասին մեռնիլ :

Հայ ֆետային նախ հերոսածին Աստուածատուր Հայն էր յետոյ մարդ :

Անոնք՝ մեռան, մատաղ եղան, մարտիրոսացան, որպէսզի ազատ անկախ հայրենիքին արշալոյսը ողջունեն գալիք սերունդները :

Ալաններն ու Կարօները ինկան հայրենիքին փառքին համար, որպէսզի գալիք սերունդները տէր դառնան դարերու մեր երազին :

Ահա թէ ինչու վեթերան բանաստեղծին բերնով կ'աղաղակեմ .

« Չունենալ ո՛չ մէկ բան .. ընկե՛ր, բայց ունենալ հայրենիք»:

ՍԱՔՕ

...ւելի հայադրոշմ գրականութիւն մը քան այն զոր ունինք եւ ունեցած ենք մինչեւ հիմա »:

Շարժումն այսպէս բանաձեւողները բերեր էին իրենց տուրքն ու վաստակը հայ գրականութեան. Ինքնատիպ ու [illegible] գեղեցկութիւններու օրինակումն էր, որ անոնք իր առնէին ինչպէս եւ իրենց յաջորդող գրական նոր սերունդները իրականացուցին, արտասահմանի ինչպէս եւ մայր հայրենիքի մէջ բնատոհմիկ, զուտ ազգային գրականութիւն մը:

Աւելի վերջերը, 1914ին, ուրիշ խումբ մը ուխտուածներ, *իրենց բառերով* խենթեր *կամ* դժգոհներ, *մոլեռանդ կրօնամոլներու ջերմ հաւատքով զինուած, պիտի կանգնէին նոր* Մեսիան *մը, համանուն Հանդէսին էջերէն բարձրագագաթ պոռալով իրենց* հանգանակը, *Հայաստանեայց* գրականութեան հանգանակը :

Այս արդէն գրականութեան պատմութեան ուրիշ լուսաւոր մէկ էջն է :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՆԻՒԹԱՂ

Գրասենեակին տնօրէնը զայրոյթով մը իր մօտ կը հրաւիրէ պաշտօնեաներէն մէկը եւ տեսնելով որ անոր բաճկոնին վրայէն երկու կոճակ փրթած է, կ'ըսէ .

— Բարեկամ, քեզի կը թելադրեմ որ ամուսնանաս :

— Բայց ամուսնացած եմ արդէն, կը յարէ պաշտօնեան :

— Այն ատեն, խորհուրդ կուտամ որ բաժնուիս, կը գոչէ տնօրէնը :

×

Այր ու կին կը կռուին: Պահ մը ետք կինը կ'ըսէ .

— Ներողութիւն կը խնդրեմ քեզ «տ–պուշ» կոչելուս համար :

— Հոգ չէ: Ես արդէն մոռցայ ըսածդ, կը պատասխանէ ամուսինը :

— Պատճառը իմ բնաւորութիւնս է : Միշտ մտքէս անցածը կ'ըսեմ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԻԹՐՕՅԻԹի մէջ (Միացեալ Նահանգներ) Յունիս 28ին պաշտօնական բացումը կատարուած է Հ. Յ. Դ.ի, Հ. Ե. Դ. եւ Հ. Օ. Մ. պատգամաւորական ժողովներուն, միացեալ հանդիսութեամբ մը: Հանդէսը բացուած է Տէրունական աղօթքով եւ ամերիկեան ու հայկ. քայլերգներով: Ընկեր Կ. Թանտրճեան բեմ հրաւիրած է ընկերներ՝ Սողոմոն Թէհլերեան, Արշաւիր Շիրակեան, Մովսէս Տէր Գալուստեան, Միսաք Թորլաքեան եւ Մատթէոս Էէյլէկեան: Խանդավառ ճառ մը խօսած է ընկեր Մովսէս Տէր Գալուստեան .

Հայ. Օ. Մ.ի պատգամաւորական առաջին նիստին յայտնի եղաւ որ ժողովին իրենց մասնակցութիւնը բերած են 84 մասնաճիւղեր, 12 շրջանային վարչութիւններ, 103 իրաւատու պատգամաւորներով :

ՊԷՅՐՈՒԹի մէջ Յուլիս 17ին, մեռած է բժիշկ Գարեգին Վարդապետեան, հանգուցեալը անդամ էր Ազունիէի Ազգային բուժարանի խնամակալ վարչութեան : Ակիզբէն վարած է փոխ-ատենապետի պաշտօնը ըլլալով Բուժարանին հիմնադիր անդամներէն:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Կրօն. Ժողովոյ կանոնական որոշումով կարգալոյծ եղած է Ասողիկ քհնյ. Գլըճեան: Ծանօթ է որ Ասողիկ քհնյ. վերջերս երկու ամիս հիւր եղած էր Կիլիկիոյ կաթողիկոս՝ Զարեհ Ա.ի եւ յայտնած Պոլսոյ Պատրիարքին թէ Միացեալ Նահանգներ պիտի մեկնի :

Պոլսոյ Կրօն. Ժողովը Յուլիս 14ի իր նիստին մէջ տուած է կարգալուծման որոշումը նկատի առնելով որ — «Ֆէրիգիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ վրայ Պատրիարք հօր կողմէ ձեռնադրուած Ասողիկ քհնյ. Գլըճեան, ժառանգական խնդիր մը կարգադրելու պատրուակով եւ հակառակ եկեղեցական կանոնաց եւ պահանջելի արտօնութեան լքելով իր եկեղեցին եւ ծուխերը, անցած է այլ թեմի մը եկեղեցական իշխանութեան տակ» :

ԼՈՆՏՈՆի մէջ, Յուլիս 20ին, տեղւոյն Ս.Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Գալուստ Կիւլպէնկեանի մահուան չորրորդ տարեդարձին առթիւ: Ներկայ եղած են ընտանիքը, հայ ուսանողներ եւ Գարսկաստանի հիւպատոսը.

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Գ. Վարուժան Կ.Տօնիկեան (Գանձօ) շրջանաւարտ եղած է Փարիզի դեղագործական համալսարանէն մասնաւոր յիշատակութեամբ :

«ՃԱՐՏԱՐ ԳՈՂԸ ՏԱՆՈՒՏԷՐԸ ԿԱԽԵԼ ԿՈՒՏԱՑ »

●

« Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ դրամատիրական երկիրներու ժողովուրդներուն ապրելակերպը կը գտնուի բարւոք մակարդակի մը վրայ…»

Այս հարցը կուտան բոլոր այն ռուս զբօսաշրջիկները, որոնք եւրոպական մայրաքաղաքներու մէջ կատարած իրենց պտոյտներէն ետք կը վերադառնան երկիր:

Լենինկրատ հրատարակուող «Սովետսկայա Ռոսիա» թերթը ընդարձակ յօդուածով մը հետեւեալ պատասխանը կուտայ այս հարցումին —

« … Մեր համաքաղաքացիները պէտք է գիտնան թէ՝ երբ անգամ մը դուրս ելլեն մեր հայրենիքի սահմաններէն, անմիջապէս կը գտնուին քաղքենի ճամբորդութիւններ կազմակերպողներու ձեռքերուն մէջ: Առաջնորդները՝ իրենց դասը լաւ գիտեն եւ իրենց խնամքին յանձնուած զբօսաշրջիկներուն ցոյց կուտան միայն իրենց երկրին արեւաշող կողմերը :

« Զբօսաշրջիկները կը բնակին ճոխ պանդոկներու մէջ եւ կը ճաշեն իրենց համար մասնաւոր հաստատուած ճաշարաններու մէջ: Զիրենք կը պտըտցնեն այնպիսի փողոցներու մէջ, ուր մաքրութիւն կը տիրէ եւ ուր ցուցափեղկերը ճոխ եւ թանկագին ապրանքներ կը ցուցադրեն: Թանգարաններ այցելելը նոյնպէս իրենց ծրագրին մէջ է :

«Սակայն, ուշադրութիւն, որեւէ հարց մի՛ ուղղէք ձեր առաջնորդներուն եւ որ եւ է մանրամասնութիւն մի պահանջէք ձեր այցելած երկրին աշխատաւորներու կեանքին, անոնց մղած պայքարին եւ այն բնակարանային տարապարհակ կացութեան մասին, որուն մէջ կը գտնուին այդ աշխատաւորները :

Ոչինչ պիտի պատասխանեն ձեզի :

«Բազմամիլիոն աշխատաւորներ՝ Միացեալ Նահանգներու, Իտալիոյ, Ֆրանսայի եւ Ճափոնի մէջ իրենց ստացած աշխատավարձքին մէկ քառորդը կը վճարեն բնակարանի վարձքի, եւ բոլոր դրամատիրական երկիրներուն մէջ աշխատաւորները իրենց զաւակները դպրոց ղրկելու նիւթական միջոցներէն նոյնիսկ զրկուած են եւ կը գտնուին անգործութեան չարունակական սպառնալիքին ներքեւ …

« Բժշկական խնամքը եւ դեղերու հայթայթումը այնքան սուղ կ'արժեն որ աշխատաւորները չեն կրնար նոյնիսկ դարմանուիլ …»:

Եւ «Սովետսկայա Ռոսիա»ն կ'եզրակացնէ —

« Մինչ դրամատիրական երկիրներու ապրելակերպի մակարդակը օրըստօրէ աւելի կը վատթարանայ, մենք կը քալենք դէպի բարօրութիւն մը, որ շուտով իր հաւասարը պիտի չունենայ »:

Ինչպէ՞ս չյիշել արեւելեան իմաստուն ասացուածքը՝ «Ճարտար գողը՝ տանուտէրը կախել կուտայ …:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԼՌԱԾ ՋԻՐԱՂԱՑԸ

Երկինքը մութ ամպերով քօղարկուած էր. ամէն բան սեւ էր շրջակայքը. միայն, ձիւնափայլ սպիտակութեամբ փրփուրը անորոշ լոյս մը կը տարածէր օրուն մէջ առաւօտներու շրջագիծը կը դըծագրուէին ինչպէս մշուշին մէջ: Վերը, կ'անջատուէր վանդակապատը չարժուն փոքրիկ նրբակամուրջով, որուն տեսքը կառուի մը կը նմանէր, թաթերուն վրայ կեցած, եւ եղլիքին վրայ քալելու վիճակին մէջ :

Նրբակամուրջին մէջտեղն է, որ անոնք իրարու հանդիպեցան :

Կէրթրուտ, գլուխը մութ պերող մը փաթթած, երկար ատենէ ի վեր կը սպասէր լաստենիներուն տակ, անձրեւէն պատսպարուելու համար եւ երբ անիկա տեսաւ սահանքին միւս եզերքը անոր բարձր հասակին ուրուագծումը, անոր ընդառաջ նետուեցաւ .

— Դո՞ւն ես, Կէրթրուտ, հարցուց Ժան արտորանքով մը, փորձելով մէկտեղ անոր դէմքը տեսնել :

Կէրթրուտ լուռ մնաց եւ կծկուեցաւ վանդակապատին: Փրփուրը կը պարէր իր աչքերուն առջեւ եւ կը գունաւորուէր հազար գոյներով :

— Կէրթրուտ, ըսաւ ան, ջանալով անոր ձեռքը բռնել, եկայ քեզի մնաք բարով ըսելու, ընդմիշտ: Պիտի թողո՞ւս որ հեռու երթամ ես, առանց որեւէ խօսքի :

— Եւ ես, եկած եմ հոգիս հանդարտեցնելու համար, ըսաւ Կէրթրուտ, ընկրկելով անոր ձեռքին առջեւ որ կը խուսափէր :

Ժան, ես շատ տառապեցայ քու պատճառով… քանի տարի աւելի ծերացայ … Տկար եմ եւ հիւանդ… այսպէս … գթա վրաս… ինծի մի դպչիր… չեմ ուզեր այլեւս եղբօրդ տունը վերադառնալ յանցանքով մը արատաւորուած :

— Կէրթրուտ, հոս եկած ես ուրեմն զիս չարչարելո՞ւ համար :

— Լռութիւն, Ժան, լռութիւն… դէ– չութիւն մի ըներ ինծի… իրարմէ պիտի բաժնուինք մաքուր եւ պարկեշտ.. եւ միասին տանելով խաղաղութիւն եւ քաջութիւն մեր ամբողջ կեանքին համար… պէտք չէ ուրեմն տարուինք… ոչ կրքով եւ ոչ ալ ախտակալութեամբ :

Անիկա կանգ առաւ, ուժաթափ: Իր շնչառութիւնը հեւասպառ դարձաւ. յետոյ, դժուարութեամբ մը հաւաքելով իր բոլոր ուժերը, շարունակեց .

— Նայէ, աղէկ գիտէի որ պիտի գայիր … երկար ժամանակէ ի վեր, տոմսակդ ստանալէ չառաջ… եւ հազար անգամ խորհրդածեցի ամենափոքր բառին իսկ վրայ… զոր կ'ուզէի ըսել քեզի : Բայց, իրաւ որ, պէտք չէ այսպէս համարձակութիւնս կորսնցնեմ :

Ժանի աչքերը կը պաղպաջին մութին մէջ, իր շունչը կը բոցավառէր, սուր ծիծաղով մը ըսաւ .

— Լուսապսակով մը մի շրջապատեր մեզ, անօգուտ է. մենք դատապարտուած ենք երկուքս ալ, երկրի վրայ եւ երկինքին մէջ: Ուրեմն, օգտուինք, գէթ …

Ընդհատեց խօսքը, ականջ տալով .

— Սուս… կարծես ձայն մը լսեցի … մարգագետնին վրայ …

Մտիկ ըրաւ անիկա իր շունչը բռնելով … Ոչինչ կը լսեն, ոչինչ կը տեսնեն … Ինչ ալ որ ըլլայ, փոթորիկն ու գիշերը տարած են զայն :

— Գետեզերքը իջնենք, ըսաւ ան, մեր ուրուանկարները կը գծուին հոս, երկինքին վրայ .

Կէրթրուտ առջեւէն կը քալէր եւ Ժան կը հետեւէր անոր: Բայց տախտակամածը խոնաւ էր, եւ կը սահէր:

Այն ատեն, Ժան թեւերուն մէջ առաւ զայն եւ մինչեւ վար գետեզերք տարաւ : Առանց պաշտպանուելու, Կէրթրուտ կախուեցաւ անոր վիզէն :

— Որքան թեթեւցած ես այն օրէն ի վեր… ըսաւ մեղմ ձայնով, գետին սահեցնելով զայն .

— Օ՛, հագիւ զիս պիտի ճանչնայիր, եթէ զիս տեսնէիր, պատասխանեց ան ցած ձայնով .

— Օ՛, ինչ պիտի չտայի քեզ տեսնելու համար :

Եւ ուզեց մէկդի ընել անոր դէմքը ծածկող պերողը: Տժգոյն ձուաձեւ մը, սեւ շուքով երկու շրջանակներ այն տեղը, ուր աչքերը կը գտնուին, — ահա այն ամէնը, զոր մութը կարելի կը դարձնէր նշմարել.

— Կոյրի մը պէս եմ կարծես, ըսաւ անիկա :

Եւ իր դողդղացող ձեռքը Կէրթրուտի ճակատէն իջաւ մինչեւ անոր երեսները, կարծես զանոնք շօշափելով, ճանչնալու համար անոր սիրելի գիծերը: Կէրթրուտ չխուսափեցաւ եւ գլուխը ձգեց Ժանի ուսին վրայ :

— Որքան բաներ ունէի քեզի ըսելու, մրմնջեց անիկա, եւ այժմ այլեւս ոչինչ կը գտնեմ :

Ժան սեղմեց զայն իր թեւերուն մէջ աւելի սերտօրէն եւ անոնք մնացին այնպէս, լուռ եւ անշարժ, մինչդեռ փոթորիկը կը ցնցէր զիրենք եւ անձրեւը կը խարազանէր :

Այն ատեն, գիւղէն իրենց կը հասնէր կառախումբի փողին ձայնը, բեկբեկուն եւ կէս մը փոթորիկէն տարուած :

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 26, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Շաւիլի անտառին մէջ, գերեզմանատան մօտ:
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ԱՄՂՈՒԹԵԱՆ խումբին, հովանաւորութեամբ Փարիզի ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ
եւ մասնակցութեամբ «Զաւարեան» կոմիտէի, «Ս. Մինասեան», «Արծիւ», «Վարդան», «Արամ»
ենթակոմիտէներու եւ «Թոթոռիկ», «Րաֆֆի», «Թասոսոճ», «Քրիստափոր», «Աղբիւր Սերոբ – Մկրտիչ Եօթնեղբայ–
րեան», «Շ. Միսաքեան» խումբերուն:
Կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ եւ ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ
Ժամը 15ին յարգանքի այց Իշխան եւ Իշխանուհի Յովսէփ եւ Սաթենիկ Արղութեանցի, եւ բժ. Յովսէփ Տէր–Դաւթեանի
շիրիմներուն:
Կը խօսի Շաւիլի քաղաքապետ՝ ՕՍԷՌ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին՝ Տիկին Շաւէ Գալայճեան, Օր. Շաւէ Յովհաննէսեան, Աստղիկ
Քէօսէեան, ընկեր Երուանդ Գրիգորեան: Անձրեւի պարագային ապահովուած է ճաշարանատան սրահը:
Ճոխ եւ առատ պիւֆէ: Մասնաւոր տեղ կառքերու համար:
Հասոյթը՝ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
Ալֆորվիլէն օթօքառներ կը մեկնին առաւօտեան ժամը ութին, Գուլվ. Քառնոյէն Իսկ Փորթ տ'Իթալիէն ժամը 8·30ին
Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսակները: Գին՝ 400 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 26, ամբողջ օրը, ՎԱԼԱԳՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Յ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին— Հայկական պարեր Սէն Լուի Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ: Պուլի մրցում, շամփուրով խորոված, պիւֆէ:

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի համար արձանագրուիլ մինչեւ Ուրբաթ 24 Յուլիս, 300 ֆրանք երթուդարձի համար: Ա. Քէօսէյեանին (Փլաս տ'Էքս): «Յառաջ»ի հաստատմանց Գ. Ծերեկեանին, (Տոմի–նիքէն), մասնաճառ Ա. Պետրոսեանին (Փրթիթ Մարի):
Օթոքարը Փլաս տ'Էքսէն նոյն օրը առաւօտ ժամը եօթին:

ՊՈՄՈՆԷՆ հանրակառքը կը մեկնի ժամը 7·30ին:

Արձանագրուիլ ընկերներ Նշան Դուրբինեանի, Յակոբ Տօլպաշեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Յովսէփ Գոճաքէօղեանի մօտ:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

★

Խանասորի արշաւանքի առիթով կը տօնուի՝ ընտանեկան դաշտահանդէսով:

Կազմակերպուած՝ Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ:

Տեղի պիտի ունենայ 26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Ջրանցքին ափին, «Քաֆէ Կապիյօն»ի բակին մէջ:

Կը խօսի ընկ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, անակնկալներ: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Տէսինի Հայութիւնը անխտիր:
Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված, մատչելի գիներով:

Լիոնի հանրակառքը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն ժամը 10ին:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի «Անտոք» ենթակոմիտէին և Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին:

26 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը տասնէն մինչեւ 22, Փոն Անթէնի (Վարիզէլ) Օ Պեռժ տը Սօլ գովասուն պարտէզին մէջ:
Նախագահութեամբ՝ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆի:
Կը խօսի ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ:
Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ այլ անակնկալներ:
Մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի Նոր Սերունդին:
Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր քոյր կազմակերպութիւնները:
Ուտելիքներ հետերնին բերել, բացի խմիչքէն:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շ. Միսաքեան խումբին:
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կեդր. Ֆրանսայի քոյր մասնաճիւղերու:
Այս Կիրակի ամբողջ օրը Սէն Փէրէի գովասուն անտառին մէջ:
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
Հայկական եւ եւրոպական պարեր:
Առատ կեր ու խում շամփուրով խորոված:
Կը հրաւիրուին Վալանսի եւ շրջաններու հայրենակիցները անխտիր:

Այրի Տիկին Եղսա Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Աստուր Օհաննէսեան, Գ. Վարդգէն Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Օհաննէսեան եւ զաւակները, Քէլէկեան եւ Ուզունեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ խնամիին՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ, 37 Րիւ Տիւնուար, Լիոն, Չորեքշաբթի Յուլիս 22ին:
Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ Յուլիս 24ին Լիոնի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Կիյոթիէրի նոր գերեզմանատունը:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ԿԱՐԵՒՈՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Վերջին կարգադրութիւններուն համար, բանակումի բոլոր մասնակցողները անխտիր կը հրաւիրուին այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, իւրաքանչիւր մասնակցող այդ օրը պէտք է վճարէ հինգ հազար ֆրանք որպէս կանխավճար եւ հինգ հազար ֆրանք հաւաքական տոմսին համար:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի տարեվերջի պտոյտը փիք–նիքի ձեւին տակ:
Կիրակի 26 Յուլիս:

SAINTRY - Auberge du "Père TICHIT,, ի դեռեզերքը

Ժամադրութիւն Կառ տը Լիոն, դուրսի մեծ ժամացոյցին տակ, ժամը 8·30ին:
Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները եւ բարեկամները:
Անձնական կառքով գալ փափաքողներէն կը խնդրուի հետեւիլ նոյն ժամադրութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը ջերմօրէն շնորհակալութիւն կը յայտնէ, գաղութիս բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներուն, որոնք այս տարի եւս սիրով մասնակցեցան «Մայրերու Տօնին» առիթով, ի նպաստ կազմակերպութեանս հովանաւորած դպրոցին՝ եղած հանգանակութեան.—

Գ. ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեան 500, Տէր եւ Տիկին Զիֆթճեան 500, Տէր եւ Տիկին Ջաղացպանեան երեք հարիւր, Տէր եւ Տիկին Հ. Կօպայեան երկու հարիւր, Տէր եւ Տիկին Տէրկոմսեան, Տէր եւ Տիկին Մարաշլեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Երանոսեան հինգ հարիւրական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ալիքեան հազար, Տէր եւ Տիկին Ն. Քիւրքճեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Զաւէնեան հազար, Տիկին Տօղիկեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Տիգրանեան երկու հարիւր, Գ. Եղ. Գէորգեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ճէլալեան, Տէր եւ Տիկ. Կիւրինեան, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Արապեան 500ական, Տէր եւ Տիկին Ճերմակեան 300 ֆրանք:

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Երամեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Զիֆթճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դանիէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տօլապճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կար. Տապանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Թ. Սէօլէզեան եւ զաւակները (Փարիզ), Այրի Տիկին Սանիկ Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Արիստակէս Պէրպէրեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Թարօն եւ զաւակները (Փարիզ), Գ. Բիւզանդ Պէրպէրեան սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, ազգականին, քեռայրին եւ սանին՝

ՄԻՆԱՍ ԵՐԱՄԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 17 Յուլիս, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7·30ին, իր բնակարանին մէջ, 14 Րիւ Աժան Կալի, Պամոն, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը կատարուեցաւ 18 Յուլիս, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, եւ հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Ս. Ժիւլիէնի գերեզմանատան իր յատուկ դամբարանը:

× Այրի Տիկին Հայկանոյշ Երամեան եւ պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Մարսէյլի եւ Պոմոնի այն բոլոր ազգայիններուն, որոնք ներկայ եղան իրենց ամուսնոյն և ազգականին, տարաբախտ Մինաս Երամեանի յուղարկաւորութեան տխուր արարողութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

15 – 16 տարեկան տղայ մը աշխատելու համար կաթնեղէն – հաւկիթի (Քրէմըրի – վօլայ) խանութի մը մէջ, հայ ընտանիքի մը հետ: Բնակութիւն եւ ուտելիք ընտանեկան միջավայրի մէջ: Գրել կամ անձամբ դիմել թերթիս վարչութեան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նիւ Եորքէն Ա. Ղազարեան ընտանիք, ողբացեալ Այրի Տիկին Հերմոնէ Պէրպէրեանի մահուան առթիւ հինգ հազար ֆր. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին:
Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Համայնքապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց-2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՅՈՒԼԻՍ — DIMANCHE 26 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 815 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4354

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ

Այս տարի եւս բացուած են Հայաստանի դուռները՝ հայրենակարօտ զբօսաշրջիկներ ընդունելու համար արտասահմանէն, կարճ ժամանակով, — 10 – 15 օր միայն.

Այն օրէն ի վեր, երբ ասպարէզէն յաւէտ հեռացան վրացի երկու բռնակալները — Սթալին եւ Բերիա —, բոլշեւիկեան դաժան ու դժխեմ վարչակարգը որոշ մեղմացում արձանագրեց երթեւեկի մարզին մէջ :

Փոքրիկ ճեղք մը, դռնակ մը բացուեցաւ երկաթեայ վարագոյրին վրայ, հնարաւորութիւն տալով հայրենիքէն ներս տեսնելու այն Հայերուն, որոնք «գաղթական» ըլլալէ դադրած կամ հիւրընկալ երկիրներու մէջ ծնած՝ օտար պետութեան մը քաղաքացի են դարձած :

Հայկականէն վերջ օտար հիմնարկութիւններ եւս զբօսաշրջիկներու յատուկ սպասարկութիւն են սարքած այս ամառ՝ ծովի եւ ցամաքի զոյգ ճամբաներով :

Կարաւաններ ճամբայ ելած են արդէն Ֆրանսայէն եւ Ամերիկայէն դէպի երկիր :

Մեծ թիւ մը չեն կազմեր զբօսաշրջիկները : Պատճառն այն է, որ բացի հպատակութեան խնդրէն՝ մեծ գումարներու կը կարօտի ճամբորդութիւնը : Համեստ նիւթականի տէր մարդիկ չեն կրնար օգտուիլ ներկայացած այս բացառիկ առիթէն : Բախտին նպաստաւորեալներն են միայն, որ հաճոյքը կ'ունենան ողջունելու Արարատ, համբուրելու հայրենի հողը եւ երկար տարիներու կարօտն առնելու իրենց սիրելիներուն :

Աշխարհի բոլոր անկիւններէն հազարաւոր Հայեր պիտի բաղձային իրենց ամառուան արձակուրդի օրերը անցընել հայրենի հողին վրայ, եթէ անցագրային դժուարութիւնները վերնային, երթեւեկի ծախքերը կրճատուէին, ու մանաւանդ՝ եթէ ժամանակի խիստ սահմանափակում չըլլար :

Ամառնային արձակուրդը բնական պահանջ մըն է ամէն մարդու համար : Արեւմուտքի ժողովրդավար երկիրներուն մէջ աշխատաւորները — պաշտօնեայ թէ բանուոր — վճարովի արձակուրդի իրաւունք ունին : Ներկայիս ամէնէն համեստ մարդիկն անգամ կ'օգտուին այդ իրաւունքէն :

Նիւթական հնարաւորութիւններ ունեցող Հայեր օտար երկիրներ կ'երթան յաճախ : Քանի՜ քանիներ պիտի նախընտրէին երթալ Հայաստան՝ եթէ հնարաւորութիւն տրուէր իրենց մնալու ո՛չ թէ մէկ կամ երկու շաբաթ, այլ մէկ կամ երկու ամիս, եթէ ոչ աւելի :

Հայրենիքի հետ կենդանի կապը կրնայ ծառայել իբրեւ ազդակ մը հայապահպանման, եթէ անիկա դրուի զուտ ազգային, հայրենասիրական գետնի վրայ, զերծ քաղաքական նկատումներէ :

Արտասահմանէն Հայաստան դարձող այցելուները մօտէն կը ծանօթանան ժողովուրդի կեանքին, ապրուստի պայմաններուն եւ խորհրդային վարչաձեւի մեթոտներուն, որոնք հիմնովին կը տարբերին մերիններէն :

Վերադարձող արտասահմանցի հայրենակիցներու մեզի բերած տարրական տեղեկութիւնները երկրի մէջ տիրող մտայնութեան մասին՝ արտայայտիչ են : Բոլշեւիկեան վարչաձեւը ոչ մէկ կերպով կրցեր է խախտել մեր ժողովուրդի հայրենասիրական զգացումները :

Մեծ հաճոյք է մեզի համար արձանագրել, որ Հայկական Դատը նոյնքան սիրելի է երկրի մեր հայրենակիցներուն համար :

Երկու տարիէ ի վեր Հայաստանէն ալ առանձնաշնորհեալ մարդիկ — մանաւորապէս դիմանականներ — կուգան արտասահման եւ շփում կ'ունենան Սփիւռքի Հայութեան հետ : Ու մեծ կ'ըլլայ իրենց զարմանքը՝ երբ կը տեսնեն թէ ազգային զգացումը ո՛րքան վառ ու կենդանի է մեր մէջ : Կը զարմանան մանաւանդ, երբ կը տեսնեն, որ օտար երկրի մէջ ծնած ու մեծցած տղաք ու աղջիկներ հայերէն կը խօսին :

«Դէպի՛ երկիր» նշանաբանը հայրենազուրկ Հայերու գերագոյն բաղձանքն է : Դէպի՛ ազատ ու ժողովրդավար հայրենիք :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ - ՆԻՔՍԸՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

*

ԽՐՈՒՇՉԵՒ.— ՈՒՐԱԽ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆՔ ԵԹԷ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԳԱՅ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ — ՕՐ ՄԸ ԿՈՒԳԱՄ

Մոսկուայի մէջ կարեւոր խօսակցութիւններ սկսան Միացեալ Նահանգներու փոխ նախագահին եւ Խ. Միութեան Վարչապետին միջեւ :

Ուրբաթ առաւօտ Նիքսըն քաղաքավարական այցելութիւններ տուաւ մարեշալ Վորոշիլովի եւ Խրուշչեւի, որմէ յետոյ Կրեմլին գնաց՝ ճաշի : Նոյն օրը կէսօրէ ետք, ամերիկեան ցուցահանդէսի պաշտօնական բացման առիթով Նիքսըն ճառ մը խօսեցաւ, որուն պատասխանեց Խրուշչեւ :

Նիքսըն.— *Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնն ու ժողովուրդը կատարելապէս համաձայն են իրարու հետ՝ խաղաղութեան պահպանման համար : Բայց խաղաղութեան, բարեկամեցողութեան եւ մարդկային եղբայրութեան այս արտայայտութիւնը որեւէ առիթով պէտք չէ բացատրուի իբրեւ տկարութեան կամ վախի նշան :*

Այն խաղաղութիւնը, որ մենք կ'ուզենք եւ անհրաժեշտ է աշխարհի համար՝ [illegible] նուի արդարութեան վրայ : Վերջնագիրներով ձեռք ձգուած խաղաղութիւն մը պէտք չէ ըլլայ ան, այլ՝ բանակցութեամբ հաստատուած խաղաղութիւն մը :

Ա. Միկոյեան եւ Ֆրոլ Կոզլով խորհրդային ժողովուրդին բացատրած էին՝ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը չի բաժներ իր ժողովուրդին խաղաղութեան բաղձանքը . այս առթիւ Նիքսըն ըսաւ .— Անոնք որ կը մտածեն թէ Միացեալ Նահանգներու քաղաքականութիւնը ամերիկացի ժողովուրդին բաղձանքները չի ներկայացներ եւ հանրային կարծիքին օժանդակութիւնը չունի՝ հիմնական եւ նոյնքան վտանգաւոր սխալի մը զոհերը կրնան ըլլալ :

Փոխ նախագահը բացատրեց թէ ամերիկեան ժողովրդավարութիւնը կառավարութիւնը կը ստիպէ որ իր քաղաքականութիւնը ճշդէ հանրային կարծիքին կողմէ ընդունուած սկզբունքներու վրայ, այլապէս կրնայ տապալիլ : Անդրադառնալով Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի յարաբերութեանց՝ ըսաւ որ հարկ է համաձայնութեան լեզու մը գտնել եւ ամէն գնով առաջքն առնել աշխարհաւեր պատերազմի .— Աշխարհի պատմութեան այն կէտին հասած ենք՝ ուր պէտք է նկատի առնել Աւետարանի պատգամը . «Եթէ ոք սրով սպանանէ սրով սպանցի» : Այն ազգը որ պատերազմ պիտի շղթայազերծէ, ներկայ պայմաններու մէջ, իր իսկ կործանումը պիտի որոշէ : Ոչ մէկ ազգ այսօր այնքան զօրաւոր է՝ կարենալ վերջնագիր մը տալու համար, այլապէս՝ իր կործանումը աչքի առջեւ պէտք է ունենայ :

Նիքսըն խօսեցաւ նաեւ Ամերիկայի ընկերային յառաջդիմութեանց մասին եւ խաղաղութեան ու բարեկամութեան անհրաժեշտութիւնը շեշտեց՝ որպէսզի կարելի ըլլայ միլիոնաւոր մարդոց փոխայցելութիւնը՝ Ամերիկա եւ Խ. Միութիւն : Եզրակացութիւն .— «Կը մտածենք թէ բոլոր ժողովուրդները իրաւունք ունին ընտրելու կառավարութեան այն ձեւը՝ որ կը փափաքին» :

Այնուհետեւ Նիքսըն կարդաց Նախագահ Այզընհաուըրի նամակը՝ ուղղուած խորհրդային ժողովուրդին եւ վարչապետին : Նախագահը ցաւ կը յայտնէ որ անձնապէս ներկայ չի կրնար ըլլալ հանդիսութեանց . կը հրաւիրէ խորհրդային քաղաքացիները որ այցելեն Միացեալ Նահանգներ .— «Այն պարագան՝ որ խորհրդային եւ ամերիկացի ժողովուրդները զէնքի ընկերներ էին մեծ պատերազմի ատեն, որ վերջացաւ 14 տարի առաջ, կը յիշեմ տակաւին : Իբրեւ ընդհանուր հրամանատար դաշնակից ուժերու՝ առիթը ունեցայ հանդիպելու ձեր զինուորներուն եւ գնահատել անոնց քաջութիւնը : Պատերազմէն վերջ, 1945ին Խ. Միութիւն այցելելու պատեհութիւնը ունեցայ եւ տպաւորուեցայ ձեր ժողովուրդին հայրենիքը պաշտպանելու վճռականութենէն : Այնուհետեւ եղած անցուդարձերը պատճառ չեն՝ որ խորհրդային ժողովուրդին հանդէպ ունեցած օքանչացումս նուազի» :

Այնուհետեւ Նախագահը կ'անդրադառնայ երկու երկիրներու քաղաքական տարակարծութեանց, որոնք պէտք է հարթուին : Յոյս կը յայտնէ որ օր մը պիտի կարենայ այցելել Խ. Միութիւն եւ տես–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԻ Արտաքին նախարարներու ժող – խորհրդակցութիւնն ալ ապարդիւն անցաւ : Արեւմտեանները կը շարունակեն մնալ իրենց բանաձեւին վրայ — Համագերմանական կոմիտէ մը չի կրնար ըլլալ : Կրոմիքօ ընդհանրապէս խուսափեցաւ յայտարարութիւններ ընելէ : Լօյտ, վերջին ճիգ մը եւս ընելով, Կրոմիքօն երկուշաբթի օր ճաշի հրաւիրեց, միաժամանակ խօսակցելու համար :

ՔԱՊԻԼԻՕՑ շրջանը (Ալժերիա) Զօր. Շալի ղեկավարութեամբ զինուորական արշաւանք մը սկսաւ մասնակցութեամբ 20.000 հոգիի : Ֆելլաղներէն մօտ 9 զինուորներ սպաննուեցան առջի օր :

ՏԸ ԿՈԼԻ ԵՒ ՄՈՀԱՄԷՏ Ե.ի հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Օգոստոս 10էն 30ի ժամանակաշրջանին :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ Նախք – Տէ–փեշը թերթը կը գրէ թէ Խրուշչեւ ուռ մը ունի ուղեղին մէջ եւ Ֆրանսացի ու չեխ բժիշկներ կը խնամեն Խ. Միութեան վարչապետը :

ՓԱՐԻԶԻ սակարանին մէջ այսուհետեւ կարգ մը ամերիկեան արժեթուղթեր ալ կարելի պիտի ըլլայ գտնել : Անոնց կարգին՝ Ամերիքըն թելըֆոն, Տիւ Փոն, Ֆորտ, Ճենըրըլ Ելէքթրիք, Ճենըրըլ Մօթըրզ :

ԻՐԱՔԻ մէջ կացութիւնը յստակ չէ համաձայն Պաղտատէն եկած կիսակտոր լուրերու : Քէրքիւքի եւ Պասրայի մէջ կռիւները կը շարունակուին : Անդրադառ– [illegible] –դաքական պետերը կը կարծեն թէ Խրուշչեւ այս հրաւէրով կ'ուզէ ամրապնդել Իրաքի խորհրդային բարեկամութիւնը, Իրաքը բերդաքաղաքի մը վերածել որ կարենայ չէզոքացնել Թուրքիան եւ Պաքիստանը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գ Ի Ն Ի

*

Ուրախ կեանքի ընկերն եմ ես,
Ես գինին եմ, գինին, գինին,
Իմ մի թասը մի կեանք է քեզ,
Մէկից աւելն ահ է կեանքին:

Մի թասը լաւ է ,
Երկուսը բաւ է ,
Բայց լաւ իմացիր՝
Երրորդը դաւ է ;

Ով խմում է հատիկ – հատիկ ,
Նա դառնում է նռան հատիկ,
Ով խմում է բազմապատիկ՝
Նա զարկւում է պատեպատիկ :

Մի թասը լաւ է ,
Երկուսը բաւ է ,
Բայց լաւ իմացիր՝
Չորրորդը ցաւ է :

Կեանքում այսպէս ամէն մի բան
Չափի մէջ է միշտ գեղեցիկ,
Նոյնիսկ բաժակն ուրախութեան
Իր չափն ունի, անջատ մարդիկ:

λ

Ա՜խ, ես լամ կը [illegible]
Թէկուզ մի ծաղկի ծարաւն յագենայ ,
Ես այնպէս կուլամ իմ սրտի խորքից ,
Որ ոչ մի՛ ծաղիկ ծարաւ չմնայ :

Ես ծով կը հանեմ իմ աղբիւր սրտից ,
Միայն թէ սէրդ ծարաւ չմնայ :

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ԿՐՆԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴԵԼ ԱՌԱՆՑ ՎԻԶԱՅԻ

*

Ֆրանսան, իր կարգին, վաւերացուց Եւրոպական Խորհուրդի անդամ պետութիւններու, 1959 Ապրիլ 20ի համաձայնութիւնը, որուն շնորհիւ գաղթականներն ալ կրնան այսուհետեւ ազատօրէն ճամբորդել Եւրոպական երկիրները, առանց վիզայի :

Ֆրանսական հրամանագիրը՝ թիւ 59-875, լոյս տեսաւ Յուլիս 24 թուակիր Հանրապետութեան պաշտօնաթերթին մէջ, ուր կան բոլոր մանրամասնութիւնները :

Եւրոպական համաձայնութիւնը ստորագրած են առ այժմ 11 պետութիւններ, որոնց կարգին՝ Ֆրանսա, Անգլիա, Արեւմտեան Գերմանիա, Իտալիա, Շուէտ, Նորվեկիա, Յունաստան *եւն. :*

Այս համաձայնութեան մանրամասն եւ որոշ չափով պայմանաւորեալ տրամադրութեանց, ստորագրող երկիրներէն մէկուն մէջ հաստատուած գաղթականը կրնայ միւս երկիրներէն մէկը երթալ առանց վիզայի, մնալով 3 ամիս, եթէ գաղթականին բնակած եւ այցելած երկիրներուն քաղաքացիներուն համար գոյութիւն ունի առանց վիզայի ճամբորդելու փոխադարձութիւնը :

Եւրոպական այս նոր համաձայնութեամբ, ճամբորդելու համար գաղթականները կը վայելեն իրենց ապրած երկիրներու քաղաքացիներուն իրաւունքները ու դիւրութիւնները :

Ծանօթ է որ Ֆրանսա արդէն ջնջած էր երթուդարձի վիզան եւ գաղթականները կրնային ազատօրէն դուրս գալ եւ վերադառնալ Ֆրանսա ինչպէս երկրին հպատակները : Այս կէտով ազատօրէն կրնան մտնել նաեւ եւրոպական գլխաւոր երկիրները :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ԱՄԷՆ ԱՍԵՄ ՁԵԶ

Ա.

Ամէն յարգանքի արժանի, Գ. Աստուածատուր Վաչեանց սուրբի պէս մարդ մըն է, որ սիրելի է ինծի, որովհետեւ կը ճանչնամ զինք իր անցեալով ու տարիքով, ինչպէս եւ... իր հետաքրքրութիւններով, խանդավառութիւններով, կրօնքի աստիճանին հասած հայրենասիրութեամբ: Այն տարիքին մէջ անգամ, ուր բարեւ կուտայ հարիւրին, բաւ է իրեն որ լսէ տաղ մը Սայաթ Նովայէն, կը մանկանայ: Բաւ է իրեն որ լսէ կոչ մը ի փառս հայ հանճարին, ունեցա՛ծը կուտայ՝ Բագուի կեանքը վկայ: Բաւ է իրեն որ լսէ հրաւէր մը պաշտպանելու համար հայ մշակոյթին անդաստանները, Սասունցի Դաւի՛թ կը դառնայ:

Վերջերս նեղացուցեր եմ զինք... յակամայ.

Երկու – երեք յօդուածներ է ղրկած ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան, ընդդիմախօսելու համար ինծի, — ՅԱՌԱՋ չէ տպեր: Ցանկալի էր որ ՅԱՌԱՋ տպէր ու զի՛ս միայն վշտացնէր, որպէսզի Գ. Վաչեանց «վիրաւորանք» չհամարէր իր յօդուածներուն չտպուիլը՝ յիշեցնելով մեզի թէ 1882ին, երբ կ'աշակերտէր Բագուի Ռէալական դպրոցին, ուրեմն դեռ հազիւ 18–19 տարեկան, յօդուած է գրած «Մշակ»ին եւ Արծրունի տպած է՝ գնահատելով իր պատանի աշխատակիցին հրապարակագրական երախայրիքը:

Ի՞նչ կ'ըսէ Գ. Վաչեանց իբրեւ ընդդիմախօսութիւն, զոր չէ հրատարակած ՅԱՌԱՋ:

Մեր յարգելի բարեկամը, «լի ամօք», կը զանգատի թէ պաշտպաներ եմ ամէն բառին ուղղագրութիւնը էով, երբ ինք Հայկազեան Առձեռն բառարանին մէջ 327 ամէն գրեր է Եով [illegible] բառ) եւ քառասուն ամէն միայն՝ էով. Ու կ'եզրակացնէ թէ «այս օրինակները պարզապէս հիմնայատակ անում են » այդ ուղղագրութիւնը զոր պաշտպաներ եմ, եւ՝ տրուպս բանասիրաց, առանց ինչ կամելոյ վիճաբանել յիմիք: Դեռ աւելին, — Գ. Վաչեանց դիտել կուտայ թէ ամէն բառը, այսպէս էով գրուէր նէ, պիտի գրուէր ամինՙ... յընթացս հոլովման, ածանցման կամ բարդութեանց, ճիշդ ինչպէս որեւէ բառ որ Է ունի իր վերջավանկին մէջ (պարտէզ – պարտիզամշակութիւն)

Կը խորհիմ թէ, իր կարծիքը հաւատարմութեամբ տալով այսպէս, իր դիտողութիւնը ամբողջութեամբ արձանագրելով ահաւասիկ, դարմանած կ'ըլլամ ինչ որ Գ. Աստուածատուր Վաչեանց կը համարի վիրաւորանք յանիրաւի, չթողլով որ վէճը փոխադրէ ՑՈՒՍԱԲԵՐի կամ ՀԱՅՐԵՆԻՔի մէջ՝ ինչպէս կը սպառնայ:

Տարակուսած չեմ երբեք թէ Գ. Վաչեանց շատ կը գնահատէ աշխատանքներս: Բայց, կը հարցնեմ, գնահատութեան ապացո՞յց է կարծել թէ այն, որ աղբիւրէ աղբիւր կը վազէ ու մինչեւ երրայերէնի ակունքը, կրնայ անտես առնել կամ նոյնիսկ չտեսնել հայերէն... առձեռն բառարան մը: Քիչ չէ՞ Առձեռն բառարանը ընդդիմախօսելու համար ինծի:

Ահա թէ ինչո՛ւ, այստեղ, կ'անդրադառնամ՝ ըսելու համար թէ Գ. Աստուածատուր Վաչեանց ուշադրութեամբ չէ հետեւած իմ յօդուածաշարքիս, եթէ առնուազն արհամարհած չէ զինարանս:

Այսուհանդերձ ոչ զինքը կը մեղադրեմ, որ ամէնը կը գրէ Եով, ոչ ալ ուրիշ ոեւէ մէկը: Այսօր չէ որ գիտեմ թէ Հայը այն մարդն է, որ ամէն ինչ գիտէ... սովորութեամբ, — կը խօսի սովորութեամբ, կ'երգէ սովորութեամբ, կ'աղօթէ սովորութեամբ, կը գործէ սովորութեամբ, կը գրէ սովորութեամբ, ճիշդ ինչպէս... աքլորը, որ դպրոցով չի սորվիր «առաւօտ լուսոյ» երգելը: Անկէ այն եզրակացութիւնը թէ Հայը աքլոր որ գար աշխարհ՝ կը սկսէր կանչել արդէն, անսխալ, դեռ հաւկիթէն ալ դուրս չելած, — իրեն աւելորդ է սորվիլը, գիտէ՛ արդէն: Քննական միտքը, վերագնահատութեան ոգին, քրքրելը եւ պրպտելը ձանձրացուցիչ աւանդութիւններ են, որոնք տրուած են յետամնաց ժողովուրդներուն՝ սորվելու համար: Այսպէս, ունինք գրողներ, որոնք ամէն կը գրեն էով, ուրիշներ՝ Եով, — առա՛նկ սորվեր են, եւ առանկ ա՛լ պիտի գրեն՝ եթէ նոյնիսկ դեռ Երէկ ելած բլրային հաւկիթէն, այն համոզումով թէ ... տխմար են անոնք որ երկար պրպտումներ կը կատարեն ուղիղը որոնելով սովորութենէ դուրս:

Դիւրի՞ն կը կարծէք սովորութիւն քանդել:

Սովորութիւն մը քանդել, քննական ոգիով ու գիտական միջոցով պրպտում կատարել աւելի դժուար է մեր մէջ քան ... տղուտնիկ թոցնել:

Գիտեմ թէ ամէն գրողը պիտի շարունակէ [illegible] ամէն: Ոչ ոք ուշադրութիւն պիտի ընէ կատարուած պրպտումներուն եւ ներկայացուած ապացոյցներուն: Հայը այսպէս է որ մնացեր է... Հայ, Բաջ Վարդանին թօ՛ռը մինչ:

Սովորութիւն քանդելու աշխատանք չէ որ կը կատարեմ, ուրեմն: Ուստի, կը խնդրեմ Գ. Վաչեանցէն, որ իր ուղղագրութիւնը «հիմնայատակ անելու» տրամադրութիւն չունենայ յօդուածներուս մէջ, ո՛չ ալ իմ ուղղագրութիւնս «հիմնացուրկ անելու» զօրութիւն՝ իր 327 օրինակներուն մէջ:

Իմ նպատակս չէ համոզել մէկը կամ միւսը: Այլ պարզապէս ամենագրել վէճին ամբողջ պատմութիւնը, ցոյց տալու համար թէ ամէն անգամ պարտուած են ափենագիրները՝ բայց միշտ ամէն պարտեալ գրած է ամէն, սկիզբէն ի վեր:

Այս անգամ, սակայն, Գ. Վաչեանց սրխալ կը բացատրէ Առձեռնէն քաղած իր օրինակները, որոնց թիւը... քիչ է դեռ, — ես աւելին գիտեմ

Տեսէք թէ ի՛նչպէս պէտք է ուղղարանել ուղղագրական այս վէճը, ու բացատրել թէ ինչո՛ւ Եով գրուած են Գ. Վաչեանցի բերած 327 օրինակները, որոնք էով կը գրուին՝ երբ ... ամուրի են:

Ց. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շար.)

ԱՆՑԵԱԼ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Դուրսը, սանդուխին վրայ, մեծ աղմուկ կայ. տանուտէրը կը պոռայ:

Կնոջ յոգնած ձայն մը կը ջանայ պատասխանել. քովի սենեակին ռուս էֆէնեանին կնոջ ձայնն է, իրիկուան այս ժամուն:

Պատահածը սխուր է եւ առօրեայ. Տիկին Թէրլօֆը զացած է նրբանցքին մէջ գտնուող աղբիւրէն տաք ջուր առնելու, թէյ պատրաստելու համար, եւ տանուտէրը, ատոր համար, ինչպէս ամէն օր, կը պոռայ:

Երբ իր տունը պաս սենեակ վարձելու համար, այդ մարդը, երկու նախադասութիւնը անգամ մը, կ'ըսէ որ առատ հոսող տաք ջուր կայ ամէն ժամու տրամադրելի. բայց երբ, տանը մէջ հաստատուելէդ վերջ, երթաս եւ նոյն այդ տաք ջուրը առնես, ձեզ սպաննելու չափ կը պոռայ երեսիդ ...

Ատոր համար է որ, խեղճ Տիկին Թէրլօֆը, ձեռքի ամանը պատերուն զարնելէն եւ ջուրը թափելէն ճամբաները, արդէն չիջեցաւ իր սենեակին մէջ...

Թէյի ժամն է: Միշտ թէյի ժամ է Տիկին Թէրլօֆին, անոր անվերջանալի հասակով տղուն եւ նիհար ու սպիտակ աղջկանը համար: Անշուշտ օրուան մէջ ուրիշ ժամեր շատ կան, բայց անոնց համար, ամէն ժամերուն եղածը, միշտ թէյ է միայն:

Բաժակներու եւ դդալներու մեծ իրարանցում մը կը լսուի իրենց սենեակէն: Կասկածելի ձեւով մը տաք թէյը կը լեցնեն բաժակներուն մէջ, եւ երեւակայական շաքար կը դարձնեն մէջը անվերջ: Հետը ըլլալու է նաեւ հաց եւ սարտին: Շատ եւ բարձր կը խօսին, լեցնելու համար անօթութիւնը աղմուկին մէջ:

Քիչ վերջը ներս կը մտնէ ընտանիքին հայրը, Էֆսէյանսը, փչալով եւ չողխով լեցնելով մթնոլորտը: Ան գացած է ճաշելու Ռուս Կարմիր Խաչին ճաշարանը: Միւսներուն համար, [illegible] ... այդ շատ սուղ է. բայց կարենին կ'ընեն, եւ հայրերնին հոն կը ղրկեն, իրենց սարսին տուփը ազատելու համար:

Ան կարծես կշտացած է. Հապա ուր–կի՞ց կը գտնէ արձակելու այդքան շոգի: Նախանձով կը նային անոր, եւ կը հարցնեն կերածը: Նախ մարդասիրական գլացումով մը կ'ուզէ լռել. բայց յետոյ, մարդկային ցասումով մը կը մռնչէ. — «Ի՞նչ կերայ, ... Դարձեալ եւ միշտ մաքարոնի ...»:

×

Շուարած ռուս նախկին ազնուականներ են: Մարդը, իր անցեալին ծուլութեան մէջ ամբարած բոլոր ճարպերը հրաշքով պահած, թէեւ բաւական խըլխըլած վիճակի մէջ, խնայողութեամբ կը գործածէ զանոնք, իր արդի կեանքը պահպանելու համար:

Միշտական անօթութենէն մարակուած, յիշելով որ զարգացած մարդ է ինք, դասեր տալ ուզած է: Մէկը չէ եղած իրմէն դաս առնող:

Ցեստոյ, ուզած է օգտագործել իր մեծղի երեւոյթը, եւ սլաւական թուշին անցեալ դարու սրածայր մօրուք մըն ալ մշակելով, պտտած է սինեմայի սթուտիոները: Խոստացած են, նկարները առած են. նոյնիսկ անգամ մըն ալ, ամբողջ օր մը սառն հովերուն մէջ ազնուացնելէ ետք զինքը, վերջապէս անցուցած են հրապարակէ մը, մէկ քանի իրեն պէս, ուրիշ անսովոր մարդոց հետ, եւ ակնթարթ մըն ալ գործիքը սեւեռած առանձին, անոր նշանաւոր կալիցե անձին ու մօրուքին վրայ ...:

Անկէ ի վեր կը սպասէ, եւ պարապ տեղը խայտառակ կ'ըլլայ, այդ անցած ձեւի մօրուքը պահելով թուշն ի վար: Կանչող չկայ:

Տիկին Թէրլօֆէն միայն գլխարկը կը տեսնաս: Անձին միւս մասերը, դէմքն ալ միասին, հալած են դրամներուն հետ ...

Ձեռնարկած է կնոջ շրջազգեստներ ծախելու մեծապանդոկներու մէջ: Տուփերը առած, մրցններ կ'երթայ քալելով, գտնելու Ամերիկուհի առասպելական տիկիններ, որոնց շրջազգեստներու պէտք ունին: Մէկ հատ մը միայն ծախած է օր մը, եւ այնքան ուրախացած եւ շուարած է դրամը առնելուն, որ ուր դրած ըլլալը մոռցած է, եւ կորսնցուցած ...

Աղջիկը մտել է նորաձեւութեան մեծ խանութի մը մէջ: Երազները քանի մը անգամ եւս կը խորտակուին, երբ ամէն իրիկուն, հանելով օրն ի բուն ցուցադրած չքեղ զգեստները, կը մտնէ իր հալած մուշտակով վտիտ մերարկուին մէջ, ու կուգայ սենեակ...

Տղան անպատկառ հսկայ մըն է: Գասի անընդհատ ձայն մը ունի, եւ կ'երգէ ռուսական եկեղեցին մէջ:

Բայց սարսռացուցիչ է, երբ ձմեռ առաւօտները, կանուխ, իրենց սենեակին պատերուն վրայ կախուած, հին սուրբերու իկոններուն առջեւ կը պատարագէ ժամերով, ինքն իրեն ...

×

Թէրլօֆներուն սենեակին կը տիրապե–

ԵՐԳԱՀԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ

Եւ գտնուեցին մարդիկ, որոնք ժխտեցին հայ երաժշտութեան գոյութիւնը. Կոմիտասի խռովայոյզ վիճակի սաղմանը կարելի է պատկերացնել թեկուզ այն յամառ եւ հետեւողական պայքարից, որ նա մղեց իր տեսականով ու գործնականով: Ընդ որում այդ պայքարում նա շատ անողոք էր: Ձմնայից անգամ իր խօսուցիչ Մակար Եկմալեանին, որը գտնում էր, թէ հայ երաժշտութիւնը իրանաարաբական երաժշտութեան մի մասն է: Հայ ազգային երաժշտութեան, ինքնուրոյնութիւնը ժխտող հեղինակներից բըժիշկ Թիրեաքեանն էլ գտնում էր, որ հայ երաժշտութիւն, ընդհանրապէս գոյութիւն չունի, իսկ այն, ինչ որ կայ, առաջացել է ասորա – բիւզանդական եւ հնդկա – պարսկական ազդեցութեան տակ:

Եւ եթէ Կոմիտասը եւրոպական երաժշտութեան որոշ գիտնականների կողմից արտայայտուած նման կարծիքները վերագրում էր նրանց հայ եւ ընդհանրապէս փոքր ազգերի երաժշտութեան անտեղեակութեան, ապա ի՞նչ ասենք Եկմալեանի կամ յետագայում Սպիրիդոն Մելիքեանի մասին, որոնցից բոլոր վերջինի՝ մեր երաժշտութեան ողջ տեսութիւնը, հետեւաբար եւ երաժշտութիւնը, ընդօրինակուած են Յոյներից: Բարեբախտաբար Կոմիտասը Ս. Մելիքեանի այս ոչ գիտական, հակահայրենասիրական հայեացքների մասին ոչինչ չիմացաւ: Դա նրա համար կը լինէր սարսափելի հարուած, որովհետեւ Կոմիտասը առանձնապէս էր հոգ տանում իր աշակերտ Սպիրիդոնի կրթութեան ճիշդ ընթացքի մասին: Ցայտնի է, որ 1904 թուականին, երբ Մելիքեանը մեկնում է Գերմանիա սովորելու, Կոմիտասը վախենալով, որ նա կ'ընկնի գերմանական երաժշտութեան ազդեցութեան տակ, արտագրել է տալիս նրան հայկական ժողովրդական երգերի իր մի ժողովածուն: Դա այն ժողովածուն էր, որն այսօր մնում է հայ երաժշտական ժողովրդական ստեղծագործութեան ընտրելագոյն որպէս չգերազանցուած իր բարձր գեղարուեստականութեամբ, եւ որն այդ արտագրութեան շնորհիւ փրկուեց կորստից:

Կոմիտասը Եկմալեանին պատասխանում է «Երգեցողութիւնք Ս. պատարագի» յօդուածում, ուր ցոյց տալով ներդաշնակման սկզբունքներում հեղինակի թոյլ տուած սխալները, միաժամանակ գիտականօրէն հիմնաւորում է իր քննադատութիւնը. իսկ բժիշկ Թիրեաքեանին նա պատասխանում է «Հայն ունի ինքնուրոյն երաժշտութիւն» խորագիրը կրող յատուկ յօդուածով: Այստեղ վրդովուած Կոմիտասը բացագանչում է. «Թե՛ղճ հայ ժողովուրդ, ազգ ես եւ ինքնուրոյն այնքան, որքան միւսները, այդ ոչ ոք կարող է հերքել: Ունիս յատուկ լեզու, կը խօսիս: Ունիս յատուկ ուղեղ, կը դատես: Ունիս յատուկ մարդաբանական կազմ, որով կը զատուիս այլ ազգերէն ու անոնց կազմէն: Սակայն սիրտդ, որ զգացմանդ աղբիւրն է, քուկդ չէ եղեր. այլ, մի ինչ որ ասորա – բիւզանդական եւ հնդկա – պարսկական է եղեր»:

Այս յօդուածում, Հայի ինքնուրոյն երաժշտութիւն ունենալու դրոյթը գիտականօրէն ապացուցելու համար, Կոմիտասը դիմում է արեւմտեան ազգերի զարգացման պատմութեանը եւ եզրակացընում. «Ամբողջ արեւմտեան ազգերը զարգացան՝ անուղղ առնելով հին յունական քաղաքակրթութեան բեկորներէն՝ լատինականի միջոցով, բայց եւ այնպէս իւրաքանչիւր ազգ ունի ուրոյն երաժշտութիւն, որ ոչ յոյն է եւ ոչ էլ լատին»: Ապա նոյն տեղում շարունակում է. «Ճիշդ նոյն ճանապարհն են անցել մեր Ե. դարի սրբազան վերանորոգիչները: Անոնք կրթուեցան Աթէնք եւ Աղեքսանդրիա՝ այդ ժամանակների լուսաւորութեանց կենտրոններում, ապա մենք այժմ Եւրոպայում, ապա հայրենիք վերադառնալով կերտեցին ու վերակազմեցին, բառ օրինակի յոյն եւ ասորի լեզուների՝ մեր գրաբարը եւ մեզ աւանդեցին ոսկեղարու մատենագրութիւնը: Եթէ ճշմարտութիւն են այս բոլորը, ապա ուրեմն ճշմարտութիւն է եւ այն, որ մեզ տուին եւ երաժշտութիւն, որ այնքան հարազատ է ու ազգային եւ այնքան ինքնուրոյն է ու ինքնատիպ, որքան իր լեզուն ու գրականութիւնը, որովհետեւ իւրաքանչիւր ազգի երաժշտութիւնն իր ազգի հնչական ելեւէջներէն կը ծնի ու կը ծաւալի: Հայ լեզուն ունի իր յատուկ հնչնաւորութիւնը, ուրեմն եւ համապատասխանող երաժշտութիւնը»:

Կոմիտասն ընդունում է զանազան ազգերի, հետեւաբար եւ երաժշտական մշակոյթների կապի ու փոխադարձ ազդեցութեան գոյութիւնը իրենց ծագման ու զարգացման տարբեր շրջաններում, բացատրելով այն նրանց կեանքի պայմանների ընդհանրութեամբ, այսինքն չի հեռանում պատմականութիւնից, որով եւ հեռու է մնում ազգային արուեստների անհատականութեան ու ինքնուրոյնութեան ժխտման արատաւոր տեսութիւնից: Սա անկասկած Կոմիտասի գեղագիտական հայեացքների արժէքաւոր գծերից է:

(2 Շար.)

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿԻՊԱՐԻՍԸ

★

Առհնօք երիտասարդ մը կար, որ խոշոր և անոյշ աչքերով ու ձմեռնային լերկ ճիւղերու նմանող եղջիւրներով եղնիկ մը կը սիրէր:

Անոր անունը Կիպարիսոս էր:

Անբաժան ընկերներ էին Կիպարիսոսն ու եղնիկը: Ամէն օր միասին էին:

Անտառներու մէջ կը վազվզէին, ծառերուն տակ կ'երկննային, պտուղ կ'ուտէին եւ ակերէն ու գետակներէն ջուր կը խըմէին:

Երիտասարդը վայրի ծաղիկներէն պըսակներ կը հիւսէր ու զանոնք ընկերոջը վիզը կը կախէր: Շատ անգամ, զայն գրկած, ծանծաղ ակի մէջ ջուրերուն վըրայ կը հակէր, հայելիին մէջ իրենց գըլուխները քով քովի տեսնելու համար:

Ամառնային տաքուկ օր մը, ժամերով վազվզելէ ետք, Կիպարիսոս եւ եղնիկը կանգ առին մեծ կաղնիի մը ստուերին տակ: Եղնիկը երկնցաւ խոտերուն մէջ, իսկ Կիպարիսոս սկսաւ իր աղեղով նշանառութեան փորձեր կատարել: Ցանկարծ սուր քարի մը հանդիպեցաւ եւ երբ փորձեց հաւասարակշռութիւնը պահել՝ նետը թռաւ աղեղէն ու գնաց խրեցաւ քիչ հեռուն երկարած եղնիկի կուրծքին:

Կիպարիսոս խենթի պէս խոյացաւ եւ նետը դուրս քաշեց իր ընկերոջ սրտէն:

Բայց ուշ էր այլեւս:

Վիրաւոր եղնիկը իր բարեկամին կողմը դարձուց գլուխը եւ վշտալի ու ապշահար վերջին նայուածք մը ուղղելէ ետք անոր, աւանդեց հոգին:

Երբ երիտասարդը տեսաւ, որ իր սիրական եղնիկը մեռաւ, անոր անշունչ մարմնին քով ինկաւ եւ գեղեցիկ գլուխը համբուրելով անմխիթար սկսաւ լալ:

Ոչ: Այլեւս ինք ալ չէր ուզեր ապրիլ, քանի որ իր իսկ ձեռքով մեռցուցած էր միակ արարածը, զոր կը սիրէր աշխարհի մէջ: Կ'ուզէր մեռնիլ, շուտ մեռնիլ:

Ինքզինք պիտի սպաննէր նոյն նետով, որով սպաննած էր իր բարեկամը:

Այդ պահուն հոնկէ կ'անցնէր Ապողոն: Երիտասարդ տղուն հեկեկանքն ու լացը լսելով մօտեցաւ՝ տեսնելու համար, թէ ի՛նչ պատահած էր:

Ապողոն շատ մեղքցաւ Կիպարիսոսին, զայն [illegible]թեան մէջ: Եւ փորձեց մխիթարել ցաւակցական խօսքեր ըսելով անոր: Բայց ափսոս չկար տղուն վշտին համար:

Միակ բանը, զոր Ապողոն կրցաւ ընել, այն էր, որ առաւ անոր աղեղն ու նետը, որպէսզի ինքզինք չսպաննէր:

Բայց վիշտը մինակն ալ կը մեռցնէ: Նետի պէտք չունի:

Կիպարիսոս սկսաւ հալիլ ու մաշիլ օրէ օր եւ օր մըն ալ մեռաւ վիշտէն.

Ապողոն հասարակ մարդու նման ողբաց իր բարեկամին մահը եւ զայն միշտ յիշելու համար Կիպարիսի վերածեց:

Եւ այսպէս՝ բարձրասլաց ու նրբամարմին ծառը, կիպարիս, մնաց միւս ծառերէն հեռու, յաւիտենական խորհրդանիշը վշտին ու մահուան:

ՆՈՒԼԻԱ ՏՐԱՂՈՒՄԻ

տէ գունաւոր մատիտներով գծուած, չքեղ դղեակի մը պատկերը, շուրջանակի անվերջ պարտէզներով, այգիներով եւ հօտերով: Էքսէլանսը երազատեսութեան պահի մը մէջ շինած է զայն, յիշողութեամբ: Ռուսաստանի իրենց փառքին պատկերը ...

Այդ դղեակին անցեալ երազը, ուժ կուտայ իրենց, ապրելու արդի սենեակին իրականութիւնը: Եւ հոն կերուած կերակուրներուն յիշատակը տակաւին կը կշտացնէ զիրենք ...

Յաճախ հիւր կուգայ սենեակը: Վարի սենեակին բրէնսէս Չէրքասքին, երբ ինք թէյ իսկ չունենայ խմելու, գիտէ որ վերը, Տիկին Թէրլօֆը կրնայ տակաւին թէյի կեղծիք մը հրամցնել, եւ կը ջանայ [illegible] հացը ...

Ուրիշ հիւրեր ալ կուգան: Ռուս գեղեցիկ կիներ, հաճոյքի համար խենթեցող: Նաեւ վոտկայի մէջ խաղցած ձայներով նախկին ռուս կենցաղասէրներ, մանուածապատ կնճիռներ կրող դէմքերով: Հակառակ ամէն բանի, պահած ռուսական բոլոր քաղաքավարական ձեւերը, առանց յուսահատելու, կը համբուրեն ներկայացող բոլոր կնոջական ձեռքերը ... :

Ի՞նչ հոգ լուացարանին մարմարին վըրայ դրուած չարչարուած և մրոտած թէյամանը, ծախուելիք զգեստները՝ պատերն ի վեր կուտակուած, եւ էքսէլանսին թուշն ի վար կախուած մօրուքը ...

Ռուսաստանի դղեակին նկարը՝ պատին վրայ է ...

ՄԱՆԻԿ ՓԵՐԳԼԵԱՆ

ԲՈԲԻԿԸ

Ես եւ իմ ընկեր Ռուբէն Մկրտչեանը որսի էինք գնում. Դիլիջան: Հասանք Սեւանի լեռնանցքին, իջանք մեքենայից եւ նայում էինք աշնանամուտի դեղնող անտառներին, որոնց թաւուտներում մենք յոյս ունէինք վայրի հաւեր գտնել:

— Առանց շան ոչինչ չի դուրս գայ, ի զուր ենք գնում, — ձեռքը թափ տուեց ընկերս: — Ախ Բոբիկ, ո՞ւր ես, նայում եմ էս հանդերին, յիշում եմ քեզ ու սիրտս մղկտում է ...

— Շա՞ն համար ...

— Նա շուն չէր, այլ անլեզու ընկեր: Լսիր պատմեմ, նստենք էս կանաչին: Դու իրեւի յիշում ես, որ մի ժամանակ ես էս Սեմիոնովկայի սովխոզի վարիչն էի: Գալիս էի դիմացի էս հանդերը, նայում արածող նախիրներին, ցանքն էի կազմակերպում հունձն էի կազմակերպում, բայց ուր էլ որ գնայի՝ որսորդական հըրացանս հետս էր լինում. դու հօ գիտես, որ մանուկ հասակից քեզ նման որսի սիրահար եմ: Մի առաւօտ էլ մեր դիմացի էս կանաչ բլուրով անցնելիս, ժնգժնգոցի ձայն լսեցի: Հրացանս պատրաստ կանգ առայ, տեսնեմ էն փոսում, տեսնո՞ւմ ես, որ հին խոտ կայ թափուած, էդ փոսում երկու գայլ մի կտոր ոսկորից բռնած, ամէն մէկը դէպի իրեն է քաշում: Դրանք այնպէս էին տարուած իրենց վէճով, որ չնկատեցին, թէ ինչպէս մօտեցայ ու երբ կրակեցի՝ մէկը մնաց տեղում, միւսը փախաւ: Դրա յետեւից էլ կարանչը բաց թողեցի՝ գլորուեց, ոտներն սկսեց ցնցել:

Երբ դրանց մորթիները յանձնեցինք մթերման գրասենեակ ու ինձ հասանելիք մեկ հարիւր ռուբլի մրցանակն ստացայ, ընկերս ասաց. — Ռուբէն Գալուստովիչ, ինձ թոյլ տուր էդ փողով քեզ համար մի շուն բերեմ, էնպիսի մի շուն, որ մի՛ ամսում քեզ համար հարիւր աղուէս բռնի:

— Ո՞ր տեղից, ի՞նչ շուն է դա, ա՛յ տղայ:

— Կրասնոսելսկից: Մի որսորդ գիտեմ՝ կատուի մեծութեան մի շուն ունի, մտնում է աղուէսի բունն ու դուրս փախցնում, դու տղայ ես, պանիր: Ամէն ձմեռ էդ որսորդը մինչեւ երկու հարիւր աղուէսի մորթ է յանձնում: Մի խօսքով, ինչ ասեմ, էդ կատուի չափ շունը մի ահագին ընտանիք է պահում, ուղղակի տիրոջը հարստացրել է:

— Լաւ, դէ, գնա բեր մենք էլ հարստանանք: Բայց խելքս չի կտրում, որ ծախեն այդպիսի շունը:

— Ձագերից մէկը կ'առնեմ, մեծացած ձագեր ունի:

Համաձայնուեցի, գնաց Կրասնոսելսկից մի շուն բերեց, ինչ շուն՝ կատուի ձագի նման մի բան, կարծեմ շոտլանտական փոկստերեր ցեղից: Այնքան փոքր էր, որ գետնին էր գնում, հազիւ էր երեւում, բայց որ փայտ էի ցոյց տալիս, կամ ըսպառնում, աչքերից կրակ էր թափում, վրայ էր գալիս, [illegible] նէր այդ փոքրիկ կենդանին ոչ գայլերից, ոչ գամփռներից: Յարձակւում էր բոլորին վրայ էլ՝ գայլախեղդ շուն լինէր դա, գամփռ, ձի, կով, մարդ, — ոչ ոքից վախ չունէր: Ամէնվրայ յարձակւում էր՝ գառմանքից ետ-ետ էին գնում, ախր իսկի բան չէր, է՝ ... Դրան դնում էի շինելիս գրպանը, ձիս հեծնում էի ու հրացանս ուսս գցած գնում հանդ: Գրպանիցս առաջին երկու թաթերը ու գլուխը դուրս հանած, աչքերը պլշցրած [illegible] էր հանդը, ու մէկ էլ տեսար դուրս պրծաւ գրպանիցս, հոտոտեց հողն ու ինձ նշան տուեց որ հետեւեմ իրեն:

Ձին կապում էի մի թփի, դրա յետեւից գնում: Կանգ էր առնում աղուէսի բնի առաջ, աչքով ինձ նշան տալիս թէ՝ « պատրաստ կաց, հիմա դուրս եմ քշելու»: ... Ու մտնում էր գազանի բոյնը: Մէկ էլ ինչ, երկար խորքից էլ ճվճվոց, է՛լ վլվլոց, է՛լ հաչոց, է՛լ ձնգձնգոց... Մի կռուարար ճվճվան կենդանի էր դա, որ միշտ անտանելի ձայներ էր հանում նոյնիսկ խաղաղ կենդանիների հետ, ուր մնաց իր ցեղի թշնամի աղուէսի բնում ..

Գետնի տակ դա էնպէս մի կռիւ էր սարքում տանտիրոջ հետ, որ սա ականջները բամպակ խրած դուրս էր թռչում իր սեփական բնակարանից, որ ազատուի նրա ճղճղան ձայնից: Հենց դուրս էր թռչում՝ կրակում էի ...

Վերցնում էի սպանուած աղուէսը, ու տեսնում քիթն ու մռութն արիւնլուայ է, ուրեմն Բոբիկը ոչ միայն աղմկում է հողի տակ, այլեւ աղուէսի դունչը ծուատում է իր սեփական տանը: Թէեւ, ճիշդն ասած, այդ կռիւներից ինքն էլ իր բաժինն էր ստանում՝ յաճախ էր արիւնլուայ դուրս գալիս գազանի բնից, բայց իսկի կը խրատուէր որ յաջորդ բոյնը գտնելիս, աւելի ոխկով էր ներս մըտնում ու աւելի մեծ աղմուկ սարքում այնտեղ: Մի խօսքով, գլուխդ ինչ ցաւացընեմ, մի քանի շաբաթում դա երեսունեւմեկ աղուէս հանեց ինձ համար, բոլորին էլ խփեցի:

Ընտանիքս Երեւանումն էր, գարնանամուտին գնացի երեխաներիս տեսութեան՝ Բոբիկն էլ հետս: Կատուից փոքր սիրուն ու չէկ շնիկին տեսնելով, երեխաներս մօտեցան որ խաղան հետը: Բոբիկը բարկացաւ, վիրաւորուեց, այսինքն «ի՞նչ է, ես ձեզ համար խաղալի՞կ եմ»: Դէ նա արդէն լուրջ որսկան շուն էր, հօ գլուխ չէր դնելու երեխաների հետ: Սուր-սուր ատամները ցոյց տուեց. մազերը բիզբիզ կանգնեցրեց, սպառնաց, երեխաները ետ-ետ գնացին, սկսեցին յարգանք ցոյց տալ:

Երբ երեխաներիցս կարօտս առայ, հանուեցի պառկեցի ու անմիջապէս քուն մտայ, շատ էի յոգնած: Երազում Բոբիկի հաչոցն եմ լսում: Արթնացայ՝ երազ չի, Բոբիկը մահճակալիս մօտ պահակ է կանգնել ու հաչում է կնոջս վրայ: Սա էլ մոլորուած կանգնել է սենեակի մէջտեղը:

— Ի՞նչ է պատահել, — հարցնում եմ ես

— Ի՞նչ պիտի պատահի, էդ սրտամեռը չի թողնում պառկեմ ...

Ծիծաղեցի:

— Դէ լաւ, հիմա կ'ասեմ, որ թողնի:

Կինս գուլպաները հանեց դրեց մահճակալին մօտ, որ առաջ գայ, բայց շունը սպառնալին մռռացրեց թէ՝ «Զհամար — ձանկուես ...»: Ցետոյ վերցրեց գուլպաներն ու զայրացած տարաւ նետեց շէմքը ...: Այսինքն՝ «ինչո՞ւ ես դրել իմ տիրոջ գուլպաների մօտ»:

Երեխաներն արթնացել են, նայում են ու ծիծաղում: Կինս բարկացաւ:

— Հողեմ գլուխդ, ինչի՞ ես իմ գուլպաներս շպրտում, նրանք շպրտի էլի:

Այս ասելով նա իմ գուլպաները վերցրեց տարաւ դրեց շէմքում, իսկ իրենը բերեց դրեց մահճակալիս առաջ փռուած գորգի վրայ:

Մի տեսնէիք, թէ ինչքան վրդովուեց Բոբիկը կնոջս այդ արարքից: Ետ գաուս, բարկացած հաչեց վրան, ապա նրա գուլպաները դէն շպրտեց, իմը բերեց դրեց իր պատուաւոր տեղն ու պահակ կանգնեց կողքին՝ «Դէ հիմի մօտեցիր»:

Այնքան էի ծիծաղել, որ քրտնել էի վերմակի տակ: Վերջում սկսեցի հանգստացնել վիրաւորուած կնոջս:

— Ախր, այ կնիկ, ես իր որսկան ընկերն եմ, գազանների դէմ իրար հետ ենք կռուի դուրս գալիս (ինչ գազան, խեղճ աղուէսներին էր մեր ուժը պատում ...): Թէ մի կտոր չոր հաց ունենք՝ ախպօր պէս կիսում ենք միասին, էլ ինչի՞ ես խանդում, որ ինձ քեզանից շատ է սիրում ...

ՎԱՀՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԼՈՒԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

— Լմնցաւ, ըսաւ ան սարսռալով, պէտք է որ մեկնիմ ես.

— Արդէ՞ն ... ա՞յս գիշեր, թոթովեց Կէրթրուտ խուլ ձայնով մը:

Հաստատական նշան ըրաւ.

— Եւ այլ եւս պիտի չտեսնե՞մ քեզ:

Կատաղի ճիչ մը տիրապետեց փոքրիկի ալմուկին:

— Ժան... Ի սէր Աստուծոյ, գիս մի թողուր... ես չեմ կրնար... ապրիլ առանց քեզի ...

Իր ձեռքերը մխրճուեցան Ժանի ուսերուն տակ.

— Դուն պիտի չմեկնիս... չեմ ուզեր.

Ժան ճգնեցաւ բանի ազատել իր օձիքը.

— Այսպէս ... կ'երթաս ... Օ, դուն ... անգութ ես դուն: Գիտես թէ պիտի մեռնիմ, եթէ գիս լքես. — Չեմ կրնար — Տար գիս քեզի հետ. տար գիս քեզի հետ:

— Խելքդ կը կորսնցնե՞ս, դժբախտ աղջիկ:

Եւ դէմքը պահեց ձեռքերուն մէջ հեծեծելով.

— Արդարեւ, դուն սակայն խելքը կորսնցնե՞լ կը կոչես ... Արդեօք ոչխարը չի թալթրիր երբ զայն կը տանին դէպի ... Եւ դուն պիտի ուզէի՞ր ... Ահ, այսպէս է որ գիս կը սիրես: Ա՞յս է միայն ուրեմըն. ա՞յս է միայն.

— Կը մտածե՞ս Մառթէնի վրայ.

— Քու եղբայրդ է, ահա այն՝ ամէնը որ գիտեմ. բայց ինչ որ լաւ գիտեմ, այն է թէ պիտի մեռնիմ եթէ աւելի երկար մնամ անոր քով: Կը սարսռամ՝ անոր մասին մտածելով միայն ...

Զիս քեզի հետ տար, Ժան, քեզի հետ տար:

Ժան բռնեց զայն իր երկու բռունցքներովը, եւ, ցնցելով, ըսաւ անոր խեղդուած ձայնով:

— Բայց գիտե՞ս նաեւ թէ ես այլեւս թշուառական մըն եմ, անարգ եւ կորած մէկը, գինով մը, որ այլ եւս ոչինչի կը ծառայէ: Եթէ կարենայիր գիս տեսնել, պիտի զզուեցնէի քեզ... Պարկեշտ մարդիկը երես կը դարձնեն ինծի, ես անոնց համար եղած եմ խորշանքի առարկայ մը ... եւ կ'երեւակայե՞ս որ պիտի կրնայի սիրել քեզ

Երբեք պիտի չներէի քեզի որ եկած էիր մտնելու Մառթէնի եւ իմ միջեւ. երբեք պիտի չներէի քեզի այն ոճիրը, զոր ես գործեցի քեզի համար, անոր հանդէպ: Անիկա մեր միջեւ պիտի ցցուէր [illegible] տեն որ մենք ապրինք: Նախատինքներով պիտի ծածկէի քեզ.... եւ հայհոյանքներով՝ երբ խմած ըլլայի: Կեանքը ինծի համար դժոխք պիտի ըլլար ... [illegible], ինչ կ'ըսես այս մասին, հիմակ:

Անիկա խոնարհեց գլուխը, կարծես հըլնազանդելու համար, եւ ձեռքերը [illegible] միացուցած.

— Տար գիս քեզի հետ.

— Այն ատեն, եկուր... բայց շուտ, կուր... ճեպընթացը ճիշդ մէկ քառորդէն կը մեկնի: Ոչ ոք պիտի տեսնէ մեզ, բացի Ֆրանց Մառուէն... Բայց անիկա պիտի չմատնէ մեզ. քաղաք հասնելով հագուստներ կը ճարես, եւ այն ատեն... հէ՞, աս ինչ է.

Ջրաղացը կը կենդանանայ: Լայնարաց դուռնէն, լոյս մը կը տարածուի խաւարին մէջ... Լապտեր մը կը տատանի բակին մէջ, կ'անհետի, յետոյ նորէն երեւան կ'ելլէ, եւ, յանկարծ, հեռուն նետուելով, օդը կը ճեղքէ, կոր ծիր մը գծելով, օդերեւոյթի մը պէս ...

Իէ.

Մառթէն կը քնանար իր անկողնին մէջ: Կը զարնեն պատուհանի փեղկը.

— Ո՞վ է.

— Ես... Դաւիթը.

— Ի՞նչ կ'ուզես.

— Բացէք, տէր... Ստիպողական բան [illegible]նիմ ըսելու ձեզի ..

[illegible]թէն անկողնէն վար ցատկեց, վա[illegible]ը եւ արտօրանքով հագաւ իր [illegible]ները: Անհարկ մը ձգեց Կէրթրուտի [illegible]ին վրայ, գտաւ պարկ էր... Ապա — [illegible]ր, սրահը կը գտնուէր, իր ձեռքերուն վրայ քնացած, որովհետեւ չէր [illegible]մանակ է որ կանոնաւոր կերպով [illegible]ր:

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

նել արձանագրուած յաջողութիւնները ։ «Երբեք ուշ չէ պատուով եւ արդարութեամբ խաղաղութիւն մը հաստատելու համար »։

Խրուշչեւ իր պատասխան — ճառին մէջ յայտարարեց — Ուրախ պիտի ըլլայինք՝ եթէ Նախագահ Այզընհաուըր կարելիութիւն մը ստեղծէր եւ այցելէր Խ. Միութիւն։ Այս այցելութիւնը շատ օգտակար պիտի ըլլար՝ մեր երկիրներու յարաբերութեանց բարելաւման եւ համաշխարհային խաղաղութեան հաստատման համար ։

Ցուցալի է որ Նիքսընի այցելութիւնը մեր երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարեկամական օժանդակէ։ Ուրախ ենք տեսնելով որ Պ. Նիքսըն կը սիրէ այցելել ... քիչ մը ամէն տեղ՝ մեր երկրին մէջ եւ ծանօթանալ ժողովուրդին հետ ։ Նիքսըն ամէն դիւրութիւն պիտի ունենայ այդ բանին համար ։

Խրուշչեւ յայտարարեց նաեւ թէ սքանչացումով դիտած է ամերիկեան բազմաթիւ արտադրութիւններ։ Խ. Միութիւնն ալ պիտի հասնի Միացեալ Նահանգներու։

Եզրակացնելով՝ Խրուշչեւ ըսաւ թէ խաղաղութիւն կ՚ուզէ. «Մեր ժողովուրդը կը փափաքի բարեկամանալ ամերիկացի ժողովուրդին հետ։ Ամբողջ սրտով յաջողութիւն կը մաղթեմ ամերիկացի մեծ ժողովուրդին »։

Ուշագրաւ է այն պարագան՝ որ Նիքսընի այցելութիւնը խանդավառութիւն ստեղծած է խորհրդային շրջանակներու մէջ։ Կիրակի օր դիւանագիտական խօսակցութիւններ պիտի ըլլային. այս առիթով կարդ մը թերթեր հարց կուտան — Երկու մեծերու ժողո՞վ մը կը պատրաստուի արդեօք ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ, ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է կոյանի չէնքին ի նպաստ հինգ հազար ֆրանք Տիկին Սիլվի Նշանեանէ, իր ողբացեալ ամուսնոյն մահուան Բ. տարեդարձին առիթով։ Նոյնպէս Պէլֆոնթէնի իր կայանին այցելութեան առիթով եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները Տէր եւ Տիկին Տարաքճեան Պէլֆօրէն, գրասենեակի 4 հատ նոր աթոռներ։ Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Ալիքսանեան երեքուկէս քիլօ պիսքիւի եւ երեք հազար ֆրանք ։ Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան եւ Տէր եւ Տիկին Գալայճեան հինգ հազարական ֆրանք ։ Տիկին Կակոյեանէ սուրճի աղօրիք մը։ Նիսէն Օր. Հերմինէ Միքաճեանէ դեղօրայք։ Մարսէյլէն Տիկին Թիւթէլեանէ հարիւր կտոր շոքոլա։ Լիոնէն Տիկին Տէմիրճեանէ հինգ քիլօ պօնպօն։ Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Մինթանճեանէ եւ Տէր Տիկին Խըտըշեանէ պատի դեղեցիկ ժամացոյց մը՝ ճաշարանի համար ։ Օր. Միկօն Օկլէյանէ ֆութպոլի գնդակ մը ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւնները բացուած են 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանի համար ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները փութան դիմել տնօրէնութեան, գրաւոր կամ հեռախօսով, ամէն օր ։

26, RUE TROYON, SEVRES
TEL OBS 18-28

Վարժարանին մէջ լրիւ կ՚աւանդուին ազգային գիտութիւնները եւ ֆրանսական երկրորդական ուսմանց ամբողջական ծրագիրը, մինչեւ Պաքալօրէայի առաջին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան։Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը ։

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներու գոհացում պիտի չտրուի. նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ըստեղծել ։

Մեր հատագնորդ ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 ֆր.։

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը։

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ՚օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան ։ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը ջերմօրէն շնորհակալութիւն կը յայտնէ, գաղութիս բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներուն, որոնք այս տարի եւս սիրով մասնակցեցան «Մայրերու Տօնին» առիթով, ի նպաստ կազմակերպութեանս հովանաւորած դպրոցին՝ եղած հանգանակութեան .—

(Դ. եւ վերջին ցանկ)

Տիկին Ն. Մուրատեան 400 ֆրանք, Տիկին Մ. Լ. Մուրատեան հարիւր, Տէր եւ [illegible] Փոքրիկն Մարօ Սալաւաճեան երկու հարիւր, Տէր եւ Տիկին Կոտիս երեք հարիւր, Տէր եւ Տիկին Մութաֆեան 500, Տէր եւ Տիկին Յ. Աւուեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան երեք հարիւր, Տէր եւ Տիկին Քիւրէճեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Նահապետեան չորս հարիւր, Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Սթամպուլեան երեք հարիւր, Փոքրիկն Փոլէթ Սիմոնեան հազար, Տէր եւ Տիկին Արթինեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Նիքոլա, Տէր եւ Տիկին Եկաւեան, Փունարճեան 500ական, Տէր եւ Տիկին Աւագեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան 500, Տիկին Օնպաշեան հազար, Տէր եւ Տիկին Իւլբիչ հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Վ. Միքայէլեան հազար, Տիկին Մ. Փօյաճեան հազար, Տիկին Ս. Յովհաննէսեան հինգ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Տօլմաճեան, Տիկին Անտիքոյաճեան, Տիկին Ռեփեկա Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Եէմէնէճեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան 500ական ֆր։

Ընդհանուր գումար 14.800 ֆրանք ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՇՔԵՂ ՊԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ամբողջ երեք օր, Սէն – Լուի մէջ (Պուլվ. Կրան – Փէն)

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, կազմակերպութեամբ՝ Հ. Յ. Ակնունի ենթակոմիտէի եւ « Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին ։

Ա.— 31 Յուլիս, Ուրբաթ գիշեր ժամը 21ին ։ Երաժշտահանդէս մասնակցութեամբ Անտրէ Րէնարի եւ ութ ուրիշ երգիչներու ։

Բ.— 1 Օգոստոս Շաբաթ կէսօրէ ետք Մանկական խաղեր, ղեկավարութեամբ՝ ընկեր Քէֆէլեանի, Պուլի մեծ մրցում ։

Coupe D. MATALON
Conseiller Géneral du 10ème Canton

15.000 ֆրանք, Ա. մրցանակ։

Camp. " La Germaine „

Նոյն գիշեր ժամը 9.30ին պարահանդէս

Orchestre Pierre VIGNAL

Գ.— Կիրակի առաւօտ՝ հոգեհանգիստ Թալի նահատակ ընկերներու յիշատակին։

Ժամը 11ին, ժողովրդային հաւաքոյթ, եկեղեցիի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Պ. Պ. Յ. Պապիկեանի, Յ. Աղայեանի, Տ. Թադոյեանի, Ա. Քէօսէեանի, Կ. Փօլատեանի եւ Ժ. Միրիճեանի ։

կէսօրին՝ գինեձօն եւ ճաշ ի պատիւ Տ. Մաթալոնի եւ Իրմա Ռափիւցցիի (Պուչ–Տիւ–Ռօնի Ծերակուտական) եւ միւս հիւրերուն, Գ. Զուլուբեանի պարտէզը ։

Կէսօրէ ետք — դաշտահանդէս, երգ, արտասանութիւն, ինչպէս նաեւ քրքջալիր պաւէզա մը, հայկական պարեր Սէն Լուի Սիամանթօ խումբին կողմէ ։

Ֆրանսերէն եւ հայերէն կ՚երգեն՝

Suzy TOM
Révélation de l'Emission Paris-Cocktail

Charly Soavi
La Voix d'Or du Music-Hall

Գիշերը, ժամը 21ին պարահանդէս Քամփ. «Լա Ժէրմէն »։

Ճաշի մասնակցութիւն 800 ֆրանք ։ Քաղաքը՝ Ա. Քէօսէեանի մօտ, Ֆօթօ

Նախօրօք արձանագրուիլ՝ Րէքս եւ շրջանները՝ Հ. Յ. Դ. մարմիններուն մօտ ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԱՐԳԵՒՈՒՀԻ ՕՐՖԱՅԻ

Շահեկան եւ խիստ այժմէական գիրքը «ՏԷ'Ր ԿԵՑՕ ԴՈՒ ՁՀԱՅՍ» խորագրով

Ամէն Հայ պէտք է կարդայ այս գիրքը, ուր լուրջ կերպով վերլուծուած են ազգային դատին հարցին հետ կապուած բոլոր խնդիրները։

Գին՝ 500 ֆրանք

Կը գտնուի բոլոր հայ գրավաճառներ[illegible]

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆ

Կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջակայից Հայոց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերութեան կողմէ, տեղի պիտի ունենայ 11 Հոկտ. 1959, ժամը երեքին։

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ ։

Մանրամասնութիւնները յետագային ։

[illegible] այս թուականը ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար· 4000 ֆր·վեց·2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒԼԻՍ — MARDI 28 JUILLET 1959

80ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8454 — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4355

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Ներքին եւ արտաքին տագնապներ ջլատուած վիճակի մէջ կը պահեն Թուրքիան:

Ընդդիմադիր Հալք կուսակցութիւնը երբեք ա՛յքան պերճախօս փաստեր չէր ունեցած ձեռքին մէջ՝ յարձակելու համար գեմոկրատ կառավարութեան դէմ :

Տնտեսական տագնապը — հետեւանք Մէնտէրէսի դաժկին անհեռատես քաղաքականութեան — անդունդին եզերքն էր հասցուցած երկիրը :

Օտար առեւտրական եւ ճարտարարուեստի հիմնարկութիւններ երկար տարիներէ ի վեր դադրեցուցած էին ամէն վարկ Թուրք վաճառականներուն, որոնք չէին վճարեր իրենց կուտակուած պարտքերը :

Արդիւնքն այն էր եղած, որ հրապարակին վրայ ո՛չ մէկ օտար ապրանք էր մնացած՝ մեծ նեղութիւն պատճառելով բնակիչներուն :

Ազգային ճարտարարուեստ ստեղծելու եւ ինքնաբաւ դառնալու մոլեռանդական ձեռնարկները ոչ մէկ դրական արդիւնքի յանգեցան: Միջակ եւ բարեկեցիկ դասակարգերը կ'արհամարհէին տեղական ապրանքները, որոնց որակով շատ ետ կը մնան եւրոպականներէն:

Անանկութեան դուռը հասած Թուրքիոյ օգնութեան ձեռք երկարեցին արեւմտեան պետութիւնները, մանաւանդ Միացեալ Նահանգներն ու Ատլանտեան Ուխտի գլխաւոր դաշնակիցները :

Այս վերջինները տասներկու տարիէ ի վեր այն հաւատքն ունին, թէ ազատ աշխարհի պաշտպանութեան համար կարեւոր ազդակ մըն է Թուրքիա :

« Թրումընի վարդապետութիւնը » 1947էն ի վեր բազմահազար միլիոններով տոլար հոսեցուց Անգարայի պետական գանձին մէջ, որ խեղական դանայեան տակառ մըն է :

Տոլարները հալեցան եւ երկիրը օրէ օր սատիճան մը աւելի թշուառութեան մատնուեցաւ: Պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներն ու անոնց ազգականները նիւթական պարարտացան՝ վայելքութիւն առաջ բերելով :

Անատոլուի գիւղացին մնացած է նոյն աղքատ ու անօթի: Ռամիկ ժողովուրդին ապրուստի մակարդակը ոչ մէկ յառաջդիմութիւն է կրած :

Քաղաքական նկատումներ օգնութեան հասան՝ Մէնտէրէսի երկիրը կործանումէ ազատելու համար: Փրկութեան լաստը երկարելու համար զանազան պետութիւններ մրցումի ելեր էին իրարու հետ :

Ամերիկայէն ու Գերմանիայէն վերջ միջազգային հաստատութիւններու կազմակերպութիւնն եւս լայն բացաւ քսակը :

Թրքական դրամը ո՛չ մէկ արժէք կը ներկայացնէր արտաքին շուկային մէջ: Իսկ երկրէն ներս սեւ սակարանը մրցումի ելած էր պաշտօնական սակին հետ, որմէ կրնային օգտուիլ միայն առանձնաշնորհեալ մարդիկ :

Արժեզրկումը դարձած էր անհրաժեշտութիւն՝ բազմաթիւ պատճառներով: Սակայն այս կարուկ միջոցն ալ դարման մը չապահովեց անել կացութեան :

Տոլարին պաշտօնական սակը 9 թրքական ոսկիի բարձրացուեցաւ: Սակայն կարելի չեղաւ սանձ դնել սեւ սակարանին, ուր մէկ տոլարը 14 – 15 ոսկի կ'արժէ այսօր:

Օտար պետութեանց հետ կնքուած առեւտրական նորդաշնագրերու շնորհիւ կը յուսան դարկ տալ ներածումներուն, երկրին համար անհրաժեշտ ապրանքներ գնելով արտասահմանէն:

Երկար ատեն դուռները փակ պահելէ վերջ, այժմ կոչ կ'ընեն օտար դրամագլուխին՝ Թուրքիոյ մէջ ճարտարարուեստի հաստատելու կամ հանքեր շահագործելու համար :

Կիսամիջոցներ են անշուշտ ասոնք, առանց վաղորդայնի :

Քրիստոնեայ աշխատունակ եւ նախաձեռնող տարրերէն դրկուած Թուրքիան երբե՛ք պիտի չկրնայ ոտքի կանգնիլ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ԵՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

ՆԻՔՍԸՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

★

Վճռական տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրակի օր, Խրուշչեւի ամառանոցային մէջ:

Միացեալ Նահանգներու ցուցահանդէսին բացումին համար Մոսկուա հասնելէն ի վեր, Ամերիկայի փոխ – Նախագահ Նիքսըն օրուան մարդն է եւ այժմ, իրեն հետ, Մոսկուա փոխադրուած է միջազգային քաղաքականութեան ծանրութեան կեդրոնը :

Նիքսընի բերնով ազատ աշխարհն է որ կը խօսի, կը վիճաբանի եւ համաձայնութեան եզր մը կ'ուզէ գտնել Խորհրդային Միութեան հետ: Չափազանցեալ պիտի ըլլար անշուշտ կարծել թէ Խրուշչեւ – Նիքսըն տեսակցութեան դրական կամ բացասական արդիւնքէն կախուած է այսօր, աշխարհի վաղուան ճակատագիրը: Վըստահաբար սակայն անոնց ձեռքերուն մէջ է Ժընեւի Զօրսերու ժողովին ճակատագիրը, ազատ աշխարհի կենսական խնդիրներէն ոմանց հաշտ լուծումը եւ Ամերիկա – Ռուսաստան յարաբերութիւններու բարւոքումը կամ աւելի եւս վատթարացումը: Արդար աշխարհ գիտակից է որ այդ երկու հսկայ երկիրներու առաւել կամ նուազ թշնամական յարաբերութիւններու տատանքին վրայ կը դառնայ աշխարհի մնացեալ մասը :

Խրուշչեւ – Նիքսըն տեսակցութեանց արդիւնքէն կախում ունի նաեւ, Ժընեւի Զօրս Մեծերու արտաքին նախարարներու ժողովին ձախողութեան պարագային եւ նոյնիսկ առկէ բոլորովին անկախ, Ռուսաստանի բուռն կերպով փափաքած Զօրսերու «Վերին» ժողովին մօտաւոր գումարումը կամ ծրագրին ձգումը:

Երկու անձնաւորութիւններուն առաջին հանրային հանդիպումը տեղի ունեցաւ ցուցահանդէսին պաշտօնական բացումին եւ այցելութեան ատեն: Այս առիթով արդէն սկսան ժպտալից, բարեկամական եւ քաղաքավարական խօսքերով զիրար խայթել :

Խրուշչեւ՝ հեռու համակերպելէ, ուժգնօրէն յիշեցուց իր հիւրին որ անտեղի էր՝ դիտումնաւոր զուգադիպութեամբ մը իր այցելութեան օրերուն Ամերիկայի մէջ կազմակերպուած « գերի ազգերու շաբաթը »:

Այցելութեան ընթացքին, Քալիֆորնիայի գինիի բաժակ մը ձեռքին, Խրուշչեւ կը հրաւիրէ Նիքսընը որ ինքն ալ «զաւաթը պարպէ օտար երկիրներու մէջ հաստատուած զինուորական կայաններու ջնջումին»: Բայց Նիքսըն՝ խօսք տալով, կ'առաջարկէ խմել «Խաղաղութեան կենաց»: «Եթէ իմ ուզածիս կենացը չէք խմեր, ես ալ բնաւ չեմ խմեր» կը պատասխանէ Խրուշչեւ :

Նիքսըն — «Կ'երեւի Քալիֆորնիոյ գինին չի սիրեր »:

Խրուշչեւ — «Ամերիկեան գինին կը սիրեմ, ամերիկեան քաղաքականութիւնն է որ չեմ սիրեր» :

Սրամիտ փոխատուութիւնը կը շարունակուի :

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ԴԵՌ ՅՈՅՍ ԿԱՅ ԺԸՆԵՒԸ ՓՐԿԵԼՈՒ

★

Ս· ԼՕՅՏ Կ'ՈՒԶԷ ԼՈՒԾՈՒՄ ՄԸ ԳՏՆԵԼ

Երկուշաբթի օր սկսաւ Ժընեւի Զօրսերու ժողովին իններորդ շաբաթը :

Անգլիոյ արտաքին նախարարը երկու օր Լոնտոն անցուց խորհրդակցելու համար Վարչապետ Մաք – Միլընի հետ: Ծանօթ է որ Անգլիացիք, ի գին որոշ զիջումներու, կ'ուզեն փրկել Ժընեւի ժողովը եւ մանաւանդ ապահովել վերին ժողովը նոյնիսկ եթէ Ժընեւի արտաքին նախարարներու ժողովը ձախողի :

Լոնտոնի շրջանակներուն մէջ կը կարծուի թէ Սելվին Լօյտ բացարձակ լիազօրութիւն ստացած է Մաք Միլընէ իր հասկցած ձեւով գործելու համար, Ժընեւի մէջ:

Լօյտ երկուշաբթի ցերեկ պիտի ճաշէր Կրոմիքոյի հետ, իսկ անկէ յետոյ հանդիպում մը ունէր արեւմտեան իր պաշտօնակիցներուն հետ :

Անգլիական այս վերջին «փորձը» փրկելու համար ժողովը մեծ յոյսեր չի ներշնչեր, բայց կենսական բնոյթ ունի Մեծն Բրիտանիոյ համար :

Ընտրութեանց համար Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութիւնը կ'ուզէ ամէն ձեւով յաջողցուցած ըլլալ վերին ժողովը, որ իր քաղաքական գործունէութեան համար կարեւոր յաղթանակ մը կ'ըլլայ, մանաւանդ երբ յիշենք որ աշխատաւորականները երկար ատեն է կը պահանջեն նման ժողով մը :

Պէտք չէ Նաեւ մոռնալ որ Անգլիացիք կ'ուզեն անպայման խուսափիլ Ամերիկա – Խ· Միութիւն գլուխ – գլխի դրոյթէ մը:

Անգլիո՛յ արտաքին նախարարը ծանր շաբաթ մը ունի իր առջեւ, յաջողելու համար իր առաքելութեան մէջ: Պէտք է համոզէ Կրոմիքօն ինչպէս նաեւ իր ընկերները :

Այս ուղղութեամբ Սելվին Լօյտ պիտի բաղէ արեւմտեաններուն թէ անհրաժեշտ չէ Պերլինի շուրջ համաձայնութեան գալ:

Լօյտ յամառ է եւ եթէ նոյնիսկ չյաջողի, բաւական ծանր թղթածրար մը ունի ապացուցանելու համար աշխարհի առջեւ թէ ձախողութեան պատասխանատուն Անգլիան չէ: Ընդհակառակն ամէն բան փորձած է որպէսզի տեղի ունենայ վերին ժողովը:

Լօյտ, Կիրակի իրիկուն գլուխ – գլխի ճաշեց Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարար՝ Հերթըրի հետ, երկուշաբթի ցերեկ՝ Կրոմիքոյի հետ, մինչ սուրճը պիտի առնէ կրկին Հերթըրի հետ: Ժամը 5ին ամէնքը կը հաւաքուին Լօյտի ապարանքը, բաժակ մը թէյի շուրջ :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Արձակուրդի առիթով, Փարիզ գալով խմբագրատունս այցելեցին — Հայր Կամսարական (Լիբանանէն) հոգեւոր հովիւ Այնճարի Կաթողիկէ համայնքին :

Տէր եւ Տիկին Գասպարաճեան, Կիպրոսէն:

Տէր եւ Տիկին Գալուստեան, Սան – Փաւլոյէն :

Արամ – Հայկազ որդի, լրագրող (Ամերիկայէն) :

Տէր եւ Տիկին Կոնոնեան (Տիթրոյթէն) :

Տիկին Շ· Շահինեան եւ Տիկին Լ· Տէտէյեան (Պէյրութէն) , Պ· Գրիգոր Շահինեան (Պէյրութէն), ուսուցիչ Նշան Փալանճեան ճեմարանի :

Պ· Շաւարշ Վանեան (Խարթումէն ,Սուտան):

Պ· Սամուէլ Ուչտումի (Քալիֆորնիայէն), որ իր արձակուրդը անցուցած էր Հայաստան :

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան, (Քալիֆորնիայէն):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Հերթըր Շաբաթ օր Պերլին հասաւ ուր արժանացաւ խանդավառ ընդունելութեան մը: Ներկայ եղաւ Ճոն – Ֆոսթըր Տըլըս Ալէին բացումին, եւ այդ առթիւ քանի մը խօսք ըրաւ շեշտելով թէ Արեւմուտքը երբեք պիտի չլքէ արեւմտեան Պերլինը եւ ամէն ջանք պիտի թափէ որպէսզի յաջողի Գերմանիոյ վերամիացումը :

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ (Քուպա) 500·000 հոգի խանդավառ ցոյցերով արտայայտեցին իրենց համակրանքը՝ Ֆիտէլ Գասթրոյի :

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Փելլա Ժընեւ հասաւ ուր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ արեւմտեան իր պաշտօնակիցներուն հետ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատ· Ճակատի հրատարակած լուրերուն համաձայն, Յուլիս 13էն 22՝ 450 Ֆրանսացի զինուորներ սպաննուած են, եւ 446 վիրաւորուած :

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ առջի օր բացուեցաւ Երիտասարդութեան փառատօնը զոր, անպաշտօնօրէն, կը կազմակերպեն համայնավարները: Նոյն ատեն աւստրիական Երիտասարդական շարժումները բուռն բողոքներ կը բարձրացնեն այդ փառատօնին դէմ: Համաշխարհային այս եօթներորդ փառատօնին կը մասնակցին 17 հազար երիտասարդներ, որոնք կու գան աշխարհի ամէն կողմէն, բայց մանաւանդ արեւելեան երկիրներէ: Ռուսերը՝ 870 պատուիրակներ ունին: Վիէննական մամուլը մէկ տող չի գրեր այս մասին, ցոյց տալու համար որ լաւագոյն ձեւը անհաճոյ ըլլալու համայնավարներուն՝ լռութիւնն է, իսկ միջին Աւստրիացին կ'ըսէ « տասը տարի համայնավար գրաւում ունեցանք եւ համայնավար չեղանք, փառատօն մը չէ որ մեզի համայնավար պիտի դարձնէ »:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ խորհրդային դեսպանը բողոքած է կառավարութեան մօտ այն պաստառներուն համար որ կը մատուցուին բովանդակ Վիէննայի մէջ «հալածուած եկեղեցիներուն համար»: Ծանօթ է որ նման զանազան ցոյցեր կազմակերպուած են քաղաքին մէջ բողոքելու համար համայնավար փառատօնին դէմ: Վարչապետ Րաապ պատասխանած է սակայն խորհրդային դեսպանին թէ «պաստառը երկրի մը ներքին գործերուն մաս կը կազմէ »:

«ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ» համար կուսակցութեան ազգային խորհուրդը գումարուեցաւ առջի օր: Միշէլ Տըպրէ յայտարարեց — «Եթէ ձախողինք, ոչ Դ· ոչ Գ· հանրապետութեանց պիտի վերադառնանք, այլ Ֆաշականութիւն կամ համայնավարութիւն պիտի գայ :

ՆԱՍՐ բուռն ճառ մը խօսեցաւ շեշտելով թէ Իսրայէլ ոչ մէկ յաղթանակ տարած է 1956ին, Սինայի վրայ: Ա· Մ· Հանրապետութեան նախագահը աւելցուց· — «Կ'արգիլեմ Սուէզը Իսրայէլացիներուն»: Այս յայտարարութիւնը մեծ յուզում պատճառած է Թէլ Աւիւի քաղաքական շրջանակներուն մէջ ուր կացութիւնը 1956ի չափ ծանր կը նկատուի:

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ Հանրապետութեան եւ Վատիկանի միջեւ դիւանագիտական ներկայացուցչութիւնը բարձրացաւ դեսպանութեան աստիճանի :

ՃԱՓՈՆՈՒՀԻ մը, «Օրիորդ Տիեզերք» ընտրուեցաւ: Առաջին անգամն է որ Ասիացի մը կ'արժանանայ այս տիտղոսին:

ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻ Ֆրանսուազ Սականի եղբօր կինը անձնասպան եղաւ առջի օր: Պատճառը անծանօթ կը մնայ: 27 տարեկան էր եւ փայլուն կեանք մը կը վարէր, բայց խոստովանած է թէ «ձանձրացած էր կեանքէն »:

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ԱՄԷՆ ԱՍԵՄ ՁԵԶ

Բ.

Լեզուներու մէջ ուղղագրական վէճերը լուծելու երկու գլխաւոր ճամբայ կայ.

1.— Վկայութեանց ճամբան. — Փնտռել ու գտնել վիճելի բառին հնագոյն վկայութիւնը ընտիր մատենագրի մը գործին մէջ ։

Ցարգի չէ այս ճամբան, որովհետեւ — խօսելով մատենագրական հայկական վկայութեանց մասին — դժբախտաբար չունինք երբեք մատենագիր — հեղինակի ձեռագիր մը, որ հասնի մինչեւ Ե. դար: Իսկ ինչ որ ունինք՝ ընդօրինակութիւններ են, հաւատարմութեան տեսակէտով՝ ընդհանրապէս կասկածելի: Դեռ չեմ ուզեր ըսել թէ բաւական չէ գտնել հաւատարիմ ընդօրինակութիւն մը, պէտք է որ մայր ձեռագիրն ըլլայ ընտիր մատենագրի գործ: Ընտիրներուն մասին ես խօսելով, Աստուածաշունչ Մատեանը կամ Եզնիկը առնելով իբրեւ վարպետի լեզու, ի՞նչ վրէպներ ու թերումներ՝ վարպետին վերագրելի: Երկար պիտի ըլլար խօսիլ վկայութեանց այս ճամբուն խնդիրներուն մասին ։

2.— Քերականութեան ճամբան.— Ամէն լեզու ունի իւրայատուկ օրէնքներ, անհատականութիւն եւ ինքնուրոյնութիւն չինող եղանակներ: Բազմաթիւ են անոնք, ու պարզ թուում մը անիմաստ պիտի ըլլար՝ եթէ պիտի չբացատրենք թէ ինչո՞ւ կան որ կը կոչուին ցեղա-բնախօսական, աշխարհագրա-հոգեբանական, առանց դեռ որոնելու ծագմնական եւ նկարագրային ազդակներու, տնտեսական եւ ընկերային պայմաններու ներգործութեանց ապացոյցը լեզուի մը բառամթերքին ու շարահիւսութեան մէջ ։

Մեր վէճին սահմաններուն մէջ մնալու համար, բաւական կը համարինք ըսել թէ ունինք հայերէն բառակազմութեան եւ շարահիւսութեան հայեցի եղանակներ, մեր լեզուին «յատուկ» կանոններ, որոնց վրայ հիմնուելով՝ կրնանք ճշդել բառի մը ուղիղ գրչութիւնը, ուղղագրութիւնը, առանց դիմելու հին վկայութիւններու ։

Ամէն բառին ուղղագրութեան ստուգումը կատարելու համար՝ ահաւասիկ հայ լեզուին «յատուկ» օրէնքը, զոր պիտի յիշեն ամէն անոնք որ ուշադրութեամբ հետեւած են այս յօդուածաշարքին.—

« Ամենայն անուն որ յանգի նշանագրաւն Ն, որում յառաջ ընթանայ նշանագիր ձայնաւոր որ չիցէ Ա, Ը, Ի, Ո, գրի էն եւ ոչ ԵՆ,— ի բազմաւորն երրորդ դիմաց ժամանակաց ինչ չորից լծորդութեանց միայն գտանի ԵՆ եւ ոչ այլուր» :

Առարկէք կը կարդամ ո՛եւէ հակաճառողի, թող հրապարակ իջնէ դէթ մէկ օրինակ ի ձեռին՝ հաստատելու համար հակառակը: ՅԱՌԱՋի մէջ (7 Դեկտ. 1958) ներկայացուցած եմ մէկ-երկու խոտորումներ, ոչ թէ բացառութիւն (ինչպէս ցորեն, ատեն, գեհեն, իրեն, որոնց սկզբնական ձեւը տարբեր է սակայն): Ուրիշ ամէն տեղ էն, էն, էն, միշտ այսպէս՝ ժապաւէն, ապաւէն, տնօրէն, պարէն, բառարաններուն մէջէն ու դուրսէն, ամէն: Եւ դեռ կան մարդիկ, որ այս օտարաբառ ամէնը կը գրեն էով, իսկ հայերէն ամէնը կը մերժե՞ն գրել էով, նոյնիսկ... Հայրենասիրութեան պակա՞ս վերագրելով անոնց որ հայերէն ամէնը գրեն երբայերէն ամէն բառին ձեւո՞վ, կատաղութիւն պատճառելով Գարագաշեանի եւ Յ. Գուրգէնի նման տիտաններու, (տես Ճաշակ Ոսկեդէն Դպրութեան, Գ. էջ 31-33):

Հայերէն լեզուն կը շարունակէ բանաձեւել իր օրէնքը (շարունակութիւն նոյն օրէնքին).—

Երբ բառի մը վերջավանկը Ն գիրէն առաջ ունի ուրիշ բաղաձայն մը, է չի գրուիր այլեւս, այլ Ե, ինչպէս նենգ, տենդ, տենչ,— բացառութիւն՝ ի մէնջ եւ ի ձէնջ (գրաբար), քէնք եւ հէնց (աշխարհաբար, այս վերջինները սկզբնաբար այբով):

Արդ, բառերու վերջավանկի է գիրը, բարդութեանց կամ ածանցումներու ժամանակ, կը կրէ երկու ձեւի տառափոխութիւն,

Առաջին ձեւ,— է կը դառնայ Ե:

Օրինակ՝ պարէն — պարենաւորում, (նոյն ձեւով՝ աղուէս — աղուեսացաւ):

Երկրորդ ձեւ.— է կը դառնայ Ի:

Օրինակ՝ ապաւէն — ապաւինիլ (նոյն ձեւով՝ պարտէզ — պարտիզամշակութիւն):

Այս օրէնքը ունի հետաքրքրական նրբութիւններ, զորս զանց կ՚առնեմ, — կը բաւէ միայն ըսել թէ գրաբարը կը փոխէ էն հոլովման ժամանակ, ածանցումի ժամանակ, բարդութեան ժամանակ, մինչ աշխարհաբարը անփոփոխ կը պահէ միայն հոլովման ժամանակ՝ կարգ մը գրաբարաձեւ բացառութիւններով, — գրաբար՝ Իսրայէլ — Իսրայելի, աշխարհաբար՝ Իսրայէլ — Իսրայէլի, գրաբար եւ աշխարհաբար՝ սէր — սիրոյ:

Ուրեմն, համաձայն այս օրէնքին՝ ամէն բառը կը չինէ ամենապատիւ, ամենակալ եւ հարիւրաւոր ուրիշներ ։

Դպրոցական պատանիներն ալ գիտեն թէ ամէն բարդութիւն կը կազմուի Ա յօդակապով,— բառերու ամուսնութեան պսակը կամ նարօտը: Ունինք, սակայն, բառեր՝ որոնք կ՚ամուսնանան առանց պսակի եւ նարօտի,— քար եւ սիրտ բառերու ամուսնութեամբ՝ ունինք քարսիրտ, մէկ բառ ։

Արդ, ամէն բառն ալ կը սիրէ ամուսնանալ անպսակ, (ո՛չ տէրտէրին ամէնը), պայմանաւ որ երկրորդ բառը ձայնաւոր գայ: Այս պարագային, ուշադրութի՛ւն, առանց որեւէ փոփոխութիւն կրելու մէկ կամ միւս բառը, ճիշդ ինչպէս քարսիրտ:

Օրինակ՝ ամէնօրհնեալ: Երկու բառերն ալ կը մնան անփոփոխ, բայց միացած ։

Ա՛խ, հայերէն լեզուդ իմ օրհնեա՛լ, ամէնօրհնեա՛լ, վեհից վեհագոյն: Ի՛նչ մեծութիւն եւ ի՛նչ պարզութիւն ։

Այստեղ ի՞նչ կայ որ չհասկցուի ։ Գ. Վաչեանց 40 բառ միայն գտեր է էով եւ 327 բառ՝ Եով: Առէք ձայնաւորով սկսած բառեր եւ ամուսնացուցէք ամէն բառին հետ՝ պահելով միշտ է տառը, ու քառասունը կրնաք տասնապատկել ։

Ոմանք, նման բարդութեանց ժամանակ, կը փոխեն է տառը եւ կը գրեն ամէն — ամենուրեք: Ճիշդ չէ, բայց ընդունելի է:

Ճիշդ չէ, որովհետեւ կը գրենք օրէնսդիր՝ առանց փոխելու է գիրը: Ուրեմն գրել՝ ամէնիմաց, ամէնընկալ, ամէնողորմ, ամէնուրեք:

Ընդունելի է, որովհետեւ շատ ընդհանրացած է հին մատենագրութեան մէջ, ընդօրինակողներու մեղքով ։

Գ. Վաչեանց ինծի կ՚ընդդիմախօսէ Առձեռն բառարանով: Արդ, ձեռամբարձ կը յայտարարեմ թէ կը սխալի՛ Առձեռնը՝ երբ կը գրէ ամէնաբիւր, ամէնապետ, ամէնադիւց (էջ 29),— պէտք է գրել Եով: Կը սխալի՛ Առձեռնը՝ երբ կը գրէ ամենազգի, ամենաջողակ, ամենառատ (էջ 27),— պէտք է գրել էով:

Զլմնցաւ ։ Ունինք Ս գիրով սկսած բառեր, որոնք կ՚արտասանուին ԸՍ(*) երբ բաղաձայն մը կը յաջորդէ Սին: Այս կարգի բառերն ալ կրնան ամուսնանալ ամէն բառին հետ՝ ձայնաւորի օրէնքով, — օրինակ՝ ամէն — ամէնսփիւռ : Այս՝ բառը գործածած է Ագաթանգեղոս, — հարկ եղաւ որ կրկին կարդամ Ագաթանգեղոսը, գտնելու համար տեղը (տպ. Վենետիկ, էջ 606): Արդ, կարգ մը օրինակներու մէջ ամէնսփիւռը դարձած է ամենասփիւռ (Առձեռն ունի երկու ձեւերն ալ): Ագաթանգեղոս ունի նոյնպէս ամէնուսոյց, բայց կայ նաեւ ամենուսոյց, (բարեբախտաբար ոչ ամենաուսոյց): Այս անկանոնութեանց պատճառն այն է որ Ագաթանգեղոս վկայութեան կանչելիք մատենագիր մը չէ, փաստ որ կը գտնէք Մովսէս անունը հոլովեալ՝ Մովսեսի (էջ 234), Մովսէսի (էջ 314), ու Մովսիսի, — վերջին ձեւն է միայն ուղիղը: Եւ նման ի՞նչ սխալներ, անշուշտ ընդօրինակողներու մեղքով ։

Այս ամէնը կը հաստատեն թէ ոչ վկայութիւնները կը զօրեն, ոչ ալ Առձեռնը՝ « հիմնայատակ անելու» համար ինչ որ կը սորվեցնէ հայերէն լեզուին քերականական իւրայատուկ օրէնքներով: Բայց դեռ չըսինք ամէն բան, ոչ ալ ... ամէն ։

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը վաղուան թիւով)

(*) Հայաստանի մէջ սփիւռք բառը կ՚արտասանեն սըփիւռք, արտասահմանի մէջ՝ ըսփիւռք: Արտասահմանի մէջ՝ ընդհակառակն բայը կ՚արտասանեն սըփռել, որովհետեւ երբեք բաղաձայն կը կուտակուի բային սկիզբը: Բայց բայը ի՞նչպէս կ՚արտասանեն արդեօք Հայաստանի մէջ: Զ եւ Ս. տառերու նման կազմութեանց արտասանութիւնը բնեուկ մըն է, որու քննութեան մասին՝ յարմար առիթ ։

"ՓՈՔՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ"

Դուրս ենք գալիս Լիդոյի ծովափից, որ մի քանի քիլոմեթր տարածւում է Ադրիատիկի ափին: Եղանակը ցուրտ է, փչում է քամին:

Այստեղ Հայերս բաժանւում ենք մեր զբօսաշրջիկ ընկերներից եւ վերադառնում կղզու վենետիկեան կողմն ուղղուած ափը: Մտածում ենք օրուան մնացած մասը նուիրել Ս. Ղազար կղզուն, այցելել Մխիթարեան միաբաններին ։

Դժուարութեամբ գտնում ենք փոքրիկ նաւահանգիստը: Մեզ սովորեցրել են, որ այստեղից պէտք է կանչենք կղզու նաւավարին՝ նաւակին: Սակայն մեր կանչերը մնում են անարձագանգ: Երեւում է՝ ուշացել ենք: Ցանկարծ նաւահանգիստին է մօտենում մոտորանաւակ՝ մէջը զբօսաշրջիկներ: Նրանք դուրս են գալիս դէպի ափ, իսկ մենք գործի դնելով լեզուական մեր ողջ իմացութիւնը՝ մի կերպ համոզում ենք նաւավարին, որ մեզ Ս. Ղազար կղզին տանի:

— Արմենօ՞, հարցնում է նա:

— Այո, այո, Հայ ենք,— պատասխանում ենք մենք ։

Յետոյ իմացանք, որ այս ուշ ժամին կղզի կարելի է փոխադրել միայն Հայերին, այն էլ հեռու տեղից եկածներին ։ Մենք տեղաւորւում ենք մոտորանաւակում եւ մի մեծ պտոյտ կատարելով՝ մօտենում ենք Ս. Ղազարի գողտրիկ նաւահանգստին: Դուրս ենք գալիս ափ ։

Լռութիւն: Կենդանութեան ոչ մի նշոյլ: Բայց ահա աղօտ լոյսով մթութեան մէջ գծագրւում է մի կամար, իսկ նրա տակ՝ մարդկային ուրուականներ: Ուղղութիւն ենք վերցնում դէպի այդ կողմը եւ շատ ուրախանում, որ հանդիպում ենք հայ մարդկանց ։ Իտալացի այս սպասաւորները նրանք են հրաւիրում մեզ մուտքի կողքի սպասասենեակը եւ իրենք գնում զեկուցելու մեր մասին ։ Սպասում մի քանի րոպէներ, եւ ահա մեզ է ներկայանում պատկառելի դէմքով, ծեր, տարեց մի միաբան: Հայր Քերովբէ վրդ. Զրաքեանն է՝ ընդհանուր աթոռակալը Մխիթարեան միաբանութեան ։

Իմանալով, որ Հայաստանից ենք, շատ է ուրախանում: Ներկայանում ենք Աբբահօր տեղակալին, պատմում մեր այցելութեան նպատակի մասին: Կիսամութ միջանցքներով նա ուղեկցում է մեզ դէպ

ԵՐԳԱՀԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ

Կոմիտասը հայ ազգային երաժշտութիւնը ընկալում էր ոչ իբրեւ միատարր, միաձոյլ երաժշտութիւն, այլ այնպէս, ինչպէս նա միշտ եղել է, այսինքն բաղկացած տարբեր ճիւղերից — գեղջկական երաժշտութիւն, գուսանական-աշուղական արուեստ, հոգեւոր երաժշտութիւն, քաղաքային փոլքլոր: Դրանցից ամէն մէկը, որպէս տարբեր հասարակական խաւերի գաղափարների ու ձգտումների գեղարուեստական արտացոլում, ունի իր ոճային առանձնայատկութիւնները ։ Կոմիտասն էլ դրանցից իւրաքանչիւրի նկատմամբ ունէր իր ստեղծագործական տարբեր մօտեցումը: Ըստ նրա, ազգայինի տեսակէտից ամենաինքնատիպն ու անաղարտը գեղջկական երգն է, որը եւ նա ընդունում է որպէս հիմք իր ողջ բազմաբնագաւառ գործունէութեան համար ։ Ազգայինի տեսակէտից միւս վառ արտայայտուած ճիւղը Կոմիտասը համարում էր հոգեւոր երաժշտութիւնը: Ըստ նրա, հոգեւոր եւ ժողովրդական երգերը երկու քոյրեր են ։ Նա բազմիցս զբաղուել է եկեղեցական երաժշտութեան տեսական հարցերով, կատարել այդ երգերը զանազան դասախօսութիւնների, ինչպէս նաեւ եկեղեցական ժամասացութիւնների, արարողութիւնների ժամանակ, սակայն ոչ որպէս միայն հոգեւորական, որը Գէորգեան Ճեմարանի սանից հասել էր մինչեւ վարդապետի աստիճանին: Անկախ այդ հանգամանքից, Կոմիտասը գեղարուեստական բարձր արժանիքներ էր վերագրում հայ հոգեւոր երաժշտութեանը, ինչպէս նաեւ անվիճելի պատմական մեծ նշանակութիւն, որի պատճառով հոգեւոր երգերը, մտցնում էր անգամ իր համերգային — կատարողական ծրագրերի մէջ:

Գուսանա-աշուղական արուեստի նկատմամբ Կոմիտասը անտարբեր էր ։ Դրա պատճառը թերեւս այն բանում էր, որ ժողովրդա-փրոֆէսիոնէլ այդ արուեստը ոճի եւ լեզուի տեսակէտից չունէր այն մաքրութիւնը, ինչ գեղջկականը, որ օտար տարրերը նրանցում ազգայինի հետ միշտ չէ, որ օրգանապէս մերւում էին, որ այստեղ ընդօրինակւում էին արաբական ու պարսկական աշուղական արուեստի տաղաչափական ձեւերն ու կանոնները, բացակայում գեղջկական երգերի ստեղծման ու կատարման ինքնաբուխ բնոյթը, յօրինւում համերգային կատարման, կամ այս ու այն հասարակական վայրերում հաւաքուած բազմութեանը զուարճացնելու համար եւայլն ։

Ազգային երաժշտութեան լեզուական ինքնատիպութիւնից զուրկ երգեր էր համարում Կոմիտասը նաեւ հայկական քաղաքային փոլքլորի երգերը, չունենալով տարբերութիւն նրանց գաղափարականի նկատմամբ: Այս անուան տակ նա նկատի ունէր ազգային — հայրենասիրական երգերը («Բամ, փորոտան», «Հերիք որդեակ», «Հայ ապրինք», «Հայ մնանինք» եւայլն), որոնցում վկայւում են հակումներ դէպի եւրոպական երաժշտութեան ոճային որոշակի առանձնայատկութիւնները ։

Դէպի գուսանա-աշուղական եւ դէպի քաղաքային երգերն ունեցած իր անտարբերութեամբ հանդերձ, անհրաժեշտ եղած դէպքում Կոմիտասը ձայնագրել է այդ ճիւղերից թէ մէկի, եւ թէ միւսի նմուշները՝ «Լօ լօ», «Մըծեռնակ», Շիրինի «Այղեպան, ի՞նչ ես անում», Ջիւանու «Ախ կորաւ», Ֆիգայի «Վարդ կոճիկս», Շերամի «Ալ ու ալուան ես հագել» եւ այլն: Կոմիտասի դիւանում կան նոյնիսկ նրա «Անուշ» օփերայից երկու հատուած, որոնցում օգտագործուած են գուսանական-ժողովրդական երգեր. դրանցից մէկը Սարոյի եւ Մոսիի կռուի տեսարանում օգտագործուած Շիրինի «Անհարկեաց» երգն է, միւսը չորրորդ գործողութեան մէջ Անուշի «Ախ, էն կանաչ» երգում օգտագործուած Ջիւանու «Քո փափաքով» երգը:

Ազգային երաժշտութիւնը կազմող ճիւղերի նկատմամբ Կոմիտասի ունեցած տարբեր վերաբերմունքը իր համապատասխան արտայայտութիւնն է գտել նաեւ նրա տեսական աշխատութիւններում ։ Ազգային եւ գուսանա-աշուղական արուեստի մասին Կոմիտասի մօտ գտնում ենք հատ ու կենտ կցկտուր արտայայտութիւններ, դրա փոխարէն գեղջկական եւ հոգեւոր երաժշտութիւնների մասին՝ բազմաթիւ յատուկ ուսումնասիրութիւններ, յօդուածներ, զանազան դասախօսութիւններ, որոնք հայ երաժշտագիտութեան համար ունեցան հիմնաքարային նշանակութիւն ։ Այդ աշխատութիւնների հիման վրայ զարգացաւ հայ եւ մասնաւորապէս խորհրդահայ երաժշտագիտական տեսական միտքը, որը մեր օրերում ապրում է իր ծաղկման շրջանը ։ Հիմնականում Կոմիտասը իր տեսական աշխատութիւններով գիտական դիրքերից դարձեալ պայքարում է «Հայն ինքնուրոյն երաժշտութիւն չունի» անհիմն տեսութեան դէմ ։

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

(3 Շար.)

Հացըդ, Վարդապե՛տ,
Հացըդ դառնացաւ թալկաթփի պէս,
եւ գունաթափուեց
Ու պաղ քրտինքով ճակատըդ պատուեց՝
Վանքի ծխի պէս :

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

ի թանգարան։ Այստեղ կամաց – կամաց սկսում են հաւաքուել միաբաններից մի քանիսը, վերջապէս երեւում է նաեւ ինքը Աբբահայրը՝ Հայր Սրապիոն վրդ. Ու-լուհոճեանը։ Ներկայանալով վերջինիս, մենք ներողութիւն ենք խնդրում, որ այսպէս ուշ խանգարեցինք կղզու անդորրը։

— Ի՞նչ կ'ըսէք, շատ ուրախ ենք այսքան թանկագին հիւրերու համար։ Ձեզմէ պիտի առնենք հայրենիքի կարօտը։ Մենք այստեղ, հայրենիքէն հեռու այս կղզու վրայ, կը շարունակենք պահպանել Մխիթար Աբբահօր կողմէ հիմնադրուած մեր «Փոքր Հայաստանը»։

Մենք գտնւում ենք այն սենեակում, որտեղ Բայրընը Հայոց լեզու է ուսում-նասիրել մինչեւ Ցունաստան մեկնելը։ Միւս՝ աւելի մեծ դահլիճում ցուցադրուած են հայկական դրամներ, եգիպտական մումեաներ, ձեռագրեր։ Այնուհետեւ մեզ առաջնորդում են պատկերասրահները։ Լոյսը աղօտ է։ Արագօրէն անցնում ենք բազմաթիւ պաստառների մօտով։ Մեծ մասամբ իտալական վարպետների գործեր են։ Կան նաեւ հայ նկարիչների՝ Մախոխեանի, Այվազովսկու եւ Բաշինջաղեանի պաստառներ։ Մի այլ միջանցքում նայում ենք Մխիթարեանների նկարներու հաւաքածոն։ Կայ նաեւ քանդակների բաժին, բայց ոչ այնքան հարուստ ցուցադրութիւններով։

Մեզ ուղեկցում են մի ընդարձակ սենեակ։ Այստեղ մեծ սեղանի վրայ փռուած են Խորհրդային Հայաստանից եւ այլ տեղերից ստացուած հայկական պարբերականները։ Տեսնում եմ «Սովետական Հայաստան», «Սովետական Արուեստ», «Գրուներ» եւայլ ամսագրեր։

Մեր զրոյցը դնալով աւելի աշխոյժ եւ անմիջական է դառնում։ Մխիթարեան միաբանները հետաքրքրւում են Հայրենիքի կեանքի բոլոր բնագաւառներով, մշակոյթի, տնտեսական հարցերով, Սեւանի ջրերով, մայրաքաղաքի շինարարութեամբ։ Առանձնապէս նրանց հետաքրքրում է գիտութեան եւ հայագիտութեան վիճակը, այդ ուղղութեամբ լոյս տեսած գրականութիւնը. Գարգւում է, որ մեր հրատարակութիւնները թէեւ ստանում են, բայց որոշ բաներ, ինչպէս օրինակ՝ հայ ժողովրդի պատմութեան դասագրքեր, նրանք չունեն։

Միաբաններից մէկը, որ զբաղւում է Հայաստանի աշխարհագրութեամբ, հարցնում է թէ ֆիզիքական ինչ նոր քարտէզներ են լոյս տեսել, միւսը՝ Տայեան վարդապետը, որ մասնագէտ է հայ երաժշտութեան, հետաքրքրւում է Հայաստանում այդ ուղղութեամբ կատարուող ուսումնասիրութիւններով։

Բացում ենք մեր պայուսակը եւ մատուցում մեր յուշանուէրները՝ գրքեր, պարբերականներ, Հայաստանի պատմական ու խորհրդ. շրջանի ճարտարապետութեան լուսանկարներ եւայլն։ Այդ բոլորն ընդունւում է մեծ շնորհակալութեամբ եւ հետաքրքրութեամբ։

— Այս էլ Հայրենիքի հողի հիւթը, — ասում ենք մենք, դնելով սեղանին մի քանի շիշ գինի եւ կոնեակ։

Միաբանները հիւրասիրում են մեզ այլ խմիչքներով եւ վարդի անուշով։

— Ահիկա մեր պատրաստածն է, — ասում է աբբահայրը։

Մի այլ սենեակում ցոյց են տալիս մեզ Մխիթար աբբահօր արձանի նախագիծը. իմանալով, որ քանդակագործ եւ ճարտարապետ կայ մէջներս, հարցնում են մեր կարծիքը։ Ցոյց են տալիս միաբաններից մէկի գլխաքանդակը, որ եւ Քոչարի գործն է։

Արդէն ուշ երեկոյ է, ժամանակն է հրաժեշտ տալու։ Պատուոյ հիւրերու տոմարին մէջ թողնում ենք մեր մակագրութիւնները։ Իմանում ենք, որ այս տարի կղզին յաճախել են 17.000, նոյն թւում երեք հազար հայ զբօսաշրջիկներ։

Հրաժեշտից առաջ ցանկանում ենք տեսնել տպարանը։ Ցօժարութեամբ մեզ ընկերանում է միաբանների ամբողջ խումբը, եւ իջնում ենք տպարան։ Մի մեծ դահլիճ է՝ տպագրական մեքենաներով։

Ցոյց են տալիս եւ նուիրում մեզ իրենց տպարանի արտադրանքի նմոյշները։

Պատի տակ շարուած են տպագրական մեքենաներ, որոնք արդէն հանուած են գործածութիւնից։

— Ասոնք ժամանակից են եղած Հայր Ալիշանի աշխատութեանց հրատարակման։

Կղզում միաբանութեան թիւը հասնում է մինչեւ երեսուն հոգու, բացի այդ ճեմարանում սովորում են 26 աշակերտ։ Սպասարկող անձնակազմը, նոյն թւում եւ տպարանի բանուորները, ամէն օր աշխատանքի են գալիս կղզի եւ վերադառնում։

Բոլորս միասին դուրս ենք գալիս նաւահանգիստ, ուր ջրի վրայ երեւում է Վենետիկից հրաւիրուած մոտորանաւակը։ Հրաժեշտ ենք տալիս մեր հիւրընկալներին։

Նաւակը պտոյտ կատարելով, դուրս է գալիս բաց ծով։ Նաւահանգստում դեռ կանգնած են միաբանները՝ «Փոքր Հայաստանի» բնակիչները։ Հայրենիքից այդչափ հեռու, մի փոքր կղզու վրայ գիտնական այս միաբանները որպիսի մեծ ծառայութիւններ են մատուցել հայ ժողովրդի պատմութեան եւ մշակոյթի ուսումնասիրութեանը։ Եւ այժմ էլ Մխիթար աբբահօր օջախը, որ առեղծուել է մօտ 250 տարի առաջ, շարունակում է ծխալ ....։

Վ. ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ,
(Ճարտարապետ)

«Սով. Հայաստան ամսագիր»

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ, (Յառաջ)— Ընկալեալ գեղեցիկ սովորութեամբ մը, ամէն տարուան նման, այս տարի եւս, Յուլիս 12ի Կիրակին, «Հայաստան» ենթակոմիտէն կազմակերպած էր դաշտահանդէս մը՝ ի յիշատակ հայ ազատագրական շարժման՝ անթիւ ու անմեռ հերոսներուն։

Հայրենակիցներու կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր՝ դաշտավայր։

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Կարապետ Ճանիկեան՝ գրաւոր ուղերձով մը, շեշտեց հերոսները փառաւորելու, անոնց գաղափարականով ներշնչուելու եւ սխրագործութիւններովը խանդավառուելու անհրաժեշտութիւնը։

«Հայութեան այդ անձնուրաց զաւակները աւելցուց նախագահը — իրենց հերոսական գործերով ու մանաւանդ գաղափարական առաջինի կեցուածքով ոչ միայն ստատարողները եղան մեր ազգային պետականութեան, այլեւ մեր ժամանակակից պատմութիւնը վերածեցին հերոսամատեանի մը»։

Եզրակացնելով՝ կոչ ըրաւ ընդհանրապէս ներկաներուն եւ մասնաւորապէս երիտասարդութեան որ արժանաւոր յաջորդները դառնան՝ մեր հերոսներուն հետեւելով մեր անձնուրացներու գաղափարականին։

Գործադրուեցաւ կոկիկ այլ խանդավառ գեղարուեստական յայտագիր մը։

Յայտագրի յաջողութեան, ի միջի այլոց սատարեցին ընկերուհի եւ ընկեր Ցարութիւնեան եւ Սօնա Ճանիկեան։

Օրուան բանախօսն էր՝ ընկեր Ժ. Միրիճեան։ Հերոսները փառաւորելու միակ ձեւն է ըսաւ ան, հետեւիլ անոնց իտէալին, շարունակել գործ մը, զոր սկըսան մեր երկրի արի զաւակները եւ որ սակայն դէպքերու բերումով՝ մնաց կիսատ։

Ներկայ Հայութիւնը՝ արտերկրի թէ հայրենի, սրբազան պարտականութիւնը ունի տէր կանգնիլ մեր ազգային իտէալին հայ ազատագրական շարժման այդ լին, որուն ամէնէն մեծ նուիրեալները եղան հերոսները։

«Ամբողջական Հայաստան, ամբողջական հայութեամբ» գաղափարը պէտք է մեզմէ ամէն մէկուն հաւատամքը դառնայ եւ ոչ թատախաղ մը։

Խանդավառ եւ զուարթ ներկաները գըւարճացան մինչեւ ուշ երեկոյ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՅԱՒԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸՆ ԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Գոմոնի Թաղ. Խորհրդոյ անդամներէն Գ. Մինաս Երամեան, որ ինը ամիսէ ի վեր խլիրդի անողոք հիւանդութենէ կը տառապէր, հակառակ եղած բժշկական ամէն խնամքի, Յուլիս 17ի անցաւ կատաղութենէն տարուած։

ՌՈՒՍ ԴԵՐԱՍԱՆԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

★

Կէորկի Թովսթոկոնով, ժողովրդային դերասան, Լենինեան շքանշանակիր եւ բեմադիր Լենինկրատի պետական թատրոնին, վերջերս, Ազգերու Թատրոնին իր մասնակցութեամբ եկած էր Փարիզ։ Այժմ, վերադարձած իր երկիրը, «Իզվեստիա»յի մէջ հրատարակած է երկար յօդուած մը Ֆրանսական թատրոնին մասին, ուր ի միջի այլոց կը գրէ.—

«Ժիմնազ թատրոնին մէջ ներկայացուած «Համեղ ապուրը» կատակերգութիւնն է որ վարիզեան հասարակութեան մէջ մեծ հետաքրքրութիւն է արթնցուցած։ Խաղը՝ գրուած խրապաշտ ոճով մը, տարրկայօրէն կը մասնանշէ ժամանակակից քաղքենի բարոյականութիւնը»։

Մնջկատակի վարպետ՝ Մարսել Մարսոյի մասին գրուատական տողերէ ետք, Թովսթոկոնով չի ծածկեր այն բաւարարութիւնը զոր ստացած է դիտելով Ժան Լուի Պարոյի Փալէ Ռուայեալ թատրոնին մէջ ներկայացուցած «Լա վի Փարիզիէննը», եւ կը գրէ.—

«Պարօ հոյակապ կերպով պատկերացուցած է Նափոլէոն Գ.ի շրջանի կեանքին ճոխութիւնը եւ խօլարշաւ ընթացքը այդ ժամանակաշրջանի դեխութեան եւ կինարրուքին։

«Ներկայ հասարակութիւնը համակրանքով կը դիտէ խաղը, ինչ որ կը հաստատէ թէ Ֆրանսացիները կը վերյիշեն անցեալը եւ կը բաղդատեն զայն իրենց ներկային հետ»։

Եւ կը շարունակէ.

«Շատ մը ներկայացումներու դտնուեցայ, սակայն չկրցայ հասկնալ Ֆրանսացի ժողովուրդին այժմու կեանքը, ոչինչ կրցայ գիտնալ անոր մտահոգութիւններէն, անոր ցաւերէն եւ անոր ուրախութիւններէն։ Այս բոլոր ներկայացումները յոյժ թեթեւ են եւ առանց խորունկ մտածողութեան եւ չեն պատկերացներ ֆրանսական ընկերութեան ներկայ կենցաղը, մանաւանդ աշխատաւոր խաւին»։

Այնուամենայնիւ ռուս դերասանը կը հաստատէ թէ՝ «Ֆրանսացիները այլեւս շատ չեն յաճախեր Քազինօ տը Փարի, եւ զայն լքած են օտար այցելուներուն, պարապայ մը՝ որ պատիւ կը բերէ իրենց»։

Ուրբաթ առաւօտ աւանդեց իր հոգին, 65 տարեկանին։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Շաբաթ, ընտրեալ բազմութեան մը ներկայութեան, Գոմոնի եկեղեցին, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Ժիւլիէնի գերեզմանատան իր յատուկ դամբարանին մէջ։

Հանգուցեալը, ընիկ Զէնկիլէրցի, հանդարտաբարոյ, պարկեշտ անձ մըն էր։ 1919–20ին մասնակցած էր հեյլէն բանակի գործողութեանց իր բնագաւառի շրջանին մէջ, իբրեւ կամաւոր, իր բազմաթիւ ընկերներուն հետ։

Լ. Ճ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԼՌԱՆ ՋՐԱՂԱՑԸ

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Մառթէն ծերունի Դաւիթին, որ գաւիթ մտած էր, մինչեւ ոսկորները թրջուած.

— Տէր, ըսաւ, Դաւիթ աչքին ծայրովը, fauFeuilին երեսնակին տակէն դիտելով զայն... Քսանութ երկար տարիներու ծառայութեան պատճառով է որ ... եւ որովհետեւ ձեր հանգուցեալ հայրը միշտ բարի եղած էր ինծ հանդէպ ...

— Ատիկա ինծի պատմելու համա՞ր է, որ գիս արթնցուցիր գիշերուան կէսին ։

— Այո, բայց պատճառը այն է որ այս գիշեր, երբ արթնցայ եւ լսեցի անձրեւին տարափը, ես ինծի ըսի, մտահոգ, թէ դռնակները չէին վերցուած... ինչ որ շատ ջուր հաւաքելու պատճառ պիտի դառնար, եւ վաղը պիտի չկրնայինք աղալ ...

— Հինգ հարիւր անգամ չե՞մ ըսած քեզի, անասուն, պոռաց Մառթէն, թէ պէտք է դռնակները վերցնել սառնահալքի ժամանակ միայն։ Ջուրերու միջոցին աւելորդ աշխատանք է.

— Այդպէս ալ չըրի՞ ես, պատասխանեց Դաւիթ.

— Ահա... ինչ կ'ուզես հապա.

— Որովհետեւ, երբ սահանք գացի, երկու սիրահարներ նշմարեցի նըրակամուրջին վրայ ...

— Եւ ատոր համա՞ր է որ ...

— Եւ այն ատեն, ես ինծի ըսի թէ ամօթ մը, գայթակղութիւն մըն էր ատիկա, եւ թէ չէր կրնար տեւել ...

— Թող որ սիրեն զիրար, գրողը տանի.

— Եւ թէ պարտաւոր էի ատիկա ըսել իմ տիրոջս... թէ Պ. Ժան եւ մեր Տիկինը ...

Անիկա չի կրցաւ շարունակել. իր տիրոջ ձեռքը կոկորդէն բռնեց զայն.

Ի՞նչ կը կատարուի Մառթէնի մէջ ... Դժբախտը. դէմքը կապկապուտ կը դառնայ եւ կը կծկուի, ճակատին երակները կ'ուռին, աչքերը կարծես կ'ուզեն դուրս ելլել ակնակապիճներէն. Ճերմակորակ փրփուր մը երեւցաւ իր շրթունքներուն անկիւնը.

Ցաւագին ձայն մը հանեց, շնագայլի մը ոռնումին նման, եւ, ձգելով Դաւիթի օձիքը, ցնցումով մը երկու կտորի պատռեց իր շապիկին օձիքը... Խորունկ մը շնչեց երկու երեք անգամ, շնչահեղձ մարդու մը նման, յետոյ շղթայազերծ յանկարծական ուժգնութեամբ մը մռնչեց.

— Ո՞ւր են... Ա, անոնց պիտի սորվեցնեմ ... fomExm խաղացին ինծի ... քթիս խնդացեր են ... Ո՞ւր են որ ճզմեմ զանոնք. տեղին վրայ ճզմեմ.

Անիկա խլեց լապտերը ապշահար Դաւիթի ձեռքերէն, եւ դուրս նետուեցաւ։ Անյայտացաւ սայլատան մէջ եւ նորէն դուրս եկաւ. գլխուն վրայ կը պտըտցնէր կացինի մը երկաթը ... երկու երեք անգամ դարձուց լապտերը թեւին վրայ եւ զայն իրմէն հեռու նետեց, ջուրին մէջ տեղ, յետոյ խոյացաւ դէպի սահանք ...

— Մէկը կուգայ, մրմնջեց Կէրթրուտ, աւելի մօտէն սեղմուելով Ժանի.

— Անշուշտ բան մը ունին ընելիք դռնակներուն վրայ, պատասխանեց անիկա, նոյն եղանակով։ Մի շարժիր եւ մի վախնար։

Մութ ձեւը կը յառաջանար արագօրէն ... կենդանիի մռնչիւնին նման ճիչ մը խզեց գիշերը, տիրապետելով փոթորիկի որոտումին։

— Մառթէնն է, ըսաւ Ժան, քանի մը քայլ եաեւ ընկրկելով։

Բայց շուտով ուղիղ կանգնեցաւ, թեւերովը շրջապատեց Կէրթրուտը եւ իրեն հետ քաշեց տարաւ դէպի սահանքի կազմածին մօտ, ուր երկուքն ալ կծկուեցան աւելի թանձր ստուերին մէջ։

Անոնց շատ մօտէն, իրենց գլխուն հաւասար բարձրութեան վրայէն Մառթէն անցաւ կատաղութենէն տարուած։ Կացինը, որ կը ճօճէր, կը պսպղար այն տկար լոյսէն զոր ճերմակ փրփուրը կ'արձակէր։

Սահանքին միւս կողմը կանգ առաւ անիկա։ Կարծես ակնարկով կ'ուզէր քննել այն ընդարձակ դաշտագետինը որ կը տարածուէր առանց ծառի եւ մացառի, մխրճուած միօրինակ մթութեան մէջ։

— Պահակ կեցիր ջրաղացի սահանքին մօտ, Դաւիթ, պոռաց անիկա դէպի տան կողմը, որոտագոչ ձայնով մը։ Մարգագետնին մէջ են, հոն է որ պիտի բռնեմ զանոնք ...

Ժան սարսափի բացագանչութիւն մը արձակեց. հասկցաւ իր եղբօր դիտաւորութիւնը. անիկա կ'ուզէր բարձրացնել շարժուն կամուրջը, երկուքը մէկ արգելափակելու համար կղզին մէջ... Եւ ճիշդ Կէրթրուտի ետին էր որ կախուած էր շղթան, այն շղթան զոր պէտք էր քաշել կամուրջը բանալու համար։

Իր առաջին մտածումն էր. «Պաշտպանէ կինը.» ինքզինք ազատեց Կէրթրուտի բազուկներէն եւ մէկ ոստումով անցաւ գետեզերքի զառիթափէն, իբրեւ զոհ ներկայանալու համար իր եղբօր կատաղութեան առջեւ։

Հ. ԶՈՒՏԷՐՄԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Նիքսըն.— «Շատ բան գիտէք, անկասկած, բայց ամէն բան չէք գիտեր»։

Խրուշչեւ.— «Դուք ալ համայնավարութեան վրայ, անկէ փախնալէ զատ, ուրիշ բան չէք գիտեր»։

Փողոցը պտըտած ատենը, Նիքսըն ամերիկեան միամիտ սովորութեամբ փոքրիկի մը «չուինկ կըմ» եւ Վասիլի անունով միս կշռող բանուորի մը հարիւր րուբլինոց մը կուտայ։ Առաջինը վարանելով կ'առնէ ծիւթը։ Իսկ երկրորդը՝ Նիքսընի սպասած շնորհակալութեան խօսքին տեղ, զայրոյթով կը պատասխանէ՝ «ողորմութեան պէտք չունիմ»։ Այս միջադէպը բաւական աղմուկ հանած է Մոսկուայի մէջ։ Վասիլի բողոքի նամակ մը ղրկած աշխատաւորներու ընկերակցութեանց Թըռուտ պաշտօնաթերթին, իր զարմանքը յայտնելով «կաշառման այս փորձին համար»։

Շաբաթ առաւօտ, Նիքսըն տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անաստաս Միկոյեանի հետ, խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը երկու երկիրներու առեւտրական փոխյարաբերութիւններն էին։ Մամուլը դիտել կուտայ որ խորհրդային բոլոր ղեկավարներէն, Ամերիկացիները ամէնէն աւելի Միկոյեանին կը հաւնին։ «Ոչ ոք կը տարակուսի, կը գրէ «Փարի - Փրէս», որ նրբամիտ եւ փայլուն Հայը միլիառատէր եղած կ'ըլլար եթէ Ամերիկա ապրէր»։

Կիրակի օր կարեւոր խօսակցութիւններէն առաջ Խրուշչեւ նաւով պտոյտ կը կազմակերպէր Մոսկովայի վրայ։ Ամէն անգամ որ նաւը կ'անցնէր ծովափի առջեւէն ուր բազմաթիւ Մոսկուացիներ լողանք կ'առնէին, Խրուշչեւ կեցնել կու տար նաւը եւ ցոյց տալով լողանք առնողները կ'ըսէր Նիքսընի — «Նայեցէք գերիները»։ Այս «կատակը» կրկնուեցաւ ութ անգամ եւ ի վերջոյ Նիքսըն, սրտնեղած, ըսաւ.— «Իսկապէս կը հիանամ ձեր վրայ, Պ. Խրուշչեւ ուքանչելի էք քարոզչութեան համար եւ առիթ չէք փախցներ»։ Մակոյկին մէջ կային նաեւ Կոզլով եւ Միկոյեան։

Իրիկունը, Խրուշչեւի Տաչային մէջ տեղի ունեցած են գլխաւոր խօսակցութիւնները որոնց մասին սակայն յայտնի ոչ մէկ բան կար երկուշաբթի առտու։

Նիքսըն դիտել տուած է Խրուշչեւի թէ իր բնակավայրը շատ աւելի մօտիկ է քան Նախագահ Այզընհաուըրի Քէմփ Տէվիտը որ երկու ժամուան ճամբայ մըն է Ուաշինկթընէն. Խրուշչեւ անմիջապէս պատասխանած է.— «Հոս եթէ երկու ժամ երթաք, արջ կը գտնէք»։

Լեհաստանի Հանրապետութեան Նախագահին հրաւէրին վրայ, Նիքսըն որոշեց Լեհաստան այցելել։ Օգոստոս 2ին, Միացեալ Նահանգներու փոխ-նախագահը Վարշաւա պիտի հասնի եւ տեսնուի Վլատիսլաւ Կոմուլքայի հետ։ Ամերիկեան շրջանակները մեծ կարեւորութիւն կուտան այս այցելութեան, եւ կը նկատեն որ 1956էն ի վեր Լեհաստան կրցած է որոշ ինքնավարութիւն մը ունենալ, այս հրաւէրն ալ ցոյց կուտայ որ Լեհաստան տարբեր է միւս արբանեակներէն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Գրիգոր Նաթուրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները։

Սերաստիոյ Նահանգային «Միութիւն» Ուսումն.ի Մարսէյլի մասնաճիւղին ու իր թաղի Սէն Լու Կրան Փէնի եկեղեցւոյ եւ դպրոցի։ Խորաքանչիւրը զանձած է իր բաժինը։

Պ. Պ. Կիւլեան Ղազար հազար ֆրանք, Ծերունեան Արամ հազար, Երէցեան Հըմայեակ հազար, Գետիկեան Եղիշէ հազար, 500 թաղին դպրոցին համար, Մարտիրոսեան Հայկազ 500, թաղի եկեղեցւոյ պայծառացման 500 ֆրանք։ Գումար 4500 ֆրանք։

Միութիւնը ստացած է նաեւ Պ. Ժան Ալանեանէ Պուլնիր ժիւ Մէր Հայ լեզուի օրուան առթիւ երկու հազար ֆրանք։

×

Տիկին Մ. Աթմաճեան (Լը Շըվալիէ) Մուրատ Ռափ. Միութեան Հայ լեզուի օրուան առթիւ նուիրեց «Սզատր Տարիներ» հինգ օրինակ։ Այս առթիւ Միութիւնը կը յայտնէ իր շնորհակալութիւնը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան։ Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը։

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն ղոհացում պիտի չտրուի. նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ բատեղծել։

Մեր հատազնորդ ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր.։

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը։

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՐԱՏՈՒԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այսօր երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 22ին, Փարիզի հեռատեսիլէն պիտի երգէ՝

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

(Ձեզի համար երաժշտութիւն» յայտագրին ընթացքին։

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ամբողջ երեք օր, Սէն - Լուի մէջ (Պուլվ. Կրան - Փէն)

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, կազմակերպութեամբ՝ Հ. Ե. Ակնունի ենթակոմիտէի եւ «Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին։

Ա.— 31 Յուլիս, Ուրբաթ գիշեր ժամը 21ին։ Երաժշտահանդէս մասնակցութեամբ Անտրէ Րէնարի եւ ութ ուրիշ երգիչներու։

Բ.— 1 Օգոստոս Շաբաթ կէսօրէ ետք Մանկական խաղեր, ղեկավարութեամբ՝ ընկեր Քէֆէվեանի, Պուլի մեծ մրցում։

Coupe D. MATALON

Conseiller Géneral du 10ème Canton

15.000 ֆրանք, Ա. մրցանակ։

Camp. " La Germaine "

Նոյն գիշերը ժամը 9.30ին պարահանդէս

Orchestre Pierre VIGNAL

Գ.— Կիրակի առաւօտ՝ հոգեհանգիստ թաղի ննջեցեալ ընկերներու յիշատակին։

Ժամը 11ին, ժողովրդային հաւաքոյթ, եկեղեցիի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Պ. Պ. Յ. Պապիկեանի, Յ. Ազայեանի, Տ. Թադոյեանի, Ա. Քէօսէեանի, Կ. Փօլատեանի եւ Ժ. Միրիճեանի։

Կէսօրին՝ գինեձօն եւ ճաշ ի պատիւ Տ. Մաքալոնի եւ Իրմա Ռափիւցցիի (Պուշ-Տիւ-Ռոնի Ծերակուտական) եւ միւս հիւրերուն, Պ. Զուգուրեանի ագարակը։

Կէսօրէ ետք — դաշտահանդէս, երգ, արտասանութիւն, ինչպէս նաեւ քըքջալիր զաւեշտ մը, հայկական պարեր Սէն Լուի Սիամանթօ խումբին կողմէ։

Ֆրանսերէն եւ հայերէն կ'երգեն՝

Suzy TOM

Révélation de l'Emission Paris-Cocktail

Charly Soavi

La Voix d'Or du Music-Hall

Գիշերը, ժամը 21ին պարահանդէս Քամփ. «Լա Ժէրմէն»։

Ճաշի մասնակցութիւն 800 ֆրանք։ Քաղաքը՝ Ա. Քէօսէեանի մօտ, Ֆօթօ

Նախօրօք արձանագրուիլ՝ Րէքս եւ շրջանները՝ Հ. Յ. Դ. մարմիններուն մօտ։

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 - 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան։

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով։

Դիմել՝ 1 Պուլվ- տիւ Նօր, Լը Րէնսի։

Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

15 - 16 տարեկան տղայ մը աշխատելու համար կաթնեղէն - հաւեղէնի (Քրէմը - րի - վօլայ) խանութի մը մէջ, հայ ընտանիքի մը հետ։ Բնակութիւն եւ ուտելիք ընտանեկան միջավայրի մէջ։ Գրել կամ անձամբ դիմել թերթիս վարչութեան։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒԼԻՍ — MERCREDI 29 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 84[illegible] — 35EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4356

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Միայն տնտեսական — ելմտական չէ տագնապը, որուն ենթարկուած է Թուրքիա տարիներէ ի վեր :

Աւելի ծանր է ներքին ընկերային — քաղաքական տագնապը :

Մուսթաֆա Քեմալ տապալելով սուլթան — խալիֆայի միապետական վարչաձեւը՝ յաւակնութիւնն ունէր ժողովրդավար կարգեր հաստատելու երկրին մէջ :

Իրականութիւնն ա՛յն է, որ ոճրագործ Իթթիհատի միահեծան իշխանութիւնը փոխարինուեցաւ Հալք կուսակցութեան մենատիրութեամբ: Ինքզինքն Աթաթիւրքի տիտղոս տալով, Մ. Քեմալ իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուց ամէն իշխանութիւն, կռթնած իր հիմնած միակ կուսակցութեան վրայ :

Իսմէթ Ինէօնիւ շարունակեց Աթաթիւրքի քաղաքականութիւնը, աւելի դաժան եւ բռնատիրական միջոցներով :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին էր, որ Թուրքերը «Եւրոպային դարձած՝ ուզեցին սերտ յարաբերութիւններ մշակել արեւմուտքի հետ, մաս կազմելու համար «ազատ աշխարհ»ին:

Սակայն ազատ աշխարհ կը նշանակէ վարչաձեւ մը՝ հիմնուած ժողովրդավարական սկզբունքներու վրայ :

Հալք կուսակցութեան վարչաձեւը իր սահմանադրական պիտակին տակ ուրացումն էր ժողովրդավարական սկզբունքներուն :

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը եւ անոր հետեւելով Հիւրիյէթ ու Միլլիյէթը բատեղծուեցան փուշի փշելու համար արեւմտեան դաշնակիցներու աչքին :

Թուղթի վրայ ժողովրդավարական վարչաձեւով կը կառավարուի Թուրքիա, սակայն իրականութեան մէջ Մէնտէրէս իրրեւ մենատէր արժանաւոր յաջորդն է Մուսթաֆա Քեմալի եւ Իսմէթ Ինէօնիւի:

Երբ 1950ին իշխանութեան գլուխ եկաւ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, եւրոպական, մանաւանդ ամերիկեան թերթերը բառ չէին գտներ մինչեւ երկինքները բարձրացնելու համար Թուրքիան :

Այդ օրերուն Քորէայի պատերազմին թրքական զօրագունդի մը մասնակցութիւնը իւր քսեց Մէնտէրէսի կառավարութեան հացին: Միջազգային դիւանագիտութեան սակարանին մէջ թրքական արժեթուղթերը ամէնէն սուղ գինը արձանագրեցին:

Մերձաւոր Արեւելքի անստոյգ եւ շփոթ կացութիւնը մեծապէս կը մտահոգէր Ատլանտեան Ուխտի դաշնակիցները, որոնք կ'ուզէին հաստատուն դիրքեր ապահովել այդ ճակատին վրայ :

Կը կարծէին թէ Թուրքիան իր «դեմոկրատ» կառավարութիւնով կը ներկայանար իբրեւ ամէնէն վստահելի տարրը արեւելեան կողմն աշխարհի :

Այս թիւր կարծիքին հետեւանքով էր, որ Անգարայի կառավարութիւնը յաջողեցաւ մտնել Եւրոպայի Խորհուրդին եւ Ատլանտեան Ուխտին մէջ:

Պալքանեան Ուխտէն վերջ կեանքի կոչուեցաւ Պաղտատի Ուխտը (24 Փետրուար 1955ին): Այս երկու Ուխտերուն ալ հիմնաքարը կը կազմէր Թուրքիան :

Քանի՛ յաջողութիւններ արձանագրեց արտաքին ճակատին վրայ, ա՛յնքան խիստ սեղմումներու ենթարկեց ներքին ճակատը :

Ժողովրդավարական սկզբունքները արմատէն ջնջուած են: Չկայ մամուլի ազատութիւն: Ընդդիմադիր թերթերը չեն կրնար 'ոեւէ քննադատական յօդուած գրել կառավարութեան դէմ՝ առանց պատիժի ենթարկուելու :

Չկայ հաւաքոյթի ազատութիւն: Հալք կուսակցութեան վարիչները — Ինէօնիւէն սկսեալ — չեն կրնար ազատօրէն խօսիլ հրապարակաւ : Դեմոկրատները ոստիկանութեան աջակցութեամբ՝ կը խանգարեն ընդդիմադիրներու հաւաքոյթները: Ցաճախ բռնի միջոցներու դիմելով :

Ազատ չեն ընտրութիւնները: Դեմոկրատները պետական մեքենան կ'օգտագործեն մինչեւ յետին գիւղերը՝ իրենց թեկնածուները պարտադրելու համար :

Հալքի երեսփոխանները չեն կրնար տեսակէտ պաշտպանել ազգային ժողովին մէջ: Իրենց խօսքը ագմուկներու մէջ կը խեղդուի եւ կափամարտով կը վերջանայ :

Ներքին տագնապը օրէ օր աւելի կը խորանայ եւ ընդդիմադիր ճակատը կը զօրանայ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՅՈՅՍԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ՀԱՄԱՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

★

Կրոմիքօյի մէկ նոր առաջարկը պատճառ դարձաւ որ նոր յոյսեր ծագին Ժընեւի ժողովին համար եւ լաւատեսները մտածեն նոյնիսկ թէ ամէն բան կորսուած չէ :

Երկուշաբթի օր բաժակ մը թէյի շուրջ հաւաքուած էին Արտաքին չորս նախարարները, Սելվին Լօյտի բնակարանը :

Ինչպէս գրած էինք, այս հանդիպումէն առաջ տեղի ունեցած են կարգ մը ուրիշ հանդիպումներ որոնց ամէնէն կարեւորն էր Կրոմիքօ — Լօյտ ճաշը:

Ծանօթ է որ Անգլիացիք ամէն գնով կ'ուզեն փրկել Ժընեւի ժողովը եւ ապահովել վերին ժողովի գումարումը, որ գլխաւոր նպատակն է Խ. Միութեան : Այս վերջինը միշտ օգտուած է ղեկավարներու ժողովներէն եւ համբ բերանը մը — նացած է : Կը յիշէ Եալթան, Փոցտամը եւ գիտէ թէ նման ժողովներու մէջ աւելի դիւրին ձեռք կը ձգէ իր ուզածները քան անվերջանալի եւ երկրորդ աստիճանի հանդիպումներուն մէջ: Այս նկատումով է մանաւանդ որ վերջին վայրկեանին ալ Կրոմիքօ փոքր դիջումներ կ'ընէ որպէսզի չպատահի Ամերիկայի բանդր — Եթէ Ժընեւը ձախողի, աւելորդ է վերին ժողովը

Ի՞նչ է Կրոմիքօյի նոր առաջարկը : Խ. Միութեան արտաքին նախարարը կը թելադրէ որ երկու կողմերը թղթածրար մը պատրաստեն ճշդելով իրենց դիրքը : Կրոմիքօ չուզեր լիակատար նիստ մը այս հարցը քննելու համար, աւելի նպատակայարմար կը գտնէ մտերիմ հանդիպումները: Փորձագէտները անմիջապէս գործի լծուեցան եւ եթէ շուտ վերջացնեն, Չորեքշաբթի իրիկուն իսկ տեղի կ'ունենայ անպաշտօն հանդիպում մը: Շահեկան կը նկատուի գիտնալ թէ Ռուսերը ի՞նչպէս պիտի ներկայացնեն խնդիրը :

Մինչ կը սպասուի այս փաստաթուղթերուն, տարակարծութիւնները աւելի կը բնորոշուին Ամերիկացիներուն եւ Անգլիացիներուն միջեւ :

Արտաքին նախարար՝ Հերթըր, որ անցեալ օր վերադարձաւ Պերլինէն, աւելի քան երբեք հաստատամտութիւն ցոյց կուտայ, կ'ուզէ որ Ռուսերը անպայման ճանչնան արեւմտեան իրաւունքները Պերլինի մէջ: Սելվին Լօյտ եւ վարչապետ Մաքմիլըն չեն կարծեր որ Խ. Միութիւնը ընդունի նման պայման մը եւ տայ այն ապահովութիւնը թէ արեւմտեան ուժերը կրնան միշտ իրենց իրաւունքները պահել Պերլինի մէջ :

Երբ վերջերս յայտնուեցաւ թէ Արեւելեան վերին ժողով մը տեղի պիտի ունենայ Օգոստոսի սկիզբը, արեւմուտքը իր կարգին որոշեց ժողով մը գումարել: Համաձայն քաղաքական լաւատեղեակ շրջանակներուն, այս ժողովը՝ Մաքմիլըն — Տը Կոլ — Այզընհաուըր տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբերի առաջին օրերուն :

Քաղաքական այս պայմաններուն մէջ, Արեւմտեան Գերմանիան ալ կը մտահոգուի: Կը թուի իրեն թէ լքուած է որոշ չափով եւ կ'աշխատի ինք իր գլխուն ճարը տեսնել: Այս մտահոգութեանց պատճառով է հաւանաբար որ կիսապաշտօնական «Տի Վելթ» թերթը կը գրէ թէ, ի մօտոյ, դաշնակցային Գերմանիան ոչ — յարձակողական դաշինք մը պիտի առաջարկէ Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ հետ: Նման համաձայնութիւն մը փաստաւոր յաղթանակ մը կ'ըլլայ Պոնի կառավարութեան համար որ այդ ձեւով գործնականօրէն պաշտպան կ'ըլլայ արեւելեան Գերմանիան :

Իտալիան ալ իր կարգին ունի որոշ մտահոգութիւններ: Երկուշաբթի օր Ժընեւ հասաւ Արտաքին նախարար՝ Փելլա : Այս ձեւով Իտալիա կ'ուզէ հասկցնել արեւմտեան իր բարեկամներուն թէ միշտ ներկայ է եւ միջազգային հանդիպումի մը պարագային պէտք չէ զինքը անտեսել, այլ ընդհակառակն Փելլա կ'ուզէ ապահովել իր երկրին մասնակցութիւնը լրիւ իրաւասութիւններով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԻՔՍԸՆԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

■

Միջազգային մամուլը գիտել կուտայ թէ Մ. Նահանգներու փոխ — նախագահին տրուած խանդավառ ընդունելութիւնը եւ վայելած համակրանքը Խ. Միութեան մէջ, գլեցին անցան Անգլիոյ վարչապետին վայելած ժողովրդականութիւնը, երբ Մաքմիլըն Մոսկուա գնաց, ասկէ հինգ ամիս առաջ :

Լենինկրատի մէջ, Նիքսըն արժանացաւ յացառիկ ընդունելութեան մը: Հարցապնդուելով լրագրողներու կողմէ, Նիքսըն յայտարարեց, անդրադառնալով Խրուշչեւի հետ իր ունեցած խօսակցութեանց .

— « Երէկ շահեկան զրոյց մը ունեցայ Վարչապետ Խրուշչեւի հետ: Տեսանք որ շատ մը հարցերու շուրջ նոյն կարծիքը չունինք, բայց փորձեցինք դիրքեր համոզել .Ամէն պարագայի մէջ համաձայնեցանք այն կէտին շուրջ թէ մեր տարակարծութիւնները պէտք է լուծուին սեղանի մը շուրջ եւ ոչ թէ պատերազմական դաշտի մը վրայ»:

Քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ Նիքսըն նոր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Խրուշչեւի հետ, իր մեկնումէն առաջ: Այս նոր տեսակցութեան ընթացքին, Նիքսըն հաւանաբար Այզընհաուըրի վերջին հրահանգներով երթայ: Այս կարծիքն իսկ այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ Նիքսըն նոր իրաւասութիւններ ունի եւ իր առաքելութիւնը նոր սահմանում մը ստացած է :

Նիքսըն — Խրուշչեւ տեսակցութիւնը մէկ կողմէն, Կրոմիքօյի որոշ զիջումները միւս կողմէ, պիտի դիւրացնեն եւ աւելի հաւանական դարձնեն վերին ժողովը:

Մոսկուայի Փրաւտան, որ երկուշաբթի լոյս տեսնող միակ խորհրդային օրաթերթն է կարճ զեկոյց մը կը հրատարակէ, «Թասս » գործակալութեան, որ կը շեշտէ թէ Նիքսըն խօսակցութիւններ ունեցած է Կիրակի օր, Խրուշչեւի Տաչային մէջ այս վերջինին եւ կարգ մը ուրիշ նախարարներու հետ :

Կարեւոր արձագանգ մը գտած է նաեւ փոխ — նախագահ Նիքսընի այցելութիւնը՝ Լեհաստան .

Ճիշդ է որ Կրեմլինը շատ գոհ չէ այդ այցելութիւնէն բայց չէր կրնար ընդդիմանալ :

ԿԱՐՄԻՐ — ԲԼՈՒՐԻՆ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

★

«Քոմպաս» կը գրէ թէ Երեւանի մօտ, նշանաւոր Կարմիր Բլուրի վրայ, ուր բերդ մը հաստատած էին Ուրարտացիները, հնախօյզներու պեղումներու ընթացքին գտնուեցաւ սկիւթական պրոնզեայ անօթ մը, որու կանթը կենդանիի գլուխի ձեւ ունի :

Հնագիտական այս անօթը գրեթէ անաղարտ է :

Այս գիւտը կը հաստատէ թէ Ուրարտացիները, որոնք կ'ապրէին Քրիստոսէ եօթը դար առաջ, յարաբերութեան մէջ էին Սկիւթացիներուն հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը Ամման հրաւիրած է կարգ մը արաբ ղեկավարներ, որոնց կարգին՝ Նախագահ Պուրկիպա, Իշխան Մուլէյ Հասան, Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ՝ Զօր. Շեհապ եւ Լիբիոյ Թագաւորը: Այս հրաւէրը փոխանցուած է մասնաւոր պատուիրակութեան մը միջոցով որ Ամման վերադարձած է: Այս առթիւ պատերազմական նախարար Նաշաշիպի յայտարարած է — « Հիւսէյին Թագաւորին տեսակէտները արաբական աշխարհի միութեան համար նպաստաւոր ընդունելութիւն մը գտած են պատուիրակութեան այցելած քոյր երկիրներու ղեկավարներուն կողմէ»: Այցելութեան թուականը որոշուած չէ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ նախարարութիւնը կը հաղորդէ որ — « Ա. Մ. Հանրապետութեան իշխանութեան հետ համաձայնած է որպէսզի Ֆրանսական պատմուած ինչքերուն արդիւնաբերումին համար կատարուելիք գիմումներուն պայմանաժամը երկարաձգուի 1959 Հոկտեմբեր 29ին»

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ սահմանը վերաբացուած է: Համաձայն Գահիրէի կիսապաշտօնական թերթին՝ «Ալ Ահրամ» երկու երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութիւնները պիտի վերսկսին Օգոստոս 23էն առաջ : Ամմանի մէջ, վարչապետ՝ Մաճալի մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Յորդանանը թեւ թիկունք պիտի ըլլայ Ա. Մ. Հանրապետութեան եթէ Իսրայէլ անոր վրայ յարձակի :

ԻՐԱՔԻ զինուորական կառավարիչը՝ Զօր. Ահմէտ Սալէհ Ապտի՝ կիրակի օր հրովարտակ մը ստորագրեց որով արտօրէն պիտի նկատուին այսուհետեւ « Հանրապետութեան պաշտպանութեան կոմիտէները» որոնց նպատակն էր հետապնդել հանրապետութեան հակառակորդները եւ դաւաճանները : Օրինազանցներուն համար նախատեսուած է երկուքէն երեք տարի բանտարկութիւն :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ խորհրդարանը (Ազգ. Ժողով եւ Ծերակոյտ) իր նստաշրջանը փակեց, արձակուրդի առթիւ, մինչեւ Հոկտեմբեր 6 :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ կարգ մը միջադէպեր պատահած են, Էվիթա Փերոնի մահուան տարեդարձին առթիւ: Ամէն կողմ փերոնականները հոգեհանգստեան պաշտօններ կատարել տուած են յիշատակին անոր՝ «որ ազգին հոգեւոր պետը եւ աշխատանքի մարտիրոս մը եղած է »:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ փոխ — վարչապետը՝ Անթալ Ափօ որ Խ. Միութիւն կը գտնուի քանի մը օրէ, տնտեսական պատուիրակութեան մը գլուխ, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անաստաս Միկոյեանի հետ :

(Լուրերու շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ԱՄԷՆ ԱՍԵՄ ՁԵԶ

Գ.

Ամէն ամէն ասեմ ձեզ, եղբարք պատուականք, եկէք «երուսաղէմանանք» եւ գրենք ճիշդ ինչպէս այն ամէնը *որ եկաւ Բեթղեհէմէն, Երուսաղէմէն: Մանաւանդ ընդունելով որ մերը հայկական է, պատուական է, ուղղական է:*

Զարմանալին կամ զարտուղին Հայն ինք է, ոչ թէ Հայկազանը կամ Մեծաքանչը: Կը գովէ կը փառաբանէ է գիրը եւ տառը.

ԷՆ

Էրանութեանց նախնի գոլով՝
Զքեզ հրաւիրէ Դաւթեան երգով,
Առ ի չարեաց հեռանալով
Խորհել յօրէնս տեառն սիրով:

Օրէնքի մասին ալ կը խօսի՝ բայց կը մոռնայ օրէնքը: Կը սիրէ էով գրել ինչ որ կուգայ Տիրոջ երկրէն, ուրկէ հիւր է եբրայերէն բառն ամէն, *բայց կը մերժէ էով գրել հայերէն բառն* ամեն, *ինչպէս է օրէն, ընդհակառակն է կը գրէ հոն ուր պէտք է գրել Ե, — արդեօք ասա՞նկ է որ Հայ կ'ըլլանք: Տեսէք, վերը «երուսաղէմանալ» (խաղաղութիւն կնքել) բառը էով գրած են հին վկայութիւնները, ինչպէս Երից վարդապետացը, նոյնպէս Վաչեանցի Առձեռնը: Բայց սխա՞լ է, Գ. Վաչեանց, սիրելի բարեկամս իմ՝ աստուածատուր տարիներուդ մեռնիմ, սխա՞լ է գրել «երուսաղէմանալ»՝ Առձեռնը գրէ, Երիցը գրէ, ով որ ալ գրէ, ուղիղը* երուսաղիմանալ *է, իսկ մեր* ամենն *ալ* ամէն *է՝ ճիշդ ինչպէս եբրայերէնը, սակայն տարբեր՝ ստուգաբանօրէն, իմաստաբանօրէն, հնչաբանօրէն:*

Զունինք ամեն *բառ մեր ամբողջ դասական մատենագրութեան մէջ, ունինք միայն* ամենայն, *տոպրակ մը լեցնելու չափ՝ եթէ կ'ուզէք:*

Արդ, ամենայն *բառով չենք կրնար կազմել որեւէ բարդ բառ: Ձեր Առձեռն բառարանն է միայն, որ ունի* ամենայնափառ *բառը, բայց սխա՛լ,— Երից վարդապետաց բառարանին մէջ առիկա կը մնայ* ամենափառ:

Սկիզբները կը կարծուէր թէ կը վերտան ամէնները *կամ* ամենները *ոսկեդարեան մատենագրութեան մէջ,— բասի որսորդները կռիւ կ'ընէին իրարու հետ բերելով այս կամ այն վկայութիւնը, որ կը գրուէր պատիւով՝ միայն երկու գիր, ԱՄ: Ցանկարծ ելաւ Հ. Արիս Վարդանեան եւ հաստատեց թէ բոլոր այդ ԱՄները* ամենայն *են: Եչականները լռեցին, իսկ էականները շարունակեցին պրպտել ու գտան նոր* ամէններ, *որոնցպէս էով: Եչականները առարկեցին թէ ռամկօրէն է: Լա՛ւ, աղբա՛ր, լա՛ւ, թող ըլլայ ռամկօրէն, դուք ալ օրինակ մը բերէք, բայց ըլլայ մեսրոպերէն, եղնիկերէն, սահակերէն, կամ ինչպէս կը գրէ Մովսէս որ է Խորին կամ Խորէն:*

Եթէ օրին մէկը, ճիշդ ինչպէս Հ. Արիս Վարդանեանի անակնկալը, հայկարան մը ելլէ հաստատէ թէ բոլոր ամենակալները *կամ* ամենասուրբերը *պէտք է կարդալ* ամենայնակալ *կամ* ամենայնասուրբ, *կորանցնողը՝ գիտցած ըլլաք՝ դարձեալ եչականներն են:*

Ռամկօրէն կամ ոչ. էականները հին վկայութիւններ ունին, գրեցինք այդ մասին: Այս անգամ կը բերեմ վկայութիւն մը, զոր ոչ Աճառեան տեսած է, ոչ ալ Մալխասեան:

Շնորհալիի հանելուկներուն մէջ գտայ քառեակ մը.

Յամէն շրջի ինքն ի քարեր,
Ունի ծախու մազէ քըրձեր,
Գինոյ ունի աղուոր տըկեր,
Օժտէ ձրի դանկի կաթեր:

Այս հանելուկը կը նշանակէ այծ: Կարեւորն այծը չէ սակայն, այլ յամէն *բառը, որ գրուած է յստակ՝ այնպէս ինչպէս կը կարդաք: Այտընեան կ'ըսէ թէ* յամէն *բառը,— նոյն ձեւով կայ նաեւ* զամէն *բառ մը, — ռամկօրէն հին մակբայ մըն է եւ կը նշանակէ* բովանդակ, շարունակ, միշտ:

Մրցումի կը հրաւիրեմ եչականները, — թող գտնեն ու բերեն հին օրինակ մը, ամեն, *եչով գրուած: Իմ բերածս միջնադարեան է. իրենցմէ հնադարեան օրինակ չեմ ուզեր, թող ըլլայ նոր դարեան:*

Քանի դեռ կը դեգերինք ամէն *բառին շուրջ, աւելորդ չէ արձանագրել թէ ոսկեդարեան մեր մատենագիրները կը զգուշանային գործածելէ* ամէն *բառը իբրեւ գերադրական, — նոր սովորութիւն է ըսել* ամենափաղցր *իբրեւ* ամէնէն փաղցրը: *Առաջ՝* ամենափաղցր *կը նշանակէր* ամբողջովին փաղցր: *Առիթը եկաւ ըսեմ. — Արեւելահայերէնը* ամէն *բառով (Պալասանեան եւ հիները կը գրէին էով, Աբեղեան եւ նորերը կը գրէին եով, — հիմա ամէնքն ալ կը գրեն եով) գերադրական բարդութիւն կը շինեն Ա յօդակապով՝ նոյնիսկ ... ձայնաւորով սկսած բառերու հետ, ինչպէս՝* ամենաարագ: *Երկու այբ՝ քովքովի:*

Տերտուլդիա՞: *Աստուած պահպանէ ականջս այս դարհուրելի յօրանջէն, որ, սակայն, հաճոյալուր կը թուի ... Եհովայի, ապացոյց որ Աբրամ անունը(*) փոխեց Աբրաամի (Ծննդ. ԺԷ. 5): Զարմանալի՞, զարմանալի՞, — արեւելահայերէնը ուզեց սրբագրել Ի գիրին կրկնումով ստեղծուած յօրանջը, որ ականջ կը ծակէ արեւմտահայերէնի մէջ (օրինակ՝* եկեղեցիին — եկեղեցուն), *նոյնպէս Է գիրին կրկնումով ստեղծուած յօրանջը, որ դարձեալ խոց կը բանայ արեւմտահայերէնի մէջ (օրինակ՝* Եղիշէէն — Եղիշէից), *եւ աւելի սահեց աւելի զոնչական ձեւ մը,* ամենաարագ, ամենաարդար:

Ով որ ծանօթ է մեր այբին, որ բառարան կը լեցնէ, գրեթէ ամէն բառի մէջ կը մտնէ, չի կրնար չընդվզիլ արկածեան երկարաւուն այս ձայնաւորին կրկնութեան դէմ:

Այս ամէնը ըսելէս ետքը՝ ինծի կը մնայ չհետաքրքրուիլ այլեւս թէ ո՛վ ի՛նչ ձեւով կը գրէ: Գրեցէք ի՛նչ ձեւով որ կ'ուզէք: Հայը սկզբունքի տէր է, ոչ ըսածէն կը հրաժարի, ոչ ալ գրածէն: Եւ փառք յաւիտեանս. ամէն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Մեր հայերէն հին մատենագրութեան մէջ գրուած է Աբրաամ, հետեւողութեամբ յունարէնի, յետոյ՝ Աբրահամ, խուսափելու համար յօրանջէն:

Ըստ բնագրին՝ նախ Աբրամ, բարդ բառ է, *ար - րամ*, եւ կը նշանակէ «հայր բարձրացեալ», եւ ոչ թէ «հայր բարձր» ինչպէս կը գրէ Աճառեան: *Րամ* կը նշանակէ բարձրացնել՝ մեծարանքի, փառաբանանքի, օրհնութեան իմաստով. «Բարձր արնեմ զքեզ. Տէր» (*Սաղ.* ԻԹ. 1): Ուրեմն բարձրացնել սրբազնութեան, աստուածութեան: Անկէ՝ «Բարձրեալ» իբրեւ Աստուծոյ անուն: Ըստ այլոց՝ *արրամ* կը նշանակէ «հայր բամի» կամ «հայր Արամի», — Արամ հին անունն է Քաղդէաստանի կամ Միջագետքի, այս բացատրութեամբ՝ Աբրահամ կ'առնէ նախահայր Քաղդէացւոց նշանակութիւնը:

Ըստ բնագրին երկրորդ ձեւին՝ Աբրաամ յունական ձեւ է, եբրայերէնը հէ մը կը դնէ ՄԵՄԷն առաջ: Ուրեմն՝ ուղիղը Աբրահամ, — ոմանք այս ձեւով կը մտնեցնեն հնդկական *բրահմա* անուան, որ տեղահան կ'ընէ բառը, ուրիշներ՝ *արր - համոն* բառին, որու մէջ աւելադրութիւն է Ր տառը՝ փաղցրահնչիւն դարձնելու համար պահուած կամ իբրեւ յիշատակ առաջին անունէն, ու կը նշանակէ «հայր բազմութեան» (*համոն*, եռատառ, կը նշանակէ բազմութիւն ու կը յիշեցնէ մեր *ամէնը*, ռամկօրէն՝ *համէն*):

Շարլ ժան կը գրէ թէ բաբելական անուն է,— *է - բի - րում* կամ *Աբի-րամու* (հայրս կը սիրէ), որ կը մնայ Համմուրաբիի օրերէն: Երբ Բաբելոնի թագաւորը, Սին - մուբալլիտ, գրաւեց Ուրը, ջարդեց բնակչութիւնը, բայց Աբրահամի ընտանիքը յաջողեցաւ փախչիլ Եփրատն ի վեր, դէպի Խառան, միասին տանելով բաբելական աւանդութիւնները, աստուածները եւ անունները: Աբրահամի հայրը, Թարա, արձանագործ էր, աստուածներու արձան (կուռք) կը շինէր: Նոյն արհեստը գործեց Աբրահամ ալ, յետոյ հետեւեցաւ աստղաբաշխութեան: Հետաքրքրական տեղեկութիւններ շատ կան Աբրահամի կեանքին մասին, որքան վաւերական, նոյնքան աւանդական, անհրաժեշտ՝ վերաքննելու համար Աբրահամի տրուած միաստուածութեան գաղափարի անոյնութիւնը:

Արդ, Աբրաամ գրուի թէ Աբրահամ, պէտք է խոստովանիլ թէ Հ գիրը դժուար կը դարմանէ յօրանջը, — բայց երկար կ'ըլլայ խօսիլ մեր Հ գիրին դերին մասին:

ԵՒ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԱՇԽԱՏԻԼ

Մեզմէ առյաւէտ բաժնուած, «Յառաջ»ի անզուգական խմբագրապետը՝ անգամ մը մեր կողմէն իր թերթին ղրկուած թըղթակցութեան մը խորագիրը փոխած էր հետեւեալ ձեւով. «Ահա թէ ինչպէս կ'աշխատին», ու այսօր, երբ կրկին կը փորձենք մենք, իր թերթին յանձնել, այս փոքր գաղութին մէջ տարուած աշխատանքի մէկ նոր պատկերը, չենք կրնար յուզումով չմտածել անոր մասին, որուն մեծ հայրենասէրի սիրտը՝ կը զգար ու կ'ապրէր, գաղթահայ կեանքի բոլոր հոգերն ու ցաւերը ... Որ իր խօսքին ու գրչին միջոցաւ, անդադրում հնչեցնելով, զգաստութեան հրաւէր կը կարդար, ցուցմունքներ կ'ընէր, գործի կը մղէր... եւ թէ որքան կ'ուրախանար, տարուած դըրական աշխատանքի մը առիթով:

Ամէնէն յուզիչը՝ ունէր իր ինքնայատուկ ձեւը, հեռուէն մէկ բառով, մէկ նախադասութեամբ յայտնելու իր գոհունակութիւնը՝ որ միեւնոյն ժամանակ, կ'ըլլար նաեւ տեսակ մը քաջալերանք հանրային գործին նուիրուածներուն համար:

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի երեկոյեան դպրոցին մասին շատ ենք գրած, եւ սակայն կ'արժէ կրկին գրել ու խօսիլ, որովհետեւ այս համեստ կրթական բոյնը, իր կարեւոր դերը ունի մեր փոքր գաղութին մէջ: Արդարեւ եթէ նկատի չունենանք, այս վերջին հինգ տարիներու դժբախտ թիւրիմացութիւններու շրջանը՝ որու ընթացքին առաւելապէս նուազողներն եղան, 14 – 18 տարեկանները այդ թուականէն առաջ դպրոց յաճախող աշակերտութեան միջին տարիքն եղած է միշտ, տասը տարեկանէն սկսած 18 – 20, նոյնիսկ մինչեւ 22 տարեկան:

Երբ պզտիկ մը, ամբողջ տասը տարի կը հետեւի հայերէնի դասընթացքներուն, ինչքան ալ քիչ ըլլան դասի ժամերը, կրկին այդ տասը տարուան ընթացքին, ան ոչ միայն կ'ունենայ հայերէն լեզուի համեստ պաշար մը՝ այլ մանաւանդ, հայ հոգերով, հայ շունչով անցուցած պատանեկան շրջան մը, որ իր Հայու նկարագրի կազմութեան տեսակէտով կ'ունենայ բարերար ազդեցութիւն: Պիտի չմոռնանք նաեւ, որ այդ տասը տարուան ընթացքին, հայերէնի պահերէն դուրս, հանդէսներու գեղարուեստական բաժնի պատրաստութեան պահերը, որոնք նոյնպէս տեսակ մը դասընթացք կ'ըլլան տըղոց համար, եւ մեծապէս կը նպաստեն

ԵՐԳԱՀԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ

Հոգեւոր երաժշտութեան պատմութեան ու տեսութեան հարցերով Կոմիտասը շատ է զբաղուել: Այդ հարցերին են նըւիրուած նրա «Հայոց եկեղեցական եղանակները» անդրանիկ յօդուածը (լոյս է տեսել 1894 թուականին), «Հայոց եկեղեցական երաժշտութիւնը ԺԹ. դարում» ուսումնասիրութիւնը (1897), «Երգեցողութիւնք Ս. պատարագի» յօդուածը (1898), «Հայ եկեղեցական երաժշտութիւն» ուսումնասիրութիւնը ((հրատարակուած 1898 թուականին գերմանական հանդէսներից մէկում), «Շարականի խազերի նշանակութիւնը» յօդուածը (հրատարակուած 1914 թուականին Կոստանդնուպոլսում, «Ծաճար» հանդէսում):

Հայ գեղջկական երաժշտութեան պատմութեան ու տեսութեան հարցերով Կոմիտասը զբաղուել է իր ամբողջ կեանքի ընթացքում: Այդ բնագաւառին են նըւիրուած նրա աշխատութիւններից «Հայ ժողովրդական եւ եկեղեցական երգեր» դասախօսութիւն – յօդուածը (հրատարակուած 1905 թուականին «Մշակ»ում), «Հայ գեղջուկ երաժշտութիւն» աշխատութիւնը (հրատարակուած 1907 թուականին «Անահիտ»ում, Փարիզում եւ նոյն թուականին ֆրանսիական հանդէսներից մէկում), «Հայն ունի ինքնուրոյն երաժշտութիւն» յօդուածը ,(հրատարակուած 1913 թուականին Կոստանդնուպոլսում, «Ազատամարտ»ում), «Լոռու գութաներգը Վարդաբլուր գիւղի ոճով» ուսումնասիրութիւնը (հրատարակուած 1914 թուականին Կոստանդնուպոլսում, «Նաւասարդ»ում):

Բոլոր այս արժէքաւոր աշխատութիւնները, ուսումնասիրուող նիւթը սպառիչ կերպով դրսեւորելու հաւանականութիւնը չունենալով հանդերձ, բովանդակում են բազմաթիւ տեսական դիտողութիւններ ու դրոյթներ այնպիսի գիտական հիմնաւորութեամբ, որ ոչ միայն զինաթափ արին հայրենի երաժշտութիւնը ժխտող տեսաբաններին, այլ ընդհակառակն ճանաչողական մեծ հետաքրքրութեամբ դէպի Հայի երաժշտութիւնը հրաւիրեցին համաշխարհային երաժշտագիտական մտքի ականաւոր ներկայացուցիչների ուշադրութիւնը:

Յիշենք թէկուզ նրա 1899 թուականին Հայրենիք վերադառնալուց առաջ Բեռլինում կարդացած երկու անդրանիկ դասախօսութիւնները, որից յետոյ անմիջապէս Կոմիտասն ընտրւում է «Միջազգային երաժշտական ընկերութեան» անդամ: Սա մեծ պատիւ էր նորաւարտ, այն ժամանակ դեռ եւս մեծ երաժշտի անուն չունեցող Կոմիտասի համար, որովհետեւ ընկերութեան անդամ կարող էին լինել միայն մեծագոյն երաժիշտները:

Կոմիտասն իր տեսական աշխատութիւններում շօշափում է ժողովրդական եւ հոգեւոր երգերի սեռերին, ձեւերին ու բովանդակութեանը, տաղաչափական, շեշտադրական կետադրական օրինաչափութիւններին, ժողովրդական երգերի մշակման եւ ներդաշնակման սկզբունքներին, հայկական ձայնագրութեան սիստեմի պատմականն եւ գործնական նշանակութեանը, խազերի ուսումնասիրութեանը ու վերծանմանը նուիրուած կարեւորագոյն հարցեր եւ շատ ու շատ այլ հարցեր, կապուած ժողովրդական երգերի հեղինակի, կատարման ,. յօրինման ժամանակի ու տեղի, ծաւալման ու ազդեցութեան հետ: Կոմիտասն զբաղուել է նաեւ գործիքային երաժշտութեան («Նըւագական երաժշտութիւն»), ինչպէս նաեւ պարային արուեստի հարցերով: Ընդ որում «Հայ գեղջուկ պարեր», «Պարն ու մանուկը», ուսումնասիրութիւնները, որպէս խոր վերլուծական եւ հետաքրքիր աշխատութիւններ, հայ պարարուեստի բնագաւառում ունեցան յատկապէս մեծ նշանակութիւն:

Յայտնի է, որ խազերի վերծանման գաղտնիքը Կոմիտասը համարեա գրել էր, սակայն վերջնական եզրակացութիւնների չէր յանգել: Իր «Շարականի խազերի նշանակութիւնը» յօդուածում նա հայ հասարակութիւնից ներողութիւն եւ համբերատարութիւն է խնդրում, մինչեւ որ վերջացնի իր «16ամեակից աւելի տեւող տաժանագին ուսումնասիրութիւնները եւ հնարաւորութիւն ունենայ մօտիկ ապագայում իր ուսումնասիրութեան արդիւնքները առանձին հատորներով հասարակութեան սեփականութիւնը դարձնել»:

Դժբախտաբար Կոմիտասի այս իղձը մնաց անկատար: Բայց չէ՞ որ մինչեւ օրս էլ աշխարհիս շատ ու շատ հայրենասէր ու արուեստասէր Հայեր ջանք չեն խնայում հայ երաժշտութեան հանճարի բազմաբեղուն ստեղծագործութեան ցաք ու ցրիւ բեկորները վերականգնելու համար, բեկորներ, որոնց յայտնաբերումը թերեւս նոր լոյս կը սփռէ հայրենի երաժշտութեան տարբեր բնագաւառների բազմաթիւ կնճռոտ հարցերի վրայ եւ գուցէ մէկ օր կը գտնուին եւ խազերի բնագաւառում Կոմիտասի կատարած ուսումնասիրութիւնները եւս, կը վերակենդանանան հայ արուեստի բազմաթիւ արժէքներ, որով Կոմիտասի դարաւոր երազը իրականութիւն կը դառնայ: Սակայն այդ թողնենք ապագային:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

(4 Շար.)

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Գիշերածաւալ վեղարի տակ
Բացւում էին լուսաթաթախ առաւօտներ՝
Մէկը մէկից պայծառ ու տաք,
Մէկը մէկից վառ ու յստակ:
Կրծքի ներքոյ սիրտը բնդուն
Կարծես անվերջ նոյնն էր պնդում:
Երաժըշտի՛ր:

«ԿՈՄԻՏԱՍ» ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

իրենց հայերէնի ընդհանուր զարգացման: Եւ այսպէս երբ անոնք 18 – 20 տարեկան երիտասարդ դարձած, դուրս կուգան այդ դպրոցէն, կապուած կը մնան հայ միջավայրին, եւ կը դառնան գաղութիս մէջ եղած ձեռնարկներու կարող ուժերը:

Վստահաբար այս իրողութեան կը պարտինք, որ Կապոյտ Խաչի հովանաւորած երեսնամեայ դպրոցը, եղած է միշտ գաղութիս վիտակից, հայրենասէր տարրին կուրծուրանքին առարկան: Եւ կրկին այդ է պատճառը, որ դպրոցին անունով եղած որեւէ ձեռնարկ՝ պսակուած է միշտ մեծ յաջողութեամբ:

Մայրերու տօնին առիթով, ի նպաստ դպրոցին եղած հանդսանակութեան ցանկը, որ յանձնեցինք մամուլին, որուն մեր հայրենակիցները մասնակցեցան առանց դաղափարի խտրութեան, կուտայ մեզի յստակ պատկերը՝ այս գաղութին հայրենասիրական զգացումներուն եւ առողջ դատողութեան:

Վերջացող տարեշրջանը, կարելի է նկատել աշխատանքի տեսակէտով, արդիւնաւէտ շրջան մը, ինչպէս Կրընոպլի Կապոյտ Խաչին, նոյնպէս եւս, իր հովանաւորած դպրոցին համար, որ փակեց իր տարին, հրապարակային երկու գեղեցիկ ձեռնարկներով:

Դպրոցական տարեվերջի քննութիւնները տեղի ունեցան, գաղութիս կազմակերպութիւններէն, ազգային միութեան, Հայ Մարտիկներու, Դաշնակցութեան, Կրթական Յանձնախումբի ներկայացուցիչներուն, եւ իրենց ներկայութեամբ, տղոց մէկ տարուան աշխատանքի ճիգերը քաջալերել ուզող ծնողքներու եւ սրտցաւ հայրենակիցներու ներկայութեամբ: Թուով 17 հոգի: Այս տարի մեր մէջ ունէինք նաեւ Գ. Շ. Նարդունի որ ժամերով սիրով եւ համբերութեամբ հետեւեցաւ տղոց քննութեան:

Որպէսզի ներկաները, որոշ գաղափար մը ունենան դպրոցի կրթական մակարդակի մասին, կը սկսինք բոլորովին փոքր դասարաններէն: Հակառակ իրենց Ա. տարին ըլլալուն, կուտան յաջող քննութիւն, եւ ձեռք ձգուած արդիւնքին համար, ներկաները կը շնորհաւորեն մեր երիտասարդ ուսուցիչը, Գ. Բարախեան, որ ջանք չէ խնայած, փոքրիկներու սորվեցնելու համար Մեսրոպեան մեր տառերը:

Վերջին երկու դասարանները ունին արդէն սահուն ընթերցում, գեղեցիկ գիր, եւ բաւական լաւ ուղղագրութիւն: Իսկ բարձրագոյն դասարանը կը բաղկանայ տասը, 14 – 18 տարեկան երիտասարդներէ, որոնք պարզ գրել կարդալէն զատ, տարրալ ընթերցումներ, փորձած են արդէն նամակագրութիւն, շարադրութիւն: Կը սորվին նաեւ քերականական որոշ կանոններ, Հայոց պատմութենէն կարեւոր անցքեր. գիտելիքներ որոնք կրնան նպաստել իրենց հայեցի ընդհանուր զարգացման:

Աշակերտութեան տուած յաջող քննութեան արդիւնքէն կարելի է հաստատել, որ անոնք ոչ միայն ամբողջ տարին կանոնաւոր դպրոց են յաճախած, լաւ են աշխատած, այլ նաեւ մասնաւոր ջանք են թափած եւ պատրաստուած յաջող քննութեան:

Քննութիւններէն մէկ շաբաթ յետոյ, տեղի կ'ունենայ մրցանակաբաշխութեան դաշտահանդէսը: Հակառակ վախկոտ արեւին, եւ նախորդ օրերու անձրեւներուն, առաւօտ օթօքառով եկողներու թիւը քիչ է. բայց կէսօրէ վերջ, իրարու ետեւէ կը հասնին անհատական կառքերով, եւ կ'ունենանք մեր սպասածէն շատ աւելի բազմութիւն:

Եկած են ներկայ են կրկին, Կապոյտ Խաչի ազգապաշտպանման համար թափած ճիգերն ու ջանքերը գնահատող, հայրենասէր, իրենց նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը սակարկել չգիտցող, հայրենակիցները, որոնք հանդէսի պահուն, սիրով ու գուրգուրանքով կը շրջապատեն դպրոցի տղաքը: Ու այդ արօտ դաշտին մէջ տեղի կ'ունենայ դպրոցական կոկիկ հանդէս մը: Ներկաներու խանդավառ ծափերուն մէջ՝ կրթական յանձնախումբի անդամներ, Գ. Խաչատուրեան եւ Մարաշլեան, տասը յաջողակ աշակերտներու կը բաշխեն զանազան մրցանակներ: Կապ. Խաչը կուտայ նաեւ մէկ–մէկ արեւի ակնոցներ ոչ միայն դպրոցի տղոց, այլ ներկայ եղող բոլոր պզտիկներուն:

Ըլլալ հայ ծնողք, ամէն օր տառապիլ, սարսափիլ մեր զաւակներուն սպառնացող այլասերումի վտանգին առջեւ … ու ինչպէս մնալ անտարբեր, ի տես տարուած աշխատանքին եւ ձեռք ձգուած արդիւնքին … եւ ներկաներու խանդավառութեան, հոգեկան ապրումներու թարգմանը կ'ըլլայ, բազմանդամ ընտանիքի պատուական հայր, տարիքը յառաջացած Գ. Խ. Աւագեան որ յուզումով, ապրումով կ'երգէ «Հայ ազգինք եղբարք» եւ նման ուրիշ երկու հին երգեր, որոնք թէեւ պարզ ու անպաճոյճ եւ սակայն ինչքան խորիմաստ: Որոնց մէջ կարծէք մեր ժողովուրդը՝ իր սիրտն ու հոգին է դրած …:

Հարկ չըլլար մասնաւոր կոչի. տարուած աշխատանքի պատկերը խօսած է մեր ազնիւ ու բարի ժողովուրդի սրտին, եւ Գ. Աւագեանի բրած 5000 Ֆրանքի նուէրին, կը ձայնակցին ներկաները ինքնաբուխ ու հաղիւ հինգ վայրկեան, դպրոցին ի նպաստ կ'ըլլայ 42.500 Ֆրանքի նուիրատուութիւն:

Ազգային Միութեան նախագահ, Գ. Վ. Միքայէլեան, որ ազնուօրէն գիտէ քաջալերել մեր Կաւալլի Միութեան բոլոր ազգօգուտ ձեռնարկները, իր կազմակերպութեան կողմէ կը նուիրէ 7000 հազար ֆրանք:

Ներկաներէն խօսք կ'առնեն, Կրթ. յանձնախումբի կողմէ Գ. Խաչատուրեան, Դաշնակցութեան կողմէ Գ. Սիսլեան, որոնք վեր առնելով տեղական Կապոյտ Խաչի գործը, կ'ընեն գնահատանքի ջերմ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ ՏՕՆԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի օրը, Արժանթինի Հայ Կաթողիկէ համայնքը իր մեծանուն հայրապետին՝ Կարդինալ Գրիգոր Պետրոս Աղաջանեանի տօնը կատարեց Սակրատօ Գորասօն վարժարանի սրահին մէջ:

Բեմին վրայ զետեղուած էր Կարդինալ Աղաջանեանի խաղանկարչ մեծադիր նկարը զարդարուած Արժանթինեան եւ Պապական դրօշներով:

Հանդէսին կը նախագահէր Արհիապատիւ Մանուէլ Եպիսկոպոս Թաթօ, որ նորընտիր փոխանորդն է արեւելեան նոր թեմին: Անոր կ'ընկերանային Մխիթարեան հայրեր՝ Ստեփան Վ. Ֆերահեան եւ Խաչատուր Վ. Վրթանէսեան, ինչպէս նաեւ Գավուքեան եւ Գարապաշեան վարժուհիքեր: Հիւրեր ունէինք Սէն Շամոնէն եւ Վալանսէն Տէր եւ Տիկին Կօշկակարեան:

Գ. Կօշկակարեան խանդավառուած օրուան կազդուրիչ պատկերէն, խօսք կ'առնէ եւ զգածուած շեշտով, հայրենասիրական ջերմ զգացումներով, կը խօսի հայ կանացի մեծ կազմակերպութեան՝ գաղութներու մէջ տարած հանրային գործունէութեան մասին, եւ կը նուիրէ հինգ հազար ֆրանք:

Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը, որպէս գնահատանք ուսուցիչներու տարած սիրայօժար աշխատանքին՝ կը նուիրէ մէկ մէկ սիրուն նուէր:

Տիկին Միքայէլեան, ինչպէս քննութեան օրը, հոս եւս, կազմակերպութեան կողմէ շնորհակալութիւն կը յայտնէ ներկայ հասարակութեան, որ անգամ մը եւս, ոչ միայն իր ներկայութեամբ, այլ նաեւ նիւթական լայն աջակցութեամբ ուզեց քաջալերել հայ կնոջ հանրային գործին համար թափուած ճիգերը: Եւ կը խնդրէ նոյն գուրգուրանքով շարունակել շրջապատել հայ դպրոցը՝ որպէսզի այս օտար ափերուն վրայ, մեր զաւակնե՞րը հայ մեծնան, հայ մնան

Օրուան խօսնակն է Գ. Բարախեան, որ իր կարելին կ'ընէ բարձր պահելու համար ներկաներու տրամադրութիւնը:

Ճոխ է սփիւռքէն եւ ամէն բան պատրաստուած ընկերուհիներու կողմէ: Բարձր է նաեւ տրամադրութիւնը մեր ընկերուհիներուն, որոնք նկատի չունին իրենց օրերու յոգնութիւնը. որովհետեւ մեր բարի ու ազնիւ ժողովուրդը՝ անգամ մըն ալ տուած է իր գնահատանքի ապացոյցը (103 հազար Ֆրանք մուտք).

Եւ ուշ ատեն, հայ երգը մեր շրթունքին, կը ձգենք այդ գեղեցիկ լեռնադաշտը, եւ խաղ ու խնդումով կը վերադառնանք տուն, հոգիով ու սրտով կազդուրուած:

Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

դպետները եւ Հայ Կաթող. Միութեան Վարչական կազմը: Արեւելքցիներու յատուկ այս թեմը կազմուեցաւ ուղղակի Հռոմի Ս. Աթոռին կողմէ, որպէսզի այս օտար ափերուն վրայ արեւելեան զանազան ծէսերը զերծ մնան ձուլումէ եւ պահեն իրենց ինքնուրոյն դիմագիծը եւ չխառնուին լատին ծէսին:

Հանդէսը բացուեցաւ Արժանթինեան քայլերգով, որմէ յետոյ խօսնակը՝ Գ. Յակոբ Թէրճանեան, բեմ բարձրացուց Մխիթարեան վարժարանի երեք փոքրիկ սաներ, որոնք հայերէն լեզուով զանազան ոտանաւորներ արտասանեցին:

Գ. Յովսէփ Բօսպըյըքեան գասթերէն լեզուով նկարագրեց Կարդինալ Աղաջանեանի կեանքն ու գործը եւ Գեր. Պետրոս Վրդ. Գավուքեան իր հայերէն ճառով յիշեց անոր վերջին մեծ պաշտօնին, որպէս Հաւատոյ տարածման Ս. Ժողովին նախագահ, ունեցած ազդեցութիւնը ընդհանուր կաթողիկէ աշխարհի եւ մանաւանդ հայ ազգի վրայ:

Տեղի ունեցաւ յաջող գեղարուեստական բաժին մը:

Ի վերջոյ, բուռն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ Գերպ. Թաթօ եւ իր փակման խօսքով ողեւորեց ներկաները: Ցայտնեց իր խոր գոհունակութիւնը հայ հասարակութեան մէջ գտնուելուն համար. առաջին պաշտօնական չփումս է ձեզի հետ, գուք զաւակներն էք մեծ ազգի մը՝ ըսաւ ան, ազգի մը՝ որ պատմութեան արխուր օրերուն չվարանեցաւ իր հաւատքին համար արիւնն իսկ թափելու: Այս իսկ պատճառաւ, շարունակեց ան, դուք Հայերդ կառչած պէտք է մնաք ձեր հայրենի աւանդութեանց, նոյնիսկ այս ձեր երկրորդ հայրենիքին մէջ, ձեր մայրենի լեզուն չմոռնալով եւ մանաւանդ պահելով ձեր հայ ծէսը, որ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ պարծանքներէն մին է:

Այս պատճառաւ է որ Պապը՝ Յովհաննէս ԻԳ. Արժանթինի մէջ վերջերս կազմեց արեւելքցիներու յատուկ թեմ մը որուն պաշտօն տրուած է ղեկավարել եւ պահել արեւելեան ծէսերը: Ցետոյ շեշտեց միութեան կարեւորութիւնը, միութիւն մը որ հիմնուած ըլլայ փոխադարձ սիրոյ վրայ. այս է քրիստոնէական ճշմարիտ միութիւնը: Զուօկ յետոյ տուաւ իր հայրապետական օրհնութիւնը բոլոր ներկաներուն որոնք յոտնկայս երգեցին «Հայր Մեր»ը:

Հանդէսին վերջաւորութեան ցուցադրուեցաւ Կարդինալ Աղաջանեանի կեանքէն ժապաւէն մը. միանգամայն լսելի եղան անոր երգած պատարագէն եւ քարոզէն հատուածներ:

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

— Ներս չհրամմէ՞ք:
— Պիտի հրամմեմ … բայց ձեր շունը չի՞ խածներ:
— Դեռ այս առտու գնեցի, ես ալ չեմ գիտեր, կ'ուզէի փորձել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԼՈՒԱԾ ՋՐԱՂԱՑԸ

Կէրթրուտ սուր ճիչ մը արձակեց: Ժան հոս, մահուան վտանգին մէջ… միւս կողմը, Մառթէն ինքնիրմէն դուրս ելած … կացինը կը փայլէր … Բայց իր ետին, շղթան, այն երկաթէ օղակը որ գլուխ կը դպչէր… իր դողդղացող ձեռքերով բռնեց զայն, անիկէ կախուեցաւ իր բոլոր ուժերով, եւ այն վայրկեանին իսկ ուր Մառթէն ոտքը նորակառուցին վրայ պիտի դնէր, այս վերջինը բարձրացաւ հայթիւնով:

Ժան ոչինչ տեսաւ այս բոլորէն, անիկա կը տեսնէր միայն վերը պտտուող առուները եւ պայծառ կացինը: Մէկ քանի քայլ եւս, եւ մահը իր վրայ պիտի իջնէր: Այն ատեն, վերահաս վտանգին առջեւ, մօր յիշատակը անցաւ իր մտքէն, այն խօսքին հետ զոր անիկա ըսած էր իր մոլեգնած եղբօր:

— Ցիչէ Ֆրիցը, պոռաց անիկա Մառթէնի, որ կը յառաջանար.

Եւ տեսէք, կացինը անոր ձեռքէն կը խուսափի, կ'իյնայ … բախիւն մը … ջուրի ցայտուն մը… անյայտացաւ:

Ժան դէպի առաջ խոյացաւ, ոտքը բախեցաւ վեր վերցած կամուրջին. իր առջեւ սեւ եւ մեծաբաց վիհ մը.

— Եղբայր, եղբայր, գոչեց ան, խելայեղ անձկութեան մը մէջ.

Այլեւս ոչ մէկ բանի վրայ կը մտածէր, այլեւս ոչինչ կը զգար. միայն մէկ գաղափար մը կը բզզար իր գլխուն մէջ. «Փրկէ եղբայրդ»:

Ուժգին շարժուձեւով մը, նետեց իր կրկնոցը, սուզում մը… խուլ աղմուկ մը զոր անկում մը առաջ կը բերէ, սուր ծայրի մը դէմ …

Կէրթրուտ, կէս մը նուաղած, շղթային փարեցաւ. տեսաւ թափանցիկ ջուրին մէջէն անցնիլը մութ, երկարաձեւ զանգուածի մը որ սլաքի մը պէս անցաւ սահանքին թեք մակարդակէն եւ անհետացաւ փրփրոտ յորձանքին մէջ: Եւ քիչ մը ետք, երկրորդ զանգուած մը… երկու սուսերներու պէս, անոնք անցան անոր առջեւէն:

Կէրթրուտ աչքերը դէպի կամուրջի կազմածը բարձրացուց: Վերը ամէն բան հանդարտ էր… ամէն բան դատարկ – Փոթորիկը կ'ոռնար … Ջուրերը կը մռնչէին… Կէրթրուտ ինկաւ գետնեզերքին վրայ գիտակցութիւնը կորսնցուցած՝

Յաջորդ առաւօտ, գետէն դուրս հանեցին երկու եղբայրներու դիակները: Անոնք քովէ քով կ'օրօրուէին ալիքներուն մէջ. թաղեցին զանոնք քով քովի …

ԻԱ.

Կէրթրուտ անդամալուծի պէս էր վիշտէն:

Ապուշցած, առանց արցունքի, անիկա աչքերը իր առջեւ կը սեւեռէր. իր քովէն կը հեռացնէր իր բոլոր ազգականները, նոյնիսկ իր հայրը, եւ իր մօտ ոչ մէկուն ներկայութիւնը կը հանդուրժէր բացի Ֆրանց Մաասէն: Այս վերջինը պարկեշտ անձնուիրութիւն մը ցոյց տուաւ անոր, օտարականները հեռացնելով անոր բնակարանէն եւ իշխանութեանց հետ յարաբերութեան հոգը ստանձնելով. քիչ մնաց որ Դաւիթի պատիկած խօսքերուն հետեւանքով, դատական քննութիւն մը կը բացուէր Կէրթրուտի դէմ:

Բայց, եթէ ծերուկ ծառային բոլոր ըսածները չափազանց անկատար եւ չփոթ էին ամբաստանութեան բեռ հիմ ծառայելու համար, սակայն անոնք բաւական եղան նշմարելու Կէրթրուտ Ֆէլշհամէրը եւ զայն դարձնելու ոճրագործ մը՝ աշխարհի աչքին: Որքան անիկա կը խուսափէր ամէն տեսակ ընկերութենէ, որքան անձկութեամբ կը փակէր Ջրաղացին դուռը օտարականներու առջեւ, այնքան աւելի սրտառոց կը դառնային իրեն մասին շրջան ընող զրոյցները: Զայն կոչեցին «Ջրաղացի կախարդը» եւ իր շուրջ եղած պատմութիւնները սերունդէ սերունդ անցան:

Ջրաղացը, ժողովուրդի բերնին մէջ եղաւ «Լուած Ջրաղացը»: Պատերը քանդուեցան, անիւները փտեցան, պարտէզի ցանկապատի խոտերով ծածկուեցաւ եւ երբ Գետութիւնը ջրանցք մը բացաւ որ գլխաւոր հոսանքը Մառինֆէլտի վրայէն դարձուց, տղմուտ փոս մը եղաւ միայն այլեւս:

Իսկ Կէրթրո՞ւտը… Անիկա բոլորովին մեկուսացաւ. շատ չանցած, իր մօտ չուզեց թոյլատրել նոյն իսկ իր բարեկամին մուտքը եւ անոր առջեւ դուռը փակեց: Ինքզինք ոճրագործ մը կը նկատէր: Իր անձկութիւնները խոստովանահօր մը տարին զինք եւ նետեցին կաթոլիկ եկեղեցիին գիրկը: Տեսան անոր խաչեցեալի առջեւ երկրպագումը, ծնրադրութիւնը եկեղեցիներու դուռներուն առջեւ իր համրիչը քաշելով, եւ ճակատը քարերուն ծեծելով ..

Անիկա քալեց այն մեծ ոճիրը զոր «եղբայրասպանութիւն» կը կոչեն:

Հ. ԶՈՒՏԵՐՄԱՆ

(Վերջ)

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ, ի բացակայութեան, ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցան վիճուորական առանձնի մը կողմէ՝ նախկին վարչապետը՝ Գաւազի, նախկին երեսփոխան Ֆարզաթ Մամլուք եւ լրագրող մը՝ Հասան Ապտուլալ:

ԼՐՏԵՍ ԿԻԿԵՐՈՆի ծանօթ խնդիրը նոր հանգրուանի մը հասաւ անցեալ օր, Մասնագէտ մը յիսուն հազար կեղծ սթերլին գտաւ Թօփլիցի լիճին մէջ: Ծանօթ է որ Հիթլեր կեղծ սթերլիններ տպել տուած էր պատերազմի ժամանակ սնանկացնելու համար Անգլիան:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը՝ Հայլէ Սէլասիէ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Լէոպոլտվիլի մէջ, վարչապետ Սալազարի հետ: Խօսակցութիւնը տեղի ունեցած է Ֆրանսերէն, բայց ոչ մէկ ձեւով յայտնի եղած է անոր նիւթը. եթէ «երկու երկիրները չահագրգռող» հարցերու շուրջ խօսած են, պարզ է որ Փորթուկալը շահագրգռող հարցը՝ իր ափրիկեան հողամասերու ապագան է, իսկ Եթովպիան՝ «մեծ Սոմալիի» մը ստեղծումը:

ԳԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ Գահիրէի լիբանանեան դեսպանատունը տեղեկացուց Լիբանանի արտաքին նախարարին թէ Արաբական Լիկայի ընդհանուր քարտուղարը հրաւէր մը ուղղած է արաբ դիւանագիտական մարմիններու պետերուն, որ Գահիրէ հաւաքուին յառաջիկայ հինգշաբթի:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գ. Գրիգոր Գապանճեանէ Հանճի Գրիգոր Գատայեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 2000 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչը՝ Կրընոպլի մրցանակաբաշխութեան հանդէսի ընթացքին, շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր դպրոցին հետեւեալ նուէրները:

Ազգ. Միութիւն 7000 ֆրանք, Գ. Խ. Աւագեան հինգ հազար, Տէր եւ Տիկին Կօշկակարեան (Վալանս) հինգ հազար, Տէր եւ Տիկին Ալիքեան երեք հազար, Տէր եւ Տիկին Իւլրիշ երեք հազար, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Արապեան, Տէր եւ Տիկին Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Ուզուրլեան, Տէր եւ Տիկին Ջատիկեան, Տէր եւ Տիկին Մատանճեան հազարական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սիմոլեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Բաբախեան, Տէր եւ Տիկին Քէթէնէճեան, Տէր եւ Տիկին Փիլաֆճեան, Տէր եւ Տիկին Տիպիտապեան, Տէր եւ Տիկին Լիոտիս, Տէր եւ Տիկին Այվազեան, Տէր եւ Տիկին Ճերմակեան, Տէր եւ Տիկին Նարկիզեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Տէիրմէնճեան (Սէն Շամոն) հազարական ֆրանք:

Տէր եւ Տիկին Նահապետեան 500 Ֆր.:
Տիկին Օնպաշեան հազար ֆրանք:
Ընդհ. գումար 42.500 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան: Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը:

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն գոհացում պիտի չտրուի. նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ստեղծել:

Մեր հատապնորդ ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր.:

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը:

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Գրիգոր Գապասայեան, Գ. Կարպիս Գապասայեան, Օր. Մարգրիտ Գապասայեան եւ նշանածը՝ Գրիգոր Աբէլեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՊԱՏԱՅԵԱՆԻ

կսկծալի եւ յանկարծական մահուան առթիւ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԱՐԳԵՒՈՒՀԻ ՕՐՖԱՅԻ

Շահեկան եւ խիստ այժմէական գիրքը «ՏԷ'Ր ԿԵՑՕ ԴՈՒ ՋՀԱՅՍ» խորագրով

Ամէն Հայ պէտք է կարդայ այս գիրքը, ուր լուրջ կերպով վերլուծուած են ազգապահպանման հարցին հետ կապուած բոլոր խնդիրները:

Գին՝ 500 փրանք

Կը գտնուի բոլոր հայ գրատուններ:

ՇՔԵՂ ՊԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ամբողջ երեք օր, Սէն – Լուի մէջ (Պուլվ. Կրան – Փէն)

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, կազմակերպութեամբ՝ Հ. Յ. Ակնունի ենթակոմիտէի եւ «Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին:

Ա.— 31 Յուլիս, Ուրբաթ գիշեր ժամը 21ին: Երաժշտահանդէս մասնակցութեամբ Անտրէ Րէնարի եւ ութ ուրիշ երգիչներու:

Բ.— 1 Օգոստոս Շաբաթ կէսօրէ ետք Մանկական խաղեր, ղեկավարութեամբ՝ ընկեր Քէֆէլեանի, Պուլի մեծ մրցում:

Coupe D. MATALON

Conseiller Géneral du 10éme Canton

15.000 փրանք, Ա. մրցանակ: Նոյն գիշերը ժամը 9.30ին պարահանդէս

Camp. " La Germaine „ Orchestre Pierre VIGNAL

Գ.— Կիրակի առաւօտ՝ հոգեհանգիստ Թալի նշնցեալ ընկերներու յիշատակին:

Ժամը 11ին, ժողովրդային հաւաքոյթ, եկեղեցիի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Գ. Գ. Յ. Գապիկեանի, Յ. Ազայեանի, Տ. Թադոյեանի, Ա. Քէօսէեանի, Կ. Փօլատեանի եւ Ժ. Միրիճեանի: կէսօրին՝ գինեձօն եւ ճաշ ի պատիւ Տ. Մաքալոնի եւ Իրմա Ռափիւցցիի (Պու-Տիւ-Ռոնի Ծերակուտական) եւ միւս հիւրերուն, Գ. Զուզուրեանի ագարակը:

Կէսօրէ ետք — դաշտահանդէս, երգ, արտասանութիւն, ինչպէս նաեւ քրքջալիր պաւեստ մը, հայկական պարեր Սէն Լուի Սիամանթօ խումբին կողմէ:

Ֆրանսերէն եւ հայերէն կ'երգեն՝

Suzy TOM

Révélation de l'Emission Paris-Cocktail

Charly Soavi

La Voix d'Or du Music-Hall

Գիշերը, ժամը 21ին պարահանդէս Քամփ. «Լա Ժէրմէն»:

Ճաշի մասնակցութիւն 800 ֆրանք: Քաղաքը՝ Ա. Քէօսէեանի մօտ, Ֆօթօ

Նախօրօք արձանագրուիլ՝ Րէքս եւ շրջանները՝ Հ. Յ. Դ. մարմիններուն մօտ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի օգտափոխութեան կայանի Բ. խումբը կը մեկնի 3 Օգոստոսին, փոքրիկները բերել Փերաշ կայարանի ժամացոյցին տակը, ժամը 16ին:

ԴՊՐՈՑ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել Հաստատութեան Տնօրէնութեան:

Դպրոցաւէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրին, աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրէվէի եւ պաքալօրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնի ծանօթութիւններով:

Դիմել՝ 1 Պուլվ– տիւ Նօր, Լը Րէնսի:
Հեռաձայն՝ Լը Րէնսի 172:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին համար, 1) Նախապատրաստական 8–7րդ դասարաններուն համար իբրեւ ուսուցչուհի հայ օրիորդ մը, որ ֆրանսական բարձրագոյն կրթութիւն ստացած ըլլայ. ի հարկին գիշերօթիկ:

2) Աշխատող կին մը, իբրեւ օգնական խոհարարուհի:

Դիմել վարժարան, գրաւոր, տալով անուն, տարիք եւ հասցէ:

1 Bld. du Nord - Le Raincy
Seine-et-Oise

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
30
ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI
30 JUILLET
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8476 35EME ANNEE Fondateur SCHAVARSCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4357

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ

« Ցո՞երթաս, Բարեգործական» , կը հարցնէինք անցեալ Յունիս 14ին՝ արտ-ցաւ հայրենակցի մը փաստացի մերկա-ցումներուն առթիւ :

Իր բազմաթիւ անքաւելի մեղքերուն վրայ նոր մը եւս կ'աւելցնէ այժմ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը: Ընդվզեցուցիչ եւ զզուելի մեղք մը, պատկերազարդ խայտառակու-թիւն մը, որ հայկական սեղմ շրջանակէն դուրս ելլելով արձագանգ գտած է օտար մամուլին մէջ, մեր ներքին վէճերուն մասնակից դարձնելով նաեւ միջազգային հասարակութիւնը :

Կիպրոսի անգլերէն թերթը՝ Թայմզ Աւ Սայփրըս՝ իր Յուլիս 22ի թիւին առաջին էջին վրայ հրատարակած է Գ. Բիւզանդ Եղիայեանի նկարը եւ յատկանշական խո-րագրով յօդուած մը, բացատրելու հա-մար թէ ինչո՞ւ պաշտօնանկ եղած է Նի-կոսիոյ Մելքոնեան կրթական հիմնարկու-թեան տնօրէնը :

Յօդուածագիրը, որ մօտէն կը ճանչնայ Կիպրոսի Հայութիւնը, կ'ըսէ թէ փոթոր-կալից չորս տարիներու ընթացքին, երբ քաղաքական ապստամբութիւն էր զարնուած կղզին, Հայերը ուրիշ համայնքներէ ա-ւելի խոհեմութեամբ շարժեցան, ուզելով բարեկամ մնալ բոլորին հետ :

Քաղաքական գործերու խառնուելու ամէնէն թունդ հակառակորդն է եղած «ալեհեր գիտնական» Բիւզանդ Եղիայ-եան, որ երեք տարիէ ի վեր Մելքոնեանի տնօրէնն էր :

Սակայն, կ'ըսէ յօդուածագիրը, դուրսի մարդիկը չէին գիտեր, որ Հայերը ներ-քին քաղաքական վէճեր ունէին: Ու յան-կարծ փոթորիկը կը պայթի «խոհուն եւ չըջահայեաց» Եղիայեանի գլխուն :

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նիւ Եորքի կեդ-րոնէն հասած հրահանգին վրայ, երկու ամիս առաջ Նիկոսիոյ Մելքոնեան կրթա-կան հիմնարկութեան Հոգաբարձութիւնը, « առանց բացատրութեան » պաշտօնանկ կ'ընէ տնօրէնը :

Կրթական տնօրէնին ուղղուած յուշա-գրով մը ներթական կը յայտնէ թէ իր պաշտօնանկութեան պատճառը «քաղաքա-կան էր եւ ոչ թէ կրթական»: Այսի՞նքն :

« Իրմէ պահանջուած է հրապարակով պաշտպան կանգնիլ Էջմիածնի կաթողի-կոսին (որ ի Խորհրդային Հայաստան) եւ անգոսնել Լիբանանի կաթողիկոս Զա-րեհ Ա.ը» ։

Տնօրէնը մերժեր է Բարեգործականի վարիչներուն այս տմարդի առաջարկը, առարկելով, որ ո՛չ ինք, ո՛չ ալ իր աշակերտները կրնային իրենց թոյլ տալ քաղաքական տեսակէտներ պարտադրել իրենց աշակերտներուն :

— Փորձառութիւնն ու ողջմտութիւնը սորվեցուցած են ինծի թէ պէտք չէ եր-բեք քաղաքականութիւն խառնել կրթա-կան գործին մէջ», յայտարարած է ի-րաւամբ Գ. Եղիայեան :

Բարեգործականի այս անորակելի եւ քմահաճ կարգադրութեան զոհ տնօրէնը Մելքոնեան վարժարանի իր բնակարանը պարպած առեն Թայմզ Աւ Սայփրըսի աշխատակցին յայտարարած է հետեւ-եալը —

«Մանկավարժական տեսակէտ է մեղք է մեր ժողովուրդին ահաս, դեռատի տղա-քըն ու աղջիկները նախապաշարել քաղա-քական ըմբռնումներով եւ զանոնք հակա-ռակութեան մղել բուն իսկ իրենց եկեղե-ցիին եւ համայնքին իշխանութեանց դէմ :

« Հոգաբարձութեան քանի մը անդամ-ները ըսին ինծի, որ դպրոցին երգեցիկ խումբը պէտք չէ երգելու երկեմ Նիկո-սիոյ Հայոց եկեղեցին եւ պէտք է մեր-ժեմ ընդունիլ Լիբանանի կաթողիկոսը՝ երբ անիկա այցելութեան գայ » :

Տնօրէն Եղիայեան համակերպած չըլ-լալով այս առաջարկներուն, Հոգաբար-ձութեան երեք անդամները յաջողած են պաշտօնանկ ընել տալ զինքը :

Տեղն է կրկնելու դարձեալ. «Ցո՞ եր-թաս, Բարեգործական»

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ ՊԻՏԻ ՁԳՁԳՈՒԻ

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՒ

Մինչ կը սպասուէր որ երկու կողմերու պատրաստած թղթածրարները որոշ լոյ-սեր բերեն, Ժընեւի տագնապը լուծելու համար, արդէն իսկ յայտնի է թէ կարելի պիտի չըլլայ ձեւ մը գտնել: Մասնագէտ-ները պատրաստած են Արեւմտեան եւ խորհրդային նոր առաջարկները, որոնք դրի առնուեցան Կրոմիքոյի թելադրանքին վրայ: Ներկայիս Կրոմիքօ կ'ուսումնասի-րէ Արեւմտեան տեսակէտը, մինչ խոր-հրդային թղթածրարը կը գտնուի արեւ-մտեաններու մօտ:

Շահեկան է գիտել թէ լուրերու սը-խալ մեկնութիւն մը Կրոմիքոյի վերա-գրած էր այս առաջարկը, մինչ այսօր միայն կը ճշդուի թէ Սելվին Լօյտի կը պատկանի իրականին մէջ :

Արեւմտեան ծրագիրը մեծ նորութիւն-ներ չի պարունակեր: Ընդհանուր գիծե-րուն մէջ Յունիս 16ին ներկայացուած ծրագիրն է, որ որոշ բարելաւումներ կը նախատեսէր Պերլինի համար :

Համաձայն այս ծրագրին, արեւմտեան-ները փոփոխութիւններ կ'առաջարկէին.— Ա) Արեւմտեան Պերլինի արեւմտեան ու-ժերու քանակութեան համար ; Բ) Մուտ-քի ազատութեան նկատմամբ քաղաքին արեւմտեան շրջանները: Գ) Քարոզչու-թեան սահմանումին համար: Յունիս 16ի ծրագիրը կը նախատեսէր նաեւ որ ցարդ գոյութիւն ունեցող համաձայնութիւննե-րը ի զօրու պիտի մնան մինչեւ Գերմա-նիոյ վերամիացումը:

Այս ձեւով եթէ արեւմտեանները չէին պարտադրեր Խ. Միութեան որ անպայ-ման ճանչնայ արեւմտեան իրաւունքները Պերլինի մէջ, առնուազն տէր կը մնային այդ իրաւունքներուն: Առջի օր պատ-րաստած նոր ծրագրին մէջ, արեւմտեան-ները կ'ընդունին ժամանակամիջոց մը նը-շանակել: Կը կարծուի թէ այդ ժամանա-կամիջոցը հինգ տարի է, փոխանակ Կրո-միքոյի ուզած 18 ամիսին: Արեւմուտքը անշուշտ որեւէ ձեւով չընդունիր համա-գերման կոմիտէի մը կազմութիւնը ։ Մերժած է արդէն քանի մը անգամ եւ միշտ նոյն վճռականութեամբ: Յունիս 16ի ծրագրին վրայ, արեւմուտք երկրորդ բա-րեփոխում մը բրած է, այն է Միացեալ Ազգերու կողմէ նշանակուած մարմնի մը յանձնել արեւմտեան եւ արեւելեան Պեր-լինի խափանարար գործունէութեանց հա-կողութիւնը :

Այս նոր առաջարկը թելադրուած էր արդէն Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարար Հերթըրի կողմէ Յուլիս 16ին:

Ինչպէս յայտնի է արեւմուտքը որոշ զիջումներ ըրած է, բայց նոյնը կարելի չէ ըսել Խորհրդային Միութեան համար որ կը մնայ իր դիրքին վրայ :

Խորհրդային յուշագիրը կէտ առ կէտ կը կրկնէ Յունիս 19ի իր առաջարկները: Կը պնդէ համագերման կոմիտէի մը ստեղծումին վրայ, կը պնդէ նաեւ 18 ամսուան ժամանակամիջոցին համար : Կրոմիքօ ոչ մէկ ձեւով տեղի չի տար եւ նկատի իսկ չառներ արեւմուտքի ջանքերը լուծում մը գտնելու համար : Զուգեր, որեւէ ձեւով, Պերլինի շուրջ առժամեայ համաձայնութիւն մը եթէ ան կապուած չըլլայ երկու Գերմանիաները չփման մէջ դնելու ձեւի մը գոյութեան :

Այս պայմաններու մէջ, ի՞նչ կարելի է սպասել բանակցութիւններէն :

Մինչ արեւմտեանները պիտի կրկին քըն-նեն խորհրդային յուշագիրը, Հերթըր գլուխ-գլխի պիտի ճաշէ Կրոմիքոյի հետ :

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը երեք-շաբթի իրիկուն Փարիզ եկաւ եւ անմի-ջապէս տեսնուեցաւ նախագահ Տը Կոլի հետ: Կը կարծուի թէ Քուվ Տը Միւրվիլ եկած է Տը Կոլի կարծիքն առնելու վերին ժողովին մասին: Չորեքշաբթի առտու, նախարարաց խորհուրդին առջեւ, արտա-քին նախարարը զեկուցում մը պիտի տար Ժընեւի վերջին դէպքերուն առթիւ :

ՆԻՔՍԸՆ ՍԻՊԵՐԻԱ ԳՆԱՑ

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԷՋ ԼՍԵՑ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ «ՍՊԱՐՏԱՔԸ»

Լենինկրատի Օփերայի մէջ, բացառիկ ներկայացում մը կազմակերպուած էր ի պատիւ փոխ-նախագահ Նիքսընի: Քաղաքական տեսակցութեանց ընթացքին, Նիքսըն ա-ռիթն ունեցած էր գնահատելու Հայը քաղաքական ասպարէզի մէջ, յանձին Ա-նաստաս Միկոյեանի, Լենինկրատի օփե-րային մէջ, առիթը կ'ունենար գնահատե-լու Հայը գեղարուեստական ասպարէզի մէջ, լսելով Արամ Խաչատուրեանի ըՍ-պարտակ պալէն :

Միացեալ Նահանգաց փոխ-նախագա-հը, այսօր, կ'այցելէր Սիպերիան : Ցարդ Նովոսիպիրսք արգիլուած քաղաք մըն էր օտարներուն, եւ առաջին անգամն է որ օ-տար պատուիրակութիւն մը նման այցե-լութիւն մը կ'ընէր :

Առաջին առթիւ Նիքսըն կ'այցելէր ճեմ-բեմոֆ գործատունը որ ծանր գործիք-մեքենաներ կ'արտադրէ, որոնցմէ ոմանք կ'արտածուին դէպի Չինաստան կամ Անգ-լիա: Ճարտարարուեստական մեծագոյն կոմպինաներէն մէկն է, կառուցուած Սիպերիոյ մէջ: «Ֆիկառօ»յի թղթակիցը գիտել կուտայ թէ մինչ 1926ին Նովոսի-պիրսք 120.000 բնակիչ ունէր, 1939ին՝ 400,000, այսօր 887.000ի բարձրացած է: Նիքսընի համար կրնայ որոշ չափով նմա-նիլ հերոսական ժամանակներու Ֆար Ու-էսթին: Գլխաւոր պողոտան՝ «Կարմիր Ա-վրնիւ», 9 քիլոմեթր է :

Ներկայ ըլլալէ ետք, օփերայի ներկա-յացումի մը, Նիքսըն Ուրալ կը մեկնի :

Նովոսիպիրսքի մէջ յայտնուեցաւ նաեւ թէ Այզընհաուըր պաշտօն տուած է Նիք-սընի Խրուշչեւը Ամերիկա հրաւիրել եթէ Նիքսըն յարմար նկատէ նման ճամբոր-դութիւն մը:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒ առթիւ, ինչպէս ամէն տարի Փարիզ կը պարպուի: Մինչեւ Օգոստոս 4, մէկ միլիոն եօթը հարիւր հազար հոգի կը մեկնին մայրաքաղաքէն, եւ 500.000 կառքեր :

ՄԻԿԻԼԻՈՅ տեղական կառավարութեան նախագահ ընտրուեցաւ Սիլվիօ Միլածծօ, համայնավարամէտ ընկերվարական մը որ ձախ հոսանքը կը ներկայացնէր :

ՃԱՓՈՆԻ եւ Խ. Միութեան մէջ առեւ-տուրը 74 միլիառ տոլարի պիտի հասնի մինչեւ տարւոյն վերջ :

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ, Սան-Փաւլօ, մեթրոյի շինութեան համար Ֆրանսական ծրագիրը նկատի առնուեցաւ : Պիտի արժէ տասը միլիառ քրուզերօս (մօտ 32միլիառ Ֆր.):

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ Երկաթուղիի տոմսերը 40 առ հարիւր յաւելում մը կրեցին:

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւորը Փարիզ եկաւ վի-րաբուժական գործողութեան մը ենթար-կուելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍՐԻ բռնած ճամբը Իսրա-յէլի դէմ, միշտ ծանր արձագանգներ կը գտնէ թէլ Ավիվի քաղաքական շրջանակ-ներուն մէջ: Իսրայէլեան ղեկավարները բաւական յոռետես են եւ համոզուած են որ Աղեքսանդրիոյ մէջ Ա. Միացեալ Հան-րապետութեան Նախագահին ճառը ցոյց կուտայ վերջնականապէս թէ կարելի չէ խաղաղ լուծումի մը յանգիլ Իսրայէլեա-կան ապրանքներու փոխադրութեան հա-մար, Սուէզի ջրանցքէն :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, ամառնային Պիթ Էլ Տինի շրջանը սպաննուած է նախկին նա-խագահ Շամունի աջ բազուկը՝ երեսփո-խան՝ Նայիմ Մողապղապ : Երեսփոխանը նախագահական պալատ կ'երթար ներկայ ըլլալու համար Զօր. Շեհապի կազմակեր-պած ընդունելութեան Ամերիկայէն եկած լիբանանեան պատուիրակութեան մը ի պատիւ, երբ յարձակման ենթարկուեցաւ եւ սպաննուեցաւ: Լիբանանի մամուլը հրահանգ ստացած է լուրը չհրատարակե-լու համար: 50 հոգի ձերբակալուած են :

«ԷՕՔԱ»ՅԻ ՊԵՏ՝ Զօր. Կրիվաս յայ-տարարեց թէ պատրաստ է, եթէ պէտք ըլլայ, կռիւը վերսկսելու : «Աշխատեցայ Կիպրոսի ազատագրման համար: Երազս եղած էր եւ միշտ ալ է որ յունական դրօ-շը ծածանի Կիպրոսի վրայ »: Կրիվաս աւելցուցած է թէ թաքուն ուժեր կ'աշ-խատին կրկին ընկճել Կիպրոսը: Անոնք որ գիս կ'անարգեն, կ'ուզեն Անգլիացինե-րուն յանձնել 140.000 քառակուսի մեթր հողամաս մը: Պիտի պայքարիմ այդ թա-քուն ուժերուն դէմ: Որքան ատեն որ ողջ եմ, որեւէ սպառնալիքի առջեւ չեմ կե-նար, պատրաստ եմ եթէ հարկ ըլլայ, կռիւը վերսկսելու »:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍՐ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, անգամ մը եւս յարձակեցաւ Իս-րայէլի վրայ, «Իսրայէլը ոճիր մըն է զոր երբեք պիտի չընդունինք» յայտարարեց Ա. Միացեալ Հանրապետութեան Նախա-գահը :

ԿԱՍԹՈՆ ՄՈՆԵՐՎԻԼ բացումը կատա-րելով Ֆրանսայի հասարակապետութեան ծերակոյտին յայտարարեց թէ հասարա-կապետութիւնը պէտք է պահել քաղաքա-կան տարակարծութիւններէն վեր :

Ա. ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ դատախազը, Զօր. Սալէք, մինչեւ տասը տարի տաժանակիր աշխատանք պահան-ջեց 64 հոգիի համար, որոնք Կայանդի նախօրեակին ձերբակալուած էին, իբրեւ համայնավար: Դատավարութեան թուա-կանը պիտի որոշուի, ի մօտոյ :

ԱՆԳԼԻՈՅ եւ Իրաքի մէջ, բանակցու-թիւններ սկսան մշակութային համաձայ-նութիւն ստորագրելու համար :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Զօր. Քասըմ հիմնար-կէքը կատարեց նոր շէնքի մը ուր պիտի շինուի ձայնասփիւռի նոր կեդրոն մը որ Միջին-Արեւելքի «ամէնէն զօրաւորը պիտի ըլլայ» համաձայն Քասըմի յայտա-րարութեան :

ՊՐԱԶԱՎԻԼԻ մէջ ծանր դէպքեր պա-տահած են որոնց ընթացքին 36 հոգի մե-ռած են եւ հարիւր հոգի վիրաւորուած :

ԻՏԱԼԻՈՅ ընկերվարական կուսակցու-թեան ընդհանուր քարտուղարը՝ Ծիու-զեփփէ Սառակաթ Մոսկուա մեկնեցաւ ։ Այցելութիւնը պիտի տեւէ 15 օր բայց պաշտօնական հանգամանք չունի :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ կը շարունակուին Անգլիոյ տպարաններուն մէջ: Ամերիկայի մէջ ալ բանակցութիւններ կ'ըլլան առաջ-քըն առնելու համար պլիւմինիումի ճար-տարարուեստի բանուորներուն գործա-դուլին:

ԹՈՒՐԻՍԹ ՌՈՄԷԱ ՖՐԱՆՍԻ դէպի Հա-յաստան կազմակերպած ճամբորդութեան առաջին խումբը վերադարձաւ Կիրակի ։ Երեքշաբթի իրիկուն Կառ Տիւ Նոռէն մեկնեցաւ 24 հոգիէ կազմուած երկրորդ խումբ մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— «Խորհ. Հայաստան» Յուլիս 16ի թիւով կը հրատարակէ «Հայաստանի Վիճակագրական Վարչութեան Հաղորդագրութիւնը» վերջին մարդահամարին մասին:

Կուտանք ամբողջութեամբ՝ իբրեւ պատմութեան նիւթ եւ մասնագիտական ուսումնասիրութեան առարկայ .—

1. *Մարդահամարի տւեալներով, առ 15ը Յունւարի 1959 թւականի Հայկական ՍՍՌ բնակչութեան թիւը կազմում էր* 1.767.825:

2. *Հայկական ՍՍՌ բնակչութեան թւի փոփոխութիւնը բնութագրւում է հետեւեալ տւեալներով.*

1926 *թւական՝ ըստ Դեկտեմբերի 17ի մարդահամարի* 881.290 *մարդ:*

1939 *թւական՝ ըստ Յունւարի 17ի մարդահամարի* 1.282.338 *մարդ:*

1959 *թւական՝ ըստ Յունւարի 15ի մարդահամարի* 1.767.825 *մարդ:*

3. *Հայկական ՍՍՌ քաղաքային ու գիւղական բնակչութեան թւի փոփոխութիւնը բնութագրւում է հետեւեալ տւեալներով.*

	Ամբողջ բնակչութիւնը	Այդ թւում քաղաքային բնակչութ.	գիւղական բնակչութ.
1926թ.	881290	167098	714192
1939թ.	1282338	366447	915891
1959թ.	1767825	883405	884420

4. *Քաղաքների եւ քաղաքատիպ աւանների բնակչութեան թիւը փոխւել է հետեւեալ կերպ.*

	Առ 15Յունւար 1939 թ.	1959 թ.
Քաղ. Երեւան	204214	509203
» Լենինական	67729	108440
» Կիրովական	17607	49086
» Էջմիածին	9783	19820
» Ղափան	8511	19348
» Ալավերդի	10010	16805
» Հոկտեմբերեան	5639	15008
» Քաջարան	—	11550
» Դիլիջան	5296	11493
» Գորիս	5571	10421
» Ստեփանաւան	6057	9835
» Արթիկ	5761	9220
» Կամօ	8277	8858
» Հրազդան	—	7894
Քաղաքատիպ աւան		
Սպիտակ	—	8804
Իջեւան	—	7709
Արտաշատ	4148	7368
Սեւան	2668	6487
Արարատ	2329	5486
Սիսիան	—	3899
Լուսակերտ	—	3657
Պեմզաշէն	—	3602
Ախթալա	—	3324
Արզնի	—	3242
Մեղրի	—	3135
Շամլուղ	1874	2901
Թումանեան	—	2682
Լուսաւան	—	2385
Դաստակերտ	—	2350
Ջերմուկ	—	2085
Աղարակ	—	1639
Նոր Հաճըն	—	1426
Ազիզբէկով	—	1184
Անի-Պեմզա	973	1139
Ծաղկաձոր	—	1057
Քոլագերան	—	863

Ծանօթութիւն.— Ա) *Բերւած տւեալներում մի շարք բնակավայրերի վերաբերեալ 1939 թւականի բնակչութեան թիւը տարբերւում է 1939 թ. մարդահամարից յետոյ ժամուլում հրապարակւած տւեալներից, քանի որ 1959 թ. մարդահամարի տւեալների հետ համադրելու նպատակով դրանք բերւած են արդի սահմաններում, այսինքն՝ հաշւի առնելով երկու մարդահամարների միջեւ ընկած ժամանակամիջոցում տեղի ունեցած վերափոխումներն ու փոփոխութիւնները:*

Բ) *Մի շարք քաղաքների եւ քաղաքատիպ աւանների բնակչութեան 1939 թւականի թիւը չի նշւած այն կապակցութեամբ, որ անցած մարդահամարի ժամանակ նրանք չէին դասւած քաղաքային բնակավայրերի շարքում: 1939 թւականին նրանց բնակչութեան թիւը (արդի սահմաններում) կազմում էր Քաջարանինը՝ 1110, Սպիտակինը՝ 5035, Հրազդանինը՝ 4162, Իջեւանինը՝ 4426, Սիսիանինը՝ 2215, Լուսակերտինը՝ 910, Պեմզաշէնինը՝ 3379, Ախթալայինը՝ 872, Արզնիինը՝ 1677, Մեղրիինը՝ 1893, Թումանեանինը՝ 69, Դաստակերտինը՝ 329, Ջերմուկինը՝ 1509, Ազիզբէկովինը՝ 201, Ծաղկաձորինը՝ 654, Քոլագերանինը՝* 594:

5. *Հայկական ՍՍՌ առանձին շրջանների բնակչութեան, այդ թւում քաղաքային ու գիւղական բնակչութեան թիւը բնութագրւում է հետեւեալ տւեալներով.*

	Ամբողջ բնակչութիւնը 1939	առ 15ը Յունւարի 1959 թ.	քաղաքային 1939	առ 15ը Յունւարի 1959 թ.	գիւղական 1939	առ 15ը Յունւարի 1959 թ.
Ազիզբէկովի	18258	13453	—	3269	18258	10184
Ալավերդու	42968	52479	11884	25712	31084	26767
Ախուրեանի	34369	32405	—	—	34369	32405
Աղինի	21241	17784	6973	1139	20268	16645
Ամասիայի	14911	12860	—	—	14911	12860
Աշտարակի	37909	44922	—	3657	37909	41265
Ապարանի	36213	23139	—	—	36213	23139
Արթիկի	37105	37653	5761	12822	31344	24831
Արտաշատի	41051	61721	4148	7368	36903	54353
Բասարգեչարի	34644	35681	—	—	34644	35681
Գորիսի	26931	29531	5571	10421	21360	19110
Եղեգնաձորի	27865	26510	—	—	27865	26510
Էջմիածնի	38873	63285	9783	19820	29090	43465
Թալինի	28419	29127	—	—	28419	29127
Իջեւանի	28595	32796	—	7709	28595	25087
Կալինինոյի	23988	25349	—	—	23988	25349
Կամոյի	33916	35941	8277	8858	25639	27083
Կիրովականի	27866	28372	—	863	27866	27509
Կոտայքի	33090	32541	—	4668	33090	27873
Կրասնոսելսկի	22801	24156	—	—	22801	24156
Հոկտեմբերեանի	31888	61521	5639	15008	26249	46513
Հրազդանի	34733	35523	—	11336	34733	24187
Ղափանի	31696	47685	8511	30898	23185	16787
Ղուկասեանի	17413	10085	—	—	17413	10085
Մարտունու	45676	45789	—	—	45676	45789
Մեղրու	9686	11781	—	4774	9686	7007
Նոյեմբերեանի	20171	23482	—	—	20171	23482
Շամշադինի	28177	32073	—	—	28177	32073
Սեւանի	20851	21189	2668	6487	18183	14702
Սիսիանի	27488	28947	—	6249	27488	22698
Սպիտակի	34123	35532	—	8804	34123	26728
Ստեփանաւանի	28442	29047	6057	9835	22385	19212
Վեդու	28757	38851	2329	5486	26428	33365
Երեւանի քաղսովետ	218223	517596	204214	509203	14009	8393

Մի քանի շրջանների բնակչութեան թիւը նւազել է լեռնային սակաւահող շրջաններից շատ գիւղերի բնակիչներին կազմակերպւած ձեւով ցածրադիր շրջաններում վերաբնակեցնելու պատճառով եւ, որոշ չափով՝ գիւղական բնակչութեան հաշւին քաղաքների բնակչութեան աճի հետեւանքով: Համադրելու նպատակով առանձին շրջանների վերաբերեալ 1939 թւականի մարդահամարի տւեալները բերւած են արդի սահմաններում:

Ճ

Մարդահամարի նախնական համառօտակի արդիւնքները ստացւել են մարդահամարի աշխատողների հաշւումների հիման վրայ: Ներկայումս մեքենահաշւողական կայաններում տերիտորիալ բաժանումով մշակւում են մարդահամարի մանրամասն տւեալները բնակչութեան բաշխման վերաբերեալ ըստ սեռի, հասակի, ազգութեան, լեզուի, կրթութեան, ուսման, ընտանեկան դրութեան, հասարակական խմբերի, գոյութեան միջոցների աղբիւրների, ժողովրդական տնտեսութեան ճիւղերի, արտադրութիւնների ու կարեւորագոյն զբաղմունքների, ինչպէս նաեւ այդ յատկանիշների զուգակցմամբ բնակչութեան կազմը բնութագրող խմբաւորումները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ
ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԳԱՀԱՆ
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ

Այսօր փաստ է այն, որ Կոմիտասի «Շարականի խազերի նշանակութիւնը» վերտառութեամբ աշխատութիւնը, իր բոլորովին անաւարտ վիճակում անգամ, դառնում է հիմք ժամանակակից շնորհալի երաժշտագէտ Ռ. Աթայեանի «Հայկական խազերի ուսումնասիրութեան եւ վերծանման հարցերը» վերնագիրն ունեցող մեծածաւալ գիտական աշխատութեան համար, մի ուսումնասիրութիւն, որը խորհրդահայ երաժշտագիտութեան մէջ խազաբանութեանը նւիրւած առաջին լուրջ փորձն է (այս աշխատութիւնը շուտով լոյս կ'ընծայուի):

Կոմիտասի տեսական գրոյթների վրայ է հիմնւած մէկ ուրիշ տեսական եւ պատմական բնոյթի ուսումնասիրութիւն եւս, որն իր գիտական խորութեամբ, նիւթի ընդգրկման մեծ ծաւալով, շօշափած հարցադրումների լայնութեամբ ու բարդութեամբ ներկայացնում է իր տեսակի մէջ եզակի աշխատութիւն: Այդ աշխատութիւնը ժամանակակից խորհրդահայ տաղանդաւոր տեսաբան, փրոֆ. Քրիստափոր Քուշնարեանի ուսումնասիրութիւնն է, որ կրում է «Հայ մոնոդիկ երաժշտութեան պատմութեան եւ տեսութեան հարցերը» խորագիրը: Աշխատութեան մէջ հեղինակը վեր է բարձրացնում հայկական ժողովրդական երաժշտութեան ծագման ու զարգացման հարցերը, կապւած պատմութեան ընթացքի հետ: Միւս կողմից՝ այդ զարգացումը դիտւում է ինչպէս հայ երաժշտութեան տարբեր ճիւղերի, այնպէս էլ հայ եւ այլ ազգերի երաժշտական մշակոյթների անխուսափելի փոխյարաբերութիւնների ու փոխ ազդեցութիւնների տեսանկիւնով, որով աշխատութիւնը դուրս է գալիս հայկական երաժշտագիտութեան նեղ սահմաններից: Մանաւոր ուսումնասիրութեան են ենթարկւում ժողովրդական երաժշտութեան բոլոր ճիւղերի եւ յատկապէս գեղջկական երգի ոճային առանձնայատկութիւնները ըստ պատմական ժամանակաշրջանների: Ինչպէս ասացինք՝ այս չափազանց արժէքաւոր աշխատութեան հիմքերը խարսխւում են Կոմիտասի տեսական գրոյթների մէջ:

Նկատենք նաեւ, որ համարեայ չկայ, կամ շատ քիչ է խորհրդահայ երաժշտագիտական այն աշխատութիւնների թիւը, որոնք եթէ չեն հիմնւում, ապա եւ չեն վկայակոչում տեսաբան Կոմիտասին իրենց գիտական այս կամ այն միտքն ու տեսակէտը հիմնաւորելու համար: Եւ դա այն պարզ պատճառով, որ Կոմիտասը ուսումնասիրել է հայկական ժողովրդական ստեղծագործութիւնն իր ողջ բազմազանութեամբ եւ խորութեան այնպիսի ասպեկտով, ինչպիսին կարող էր թողնել տալ մէկ մարդու եւ յատկապէս տարաբախտ Կոմիտասի կարճատեւ կեանքը:

Այսպիսին էր ահա Կոմիտաս – մտածող, երաժշտագէտ – տեսաբանի դիմանկարը, որին լրիւ ներդաշնակ է նաեւ Կոմիտաս – կատարողը՝ Կոմիտաս երգիչն ու խմբավարը:

Իրաւամբ Կոմիտասը համարւում է նաեւ հայ ձայնական արուեստի ազգային դպրոցի հիմնադիրը: Նա ստեղծեց հայկական երգեցողութեան այն ազնիւ ու բարձրարժէք դպրոցը, որն իրենից ներկայացնում է հայ եւ համաշխարհային երաժշտական կատարողական արուեստի հարուստ ձեռքբերումների օրգանական միասնութիւնը:

Ազգային կատարողական դպրոցի հիմնադրման գործում Կոմիտասը նորից ու նորից հաւատարիմ մնաց իր այն համոզմունքին, որ ամենակարող, ամենակենսունակ եւ ինքնատիպ ստեղծագործող ուժը ժողովուրդն է. «Ժողովրդի երգեցողութիւնն ունի ինքնուրոյն դպրոց, ուր դաս են առնում ամէնքը, ամէն ժամանակ, երբ կարիք են զգում»,— գրում է Կոմիտասը:

Յայտնի է, որ Կոմիտասն ունէր ձայնական լաւ տւեալներ: Նրա ձայնը փափուկ պարիթոն էր, որն ընդգրկում էր մօտ քսան ձայնատիճան, այսինքն բարձր թենորի եւ ստորին պարիթոնի ձայնածաւալներն ի մի վերցրած: Սակայն հարցը միայն ձայնի մեծ ծաւալ ունենալու մէջ չէ, այլ նրանում, որ Կոմիտասի ձայնի մէջ զուգակցւում էին թենորի ընորոշ ճկունութիւնը, թեթեւութիւնն ու նուրբ երանգները՝ պարիթոնի լի եւ բամբ հնչեղութեան հետ: Ահա ինչու Կոմիտասի ձայնը հարուստ էր թէ՛ երանգների, եւ թէ հնարաւորութիւնների իմաստով:

Իր ձայնի կատարելագործմամբ Կոմիտաս վարդապետը զբաղւել է Պերլինում սովորած տարիներին՝ 1896 – 1899 *թւականներին:*

Երգեցողութեան բնագաւառում Կոմիտասի ձեռք բերած բարձր փրոֆեսիոնալիզմը *նյա հետեւողական եւ գիտակցւած աշխատանքի արդիւնքն էր: Սակայն Կոմիտասի նորարարութիւնը այդ ասպարէզում նշւած* փրոֆեսիոնալիզմի *օրգանական միաձուլումն էր իսկական հայկական երգեցողութեան ոճի, նրա առանձնայատկութիւնների հետ, հայ* փրոֆեսիոնել *կատարողական այն նոր դպրոցի ստեղծումը, որն աչքի է ընկնում զուսպ երգեցողութեամբ, անկաշկանդ ու ճկուն կատարումով, անցումների եւ ողջ ձայնածաւալի տարբեր հատւածների հաւասար հնչեղութեամբ:*

Կոմիտասի երգական դպրոցի կարեւորագոյն կողմերից մէկն էլ կատարելական առանձնայատկութիւնները տւեալ ստեղծագործութեան սեռի ու բովանդակութեան հետ կապելն է: Ահա ինչու նա ժողովրդական երգիչների օրինակով զոյների մի երանգով է երգում ասենք գիւղացիական լայնաշունչ երգը, մէկ ուրիշով՝ քնարական եւ բոլորովին երրորդով՝ անտուն պանդուխտի երգերը:

(5 Շար.) *ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲՐՈՒՏԵԱՆ*

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՍՊԱՆԻԱ Տ. Հ. Ե. Կ.Ի ԱՆԴԱՄ

Եւրոպական տնտեսական կազմակերպութիւնները վերստին շարժման մէջ են:

Տնտեսական Համագործակցութեան Եւրոպական Կազմակերպութիւնը (Տ. Հ. Ե. Կ.) այլ անունով 17երը, իրաւասու անդամ ընտրեցին Սպանիան, որ ցարդ Եուկոսլաւիոյ հետ միմիայն դէտի դիրքն ունէր:

Սպանիա բաւական ծանր անդամավճարով մը վճարեց, 18րդ թիկնաթոռին վրայ բազմելու իրաւունքը, այսինքն իր ազգային դրամը — բէզէթան— շուրջ 30 առ հարիւր արժեզրկման ենթարկելով:

Սպանիոյ գոհողութիւնը ի զուր չէր: Ան ոչ միայն այլեւս պիտի վայելէ իր 17 դաշնակիցներու մասնագիտական, տնտեսական օժանդակութիւնը, բազմակողմանի համաձայնութիւններու առաւելութիւնները, այլ նաեւ պիտի օգտուի միջազգային վարկերէ եւ դրամագլուխներէ: Արդէն իր տրամադրութեան տակ դրուած է 380 միլիոն տոլարի պատկառելի գումարը, որուն 150 հայթայթած է Եւրոպան, մնացեալը Ամերիկան:

Սպանիոյ տնտեսութիւնը քայքայուած վիճակի մէջ էր: Արտաքին առեւտուրը՝ ձկար, կը կատարուէր երկկողմանի համաձայնութիւններու հիման վրայ, եւ ներածման սեղմումները այնքան խստացած էին որ պաշտօնապէս ներածուած ապրանքներէն աւելի մեծ արժէք կը ներկայացնէին մաքսանենգութեամբ ներածուած, ուրեմն սեւ շուկայով վճարուած ապրանքները:

Ներկայ կարգադրութիւնով, Սպանիա, իր տնտեսութիւնը կարգի դնելէ յետոյ, մանաւանդ օտար դրամագլուխներով կամ օժանդակութիւններով իր ճարտարարուեստը եւ երկրագործութիւնը արդիական միջոցներով օժտելէ ետք, կրնայ խիստ օգտակար գործակից մը դառնալ Եւրոպայի ընդհ. տնտեսութեան մէջ: Կը կարծուի որ իրեն պիտի վիճակուի նաեւ քաղաքական եւ զինուորական՝ դեր մը:

×

Եւրոպայի մէջ կան այժմ տնտեսական երկու մրցակից հաստատութիւններ. Հասարակաց շուկայ (Հ. Շ.) Ազատ Փոխանակութեան Գօտի (Ա. Փ. Գ.):

Առաջինին մասնակցող վեց երկիրները կը շարունակեն իրենց գործակցութիւնը որ 8րդ ամիսը կը թեւակոխէ: Օրըստօրէ կը զարգանայ ու կը զօրանայ այս միջազգային կազմակերպութիւնը, կը կադմուին բարձր կամ փոքր մարմիններ, կը հարթուին փորձառութիւնով ի յայտ եկած դժուարութիւնները: Արդիւնքները քաջալերական են ու ակներեւ:

Անդին, Ա. Փ. Գ. կամ տասնըմէկները,

ՀՐԱԲՈՒԽ... ԿԱՐՍԻ ՎԵՐԵՒ

Պոլսոյ թուրք թերթերը կը հաղորդեն թէ Կարսի մօտ Գաղզաքրբ լեռը հրաբուխի նշաններ ցոյց կուտայ: Ըստ թուրք լրագրողներու նկարագրութեան, հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ, առ այժմ, հրաբուխը —

Գագաթին հիւսիսակողմը իրարու շատ մօտիկ երկու բացուածքներէ 20 – 30 վայրկեան միջոցով մուխ ու փրփուր կը ժայթքեն եւ այս առթիւ ժայռի հսկայ կտորներ մեծ աղմուկով կ'իյնան վար ու կը լեցնեն Իսգիւմլիւտէրէ առուն: Մուխին թանձրութիւնը նուազած է մասամբ: Ժայռերը 250 – 300 մեթր խորութիւն մը լեցուցած են առուին մէջ, որուն ջուրը ցամքած է:

Քննիչ մարմինը, որ հրաբխային վայրը մեկնած ու ապա վերադարձած էր, Գարասըրթի ստորոտ, Իսգիւմլիւքի շրջակայքը քննութիւն կատարեց: Մարմինը այս քննութեան ընթացքին լեռնէն իջնող ժայռի կտորուանքներուն մէջ հանդիպած է բրոմի եւ փիրիթի կտորներու: Գարասըրթի արեւելեան շրջանին մէջ տակաւին զգալի է թանձր ծուխը: Հաւանական է որ Կարս մեկնին երկրախոյզ մասնագէտներ: Գարասըրթի մէջ քննութիւն կատարող մարմնին համաձայն, լեռը Ա. շրջանի հրաբխային լեռ մըն է եւ ներսէն եկող ճնշումով կը պայքարի թօթափելու համար իր կեղեւը: Բ. շրջանին ջրաշոգի պիտի ժայթքի եւ անկէ վերջ է որ կարելի պիտի ըլլայ տեսնել լաւաները:

ԹՈՒՐՔ ՄԸ ՈՐ ԿՈՒՍԱԿԻՑ Է... ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

Նէճիպ Ֆազըլ Քըսաքիւրէքի Պիւյիւք Տօղու հանդէսը, Պոլսոյ մէջ, իր վերջին թիւով կը հրատարակէ Ահմէտ Էմին Եալմանի մէկ յօդուածէն մաս մը, որ հրատարակուած էր 4 Օգոստոս 1919ին «Վաքըթ» թերթին մէջ:

Այդ հատուածին մէջ կը կարդանք —

«... Մինչեւ այսօր հողային հարցերու շուրջ չափազանցութիւնը շատ սուղ արժեց մեզի: Պէտք չէ մոռնանք, որ Պալքանեան միութիւնը եւ Պալքանեան պատերազմը ծնունդ առաւ՝ երբ պնդեցինք որ Կրետէի մէկ կէտին վրայ ծածանի Օսմանեան դրօշը:

Հայկական հարցին պէտք է տեւական լուծում մը գտնենք, երկու կողմերու տեսակէտները նկատի ունենալով: Այն եղանակը, որ պիտի գտնենք, պէտք չէ սակարկութեան բնոյթ ներկայացնէ: Եթէ սակարկութեամբ մօտենանք հարցին եւ քիչէն սկսելով քայլ առ քայլ տեղի տանք, անպայման մենք կը վնասենք: Նախ պէտք է խոստովանիլ որ, Հայկական Հանրապետութիւնը մեր երկրի Հայերը իր մէջ չի կրնար առնել: Հայերը ազգային հայրենիքի մը տէր դարձնելու եւ Հայկական հարցէն եւ անոր հետ կապակից տաղտկալի ու աղմուկներէն վերջնապէս փրկուելու համար, անպայման պէտք է նայկական Հանրապետութեան հողերուն քիչ մը հողամաս աւելցնել»:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՕՐ. ՇՈՒՇԻԿ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

Վենետիկի հայ գաղութէն՝ Օր. Շուշիկ Միլտոնեան, 19 տարեկան, քանի մը օր առաջ աւարտած է Բենեդետտո Մարչելլօ երաժշտանոցին տաւիղի ճիւղին դասընթացքը, բարձրագոյն նիշով եւ մասնաւոր յիշատակութեամբ:

Ինչպէս անցեալին, այս տարի եւս Օր. Միլտոնեան շահած է Ռուպինշթայն մրցանակը:

Հակառակ դեռատի հասակին, մերդ-գի տաղաչափութեան ուսուցիչ նշանակուած է երաժշտանոցին, եկող տարիէն սկսեալ:

Բացի Վենետիկէն Օր. Միլտոնեան ծանօթ է արդէն Իտալիոյ ուրիշ քաղաքներու մէջ՝ Գորիցիա, Թրիէսթէ, Ուտինէ, Կորիցիա, 1954էն ի վեր, պարբերաբար, իր տուած յաջող նուագահանդէսներով:

Ցաւալիօրէն Սեպտեմբերին պիտի մասնակցի տաւիղի միջազգային մրցումին որ, այս տարի, տեղի պիտի ունենայ Թէլ – Ավիվի մէջ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

■

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացը Սէվրի Մուրատեան վարժարանին մէջ կազմակերպած էր հայ լեզուի օր մը. Փարիզի շրջանի վարժարաններու աշակերտներուն միջեւ:

Այս հանդէսը տեղի ունեցաւ ամսոյս սկիզբը, Փարիզի Եկեղեցիի կրթական յանձնաժողովին հովանաւորութեամբ:

Զորս վարժարաններ իրենց մասնակցութիւնը բերած էին. Կեդրոնի (եկեղեցի), Պէլվիլ – Լիլայի, Իսիի Ալբերթեան եւ Ալֆորվիլի երկսեռ աշակերտները:

Ուսումնասիրացի նախագահ Գ. Յ. Յակոբեանի ձեռնարկին նպատակը բացատրող բացման խօսքէն վերջ, տեղի ունեցան նախ փոքրերու (10 – 14 տարեկան) եւ ապա մեծերու (15 – 18 տարեկան) արտասանութիւնները:

Քննիչ մարմին մը զոր կը կազմէին Տիկիններ Մ. Աթմաճեան, Զիթունի, Զիլինկիրեան, Թորանեան եւ Տէր եւ Տիկին Ամիրխանեան, արտասանութիւնները նօթագրեցին որու արդիւնքն եղաւ հետեւեալը.—

Փոքրերէն Ա.— Անահիտ Բիլիկեան (կեդրոնի վարժարան), Բ.— Նշան Բախլանեան (Ալբերթեան վարժարան), Գ.— Եղսաբէթ Եղիազարեան (Ալբերթեան վարժարան):

Մեծերէն Ա.— Ազատի Յովհաննէսեան (Պէլվիլ – Լիլա), Բ.— Անիգա Եօթնեղբայրեան (Պէլվիլ – Լիլա), Գ.— Նուարդ Ծիհանեան (Պէլվիլ – Լիլա):

Առնց տրուեցաւ համապատասխան մրցանակներ, իսկ բացառիկ մրցանակ մըն ալ յատկացուեցաւ Պ. Արա Գրիգորեանի, որ ներկայացած էր անձնապէս:

Ուսումնասիրացը այս առթիւ հիւրասիրութիւններ կատարեց:

Եկեղեցիի կրթական յանձնաժողովին ատենապետ Պ. Յակոբ Տէր – Յակոբեան քանի մը խօսքով իր շնորհակալութիւնները յայտնեց նախաձեռնողներուն եւ մաղթեց որ շարունակուի, դալ անգամ աւելի լայն սահմաններու մէջ, այս օգտակար ձեռնարկը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍՏԱՑՈՒԱԾ

«ԱԼՊԵԱՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ», գրեց Արամայիս Սրապեան, 1959: Հեղինակին հասցէն՝ Վիա Փաչինի 30, Միլանո:

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, պաշտօնական ամսաթերթ Վենետիկի՝ Մխիթարեան Միաբանութեան, Յունուար – Փետրուար 1959, Ս. Ղազար, Վենետիկ:

ՍԻՈՆ ամսագիր, կրօնական, գրական, բանասիրական, պաշտօնական հրատ. Երուսաղէմի հայ պատրիարքութեան, Մայիս – Յունիս, 1959:

ՋԱՀԱԿԻՐ հանդէս, Փալանճեան Ճեմարանի Լսարանական Միութեան, Թիւ 3, Յունիս 1959, Պէյրութ, Լիբանան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍԱՌԱ

Ա.

Այր ու կի՞ն, թէ՞ քոյր ու եղբայր. չեմ գիտեր:

Երկուքն ալ մեղրամոմի գունաւորութիւնը ունին, որուն վրայ չէկ ու գանգ մազերնին ոսկիի ցոլքեր կը թողու. միեւնոյն դիմագիծը, երեսի միեւնոյն ձուաձեւը, երկուքին վրայ ալ նուրբ ու քնքուշ բան մը:

Շոգենաւին մէջ ուր իմ մօտիկս նստած են, երիտասարդը վեր դարձուցած է բալթօին մուշտակաւոր օձիքը ու հորը ինկած աչքերէն՝ նայուածքը աննպատակ կը թափառի պատուհանէն դուրս, ծովուն վրայ: Զի խօսիր ու գլխու շարժումներով միայն կը պատասխանէ իր ընկերուհիին, առանց դիտելէ դադրելու ծովը որ իր բոլոր ուշադրութիւնը գրաւած կը թուի:

Անիկա, ընդհակառակն, աղուորութեան խորխտ արտայայտութիւն մը ունի. մոխրագոյն բուրդէ շրջազգեստ մը հագած է, իր բնական գոյնին հետ՝ միօրինակութիւն մը կազմելու համար կարծես: Նիհար ու բարձրահասակ կին մըն է, բարակ մէջքով ու տարօրինակ կերպով ուռուցիկ լանջքով մը, որուն դուրս ցցուած երկու սուր անկիւնները՝ իրենց հիմերուն վրայ թաւալող զոյգ մը վրաններու տպաւորութիւնը կը թողուն:

Ամբարտաւան նստուածք մը ունի որ կը վայլէ իրեն, ոտքը ոտքին վրայ, էրիկ մարդու մը պէս. պահ մը կը յոգնի եւ ոտքին դիրքը կը փոխէ, ու մետաքսի շրշիւն մը կուգայ պատմուճանին տակէն, ներդաշնակ ու փայփայող նուագի մը պէս, բեհեզէ հանդերձեղէններու ձայնը:

Այսպէս նստած, գիրք մը կարդալու տուած է ինքզինքը. էջերը կը դարձնէ հեղինեակ տենդոտ ձեռքով մը, երբեմն ընթերցումը կ'ընդհատէ, հիւանդին բառ մը բռնելու, պարբերութիւն մը ցուցնելու համար ժպտելով, ծծմղելով իր մուշտ բարեկամը խնդացնելու, անոր մռայլած ճակատը պատող տրտմութիւնը փարատելու յայտնի ջանքով մը:

Այս խնամոտ հոգածութիւնը այլ մէկ ու խիղախ կնոջ քով՝ հսկայ ծառի մը վրայ բացուած փափուկ ծաղիկի մը ներգործութիւնը կը թողու ինծի: Կը զմայլիմ վրանին ու նորէն կը հարցնեմ ինքնիրենս.

— Այ՞ր ու կին, թէ քոյր եւ եղբայր:

Բ.

Բրինտիզիոյի մէջ ճանչցայ զիրենք, մեծահարուստ հրեայ ընտանիք մըն էին: Էրիկը իր հօրեղբօրորդին էր ու անոր հիւանդագին վիճակը գիտնալով Սառա՝ ամուսնացեր էր հետը. երբեք աւելի արգելք մը չէր նկատած իրենց ամուսնութեանը: Ինչ փոյթ, կրնային մեռնիլ. օր մը չէ նէ օր մը պիտի գտնուէին աշխարհէն. կ'արժէր հաշուի դնել զանիկա: Սպանեօլի տաք արիւնը կը խաղար իր երակներուն մէջ. ու սիրոյ մէջ ալ նորէն հրեայ շահախնդրի յանդուգն իմաստութիւնն էր որ ժառանգութեամբ փոխանցուեր ու մտեր էր այս գեղեցիկ կնոջ հոգւոյն մէջ:

Կարգուեր ու երջանիկ եղեր էին. բայց երթալով ալ աւելի սաստկացեր էր այն մաշող հիւանդութիւնը որ իր երիտասարդ ամուսինը կը հատցնէր:

— Թնայէ էրկանդ, ըսեր էին իրեն:

Իր անտարբերական խառնուածքը չհըրցաւ երբեք հանդուրժել այս պատուէրին. արտաքին ցուրտ ու անտարբեր երեւոյթին հակառակն էր ներսը ու երկու տարուան մէջ զիրենք այրող հուրը ճշմարիտ աւերումներ գործեր էր էրկանը վիճակին վրայ. օդափոխութենէ՝ եթէ ոչ բժշկութենէ՝ գէթ բարւոքում մը կ'ակնկալէին: Ու հիւանդապահի մը պէս կ'ընկերանար անհա իր ամուսնին, ամբողջ խնամքի, գուրգուրանքի մթնոլորտի մը մէջ պահելով զայն, ճիշդ ինչպէս կանխահաս ծընունդով աշխարհ եկող երեխաները՝ արհեստական տաքի մթնոլորտի մը մէջ կը մեծցնեն:

Բայց փոքրիկ բարելաւութիւն մը ամէն խանհեմութիւն մոռցնել կուտար իրենց ու նորէն անուղղայ շռայլի մը վարժութեամբ կը վատնէին այս չնչին դրամագլուխը:

Յետոյ, զղջումի կուգար եւ. հիւանդը վերստին կազդուրելու անդուլ աշխատութիւնը:

Աղէկ բարեկամ եղանք ամուսնին հետ ու շատ հեղ կ'երթայի իրենց տունը, զոր Բյազանդայի կողմը ընտրած էին, հիւսիսէն փախչելով: Պատուհանին քով իր լայն թիկնաթոռին մէջ ընկղմանած հիւանդին աչքը դուրսն էր. ինչ՞ կը խորհէր արդեօք. կնոջը երեսը չնայելու տարտամ դիտաւորութիւն մը կը գուշակէի. դըժգո՞հ էր անկէ. անոր վրդովիչ ներկայութեամբը՝ չէ՞ր նմաներ քիչ մը այն անանկ խաղամոլին որ ձեռքը զրպանը կը դեգերի հիմա, ուրիշներուն ձգելով անդաղը, որուն առնելով բախտաւոր դաշնակցէն էր:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(1 Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գ. Գրիգոր Գազանճեանէ Հանճի Գրիգոր Գապասայեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 2630 ֆրանք: (Բ. հրատարակութիւն):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը խորին շնորհակալութեամբ ըստացաւ, Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութենէն 210.000 Ֆրանքի յատկացում մը, իր արձակուրդի կայանին մէջ տասը փոքրիկներու մէկ ամսուան ձրի բնակութիւնը ապահովելու համար, 1959ի ընթացքին:

Շնորհիւ այս օժանդակութեան, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը ի վիճակի եղաւ հազար լիթրնոց ջրաբաշխ մեքենայ մը գնելու Պէլֆոնթէնի (Ժիւրա)իր հաստատութեան մէջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Առաջին խումբը Պէլֆոնթէնէն Փարիզ կը հասնի Կիրակի 2 Օգոստոս, առաւօտեան ժամը 6.35ին Կառ տը Լիոն:

Բ. խումբը Փարիզէն կը մեկնի 3 Օգոստոսին Կառ տը Լիոն Փլաս տը լ'Օռլօժ, գտնուիլ ժամը ճիշդ 22.30ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն յանձնախումբը, անհուն շնորհակալութեամբ ստացաւ Բ. անգամ ըլլալով Պէյրութէն Ժամկոչեանէ յիսուն հազար ֆրանք, ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան:

Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան — Մարսէյլէն Գ. Միշէլ Զավուշեանէ երկու հազար Ֆր., Ժըւանվիլ լը Փէնէն Գ. Մկրտիչ Եազըճեանէ հազար ֆրանք Ոմն 5000 ֆրանք, Գ. Գ. Տիգրան Սալըբեանի մահուան առթիւ Աւետիս Գուրսալեան փոխան ծաղկեպսակի շինութեան կը նուիրէ հինգ հազար ֆրանք, Ստեփան Խաչմանեան հինգ հարիւր ֆրանք:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Անուշ Եղիշէեանի, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեանի, Տէր եւ Տիկին Եղիա Եղիշէեանի, իրենց զաւկին, եղբօր եւ տագրին, տարաբախտ Յովհաննէս Եղիշէեանի մահուան առթիւ:

Եւ փոխան ծաղկեպսակի Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրէ 3000 Ֆրանք:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր գիմեն վարչութեան: Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը:

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն գոհացում պիտի չտրուի. նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ըստեղծել:

Մեր հատադնորդ ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր.:

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը:

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ'օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ամբողջ երեք օր, Սէն-Լուի մէջ (Պուլվ. Կրան-Փէն)

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, կազմակերպութեամբ՝ Հ. Յ. Ակնունի ենթակոմիտէի եւ «Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին:

Ա. — 31 Յուլիս, Ուրբաթ գիշեր ժամը 21ին: Երաժշտահանդէս մասնակցութեամբ Անտրէ Րէնարի եւ ութ ուրիշ երգիչներու:

Բ. — 1 Օգոստոս Շաբաթ կէսօրէ ետք Մանկական խաղեր, ղեկավարութեամբ՝ ընկեր Քէէէվեանի. Պուլի մեծ մրցում:

Coupe D. MATALON

Conseiller Général du 10ème Canton

15.000 ֆրանք, Ա. մրցանակ: Նոյն գիշերը ժամը 9.30ին պարահանդէս

Camp. " La Germaine „ Orchestre Pierre VIGNAL

Գ. — Կիրակի առաւօտ՝ հոգեհանգիստ Թաղի ննջեցեալ ընկերներու յիշատակին:

Ժամը 11ին, ժողովրդային հաւաքոյթ, եկեղեցիի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Գ. Գ. Յ. Պապիկեանի, Յ. Ադայեանի, Տ. Թադոյեանի, Ա. Քէօսէեանի, Կ. Փօլատեանի եւ Ժ. Միրիճեանի: կէսօրին՝ գինեձօն եւ ճաշ ի պատիւ Տ. Մաքալոնի եւ Իրմա Ռափիւցցիի (Պուշ-Տիւ-Ռոնի Ծերակուտական) եւ միւս հիւրերուն, Գ. Զաւրաբեանի ագարակը:

Կէսօրէ ետք — դաշտահանդէս, երգ, արտասանութիւն, ինչպէս նաեւ քրքջալից զաւեշտ մը, հայկական պարեր Սէն Լուի Սիամանթօ խումբին կողմէ:

Ֆրանսերէն եւ հայերէն կ'երգեն՝

Suzy TOM

Revélation de l'Emission Paris-Cocktail

Charly Soavi

La Voix d'Or du Music-Hall

Գիշերը, ժամը 21ին պարահանդէս Քամփ. «Լա Ժէրմէն»:

Ճաշի մասնակցութիւն 800 Ֆրանք: Նախօրօք արձանագրուիլ՝ Քաղաքը՝ Ա. Քէօսէեանի մօտ, Ֆօթօ Րէքս եւ շրջանները՝ Հ. Յ. Դ. մարմիններուն մօտ:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 9ին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղս ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Գ. Սիմոնեանի սրճարանը: Օրակարգ — Հաշուետուութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին համար, 1) Նախապատրաստական 8-7րդ դասարաններուն համար իբրեւ ուսուցչուհի հայ օրիորդ մը, որ Ֆրանսական բարձրագոյն կրթութիւն ստացած ըլլայ. ի հարկին գիշերօթիկ:

2) Աշխատող կին մը, իբրեւ օգնական խոհարարուհի:

Դիմել վարժարան, գրաւոր, տալով անուն, տարիք եւ հասցէ:

1 Bld. du Nord - Le Raincy
Seine-et-Oise

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Համայնքապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք: Հատը 20 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 31 ՅՈՒԼԻՍ

VENDREDI 31 JUILLET 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8457 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4358

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՊԱՏԱԿԷՆ ՇԵՂԱԾ

Ո՞վ է Բարեգործականի հերթական զոհ Բիւզանդ Եղիայեանը:

Ընթերցողները պիտի կարծեն թերեւս, որ անիկա եթէ ոչ Դաշնակցական, գոնէ Դաշնակցութեան համակիր մէկն է եւ իր այդ աններելի յանցանքին համար է, որ այժմ կը պատժուի Բարեգործականի հակադաշնակցական փարիսեցիներուն կողմէ:

Բան՛ մը անմիջապէս, որ Մելքոնեանի պաշտօնանկ տնօրէնը ո՛չ միայն Դաշնակցական չէ, այլ երկար տարիներէ ի վեր եղած է Բարեգործականի անդամ եւ թունդ ջատագով անոր գործին:

Ինչպէս կը բացատրէ Թայմզ ավ Սայփրըսի յօդուածագիրը, Գ. Եղիայեան՝ դաստիարակ, գրող, ուսուցիչ եւ լեզուագէտ՝ ամբողջ քսան տարի Անթիլիասի դպրեվանքին տեսուչն ու գլխաւոր ուսուցիչն է եղած: Կիլիկեան Թեմի այսօրուան մեր եպիսկոպոսներէն ու վարդապետներէն շատեր իրեն աշակերտած են:

Բարեգործականի մարդիկն ու ռամկավարները իրենց գաղափարներուն եւ ուղղութեան մօտիկ մէկը ճանչցած էին զայն:

Ա՛յդ էր պատճառը, որ երբ կիլիկեան բազմադարեան Աթոռին վրայ բազմեցաւ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսը, անոնք ուզեցին հարուածել այս վերջինը՝ Անթիլիասի դպրեվանքը զրկելով Եղիայեանի պէս կարեւոր ուժէ մը:

Ու Նիկոսիա տարին զայն՝ իբրեւ տնօրէն Մելքոնեան կրթական հիմնարկութեան:

Կիպրոսի անգլերէն թերթը կը գրէ, որ իր նոր պաշտօնին ձեռնարկելով, տնօրէնը հիմնական բարեփոխումներ մտցուց դպրոցին կրթական ու վարչական հին կարգուսարքին մէջ, արդիական դասագրքեր բերել տուաւ, աւելցուց աշակերտներուն թիւը եւ նոր ուսուցիչներ պաշտօնի կոչեց:

Իբրեւ ձեռնհաս տեսուչ ու դաստիարակ՝ Գ. Եղիայեան քառորդ դարու ընդմէն անցեալ մը ունի իր ետեւ: Վկայ՝ իր հասցուցած հարիւրաւոր աշակերտները:

Ուրեմն, ո՛չ իր մտաւոր պաշարն է խնդրոյ առարկայ, ո՛չ ալ՝ վարչական կարողութիւնը:

Անիկա պարզապէս զոհն է Բարեգործականի հակա-կիլիկեան քաղաքականութեան:

Շեղած իր բուն նպատակէն, Բարեգործականը փոխանակ բարեսիրութեամբ զբաղելու՝ քաղաքականութիւն կը խաղայ:

Իր դպրոցներուն մէջ կը տեղաւորէ ռամկավար եւ հակադաշնակցական ուսուցիչներ, նպաստ չի տար ա՛յն դպրոցներուն, որոնք դաշնակցական կամ Դաշնակցութեան համակիր հոգաբարձութեանց կողմէ կը մատակարարուին:

Փաստերը բազմաթիւ են Միջին Արեւելքի հայաշատ գաղութներուն մէջ:

Անդրադառնալով Մելքոնեան կրթական հիմնարկութեան, չեն մոռցուած դեռ Դաշնակցական ուսուցիչներու դէմ կատարուած հալածանքները նախապատերազմեան շրջանին՝ օրուան տնօրէնին կողմէ:

Բարեգործականի հաւատաքննական ատեանը մաղէ կ'անցընէ պաշտօնի կոչուելիք ուսուցիչները:

Նիկոսիոյ մէջ 5–6 տարի առաջ լուծուած էր «Հայաստանի Բարեկամաց Միութիւն»ը, բաղկացած հակադաշնակցական տարրերէ:

Այժմ Նիւ Եորքէն առաջնորդուած հրահանգներու վրայ Կիպրոսի մայրաքաղաքին մէջ նոյն տարրերը բացած են Բարեգործականի ակումբ մը՝ պայքարելու համար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին դէմ, որուն ենթակայ է կղզին Հայութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՅ

ԱՐԴԻՒՆՔԸ ԱՆՈՐՈՇ Է

Հէրթըր – Կրոմիքօ ճաշի ընթացքին մէջ կարեւոր որոշում տրուած է երկու նախարարներուն կողմէ: Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը առաջարկած է որ ժողովը վերջանայ Օգոստ. 5ին, ինչ որ ալ ըլլայ անոր արդիւնքը: Հէրթըր, Օգոստ. 12էն սկսեալ, Սանթիակօ տը Չիլիի մէջ պիտի նախագահէ Ամերիկայի Արտաքին Նախարարներուն ժողովին: Համաձայն արեւմտեան առաջին առաջարկն է զոր Խ. Միութեան պատուիրակը ընդունած է, առանց որեւէ վերապահութեան: Կրոմիքօ դիտել տուած է սակայն Հէրթըրի թէ մնացեալ քանի մը օրուան ընթացքին կարելի է բանակցիլ համաձայնութեան մը յանգելու համար:

Հինգշաբթի գիշեր, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին ապարանքը տեղի պիտի ունենար «աշխատանքի ճաշ մը»: Անկէ առաջ, Հէրթըր եւ Կրոմիքօ չորս ժամ գլուխ-գլխի խօսելով փորձեցին ճշդել դիրքերը: Ինչպէս կը հաղորդեն լաւատեղեակ շրջանակները, խորհրդային ծրագիրը ոչ մէկ ձեւով կը տարբերի նախորդէն (Յունիս 19) եւ անշուշտ չի կրնար նկատի առնուիլ արեւմտեաններու կողմէ: Խ. Միութիւնը կը պնդէ որ Դաշնակիցները միայն 4000 զինուոր պահեն Արեւմտեան Պերլինի մէջ (ունին՝ 11.000) եւ ինչպէս գրած էինք երէկ, անպայման շփում ստեղծուի երկու Գերմանիաներու միջեւ:

Այս պայմաններու տակ դժուար է որեւէ նախատեսութիւն ընել ժողովին արդիւնքին մասին: Համաձայնութիւն մը շատ խնդրական կը մնայ: Այս ժողովին արդիւնքէն կախում ունի նաեւ Վերին ժողովի գումարումը որուն կողմնակից են՝ Խ. Միութիւն եւ Անգլիա — այս վերջինը միշտ մտահոգուած է Ամերիկա-Խ. Միութիւն համաձայնութենէ մը, իր գլխուն վրայէն — հակառակ են առայժմ՝ Ֆրանսա եւ Ամերիկա:

Լաւատեսներ կան տակաւին որոնք, երկու պատճառներով, կը յուսան որ ժողովը կրնայ համաձայնութեան մը գալ: Անոնց նկատի առած կարելիութիւններն են.— ա) Եթէ Խրուշչեւ Ամերիկա այցելէ, ինչպէս Մ. Նահանգներու կարգ մը շրջանակները կը փափաքին, վիճաբանութիւնները կը շարունակուին Այզընհաուըր-Խրուշչեւ խօսակցութիւններով:

բ) Չորս Մեծերու Արտաքին նախարարները Նիւ Եորք պիտի ըլլան Սեպտեմբերին ՄԱԿի Ընդհանուր ժողովին առթիւ, եւ կրնան կրկին հաւաքուիլ, Ժընեւի ժողովը շարունակելու համար:

Յատակ է սակայն թէ Պերլինի շուրջ համաձայնելու համար իսկ, անհրաժեշտ է որ վերջին վայրկեանին Ռուսերը կարգ մը զիջումներ ընեն:

Խորհրդային բանբեր մը յայտարարեց թէ տակաւին կարեւոր տարակարծութիւններ կան. արեւմտ. բանբերներն ալ կը հաստատեն որ ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կայ Խորհ. Միութեան ընդգրկած դիրքին մէջ:

Երկու կողմերն ալ իրարմէ յուսախաբ են, որովհետեւ կենսական տարակարծութեանց շուրջ, ոչ մէկը տեղի կուտայ:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Միացեալ Նահանգներու Նախագահին հերթական մամուլի ասուլիսը ոչ մէկ յատակ նորութիւն բերաւ: Ծանօթ է արդէն Այզընհաուըրի խօսելակերպը — «Այո, բայց...» որ ուշադրութիւնը գրաւած է բոլոր լրագրողներուն: Կարգ մը հիմնական կէտերու շուրջ սակայն, Նախագահը պարզած է իր կարծիքը: Անդրադառնալով Ժընեւի ժողովին, Այզընհաուըր չէ յայտարարած թէ կացութիւնը յուսահատական է, բայց շեշտած է թէ ներկայ պայմաններու մէջ, այդ ժողովը պէտք եղած տուեալները չի ներկայացներ, արդարացնելու համար Վերին ժողովը:

Նախագահը իր գոհունակութիւնը յայտնած է նաեւ այն «ոգանչելի» ձեւին համար, որով Նիքսըն դէմ կը դնէ Խ. Միութեան մէջ ստեղծուած բոլոր դժուարութեանց: Բաց է նաեւ թէ Նիքսըն կրնայ խօսիլ Խրուշչեւի հետ այս վերջինին հաւանական այցելութեան շուրջ, Ամերիկա, բայց անոր չի պատկանիր պաշտօնական հրաւէրը ուղղել:

Փոխանակ հայապահպանման, ազգապահպանման սրբազան գործին նուիրուելու եւ ընդհանուր միութիւն դառնալով օգնելու սփիւռքի բոլոր դպրոցներուն եւ կարօտ մշակութականներուն, Բարեգործականը դառն քաղաքական կազմակերպութեան է վերածուած այսօր, պարզապէս պայքարելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ անոր համակիր հիմնարկութեանց դէմ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Մէկ Մէկին

ԽՐՈՒՇԻ ԱԿԱՆՋԸ ՉՀԱՍՆԻ

Անփառունակ պատմութիւն մը:

Նիւ Եորքի մէջ, թենիսի մեծ-աղայական Ակումբի մը վարչութիւնը թոյլ չտուաւ որ Միացեալ Ազգերու բարձրաստիճան պաշտօնատարներէն մէկուն, Րէլֆ Պանչի մանչուկը անդամ ըլլայ Ակումբին: Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ, կրտսեր Րէլֆ Պանչը փողոցէն անցնող Իրլանտացիին, Իտալացիին կամ Հայուն գոյնը չունի: Խափշիկ է եւ իր նախահայրերը եկած են Ափրիկէէն:

Հայր Պանչ, անցեալ օր, քար դրաւ կուրծքին — թերեւս, իր աչքերն ալ լեցուեցան — եւ իր մանչուկին բացատրեց թէ ինչու զինքը չէին ընդունած.

— Խափշիկ ենք, տղաս, ճերմակ չենք ... Եւ մեր մորթին գոյնին համար է որ մեզ շատ մը տեղերէ ներս չեն առներ...

Կրնամ երեւակայել թէ մանչուկը ինչեր հարցուցած է իր հօրը եւ հայրը ինչպէս պատասխանած է:

— Բայց, հայրիկ, քեզի, Միացեալ Ազգերու պաշտօնատունը բարձր պաշտօն մը տուեր են, դո՛ւն ես բոլորը... Քաղաքական գործերու փոխ-տնօրէնն ես եղեր... Երբ ես Սեւ եմ, դո՛ւն ալ Սեւ ես... Մամանն ալ Սեւ է... Ըսել կ'ուզես որ Ֆոքէսթ Հիլզի թենիսի Ակումբը աւելի՞ բարձր տեղ է քան այդ միջազգային հիմնարկութիւնը...

— Այնպէս կ'երեւայ, տղաս... Ակումբին նախագահը բացատրեց ինծի թէ խափշիկներն ու Հրեաները իրենց հաստատութեան անդամ չեն կրնար ըլլալ եղեր...

— Բայց, ինչո՞ւ, հայրիկ... Խափշիկն ու Հրեան մարդ չե՞ն... Անասո՞ւն են... Շո՞ւն են... Աղէկ միտքս ինկաւ — կը յիշե՞ս անցածները, դուն ու ես ճաշարան մը գացինք... Տեսա՞ր պատին վրայ ինչ գրուած էր — «Շուները ներս չեն կրնար բերուիլ»... Այս մերժումն ալ ատոր չի՞ նմանիր... Մենք շո՞ւն ենք, հայրիկ որ Սպիտակներուն յատկացուած Ակումբի մը անդամ չենք կրնար ըլլալ... Ես բան չհասկցայ այս գործէն... Պիտի բողոքե՞ս, հայրիկ... Ես քու տեղդ ըլլամ, Նախագահին նամակ կը գրեմ... Մեր Նախագահը բարի մարդ է... Կարելի է բան մը ընէ...

— Ո՛չ, տղաս, Նախագահը ձանձրացնելու պէտք չկայ... Ժամանակը գայ, այս օրէնքը կը փոխուի...

— Վա՛յ, ուրեմն առանձին օրէ՞նք կայ... Օրէնք մը, որ կ'ըսէ թէ Սեւերը, Հրեաները — ու քանի մը տեղեր ալ, շուները — ներս մի՛ առնէք: Չեմ հաւատար, որովհետեւ հաւատալիք բան չէ...

— Իրա՛ւ հաւատալիք բան չէ, բայց իրողութիւն է, տղաս: Կարգ մը նահանգներու մէջ, մենք Սեւերս, զրկուած ենք կարգ մը իրաւունքներէ...

— Հայրի՛կ, բան նայիմ — մեծ պատերազմ մը եղեր է... Այդ պատերազմին մէջ մեր մորթին գոյնը ունեցողները կռուեցա՞ն Ընքըլ Սեմին համար...

— Հարկա՛ւ կռուեցան, տղաս... Կռուեցան ա՛յս հայրենիքին համար, որուն տէրերէն մէկն ալ դուն ես... Եւ ուրիշ հայրենիքներու համար... Եւ ազատութեան ու արդարութեան համար...

— Ուրեմն, կռիւի ատեն Սեւերը կը կանչեն, ուրախութեան ատեն Սեւերէն հեռո՞ւ կը փախչին, հայրիկ...

— Երբեմն, այո՛ այդպէս կ'ընեն...

— Բայց, մեր վարժուհին, անցեալները ըսաւ թէ Նախագահը ճառ մը խօսեր է եւ ըսեր է որ խտրութիւն դնել Սեւին ու Սպիտակին միջեւ «բարբարոսաբար անարդար է»: Այս եղածը անարդար չէ՞, հայրիկ:

— Այո, այո՛, [illegible] ընենք, տղաս ... Սպասելու ենք որ մարդիկ իրենց հոգին մաքրեն եւ հասկնան, վերջապէս, որ մորթին Սեւութիւնը չէ որ մարդս կը սեւցնէ, այլ հոգիին սեւութիւնը... Այս տեսութեան հեղինակն է, կ'ըսեն, հայ ժողովուրդը... Ժամանակ պիտի առնէ մինչեւ այս ճշմարտութիւնը հասկնան: Դուն, հիմա, գնա քու Սեւ ընկերներուդ հետ թենիս ու ֆութպոլ խաղա:

×

Յետ Գրութեան — Խրուշին ականջը չհասնի այս սրտաճմլիկ լուրը...

ՆԻՐՈՊԱՅ

ՆԻՔՍԸՆԻ "ՋՐՈՅՑՆԵՐԸ" Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Փոխ-Նախագահ Նիքսըն կը շարունակէ իր ճամբորդութիւնը: Նովոսիպիրսքէն ետք, ամերիկեան պատուիրակութիւնը հասաւ Սվերտլովսք (Ուրալ): Գործատուն մը այցելած ատեն, Նիքսըն շահեկան խօսակցութիւններ ունեցաւ բանուորներուն հետ: Տարակոյս չկայ, օտար մամուլին համար, որ կարգ մը բանուորներու հարցումները՝ փոխ-նախագահին, այնքան ալ յանպատրաստից չէին, այլ կուսակցական ձեւով «կազմակերպուած»:

Կրիկորի Ֆետերովիչ անուն 30 ամեայ բանուոր մը մօտենալով Նիքսընի հարցուց.— «Ուրախ ենք ձեր ճառերը եւ բարեկամական խօսքերը լսելով, բայց կրնա՞յի ձեզի հարց տալ թէ ինչո՞ւ Ամերիկացիները զինուորական կայաններ ունին օտար երկիրներու մէջ, մինչ Խ. Միութիւնը իր սահմաններէն դուրս, ոչ մէկ զինուորական կայան ունի»:

Նիքսըն կը պատասխանէ.— «Խ. Միութիւնն ալ բանակ ունի արեւելեան Գերմանիա եւ Լեհաստան, ինչո՞ւ»:

— «Խորհրդային բանակ չկայ այդ երկիրներուն մէջ»:

Նիքսըն.— «Լեհաստանը ձե՞ր երկիրն է, արեւելեան Գերմանիան ձե՞ր երկիրն է, Հունգարիան ձե՞ր երկիրն է: Ոչ, ուրեմն ինչո՞ւ զօրք կը պահէք հոն:

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶՄՇԿԻԿ

Պէյրութի «Լ'Օրիան» թերթը վերջերս յիշած էր հայազգի Յովհաննէս Զմշկիկի թունաւորման պարագան վանականի մը կողմէ, թունաւոր հաղորդութիւն տալով: Թոյնը ստացուած էր աքսորուած Թէոֆանօ կայսրուհիէն, որ ձեռք բերած էր զայն կախարդ Հայէ մը, թոյն մը նուրբ, յամօրէն գործող առանց հետք մը ձգելու:

Երկու իրողութիւններ կան պատմութեան մէջ: Հայաստանի մէջ ծանօթ էին տարբաբանական նիւթերու ազդեցութեան, Զմշկիկ մեռած է թունաւորումով, վանականի մը կողմէ եւ հաղորդութեան միջոցով:

Առաջին պարագան ճիշդ է: Մեծն Տիգրանի զինուորները թունաւոր նետեր կը գործածէին Լուկուլլոսի բանակին դէմ ճակատած ատեն, ինչպէս այսօր Եթովպիոյ բնակիչներէն Քարայուներն ու Տանկալի ցեղախումբերը: Ուամպօ կոչուած ծառի մը հիւթին մէջ կը թաթխեն իրենց նետերը եւ կ'արձակեն թշնամիին դէմ: Վիրաւորը նետը դուրս կը հանէ վէրքէն, թոյնը կը շրջի արեան հետ եւ յամրօրէն կը թունաւորէ մարմինը:

Սիրահարուած հայ կիներ կախարդական նիւթեր կը գործածէին սէր գրաւելու համար, նախապէս փորձեր կատարելով կենդանիներու վրայ: Նիւթերը թմրեցուցիչներ ըլլալու էին աւելի քան՝ թունաւորողներ:

Զմշկիկի թունաւորումը հէքեաթ մը ըլլալու է՝ վերցուած Լեւոն Սարկաւագի գրութենէն: Լեւոն ժամանակակից էր կայսեր, համակիր տողեր չունի Հայերու մասին, որոնց բացասական կողմերը տեսած է կղերիկոսի ակնոցով:

Բիւզանդական կայսրութեան մէջ լայն տեղ մը կը գրաւէին արմենիկոսները, *Գուրգէններ, Լեկապէններ, Վարդեր, որոնք լեզուական եւ կրօնական միութեամբ բիւզանդացած էին: Հայերու հազար պարծանք մը պիտի ըլլան ծագումով այս պատրիկները, որոնք մինչեւ կայսերական գահը կը բարձրանան, մինչեւ այն օրը՝ երբ դաւանանքը պիտի ըլլայ ազգութեան յայտարար նշանը:*

Բիւզանդագէտ Շլիւմպերժէ կը գրէ. «Հայկական շատ ազնուական ցեղէ մըն էր Զմշկիկ, ծնած Հիերապոլիս, Թողան գաւառի մէջ: Ծննդավայրը իր անունով կոչուեցաւ Զմշկածագ»: Լեւոն Սարկաւագ կը ներկայացնէ մարդը՝ Փիզիքապէս կարճահասակ, բարեկազմ, դիւրաշարժ, ճկուն, ազնուական ձեւերով, վեհ կերպարանքով, կապոյտ աչքերով, շիկահեր, սպիտակամորթ, բարոյապէս խիզախ, առատաձեռն, որկրամոլ եւ շռայլ, ժառանգ Մարիամ անուն կնոջ կանխահաս մահէն ետք:

Զմշկիկ Փիզիքական յատկանիշերով արեւելեան տիպար մը չէր, մենտելեան ժառանգական օրէնքներու համաձայն: Արեւելքի մէջ հազուադէպօրէն կարելի է հանդիպիլ կապոյտ աչքերով, սպիտակամորթ, շիկահեր անհատներու:

Ինչ որ ալ ըլլայ իր ծագումը, Զմշկիկ բացառիկ դէմք մըն է բիւզանդական կայսրութեան պատմութեան մէջ: Մանկութենէն զինուորականութեան մէջ մեծցած, ոքանչելի նշանառու, ազդապէտ եւ քաջարի, յաղթութիւններ միայն շահեցաւ եւ երբեք պարտութիւն չկրեց: Առաջին յաղթանակը տարաւ Հալէպի մօտ 962ին՝ երբ դեռ հրամանատար էր: Կայսերական աթոռին վրայ նստեցաւ Նիկեփոր Փոկաս, որուն ազգական էր մօր կողմէ: Կազմակերպեց զինուորական հանդէս մը եւ սուրը շարժելով բանակին հետ գոչեց. «Կեցցէ Փոկաս կայսրը, երկար թագաւորութիւն, երկար կեանք»: Յուլիսի պայծառ արեւուն տակ մերկ սուրերը կը շողային: Փոկաս վարանեցաւ, փափաքեցաւ որ Զմշկիկն ըլլայ կայսր, բայց հրամանատարը մերժեց: Փոկասի հագցուցին ծիրանի կօշիկներ՝ նշան կայսերական իշխանութեան եւ գոչեցին կրկին «Դէպի Բիւզանդիոն»:

Բանակը Պոլիս մտաւ օժանդակ ունենալով Վասիլ Լեկապէնը, ապօրինի զաւակ Հայ մը, ներքինին Վասիլ: Փոկաս ամուսնացաւ գեղանի, խելացի Թէոֆանոյի հետ, Զմշկիկի ազնուական կերպերը հրապուրեցին Թէոֆանոն, որ սիրահարեցաւ հրամանատարին: Փոկաս հեռացուց Զմշկիկը Անատոլուի խորերը: Թէոֆանօ միջամտեց, Փոկաս տկարացաւ կնոջ առջեւ, Զմշկիկ վերադարձաւ:

Կախարդ կայսրուհին պատրաստեց կայսրն սպաննելու դաւադրութիւնը: Կայսրուհին եւ Զմշկիկի մարդիկը կնոջական հագուստներով մտան պալատ, հաւաքուեցան կանանոցին մէջ: Պալատական քահանայ մը զգուշացուց կայսրը, խուզարկուեցաւ կանանոցը, բացի թաքստոցէն: Գիշերը սպասեցին Զմշկիկի գալուն: Պալատին դռները ամրօրէն փակ էին: Զմշկիկ հասաւ ընկերներով, կողովներով վեր հանուեցան, մտան կայսեր ննջասենեակը, անկողինը պարապ գտան, սարսափեցան: Ներքինի մը ցոյց տուաւ վագրի մորթի վրայ քնացող կայսրը, սենեակին մէկ անկիւնը առանձնացած, խոր քունի մէջ: Լախտի հարուած մը ցնցեց տարաբախտ արարածը, որ առանց իր կամքին ծիրանի հագած էր, գերի դարձած էր կախարդուհիի մը եւ որուն կեանքին վերջ կը տրուէր ազգականի մը կողմէ, որ «երկար կեանք» մաղթած էր իրեն:

Դաւադիրներ ջախջախեցին ծնօտը, ակռաները քաշեցին, արիւնը հոսեցաւ առատօրէն, «Աստուածածին օգնութեան հասիր» գոչեց եւ անշնչացաւ կայսերական անկողնին մօտ, ոճրագործներու ոտքերուն տակ, 969ին, Ուրբաթ Շաբաթի գիշերը, ժամը 3–4, Դեկտ. 10–11ին:

Բաւական չէր աթոռի յափշտակութիւնը: Զմշկիկ զգեցած էր կայսեր ծիրանեգոյն պարեգօտը, հագած ծիրանի կօշիկները, համակիրներ եւ նոյն իսկ հակակիրներ, որովհետեւ կատարուած իրողութիւն մը դարմանելու միջոցները չունէին եւ կար դատապարտութեան սպառնալիքը, «Կեցցէ կայսրը» գոչեցին: Անհրաժեշտ էր պաշտօնականացնել օծումով կայսերական իշխանութիւնը, եկեղեցիին մէջ Պատրիարքէն թագ ստանալով:

Բարոյական բարձր հեղինակութիւնը չէր կրնար արդարացնել ոճիրը: Երբ Զմշկիկ Պատրիարքին դիմեց կայսերական իշխանութիւնը նուիրականացնելու համար, Պատրիարքը, Պոլիեկտոս (956 – 970) պատասխանեց. «Չի կրնար տաճար մտնել արիւնոտ ձեռքերով»: Զմշկիկ յայտնեց թէ մասնակցած չէր սպանութեան, բայց ընդունեցաւ եկեղեցիի պետին պահանջները՝ «պալատէն հեռացնել այն պիղծ կինը, որ ամէն բան յղացած եւ ղեկավարած էր»: Եկեղեցին ենթակայ էր կայսեր, Պատրիարքը պահանջեց որ ջնջուին այդ օրէնքները եւ աքսորէ վերադարձուին բողոքող եկեղեցականները: Զմշկիկ գոհացում տուաւ Պատրիարքին պահանջներուն: Թէոֆանօ, իր սիրուհին, որ դաւադրութեամբ զինք կայսերական գահ բարձրացուցած էր, աքսորուեցաւ «Հայկական վայրենի թեմին խորերը, Դամիսի վանքը»: Զմշկիկ ջնջեց եկեղեցին կաշկանդող օրէնքները, եկեղեցին դարձաւ անկախ հաստատութիւն մը, յաղթութիւն մը շահեցաւ քաղաքական իշխանութեան դէմ:

Տարի մը վերջ Զմշկիկ Պատրիարք ընտրեց անապատական Բասիլիոս Ա. (970 – 974). «Ամենակարողն Աստուած երկու մեծ իշխանութիւններ հաստատած է, եկեղեցական՝ հոգիները առաջնորդելու համար, կայսերական՝ մարմինները կառավարելու համար, որպէսզի երկուքին գործակցութեամբ ընդհանուր բարօրութիւնը պահպանուի»: Այսպէս յայտարարեց աւագանիին առջեւ:

Հարստութեան մեծ մասը ձգեց բարեսիրական հաստատութեանց, Իսկիւտարի հիւանդանոցին, ուր կ'այցելէր յաճախ. դարձաւ բարեգործ մը:

Բիւզանդիոն սպառնալիքի տակ էր Պուլղարներէն՝ հիւսիսակողմ Վարեգներէն, Փոքր Ասիայէն՝ Արաբներէն: Դանուբէն անդին մղեց հիւսիսայինները, յաղթանակէ յաղթանակ անցաւ Փոքր Ասիոյ մէջ: Ուռհայեցի կը յիշէ Զմշկիկի նամակը ուղղուած Աշոտ Գ. Ողորմածի (953 – 977), թանկագին վաւերաթուղթ մը ըստ Շլիւմպերժէի: Զմշկիկի շուրջ համախմբուեցան, առաջին անգամ ըլլալով, հայ իշխանները, կարծելով թէ Զմշկիկ պիտի արշաւէ Հայաստան: Զմըշկիկ Աշոտին կուտար «հոգեկան զաւակ» մակդիրը:

Զմշկիկ Թրակիա, Փիլիպէ փոխադրեց հայ պաւլիկեանները, որոնք միացան նախապէս հաստատուած Հայերու հետ: Կոմնենոսներու շրջանին 200.000 Հայեր կային Փիլիպէ գաւառին մէջ:

Փոքր Ասիայէն վերադարձին, Պոլսոյ մօտ, Ռոմանիա պատրիկի կալուածին մէջ խրախճանք մը տրուեցաւ ի պատիւ Զմըշկիկի: Յաջորդ օր կայսրը սաստիկ ջերմ ունեցաւ, մարմինը թուլացաւ, գրեթէ հոգեվարքի մէջ Պոլիս փոխադրուեցաւ յաղթանակի հանդիսութեամբ: Անդինապոլ Նիկողոմ եպիսկոպոսին խոստովանեցաւ մեղքերը, դառնօրէն արտասուելով եւ մեռաւ 10 Յունուար 976ին, 51 տարեկանին:

Ուռհայեցի կը գրէ թէ վանք մը քաշուեցաւ. ժամանակի բարքերուն ծանօթ պատմագիրներ գրեցին թէ թունաւորուեցաւ ներքինի վարչապետին դաւադրութեամբ: Բիւզանդագէտ Ֆրանսացին կը մերժէ թունաւորումը, կը յիշէ միայն անակնկալ մահը, հաւանաբար ժանտատենդի հետեւանքով:

990 տարիներ սահած են Զմշկիկի դահակալութենէն ի վեր: Եօթը տարիներու կարճատեւ կայսրութեան մը ընթացքին հիւսեց Բիւզանդական դիւցազներգութիւնը, ապահովեց կայսրութեան սահմանները, աշխատեցաւ ժողովուրդին բարեկեցութեան համար, պայքարելով աւատապետներու դէմ:

Հանճարեղ մարդիկ, քաջամարտիկ հայկական լեգէոններ, օտար կայսրութեան մը մէջ ծառայեցին, վատնեցին եւ անհետացան:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԵԱՆ ԾԻԾԱՂ

Նշանաւոր էր Մեծգլուխը Պարտիզակի մէջ, իրապէս իր մեծ, *գումպէլի* գլուխով: Պարտիզակ ունէր նաեւ նշանաւոր վարդապետներ, սրամիտ եւ հեգնող: Այս վարդապետներէն մին, օր մը, կը կանչէ Մեծգլուխը եւ կը պտըտցնէ իր պարտէզին մէջ՝ ցոյց տալով սոխ տնկած ածուները: Եւ այսպէս, առանց հիւրասիրութեան: Կը բարկանայ Մեծգլուխը եւ կ'ըսէ.

— Վարդապե՛տ, ինծի սո՞խ ցուցնելու կանչեցիր:

— Չէ, օղո՛ւլ, սոխերո՛ւն ցուցնելու համար գլուխդ, որպէսզի իրենք ալ գլուխ կապեն գլխուդ մեծութեամբ:

ԵՐԳԱՀԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ

Կատարողական արուեստի բոլոր հնարաւորութիւնները ենթարկել երաժշտական լիարժէք կերպարի ստեղծմանը, նրա ամբողջական դրսեւորմանը — ահա Կոմիտասի սկզբունքը ձայնական արուեստում: Այս սկզբունքից է բխում նաեւ այն, որ նա պահանջում էր կատարողից ունենալ պարզ արտասանութիւն, երգի բնագիրը լիովին ունկնդրողին հասցնելու համար:

Այս ամէնի ճշմարտացիութեան մէջ դժուար չէ համոզուել, եթէ դիմենք Կոմիտասի կատարած երգերից թէկուզ որեւէ մէկի ձայնագրութեանը, որոնք բարեբախտաբար պահպանուել են, ընձեռելով հարուստ նիւթ ժամանակակից եւ գալիք սերունդների թէ կատարողական ոճի ու զգացական գոյների, եւ թէ տեքստերի բովանդակութեան տեսակէտից: Այդ ձայնագրումներն են՝ «Արօրն ու տատրակը», «Մոկաց Միրզան», «Լոռուայ հորովել»ը, «Կալի երգ»ը, «Հաւիկ»ը եւայլն:

Յուզիչ է Կոմիտասի երգը, յուզիչ նրա, որպէս կատարողի կենսագրականում յիշատակուած այն բազմաթիւ դէպքերը, որոնք պատմում են մեզ, թէ ինչպէս Կոմիտասի քաղցրալուր երգեցողութիւնը իրենց ամբողջ էութեամբ լռութիւն դարձած ունկնդիրներին յաճախ է փոխադրել կախարդական հնչիւնների մի աշխարհ, շարժել մարդկանց սրտի լարերը, դուրս կորզելով նրանց աչքերից զգացուածութեան ջերմ արտասուքներ:

Կոմիտաս երգչի հետ սերտօրէն առնչուած է Կոմիտաս – խմբավարի գործունէութիւնը:

Կոմիտաս կատարելապէս տիրապետում էր խմբային երգեցողութեան արուեստին, եւ դա ոչ միայն նրա այդ արուեստի նրբագոյն գաղտնիքների բնածին զգացողութիւն ունենալու հետեւանք էր, այլ նաեւ այն ուսանքների, որոնք նա առաւ իր նախորդ անուանի հայ խմբավարներից՝ Կարա – Մուրզայից եւ Մակար Եկմալեանից: Կոմիտասը Կարա – Մուրզայի աշակերտել է Էջմիածնի ճեմարանում եւ շատ կարճ ժամանակով (1892–1893), սակայն կրել է նրա բարերար ազդեցութիւնը յատկապէս ժողովրդական երգը բազմաձայնութեան սկզբունքներով մշակելու գործում, իսկ Մակար Եկմալեանին նա աշակերտել է Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցի երգչախմբի պարապմունքներին յաճախելիս (1895 – 1896), ուր ձեռք է բերում խմբավարական եւ եկեղեցական երաժշտական արուեստի անհրաժեշտ ունակութիւններ:

Սակայն, ինչպէս երաժշտական արուեստի բոլոր բնագաւառներում, այնպէս էլ խմբավարական գործում Կոմիտասը չի մնում իր նախորդների կամ ժամանակակիցների ձեռքբերումների սահմաններում: Նա մշտապէս աշխատում է հարստացնել ու զարգացնել այդ նուաճումներն իր գործնականից բխող անձնական դիտողութիւններով: Դրա համար տուեալ բնագաւառում Կոմիտասն ունէր յատկապէս մեծ հնարաւորութիւններ, որովհետեւ, չհաշուած որոշ ընդմիջումները, շուրջ 17 տարի՝ 1893 – 1910 թըւականներին, նա իր ձեռքի տակ է ունեցել Էջմիածնի ճեմարանական երգչախումբը, որի մէջ ինքը՝ Կոմիտասն անցել է երգչից մինչեւ խմբավարի խիստ անհրաժեշտ եւ ուսանելի ճանապարհը:

Խմբային արուեստի իր բարձր իմացութեան ու վարպետութեան շնորհիւ Կոմիտասին յաջողւում էր արագ կերպով այստեղ ու այնտեղ կազմակերպել զանազան երգչախմբեր մասնագէտ ու ոչ մասնագէտ երգիչներից եւ արժանանալ ամենատարբեր լսարանների, հայրենի ու օտարազգի ունկնդիրների ամենաջերմ ու փայլուն ընդունելութեանը:

Պեռլին, Փարիզ, Լոնտոն, Ցիւրիխ, Ժընեւ, Լօզան, Պեռն, Կոստանդնուպոլիս, Իզմիր, Ալեքսանդրիա, Գահիրէ, Թիֆլիս, Պաքու, Երեւան, Էջմիածին եւայլն, եւայլն, ահա քաղաքների այն շարանը, ուր Կոմիտասի կատարողական արուեստը դափնիներով է պսակուել:

Հայ ժողովրդին, նրա երաժշտական մշակոյթին Կոմիտասի մատուցած անգնահատելի երախտիքներից մէկն էլ հենց այն է, որ նա իր առաւելագոյն պարզ, ուժեղ, ներգործող, խորապէս յուզիչ ու սրտառուչ կատարողական արուեստի միջոցով Հայի երաժշտութիւնը դուրս բերեց Հայաստանի սահմաններից, հասցնելով համաշխարհային երաժշտական մշակոյթի բարձր մակարդակին:

Ամբողջական եւ ցայտուն անհատականութիւն էր Կոմիտասը, գործունէութեան չափազանց վառ նպատակասլացութեամբ:

Նրա մէջ զարմանալի օրգանական միասնութեամբ միաձուլուած էին հայ ժողովրդի կեանքի ու մշակոյթի խոր ուսումնասիրութեան նուիրուած նրա գործունէութեան տարբեր բնագաւառները, այն է՝ ժողովրդական երգի հաւաքումն ու ստեղծագործական մշակումը, տեսական մեկնաբանումն ու կատարումը: Գործունէութեան նման նպատակասլացութիւնը հենց Կոմիտասին հասցրեց հայ ժողովրդական երգարուեստի չգերազանցուած գիտակի աստիճանին: Ամէն մի երգ Կոմիտասի կողմից ձայնագրուելուց յետոյ, անցնում էր ոճային եւ կատարողական առանձնայատկութիւնները բացայայտելու տեսական վերլուծութեան նախնական շրջանը, որից յետոյ միայն մնում էր իբրեւ ազգագրական նիւթ, կամ դառնում գեղարուեստական մշակման ու կատարողական արուեստի առարկայ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

(6 Շար.)

ԱՐԴԻ ԼԵՀԱՍՏԱՆԸ

ԽՄԲ.— Տասնըվեցերորդ դարուն արդէն եւ մասնաւորաբար Լեհաստանի Լըվով (Լէմպէրկ) քաղաքին մէջ, կարեւոր հայկական գաղութ մը ունեցած ենք: Մինչեւ իսկ, երկար ատեն, տեղւոյն թեմին Եպիսկոպոսը Հայ է եղած : Դարերով ամէն ճիգ կատարած է մեր այնտեղի գաղութը որպէսզի դպրոցով, եկեղեցիով եւ այլ կազմակերպութիւններով հայ մընան իրերայաջորդ սերունդները :

Այժմ լեհացած է մեր գաղութը : Բայց հայ անունը, պատմութիւնը եւ կարգ մը աւանդութիւններ դեռ կենդանի են շատ մը հայածին Լեհերու սրտին մէջ:

Ստորեւ քաղուած մը *Լը Մոնտ* օրաթերթին յօդուածէն՝ նուիրուած արդի Լեհաստանի 15րդ տարեդարձին :

1944, *Յուլիս 22ին , Ռուսերը գրաւած ըլլալով Լեհաստանի մեծագոյն մասը՝ Վիսթուլի արեւելեան կողմը, Լուպլինի մէջ կազմուեցաւ Ազատագրական Ազգային Մարմին մը : Այս անունը անկասկած կ'ընդգծէր նմանութիւն մը՝ Ալժերիոյ Ազգային Ազատագրական շարժումին հետ, իրականին մէջ սակայն, Լուպլինի Մարմինը սկիզբէն իսկ եղաւ աւելի ճիշդը խորհրդային իշխանութեան գործակատարը քան լեհ ժողովուրդին, որ կարմիր բանակին կողմէ նոր ազատագրուած էր հիթլերական սարսափելի գրաւումէն :*

Երբ այսօր, ժողովրդական Լեհաստանը արտակարգ շուքով կը տօնէ այս դէպքին տասնըհինգամեակը, Թրուշչեւի ներկայութիւնը Վարշաւայի պատուոյ ամպիոնին վրայ աւելի շուտ կը խորհրդանշէ այն պարագան թէ այսօրուան լեհական վարչաձեւը արդիւնքն է խորհրդային կամքին, քան՝ լեհական ազգային բաղձանքներուն :

Քսաներորդ դարու երկրորդ մասին, պատմութեան տրամաբանութիւնը այնպէս կը պահանջէ, որ չորս կողմէն ժողովրդավար հանրապետութիւններով շրջապատուած երկրի մը մայրաքաղաքը, ռուսական սահմանէն 150 մղոն հեռու, կրնայ պատկանիլ միայն ընկերվարական հատուածին :

Մինչեւ այսօր տակաւին վիճարանութիւններ տեղի կ'ունենան ինչպէս Լեհաստանի, այնպէս ալ արտասահմանի մէջ, թէ՝ ի՞նչ պիտի պատահէր եթէ Ռուզվելթ եւ Չըրչիլ աւելի հաստատամտութիւն ցոյց տուած ըլլային Եալթայի մէջ : Այդ վիճարանութիւնները բոլորովին տղայական են ։Փորձը ցոյց տուաւ թէ խորհրդային բանակէն գրաւուած, եւ կամ այդ բանակի միջամտութեանց կարելիութիւններու սահմաններուն մէջ ինկող բոլոր երկիրներուն համար, բացի ընկերվարութենէն ուրիշ վարչաձեւ անկարելի էր :

Բոլոր անոնք որոնք պիտի տարուին մոռնալու այս իրողութիւնը, կրնան մըտաբերել թէ ինչպէս 1956ին Հունգար ժողովուրդը ի կարգ հրաւիրուեցաւ :

Ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ տասնըհինգ տարուան համարատուութիւնը :

Այն օրէն, երբ «արդարութեան ժամը հնչեց Լեհաստանի մէջ — եւ այս կատարուեցաւ հոն Մոսկուայի կողմէ հրահանգուած ազատագրման նախօրեակին — Վարշաւայի վարչաձեւը կը հաստատէ յաճախ թէ երկրի իրագործած յառաջդիմութիւնները պէտք չէ որ նմանի տրուին դրամատիրական ամէնէն յառաջացեալ երկիրներուն մէջ կատարուածին հետ :

« Դրամատիրական մնացած Լեհաստան մը, կը հաստատէ ան, երբեք պիտի չըլլար ուրիշ Ֆրանսա մը կամ արեւմտեան Գերմանիա մը, այլ աւելի շուտ, պիտի ըլլար Յունաստան մը կամ Փորթուկալ մը :

Փոխանակ համեմատութիւն մը ընելու դրամատիրական բարգաւաճ երկիրներու հետ, Վարշաւայի վարչաձեւը կը նախընտրէ ներկայ Լեհաստանը համեմատել Փիլսուտսքիի եւ «գնդապետներու » Լեհաստանին հետ :

Թուանշանները չէ որ կը պակսին այս հպարտութիւնը հաստատելու համար :

Ներկայիս Լեհաստան կ'արտադրէ չորս անգամ աւելի պողպատ, քան պատերազմէն առաջ, բազմաթիւ անգամներ աւելի ածուխ, պղինձ եւ ուրիշ այլ մետաղներ, եւ անհամեմատ աւելի թուով մեքենաներ եւ ելեկտրական ուժ :

Ասիկա մեծ յաջողութիւն մըն է, եթէ նոյնիսկ նկատի առնենք նախկին գերմանական հողերու կցումը եւ ճարտարարուեստի մարզին մէջ կատարուած խոյանքը:

Ընկերվարական Լեհաստանը մէկ անգամէն ջնջած է նախապատերազմեան շրջանին մեծագոյն պատուհասը — անգրագիտութիւնը եւ դպրոցներու պակասը հարիւր հազարաւոր երախաներու համար:

Հողատիրութիւնը — գարշութիւն մը՝ որ Փիլսուտսքիի Լեհաստանը պահած էր — ջնջուեցաւ, ինչ որ կարելի դարձուց բազմաթիւ հողազուրկ գիւղացիներու ազնուական դրութեան թալանքումը: Եւ վերջապէս, տասնըհինգ տարիներու ամենափայլուն յաջողութիւնը եղած է աւերակոյտերու վերացումը եւ մանաւանդ հին ճարտարապետութեան գանձերու վերակառուցումը — Հին Վարշաւան, Կաանսքը, Վրոցլաւի գոթական եկեղեցիները :

Հակառակ այս բոլորին, սակայն, Լեհաստան այսօր կը մնայ Եւրոպայի ամէնէն աղքատ երկիրը :

Լեհաստանի համայնավարները այս պարագան կը վերագրեն սթալինեան ճընշումին եւ կը պնդեն թէ այդ ճնշումն է եղած ուղղակի պատասխանատուն : Ատոր արդիւնքն են եղած բոլորովին անիմաստ ճարտարարուեստականացում մը եւ համագործակցութիւն մը, որոնք ուղղակի սնանկութիւն մըն են յառաջացուցած :

Տեղական ղեկավարներու անճարակութիւնը սաստկացուցած է խորհրդային պարտադրանքներու չարաղէտ հանգամանքը: 1936 – 1938ի մաքրագործումներու ընթացքին Ստալին լեհական համայնավարներու բնորանին մաքրագործելով, վտանգեց նոյնինքն լեհական համայնավարութեան ապագան :

Ի հարկէ, 1956էն ի վեր, յատուկ դատաղութիւնը շատ մը մարզերու մէջ յառաջդիմութիւն արձանագրեց: Սակայն երէկուան եկած բարելաւումները չեն կրնար արդարացնել այն վարկածը, թէ՝ ընկերվարութիւնը իր փորձերը կատարեց Լեհաստանի մէջ, ինչպէս վերջերս յայտարարուեցաւ Վարշաւայի մէջ, բազմաթիւ պաշտօնական բերաններու կողմէ :

Ընկերվարական տմոյն երեւոյթի մը տակ ծածկուած, հողագործութիւնը ամբողջութեամբ կը մնայ յատուկ շահագործողներու ձեռքը:

Անհատին ազատութիւնը բաւականաչափ կը յարգուի եւ իշխանութեանց դէմ յաճախ ըմբոստ լեզու մը կը գործածուի եւ բազմաթիւ մտաւորականներ հազիւ թէ կը քողարկեն իրենց ընդվզումը տիրող վարչաձեւին դէմ :

Եւ վերաջպէս, գոյութիւն ունի Եկեղեցիին գրեթէ բացարձակ դերակշռութիւնը եւ Ներկայիս Վարշաւայի դպրոցներէն միայն երեքին մէջ է որ կրօնագիտութիւնը չուսուցանուիր, իսկ լեհական յեղափոխութեան կեդրոնը հանդիսացող Լոցի մէջ, միայն մէկ դպրոց է որ զուրկ է ուսուցման այդ առարկայէն:

Եւ ճիշդ այս պատճառներուն համար է որ Գ. Կոմուլքայի Լեհաստանը կը վայելէ ոչ – համայնավար աշխարհին համակրանքը :

Այսուհանդերձ շատ կանուխ է կարծելու համար որ անհատի նուազագոյն ազատութիւնը եւ համայնավարութիւնը անբաժանելի են: Ասիկա միայն ապագան կրնայ ըսել: Միայն այդ ապագան է որ պիտի կրնայ ապացուցանել թէ որեւէ համայնավար երկիր պիտի կրնայ իր « ճամբան հարթել դէպի ընկերվարութիւն »:

Սակայն, Լեհաստանի օրինակը ցոյց կուտայ արդէն թէ Մոսկուան կրնայ ընդունիլ եւ հանդուրժել ներկայութիւնը իր կողքին երկրի մը, բաւական է որ ան ըլլայ համայնավար դրսեւոյթով, ուր իրագործուած համայնավարութիւնը ոչինչով կը նմանի Ռուսիոյ մէջ գործադրուած կիրարկուած ձեւին :

Լեհաստան կատարած իր յաճախակի այցելութիւններու ընթացքին, Թրուշչեւի արտասանած խօսքերէն ամէնէն անիրականը այն էր երբ այս վերջինը կը յաւակնէր թէ՝ «գաղափարական գետնի վըրայ Ռուսաստան եւ Լեհաստան կը հետեւին միեւնոյն ուղիին »:

Ուրիշ պատճառ մը եւս գոյութիւն ունի, որուն շնորհիւ Լեհաստան արժանի է մեր համակրանքին:

Աշխարհի մէջ գոյութիւն չունի ուրիշ երկիր մը, բացի Իսրայէլէն, ուր Ֆրանսան տակաւին պահած ըլլայ իր նախկին վարկը :

Արտաքին աշխարհի մասին իրենց կազմած կարծիքին մէջ, Լեհերը միշտ ալ կը տեսնեն Ֆրանսան իբրեւ ժամանակակից մշակոյթի առանձնաշնորհեալ երկիրը եւ ընդհանրապէս մարդկային մտածումի ազատ հողը :

Չափազանց զբաղած իր ներքին հոգերով, Ֆրանսան դժբախտաբար տեղեակ չէ այս կացութեան :

Այս տօնական օրերուն , մաղթելի է որ Լեհերը, թէ ղեկավարները եւ թէ ժողովուրդը, մնան այն ինչ որ են — ժողովրդավարութիւն մը՝ ոչ նման միւսներուն :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մեր պաշտօնակից՝ Ազդակի *Տէր եւ Տնօրէն Գ. Հայկ Պալեան Լիբանան վերադարձած է երեք ամիս Ամերիկա մնալէ յետոյ :*

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ, Յուլիս 18ին, ճաշ մը տրուած է ի պատիւ ընկերներ Մովսէս Տէր Գալուստեանի եւ Հայկ Պալեանի : Նախագահած է Լիբանանի առաջնորդ՝ Խորէն Արք. Բարոյեան: Խօսք առած են ընկերներ Յովհաննէս Տէր Յովհաննէսեան, Վ. Դարբասեան, եւ Գ. Խալիկեան: Հ. Օ. Մ.ի կողմէ՝ Տիկին Ս. Մխիթարեան: Խօսած են նաեւ Ձ. Մանտալեան, Ձ. Թաշճեան, Գ. Մխիթարեան, Ե. Խըրմէթեան, Ա. Թէրլէմէզեան, Բ. Նաւասարդեան, Ժ. Միսաքեան, Ա. Շիրակեան, Համաստեղ եւայլն: Սրբազան հօր խօսքէն յետոյ, օրուան հիւրերը իրենց շնորհակալութիւնը յայտնած են :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ հասած է ամերիկահայ ազգ. համայնքին առաջնորդական փոխանորդ՝ Հրանտ Եպիսկոպոս Խաչատուրեան, որ տարի մը առաջ արդէն Ամերիկա էր: Վերջերս եպիսկոպոս ձեռնադրուելէ ետք Անթիլիասի մէջ, Հրանտ Եպիսկոպոս արդէն իսկ ձեռնարկած է իր պաշտօնին Նիւ Եորքի առաջնորդարանին մէջ:

ՄՈՌՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԽՄՈՂՆԵՐԸ

★

Վերջերս, Մարսիլիոյ ճաշահանգիստի ճաշարաններուն ու գարեջրատուններուն մէջ նկատուած է, որ յաճախորդներէն շատեր, կը նստին, կը ճաշեն ու կը խըմեն, եւ ապա՝ առանց իրենց հաշիւները վճարելու՝ կը մեկնին, իբր թէ մոռնալով : Ասոր վրայ, գարեջրատան սրամիտ տէրը, Սէն Լուի արուարձանէն , խոշոր գիրերով գրած է պատին վրայ. «Եթէ հոս կուգաք խմելու, մոռնալու համար, վճարեցէք կանխաւ՝ երբ դեռ կը յիշէք»:

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՍԱՌԱ

Բ.

Այո, ուրիշներուն պիտի թողուր այս կինը, իր ապառիկ հրապոյրներովը որ հիմա տարտամ կերպով մը կը յիշեցնէր ինծի այն հոյակապ ապարանքներէն մէկը, որուն տէրը մեկնելու հարկադրուած՝ կանխահոգ հեռատեսութեամբ ինքը մէջը եղած ամէնէն պիտակ մը կը փակցնէ սա բառերով՝

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Գ.

Իր բազմաթիւ սիրողներուն մէջ ամէնէն վեհերոտը եւ էի. համարձակները կային, ձեռներէցները, քծնողները, պահանջողները, ամբողջ հաւաքածոյ մը, տեսակ մը սիրահարներու թանգարան : Ինծի՝ վերջապահին մէջ աննշան անկիւն մը միայն տրուած էր. ոչ մէկուն համար հաշուի առնուելիք մրցակից մըն էի. ոչինչ ունէի Սառայի պէս արտակարգ կնոջ մը աչքեւ շնորհ գտնելու համար. իմ' աշխարհի սրդողած իմաստասէրի խոկումներս անշուշտ իր ջիղերուն կը դպչէին ու ու անկապ խօսքերս, որոնք ցիր ու ցան մտածումներուս ցոլքերն էին, չահեկան բան մը չէին կրնար ըլլալ իրեն համար :

Անոնք՝ իր շուրջը մարդիկ կային որ նրբամտութեան հեղեղներ կը թափէին. հանճարեղ բառերով, անակնկալ պատրաստաբանութիւններով կը խնդացնէին իր անտարբեր դիցուհիի դէմքը : Ամէնուն կ'ըսէր միշտ.

— Երկիս հիւանդ է ու սիրտ չունիմ :

Ասով իմ սրտիս ալ աւելի կը մօտենար, վասնզի ես ալ կը սիրէի այս հիւանդը : Բանաստեղծի ու արուեստագէտի խառնուրդ մը կար այս մարդուն վրայ եւ ազնուական բան մը որ համարում ու պատկառանք կ'ազդէր ինծի: Եւ տեսնելով երիտասարդ կինը՝ հաւատարիմ իր սիրոյն ու անձնուիրութեանը մէջ, իմ աչքիս ալ պարզապէս հիացումի կը փոխուէր ու անմռունչ կը պաշտէի զինքը անմատչելի ու անբիծ արարածի մը պէս : Գոհ էի երեւ չտալուն համար զինքը շըրջապատող մարդոց, որոնք անկարեկից կը մանէին այս տունը, իրենց փողկապին հանգոյցը, չապիկին անբիծ սպիտակութիւնը ցուցնելով :

Սառա առաքինի կին մըն էր, աշխարհային երանութենէն իր արդար բաժինը առած ու վայելած կին մը՝ որ իր իրաւունքէն աւելի չուզեր եւ գիտէ իր սրտին ու իր մարմնին իշխել :

Այսպէսով իր բարոյական նկարագիրը մեծնալուն հետ՝ իմ պաշտումս ալ կ'աւելնար իր անձին համար. իր քալուածքը կը ճանչնայի ոտնաձայնէն. իր թաշկինակը կը զանազանէի ծաւալած հոտէն. իր փոքրիկ սովորութիւնները, քմահաճոյքները զոց գիտէի վաղեմի բարեկամի մը պէս :

Ու արգահատանքս հիւանդէն աւելի առողջին կ'երթար.մեղքցուելիքը այս մանկամարդ կինն էր որ իր անպատ զօրովի զանձերը անտես թաղելու ու իր երիտասարդի իղձերը ու զողերը զսպելու արիութիւնը ցոյց կուտար :

Դ.

Հիւանդին վիճակը հետզհետէ կը ծանրանար ու Սառայի անձնուիրութիւնը նոյնքան աւելի մեծ կ'երեւար աչքիս. հիմա դուրս չէր ելլեր էրկանը սենեակէն. երբեմն ես ալ կը գտնուէի հոն. բերանը բերնին կը կենար մինչեւ վերջը, հիւանդին չնչաւութիւնը խառնելով իրենին : Այս չափազանց զոհողութիւնը ճշմարիտ խելագարութեան մը յանգելու վրայ էր. էրկանը հետ մեռնիլ կ'ուզէր անշուշտ. անդին ալ անոր հետ ըլլալ, ինչպէս հոս եղած էր, եւ իր անհատնում վայելքները անոր պահել միայն: Այո, այս էր իր գաղափարը :

Մնաս բարովի մը առեն մինչեւ սանդուխին մօտ կ'ընկերանայ ինծի ու սարթը բարեպատեհ կը նկատեմ բառ մը ըսելու, զգուշացնելու համար զինքը:

— Վախկոտ, պատասխանեց ինծի, ձեռքերս թօթուելով, վախկոտ, այդպէ՞ս երիտասարդ ես դուն՝:

Ամօթէս ու զայրոյթէս դեղնեցայ :

— Քու անձիդ համար միայն վախկոտ եմ, ըսի իրեն. տեսար որ ես այն հիւրերէն չեմ որ հիւանդէն կը փախչին չպլլկուելու համար. ես ամէն վայրկեան ամուսինիդ քովը գտնուած եմ: Եթէ դուն չես փախչիր իրմէ, այդ քու պարտքդ է արդէն, դուն անոր կինն ես, ե՞ս ...:

— Այդ մարդը սիրողը, մրմնջեց ականջիս ի վեր :

Ձեռքս չթողուց ու ես ծռեցայ համբուրելու համար գիս բռնող մատները:

— Ոչ, ըսաւ հեռանալով, չըլլար :

Ցետոյ, տեսնելով ցաւած դէմքս, մեղքցաւ անշուշտ ու մատովը խորհրդաւոր նշան մը ընելով աւելցուց .

— Վերջը:

Ե՞րբ :

Իրիկուան՝ սրտատրոփ նորէն եկայ :

— Վերջը , ըսաւ դարձեալ :

Ամէն նիւթի վրայ խօսեցանք. անիմաստ խօսքեր միայն ըսի կարծեմ. խելքս վրաս ըլլալու չէր. մեկնելու ժամուն կը սպասէի անհուն. դուրս ելայ :

— Վերջը, վերջը, ըսաւ նորէն Սառա ու ճամբու դրաւ զիս :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(2 Շար.)

Ցետերովիչ.— «Ամերիկեան եւ դաշնակից բանակ կայ արեւմտեան Գերմանիա, ուրեմն Ն. Միութիւնն ալ պէտք է զօրք պահէ։

Նիքսըն.— «Կը տեսնէք որ միշտ պատճառ մը կայ։ Այս հարցը մէջտեղ հանեցի ցոյց տալու համար ձեզի թէ ամէն խնդիր երկու երեւոյթ ունի»։

Խօսակցութիւնը կը տաքնայ երբ Նիքսըն կ՚ըսէ թէ ձայնասփիւռ ճառով մը պիտի պատասխանէ բոլոր հարցումներուն։

— «Ճառ չենք ուզեր, խաղաղութիւն կ՚ուզենք», կը պոռայ խորհրդային բանուորը։

Նիքսըն.— Նախագահ Այզընհաուըր ձեզմէ առաջ արտասանած է այդ խօսքերը։

Ցետերովիչ.— Բայց ի՞նչ բրած է։ Եւ Ցետերովիչ կը շարունակէ պոռալ Նիքսընի երեսին, մինչ իր ընկերները կը փորձեն հանդարտեցնել։ «Դո՛ւրս ելէք արեւմտեան Եւրոպայէն, եւ խաղաղ կ՚ապրինք»։

Նիքսըն.— «Պէտք է երկուքս ալ դուրս ելլենք եւ նոյն ատեն։ Լաւ մտիկ ըրէք ինչ որ կ՚ըսեմ, ինչ որ Այզընհաուըր կ՚ըսէ եւ ինչ որ Խրուշչեւ կ՚ըսէ եւ ի վերջոյ պիտի ընդունիք որ յանցանքները մէկ կողմին չեն պատկանիր։ Թոյլ տուէք որ վերջին խօսք մը ըսեմ...

Ցետերովիչ.— «Վերջի՛ն խօսք մը։

Նիքսըն.— «Ճիշդ Խրուշչեւին պէս է, կ՚ուզէ միշտ վերջին խօսքը ինք ըսել։

Բանուորը կը զայրանայ եւ Միացեալ Նահանգներու փոխ-նախագահը կը փորձէ հանդարտեցնել «բայց գովեստ մըն էր որ ձեզի ըրի»։

Շարունակելով իր այցելութիւնները Նիքսըն ուրիշ առիթներ ունեցած է վիճաբանելու խորհրդային աշխատաւորներու հետ, որոնք բաւական նեղը դրած են զինքը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՑԻՄ ՄՈՂՈՊՂԱՊԻ (Լիբանան) տպանութիւնը կրնայ բաւական ծանր հետեւանքներ ունենալ։ Հակառակ տրուած խիստ հրահանգներուն, Շամունական հրջանակները զայրացած են եւ ապահովութեան պատասխանատու կը նկատեն՝ Ճումպլաթը։ Ծանօթ է որ այս վերջինը տիւրզի ըմբոստական շարժումին գլուխը կը գտնուէր եւ բուռն պայքար մը տարած Շամունի դէմ, անցեալ տարուան դէպքերու ընթացքին։ Մողապղապի յուղարկաւորութենէն առաջ եւ ետքը ցուցարարներ տողանցած են Էշրէֆիէի եւ Ճէմիէզէի թաղամասերուն մէջ աղաղակելով.— «Ճումպլաթի գլուխը կը պահանջենք»։ Այս վերջինը ապահոված է որ ինք մաս չունի սպանութեան մէջ, եւ փաստելու համար իր ըսածը որոշած է ինք եւս փնտռել եւ իշխանութեանց յանձնել պատասխանատուները։

ՖԻՐԷՆՑԷԻ մէջ (Իտալիա), մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Ամերիկայի ժողովրդավար կուսակցութեան գլխաւոր դէմքը՝ Ատլայի Սթիվէնսըն յայտարարեց թէ կարելին պիտի ընէ որպէսզի իր կուսակցութիւնը զինքը թեկնածու չընտրէ Մ. Ն. Նախագահութեան յառաջիկայ ընտրութեանց։ «Կը յուսամ, աւելցուց ան, որ բարեկամներս վարանումի պիտի չմատնեն զիս։ Արդէն երկու անգամ կուսակցութեանս թեկնածուն եղայ եւ այժմ, հաստատ համոզումս է, որ պէտք է ուրիշ անձ մը ընտրել»։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Առաջին խումբը Պէլֆոնթէնէն Փարիզ կը հասնի Կիրակի 2 Օգոստոս, առաւօտեան ժամը 6·35ին Կառ տը Լիոն։

ՄԵԿՆՈՒՄ

Բ. խումբը Փարիզէն կը մեկնի 3 Օգոստոսին։ Կառ տը Լիոն՝ Փլաս տը լ՚Օռլօժ, գտնուիլ ժամը ճիշդ 22ին։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Սարգիս Օհաննէսեան (Պիվէրէն) իր եղբօր մահուան առթիւ (Լիոն) հետեւեալ նուէրները կ՚ընէ.—

Կառտանի Ս. Սահակ դպրոցին՝ 5000, Կառտանի Հ. Բ. Ը. Մ.՝ 5000, Լիոնի եկեղեցիին՝ 5000։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 1000 Ֆրանք «Յառաջ»ին։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

Մեր բաժանորդները որ կը փափաքին առժամապէս, նոր հասցէի մը ստանալ թերթը պէտք է գրաւոր դիմեն վարչութեան։ Փոխելի թուականէն գոնէ երկու օր առաջ, պէտք է տան ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, վճարեն հարիւր Ֆրանք փոփոխութեան համար եւ նորոգած ըլլան իրենց ընթացիկ բաժանորդագրութիւնը։

Այս պայմանները չլրացնող դիմումներուն գոհացում պիտի չտրուի. նոյնպէս՝ նկատի պիտի չառնուին միայն հեռաձայնով կատարուած հաղորդումները, որոնք կրնան անունի եւ հասցէի սխալներ ըստեղծել։

Մեր հաստատնորդ ընթերցողներուն համար, արձակուրդի բացառիկ միամսեայ բաժանորդագրութեան գինն է 600 Ֆր.։

×

Անգամ մը եւս կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն որ փութան կատարել իրենց վճարումները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը։

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ պարտաճանաչ վճարումներով կ՚օժանդակեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան։ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՍԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղս ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պ. Սիմոնեանի սրճարանը։ Օրակարգ — Հաշուետուութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարիամ Ոսկանեան եւ զաւակները՝ Ազատի, Տէր եւ Տիկ. Գարբիէլ Ոսկանեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Արմէնիցայ Պէլլեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ՝ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԵՂԻՇԷ ՈՍԿԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ամբողջ երեք օր, Սէն-Լուի մէջ (Պուլվ. Կրան-Փէն)

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, կազմակերպութեամբ՝ Հ. Յ. Ակնունի ենթակոմիտէի եւ «Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին։

Ա.— 31 Յուլիս, Ուրբաթ գիշեր ժամը 21ին։ Երաժշտահանդէս մասնակցութեամբ Անտրէ Րէնարի եւ ութ ուրիշ երգիչներու։

Բ.— 1 Օգոստոս Շաբաթ կէսօրէ ետք Մանկական խաղեր, ղեկավարութեամբ՝ ընկեր Քէքէվեանի, Պուլի մեծ մրցում։

Coupe D. MATALON

Conseiller Général du 10ème Canton

15·000 փրանք, Ա. մրցանակ։

Camp. " La Germaine „

Նոյն գիշերը ժամը 9·30ին պարահանդէս

Orchestre Pierre VIGNAL

Գ.— Կիրակի առաւօտ՝ հոգեհանգիստ Թալի նահատակ ընկերներու յիշատակին։ ժամը 11ին, ժողովրդային հաւաքոյթ, եկեղեցիի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Պ. Պ. Յ. Պապիկեանի, Յ. Ազայեանի, Տ. Թադոյեանի, Ա. Քէօսէեանի, Կ. Փօլատեանի եւ Ժ. Միրիճեանի։ կէսօրին՝ գինեձօն եւ ճաշ ի պատիւ Տ. Մաքալոնի եւ Իրմա Ռաֆիւցցիի (Պուշ-Տիւ-Ռոնի Ծերակուտական) եւ միւս հիւրերուն, Պ. Զուգուրեանի ագարակը։

Կէսօրէ ետք — դաշտահանդէս, երգ, արտասանութիւն, ինչպէս նաեւ ըրքշալիր զաւեշտ մը, հայկական պարեր Սէն Լուի Սիամանթօ խումբին կողմէ։

Ֆրանսերէն եւ հայերէն կ՚երգեն՝

Suzy TOM

Révèlation de l'Emission Paris-Cocktail

Charly Soavi

La Voix d'Or du Music-Hall

Գիշերը, ժամը 21ին պարահանդէս Բամփ. «Լա Ժէրմէն»։

Ճաշի մասնակցութիւն 800 Ֆրանք։ Նախօրօք արձանագրուիլ՝ Բողարը՝ Ա. Քէօսէեանի մօտ, Ֆօթօ Րէքս եւ շրջանները՝ Հ. Յ. Դ. մարմիններուն մօտ։

ԿՈՉ

Սէն Լուի «Ակնունի» ենթակոմիտէն, երեք օրուան տեւողութեամբ մեծ եւ շքեղ դաշտահանդէս մը կազմակերպած է այս ուրբաթ Յուլիս 31, շաբաթ 1 եւ կիրակի 2 Օգոստոսին։

Կը թելադրենք շրջանի բոլոր ընկերներուն, ընկերուհիներուն, ինչպէս նաեւ մեր համակիրներուն, որ անվերապահ քաջալերեն իրենց ներկայութեամբ սոյն բացառիկ ձեռնարկը, որ գլուխ կ՚ելլէ բարոյական եւ նիւթական անհուն գոհողութիւններու գնով։

ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 9ին։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ա. Գաբրիէլեանէ (Ամերիկա) 10 հազար ֆրանք, իրենց մօր՝ Տիկին Վարդուհի Աւոյեանի հոգեհանգստեան առթիւ։ Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Միհրան Տօլապճեանէ 3·000 ֆրանք՝ Պ. Միհրան Երամեանի տխուր մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի եւ Տիկին Աստրինէ Կարապետեանէ 1·000 ֆրանք իր սիրեցեալ ամուսնոյն Օննիկ Կարապետեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »